

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

23

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

23

březen-září 1913

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1985

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 23, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976

Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1985

PŘEDMLUVA

Dvacátý třetí svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje práce napsané od března do září 1913, tedy v době, kdy narůstala nová revoluční krize. Velká část těchto prací byla uveřejněna v listě Pravda a v časopise Prosvěščenije.

Svazek začíná článkem Historický osud učení Karla Marxe, který je stejně jako práce Tři zdroje a tři součásti marxismu věnován třicátému výročí Marxova úmrtí. Lenin v nich osvětluje revoluční obsah, velkou sílu a životaschopnost Marxova učení, vede nesmiřitelný boj proti nepřátelům marxismu a rozvíjí důležité poučky marxistické teorie na základě nových zkušeností z boje dělnické třídy Ruska a mezinárodního dělnického hnutí.

V uvedeném článku Lenin zdůrazňuje, že nejdůležitější v marxismu je objasnění světodějně úlohy proletariátu jako tvůrce socialistické společnosti. Podle jeho názoru se světové dějiny od vydání Komunistického manifestu jako programového dokumentu marxismu dělí na tři období: první od revoluce roku 1848 do Pařížské komuny v roce 1871, druhé od Pařížské komuny do první ruské revoluce roku 1905 a třetí od ruské revoluce. „Po vzniku marxismu,“ píše Lenin, „ho každé z těchto tří velkých období světových dějin znovu potvrdilo a přinášelo mu nové triumfy. Ale ještě větší triumf přinese marxismu jako učení proletariátu nadcházející historická epocha“ (tento svazek, s. 28).

Tato prorocká slova, založená na vědecké prognóze, se splnila s překvapující přesností a přesvědčivostí. Velká říjnová socialistická revoluce zahájila novou epochu v dějinách lidstva — epochu zániku imperialismu, likvidace

koloniálního systému a přechodu od kapitalismu k socialismu. Dělnická třída Ruska pod vedením bolševické strany v čele s Leninem vytvořila první socialistický stát na světě a poprvé realizovala programové ideje marxismu, neboť vybuodovala socialismus. Ideje marxismu-leninismu ovládly myšlení pokrokového lidstva. Dnes je ztělesněním tohoto učení světové socialistické společnosti.

„Marxovo učení je všemocné, protože je pravdivé,“ píše Lenin v článku Tři zdroje a tři součásti marxismu. „Je úplné a vnitřně logické, dává lidem ucelený světový názor, který není slučitelný s žádnou pověrou, s žádnou reakcí ani s obhajobou buržoazního útlaku“ (s. 64). Lenin charakterizuje marxismus jako zákonitého dědice toho nejlepšího, co vytvořilo lidstvo v 19. století v podobě německé filozofie, anglické politické ekonomie a francouzského socialismu.

Lenin ukazuje, jak Marx s Engelsem hájili a dál rozvíjeli filozofický materialismus, jak vytvořením dialektického a historického materialismu uskutečnili revoluční převrat ve filozofii. Marxistický filozofický materialismus poskytl lidstvu mocné nástroje poznávání a přetváření světa. Lenin poznamenává, že pozdější přírodovědecké objevy — objev rádia, elektronů a přeměny prvků — plně potvrzují dialektický materialismus proti všem učením buržoazních filozofů, kteří opakují dávno vyvrácená dogmata idealismu. Obrovským úspěchem vědy byl Marxův historický materialismus jako ucelená a vnitřně logická vědecká teorie, která odhaluje zákonitosti vývoje společnosti a dokazuje nevyhnutelnost přechodu od jedné sociálně ekonomické formace k jiné, vyšší formaci.

O Marxově ekonomickém učení Lenin uvádí, že na základě poznatků klasické politické ekonomie Marx vytvořil nové ekonomické učení, které znamenalo v politické ekonomii radikální převrat, opravdovou revoluci. Marxistická politická ekonomie podává hluboké vědecké zdůvodnění nevyhnutelnosti zániku kapitalismu a vítězství socialismu, „vítězství práce nad kapitálem“.

Marxismus je vědecký socialismus, který ukazuje správnou cestu k revoluční přeměně světa, cestu přechodu k socialismu. Lenin zdůrazňuje význam utopického socialismu, který odsuzoval a kritizoval kapitalistickou společnost, ale zároveň vysvětluje, proč utopisté nemohli ukázat skutečné východisko z této společnosti. Marx a Engels se velmi zasloužili o to, že podali vědecký rozbor kapitalismu, odhalili zákony jeho vývoje a dokázali, že společenskou silou, která je s to stát se tvůrcem nové společnosti, je dělnická třída v čele s marxistickou stranou. Hlavní a hybnou silou vývoje společnosti rozdělené na antagonistické třídy je třídní boj. To potvrzuje celý vývoj světových dějin.

Marxismus, píše Lenin, „se setkává s nesmiřitelným nepřátelstvím a nenávistí veškeré buržoazní vědy“, neboť tato věda hájí kapitalismus, „kdežto marxismus mu vypověděl nemilosrdnou válku“ (s. 64). Buržoazie a její přísluhovači se všemožně snaží vyvrátit marxismus a skoncovat s ním. Ale všechny tyto pokusy v minulosti i v přítomnosti ztroskotaly. Kolem velikého marxisticko-leninského učení se stmelují další a další milióny pracujících.

Dialektika dějin je taková, že vítězství marxismu v oblasti teorie nutí jeho nepřátele přestrojovat se za marxisty. Této metody používali odpůrci revolučního marxismu v minulosti a uchylují se k ní i v současnosti. Lenin vedl rozhodný boj i proti otevřeným nepřátelům marxismu, kteří se podobně jako soudobí pravicoví socialisté definitivně rozešli s vědeckým socialismem, otevřeně se zříkají proletářské revoluce a třídního boje, upouštějí od svržení kapitalismu, hlásají „sociální mír“ s buržoazií atd.

„Otázka třídního boje je jednou z nejzákladnějších otázek marxismu,“ zdůrazňuje se v noticce O liberálním a marxistickém pojetí třídního boje. Lenin v ní odhaluje pokusy oportunistů nahradit marxistický názor na třídní boj názorem liberálním. Buržoazní ideologové v ziskné snaze uhájí kapitalismus chtějí oklestit třídní boj, zkreslit

a zúžit pojetí tohoto boje, otupit jeho ostří, omezit jej na dílčí aspekty a vyloučit to nejdůležitější — dobytí státní moci. Totéž hledisko zastávají i oportunisté. Právě to tvořilo ideový základ všech sporů marxistů s likvidátory, kteří odmítli zaujmout k společenským jevům revoluční stanovisko. Marxistické revoluční pojetí třídního boje musí podle Leninových slov zahrnovat i politiku včetně existence státní moci, tj. nutnost nahrazení buržoazní diktatury novým státem — diktaturou proletariátu. Lenin nejednou zdůrazňoval, že marxismus dovádí uznání třídního boje až k uznání diktatury proletariátu. Bolševická strana se vždy řídila Leninovým vymezením charakteru a cíle třídního boje. Toto vymezení má aktuální význam pro komunistické a dělnické strany v kapitalistických zemích i dnes.

V dílech zařazených do tohoto svazku ukazuje Lenin zostřování rozporů kapitalistické společnosti, prohlubování konfliktu mezi vyspělými výrobními silami a jejich buržoazní slupkou — kapitalistickými výrobními vztahy, zesílení antagonismu mezi prací a kapitálem, prohloubení rozporů mezi imperialistickými státy a probouzejícími se koloniemi. Teze, že se kapitalismus jakožto systém vykořisťování pracujících v zájmu obohacování parazitů přežívá a stává se brzdou pokroku lidské společnosti, je zdůvodňována v mnoha Leninových pracích.

V kapitalistické společnosti jsou věda a technika, objevy a vynálezy pouze prostředkem ke zvyšování zisku buržoazie, zatímco pracujícím přinášejí ještě větší vykořisťování růstem nezaměstnanosti i zhoršováním jejich hmotného postavení. Názorně to ukazuje článek „Vědecký“ systém ždímání potu, v němž Lenin rozebírá taylorismus. Každé zlepšení v organizaci výroby využívají kapitalisté k tomu, aby zvýšili intenzifikaci práce, tj. aby donutili dělníka odvádět v průběhu pracovní doby čím dál víc práce. „Dělník zpočátku vydělává více. Ale stovky dělníků jsou propuštěny. Kdo zbyl, pracuje čtyřikrát intenzivněji a s nadlidským

vypětím. Vyždímají z dělníka všechny síly a pak ho vyhodí“ (s. 43). To je dáno samou povahou kapitalistického zřízení.

Neustále se rozvíjející technika, zdůrazňuje se v článku Jedno z velkých vítězství techniky, „čím dál víc *přerůstá* společenské podmínky“ kapitalismu, „které odsuzují pracující k námezdnímu otroctví“ (s. 118). Rozvoj techniky a elektrifikace národního hospodářství za socialismu od základu změní pracovní podmínky a umožní zkrátit pracovní dobu z osmi hodin na sedm nebo na ještě méně, jak se to v praxi uskutečňuje v SSSR.

V souvislosti se zostřováním rozporů kapitalismu vzrůstalo nebezpečí světové imperialistické války. Lenin v mnoha člancích, mimo jiné v článku Zbrojení a kapitalismus, odhaluje politiku horečného zbrojení, která byla ve všech zemích maskována a ospravedlňována falešnými řečmi buržoazních politiků o obraně vlasti. Lenin demaskuje důmyslný kapitalistický „mechanismus“ zbrojení a dokazuje, že továrny vyrábějící děla, dynamit a pušky jsou *mezinárodními podniky*, že kapitalisté různých zemí společně podvádějí a olupují národy.

Jako krutá obžaloba znějí i dnes Leninova slova vznesená proti podněcovatelům války, kteří řeční o „obraně kultury“ a ospravedlňují horečné zbrojení falešnými frázemi o udržení míru, o ochraně kultury a civilizace. Nelze však věřit frázím, nabádá Lenin, je třeba se podívat, komu takové fráze prospívají. Není-li na první pohled vidět, které politické nebo sociální síly a skupiny předkládají nebo hájí určité návrhy a opatření, je třeba si vždy položit otázku, *komu* tyto návrhy a opatření *prospívají*. Lenin odsoudil buržoazní politiky jako „úzce spřaženou mezinárodní bandu, která štvě národy do závodů ve zbrojení“ (s. 199), aby kapitalističtí magnáti mohli bohatnout, a učil, že „jedinou zárukou míru je organizované, uvědomělé hnutí dělnické třídy“ (s. 167).

Lenin rovněž odsoudil imperialistickou politiku územ-

ních výbojů a hrubého vměšování se do vnitřních záležitostí malých zemí, zvláště pak reakční politiku evropské buržoazie, která se snažila potlačit demokratické hnutí lidových mas na Balkáně. Pranýřoval pokusy mezinárodní buržoazie potlačit národně osvobozené hnutí asijských národů, probuzených ruskou revolucí 1905—1907. Zatímco proletariát bojuje za lepší zítřek lidstva, proti zaostalosti a barbarství, proti otroctví a ponižování člověka člověkem, podporuje imperialistická buržoazie všechno zaostalé, odumírající, středověké. Dožívající buržoazie se z obavy před vzrůstajícím se a sílícím proletariátem spolčuje se všemi reakčními silami a nezastavuje se ani před zvěrstvy a zločiny, aby zachránila kapitalistický řád.

Lenin chápal boj koloniálních národů za svobodu a nezávislost jako součást boje proletariátu proti kapitalismu. Dokazoval, že porobené národy mají v proletariátu všech civilizovaných zemí věrného a spolehlivého spojence, že žádná síla na světě nebude schopna zabránit jeho vítězství, které osvobodí i asijské národy. Vysvětloval, že revoluční proletariát a koloniální národy Východu mají společného nepřítel — imperialismus, a důsledně uváděl do života veliké ideje jednoty a bojové solidarity světového proletariátu s národy koloniálních a závislých zemí. Jeho články jsou prodchnuty vřelými sympatiemi s národně osvobozeným hnutím porobených národů a nenávisť ke koloniálnímu systému.

V prvních řadách demokratického hnutí v Asii bojoval čínský lid. Lenin bedlivě sledoval vývoj událostí v Číně a demaskoval pokusy mezinárodní buržoazie potlačit čínskou revoluci, rozdělit Čínu a vydrancovat ji. Když se zamýšlel nad perspektivami národně osvobozeného boje čínského lidu i jiných asijských národů, vyjádřil pevné přesvědčení, že jejich spravedlivá věc zvítězí. Život plně potvrdil Leninovu předpověď, že „žádné síly na světě nedokážou obnovit staré feudální pořádky v Asii a sprovodit ze

světa hrdinný demokratismus lidových mas v asijských a poloasijských zemích“ (s. 27).

V souvislosti s růstem revolučního hnutí a s hrozcí imperialistickou válkou šířila buržoazie nacionalistickou propagandu, aby rozštěpila dělnickou třídu a oslabil mezínárodní jednotu a solidaritu proletariátu. V článcích a referátech o národnostní otázce varuje Lenin dělnickou třídu před nebezpečím buržoazního nacionalismu a ostře odsuzuje chybnou teorii i praxi stran II. internacionály, které stále otevřeněji podporovaly koloniální politiku imperialistických států.

V pracích zařazených do tohoto svazku, především v Tezích o národnostní otázce a v článku Dělnická třída a národnostní otázka, zdůvodňuje Lenin politiku bolševické strany v národnostní otázce, kterou považuje za součást otázky revoluce vůbec. Vede rozhodný boj proti nejruznějším pokusům o revizi programu strany v národnostní otázce a důsledně hájí programový požadavek marxismu, aby národům bylo přiznáno právo na sebeurčení a na samostatnou státní existenci.

Lenin vysvětluje, že má-li být boj proti kapitalismu doveden až k vítězství, je třeba zajistit co nejtěsnější jednotu dělníků všech národů, jednotu proletářské armády. Když se schyluje k revoluci, buržoazie se jí snaží všemi prostředky oddálit. Jedním z takových prostředků je nacionalismus, který má oslabit jednotu dělníků, a tím zasadit ránu proletářskému třídnímu boji, věci svobody, demokracie a socialismu. Buržoazní nacionalismus a proletářský internacionalismus stojí nesmiřitelně proti sobě a odpovídají různým třídním táborům.

Lenin jako rozhodný odpůrce jakýchkoli pokusů o rozdělení dělníků různých národů a národností a o jejich vzájemnou izolaci přesvědčivě dokazoval, že heslo „kulturně národnostní autonomie“, které usilovně propagovali oportunisté v různých zemích, je s marxismem a se zájmy revoluce neslučitelné, neboť nutně proletariát rozděluje.

Toto heslo jako projev buržoazního nacionalismu je v rozporu s internacionalismem třídního boje proletariátu, usnadňuje ovlivňování proletariátu a ostatních pracujících idejemi buržoazního nacionalismu a je s to odvádět je od důsledně demokratických přeměn ve státě jako celku. Lenin upozorňuje, že heslem proletariátu je internacionální kultura demokracie a mezinárodního dělnického hnutí, která přejímá z každé národní kultury její důsledně demokratické a socialistické prvky.

Definitivní vyřešení národnostní otázky zaručuje teprve vítězství socialistické revoluce. „Proti starému světu, světu národnostního útlaku, národnostních nesvárů nebo národní výlučnosti, stavěj dělníci nový svět jednoty pracujících všech národů, ve kterém nebude místo pro žádné výsady ani pro sebemenší utlačování člověka člověkem“ (s. 173). Tato slova se stala reálnou skutečností v Sovětském svazu a v jiných evropských a asijských zemích, kde pevně zapustila kořeny moc dělníků a rolníků.

Před první světovou válkou se v mezinárodním dělnickém hnutí zostřil boj mezi revolučními marxisty a oportunisty. To se odrazilo v mnoha Leninových článcích uveřejněných v tomto svazku. Lenin na příkladu Anglie odhalil historické kořeny oportunismu v dělnickém hnutí a poukázal na nebezpečnost politiky třídní spolupráce s buržoazií, kterou prováděli reformističtí předáci dělnických organizací.

Názorným příkladem toho, jak oportunismus vede k zrazování socialismu a dělnické třídy, bylo hlasování některých dělnických poslanců v britském parlamentě pro rozpočet ministerstva námořnictví. Lenin odsoudil britské „socialisty“ jako obhájce válečného loďstva, které pomáhalo nejhanebnějším způsobem zotročovat a olupovat stamilióny obyvatel v Indii a jiných koloniích. Na tomto příkladu ukázal nebezpečnost a zhoubnost oportunismu a liberální dělnické politiky.

Tuto tezi znovu zdůrazňuje při rozboru poučení z gene-

rální stávky, jež vypukla roku 1913 v Belgii. Když se Lenin zamýšlel nad příčinami „malého úspěchu“ této stávky, upozorňoval především na to, že v určité části belgických socialistů, zejména mezi poslanci, převládá oportunistus a reformismus. „Méně se ohlížet na liberály, méně jim důvěřovat, více věřit samostatnému, obětavému boji proletariátu — to je první poučení z belgické stávky.“ Druhou příčinou „částečného neúspěchu“ byla slabost dělnických organizací, slabost proletářské strany v Belgii. Lenin píše, že bude třeba „věnovat větší pozornost socialistické propagandě, věnovat větší úsilí stmelování pevné, zásadové a socialismu věrné, přísně stranické organizace — to je druhé poučení z belgické stávky“ (s. 171).

Lenin charakterizoval oportunistus jako zanedbávání konečných cílů socialismu, a učil proto revoluční dělníky spojit boj za neodkladné požadavky s hlavními cíli socialismu. Socialismus není hotový systém, kterým bude lidstvo obšťastněno, nýbrž je to systém, který musí v třídním zápase vybojovat proletariát, postupující od jednoho cíle dneška k druhému cíli zítřka, dokud nedosáhne svého konečného cíle — svržení kapitalismu a vítězství socialismu.

Lenin vyzýval revoluční marxisty k neochabujícímu boji proti buržoazní ideologii a proti nejrůznějším pokusům vnášet ji do dělnického hnutí. Dělníci jsou ze všech stran obklopeni takovou záplavou lží v buržoazním tisku, že musí stůj co stůj bojovat za pravdu, učit se rozpoznávat lež a odmítat ji. Svými pracemi podává Lenin příklad takového odhalování a vyvracení lživé propagandy v buržoazním tisku.

V tomto směru je zvláště zajímavý článek Růst kapitalistického bohatství, v němž jsou odhalována tvrzení vědeckých přísluhovačů buržoazie, že se kapitál s postupným rozvojem akciových společností „demokratizuje“. Lenin přesvědčivě dokazuje, jak velkokapitál tím, že po malých částkách pohlcuje nevelké prostředky drobných akcionářů, postupně mohutní. Pomocí akciových společností disponují

milionáři nejen svými milióny, ale i dodatečným kapitálem mnoha tisíc drobných vlastníků. „Profesoři, kteří obhajují kapitalismus, při pohledu na vzrůstající počet drobných akcionářů blábolí o zvyšujícím se počtu vlastníků. Ve skutečnosti však vzrůstá moc (a příjmy) milionářských magnátů *nad* kapitálem ‚potěru‘“ (s. 208). Tato poučná slova pomáhají komunistickým a dělnickým stranám odhalovat a vyvracet současné buržoazně apologetické teorie „lidového kapitalismu“, vydávající monopolistický kapitalismus za nové společenské zřízení, v němž prý se dělníci stali vlastníky (spoluvlastníky) podniků a v němž panuje mezi prací a kapitálem mír.

Lenin se rozhodně staví rovněž proti pokusům vnutit dělnické třídě reakční a zbabělé novomalthuziánství. Zdůrazňuje, že toto učení je neslučitelné s pokrokovou a revoluční třídou, která je povolána a připravena uskutečnit velké společenské přeměny. Neochvějnou vírou v revoluční síly proletariátu a nesmírným obdivem nad hrdinstvím dělnické třídy v boji proti kapitalismu a za socialismus jsou prodchnuta Leninova slova v článku Dělnická třída a novomalthuziánství: „Bojujeme lépe než naši otcové. Naše děti budou bojovat ještě lépe a *zvítězí*.“

Dělnická třída nehyne, nýbrž roste, sílí, vyspívá, stmeluje se, uvědomuje a zoceluje v boji... Klademe již základy nové budovy a naše děti ji dobudují“ (s. 280—281).

Velká část prací zařazených do tohoto svazku je věnována rozboru sociálně ekonomické situace v Rusku v období revolučního rozmachu. Lenin v nich podrobně rozebírá nejdůležitější stránky politického života v zemi a boj tříd a stran. V četných, poměrně krátkých, ale zato obsahově hlubokých článcích podává výstižný obraz bezpráví a útlaku, zbídačování dělníků a obohacování buržoazie, čím dál většího ožebračování pracujících rolníků a zostřování třídního boje. Tyto články ukazují, kolik sil věnoval Lenin a bolševická strana stmelování a výchově dělnických mas a jejich přípravě k revoluci.

Na základě hlubokého rozboru hospodářské a politické situace a vzájemného poměru tříd v zemi dospívá Lenin v červnu 1913 k poznání, že v Rusku nastala revoluční situace a že se schyluje k celostátní politické krizi. To byl výsledek zostřování třídního boje a vzrůstajícího rozhořčení dělnické třídy a rolnictva nad buržoazním a statkářským útlakem, bídou, bezprávím a ponižováním lidské důstojnosti.

V článku První máj revolučního proletariátu formuluje Lenin důležitou tezi o revoluční situaci, jež obohatila marxistickou teorii i taktiku revolučního boje: „Pouhý útlak, i kdyby byl sebevětší, nevytváří vždy v zemi revoluční situaci. Pro revoluci většinou nestačí, aby *dolní vrstvy nechtěly* žít jako dosud. Je pro ni ještě třeba, aby *horní vrstvy nemohly* hospodařit a vládnout jako dosud. Právě to dnes vidíme v Rusku“ (s. 324). Při zdůvodňování této poučky Lenin zdůrazňoval, že narůstání revoluční krize v zemi je zákonitý jev, že je připravil celý dosavadní vývoj ekonomického a politického života v Rusku.

Na základě bohatého faktografického materiálu odhaluje sociálně ekonomické a politické kořeny nové revoluce. Vědecky dokazuje, že existující společenské zřízení a neomezená moc feudálních statkářů a reakční dumy jsou v křiklavém nesouladu jak se stavem výrobních sil Ruska, tak i se stupněm uvědomění a požadavky mas, probuzených první ruskou revolucí.

Reakční společenské a politické zřízení brzdilo rozvoj výrobních sil Ruska. Ačkoli se průmyslová výroba v po-reformním Rusku několikanásobně zvýšila, přece jenom ve srovnání s hlavními kapitalistickými zeměmi zůstávalo Rusko značně pozadu v celkovém objemu průmyslové výroby a zejména ve výrobě na jednoho obyvatele. Lenin v srpnu 1913 napsal, že „Rusko zůstává neuvěřitelně, neslýchaně zaostalou zemí, chudou a polobarbarskou, která má moderních výrobních nástrojů čtyřikrát méně než Anglie, pětkrát méně než Německo a desetkrát méně než

Amerika“ (s. 386). Zvlášť velká byla zaostalost Ruska ve výrobě železa, jež patří k základům civilizace.

V úvaze o příčinách hospodářské zaostalosti Ruska, tj. proč zde rozvoj kapitalismu pokračuje „hlemýždím tempem“, proč se toto zaostávání neustále zvětšuje, Lenin znovu a znovu zdůrazňuje reakční úlohu pozůstatků feudalismu, které brzdí ekonomický rozvoj země. Zároveň odhaluje osobitost ruského imperialismu, která spočívala v propletení monopolistického kapitálu s pozůstatky feudalismu a v silné závislosti monopolů na státních dodávkách a subvencích. V Rusku ovládla průmysl hrstka monopolistů, podporovaných státem a spjatých tisícerými machinacemi a čachry právě s těmi černosotňovskými statkáři, kteří svým středověkým pozemkovým vlastnictvím a svým útlakem odsuzují pět šestin obyvatelstva k bídě a celou zemi ke stagnaci a hnilobě (srov. s. 387).

Při srovnávání životní úrovně dělníků v Rusku a v USA Lenin uvedl, že průměrný výdělek ruského dělníka byl čtyřikrát nižší než výdělek amerického dělníka. Avšak carismus a středověký feudální útlak nebrzdily jen rozvoj výrobních sil, ale uvrhly také zemi do neuvěřitelné kulturní zaostalosti. Rusko zaujímalo v Evropě poslední místo ve vzdělanosti obyvatelstva. Panství reakčních sil v zemi odsuzovalo lid k hmotné i duchovní bídě.

Na základě hlubokého studia společenských poměrů, hospodářské a politické situace a vzájemného poměru třídních sil v zemi Lenin vyvozuje, že *jedinou záchranou pro Rusko je revoluční cesta*. Objektivní podmínky vylučovaly jakoukoli možnost pokojného vyřešení všeobecné politické krize reformami shora. Kontrarevoluční systém, prohlásil Lenin v dubnu 1913, se vyčerpал, vyčerpал své sociální síly; situace se vyvinula tak, že v dnešním Rusku není žádná reforma možná.

Lenin učil, že ani útlak dolních vrstev, ani krize horních vrstev ještě nevedou k revoluci; je nutné, aby v zemi existovala „revoluční třída schopná přeměnit pasivní stav

útlaku v aktivní stav rozhořčení a povstání“ (s. 325). Záruku úspěchu nadcházející revoluce v Rusku spatřoval ve vyspělé dělnické třídě, která jediná byla s to zburcovat lidové masy k revoluci. Dělnická třída Ruska v čele s bolševickou stranou získávala masy pracujících pro revoluční boj a podávala jim příklad masových revolučních akcí, v nichž se spojovaly politické a hospodářské požadavky.

V mnoha člancích uveřejněných v Pravdě rozebírá Lenin podrobně statistické údaje o stávkách a všímá si jejich širokého rozmachu a ofenzivního charakteru. Zvláště velký význam měla květnová stávka v roce 1913, kterou zorganizovala bolševická strana. Stávka podnítila aktivní vystoupení dělnické třídy v Petrohradě i na venkově. Akcí na 1. máje v roce 1913 se účastnilo 420 000 dělníků. Rozmach stávkového hnutí v Rusku ukázal, jak mocnou a nenahraditelnou zbraň si proletariát připravil v revolučním období pro agitaci v masách, pro jejich probuzení a pro jejich zapojení do boje. Lenin zdůrazňuje, že v žádné zemi na světě nebylo tehdy zaznamenáno tolik účastníků politických stávek jako v Rusku a nikde nebyly stávky tak úporné, rozmanité a rázné. Dělnická třída fakticky stála v čele tábora revoluce, který sdružoval utlačované a vykořisťované masy.

Proletariát a rolnictvo „tvoří společenskou sílu hnutí“ (s. 426). V člancích věnovaných agrární otázce Lenin rozvíjí a zdůvodňuje programovou tezi o rozhodující úloze svazku dělnické třídy a rolnictva pro vítězství buržoazně demokratické revoluce. Vyzývá rolníky, aby ruku v ruce s dělnickou třídou a pod jejím vedením bojovali proti společnému nepříteli — carskému samoděržaví, aby společně bojovali za půdu a politickou svobodu.

Lenin vyvrací nepodložená tvrzení oficiálních publicistů, že se rolnictvo „vzmáhá a dělá pokroky“, a dokazuje, že ve skutečnosti rolnictvo chudne a přichází na mizinu. Stolypinovská agrární politika posílila proces vyhánění širokých mas rolnictva z půdy a jejich ožebračování a současně obohacování kulactva. Snahy carské vlády zmírnit agrární

rozpory ve středním Rusku houfným přesídlováním rolníků na Sibiř ztroskotaly. Krizi se podařilo oddálit jen nakrátko, a to za cenu jejího ještě většího zostření a rozšíření jak ve středních oblastech Ruska, tak i na Sibiři. Jedině správnou cestu — revoluční řešení agrární otázky — ukazovali rolníkům bolševici v čele s Leninem.

Proti táboru revoluce, který sdružoval dělníky a rolníky, stál tehdy „tábor katanů a feudálů, monarchie a ochranky“. Avšak přes všechna zvěrstva a všechen přezíravý postoj vůči lidu nedokázal tento tábor potlačit revoluční hnutí dělníků a rolníků. Kontrarevoluci všemožně podporovala buržoazie — od kadetů až po oktábristy. Dávala carským katanům a zastáncům feudálních pořádků peníze, tupila a špinila revoluci a zrazovala zájmy demokracie. Lenin objasnil třídní jednotu kadetů a oktábristů, když řekl, že neshody mezi nimi jsou jenom spory mezi rivaly, kteří se nejvíc ze všeho bojí demokracie a revolučního hnutí dělníků, a že buržoazie vynakládala všechno své úsilí na to, aby přiměla statkáře podělit se s ní o své výsady. Ale ani spojené úsilí feudálních statkářů a buržoazie nemohlo zabránit narůstání revoluce. Carismus a buržoazie nebyly s to vyřešit naléhavé úkoly ekonomického a politického vývoje Ruska „danou cestou a danými (vládě a vykořisťovatelským třídám danými) prostředky“ (s. 325).

Bolševická strana rozvinula rozsáhlou ideovou a organizační činnost, aby připravila masy k revoluci. Lenin vyzval bolševiky, aby zintenzívnili činnost v legálních dělnických organizacích — odborech, nemocenských pokladnách, družstvech, a zaznamenával každý úspěch strany v této věci. Zvláštní pozornost věnoval činnosti takových velmi důležitých legálních orgánů, jakými byly list Pravda a bolševická frakce ve IV. státní dumě.

Leninovy články, téměř denně uveřejňované v Pravdě, byly pro masy povzbuzením, stmelovaly je a dávaly jim víru ve vítězství v revolučním boji. Zvlášť významnou úlohu v organizování stávkového boje dělnické třídy hrála

Pravda. Formulovala požadavky dělníků, zajišťovala mezi dělníky jiných podniků a měst podporu pro stávkující a získávala pro boj další a další vrstvy dělníků. Lenin konstatoval, že Pravda pomáhala získávat lidi a finanční prostředky pro pozvednutí veškeré ilegální činnosti bolševické strany.

Carská vláda si byla vědoma, jakou revoluční úlohu hraje Pravda, a proto se nejednou pokoušela její vydávání zmařit. V průběhu roku 1913 změnila Pravda několikrát svůj název. Dělnická třída vytrvale podporovala svůj list, takže Pravda přes všechno pronásledování dál vycházela a zvyšovala svůj náklad.

V mnoha pracích zahrnutých do tohoto svazku se pojednává o organizaci činnosti bolševické frakce ve Státní dumě. Lenin pravidelně řídil bolševické poslance, dával jim pokyny k taktice v dumě a učil dělnické poslance využívat tribunu dumy k odhalování protilidové politiky samoděržaví a falešné demokracie kadetů a k propagování revolučních hesel. Bolševičtí poslanci říkali pravdu o těžkém postavení a potřebách dělnictva a rolnictva, o národnostním útlaku a odhalovali přípravy carské vlády na válku. Nejdůležitější projevy bolševiků v dumě připravoval Lenin nebo byly připravovány za jeho účasti. V dubnu 1913 poslal Lenin poslanci G. I. Petrovskému návrh projevu o národnostní otázce; v květnu, na základě Leninova návrhu projevu, vystoupil bolševický poslanec v dumě při projednávání státního rozpočtu na rok 1913; pro A. J. Badajeva připravil návrh projevu K politice ministerstva školství a lidové osvěty a pro N. R. Šagova K agrární politice nynější vlády (obecně).

Bolševická strana v čele s Leninem vedla nemilosrdný boj proti oportunistu a ukazovala dělnické třídě, jak oportunisté poškozují zájmy revoluce. Četné Leninovy články v Pravdě, zejména stať Sporné otázky, svědčí o urputném boji bolševiků proti likvidátorům, trockistům a jiným oportunistům, kteří se pokoušeli rozbít stranu a ochromit jed-

notu dělnických organizací. Lenin dokazuje, že likvidátor-
ské „heslo ‚veřejné strany‘ je heslem ‚reformismu‘, heslem, kte-
ré za nynějšího poměru třídních a politických sil v Rusku
znamená *zřeknutí se* revoluce. Heslo ilegality je heslem re-
voluce“ (s. 333). Lenin demaskuje zrádčovskou politiku
likvidátorů, kteří podporovali liberální buržoazii v jejím
boji proti narůstající nové revoluci. Likvidátoři cítili, jak
ztrácejí svůj vliv mezi dělníky, a tak se čím dál víc pakto-
vali s buržoazií, s kadety.

Lenin uvádí statistické údaje o počtu dělnických skupin,
které svými peněžními příspěvky podporovaly bolševickou
Pravdu a likvidátorský list Luč. Tyto objektivní údaje plně
umožňovaly vyvodit závěr, že drtivá většina dělníků
v Rusku šla za Pravdou a podporovala ji; ukazovaly ne-
ustále vzrůstající úlohu bolševické strany jako předvoje
revoluční dělnické třídy a vůdce všech pracujících.

V období narůstání revoluce pokračoval Lenin a bol-
ševici v boji proti zakukleným likvidátorům a jejich obháj-
cům. V této úloze vystupovaly zahraniční skupiny, které
neměly spojení s dělnickými masami a které nepodporovala
ani jedna ilegální organizace v Rusku. Patřili k nim troc-
kisté, vperjodovci aj. Velkou pozornost věnuje Lenin odha-
lování trockistického srpnového bloku. Bojuje za vystou-
pení lotyšské sociálně demokratické organizace z tohoto
bloku a udržuje spojení s lotyšskými bolševiky. Svědčí
o tom Návrh platformy ke IV. sjezdu Sociální demokracie
Lotyšského kraje.

Do dvacátého třetího svazku bylo zařazeno osm prací,
které dosud nebyly v Leninových spisech uveřejněny. Jsou
to Dopis představenstvu Sociálně demokratické strany
Německa, Dělnická strana a samolibí liberální polovzdě-
lanci (O Potresovovi), Výročí Pravdy (Jak dělníci podpo-
rují dělnický list), Boj stran v Číně, K úvodníku ve 189.
čísle Luče, Statkáři o zemědělských dělnících odcházejících

za výdělkem, Zbrojení a kapitalismus, Kapitalisté a zbrojení a Laciné maso — pro „lid“.

Dopis představenstvu Sociálně demokratické strany Německa napsal Lenin z pověření krakovské porady ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky v době prudkých bojů strany s likvidátory. Je to odpověď na návrh vůdců německých sociálních demokratů svolat společnou poradou likvidátorů a bolševiků, která měla vést k jejich sjednocení. Lenin kategoricky odmítl zprostředkující úlohu oportunistů, kteří chtěli pomoci likvidátorům.

Článek Laciné maso — pro „lid“ je důkazem toho, že Lenin nevynechal sebemenší příležitost, aby na nejjednodušších příkladech, přístupných a srozumitelných pracujícím, usvědčoval carismus a buržoazii z protilidové politiky a využíval je k vytyčování závažných politických otázek.

Do Přípravných materiálů byly zařazeny tři práce: Osnova článku Tři zdroje a tři součásti marxismu a dvě osnovy k přednášce o národnostní otázce, přednesené v červnu 1913 v Curychu, Ženevě, Lausanne a Bernu.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU

PŘI ÚV KSSS

HISTORICKÝ OSUD UČENÍ KARLA MARXE¹

Nejdůležitější v Marxově učení je objasnění světodějně úlohy proletariátu jako tvůrce socialistické společnosti. Potvrdily světové události pravdivost tohoto učení od doby, kdy je Marx vyložil?

Poprvé vystoupil Marx se svým učení v roce 1844. Marxův a Engelsův Komunistický manifest^[330], který vyšel v roce 1848, podává již ucelený, soustavný, až dosud nejlepší výklad tohoto učení. Světové dějiny se od té doby dělí na tři hlavní období: 1. od revoluce roku 1848 do Pařížské komuny (1871), 2. od Pařížské komuny do ruské revoluce (1905) a 3. od ruské revoluce.

Podívejme se, jaký byl osud Marxova učení v každém z těchto období.

I

Na začátku prvního období Marxovo učení nijak nepřevládá. Je to jen jeden z nespočetných směrů nebo proudů socialismu. Převládají spíše takové formy socialismu, které jsou v podstatě příbuzné s naším narodnictvím: nepochopení materialistického základu historického pohybu, neschopnost určit úlohu a význam každé třídy kapitalistické společnosti, zastírání buržoazní podstaty demokratických přeměn různými pseudosocialistickými frázemi o „lidu“, „spravedlnosti“, „právu“ apod.

Všem těmto halasným, pestrým a křiklavým formám *předmarxovského* socialismu zasazuje smrtelnou ránu revoluce roku 1848. Ve všech zemích ukazuje revoluce různé spo-

lečenské třídy *v akci*. Střelba republikánské buržoazie do dělníků v červnových dnech roku 1848 v Paříži s konečnou platností dokazuje, že socialistický svou podstatou je *pouze* proletariát. Liberální buržoazie má ze samostatnosti této třídy stokrát větší strach než z jakékoli reakce. Zbabělý liberalismus se před reakcí plazí. Rolnictvo se spokojuje zrušením pozůstatků feudalismu a přechází na stranu pořádku a jen málokdy kolísá mezi *dělnickou demokracií a buržoazním liberalismem*. Ukazuje se, že všechna učení o *netřídním* socialismu a o *netřídní* politice jsou holý nesmysl.

Tento vývoj buržoazních přeměn završuje Pařížská komuna (1871); republika, tj. forma státního zřízení, v níž třídní vztahy vystupují v nejméně zastřené formě, vděčí za své upevnění jenom hrdinství proletariátu.

Ve všech ostatních evropských zemích vede spletitější a méně vyhraněný vývoj k vytvoření téže buržoazní společnosti. Koncem prvního období (1848—1871), období bouří a revolucí, předmarxovský socialismus *odumírá*. Vznikají samostatné *proletářské* strany: První internacionála (1864—1872) a německá sociální demokracie.

I I

Druhé období (1872—1904) se od prvního liší tím, že probíhá „pokojně“, bez revolucí. Západ s buržoazními revolucemi skončil. Východ k nim ještě nedospěl.

Západ vstupuje do období „pokojných“ příprav na epochu budoucích přeměn. Všude vznikají proletářské, svou podstatou socialistické strany, které se učí využívat buržoazní parlamentarismus, budovat svůj denní tisk, své vzdělávací instituce, své odborové svazy a svá družstva. Marxovo učení vítězí úplně a *rozvíjí se do šířky*. Pomalu, ale nezadržitelně pokračuje získávání a shromažďování sil proletariátu a jeho přípravy na blížící se boje.

Dialektika dějin je taková, že vítězství marxismu v teorii

nutí jeho nepřátele *přestrojovat se* za marxisty. Vnitřně prohníly liberalismus se pokouší o svou vlastní obrodu v podobě socialistického *oportunistu*. Období přípravy sil na velké boje vykládají nepřátelé marxismu tak, že marxisté od těchto bojů upouštějí. Zlepšení podmínek otroků pro boj proti námezdnímu otroctví vykládají v tom smyslu, že by otroci měli prodat za mrzký peníz svá práva na svobodu. Zbaběle hlásají „sociální mír“ (tj. mír s otrokářstvím), zřeknutí se třídního boje atd. Mají velmi mnoho stoupců mezi socialistickými poslanci, různými činiteli dělnického hnutí a „sympatizující“ inteligencí.

I I I

Oportunisté si ještě nestačili dost vynachválit „sociální mír“ a možnost vyhnout se za „demokracie“ bouřím, a už vzniklo nové ohnisko obrovských světových bouří v Asii. Po revoluci v Rusku následovala revoluce v Turecku, v Persii a v Číně. Právě teď prožíváme epochu těchto bouří a jejich „zpětného působení“ na Evropu. Ať už osud velké Čínské republiky, na kterou si nyní brousí zuby různé „civilizované“ hyeny, bude jakýkoli, nedokážou žádné síly na světě obnovit staré feudální pořádky v Asii a sprovodit ze světa hrdinný demokratismus lidových mas v asijských a poloasijských zemích.

Některé lidi, kteří nevěnují dostatečnou pozornost podmínkám pro přípravu a rozvoj masového boje, přivádělo dlouhé odkládání boje proti kapitalismu v Evropě k zoufalství a k anarchismu. Dnes vidíme, jak krátkozraké a málomyslné je anarchistické zoufalství.

Nikoli zoufalství, nýbrž odvahu je třeba čerpat z toho, že osmisetmilionová Asie vstoupila do boje za tytéž ideály jako Evropa.

Asijské revoluce nám ukázaly, že liberalismus je zde právě tak bezcharakterní a podlý, že samostatnost demo-

kratických mas tu má právě tak mimořádný význam a že se proletariát právě tak distancuje od buržoazie všeho druhu. Kdo po zkušenostech Evropy i Asie mluví o *netřídní* politice a o *netřídním* socialismu, toho by bylo třeba jednoduše vsadit do klece a ukazovat spolu s nějakým australským klokanem.

Po Asii se začala dávat do pohybu i Evropa, jenomže ne po asijsku. „Pokojné“ období let 1872—1904 nenávratně minulo. Drahota a útlak trastů vyvolávají nebývalé zostřování hospodářského boje, které uvedlo do pohybu dokonce i liberalismem nejvíc nakažené anglické dělníky. Před našimi očima dozrává politická krize dokonce i v tak „skálopevné“ buržoazně junkerské zemi, jako je Německo. Bezuzdné zbrojení a politika imperialismu vytvářejí v současné Evropě takový „sociální mír“, který ze všeho nejvíc připomíná sud střelného prachu. Avšak rozklad *všech* buržoazních stran a vypívání proletariátu nezadržitelně pokračují.

Po vzniku marxismu ho každé z těchto tří velkých období světových dějin znovu potvrdilo a přinášelo mu nové triumfy. Ale ještě větší triumf přinese marxismu jako učení proletariátu nadcházející historická epocha.

Pravda, č. 50
1. března 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

DO PIS PŘEDSTAVENSTVU SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ STRANY NĚMECKA²

Vážení soudruzi!

Na návrh ústředního výboru byl na naší poradě zástupců ÚV a pracovníků místních organizací v Rusku, působících v různých oblastech sociálně demokratické činnosti, projednán váš dopis z 28. prosince 1912, v němž vyslovujete přání „svolat poradu a řídit diskusi“.

Porada vám sice děkuje za pozornost, kterou věnujete našim stranickým záležitostem, ale přesto se jednomyslně usnesla váš návrh *zamítnout*.

My ruští revoluční sociální demokraté si neobyčejně vážíme strany německého revolučního proletariátu. Snažíme se, aby mezi ruskou a německou sociálně demokratickou stranou vládly opravdu bratrské vztahy. A protože nechceme, aby mezi námi docházelo k nějakým nedorozuměním, pokusíme se vám, vážení soudruzi, otevřeně vyložit, co nás přimělo k tomu, že jsme váš návrh zamítli.

Začněme třeba tím, jaký *cíl* by měla mít vámi navrhovaná porada.

Domníváte se, že jejím cílem by mělo být „vypracování jednotného programu strany a stanov“, a vybízíte nás, abychom k obojímu předložili svůj návrh.

Naše strana má však svůj program^[218] už dávno. Již v roce 1903, tj. před deseti lety, byl náš program schválen na II. sjezdu naší strany. Od těch dob dokázaly statisíce a v revolučních letech dokonce milióny proletářů Ruska svou věrnost tomuto programu, když bojovaly pod praporem naší strany. Tomuto programu zůstáváme věrni i dnes. Jeho revizi považujeme za *naprosto* zbytečnou.

Pro vaši informaci vám sdělujeme, že dodnes *dokonce ani* likvidátoři nepožadovali revizi programu strany — alespoň to nepožadovali otevřeně.

O novém programu se nejrůznější skupiny a skupinky dohadují tam, kde *neexistuje strana*. Ale SDDSR *existuje*, pod jejím praporem pokračuje dělnická třída Ruska v boji. Naše strana prožívala a částečně ještě prožívá velmi těžkou dobu. Ale ani na okamžik nepřestala existovat, ať už si likvidátoři tvrdí, co chtějí. Jenom pro ně (tj. pro lidi, kteří stojí mimo stranu) je přijatelné jednat o vypracování nějakého nového programu strany — zřejmě pro nějakou novou stranu. (To s několika málo změnami platí i o vypracovávání nových stanov strany.)

Dále. Od likvidátorů nás oddělují hluboké a zásadní rozdíly v názorech, především pokud jde o novou revoluci v Rusku. Naše strana (včetně menševiků *stoupenců zachování ilegální strany*, v jejichž čele stojí G. V. Plechanov) zastává názor, že dělnická třída Ruska a její strana musí bojovat za novou revoluci v Rusku, která jediná může přinést naší zemi skutečnou politickou svobodu. Právě to likvidátoři odmítají. V celé své taktice vycházejí z předpokladu, že se vývoj v Rusku bude ubírat více či méně pokojnou ústavní cestou.

Snadno pochopíte, vážení soudruzi, že z *takových* kardinálních názorových rozdílů nutně vyplývá velmi mnoho neshod v celé stranické práci. Likvidátoři odmítají naši nynější SDDSR, která dnes může existovat pouze ilegálně (i když může vyvíjet a také v mnoha oblastech *vytvírá* legální sociálně demokratickou činnost). Likvidátoři rozbíjejí naši nynější organizaci v naději, že se jim podaří založit v současném Rusku legální dělnickou stranu. (Zde je třeba poznamenat, že dokonce ani liberální konstituční demokraté nemohou dosáhnout legalizace své strany.) Právě to je příčinou rozkolu, který vyvolali zcela a výhradně likvidátoři.

Je pochopitelné, že tyto spory, tyto kardinální názorové

rozdíly mohou vyřešit *pouze* uvědomělí dělníci v Rusku sami, jenom naše vlastní sociálně demokratická organizace v Rusku, a *nikdo jiný*.

A dělníci v Rusku již udělali v tomto směru značný krok před.

Nedávné volby do IV. dumy³ ukázaly, že proletariát v Rusku zastává ve své drtivé většině stanovisko naší staré strany s jejím revolučním programem a taktikou.

Všech šest poslanců zvolených podle zákona^[207] za dělnickou kurií jsou bolševici.

Těchto šest poslanců zastupuje devět desetin dělnického Ruska a otevřeně prohlašuje, že jsou odpůrci likvidátorů.

První dělnický sociálně demokratický deník v Rusku (petrohradskou Pravdu) založili a podporují dělníci sami z vlastních peněz, a to dělníci právě onoho (bolševického) směru. Tak vzniká skutečná jednota obrovské *většiny* dělníků, vzniká zdola, z lůna dělnických mas. Jenom *taková* jednota je životaschopná, jenom ona povede k úplnému semknutí dělnických sil.

Musíme vám, soudruzí, otevřeně říci, že zprostředkování německého Parteivorstandu* považujeme za těchto okolností za naprosto nepřijatelné. Snad z neinformovanosti, nebo z nějakého jiného důvodu se Vorstand nezachoval vůči nám a likvidátorům nezaujatě. Připomeneme vám alespoň dva fakty.

1. Ústřední orgán bratrské německé strany (Vorwärts)⁴ věnuje celé sloupce nejhrubším útokům likvidátorů na naši stranickou konferenci v lednu 1912⁵, ale nám odmítá uveřejnit třeba jen čistě faktické dementi, čímž porušuje ty nejelementárnější povinnosti vůči nám.

2. Vorstand i přes naše protesty poskytuje ve volební kampani peněžitou pomoc likvidátorům, ale odpírá ji ústřednímu výboru. Vorstand poskytl podporu Bundu, kavkazskému oblastnímu výboru a Lotyšům, *tj.* likvidátor-

* — představenstva strany. *Red.*

skému organizačnímu výboru⁶, neboť každý ví, že právě tyto tři organizace jsou hlavními součástmi likvidátorského organizačního výboru. Právě za peníze německých dělníků začali likvidátoři vydávat v Petrohradě Konkurrenzorgan Luč⁷, který začal vycházet *právě v den voleb* a prohloubil rozkol.

Poskytnout v době rozkolu peněžitou pomoc jedné části proti druhé je v celé internacionále něco neslýchaného. Tím se Vorstand dopustil provokace vůči stoupencům lednové konference a ukázal, že se nemohl zachovat nezaujatě.

Je nám nesmírně líto, ale musíme vám otevřeně říci, soudruzi, že způsob, jak jsou němečtí soudruzi informováni o záležitostech v Rusku, je naprosto *nenormální*. To je také příčinou toho, že jednou zamýšlíte svolat radu zástupců dvanácti „směrů“ (zahranických, polostudentských skupinek), přičemž ignorujete organizace v Rusku, podruhé zas přicházíte s plánem svolat pět organizací apod. Proto se likvidátoři tak drze pokoušejí jednoduše vás oklamat: pokoušejí se například dostat od vás peníze jenom proto, že se prý bolševici sjednotili v létě 1912 v Charkově a Moskvě s likvidátory. Zatím ve skutečnosti právě v Charkově a Moskvě byli zvoleni za poslance bolševici — nesmiřitelní nepřátelé likvidátorství, byli zvoleni *v boji* proti nim (poslanci Muranov a Malinovskij). Proto jste také poskytli peněžitou pomoc v době voleb právě těm skupinám (Bundu, PSS a SDKPaL⁸), mezi nimiž došlo ve volbách k nejprudším střetnutím a z nichž vyšel Jagiełło — *jediný* poslanec, který byl do sociálně demokratické frakce přijat jen jako neplnoprávný člen, a to ještě pouhými sedmi hlasy proti šesti.

S tím bylo třeba, soudruzi, už dávno skoncovat. Místo abyste dopřávali sluchu informacím z druhé ruky, měli byste zpřístupnit své tiskové orgány odpovědným představitelům jednotlivých stranických skupin, aby mohli ve svých článcích objektivně a zásadově vysvětlovat situaci v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska.

Chcete-li vědět, jaká je u nás situace, musíte čerpat informace o ní z dokumentů a literatury, jako to děláte, když se například zajímáte o boj mezi jednotlivými směry v Itálii, Anglii atd. Jinak bezděčně podniknete kroky, které ruští dělníci mohou často považovat za zcela nezasloužené očerňování.

*Napsáno 2. (15.) března 1913
Poprvé otištěno roku 1960
v časopise Kommunist, č. 6*

*Podle strojopisné kopie
Přeloženo z němčiny*

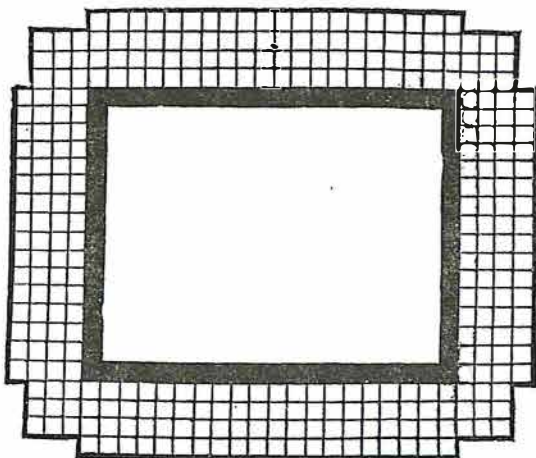
VELKOSTATKÁŘSKÉ A DROBNÉ ROLNICKÉ VLASTNICTVÍ PŮDY V RUSKU

K právě uplynulému výročí 19. února 1861 nebude marné připomenout, jak je dnes v evropském Rusku rozdělena půda.

Poslední oficiální statistiku rozdělení půdy v evropském Rusku uveřejnilo ministerstvo vnitra a týká se roku 1905^[269].

Podle údajů této statistiky bylo velkostatkářů s více než 500 děsjatinami* půdy (zaokrouhлено) asi 30 000 a ti vlastnili asi 70 miliónů děsjatin půdy.

Tolik půdy má asi 10 miliónů chudých rolnických usedlostí.

* Děsjatina = 1,09 ha. *Čes. red.*

Na jednoho velkostatkáře tedy připadá průměrně asi 330 chudých rolnických rodin, přičemž každá rolnická rodina má asi 7 (*sedm*) děsjatin půdy, kdežto každý velkostatkář asi 2300 (*dva tisíce tři sta*) děsjatin.

Pro názornost jsme udělali výše uvedený nákres.

Velký bílý čtyřúhelník uprostřed je velkostatkářský statek. Malé čtverečky kolem něho jsou rolnická políčka.

Čtverečků je celkem 324 a plocha bílého čtyřúhelníku se rovná 320 čtverečkům.

Pravda, č. 51
2. března 1913

Podle textu Pravdy

FALEŠNÉ NOTY

Projev pana Miljukova ve Státní dumě o všeobecném volebním právu je neobyčejně zajímavý, protože se řečník dotkl celé řady témat, která jsou pro demokracii mimořádně důležitá.

V celém našem tisku — včetně liberálního — se čím dál víc zakořeňuje až odporně bezzásadový zvyk: odbývat projevy v dumě pochvalnými (pan Litovcev v Reči⁹) nebo hanlivými poznámkami a *nikdy* nerozebírat jejich *ideový* obsah.

Dělníci buržoaznímu politikaření nevěří. Dělníci se chtějí *učit* politice. Ve snaze vyhovět tomuto přání se pokusíme o rozbor projevu pana Miljukova.

„Vás k státní moci nepoutají ani určité povinnosti,“ říká pan Miljukov, obrací se *po celou dobu* k okřabristům, „vás k ní nepoutá dokonce ani vděčnost,“

neboť volby prý byly zfalšovány ve váš neprospěch.

Pan Miljukov, jeden z nejvzdělanějších kadetů¹⁰, profesor, redaktor atd., tento argument se vši vážností rozvíjel a dokonce dodal:

„Je zřejmé, že v Rusku neexistuje společenská vrstva, která by podporovala nynější vládní politiku...“ (Rossija, č. 2236).

Mylnost těchto úvah přímo bije do očí. Týž pan Miljukov citoval dále Francouze Chaslese, který správně říká, že „*stěžejním úkolem*“ „*je agrární otázka*“.

„Abychom měli III. dumu konzervativní,“ říká Chasles, „museli jsme nahradit rolnickou většinou statkářskou... Velcí pozemkoví vlastníci a bohatá aristokracie mohou vytvořit blok s pěti osmina

mi hlasů (ve volbách členů Státní dumy podle našeho volebního zákona), takže menšina je doslova rozdrčena: rolníci, střední třída a měšťská demokracie jsou zákonodárcem vyzýváni, aby volby nedělali, nýbrž jim jenom přihlíželi, aby se jich neúčastnili, nýbrž jenom asistovali.“

Rozumně a správně uvažuje reakcionář Chasles. Děkujeme panu Miljukovovi za zajímavé citáty..., které *překonávají* fráze pana Miljukova! Je zřejmé, že v Rusku *existuje* společenská „vrstva“ (třída feudálních statkářů čili zastánců nevolnictví), která podporuje politiku vlády a „*k státní moci*“ ji poutají třídní zájmy. Avšak být poután „povinnostmi“ a „vděčností“ je prostě hloupost, zapamatujte si to, učený pane kadete!

V příštím článku* ukážeme, jak tento učený kadet chodil — jako pes kolem horké kaše — kolem onoho „*stěžejního úkolu*“ (tj. kolem agrární otázky), na který správně upozornil reakcionář Chasles.

Pravda, č. 55
7. března 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

* Viz tento svazek, s. 38—39. *Red.*

„STĚŽEJNÍ ÚKOL“

Viděli jsme, že francouzský reakcionář Chasles^[304], jehož cituje pan Miljukov, správně považuje za „stěžejní úkol“, před kterým stojí Rusko, agrární otázku*.

Pan Miljukov citoval moudrá slova moudrého reakcionáře, ale nepochopil z nich zhola nic.

„Je možné rolníka, kterého jste (tj. oktábristé a vláda: pan Miljukov rozpráví *s nimi!*) sem vlastníma rukama přivedli, udělat závislým? Vždyť on mluví z této tribuny o půdě a říká totéž, co říkal nezávislý rolník v I. a II. státní dumě. Ne, pánové, v ruském životě neexistuje nezávislejší a nepoddajnější živel než ruský rolník.“ (Potlesk zleva a hlasy: „Správně!!“)^[305]

Tleskali ovšem jen pokrytečtí kadeti, neboť každý ví, že za prvé v III. a IV. státní dumě rolníci *neříkají zcela* „totéž“ co v I. a II. státní dumě, ale cosi mírnějšího, a za druhé, že v ruském životě *existuje* živel mnohem nezávislejší a nepoddajnější. Sám pan Miljukov *musel* ve svém projevu přiznat, že pro politickou svobodu v Rusku „nejvíc“ udělali *dělníci*. Či snad se dá „nezávislost“ měřit nějak jinak?

Ale v tom není podstata věci. Podstata je v tom, je-li *dnes* možné smířit zájmy 130 000 statkářů a masy rolnictva. Pan Miljukov „povídal kolem dokola“ o této otázce, *aby se vyhnul odpovědi*.

A pan S. Litovcev, kterého si Reč najala, aby P. Miljukova vychvaloval, napsal, že jeho projev

„rozptýlil mlhu kolem této akutní a sporné otázky. Všeobecné volební právo je dosud pro mnohé jakýmsi strašákem, vrcholem revolučnosti^[306]“.

* Viz tento svazek, s. 36—37. *Red.*

Tady máte další ukázkou frazérství!

Učte se u reakcionáře Chaslese, páni liberální mluvkové! Stěžejním úkolem je agrární otázka. Je *dnes* možné v této otázce smířit zájmy 130 000 rodin statkářů s 10 milióny rodin rolníků? Ano, nebo ne?

To je „*stěžejní*“ otázka všeobecného volebního práva, pane Miljukove, kdežto vy *otravujete* politické vědomí lidu tím, že tuto podstatu věci, každému rozumnému člověku zřejmou, *zamořujete* frázemi.

Odpovíte-li na otázku *ano*, vyvrátím vaši odpověď *vaším* vlastním tvrzením, že v III. a IV. státní dumě říkají rolníci (i když mírněji) „*totéž*“ co v I. a II. státní dumě.

Odpovíte-li na otázku *ne*, pak je *celé* vaše tlachání o kompromisním, nikoli „*jednostranném*“ charakteru všeobecného volebního práva v dnešním Rusku k ničemu.

A učeně se dovolávat Bismarcka — to je stejné dětinství, neboť Bismarck „povolil“ všeobecné volební právo tehdy, když *už byly* zájmy statkářů a všech zámožných, dokonce i části středních rolníků s buržoazním vývojem Německa *smířeny*.

Bystrý čtenář se možná zeptá: Neplyne z toho, že v Rusku je všeobecné volební právo nemožné? Ne, odpovíme bystrému čtenáři, z toho plyne jen to, že v Rusku je nemožné reformistické hledisko.

Pravda, č. 56
8. března 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

LIBERÁLNÍ PŘIKRÁŠLOVÁNÍ FEUDALISMU

Liberální historik pan Miljukov, vůdce kadetské strany, napsal nedávno v úvodníku Reči^[153]:

„Ukázalo se, že sociální nerovnost v Rusku (nevolnictví) je křehčí a nahodilejší než kdekoli jinde v civilizovaném světě. Ustoupila bez odporu (!!!) prvnímu škrtu pera. Miljutin a Solovjov bez námahy uskutečnili to, co již za Alexandra I. předpověděl hrabě Stroganov.“

Zvykli jsme si, že všichni liberální a část narodnických historiků přikrášlují feudalismus a feudální státní moc v Rusku. Ale k takovým „perlám“ hanebnosti, jako je uvedený výrok, se přece jenom všichni nedopracovali.

Nevolnictví a feudální statkářský stav v Rusku nebyly křehké ani nahodilé, nýbrž byly mnohem „pevnější“, odolnější, mohutnější a všemocnější „než kdekoli jinde v civilizovaném světě“. Ne „bez odporu“, ale s velmi silným odporem se vzdávaly, byť i jen drobečků svých výsad. Nebo nám snad pan liberál ukáže v „civilizovaném světě“ příklady, které by připomínaly osud Černyševského?

Miljutin a Solovjov *sami* hájili výsady feudálních statkářů a neobyčejně vysoké „výkupné“ za tyto výsady. Jestliže o tom pan Miljukov mlčí, pak zkresluje dějiny, které svědčí o padesátileté „odolnosti“ feudálních výsad, o jejich všemocnosti a všemohoucnosti po Miljutinovi a spol., po „jejich“ feudální reformě.

Proč liberální historikové přikrášlují feudalismus a feudální reformy? Protože u uskutečňovatelů těchto reforem vidí pochlebování feudálním statkářům, strach z demokracie, úsilí o blok s reakcí a přikrášlování třídního boje, a to tyto historiky těší, to je jim příjemné, blízké a známé.

Jde již o dávnou minulost. A přece tehdejší i nynější vztah liberálů („úředníků zevnějškem i srdcem“¹¹) k třídnímu boji patří do stejné kategorie.

Přikrášlováním feudalismu ukázal pan Miljukov v plném světle sám sebe, svou stranu a celý ruský buržoazní liberalismus, který se počítá k demokracii, aby mohl vodit za nos prostáčky.

Pravda, č. 57
9. března 1913
Podepsán I.

Podle textu Pravdy

„V Ě D E C K Ý“ S Y S T Ě M Ž D Í M Á N Í P O T U

Americký kapitalismus předčí všechny ostatní. Největší rozvoj techniky, nejrychlejší pokrok, to všechno nutí starou Evropu následovat Yankee. Ale evropská buržoazie nepřejímá z Ameriky ani demokratické instituce, ani politickou svobodu, ani republikánské státní zřízení, nýbrž nejnovější metody vykořisťování dělníka.

V Evropě a částečně i v Rusku se teď nejvíc mluví o „systému“ amerického inženýra Fredericka Taylora. V zasedací síni Ústavu dopravních inženýrů v Petrohradě přednášel nedávno o tomto systému pan Semjonov. Taylor sám popsal tento systém jako „vědecký“ a jeho kniha [366] je v Evropě horlivě překládána a propagována.

V čem záleží tento „vědecký systém“? V tom, aby se z dělníka za stejnou pracovní dobu vyždímalo třikrát více práce. Nejsilnější a nejzručnější dělník dostane příkaz pracovat; speciálními hodinkami se měří — na sekundy a zlomky sekund — čas spotřebovaný na každý úkon, na každý pohyb; vypracovávají se nejúspornější a nejproduktivnější pracovní metody; práce nejlepšího dělníka se zachycuje na filmový pás atd.

A výsledek je, že za týčů 9 až 10 hodin vyždímají z dělníka třikrát více práce, vyčerpají nemilosrdně všechny jeho síly, vysají třikrát rychleji každou kapku nervové a svalové energie námezdního otroka. Že dříve zemře? — Před bránu je dost jiných!...

Pokrok techniky a vědy znamená v kapitalistické společnosti pokrok v umění ždímat pot.

Uvedeme příklad z Taylorovy knihy:

Srovnává se práce při nakládání surového železa na vozíky, na nichž se převáží k dalšímu zpracování, srovnává se starý a nový, „vědecký“ systém:

	Starý	Nový
		systém
Počet dělníků zaměstnaných nakládáním	500	140
Jeden dělník nakládá průměrně tun (61 pudů*)	16	59
Průměrný výdělek dělníka	2 rubly 30 kopějek	3 rubly 75 kopějek
Náklady továrníka na naložení jedné tuny	14,4 kopějky	6,4 kopějky

Kapitál snižuje své náklady *o polovinu* i více. Zisky rostou. Buržoazie je u vytržení a nemůže si Tylory dost vynachválit!

Dělník zpočátku vydělává více. Ale stovky dělníků jsou propuštěny. Kdo zbyl, pracuje čtyřikrát intenzivněji a s nadlidským vypětím. Vyždímají z dělníka všechny síly a pak ho vyhodí. Berou jen mladé a silné.

Ždímají pot podle všech vědeckých zásad...

Pravda, č. 60
13. března 1913
Podepsán W.

Podle textu Pravdy

* Pud = 16,38 kg. Čes. red.

NAŠE „ÚSPĚCHY“

Jak ministr financí ve své důvodové zprávě^[176] k rozpočtu^[219], tak všechny vládní strany přesvědčují sebe i ostatní, že náš rozpočet je pevný. V této souvislosti ukazují mimo jiné na „úspěchy“ průmyslu, v němž v posledních letech došlo bezesporu k vzestupu.

Náš průmysl, stejně jako celé národní hospodářství Ruska, se vyvíjel a vyvíjí kapitalisticky. O tom není sporu. To ani není třeba dokazovat. Ale omezovat se na údaje o „rozvoji“ a na samolibé vychloubačné výroky „zvětšuje se o tolik a tolik procent“ znamená *zavřít oči před neuvěřitelnou zaostalostí a bídou Ruska*, které tyto údaje odhalují.

V roce 1908 vyrobil celý náš tovární průmysl produkci v hodnotě 4307 miliónů rublů a v roce 1911 v hodnotě asi 4895 miliónů rublů, jása ministr financí.

Ale podívejme se, co tato čísla *znamenají*. V Americe se každých deset let provádí statistické šetření. Abychom našli číslo *podobné* našemu, musíme se vrátit do roku 1860, kdy v Americe ještě existovalo *otroctví* černochů^[354].

V roce 1860 se hodnota výrobků zpracovatelského průmyslu v Americe odhadovala na 3771 miliónů rublů, v roce 1870 již na 8464 miliónů rublů. V roce 1910 je to už 41 344 miliónů rublů, tj. téměř *devětkrát* víc než v Rusku. Rusko má 160 miliónů obyvatel, kdežto Amerika měla v roce 1910 92 miliónů a v roce 1860 pouze 31 miliónů!

Průměrný výdělek ruského továrního dělníka činil v roce 1911 251 rublů za rok, tj. o 8,2 procenta více (podle celkového úhrnu mezd) než v roce 1910, jása ministr financí.

V Americe činil v roce 1910 průměrný výdělek průmyslového dělníka *1036 rublů*, tj. více než *čtyřnásobek* výdělku dělníka v Rusku. V roce 1860 činil tento výdělek *576 rublů*, tj. dvojnásobek výdělku *dnešního* dělníka v Rusku.

Rusko 20. století, Rusko červnové „ústavy“¹² je na nižším stupni, než byla *otrokářská Amerika*.

Jeden tovární dělník v Rusku vyrobil v roce 1908 produkci v hodnotě 1810 rublů, kdežto v Americe roku 1860 v hodnotě 2860 rublů a v roce 1910 již v hodnotě 6264 rublů.

Stačí i těchto pár čísel, abychom si v krátkosti objasnili, jak vypadá *současný* kapitalismus a co znamená středověký tlak feudalismu, který jej svírá a zaviňuje těžké postavení širokých mas rolnictva.

Postavení rolníků přitom nevyhnutelně omezuje na minimum vnitřní trh a táhne dolů dělníka, který v roce 1911 vydělává jen polovinu toho, co vydělával americký dělník v době otrokářství. Ale podmínky světového trhu stavějí Rusko mimo jiné před alternativu buď se dát rozdrtit konkurenty, u nichž se kapitalismus vyvíjí jiným tempem a na skutečně širokém základě, nebo se zbavit všech pozůstatků feudalismu.

Pravda, č. 61
14. března 1913
Podepsán V.

Podle textu Pravdy

DOHODA, NEBO ROZKOL?

(K NESHODÁM V SOCIÁLNĚ
DEMOKRATICKÉ FRAKCI V DUMĚ)

Věřné mínění sociální demokracie je znepokojeno pohružkou rozkolu ve frakci, jež zaznívá z dopisu sedmi poslanců^[72]. Tato otázka právem vzbudila mezi dělníky živý zájem. Je třeba si přesně a jednoznačně ujasnit situaci.

Na jedné straně stojí všech šest poslanců za dělnickou kurii, kteří, jak každý ví, zastupují obrovskou většinu dělnické třídy Ruska. Na druhé straně stojí zbývajících sedm poslanců, kteří mají ve frakci nahodilou většinu jednoho hlasu.

Navenek se vede spor o to, že sedm poslanců chce donutit zbývajících šest, aby se stali spolupracovníky listu Luč, a požadují sloučení Pravdy s Lučem. Tyto požadavky sedmi poslanců se nám zdají — řekněme to otevřeně — prostě neseriózní. Cožpak je možné někoho „většinou hlasů“ donutit, aby pracoval v listě, s jehož zaměřením nesouhlasí? (A to už nemluvíme o tom, že by každá redakce, která si sama sebe váží, takové násilím přitažené, nedobrovolné „spolupracovníky“ odmítla.) A dá se vážně mluvit o sloučení Pravdy s Lučem?

Ovšemže *ne!* Otevřeně prohlašujeme, že bychom považovali za *zradu* na věci proletariátu, kdyby Pravda upustila od boje proti likvidátorství, a tedy i její sloučení s Lučem, *pokud by se Luč nezřekl hlásání likvidátorství, pokud by nepřestal vystupovat proti „illegalitě“, proti politickým stávkám* atd. Poctiví sociálně demokratičtí pracovníci sotva uvěří, že by se Pravda a šest dělnických poslanců rozhodli spáchat sebevraždu jen proto, že se toho domáhá Luč. O tom nemůže být ani řeči, takže sedm poslanců udělá dobře, nebude-li

se k svému zcela nepřijatelnému a nesplnitelnému „plánu“ již vracet.

Tím však otázka neshod ve frakci nekončí. Každý cítí, že se za vnějším sporem o nedobrovolné spolupráci v Luči skrývá ještě nějaký jiný, hlubší a vážnější spor. Je to spor o to, *jak se každá složka frakce staví k likvidátorství.*

Domníváme se, že tu dělníci především mají právo od sedmi poslanců žádat, *aby přímo, přesně, jasně a jednoznačně řekli, jak se stavějí k likvidátorství.* Sedm poslanců je povinno říci to právě tak otevřeně, jak to udělalo šest dělnických poslanců^[184]. Ve frakci III. státní dumy byli poslanci v převážné většině *menševici*. Ale k likvidátorství se stavěli naprosto *odmítavě*. A jak se teď k němu staví sedm poslanců? Oni sami přišli s otázkou Luče, tj. likvidátorství. Oni sami jsou proto dvojnásob povinni říci otevřeně a jasně, jak se stavějí k tomu, že Luč brojí proti ilegalitě (viz Luč, č. 101^[91] aj.), proti politickým stávkám, proti hegemonii dělnické třídy v osvobozeneckém hnutí atd. Jinak se z nynější situace nedostaneme ani o krok dále.

Říkáme otevřeně: Kdyby se v sociálně demokratické frakci našel třeba jen jeden poslanec, který by začal z tribuny v dumě mluvit tak, jak se mluví v článku ve 101. čísle Luče (růst sympatií k „ilegalitě“ je „politováníhodná“ skutečnost atd.), *museli bychom se s takovým poslancem bezpodmínečně rozejít.* Sociálně demokratický poslanec, který by nevstal a neřekl, že tento řečník nevyjadřuje názory sociální demokracie, by nesplnil svou povinnost vůči dělnické třídě.

Máme v této věci pravdu, nebo ne? Klidně tuto otázku předložíme k posouzení dělníkům...

Existují-li mezi oběma polovinami frakce vážné neshody, může být jednota zachována jenom tehdy, *budou-li obě strany stejně usilovat o dohodu.* „Řešit“ programové otázky nahodilou většinou jednoho hlasu znamená *vyvolávat rozkol.* To každý chápe. Kdo to myslí s jednotou vážně, nikdy nebude otázky „řešit“ takovým způsobem.

Je taková dohoda za nynějšího složení frakce možná?

Až dosud možná *byla*. Příklad: prohlášení^[89] frakce¹³, přednesené při zahájení činnosti IV. dумы. Frakce odmítla nároky likvidátorů, a to umožnilo dohodu obou částí. Je-li dobrá vůle, nepřipravuje-li sedm poslanců rozkol, *bude* to ve všech závažných politických otázkách možné i nadále.

Prohlášení je příkladem toho, *co je třeba dělat*, abychom se vyhnuli rozkolu. Zato „kulturně národnostní autonomie“^[199] je příkladem toho, *co je třeba nedělat*, abychom se vyhnuli rozkolu. Klást tento požadavek, jako to udělal soudruh Čchenkeli, znamená *rušit* program sociální demokracie^[218]. Jestliže likvidátoři až dosud ujišťovali, že tento požadavek „není v rozporu“ s programem, pak je teď odhalili už i sami bundovci, kteří (viz 9. číslo listu Cajt¹⁴) blahopřejí Čchenkelimu právě k tomu, že „opustil zastaralé stanovisko, jež zastává oficiální teorie v národnostní otázce“^[137]. Rušit program sedmi hlasy proti šesti znamená připravovat *rozkol*. To chápe každý uvědomělý dělník.

Co tedy — *dohoda, nebo rozkol*? Tak zní otázka.

Co navrhuje my? — *Dohodu!*

Je tato dohoda možná? — Ano!

Je tato dohoda žádoucí? — Ano!

Co je třeba pro uskutečnění této dohody udělat? — Ne-rušit program, neznevažovat „illegalitu“, zachovat věrnost starému praporu! Naše požadavky, jak čtenář vidí, jsou skromné.

Pro dohodu sedmi s šesti, proti rozkolu! To musí požadovat všichni uvědomělí dělníci.

Pravda, č. 62
15. března 1913
Podepsán B. B.

Podle textu Pravdy

„VOLNÁ HOTOVOST“

Vládní tisk a v jeho čele patolízalské Novoje vremja¹⁵ vychvalují naši vládu za skvělé výsledky hospodaření státu. Jen považte: 450 miliónů rublů „volné hotovosti“! Ne od deseti k pěti, ale od pěti k deseti, tak „my“, jak sami vidíte, hospodaříme.

A Novoje vremja, list černosotňovských statkářů a okta-
bristických obchodníků, dochází k závěru, že s takovou re-
zervičkou 450 miliónů rublů by se klidně dalo i válčit.

Podívejme se však na důvodovou zprávu^[175] ministra
financí k rozpočtu na rok 1913^[219]; nenašly by se v ní kromě
sebechvaly (té je ve zprávě habaděj!) i *přesné údaje* o původu
oné pověstné „volné hotovosti“?

Otvíráme důvodovou zprávu pana ministra a čteme v ní
(část I, s. 15), že za pět let 1908—1912 získala státní poklad-
na 339,5 miliónu rublů *půjčkami*. V téže době byly splaceny
půjčky ve výši 252,1 miliónu rublů.

Půjčky se tedy *zvýšily* celkem o 87,4 miliónu rublů. To je
tedy první „zdroj“ „volné hotovosti“. Jak vidíte, velice
jednoduchý zdroj.

Ale pojďme dále. Je známo, že *od 1. října 1908* byla cena
vodky, na jejíž výrobu měl monopol stát, zvýšena na krajní
mez — z 8 rublů na 8 rublů 40 kopějek za vědro* (obyčejná,
a stolní z 11 na 12 rublů).

V důsledku tohoto „finančního opatření“ činila průměr-
ná cena této vodky v pětiletí 1908—1912 8 rublů 48 kopějek
za vědro, tj. přesně o 42 kopějek víc než v předcházejících

* Vědro = 12,29 litru. Čes. red.

čtyřech letech (1904 až 1907 — 8 rublů 6 kopějek za vědro).

Stát prodal za pět let (1908—1912) 440,5 miliónu věder čtyřicetistupňové pálenky. Zvýšení zisku o 42 kopějek z vědra vyneslo *185 miliónů rublů*.

Tady máte druhý zdroj „volné hotovosti“!

Třetí zdroj, státní železnice, vynesl za čtyři roky (1908 až 1911) *53 miliónů rublů* „čistého zisku“, *nepočítáme-li* úrok z kapitálu investovaného státem a jeho umořování ve výši dvou a čtvrt miliardy rublů!! Řekněme, že za rok 1912 byl tento „zisk“ stejně vysoký jako v roce 1911, tj. 105 miliónů rublů. Za celé pětiletí nám vyjde „zisk“ *158 miliónů rublů*. Takové „hospodaření“ státu, kdy „se nepočítá“ úrok z miliardových investic a jejich umořování, pochopitelně připomíná spíše státní eskamotérství. Všimněte si, že ne nějaký „levicový novinář“ (chraň bůh!), ale *sama státní kontrola* stanovila úrok z kapitálu investovaného státem do železnic a jeho umořování *na 397,6 miliónu rublů za čtyři roky* (1908—1911). Za celé pětiletí 1908—1912 to činí *500 miliónů rublů!*¹⁶ To je vzorná ukázka *kořistnického hospodářství*.

Spočítejme dohromady všechny tři zdroje „volné hotovosti“:

1. z půjček	87,4 miliónu rublů
2. ze zvýšení ceny pálenky	185 miliónů rublů
3. ze státních železnic (<i>bez 500 miliónů rublů úroku z investovaného kapitálu a jeho umořování</i>)	158 miliónů rublů
<i>Celkem</i>	430,4 miliónu rublů

To by snad stačilo, ne? Menší „zdroje“ není třeba uvádět.

Cožpak není jasné, že naši feudální statkáři jsou ti největší finanční géniové? Vypůjčit si peníze, zvýšit cenu pálenky, „nepočítat“ úrok z umořování investovaných (do

„hospodářství“) miliard a jejich umořování, není to geniální?

Není to důkaz „pevnosti“ našeho rozpočtu?

Pravda, č. 62
15. března 1913
Podepsán V.

Podle textu Pravdy

VELKÝ ÚSPĚCH ČÍNSKÉ REPUBLIKY

Je známo, že se velká Čínská republika, kterou s takovými obětmi vytvořila pokroková demokracie lidových mas v Asii, potýkala v poslední době s velmi těžkými finančními nesnázemi. Šest „velmocí“, které jsou pokládány za civilizované, ale ve skutečnosti provádějí nanejvýš reakční politiku, vytvořilo finanční konsorcium (sdružení), jež pozastavilo Číně půjčku!

Revoluce v Číně totiž nevyvolala u evropské buržoazie žádné nadšení pro svobodu a demokracii — takového nadšení je schopen proletariát, ale ne mistři v obohacování — nýbrž snahu *vydrancovat* Čínu, přikročit k jejímu rozdělování a připravit ji o její území. „Konsorcium“ šesti mocností (Anglie, Francie, Rusko, Německo, Japonsko a Spojené státy americké) se snažilo dohnat Čínu k bankrotu, aby republiku ochromilo a podlomilo.

Velkým úspěchem mladé republiky, která má sympatie pracujících mas celého světa, byl *rozpad* tohoto reakčního konsorcia. Prezident Spojených států amerických prohlásil, že jeho vláda už nebude toto konsorcium podporovat a že v nejbližší době Čínskou republiku oficiálně *uzná*. Nyní *vystoupily* z konsorcia americké banky. Amerika teď poskytne Číně tolik potřebnou finanční pomoc, čímž otevře americkému kapitálu dveře na čínský trh a usnadní reformy v Číně.

Pod vlivem Ameriky změnilo svou politiku vůči Číně také Japonsko. Zpočátku nechtělo povolit Sunjatsenovi dokonce ani vstup do Japonska! Nyní se tato cesta uskutečnila a všichni demokraté v Japonsku nadšeně vítají spojenectví

s republikánskou Čínou; na pořadu je nyní uzavření *spojeneckého svazku* s Čínou. Japonská buržoazie stejně jako americká pochopila, že politika míru s Čínou je pro ni výhodnější než politika drancování a rozdělování Čínské republiky.

Rozpad lupičského konsorcia samozřejmě znamená dost těžkou porážku reakční zahraniční politiky Ruska.

Pravda, č. 68
22. března 1913
Podepsán *W.*

Podle textu Pravdy

STARÉ ÚKOLY A STAŘECKÁ NEMOHOUČNOST LIBERALISMU

Poslanec Šingarjov, který patří k čelným kadetům, uspořádal nedávno v Petrohradě přednášku na téma Nová дума a staré úkoly^[294].

Je to téma aktuální, zajímavé a živé.

Už ze zvyku vytáhl náš kadet do boje proti okťabristům¹⁷. „Okťabristé,“ hřímal Šingarjov, „se ostýchají přidat se k pravému křídlu a netroufají si přidat se k levici“ (Reč, č. 70). Za „levici“ považoval náš udatný (před demokratickým posluchačstvem udatný) kadet zřejmě progresisty¹⁸. O tom, že tito nejbližší přátelé a političtí spolupojovníci kadetů jsou sami ze tří čtvrtin okťabristé, pan Šingarjov pomlčel.

Chtěl by, aby demokracie považovala kadety za „levé“, *přestože* mezi kadety a progresisty, kteří stojí *uprostřed* mezi kadety a okťabristy, existuje ve skutečnosti trvalý a velmi těsný blok! To jinými slovy znamená, že by kadeti chtěli navnadit demokracii, ačkoli ve skutečnosti jsou ve vleku zjevně *protidemokratických* progresistů.

„Nuda,“ řekl pan Šingarjov o IV. dumě, „připomíná náladu cestujících ve vlaku, který zůstal trčet v zapadlé stanici. Aby se rozptýlili a hnuli vlakem, museli se sami pustit do uvolňování trati. Ale k tomu, aby se hnulo těžkou zákonodárnou lokomotivou, přece jen nestačí síly pouhých cestujících. Na našich reformách visí tři zámky: zákon z 3. června, horní sněmovna a výkonná moc, která není nikomu odpovědná. Jak budou tyto zámky odemčeny, zda tiše a pokojně, nebo jiným způsobem, ukážou dějiny. Zůstatvat úplně stranou současníci nemohou; musí se svorně opřít do vesel“ (Reč, č. 70).

Je to vskutku pohodlné odvolávat se na dějiny! Pan Šingarjov a kadeti se odvolávají na dějiny *tak* jako lidé,

o kterých Marx říkal, že hájí knutu proto, že je to knuta historická¹⁹.

Ovšem, „dějiny ukážou, *jak* budou zámky odemčeny“, to je pravda nesporná, ale jalová. Je to vytáčka lidí stařecky nemohoucích. Od politika se požaduje, aby řekl, *kte*rá třída má v moci zámky a *kte*ré třídy a *jakými* klíči je musí odmykat.

„Dějiny ukážou“ to, co ukázaly už před sedmi a půl lety, totiž jalovost liberálního reformismu, liberálních iluzí o smíru s třídou, která má v moci „zámky“.

Pravda, č. 71
26. března 1913
Podepsán M.

Podle textu Pravdy

O „HLADU PO NAFTĚ“

„Hlad po naftě“, nesmírné zdražení nafty a zločinný komplot naftových magnátů k okrádání spotřebitelů vzbudily zcela oprávněný zájem a zcela pochopitelné rozhořčení v dumě a ještě větší mimo dumu.

Souboj mezi panem ministrem obchodu a průmyslu, který v poněkud zastřené formě *hájí* členy syndikátu — naftové krále²⁰, a panem Markovem I., který s bouřlivým zanícením vyjadřoval pocity křivdy urozených feudálních statkářů, tento souboj (na zasedání Státní dumy 22. března^[11]) zasluhuje, aby mu dělnická třída a celá demokracie věnovaly mimořádnou pozornost. Tento souboj vrhá jasné světlo na veškeré vzájemné vztahy mezi oběma „vládnoucími“ třídami Ruska, mezi oběma takzvanými „vyššími“ (ale ve skutečnosti velmi nízkými, přízemními, lupičskými) třídami — třídou feudálních statkářů a třídou finančních magnátů.

Naftový syndikát se na první pohled zdá být dílčí otázkou. Ale není tomu tak. Ve skutečnosti je to pouze jeden z projevů obecné a základní otázky, jak obě panující třídy spravují (nebo přesněji řečeno olupují) Rusko. Projev Markova II. dal skvělou odpověď obhájci naftových „králů“ z hlediska *zaturzelého konzervativce*, který při dělení kořisti přišel zkrátka. Není divu, že pan Markov II. při tom „nedokázal vidět sám sebe“^[99], že nedokázal podívat se sám na sebe (a na své přátele statkáře) do zrcadla. Vynasnažím se prokázat panu Markovovi II. službu; nastavím mu zrcadlo. Vykreslím jeho portrét. Ukážu, že „rozepře“ Markova II. a Chvostova s naftovými králi, s magnáty petro-

lejářského syndikátu, s milionáři z Baku, je *domácí* rozepře, rozepře *dvou* rozkrádačů národního majetku. Co se škádlí, rádo se má. Pan ministr a pan Nobel a spol. na jedné straně a páni Chvostovové a Markovové se svými přáteli v senátě, ve Státní radě²¹ atd. na straně druhé, to jsou ti, kteří se mají „*rádi*“. Jenomže desetimilióny dělníků a zbídačených rolníků v Rusku na tuto roztomilou a vykutálenou společnost těžce doplácí!

Oč vlastně ve věci nafty jde?

Především o to, že páni naftaři nestydatě vyhánějí ceny nafty nahoru, přičemž tito „mistři“ v kapitalistickém obohacování záměrně *omezují* těžbu a zpracování nafty.

Základní údaje^[49] o tom byly již předneseny v dumě, ale přece jen je musím stručně zopakovat, aby můj další výklad byl naprosto jasný. V roce 1902 se za jeden pud* nafty platilo 6 kopějek. V roce 1904 to bylo už 14 kopějek. Potom se cenové „dostihy“ rozběhly ještě „veseleji“, takže po revoluci 1905 dosáhla cena jednoho pudu v letech 1908 až 1909 už 21 kopějek a v roce 1912 *dokonce 38 kopějek*.

Za deset let se tedy ceny zvýšily *víc než šestinásobně!* Přitom těžba nafty za tu dobu *klesla* z 600—700 miliónů pudů v letech 1900—1902 na 500—585 miliónů pudů v letech 1908—1912.

Stojí za to si tato čísla zapamatovat. Je třeba se nad nimi zamyslet. Během deseti let, kdy těžba na celém světě prudce stoupala, klesá produkce nafty a ceny se *víc než šestinásobně* zvyšují!

Pan ministr obchodu a průmyslu používal při hájení spolčených obchodníků a průmyslníků až neuvěřitelně ubohé argumenty.

Roste poptávka po palivu, řekl, roste poptávka automobilového a leteckého průmyslu po naftě, ale to je „celosvětový“ jev, utěšoval nás a ruský lid pan ministr.

A co v Americe? ptáme se. Taková otázka se vnučuje

* Pud = 16,38 kg. Čes. red.

sama od sebe, neboť každý ví, že v těžbě nafty je Amerika jediný vážný konkurent Ruska. Na Rusko a Ameriku dohromady připadalo v roce 1900 přes devět desetin světové těžby nafty a v roce 1910 přes osm desetin.

Jde-li o „celosvětový“ jev, mělo by se *totéž*, pane ministře, odehrávat i v Americe, ne? A tak aby udělal na nepozorné posluchače *dojem*, uvedl pan ministr, tento obhájce společných naftových lupičů, čísla o Americe... [354], *ale jenom za dva roky!!* Za poslední dva roky stoupla cena nafty v Americe na dvojnásobek a v Rumunsku rovněž.

Výborně, pane ministře! Ale proč potom neprovést srovnání důsledně? Když srovnávat, tak srovnávat. S čísly si nelze hrát. Je třeba uvést údaje o Americe *za tutéž dobu*, za kterou byly uvedeny údaje i o Rusku. Cožpak není zjevné, že to je nejzákladnější, nejelementárnější a nejsamozřejmější podmínka pro každého, kdo chce svědomitě používat statistiku?

Ve srovnání s nejnižší cenou z roku 1902, kterou uvedl sám pan ministr, stouply v Rusku ceny za deset let víc než *šestnásobně*. A v Americe? Nic, co by se podobalo *takovému* zvýšení cen, zde nenastalo. Od roku 1900 do roku 1910 cena v Americe *klesla*. V posledních letech se cena neměnila.

Jaký je tedy závěr? Zdvojnásobení v Americe a *zšestnásobení* v Rusku. Přitom těžba nafty v Americe byla v roce 1900 *nižší* než v Rusku, kdežto v roce 1910 *třikrát vyšší* než v Rusku!!

Pan ministr, který tak neobratně hájil komplot naftových milionářů, to neráčil říci. Ale taková je skutečnost. Ať už vezmete jakákoli čísla, zůstane tu nesporný fakt, že v Americe je zdražení za posledních deset let *nesrovnatelně menší* než v Rusku, přičemž těžba *nesmírně* stoupla, zatímco v Rusku hanebně stagnuje, ba dokonce klesá.

Na první pohled tedy vidíme, jak málo pravdy a jak mnoho nepravdy je v tvrzení našeho ministra, že zdražování je „celosvětový“ jev. Ano, zdražuje se všude. Ano, exis-

tují všeobecné kapitalistické příčiny takového zdražování.

Ale v Rusku je situace *nesnesitelná* právě proto, že u nás je zdražování nesrovnatelně větší právě u nafty, přičemž její těžba se nezvyšuje, ale stagnuje. V Rusku je situace *absolutně nesnesitelná* právě proto, že místo širokého, svobodného a rychlého rozvoje kapitalismu vidíme stagnaci a zahnívání. Proto táž dražota působí u nás stokrát zhubněji.

Rusko má 170 miliónů obyvatel, kdežto Amerika 90, tj. něco víc než polovinu. Avšak nafty se dnes v Americe těží *tříkrát* více než u nás^[49] a černého uhlí *osmnáctkrát* více^[48]. Životní úroveň v Americe, jestliže ji posuzujeme podle výdělků dělníků, je *čtyřikrát* vyšší než v Rusku.

Cožpak není jasné, kolik pobuřující nepravdy je ve slovech pana ministra, že toto zlo je celosvětový jev? Toto zlo doléhá na Rusko čtyřikrát, ne-li desetkrát *táž*.

*Napsáno nejdříve 26. března
(8. dubna) 1913
Poprvé otištěno 21. ledna 1940
v Pravdě, č. 21*

Podle rukopisu

K A D E T S K Ý N Á V R H Z Á K O N A O S H R O M A Ž Ď O V Á N Í

Mezi návrhy zákonů o svobodách, které předložili kadeti ve Státní dumě, je také návrh zákona o shromažďování^[220].

Kadeti se považují za demokratickou stranu. Jistě vědí, že návrh zákona o shromažďování, předložený ve IV. státní dumě, má ryze propagandistický ráz, tj. že jeho cílem je propagování, šíření a objasňování zásad svobody shromažďování.

Právě z tohoto hlediska je třeba hodnotit kadetský návrh zákona: Pomáhá *objasňovat* obyvatelstvu Ruska význam svobody shromažďování, její důležitost a podmínky pro její dosažení?

Nepomáhá. Návrh zákona sestavili liberální byrokraté, a *ne* demokraté. Obsahuje spoustu formálních, nesmyslných byrokratických zásad a chybí v něm to, co je z hlediska demokracie nutné.

Zakazují se shromáždění na železnicích (§ 3), shromáždění ve vzdálenosti jedné versty od místa zasedání Státní dumy apod. (§ 4); předběžné ohlášení se vyžaduje ve městech, ale ne na vesnicích (§ 6 a 7) a tak dále. Co to má znamenat? K čemu je celá ta bezcenná, směšná, ubohá a byrokratická veteš dobrá?

To všechno je opsáno z evropských *kontrarevolučních* zákonů, to všechno skrz naskrz zavání obdobími nedůvěry k demokracii a potlačování demokracie, to všechno zoufale zastaralo. Například právě ve městech jsou veřejná shromáždění ohlašována v novinách, takže k čemu ty idiotské průtahy s „ohlašováním“?? Jedině k tomu a výlučně k tomu, aby se mocipánům dokázalo, že přece my,

kadeti, jsme „státotvorní“, že přece my jsme „lidé pořádku“ (tj. nepřátelé demokracie), že „si také dovedeme cenit“ byrokratického formalismu.

V návrhu však chybí to, co je pro současnou demokracii důležité a závažné. Pro masy je důležité, aby měly kde schůzovat. Potřebují *zákon*, že dejme tomu na žádost určitého nevelkého počtu občanů *musí* být *všechny* veřejné budovy, školy apod. večer a vůbec ve volných hodinách bezplatně a bez jakýchkoli omezení propůjčovány lidu pro schůze. Ve Francii se to tak dělá, takže kromě stupidnosti Puriškevičů nemůže této demokratické zvyklosti nic stát v cestě.

Ale podstata věci je právě v tom, že celý duch, celý obsah kadetského návrhu zákona o svobodách *není* demokratický, nýbrž liberálně byrokratický.

Pravda, č. 72
27. března 1913

Podle textu Pravdy

BALKÁNSKÁ VÁLKA A BURŽOAZNÍ ŠOVINISMUS

Balkánská válka²² se chýlí ke konci. Dobytím Drinopolu* dosáhli Bulhaři rozhodného vítězství, takže se těžiště celého problému definitivně přeneslo z polí válečných na pole sporů a intrik takzvaných velmocí.

Balkánská válka je jedním článkem v řetězu světových událostí, které znamenají zhroucení středověkých pořádků v Asii a ve východní Evropě. Vytvořit spojené národní státy na Balkáně, svrhnout útlak místních feudálů a definitivně osvobodit balkánské rolníky všech národností od jařma statkářů — to byl historický úkol balkánských národů.

Tento úkol by byly mohly balkánské národy splnit mnohem snadněji než nyní a se stokrát menšími oběťmi, kdyby byly vyhlásily federativní balkánskou republiku. Za úplného a důsledného demokratismu by nebyla možná ani národní poroba, ani národnostní rozbroje, ani rozněcování náboženských rozmíšek. Balkánské národy by byly měly zajištěn opravdu rychlý, všestranný a svobodný rozvoj.

Co je historickou příčinou toho, že naléhavé problémy na Balkáně byly řešeny válkou, v níž dominovaly buržoazní a dynastické zájmy? Hlavní příčinou je slabost proletariátu na Balkáně, dále pak reakční vlivy a zásahy mocné evropské buržoazie. Ta se bojí skutečné svobody jak u sebe doma, tak i na Balkáně, jde jí jen o obohacování se na úkor jiného, rozdmychává šovinismus a národnostní nevraživost, aby si usnadnila politiku olupování a ztížila utlačovaným třídám na Balkáně svobodný rozvoj.

* Nyní Edirne. *Čes. red.*

Ruský šovinismus, pokud jde o balkánské události, je právě tak odporný jako evropský. Ale zastřený, příkrášlený a do liberálních frází přioděný šovinismus kadetů je ještě odpornější a ještě škodlivější než bezuzdný šovinismus krajně reakčního tisku. Ten otevřeně popichuje proti Rakousku, ačkoli v této nejzaostalejší evropské zemi mají národy (mimo chodem řečeno) nesrovnatelně větší svobodu než v Rusku. Kadetská Reč totiž v souvislosti s dobytím Drinopolu napsala: „Nové okolnosti poskytují ruské diplomacii plnou možnost, aby byla neústupnější...“^[248]

Pěkní „demokraté“, kteří se tváří, jako by nechápali, že tu může jít jen o neústupnost v sledování šovinistických cílů! Není divu, že se 14. března na obědě u Rodzjanka svorně sešli Miljukov a Jefremov, Gučkov, Benningsen, Krupenskij a Balašov. Nacionalisté, okřabristé a kadeti — to jsou jen různé odstíny odporného buržoazního nacionalismu a šovinismu, který je úhlavním nepřitelem svobody!

Pravda, č. 74
29. března 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

TŘI ZDROJE A TŘI SOUČÁSTI MARXISMU²³

Marxovo učení se v celém civilizovaném světě setkává s nesmiřitelným nepřátelstvím a nenávistí veškeré buržoazní (jak oficiální, tak i liberální) vědy, která spatřuje v marxismu něco jako „škodlivou sektu“. Jiný postoj se ani nedá očekávat, neboť ve společnosti vybudované na třídním boji nemůže žádná „neustranná“ věda o společnosti existovat. *Veškerá* oficiální i liberální věda tak či onak *hájí* námezdní otroctví, kdežto marxismus vypověděl tomuto otroctví nemilosrdnou válku. Očekávat, že ve společnosti námezdního otroctví bude věda neustranná, je stejně bláhové a naivní jako očekávat, že by továrníci zůstali neustranní, kdyby šlo o zvýšení dělnických mezd na úkor kapitalistického zisku.

Ale nejen to. Dějiny filozofie a dějiny vědy o společnosti naprosto jasně ukazují, že v marxismu není nic, co by se podobalo „sektářství“ ve smyslu jakéhosi uzavřeného, strnulého učení, jež vzniklo *stranou* hlavní cesty vývoje světové civilizace. Naopak, Marx byl geniální právě tím, že odpověděl na otázky, které pokrokové myšlení lidstva již položilo. Jeho učení vzniklo jako přímé a bezprostřední *pokračování* učení největších představitelů filozofie, politické ekonomie a socialismu.

Marxovo učení je všemocné, protože je pravdivé. Je úplně a vnitřně logické, dává lidem ucelený světový názor, který není slučitelný s žádnou pověrou, s žádnou reakcí ani s obhajobou buržoazního útlaku. Je zákonitým dědicem toho nejlepšího, co vytvořilo lidstvo v 19. století v podobě německé filozofie, anglické politické ekonomie a francouzského socialismu.

ПРОСВѢЩЕНІЕ

Ежемесячный журналъ.

№ 3.

Мартъ.

СПБ. 1913 годъ.

Titulní list časopisu Prosvěcenije, č. 3, březen 1913,
v němž byl otištěn Leninův článek
Tři zdroje a tři součásti marxismu

Zmenšeno

Pojednáme teď stručně o těchto třech zdrojích a zároveň součástech marxismu.

I

Filozofií marxismu je *materialismus*. V celých novodobých dějinách Evropy, a zejména koncem 18. století ve Francii, kde se rozpoutal rozhodující boj proti nejružnější středověké veteši, proti feudalismu v institucích i v idejích, osvědčil se materialismus jako jediná důsledná filozofie, věrná všem přírodovědeckým teoriím, neslučitelná s pověrami, bigotností apod. Proto se nepřátelé demokracie všemožně snažili „vyvrátit“, podlomit a očernit materialismus a hájili různé formy filozofického idealismu, který vždy tak či onak vyúsťuje v obhajobu nebo podporu náboženství.

Marx a Engels se vši rozhodností hájili filozofický materialismus a nejednou vysvětlovali, že jakákoli odchylka od tohoto základu je hluboce mylná. Nejjasněji a nejpodrobněji jsou jejich názory vyloženy v Engelsových dílech Ludwig Feuerbach^[298] a Anti-Dühring^[296], která jsou podobně jako Komunistický manifest²⁴ příručkou každého uvědomělého dělníka.

Marx však nezůstal u materialismu 18. století, nýbrž posunul vývoj filozofie dál. Obohatil ji o nejnovější poznatky klasické německé filozofie, zejména Hegelova systému, který pak vedl k Feuerbachovu materialismu. Hlavním z těchto poznatků je *dialektika*, tj. nejúplnější, nejhlubší a od jednostrannosti oproštěné učení o vývoji, učení o relativnosti lidského vědění, jež nám podává odraz věčně se vyvíjející hmoty. Nejnovější přírodovědecké objevy — radium, elektrony, přeměna prvků — skvěle potvrdily Marxův dialektický materialismus proti všem učeníům buržoazních filozofů s jejich „novými“ návraty k starému a zpuchřelému idealismu.

Prohlubováním a rozvíjením filozofického materialismu

rozšířil Marx jeho poznání přírody o poznání *lidské společnosti*, a tak jej dovedl do konce. K největším úspěchům vědeckého myšlení patřil Marxův *historický materialismus*. Chaos a libovůli, které až do té doby existovaly v názorech na dějiny a na politiku, vystřídala obdivuhodně ucelená a vnitřně logická vědecká teorie, jež ukazuje, jak se z jedné společenské formace vyvíjí v důsledku rozvoje produktivních sil jiná, vyšší formace, například jak z feudalismu vyrůstá kapitalismus.

Stejně jako poznání člověka odráží nezávisle na něm existující přírodu, tj. vyvíjející se hmotu, je *společenské poznání* člověka (tj. různé filozofické, náboženské, politické apod. názory a učení) odrazem *ekonomického řádu* společnosti. Politické instituce jsou nadstavbou nad ekonomickou základnou. Vidíme například, jak různé politické formy současných evropských států slouží k upevnování nadvlády buržoazie nad proletariátem.

Marxova filozofie je ucelený filozofický materialismus, který dal lidstvu a zejména dělnické třídě mocné nástroje poznání.

I I

Když Marx zjistil, že ekonomický řád je základnou, nad níž se zdvihá politická nadstavba, věnoval největší pozornost zkoumání tohoto ekonomického řádu. Hlavní Marxovo dílo *Kapitál*^[144] je věnováno zkoumání ekonomického řádu současné, tj. kapitalistické společnosti.

Klasická politická ekonomie před Marxem vznikla v Anglii jako v nejvyvinutější kapitalistické zemi. Adam Smith a David Ricardo položili zkoumáním ekonomického řádu základ *pracovní teorie hodnoty*. Marx v jejich díle pokračoval. Správně tuto teorii zdůvodnil a důsledně rozvinul. Dokázal, že hodnota každého zboží je určována množstvím společensky nutné pracovní doby vynaložené na jeho výrobu.

Tam, kde buržoazní ekonomové viděli vztah mezi věcmi (směnu zboží za zboží), odhalil Marx *vztah mezi lidmi*. Směna zboží vyjadřuje spojení mezi jednotlivými výrobci prostřednictvím trhu. *Peníze* znamenají, že se toto spojení stává čím dál těsnějším, neboť nerozlučně spojují veškerý hospodářský život jednotlivých výrobců v jeden celek. *Kapitál* znamená další rozvoj tohoto spojení: zbožím se stává lidská pracovní síla. Námezdní dělník prodává svou pracovní sílu vlastníku půdy, továren a pracovních nástrojů. Jednu část pracovního dne využívá dělník k tomu, aby uhradil náklady na vlastní obživu a obživu své rodiny (mzda), kdežto druhou část dne pracuje dělník zadarmo a tím vytváří pro kapitalistu *nadhodnotu*, zdroj zisku, zdroj bohatství třídy kapitalistů.

Učení o nadhodnotě je úhelným kamenem Marxovy ekonomické teorie.

Kapitál, vytvořený dělníkovou prací, ubíjí dělníka a zároveň přivádí malovýrobce na mizinu a vytváří armádu nezaměstnaných. V průmyslu je vítězství velkovýroby patrné na první pohled, ale týž jev vidíme i v zemědělství: zvětšuje se převaha kapitalistické zemědělské velkovýroby, čím dál víc se používají stroje, rolnické hospodářství se dostává do spárů peněžního kapitálu a zaostalá technika je přivádí k úpadku a na mizinu. V zemědělství se úpadek malovýroby projevuje v jiných formách, ale sám tento úpadek je nespornou skutečností.

Ubíjením malovýroby zvyšuje kapitál produktivitu práce a vytváří monopolní postavení svazů největších kapitalistů. Výroba sama se čím dál víc zespolečňuje, statisíce a milióny dělníků jsou spojovány v plánovitý hospodářský organismus, avšak produkt společné práce si přivlastňuje hrstka kapitalistů. Stupňuje se anarchie ve výrobě, krize, zběsilá honba za trhy a existenční nejistota širokých vrstev obyvatelstva.

Zvyšováním závislosti dělníků na kapitálu vytváří kapitalistický řád mohutnou sílu spojené práce.

Marx prozkoumal vývoj kapitalismu od prvních zárodků zbožního hospodářství, od prosté směny až k jeho nejvyšším formám, k velkovýrobě.

Zkušenosti všech kapitalistických zemí, jak starých, tak i nových, každým rokem názorně přesvědčují stále větší a větší počet dělníků o správnosti tohoto Marxova učení.

Kapitalismus zvítězil na celém světě, ale toto vítězství je jen předstupněm vítězství práce nad kapitálem.

I I I

Když byl svržen feudalismus a zrodila se „svobodná“ kapitalistická společnost, rázem se ukázalo, že tato svoboda znamená nový systém útlaku a vykořisťování pracujících. Ihned začala vznikat nejrůznější socialistická učení jako odraz tohoto útlaku a protest proti němu. Avšak prvotní socialismus byl *utopický* socialismus. Kritizoval kapitalistickou společnost, odsuzoval ji a zatracoval, snil o jejím odstranění, blouznil o lepším řádu a přesvědčoval boháče o nemorálnosti vykořisťování.

Utopický socialismus však nemohl ukázat skutečné východisko. Nedovedl ani vysvětlit podstatu námezdního otroctví za kapitalismu, ani objevit zákony vývoje kapitalismu, ani najít onu *společenskou sílu*, která je schopna stát se tvůrcem nové společnosti.

Mezitím bouřlivé revoluce, které všude v Evropě a zejména ve Francii provázely pád feudalismu, nevolnictví, stále názorněji ukazovaly, že základem veškerého vývoje a jeho hybnou silou je *boj tříd*.

Ani jedno vítězství politické svobody nad třídou feudálů nebylo vybojováno bez zlomení jejich zoufalého odporu. Ani jedna kapitalistická země nevznikla na více či méně svobodném, demokratickém základě bez boje na život a na smrt mezi různými třídami kapitalistické společnosti.

Marx byl geniální tím, že z toho dokázal dřív než ostatní

vyvodit závěr, kterému učí světové dějiny, a důsledně ho prosadit. Tímto závěrem je učení o *třídním boji*.

Lidé vždy byli a vždy budou velmi naivní obětí klamu a sebeklamu v politice, dokud se nenaučí za nejrůznějšími morálními, náboženskými, politickými a sociálními frázemi, prohlášeními a sliby hledat *zájmy* určitých tříd. Zastánci reformy a různých zlepšení budou vždy klamáni obhájci starého, dokud nepochopí, že se každá stará instituce, i kdyby se zdála sebevíc nesmyslná a prohnílá, udržuje silami těch či oněch vládnoucích tříd. Ke zlomení odporu těchto tříd však existuje *jen jeden* prostředek: přímo kolem nás ve společnosti najít, vychovat a zorganizovat pro boj takové síly, které mohou — a vzhledem k svému postavení ve společnosti *musí* — být silou schopnou smést staré a vybudovat nové.

Teprve Marxův filozofický materialismus ukázal proletariátu východisko z duchovního otroctví, v němž až dosud živořily všechny utlačované třídy. Teprve Marxova ekonomická teorie vysvětlila skutečné postavení proletariátu v celém kapitalistickém řádu.

V celém světě, od Ameriky až po Japonsko a od Švédska až po jižní Afriku, vyrůstají další a další samostatné organizace proletariátu. Proletariát se v třídním boji vzdělává a vychovává, zbavuje se předsudků buržoazní společnosti, stále těsněji se stmeluje a učí se měřit velikost svých úspěchů, zoceluje své síly a nezadržitelně roste.

Prosvěščenije, č. 3
březen 1913
Podepsán V. I.

Podle časopisu Prosvěščenije

R O Z H O V O R

První nezúčastněný. Sleduji co nejpozorněji boj mezi dělníky ve věci „šestky a sedmy“*. Snažím se sledovat oba listy²⁵. Pokud možno srovnávám, jak na to reaguje buržoazní a krajně reakční tisk... A víte co? Zdá se mi, že boj nabývá nepříjemných forem, že se zvrhává ve vzájemné pomlouvání a hašteření, že to skončí — v každém případě — nesmírnou demoralizací.

Druhý nezúčastněný. Já to vůbec nechápu. Kdo kdy viděl na světě boj o něco závažného, který by *nenabýval* nepříjemných forem? Právě proto, že v boji jde o závažnou věc, nelze tu vystačit s „nevinnou“ „rozepří“. Kdo si zvykl odmítat nebo nepřestává odmítat zásady výstavby strany, nevzdá se bez nejprudšího odporu. Prudký odpor vždy a všude vede k „nepříjemným formám“, vyvolává *pokusy* změnit zásadní diskuse ve vzájemné pomlouvání. Co z toho vyplývá? Podle vás bychom měli kvůli tomu upustit od boje za hlavní zásady výstavby strany?

První nezúčastněný. Poněkud uhýbáte od mé otázky a příliš pospícháte s „přechodem do útoku“. Každý dělnický kroužek na té i oné straně spěchá „rychle naškrábnout“ rezoluci, přičemž se div nepřehánějí v tom, kdo koho předčí v silných slovech. Kolik je tu nadávek, odpuzujících od dělnického tisku masy dělného lidu, které hledají světlo socialismu a možná odkládají noviny s pocitem rozpaků nebo z jakéhosi studu za socialismus... Možná že nadlouho

* Jsou míněni poslanci sociálně demokratické frakce ve IV. dumě. Frakci tvořilo šest bolševiků a sedm menševiků. O situaci ve frakci viz Spisy 19, Praha 1959, s. 422, 443—448. *Čes. red.*

1

Рабочий.

Первый подражатель. Я наблюдаю, как много
Веншарелово, борются среди рабочих из др. "крас-
ных" и "серых". Стыжась оттого за от-
ним взглядом. Сообразливо, но шире волею
когда, отвалю буржуазной и рабочей печати.
... И спрашиваю, что? Мат кажетая, что борются при
малой буржуазии, что она борется в сторону
вперед, что революция и буржуазия в одном слухе
гражданская замедленная.

Второй подражатель. Никого не понимаю.
Еще мне видна на слух борются из др. рес-
ливо серых, которые др. не прикиньте
борются вперед? Конечно пошу, что борются

ztratí víru v socialismus. Předhánění v nadávkách vytváří atmosféru jakéhosi „nepřirozeného výběru“, který protlačuje do popředí „profesionální boxery“... Jedna i druhá strana podněcuje, aby se do odpůrce bilo hlava nehlava. *Takto* má socialistická strana vychovávat proletariát? Nevypadá to jako schvalování nebo alespoň tolerování oportunistu, vezmeme-li v úvahu, že oportunismus je obětování *základních* zájmů dělnického hnutí chvilkovému úspěchu? *Základní* zájmy dělnického hnutí obětují obě strany chvilkovému úspěchu... Místo radosti z práce pro socialismus, místo nadšení pro tuto práci a vážného vztahu k ní odpuzují socialisté masy od socialismu. Člověka bezděčně napadají trpká slova, že proletariát dospěje k socialismu *i přes odpor* socialistů.

Druhý nezúčastněný. Oba dva jsme lidé stojící stranou, tj. kteří se boje přímo neúčastní. Avšak budou-li se takoví lidé snažit pochopit, co se před jejich očima odehrává, mohou zaujmout k boji dvojí různý postoj. Kdo se dívá ze strany, může vidět pouze tak říkajíc vnější stránku boje: obrazně řečeno může vidět pouze zařaté pěsti, znetvořené obličejy, nechutné scény; to všechno může odsuzovat, může bědovat a naříkat nad tím. Ale ten, kdo se dívá ze strany, může i porozumět *smyslu* probíhajícího boje, který je trošku, račte prominout, zajímavější a historicky významnější než scény a výjevy takzvaných „výstřelků“ neboli „krajností“ v boji. Boj se neobejde bez zápalu. A zápal se neobejde bez krajností; pokud jde o mne, nejvíc nenávidím lidi, kteří v boji tříd, stran a frakcí vidí především „krajnosti“. Vždycky mám sto chutí — nemějte mi to za zlé — na tyto lidi křiknout: „Pro mne za mne si třeba pij, ale věci musíš rozumět.“*

* Lenin cituje verš z Krylovových Muzikantů^[101]. V českém knižním vydání výboru z Krylovova díla je toto znění: „Když muzikant má pro písničku cit, / že někdy v pití taky chytí slinu, / dovedu mu odpustit. / Falešný tón mu ale neprominu.“ Viz I. A. Krylov. Člověk a stín, Praha 1976, s. 3 a 6. *Čes. red.*

Přítom tu jde o velkou, historicky významnou věc. Vytváří se dělnická strana. Velký historický význam toho, co se odehrává, spočívá v tom, že se dělníci osamostatňují, že mají vliv na svou frakci, že si sami rozhodují o záležitostech své strany. To všechno se ze zbožného přání stává před našima očima *skutečností*. Děsí vás a zarmucují „krajnosti“, ale já s nadšením sleduji boj, v němž dělnická třída Ruska fakticky dospívá a zoceluje se, a mám zlost jenom proto, že stojím stranou, že se nemohu do tohoto boje vrhnout přímo...

První nezúčastněný. A přímo do „krajností“, že? A co když „krajnosti“ dospějí až k padělání rezolucí, pocítíte rovněž „nenávisť“ k lidem, kteří na to upozorňují, pohoršují se nad tím a požadují, aby se s tím stůj co stůj přestalo?

Druhý nezúčastněný. Nestrašte, prosím vás! Nikoho nezastrašíte! Na mou duši, začínáte se podobat lidem, kteří jsou ochotni odsuzovat publicitu jenom proto, že se občas dostanou do tisku falešné informace. Vzpomínám si, že se kdysi v Pravdě objevila zpráva o politické nečestnosti jistého sociálního demokrata, zpráva, která byla po delší době dementována. Dovedu si představit, co ten sociální demokrat prožíval od jejího uveřejnění až po dementi! Avšak publicita je meč, který sám zaceluje rány, jež zasazuje. Budou se padělat rezoluce? Padělatelé budou odhaleni a vyhnáni. To je všechno. Velké boje se neobejdou bez polních lazaretů. Ale nechávat se zastrašit nebo enervovat „lazaretními“ scénami je naprosto neodpuštělné. Kdo se bojí, nesmí do lesa.

A pokud jde o oportunismus, tj. že se zapomíná na hlavní cíle socialismu, jste úplně vedle. Podle vás jsou tyto hlavní cíle jakýmsi „andělsky čistým ideálem“, který nemá nic společného s „hříšným“ bojem za věc vezdejší, za palčivé problémy dané chvíle. Takhle uvažovat znamená přeměňovat socialismus v medovou frázi, v sentimentalitu. Každý boj za každou aktuální věc je třeba *nerozlučně spo-
jovat* s hlavními cíli. Jenom tehdy, budeme-li takto chápat

historický smysl boje, budeme moci na základě jeho prohlubování a zostřování vymycovat to špatné, to „bití hlava nehlava“, ten „box“, který je nevyhnutelný všude, kde je dav, hluk, křik a tlačence, ale který přestává sám od sebe.

Mluvíte o socialistické straně, která vychovává proletariát. Avšak v tomto boji jde *právě* o to, aby byly uhájeny hlavní stranické zásady. Před každým dělnickým kroužkem se ve vyhraněné, nesmiřitelné, okamžitou a přímou odpověď vyžadující formě vynořuje otázka, jakou politiku chce *on* dělat v dumě, jak se *on* staví k legální straně a k ilegali-
tě, zda si myslí, že frakce v dumě má stát *nad* stranou, nebo naopak. Vždyť tohle všechno jsou elementární věci stranického života, vždyť to je otázka bytí či nebytí strany.

Socialismus není hotový systém, kterým bude lidstvo obšťastněno. Socialismus je třídní boj nynějšího proletariátu, který postupuje od jednoho cíle dneška k druhému cíli zítra, *dokud nedosáhne* svého hlavního cíle, k němuž se každým dnem *přibližuje*. V zemi nazývané Rusko prochází dnes socialismus etapou, kdy nejuvědomělejší dělníci dovršují výstavbu dělnické strany, a to přes všechny pokusy liberální inteligence a „sociálně demokratické inteligence v dumě“ tuto výstavbu *zmařit*.

Likvidátoři *maří* úsilí dělníků o výstavbu dělnické strany — to je smysl a význam boje „šestky se sedmou“. Ale to se jim nepodaří. Boj je těžký, ale dělníci mají úspěch zajištěný. Ať slabí nebo ustrašení zakolísají nad „krajnostmi“ boje, zítra sami poznají, že bez toho nebylo možné udělat ani krok dále.

Napsáno v březnu—dubnu 1913

Poprvé otištěno 5. května 1932

v Pravdě, č. 123

Podepsán K—v

Podle rukopisu

SOUČASNÉ RUSKO A DĚLNICKÉ HNUTÍ²⁶ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Před několika dny přednášel v Krakově jeden z čelných vůdců ruské sociální demokracie soudruh Lenin. Přinášíme stručný obsah jeho přednášky, přičemž pro informaci haličských čtenářů připomínáme, že Lenin je vůdcem takzvaného bolševického, tj. nejradikálnějšího, nesmiřitelného směru v ruské sociální demokracii.

Řečník o dělnickém hnutí v Rusku prohlásil, že má velký význam také pro západní země, neboť není pochyb, že v období socialistických revolucí se i tam budou vyskytovat podobné jevy jako v Rusku. Jako příklad uvedl náhlý přechod od relativního klidu ke vzniku masových hnutí. V roce 1895 stávkovalo v Rusku pouze 40 000 lidí^[19], kdežto v roce 1905 stávkovalo jenom v lednu 400 000 osob^[18]; přitom do konce roku stoupl tento počet na 3 milióny.

Nynější politická situace v Rusku je výsledkem zkušeností z revoluce, z třídních bojů, jež se v té době odehrávaly. Jistý Japonec nazval ruskou revoluci „bezmocnou revolucí za neschopné vlády“. Jenomže vláda plně využila zkušeností z revoluce. Stačí připomenout vztah vlády k rolníkům. Zpočátku, když se vypracovával zákon o volbách do I. dумы^[206], vkládala vláda naděje do rolníků jako pokojného, patriarchálního živlu. Ale když se ukázalo, že ruský rolník, bojující o půdu, samou svou povahou není socialista, jak se domnívali někteří narodničtí utopisté, ale v každém případě je demokrat, provedla vláda na základě změny volebního zákona převrat^[207].

Nynější дума není žádná hračka, nýbrž skutečný mocenský orgán reakčních vrstev, carské byrokracie, spolčené s feudálními statkáři a horními vrstvami buržoazie.

Jakou úlohu hráli ruští liberálové? V I. a II. dumě se liberálové snažili uchlácholit rolníka a svést ho z revoluční cesty na takzvanou konstituční cestu. Je však zřejmé, že výkup části statkářské půdy, navržený kadety, byl jenom dalším pokusem okrást a oklamat ruského rolníka. To se nepodařilo hlavně zásluhou taktiky sociálních demokratů v dumě, kteří neustále tlačili rolníky doleva.

Říjnová stávk²⁷ znamenala pro ruský liberalismus obrat. Před revolucí liberálové říkali, že „se revoluce musí stát státní mocí“ (Struve)^[274]; později změnil tón, neboť se prý obávali výstřelků revoluce, ačkoli dobře věděli, že „výstřelků“ se dopouští jenom vláda. Oktabristé se distancovali od liberalismu a otevřeně se postavili na stranu vlády a začali jí lokajsky přisluhovat. Právě tehdy Gučkov, vůdce oktabristů, napsal knížeti Trubeckému^[34], že další revoluční výbuchy už ohrožují blahobyt buržoazie.

Takový je třídní základ současné kontrarevoluce. Protizákonné činy se páchají nezastřeně, třídní profil vlády je demaskován. Za nezákonný postup proti revolučním silám uděluje vláda pochvaly a řády. Například nedávno byl poslanec soudruh Petrovskij při domovní prohlídce protiprávně zamčen ve svém pokoji, ale potom ministr, když byl v této věci v dumě interpelován, prohlásil, že za takovou horlivost je třeba vyslovit policii uznání^[12].

Stolypin začal na základě zkušeností z třídních bojů v průběhu revoluce uskutečňovat svou smutně proslulou agrární politiku diferenciacce rolníků na zámožnou maloburžoazii a poloproletářské živly. Tato nová politika byla výsměchem starým „patriarchálním heslům“ Katkova a Pobědonosceva*. Avšak vláda nemohla jednat jinak.

Vláda se tedy při zavádění nynějšího kontrarevolučního

* Viz tento svazek, s. 284. *Red.*

systému opírala o statkáře a zastrašenou buržoazii. „Spojená šlechta“²⁸ se sice již v roce 1906 domáhala rozpuštění dumy, ale vláda tehdy ještě otálela s převratem, neboť čekala na výsledky své agrární politiky vůči rolníkům a na změny v mentalitě buržoazie, zastrašené revolucí.

Nyní se tento kontrarevoluční systém *vyčerpá*, vyčerpá své sociální síly. Situace se vyvinula tak, že v dnešním Rusku není žádná reforma možná. Duma se zabývá podružnostmi; a když už někdy učiní nějaké rozhodnutí, Státní rada a dvůr je zruší nebo změní k nepoznání. *Možnosti pro reformy v dnešním Rusku neexistují*. Proto je taktika kadetů, kteří předkládají v dumě nejrůznější „zásadní“ návrhy všemožných svobod, evidentně demagogická; předkládají je proto, že vědí, že je дума v žádném případě nemůže schválit. „Máme chválabohu ústavu!“ prohlašoval Miljukov^[271]. Ale žádné reformy za nynějšího zřízení nejsou možné, ačkoli vnitřní situace Ruska je tak žalostná, že jeho zaostalost je evidentní i ve srovnání s Asií. Dokonce i oktábristický tisk píše, že „se dál takto žít nedá“.

Z toho jasně vyplývají úkoly proletariátu, který stojí *před novou revolucí*. Nálada stoupá. V roce 1910 stávkovalo podle oficiální statistiky pouze 40 000, kdežto v roce 1912 už 680 000 osob; z toho 500 000 připadá na politické stávky.

Z toho jasně vyplývá taktika ruské sociální demokracie. Musí upevňovat svou organizaci, tisk atd.; to je základní poučka taktiky, kterou socialisté na Západě, především němečtí sociální demokraté, už dávno vypracovali. Avšak prvním úkolem SDDSR je vychovávat masy *pro demokratickou revoluci*. Tento úkol na Západě už není aktuální, tam je na pořadu dne zcela jiný úkol — úkol mobilizovat, shromážďovat, uvědomovat a organizovat široké masy pro svržení kapitalistického řádu.

Soustředíme-li pozornost na blížící se revoluci v Rusku a na úkoly sociální demokracie v ní, pochopíme, v čem je podstata sporů s takzvanými likvidátory v táboře ruských

sociálních demokratů. Likvidátorství není vůbec vynález části ruských sociálních demokratů; prvními likvidátory byli „narodníci“, kteří již v roce 1906 razili v časopise *Ruskoje bogatstvo*²⁹ heslo *Pryč s ilegality, pryč s republikou!*^[193] Likvidátoři by chtěli zničit ilegální stranu a založit legální. To je směšné, zejména vezmeme-li v úvahu, že dokonce ani „progresisté“ (něco mezi oktábristy a kadety) si netroufli požadovat legalizaci. Za těchto okolností znamenají likvidátorská hesla vyslovenou zradu! Ilegální strana musí samozřejmě využívat všechny legální možnosti: tisk, dumu, ba dokonce i zákon o pojištění³⁰, ale výlučně k rozšíření agitace a organizace; přitom agitace musí ve své podstatě zůstat revoluční. *Je třeba bojovat proti iluzi, že v Rusku je ústava, a proti reformistickým heslům je třeba postavit heslo revoluce a republiky!*

Takový byl obsah přednášky soudruha Lenina. Na dotaz jednoho z přítomných, jak se dívá na národnostní otázku, řečník odpověděl, že ruská sociální demokracie uznává právo každého národa na „sebeurčení“, na samostatné rozhodování o svém osudu, ba dokonce i na oddělení od Ruska. Vždyť ruská revoluce a věc demokracie nijak nesouvisejí se sjednocením, s centralizací (jako tomu bylo v Německu). Otázkou, na které závisí demokratizace Ruska, není otázka národnostní, nýbrž agrární.

Soudruh Lenin zároveň zdůraznil, že revoluční armáda proletariátu různých národností musí být v boji za úplnou demokratizaci země naprosto jednotná. Jenom tak je možné vyřešit národnostní otázku, jako je tomu v Americe, Belgii a Švýcarsku. Řečník polemizoval s Rennerovými názory o národnostní otázce^[343] a ostře se stavěl proti heslu kulturně národnostní autonomie. Někteří lidé v Rusku tvrdí, že se Rusko bude dál ubírat rakouskou cestou, cestou prohnílou a pomalou. Musíme se však v sociální demokracii vyvarovat jakéhokoli národnostního boje, který by veliký úkol revolučního boje zatlačil do pozadí; v tomto směru nám musí být národnostní boj v Rakousku výstra-

hou⁸¹. Jako vzor nám musí sloužit sociální demokracie na Kavkaze, která vedla propagandu současně v gruzínském, arménském, tatarském a ruském jazyce.

*Otištěno 22. dubna 1913
v listu Naprzód, č. 92*

*Podle listu Naprzód
Přeloženo z polštiny*

V Z D Ě L A N Í P O S L A N C I

Na večerním zasedání 2. dubna^[18] v námitce proti požadavku dělnických poslanců, aby byla projednávána interpelace týkající se událostí na Leně⁸², oktábrista L. G. Ljuc řekl:

„Za dva dny bude výročí událostí na Leně. Sociální demokraté se zřejmě snaží „budirovat“ city dělníků, aby je podnítli k nějakým výstřelkům...“

Francouzské slovo „bouder“, které je tu porušeno na „budirovat“, znamená zlobit se, hněvat se, durdit se. Ale pan Ljuc zřejmě odvozuje toto slovo od „budoražit“ [znepokojovat] nebo snad „vozbudit“ [pobouřit]. Jak se páni buržoazní poslanci a buržoazní tisk smáli, když v I. dumě jeden rolník použil slova „prerogativy“ ve smyslu „rogatki“ [překážky]! Přitom se tato chyba dala odpustit tím spíše, že různé prerogativy (tj. výhradní práva) vládnoucích tříd jsou ve skutečnosti překážkami pro život v Rusku. Avšak vzdělanost pana Ljuce smích u jeho vzdělaných přátel a jejich tisku „něvozbudirovala“.

*Pravda, č. 83
10. dubna 1913
Podepsán B.*

Podle textu Pravdy

„KOMU TO PROSPÍVÁ?“

Je takové latinské rčení: *cui prodest* — komu to prospívá. Není-li na první pohled vidět, které politické nebo sociální skupiny, síly a veličiny hájí určité návrhy, opatření apod., je třeba si vždy položit otázku: Komu to prospívá?

Není důležité, *kdo* bezprostředně hájí určitou politiku, neboť pro obhajobu jakýchkoli názorů si může v dnešním ušlechtilém kapitalistickém systému vždy kterýkoli boháč „najmout“ nebo koupit či získat libovolný počet advokátů, publicistů, ba i poslanců, profesorů, duchovních apod. Žijeme v komerční době, kdy se buržoazie neostýchá kupčit se ctí i svědomím. Najdou se i prostáčci, kteří z nerozváženosti nebo ze zvyku hájí názory panující v určitém buržoazním prostředí.

Ba ne, v politice není tak důležité, *kdo* bezprostředně hájí určité názory. Důležité je, *komu* tyto názory, tyto návrhy a tato opatření *prospívají*.

Vezměme si například „Evropu“. Státy, které si říkají „civilizované“, vedou nyní zběsilé překážkové dostihy ve zbrojení. Tisícerými způsoby, v tisícerých novinách, z tisícerých kateder se hřmá a burácí o vlastenectví, o kultuře, o vlasti, o míru, o pokroku, a to všechno proto, aby se ospravedlnilo vydávání dalších desetimiliónů a stamiliónů rublů na nejrůznější ničivé zbraně, na děla, na „dreadnoughty“ (obrněnce nejnovějšího typu) apod.

Vážené publikum! Rád bych o všech těchto frázích „patriotů“ řekl: „Nevěřte frázím, raději se podívejte, *komu to prospívá!*“

Nedávno uveřejnila světoznámá anglická firma Arm-

strong, Whitworth a spol. svou výroční zprávu^[316]. Firma vyrábí hlavně nejrůznější válečný materiál. Bilance činí 877 000 liber šterlinků, tj. *kolem 8 miliónů rublů*, dividenda byla stanovena *na 12,5 procenta!!* Asi 900 000 rublů bylo převedeno do rezervního fondu atd. atd.

Tady je vidět, kam jdou milióny a miliardy, ždímané z dělníků a rolníků na zbrojení. Dividendy ve výši 12,5 procenta, to znamená *zdvojnásobení* kapitálu za osm let. A to se tu ještě nezapočítávají nejrůznější odměny pro ředitele apod. Armstrong v Anglii, Krupp v Německu, Creusot ve Francii, Cockerill v Belgii, a kolik je jich ještě ve všech „civilizovaných“ zemích? A co ta spousta dodavatelů?

Tady je vidět, *komu prospívá* rozdmýchování šovinismu, žvanění o „vlastenectví“ (kanónovém vlastenectví), o obraně kultury (nástroji k vyhlazování kultury) a tak dále!

Pravda, č. 84
11. dubna 1913
Podepsán V.

Podle textu Pravdy

V A N G L I I

(SMUTNÉ VÝSLEDKY OPORTUNISMU)

Anglická Labouristická strana³³, kterou je třeba odlišovat od *obou* socialistických stran v Anglii — od Britské socialistické strany³⁴ a od Nezávislé labouristické strany³⁵, je nejoportunističtější dělnická organizace, prostoupená duchem liberální dělnické politiky.

V Anglii je naprostá politická svoboda, takže socialistické strany tu působí zcela legálně. Ale Labouristická strana, to je parlamentní zastupitelství dělnických organizací zčásti apolitických, zčásti liberálních, jakási směsice toho druhu, po kterém touží naši likvidátoři, nadávající na „illegalitu“.

Oportunismus anglické Labouristické strany je produktem zvláštních historických podmínek v Anglii v druhé polovině 19. století, kdy se „dělnická aristokracie“ do jisté míry podílela na mimořádně vysokých ziscích anglického kapitálu. Teď už se tyto podmínky stávají minulostí. Dokonce i Nezávislá labouristická strana, tj. *socialističtí* oportunisté v Anglii, vidí, že „dělnická strana“ zabředla do bahna.

V posledním čísle listu Labour Leader³⁶, orgánu Nezávislé labouristické strany, čteme tuto poučnou zprávu^[361]: V anglickém parlamentě se projednává rozpočet ministerstva námořnictví. Socialisté navrhnou *snížení* rozpočtu. Buržoazie ovšem nechává tento návrh propadnout a hlasuje *pro* vládu.

A poslanci „dělnické strany“?

Pro snížení, tj. proti vládě, jich hlasuje 15; 21 *je nepřítomno* a 4 hlasují *pro vládu*, tj. proti snížení!!

Dva z těchto čtyř odůvodňují svůj postup tím, že v jejich

volebních obvodech jsou dělníci zaměstnání právě ve zbrojním průmyslu.

To je názorný příklad *zrady* socialismu, *zrady* dělnické věci, *zrady*, k níž vede oportunismus. Jak jsme už řekli, čím dál víc anglických socialistů tuto zradu odsuzuje. Také ruští dělníci by se měli na cizích chybách naučit chápat veškerou zhoubnost oportunismu a liberální dělnické politiky.

Pravda, č. 85
12. dubna 1913
Podepsán W.

Podle textu Pravdy

SPORNÉ OTÁZKY

LEGÁLNÍ STRANA A MARXISTÉ

*Pravda, č. 85, 95, 110, 122, 124 a 126;
12. a 26. dubna, 15., 29. a 31. května
a 2. června 1913
Podepsán V. I.*

*Podle textu Pravdy porovnaného s textem
sborníku Marxizem i likvidatorstvo, část II,
Petrohrad 1914*

I. USNESENÍ Z ROKU 1908^[231]

Mnohým dělníkům připadá boj vedený mezi Pravdou a Lučem jako zbytečný a málo srozumitelný. Je přirozené, že polemické články v jednotlivých číslech listu k některým, někdy dosti dílčím otázkám nedávají plnou představu o předmětu a obsahu boje. Proto jsou dělníci právem nespokojeni.

Přítom otázka likvidátorství, kvůli níž se boj vede, je v současné době jednou z nejdůležitějších a nejpalčivějších otázek dělnického hnutí. Nemůže být uvědoměným dělníkem ten, kdo se s touto otázkou důkladně neseznámí a neudělá si o ní určitý úsudek. Dělník, který chce samostatně rozhodovat o osudu *své* strany, nebude zavrňovat polemiku, i kdyby nebyla na první pohled zcela srozumitelná, nýbrž začne usilovně pátrat po pravdě, až se jí dopátrá.

Ale jak se dopátrat pravdy? Jak se orientovat mezi navzájem si odporujícími názory a tvrzeními?

Každý rozumný člověk chápe, že vede-li se rozhořčený boj o nějakou věc a má-li se najít pravda, je nezbytné nespokojovat se s prohlášeními sporných stran, nýbrž každý si musí sám ověřovat *fakta a dokumenty*, sám musí zjišťovat, zda existují *svědecké* výpovědi a zda jsou tyto výpovědi hodnověrné.

To jistě nebývá vždy snadné. Mnohem „snazší“ je brát za bernou minci to, co se namane, co se *poštěstí* zaslechnout, co se „otevřeněji“ rozkřikuje apod. Jenomže takoví lidé, kterým to stačí, bývají označováni za „lehkovážné“, povrchní, a ty nikdo nebere vážně. Bez určité *samostatné* námahy není možné v žádné vážné věci najít pravdu, a kdo

se bojí námahy, připravuje se o možnost dopátrat se pravdy.

Proto se obracíme pouze k těm dělníkům, kteří se takové námahy nelekají, kteří se rozhodli *samostatně* se orientovat a snažit se *najít fakta, dokumenty a svědecké výpovědi*.

Především je tu otázka, co je likvidátorství. Odkud se to slovo vzalo a co znamená?

Luč říká, že likvidátorství, tj. rozpuštění, rozbití, zřeknutí se strany, je jednoduše zlovolný výmysl. To si prý vymysleli bolševičtí „frakcionáři“ proti menševikům!

Pravda říká, že celá strana už přes čtyři roky odsuzuje likvidátorství a bojuje proti němu.

Kdo má pravdu? Jak najít pravdu?

Existuje zřejmě jenom jeden způsob: hledat fakta a dokumenty z *dějin* strany za poslední čtyři léta, od roku 1908 do roku 1912, kdy se likvidátoři *definitivně odštěpili* od strany.

Právě tato čtyři léta, kdy nynější likvidátoři *ještě byli* ve straně, jsou nejdůležitějším obdobím pro *zjištění*, odkud se vzal a jak vznikl pojem likvidátorství.

Z toho vyplývá první a hlavní závěr: kdo mluví o likvidátorství a *pomíjí* přitom fakta a dokumenty *strany* z let 1908—1911, ten skrývá před dělníky pravdu.

Jaká jsou to tedy fakta a dokumenty strany?

Především je to *usnesení strany* z prosince 1908³⁷. Jestliže dělníci nechtějí, aby se s nimi zacházelo jako s dětmi, kterým se vyprávějí pohádky a báchorky, musí se svých rádců, vůdců nebo zástupců ptát, zda existuje z prosince 1908 nějaké *usnesení strany* o likvidátorství a co je jeho podstatou.

Toto usnesení *odsuzuje* likvidátorství a *objasňuje* jeho podstatu.

Likvidátorství jsou „pokusy jisté části stranické inteligence *likvidovat* nynější organizaci strany“ (tj. rozpustit ji, rozbít, zrušit, zastavit její činnost) „a v každém případě ji nahradit volným sdružením v rámci legality“ (tj. v rámci

zákonnosti, „legální“ existence), „byť i za cenu *zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic*“ (tj. dosavadních zkušeností) „strany“*.

Tak před více než čtyřmi lety znělo *usnesení* strany o likvidátorství.

Z tohoto usnesení je jasně vidět, v čem je podstata likvidátorství a zač je odsuzováno. Jeho podstata je v tom, že *se zřiká* „ilegální“ organizace, že ji likviduje a chce ji stůj co stůj *nahradit* volným sdružením v rámci zákonitosti. Strana tedy vůbec *neodsuzuje* legální (zákonem povolenou) činnost, vůbec *neodsuzuje* zdůrazňování její nutnosti. Strana odsuzuje — a to bezpodmínečně — *nahrazování* staré strany čímsi beztvarym, „legálním“, co nelze nazvat stranou.

Strana nemůže existovat, nehájí-li svou existenci a nebojuje-li rázně proti tomu, kdo ji likviduje, rozbíjí a neuznává, kdo se jí zřiká. To je přece jasné.

Kdo se zřiká existující strany a chce založit nějakou novou stranu, tomu je třeba říci: Zkuste si založit novou stranu, ale členem staré, nynější, již existující strany být nemůžete! Takový je smysl usnesení strany z prosince 1908, a je zřejmé, že jiné usnesení ve věci existence strany ani být nemohlo.

Likvidátorství je samozřejmě ideově *spjato s renegátstvím*, *se zřeknutím se programu a taktiky*, *s oportunistem*. Právě to se zdůrazňuje v závěru výše uvedeného usnesení. Avšak likvidátorství neznamena *jenom* oportunismus. Oportunisté přivádějí stranu na nesprávnou, buržoazní cestu, na cestu liberální dělnické politiky, ale *nezřikají se* strany samé, ne likvidují ji. Likvidátorství je *takový* oportunismus, který zachází tak daleko, že *se zřiká* strany. Je samozřejmé, že strana nemůže existovat, *jestliže trpí ve svých řadách* lidi, kteří neuznávají její existenci. Přinejmenším zrovna tak samo-

* Srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plennárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 243. *Čes. red.*

zřejmé je i to, že zříkat se ilegality znamená za dnešní situace zříkat se staré strany.

Naskýtá se otázka, jak se tedy likvidátoři stavějí k tomuto usnesení strany z roku 1908.

Tady jsme u jádra věci, na tom si můžeme ověřit upřímnost a politickou poctivost likvidátorů.

Nikdo z nich, pokud si zachoval zdravý rozum, nebude popírat, že takové usnesení strany existovalo a nebylo zrušeno.

A tak se likvidátoři vytáčejí: buďto celou věc obcházejí a dělníkům usnesení strany z roku 1908 *zamlčují*, nebo zdvihají pokřik (často s nadávkami), že toto usnesení prosadili bolševici.

Ale nadávky jenom prozrazují slabost likvidátorů. Existují *usnesení strany*, která prosadili *menševici*, například usnesení o municipalizaci, schválené roku 1906 ve Stockholmu³⁸. To je všeobecně známo. Mnozí bolševici s tímto usnesením nesouhlasí. Ale nikdo z nich nepopírá, že je to *usnesení strany*. Stejně tak je *usnesením strany* i usnesení z roku 1908 o likvidátorství. Kdo se v této věci všelijak vytáčí, znamená to, že chce dělníky dezorientovat.

Kdo chce uznávat stranu nejen slovy, ten zde nebude trpět žádné vytáčky a zjedná průchod pravdě o *usnesení strany* v otázce likvidátorství. K tomuto usnesení se od roku 1909 přihlásili *všichni straně věrní menševici* v čele s Plechanovem, který jak ve svém Dněvníku³⁹, tak i v celé řadě jiných marxistických publikací mnohokrát a zcela jednoznačně vysvětloval, že nemůže být ve straně ten, kdo ji likviduje.

Plechanov byl a zůstane menševikem. Jestliže se tedy likvidátoři jednoduše odvolávají na „bolševický“ charakter usnesení strany z roku 1908, je jejich počínání dvojnásob nesprávné.

Čím víc nadávají likvidátoři Plechanovovi v Luči nebo v časopise *Naša zarja*⁴⁰, tím jasněji se ukazuje, že nemají pravdu, že se ji pokoušejí zatemnit povykem, křikem a

ostouzením. Někdy se hned napoprvé podaří omráčit takovými metodami nováčka, ale dělníci přece jen na to přijdou sami a záhy si přestanou nadávek všímat.

Je jednota dělníků nutná? Je.

Je jednota dělníků možná bez jednoty dělnické organizace? Je jasné, že není.

Co stojí jednotě dělnické strany v cestě? Spory ve věci likvidátorství.

Dělníci se tedy musí v těchto sporech vyznat, aby mohli *sami* rozhodnout o osudu své strany a *udržet ji*.

Prvním krokem k tomu je seznámit se s *prvním* usnesením *strany* o likvidátorství. Toto usnesení musí dělníci dobře znát, důkladně je promyslet a zavrhovat jakékoli pokusy uhýbat od této otázky nebo od ní odvádět pozornost. Jakmile se nad tímto usnesením zamyslí, začne si každý dělník uvědomovat, v čem je podstata likvidátorství, proč je tato otázka tak důležitá a tak „palčivá“, proč před touto otázkou strana stojí víc než čtyři léta.

V příštím článku se podíváme blíže na další důležité usnesení strany o likvidátorství, schválené asi před třemi a půl lety, a potom přejdeme k faktům a dokumentům, které osvětlují nynější stav této otázky.

I I. USNESENÍ Z ROKU 1910

V prvním článku (Pravda, č. 289) jsme uvedli první a základní dokument, s nímž se musí dělníci seznámit, chtějí-li se dobrat pravdy v současných sporech, a to usnesení strany o likvidátorství z prosince 1908.

Nyní uvedeme a rozebereme druhé, neméně důležité usnesení strany^[208] k téže otázce, jež bylo schváleno před třemi a půl lety, v lednu 1910⁴¹. Toto usnesení má zvláštní význam proto, že bylo schváleno *jednomyslně*: bez výjimky všichni bolševici, dále všichni takzvaní vperjodovci a konečně (což je nejdůležitější) bez výjimky *všichni* menševici

a nynější likvidátoři, jakož i všichni „národní“ (tj. židovští, polští a lotyšští) marxisté toto usnesení schválili.

Ocitujeme v plném znění nejdůležitější pasáž z tohoto usnesení:

„Z historické situace sociálně demokratického hnutí v období buržoazní kontrarevoluce nutně vzniká na jedné straně, jako projev buržoazního vlivu na proletariát, zavrhování ilegální sociálně demokratické strany, snižování její úlohy a jejího významu, pokusy zredukovat programové a taktické úkoly a hesla důsledné sociální demokracie atd.; na druhé straně zavrhování práce sociální demokracie v dumě a využívání legálních možností, nepochopení důležitosti jednoho i druhého, neschopnost důsledně přizpůsobit sociálně demokratickou taktiku svérázným historickým podmínkám současné situace atd.

Neodlučným prvkem sociálně demokratické taktiky za těchto podmínek je překonávání obou úchylek rozšiřováním a prohlubováním sociálně demokratické práce ve všech oblastech třídního boje proletariátu a vysvětlováním nebezpečí těchto úchylek.“⁴²

Z tohoto usnesení je jasně vidět, že před třemi a půl lety museli všichni marxisté *jednomyslně*, všechny směry bez výjimky, přiznat dvě *úchytky* od marxistické taktiky. Obě úchytky byly uznány za *nebezpečné*. Obě úchytky byly vysvětleny nikoli nahodilostí ani zlým úmyslem jednotlivců, nýbrž „*historickou situací*“ dělnického hnutí v současném období.

Ale nejen to. V jednomyslném usnesení strany je ukázán *třídní* původ a význam těchto úchylek, neboť marxisté se nespokojují jenom s holým a bezobsažným konstatováním rozvratu a rozkladu. Všichni vidí, že v hlavách mnohých stoupenců demokracie a socialismu panuje rozklad, nevíra, deprese a bezradnost. Ale nestačí to jenom přiznat. Je nutné pochopit, jaké jsou *třídní* kořeny roztržštěnosti a rozkladu, jaké *třídní* zájmy z neproletářského prostředí živí „zmatek“ mezi přáteli proletariátu.

Usnesení strany před třemi a půl lety odpovědělo tedy na tuto závažnou otázku takto: *Úchytky* od marxismu vyvolává „buržoazní kontrarevoluce“, vyvolává je „buržoazní vliv na proletariát“.

Jaké jsou tyto úchytky, které mohou vystavit proleta-

riát vlivu buržoazie? Jedna z těchto úchylek, která je spojena s „vperjodovstvím“⁴³ a spočívá v tom, že zavrhuje činnost sociální demokracie v dumě a využívání legálních možností, *zmizela téměř úplně*. V Rusku už žádný sociální demokrat tyto chybné, nemarxistické názory nehlásá. „Vperjodovci“ (včetně Alexinského a spol.) začali pracovat v Pravdě spolu s menševiky, kteří zůstali straně věrní.

A druhá *úchylka*, o níž se v usnesení strany mluví, je právě *likvidátorství*. To jasně vyplývá ze slov o „zavrhování“ ilegality a o „snižování“ její úlohy a významu. Konečně máme velmi průkazný dokument, který byl uveřejněn před *třemi roky* a jehož platnost nikdo nezrušil, dokument pocházející od *všech* „národních“ marxistů i od Trockého (lepší svědky si likvidátoři ani nemohou přát)^[41, 71]; tento dokument otevřeně prohlašuje, že „by v podstatě bylo žádoucí nazvat směr uvedený v rezoluci, proti němuž *je nutné bojovat, likvidátorstvím*“.

Tak dospíváme k základnímu a nejdůležitějšímu faktu, s nímž se musí seznámit každý, kdo chce porozumět nynějším sporům: strana před třemi a půl lety *jednomyslně* označila *likvidátorství* za „nebezpečnou“ úchylku od marxismu, proti níž je nutné bojovat a která je projevem „*buržoazního vlivu na proletariát*“.

Zájmy buržoazie, naladěné protidemokraticky, ba vůbec kontrarevolučně, vyžadují *likvidaci*, rozpuštění staré strany proletariátu. Buržoazie všemožně rozšiřuje a podporuje všechny myšlenky, které směřují k *likvidaci* strany dělnické třídy. Buržoazie usiluje o to, aby se zavrhovaly staré úkoly, aby byly „zredukovány“, probrány, osekány a vyklesány a aby se místo rozhodného odstranění základů moci Puriškevičů a spol. dospělo ke smíření nebo dohodě s nimi.

Likvidátorství je právě vnášení těchto buržoazních idejí zavrhování strany a renegátství mezi proletariát.

Takový je *třídní* obsah likvidátorství, na který upozorňuje usnesení strany, *jednomyslně* schválené před třemi a půl

lety. Právě v tom spatřuje celá strana největší škodlivost a nebezpečnost likvidátorství, jeho zhoubný vliv na dělnické hnutí a na semknutí samostatné (nejen slovy, ale i činy) strany dělnické třídy.

Likvidátorství je nejen likvidace (tj. rozpuštění, rozbití) staré strany dělnické třídy, ale je to také rozbití *třídní samostatnosti* proletariátu, otrávení jeho vědomí *buržoazními* idejemi.

Toto hodnocení likvidátorství názorně objasníme v příštím článku^[129], kde uvedeme v plném znění hlavní myšlenky likvidátorského Luče. A nyní stručně shrňme, co zde bylo řečeno. Pokusy „lučovců“ vůbec a zvláště pánů F. Dana^[38] a Potresova vylíčit všechno tak, jako by veškeré „likvidátorství“ bylo výmyslem, jsou neuvěřitelně lživé vytáčky, vypočítané na naprostou neinformovanost čtenářů Luče. Ve skutečnosti existuje kromě usnesení strany z roku 1908 *jednomyslné* usnesení strany z roku 1910, které podává všestranné hodnocení likvidátorství jako nebezpečné a pro dělnickou třídu zhoubné buržoazní úchylné od proletářské cesty. Skrývat nebo obcházet toto stranické hodnocení mohou pouze nepřátelé dělnické třídy.

III. STANOVISKO LIKVIDÁTORŮ K USNESENÍM Z LET 1908 A 1910

V předcházejícím článku (Pravda, č. 95/299/), jsme přesně ocitovali slova jednomyslně schváleného stranického usnesení o likvidátorství jako projevu buržoazního vlivu na proletariát.

Toto usnesení bylo, jak jsme už řekli, schváleno v *lednu 1910*. Nyní se podívejme, jak si počínají ti likvidátoři, kteří se teď odvažují tvrdit, že prý žádné likvidátorství nebylo a není.

V únoru 1910, v 2. čísle časopisu Naša zarja, který právě tehdy začal vycházet, napsal pan Potresov otevřeně^[210],

že „strana jako ucelená a organizovaná hierarchie“ (tj. jako stupnice nebo systém „institucí“) „neexistuje“ a že nelze likvidovat to, „co jako organizovaný celek ve skutečnosti už neexistuje“ (viz Naša zarja, 1910, č. 2, s. 61).

To bylo napsáno měsíc, a možná ani to ne, *po* jedno-
myslně schváleném usnesení strany!!

V březnu 1910 jiný časopis likvidátorů s týmiž spolupracovníky: Potresovem, Danem, Martynovem, Ježovem, Martovem, Levickým a spol., totiž časopis Vozrožděnije⁴⁴, zdůrazňoval a populárně vysvětloval slova pana Potre-sova:

„Likvidovat není co, takže — dodáváme my (tj. redakce Vozrožděnije) za sebe — blouznění o obnově této hierarchie v její staré, ilegální podobě je prostě škodlivá, reakční utopie, která svědčí o tom, že představitelé kdysi nejrealističtější strany ztratili politický cit“ (Vozrožděnije, 1910, č. 5, s. 51)[⁷⁰].

Strana neexistuje, takže obnovovat ji je škodlivá utopie — to jsou jasná, jednoznačná slova. To je jasné a otevřené zřeknutí se strany. Zřekli se jí (a vybízeli k tomu i dělníky) takoví lidé, kteří zavrhli ilegality a „blouznili“ o legální straně.

Tento útěk z ilegality zcela jednoznačně a nezastřené podporoval dále P. B. Axelrod roku 1912 v časopise Něvskij golos⁴⁵ (1912, č. 6[³]) a Naša zarja (1912, č. 6)[²].

„Mluvit za takové situace o nefrakcionářství,“ napsal P. B. Axelrod, „znamená chovat se jako pštros, znamená klamat sebe i jiné.“ „Frakčně se zorganizovat a semknout je přímou a neodkladnou povinností stoupenců reformy nebo přesněji řečeno revoluce ve straně.“

P. B. Axelrod je tedy přímo pro *revoluci ve straně*, tj. pro rozbití staré strany a pro založení strany nové.

V roce 1913 se v nepodepsaném redakčním úvodníku^[91] Luče, č. 101, otevřeně říkalo, že „leckde mezi dělníky dokonce ožívají a sílí sympatie k ilegality“ a že je to „politováníhodná skutečnost“. Autor tohoto článku L. Sedov sám připustil, že článek „vyvolal nespokojenost“ dokonce i mezi stoupenci taktiky Luče (Naša zarja, 1913, č. 3,

s. 49)[⁹³]. Přitom komentář L. Sedova samého vyvolal novou nespokojenost, a to opět u stoupence Luče, u Ana, který se ve 181. čísle Luče[⁵⁷] pustil do Sedova. An protestuje proti Sedovově domněnce, že prý „illegalita je na překážku politickému konstituování našeho hnutí, na překážku vybudování dělnické sociálně demokratické strany“. An se vysmívá L. Sedovovi, který je „na vahách“, zda je illegalita žádoucí.

Redakce Luče připojila k Anově článku rozsáhlý doslov[¹⁸²], ve kterém se vyslovuje *pro Sedova*, neboť konstatuje, že An „nemá v kritice L. Sedova pravdu“.

Na příslušném místě rozebereme jak úvahy redakce Luče, tak i likvidátorské omyly samého Ana. Ale teď o to nejde. Teď musíme pečlivě zhodnotit základní a hlavní závěr z citovaných dokumentů*.

Celá strana jak v roce 1908, tak v roce 1910 odsuzuje a odmítá likvidátorství, přičemž podrobně a jasně vysvětluje, co je třídním zdrojem a v čem spočívá nebezpečnost tohoto směru. *Všechny* likvidátorské listy a časopisy: *Vozrožděnije* (1909—1910), *Naša zarja* (1910—1913), *Něvskij golos* (1912), *Luč* (1912—1913)**, *všechny* opakují *po zcela*

* Ve sborníku *Marxismus a likvidátorství* nahradil Lenin tento odstavec až po slovo „základní“ tímto textem (uveřejňujeme jej podle rukopisu):

„V 8. čísle[⁷⁰] listu *Živaja žizň*⁴⁶ (19. července 1913) V. Zasuličová, opakujíc již tolikrát omílané likvidátorské názory, napsala, že těžko říci, zda nová organizace (sociálně demokratická strana) znamenala pomoc nebo brzdu... v práci. Je jasné, že tato slova znamenají zřeknutí se strany. V. Zasuličová ospravedlňuje útek ze strany, když říká: Organizace řídly, protože v nich nebylo co dělat. V. Z. vytváří ryze anarchistickou teorii, „široké vrstvy“ místo strany. Viz podrobný rozbor této teorie v 9. čísle[¹¹²] *Prosvěščenije* z roku 1913 (srov. *Spisy* 19, Praha 1959, s. 391—413).

V čem tedy spočívá...“ *Red.*

** Ve sborníku *Marxismus a likvidátorství* je dodáno „i Novaja rabočaja gazeta (1913—1914)“ s touto poznámkou pod čarou:

„Viz například novoroční úvodník v 1. čísle [1⁶⁷] listu *Novaja rabočaja gazeta*⁴⁷ z roku 1914: „Cesta k legální politické akceschopné

jednoznačných, a dokonce jednomyslně schválených usneseních strany takové myšlenky a úvahy, které obsahují *zjevné* likvidátorství.

Nesouhlas s těmito úvahami, s hlásáním takových názorů jsou *nuceni* vyslovit *dokonce i stoupenci Luče*. To je fakt. Křičet tedy o „štvaní“ proti likvidátorům, jak to dělá Trockij, Semkovskij a mnozí další příznivci likvidátorství, je přímo nečestné, neboť to je nehorázné překrucování pravdy.

Pravda, dokázaná citovanými dokumenty z víc než *pětiletého* období (1908—1913), spočívá v tom, že likvidátoři jako na výsměch všem usnesením strany nepřestávají hanobit stranu, tj. „ilegalitu“, a štvát proti ní.

Tuto pravdu si každý dělník, který se chce *sám* co nejlépe vyznat ve sporných a naléhavých otázkách strany a *sám* si tyto otázky vyřešit, především tuto pravdu si musí každý dělník osvojit, a to tak, že si samostatně prostuduje a ověří uvedená usnesení strany a názory likvidátorů. Jenom ten si zasluhuje nazývat se členem strany a budovatelem dělnické strany, kdo pozorně zkoumá, promýšlí a samostatně řeší otázky své strany a rozhoduje o jejím *osudu*. Není možné stavět se lhostejně k otázce, zda strana má „vinu“ na „štvaní“ (tj. na příliš prudkých a nepravdivých výpadech) proti likvidátorům, *nebo* zda likvidátoři mají vinu na *přímém porušování* stranických usnesení, na *vytrvalém hlásání likvidace*, tj. *rozbití* strany.

Je jasné, že strana nemůže existovat, nebude-li ze všech sil bojovat proti rozbíječům strany.

Když jsme uvedli dokumenty k této základní otázce, přejdeme v příštím článku [¹³⁰] k hodnocení *ideového* obsahu propagování „*legální strany*“.

straně je zároveň cestou k stranické jednotě“ (k jednotě budovatelů legální strany?). Nebo 5. číslo^[84] z roku 1914: „Překonání (všech překážek, které zabraňují organizovat dělnické sjezdy) není nic jiného než nejoprávněnější boj za svobodu spolčování, tj. za legálnost dělnického hnutí, těsně spjatého s bojem za legální existenci sociálně demokratické dělnické strany.““*Red.*

I V. TŘÍDNÍ VÝZNAM LIKVIDÁTORSTVÍ

V předcházejících člancích (Pravda, č. 289, 299 a 314) jsme ukázali, že všichni marxisté jak v roce 1908, tak v roce 1910 jednou provždy odsoudili likvidátorství jako zřeknutí se minulosti. Marxisté vysvětlili dělnické třídě, že likvidátorství je vnášení buržoazního vlivu mezi proletariát. Ale *všechny* likvidátorské publikace od roku 1909 do roku 1913 nehorázně porušovaly a porušují usnesení marxistů.

Podívejme se na heslo „legální dělnická strana“ nebo „boj za legální stranu“, které dodnes hájí likvidátoři v Luči a Naší zarji.

Je toto heslo marxistické, proletářské, nebo je to heslo liberální, buržoazní?

Odpověď na tuto otázku je třeba hledat nikoli v záměrech či v plánech likvidátorů nebo jiných skupin, nýbrž v rozboru vzájemného poměru společenských sil v dnešním Rusku. Význam hesel není určován úmysly jejich autorů, nýbrž právě vzájemným poměrem sil *všech* tříd v zemi.

Feudální statkáři a *jejich* „byrokracie“ jsou proti jakýmkoli změnám v duchu politické svobody. To je pochopitelné. V důsledku svého ekonomického postavení v zaostalé a polofeudální zemi buržoazie *nemůže* neusilovat o svobodu. Ale buržoazie má z aktivity lidu *větší* strach než z reakce. Tuto pravdu zvlášť názorně ukázal rok 1905; velmi dobře ji pochopila dělnická třída; nepochopili ji jenom oportunističtí a pololiberální intelektuálové.

Buržoazie je liberální a kontrarevoluční. Z toho pramení její až směšně bezmocný a ubohý *reformismus*. Proto horování pro reformy — a strach náležitě se vypořádat s feudály, kteří nejenže nepovolují reformy, ale dokonce již povolené reformy ruší. Hlásání reforem — a strach z lidového hnutí. Snaha vytlačit feudály — a strach ze ztráty *jejich* pomoci, strach ze ztráty *svých* výsad. Na tomto vzá-

jenném vztahu mezi třídami spočívá červnový systém, který poskytuje neomezenou moc feudálům a výsady buržoazii.

Třídní postavení proletariátu zcela vylučuje možnost „dělit“ se o výsady nebo *mít strach*, že by jej mohl o ně někdo připravit. Proto je hamižný, ubohý a slaboduchý reformismus proletariátu naprosto cizí. Avšak rolnické masy — na jedné straně nesmírně utlačované, které místo výsad čekají hladomory, a na druhé straně veskrze maloburžoazní — nevyhnutelně kolísají mezi liberály a dělníky.

Taková je objektivní situace.

Z této situace jasně vyplývá, že heslo legální dělnické strany je svým třídním původem heslo kontrarevolučních liberálů. Není v něm nic jiného než reformismus; není v něm ani náznak, že si proletariát, jediná důsledně demokratická třída, uvědomuje svůj úkol bojovat proti liberálům o vliv na celou demokracii; není v něm ani potuchy o odstranění samého základu jakýchkoli výsad feudálů, „byrokracie“ atd.; není v něm ani potuchy o obecných základech politické svobody a demokratické ústavy; zato je v něm tiché zřeknutí se minulosti, a tedy renegátství a rozpuštění (likvidace) dělnické strany.

Stručněji řečeno: toto heslo *šíří* mezi dělnictvem v období kontrarevoluce *právě to*, co ve svých vlastních řadách *dělá* liberální buržoazie. Proto kdyby nebylo likvidátorů, *museli* by chytrí buržoazní progresisté najít nebo najmout intelektuály, kteří by něco takového v dělnické třídě šířili!

Jenom nemyslní lidé mohou srovnávat *slova* likvidátorů s *pohnutkami* likvidátorů. Je třeba srovnávat jejich *slova* s *činy* liberální buržoazie a s jejím objektivním postavením.

Podívejme se na tyto *činy*. V roce 1902 je buržoazie *pro* ilegalitu. Posílá Struveho, aby vydával ilegální Osvobožděníje⁴⁸. Když dělnické hnutí vede k 17. říjnu⁴⁹, opouštějí liberálové a kadeti ilegalitu a pak se jí zříkají, prohlašují ji za nepotřebnou, krajně neuváženou, nepatřičnou a boha-

pustou (Věchi⁵⁰)*. *Místo* ilegality nastupuje liberální buržoazie *boj za legální stranu*. To je historický fakt, potvrzovaný neustálými pokusy kadetů (1905—1907) a progresistů (1913) o legalizaci.

U kadetů vidíme „legální činnost a její tajné organizování“; bezelstný, tj. bezděčný likvidátor A. Vlasov^[26] jenom „svými slovy“ vyjádřil praxi kadetů.

Proč se tedy liberálové zřekli ilegality a přijali heslo „boje za legální stranu“? Snad proto, že Struve je zrádce? Nikoli. Právě naopak. Struve přešel na jinou stranu, protože se obrátila veškerá buržoazie. A ta se obrátila, 1. neboť se 11. prosince 1905⁵¹ dočkala výsad a 3. června 1907^[207] se dokonce dostala do postavení *trpěné* opozice; 2. neboť se sama na smrt polekala lidového hnutí. Heslo „boj za legální stranu“, přeložené z „vysoké politiky“ do prostého a srozumitelného jazyka, znamená tohle:

„Páni statkáři, nemyslete si, že vás chceme sprovdit ze světa. To ne. Poposedněte kousíček, abychom se i my buržoové mohli posadit (legální strana), a pak vás budeme chránit mnohonásobně ‚chytřeji‘, ‚mazaněji‘, ‚vědečtěji‘ než Timoškinové a Sablerovi báťuškové⁵².“

Heslo „boje za legální stranu“ převzali podle vzoru kadetů i maloburžoazní narodníci. V srpnu 1906 se pan Pešechonov^[193] a spol., sdružení kolem časopisu *Ruskoje bogatstvo*, zříkají ilegality, vyhlašují „boj za legální stranu“ a vypouštějí ze svého programu důsledně demokratická, „ilegální“ hesla.

Reformistické tlachání o „široké a legální straně“ způsobilo, že tito maloměšťáci zůstali, jak je každému zřejmé, *bez jakékoli* strany, *bez jakéhokoli* spojení s masami, přičemž kadeti přestali na takové spojení vůbec pomýšlet.

* Ve sborníku *Marxismus a likvidátorství* je slovo *Věchi* vypuštěno a místo něho vsunuta tato poznámka pod čarou:

„Existuje pozoruhodná kniha *Věchi*, která dosáhla spousty vydání a podává skvělý přehled těchto idejí kontrarevolučního liberalismu^[33].“
Red.

Tak a jenom tak, na základě rozboru postavení tříd, na základě celkových dějin kontrarevoluce, je možné dospět k *pochopení* likvidátorství. Likvidátoři jsou příslušníci maloburžoazní inteligence, které buržoazie vyslala vnášet mezi dělnictvo liberální rozklad. Likvidátoři jsou zrádci marxismu a zrádci demokracie. Heslo „boje za legální stranu“ je pro ně (stejně jako pro liberály a jako pro narodníky) zástěrkou k tomu, aby se mohli zřeknout minulosti a *rozejít se s dělnickou třídou*. To je fakt, který dokázaly volby v dělnické kurii do IV. dумы, i historie vzniku dělnického listu Pravda. Spojení s masami navázali, jak všichni jasně vidí, jenom ti lidé, kteří se minulosti nezříkali a výlučně v *jejím* duchu, k jejímu posílení, upevnění a rozvoji dokázali využít „legální práci“ a nejrůznější „možnosti“.

V období červnového systému to ani jinak nemohlo být.

O tom, jak likvidátoři (tj. liberálové) „oklešťují“ program a taktiku, pohovoříme v příštím článku^[131].

V. HESLO „BOJE ZA LEGÁLNÍ STRANU“

V předcházejícím článku (Pravda, č. 122) jsme rozebrali objektivní, tj. vztahem mezi třídami určený význam hesla „legální strana“ nebo „boj za legální stranu“. Toto heslo je otrockým napodobováním taktiky buržoazie, která v něm našla správné vyjádření svého odpadlictví od revoluce neboli své kontrarevolučnosti.

Rozeberme některé, u likvidátorů zvláště často se vyskytující pokusy hájit heslo „boje za legální stranu“. Majejskij, Sedov, Dan a všichni „lučovci“ se snaží ztotožňovat legální stranu s legální prací neboli *činností*. Takové ztotožňování je čirá sofistika, spekulace a klamání čtenáře.

Za prvé, legální činnost sociální demokracie v letech 1904 — 1913 je *faktem*. Legální strana je intelektuálskou

frázi, kterou se zastírá odpadlictví od strany. Za druhé, strana nejednou odsuzovala likvidátorství, tj. heslo legální strany. Ale strana nejenže neodsuzovala legální činnost, nýbrž naopak odsuzovala ty, kteří ji zavrhují nebo se jí zříkají. Za třetí, v letech 1904—1907 byla legální činnost mezi *všemi* sociálními demokraty *zvlášť* rozvinuta. Ale *ani jeden směr, ani jedna* frakce sociální demokracie tehdy nerazila heslo „boje za legální stranu“!

To je historická skutečnost. Měl by se nad ní zamyslet každý, kdo chce *pochopit* likvidátorství.

Bylo pro legální činnost v letech 1904—1907 na překážku, že se nerazilo heslo „boje za legální stranu“? Ani v nejmenším.

Proč se *tehdy* mezi sociálními demokraty takové heslo nezrodilo? Právě proto, že tehdy ještě neřádila kontrarevoluce, jež vehnala část sociálních demokratů do krajního oportunistu. Tehdy bylo *příliš jasné*, že heslo „boje za legální stranu“ je oportunistická fráze, že je to zřeknutí se „ilegality“.

Pokuste se, pánové, pochopit smysl tohoto historického obratu: v roce 1905, kdy se skvěle rozvíjela legální činnost, *neexistuje* heslo „boje za legální stranu“; v období kontrarevoluce, kdy je legální činnost slabší, přichází část sociální demokracie (podle vzoru buržoazie) s heslem zřeknutí se „ilegality“ a „boje za legální stranu“.

Cožpak smysl a třídní význam takového obratu mohou být ještě nejasné?

A konečně čtvrtá a nejdůležitější okolnost. Legální činnost je možná (a uskutečňuje se) *dvojím způsobem*, dvěma diametrálně se rozcházejícími směry: buď jako činnost na obranu starého, plně *v jeho duchu, ve jménu* jeho hesel a taktiky, nebo jako činnost *proti* starému, *ve jménu* jeho zavrhování, bagatelizování jeho úlohy, jeho hesel a tak dále.

Existence těchto dvou principiálně nepřátelských a nesmiřitelných druhů legální činnosti je zcela nespornou historickou skutečností pro období od roku 1906 (kadeti

a pan Pešechonov a spol.) do roku 1913 (Luč, Naša zarja). Můžeme tedy bez úsměvu naslouchat prostáčkovi (nebo člověkovi, který se nějakou dobu tváří jako prostáček), když říká: Nač ty spory, jestliže jedni i druhí vyvíjejí legální činnost? Ale právě o to se tu vede, milý pane, spor, zda se má taková činnost vyvíjet na obranu „ilegality“ a v jejím duchu, nebo k jejímu znevážení, proti ní, v rozporu s jejím duchem! Spor se točí jenom — opravdu „jenom“! — kolem toho, zda je nynější legální činnost vyvíjena v liberálním, nebo v důsledně demokratickém duchu. Spor se točí „jenom“ kolem toho, zda je možné *se omezovat* na legální činnost: jen si vzpomeňte na pana liberála Struveho, který se na ni v roce 1902 plně neomezoval, ale plně se na ni „omezil“ v letech 1906—1913!

Naši likvidátoři z Luče nijak nemohou pochopit, že heslo „boje za legální stranu“ znamená vnášení liberálních (struvovských) idejí, vyšperkovaných útržky „skoromarxistických“ slovíček, mezi dělnictvo.

Nebo si vezměte úvahu redakce Luče v její odpovědi Anovi (č. 181):

„Sociálně demokratická strana se neskládá pouze z těch několika málo soudruhů, které situace nutí pracovat v ilegalitě. Vždyť kdyby se *strana* skládala jenom z těch, kteří pracují v ilegalitě, kolik členů by potom měla? Dvě stě, tři sta? Kam by se potom poděly ty tisíce, ne-li desetitisíce dělníků, kteří fakticky nesou na svých bedrech veškerou tíhu sociálně demokratické činnosti?“

Přemýšlivému člověku stačí jenom tato úvaha, aby poznal, že jejím autorem jsou liberálové. Za prvé vědomě říkají o „ilegalitě“ nepravdu: nejsou to ani zdaleka jenom „stovky“, které v ní pracují. Za druhé všude na světě je počet členů strany „úzký“ ve srovnání s počtem dělníků, kteří vyvíjejí sociálně demokratickou činnost. Například v Německu má sociálně demokratická strana pouze milion členů, ale hlasuje pro ni asi pět milionů lidí, přičemž proletářů je tam přibližně 15 milionů. Poměr mezi počtem členů strany a počtem sociálních demokratů je v různých

zemích určován rozdílností historických podmínek. Za třetí nic jiného, co by mohlo nahradit „illegalitu“, *nemáme*. To znamená, že se Luč *proti* straně dovolává dělníků *ne-straníků* neboli dělníků *stojících mimo stranu*. Právě to je běžná metoda liberála, který se snaží odtrhnout masu od jejího *uvědomělého* předvoje. Luč nechápe, jaký vztah je mezi *stranou a třídou*, stejně jako to v letech 1895—1901 nechápali „ekonomisté“. Za čtvrté „sociálně demokratická činnost“ je u nás prozatím jenom potud opravdu *sociálně demokratickou* činností, pokud je vedena *v duchu* starého, v souladu s jeho hesly.

Úvahy Luče jsou úvahy liberálních intelektuálů, kteří nechtějí vstoupit do žádné opravdu existující stranické organizace, a proto se pokoušejí tuto organizaci *rozbit* tím, že proti ní štvou bezpartijní, roztržštěnou, málo uvědomělou masu. Stejně tak si počínají i němečtí liberálové, když tvrdí, že sociální demokraté nezastupují proletariát, neboť mají ve „straně“ „jenom“ patnáctinu všech proletářů.

Nebo vezměme ještě běžnější názor Luče: „My“ jsme pro legální stranu stejně „jako v Evropě“. Liberálové a likvidátoři chtějí ústavu a legální stranu „jako v Evropě“ *dneška*; ale nechtějí absolvovat cestu, kterou Evropa k tomuto dnešku dospěla.

Likvidátor a bundovec Kosovskij^[96] nás v Luči poučuje na příkladu Rakušanů. Jenomže zapomíná, že Rakušané mají ústavu *od roku 1867* a že nebyla možná: 1. bez hnutí v roce 1848, 2. bez hluboké celostátní krize v letech 1859 až 1866, kdy *slabost* dělnické třídy umožnila Bismarckovi a spol. *dostat se z úzkých* pověstnou „revolucí shora“. Co tedy z poučování Kosovského, Dana, Larina a všech „lučovců“ vyplývá?

Jenom to, že pomáhají řešit naši krizi *jedině* v duchu „revoluce shora“! Avšak taková jejich práce je „prací“ stolypinovské dělnické strany.

Ať už se podíváme kamkoli, všude vidíme, jak se likvidátoři zřikají marxismu i demokracie.

V příštím článku podrobně rozebereme jejich úvahy o nutnosti oklestit naše, sociálně demokratická hesla^[132].

V I

Je třeba rozebrat, jak likvidátoři oklešťují marxistická hesla. K tomuto účelu by se nejlépe hodila usnesení jejich srpnové konference^[228], ale z pochopitelných důvodů je rozbor těchto usnesení možný pouze v zahraničním tisku. Takže nám zbývá jenom Luč, který v článku L. S. (č. 108 /194/[⁹²]) podal pozoruhodně přesný výklad celé podstaty, celého ducha likvidátorství.

Pan L. S. píše:

„...Poslanec Muranov prozatím uznává pouze tři dílčí požadavky, ona tři základní hesla, z nichž jak známo vycházel volební program leninovců: úplná demokratizace státního zřízení, osmihodinová pracovní doba a předání půdy rolníkům. Toto stanovisko nadále zastává Pravda. Přitom my, stejně jako celá evropská sociální demokracie“ (čti: „my, stejně jako Miljukov, který ujišťuje, že máme chválabohu ústavu“), „spatřujeme ve vytyčování dílčích požadavků agitační prostředek, který může mít úspěch jen tehdy, jestliže bere v úvahu každodenní boj dělnických mas. Jenom to, co má na jedné straně zásadní význam pro další rozvoj dělnického hnutí a co se na druhé straně může stát pro masy aktuálním, považujeme za možné předložit jako právě onen dílčí požadavek, na který musí sociální demokracie v dané chvíli soustředit svou pozornost. Ze tří požadavků Pravdy hraje a může hrát úlohu v každodenním boji dělníků jenom jeden — osmihodinová pracovní doba. Zbývající dva požadavky mohou v dané chvíli sloužit k propagandě, ale ne k agitaci. O rozdílu mezi propagandou a agitací viz skvělé pasáže v brožůře G. V. Plechanova Boj s hladem“ (L. S. šlápl vedle: je pro něho „bolestivé“ připomenout Plechanovovu polemiku v letech 1899 až 1902 s „ekonomisty“, jejichž názory L. S. papouškuje!).

„Kromě osmihodinové pracovní doby je takovým dílčím požadavkem, který si vynucují jak potřeby dělnického hnutí, tak i celý vývoj života v Rusku, požadavek svobody spolčování, svobody jakéhokoli organizování, jakož i s tím související svobody shromažďování a slova, mluveného i tištěného.“

Tady máte taktiku likvidátorů. „Aktuální pro masy“, jak rácte vidět, *není* a „potřebami dělnického hnutí“ a „celým vývojem života v Rusku“ *není* vynucováno ani to, co L. S. nazývá „úplnou demokratizací atd.“, ani to, čemu říká „předání půdy rolníkům“!! Jak staré jsou tyto názory a jak jsou povědomé těm, kteří si pamatují na *historii* ruské marxistické praxe, na její dlouholetý boj s „ekonomisty“, kteří se zříkali úkolů demokracie! S jakým nadáním papouškuje Luč názory Prokopoviče a Kuskovové, kteří se *tehdy* pokoušeli svést dělníky na liberální cestu!

Ale rozeberme pozorněji úvahu Luče. Z hlediska zdravého rozumu je tato úvaha vyslovený nesmysl. Cožpak je opravdu možné se zdravým rozumem tvrdit, že tento „rolnický“ (tj. směřující k prospěchu rolníků) požadavek *není* „pro masy aktuální“, že si jej *nevynucují* „potřeby dělnického hnutí ani celý vývoj života v Rusku“? To nejenže není pravda, ale je to do nebe volající nehoráznost. Celé dějiny 19. století v Rusku, celý „vývoj života v Rusku“ *si vynutily* tuto otázku, *učinily* ji aktuální, a to velmi aktuální, což se promítlo i do *veškerého* zákonodárství Ruska. Jak mohl Luč dospět k takové obludné nepravdě?

Musel k ní dospět, neboť Luč je ve vleku *liberální* politiky, přičemž liberálové zůstávají sobě věrní, jestliže zavrhnou (nebo odsunou — podobně jako Luč) rolnický požadavek. Liberální buržoazie to dělá proto, že ji její *třídní* postavení nutí přizpůsobovat se statkářům a být proti lidovému hnutí.

Luč vnáší mezi dělníky ideje liberálních statkářů a zraňuje demokratické rolnictvo.

Dále. Cožpak „aktuální“ je pouze svoboda spolčování? A co nedotknutelnost osoby, zrušení neomezené pravomoci a svévole? Všeobecné atd. volební právo? Jednokomorový systém atd.? Každý přemýšlivý dělník, každý, kdo si pamatuje nedávnou minulost, velmi dobře ví, že to všechno je aktuální. Všichni liberálové v nesčetných člancích a projevech přiznávají, že tohle všechno je aktuální. Proč tedy

Luč označil za aktuální jenom jednu, třebaš i jednu z nejdůležitějších *svobod*, kdežto základní podmínky politické svobody, demokracie a ústavního zřízení vyškrtl, odsunul do pozadí, uložil do archívu „propagandy“ a vyloučil z agitace?

Proto a jenom proto, že Luč nepřijímá to, co je *pro liberály nepřijatelné*.

Posuzujeme-li potřeby dělnického hnutí a vývoje života v Rusku z hlediska aktuálnosti pro masy, *není* rozdíl mezi třemi požadavky Muranova a třemi požadavky Pravdy (v zájmu stručnosti řekněme: požadavky důsledných marxistů). Jak dělnické, tak rolnické i všeobecně politické požadavky jsou pro masy *stejně* aktuální, vynucují si je *stejně* jak potřeby dělnického hnutí, tak i „celý vývoj života v Rusku“. Z hlediska „dílčích požadavků“, které jsou našemu citeli umírněnosti a přesnosti tak milé, jsou všechny tři požadavky rovněž stejné: jsou „dílčí“ vzhledem ke konečnému cíli, ale stojí velmi vysoko například vzhledem k „Evropě“ vůbec.

Proč Luč osmihodinovou pracovní dobu akceptuje a ostatní požadavky zavrhuje? Proč rozhodl *za* dělníky, že osmihodinová pracovní doba „hraje úlohu“ v jejich každodenním boji, kdežto všeobecně politický a rolnický požadavek takovou roli *nehraje*? Fakta nám na jedné straně říkají, že dělníci v každodenním boji vytyčují jak všeobecně politický, tak i rolnický požadavek, kdežto na druhé straně svědčí o tom, že často *bojují* i za skromnější zkrácení pracovní doby.

V čem je tedy podstata věci?

Podstata věci je v reformismu Luče, který tuto svou liberální omezenost jako obyčejně *svaluje* na „masy“, na „vývoj dějin“ aj.

Reformismus vůbec spočívá v tom, že se lidé omezují na agitaci pro takové změny, které nevyžadují odstranění hlavních základů staré, vládnoucí třídy, pro takové změny, které jsou *slučitelné* se *zachováním* těchto základů. Osmihodi-

nová pracovní doba je slučitelná se zachováním moci kapitalu. Ruští liberálové ve snaze získat dělníky jsou sami ochotni tento požadavek („pokud možno“) podepsat. Naproti tomu ty požadavky, pro které Luč „agitovat“ nechce, jsou se zachováním základů předkapitalistických, feudálních časů *neslučitelné*.

Luč vypouští z agitace právě to, co je nepřijatelné pro liberály, kteří si nepřejí odstranění statkářské moci a jsou jenom pro rozdělení moci a výsad. Luč vylučuje právě to, co je neslučitelné s hlediskem reformismu.

Tady je ten pes zakopaný.

Ani Muranov, ani Pravda, ani jeden marxista dílí požadavky nezavrhuje. To by byla hloupost. Vezměme například pojištění. Jsme proti tomu, aby lid byl *klamán* žvaněním o dílčích požadavcích, tj. *reformismem*. Odmítáme *liberální reformismus* v současném Rusku jako utopický, prospěchářský a falešný, založený na konstitučních iluzích a skrz naskrz prolezlý patolízalstvím vůči statkářům. V tom je podstata, kterou Luč překrucuje a maskuje frázemi o „dílčích požadavcích“ vůbec, ačkoli sám připouští, že ani Muranov, ani Pravda určité „dílčí požadavky“ nezavrhuje.

Luč oklešťuje marxistická hesla, snaží se je vtěsnat do úzkého, reformistického, liberálního rámce, a tak vnáší buržoazní ideje mezi dělníky.

Boj marxistů proti likvidátorům není nic jiného než projev boje uvědomělých dělníků proti liberální buržoazii o vliv na lidové masy, o jejich politické uvědomování a výchovu.

CIVILIZOVANÍ EVROPANĚ A BARBARŠTÍ ASIJCI

V Anglii působící sociální demokrat Rotštejn líčí v německém dělnickém tisku jednu poučnou a typickou událost z Britské Indie. Tato událost nám lépe než všechny teorie ukazuje, proč se v této zemi, která má přes 300 miliónů obyvatel, tak rychle vzrůstá revoluce.

Anglický novinář Arnold, který vydává noviny v Rangúnu — velkém městě (přes 200 000 obyvatel) v jedné indické provincii, uveřejnil článek pod názvem Políček britskému soudu. V článku pranýřoval místního anglického soudce Andrewa. Arnold byl za tento článek odsouzen na rok do vězení, ale proti rozsudku se odvolal, a protože měl v Londýně konexe, „dostal se“ až před tamější nejvyšší instanci. Indická vláda mu sama rychle „snížila“ trest na čtyři měsíce, takže se Arnold dostal na svobodu.

Kvůli čemu se vlastně tahle mela strhla?

Plukovník anglické armády McCormick měl milenkou, u níž sloužila jedenáctiletá Indka Anna. Vznešený představitel civilizovaného národa vlákal Annu k sobě, znásilnil ji a zavrhl ve svém domě.

V té době ležel Annin otec na smrtelné posteli a vzkázal pro dcerku. Tak se o celém případě dověděli lidé ve vesnici. Vesničané byli nadmíru pobouřeni. Policie byla nucena vydat na McCormicka zatykač.

Avšak soudce Andrew ho na kauci propustil a později, když několikrát zcela bezostyšně přestoupil zákon, McCormicka osvobodil! Vznešený plukovník tvrdil, jak si v takových případech počínají všichni urození pánové, že Anna je prostitutka, a jako důkaz uvedl pět svědků. Ale osm svěd-

ků, jež navrhla Annina matka, nechtěl soudce Andrew dokonce ani vyslechnout!

Když byl novinář Arnold souzen pro nactiutrhání, předseda soudu „sir“ („Jeho Vysokoblahorodí“) Fox nedovolil Arnoldovi, aby si případ ověřil na základě svědeckých výpovědí.

Každý ví, že takových případů je v Indii na tisíce a milióny. Jenom zcela výjimečné okolnosti umožnily „nactiutrhači“ Arnoldovi (synovi vlivného londýnského novináře!) dostat se z vězení a celý případ zveřejnit.

Nesmí se zapomínat, že do čela indické správy stavějí angličtí liberálové své „nejlepší“ lidi. Místokrálem Indie, šéfem McCormicků, Andrewů a Foxů, byl donedávna známý radikální publicista John Morley, „hvězda evropské vědy“, v očích každého evropského a ruského liberála „velvážená osobnost“.

V Asii už procitl „evropský“ duch: národy Asie se staly demokraticky uvědomělými.

Pravda, č. 87
14. dubna 1913
Podepsán W.

Podle textu Pravdy

OBCHODNICKÉ VÝPOČTY

Těžcí milionáři, kapitáni našeho velkého průmyslu, jsou sdruženi v „radě sjezdů zástupců průmyslu a obchodu“. Tato rada sjezdů vydává svůj vlastní periodický orgán *Promyšlenost a torgovlja*⁶³. V těžkopádných, nabubřelých a většinou pologramotných člancích hájí tento časopis zájmy našich Kitů Kityčů*.

Zvláště nespokojeni jsou s nespravedlivým zastoupením^[276] v zemstvech a s nespravedlivou zemstevní daní. Jen považte, feudální statkář bere našeho chudáčka Kita Kityče zkrátka! Viz poučnou tabulku o složení členů újezdních zemstevních shromáždění (*Promyšlenost i torgovlja*, 1913, č. 3):

	Počet členů	%
Za 1. volební shromáždění (šlechtičtí statkáři)	5 508	53,4
Za 2. volební shromáždění (obchodní a průmysloví podnikatelé atd.)	1 294	12,6
Za 1. a 2. společné volební shromáždění	290	2,8
Za vesnické obce	3 216	31,2
<i>Ve 34 zemstevních guberniích celkem</i>	10 308	100

Nespravedlivost zastoupení v zemstvech tu opravdu volá do nebe. Z toho vyplývá jasný a nesporný závěr: zemstva v Rusku jsou plně v rukou feudálních statkářů.

* Kit Kityč nebo Tit Tityč — postava ze hry A. N. Ostrovského *Z cizí viny kocovina*; typ nevzdělaného, hrubého a tupého nafoukance. *Čes. red.*

Každého inteligentního člověka přivádějí tyto zajímavé údaje k tomu, aby přemýšlel, za jakých podmínek takové nerovnoměrné zastoupení vzniká.

Bylo by jistě směšné očekávat, že Kitové Kityčové a jejich námezdní pisálkové jsou s to přemýšlet o obecných politických otázkách a zajímat se o politické poznatky. Kita Kityče zajímá jenom to, že on platí „mnoho“, kdežto šlechtic „málo“. Pisatel, najatý Kitem Kityčem, uvádí souhrn zemstevních daní (dodatečných): první volební shromáždění platí ve 34 zemstevních guberniích 24,5 miliónu rublů, druhé volební shromáždění platí 49 miliónů rublů a vesnické obce 45,5 miliónu rublů. Tyto částky dělí počtem členů zemstev, a tak stanoví „cenu jednoho hlasu“!! Vychází, že šlechtický hlas „stojí“ 4500 rublů, obchodnický 38 000 rublů a rolnický 14 000 rublů.

Takhle usuzují námezdní obhájci obchodníků: na volební právo se klidně dívají jako na předmět obchodu. Jako by si tím poplatníci zemstevních dodatečných daní *kupovali* právo delegovat svoje zástupce!

Ve skutečnosti je nepřiměřenost zemstevních daní opravdu do nebe volající. Ale celá tíha této nepřiměřenosti nedoléhá na průmyslníky, nýbrž na *rolníky* a na dělníky. Jestliže rolníci platí ze svých špatných, vyčerpaných a vyvrskaných políček 45,5 miliónu rublů, kdežto statkáři 24,5 miliónu rublů, pak to jednoduše znamená, že od „mužiků“ jsou kromě všeho ostatního vymáhány desetimilióny rublů *poplatků* ve formě zemstevních daní!

Tohle Kitové Kityčové nevidí. Ti jenom chtějí, aby výsady neměli pouze šlechtici, ale „přiměřeně“ i obchodníci.

JEDNO Z VELKÝCH VÍTĚZSTVÍ TECHNIKY⁵⁴

Světznámý anglický chemik William Ramsay objevil způsob, jak těžít plyn přímo z kamenouhelných slojí. Ramsay již vyjednává s jistým majitelem kamenouhelných dolů o praktickém využití tohoto objevu.

Jeden z velkých úkolů moderní techniky se tak blíží svému vyřešení. Bude to znamenat obrovský převrat.

Má-li se dnes využít energie utajená v černém uhlí, musí se toto uhlí rozvážet po celé zemi a spalovat ve velkém počtu jednotlivých podniků a domů.

Ramsayův objev znamená obrovskou technickou revoluci v tomto snad nejdůležitějším výrobním odvětví kapitalistických zemí.

Ramsay našel způsob, jak toto uhlí zplynovat přímo ve slojích, aniž se musí dopravit na povrch. Podobný postup, jenže mnohem jednodušší, se někdy používá při těžbě soli: sůl se nedopravuje na povrch přímo, nýbrž se rozpouští ve vodě a teprve roztok se odčerpává na povrch potrubím.

Ramsayova metoda činí z kamenouhelných dolů jakési obrovské destilační přístroje na výrobu plynu. Plyn pohání plynové motory, které ve srovnání s parními stroji umožňují využít *dvojnásobek* energie utajené v černém uhlí. Plynové motory zase slouží k přeměně energie v elektřinu, kterou technika už dnes dovede přenášet na obrovské vzdálenosti.

Cena elektrického proudu by po takovém technickém převratu klesla na *jednu pětinu* nebo snad dokonce na *jednu desetinu* nynější ceny. Ušetřilo by se obrovské množství lidské práce, vynakládané dnes na těžbu a rozvoz černého

uhlí. Bylo by dokonce možné využít i nejchudší a dnes nevyužívaná ložiska černého uhlí. Náklady na osvětlování a vytápění domů by se neobyčejně snížily.

Tento objev vyvolá v průmyslu dalekosáhlý převrat.

Avšak důsledky tohoto převratu pro život celé společnosti nebudou v dnešním kapitalistickém zřízení vůbec takové, jaké by tento objev vyvolal za socialismu.

Za kapitalismu vyvolá „osvobození“ práce miliónů horníků zaměstnaných v těžbě uhlí nevyhnutelně hromadnou nezaměstnanost, obrovský růst bídy a horší postavení dělníků. A zisk z velkého objevu si strčí do kapsy Morganové, Rockefellerové, Rjabušinští a Morozovové se svou suitou advokátů, ředitelů, profesorů a ostatních přísluhovačů kapitálu.

Za socialismu by využití Ramsayovy metody nejen „osvobodilo“ práci miliónů horníků atd., ale i umožnilo ihned zkrátit pracovní dobu *pro všechny* z 8 hodin například na 7 nebo i na méně. „Elektrifikace“ všech továren a železnic by vytvořila hygieničtější pracovní podmínky, zbavila milióny dělníků kouře, prachu a špíny, urychlila přeměnu špinavých, odpuzujících dílen v čisté a světlé laboratoře, důstojné člověka. Díky elektrickému osvětlení a elektrickému vytápění každého domu by milióny „otrokyň domácností“ nemusely ubíjet tři čtvrtiny svého života v páchnoucí kuchyni.

Technika kapitalismu každým dnem čím dál víc *přerůstá* společenské podmínky, které odsuzují pracující k námezdniému otroctví.

*Pravda, č. 91
21. dubna 1913
Podepsán I.*

Podle textu Pravdy

V Ý R O Č Í P R A V D Y

(JAK DĚLNÍCI PODPORUJÍ DĚLNICKÝ
LIST)

Uplynul rok od vydání prvního čísla Pravdy. Pravda vznikla jako *dělnický* list za významného rozmachu dělnického hnutí v Rusku v dubnu a květnu 1912.

Pravda, jež musela čelit neuvěřitelným těžkostem a pronásledování, vydržela a upevnila se (pokud je v současném Rusku „pevný“ dělnický list vůbec možný) jenom proto, že měla podporu dělnické třídy. Pravda byla *dělnickým* listem nejen *podle názvu*: název si může dát kterýkoli list. Pravda byla dělnickým listem *fakticky*, a to jak svým zaměřením, tak i okruhem dělnických čtenářů, svým obsahem vůbec, zejména velkým množstvím příspěvků od dělníků (1783 dělnických příspěvků v prvních 99 číslech; celkem *kolem pěti tisíc*), a konečně tím, že Pravdu *podporovali* dělníci a hlavně dělnické skupiny.

Už jsme v Pravdě (viz č. 80^[111] a 103^[121] z roku 1912)* psali, jaký mimořádně velký význam mají údaje o podpoře, kterou dělnické skupiny poskytují Pravdě svými peněžními příspěvky. Tento význam daleko přesahuje rámec finanční pomoci, ačkoli finanční pomoc dělníků je pro zlepšení novin vždy nesmírně důležitá a nutná.

Příspěvky dělnických skupin jsou však neméně důležité, ne-li ještě důležitější svým morálním, výchovným a organizačním významem pro všechny uvědomělé dělníky, pro celou dělnickou třídu Ruska.

Jestliže si dělníci zvykají *pravidelně* podporovat *svůj*

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 456—472; Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 92—94. *Red.*

dělnický list nejen jeho abonováním, nejen jeho rozšiřováním, ale i pravidelnými peněžními příspěvky, stmelují se ještě těsněji kolem listu *svého* směru, *organizují se* v jakýsi ideově semknutý celek a podle uveřejňovaných přehledů o příspěvcích z různých sousedních nebo známých továren si ověřují, jak pokročilo jejich probuzení. Proto je třeba neustále zdůrazňovat, proč musíme všemožně rozšiřovat a utužovat zvyk dělnických skupin platit *pravidelné* (raději menší, ale zato *pravidelné*) příspěvky a pořádat sbírky na dělnický list.

Jak je z uveřejněných přehledů známo, bylo před vydáváním Pravdy vybráno přes čtyři tisíce rublů, které poslalo prostřednictvím listu Zvězda⁵⁵ pět set dělnických skupin. Od začátku vydávání našeho listu do 10. dubna jenom podle přehledů uveřejněných v Pravdě přišlo za tu dobu na darech 3932 rublů 42 kopějek. Z toho 79,9 procenta bylo od proletářů různých kategorií, 20 procent od různých skupin inteligence a desetina procenta od rolníků. Na jednotlivé oblasti připadá: na petrohradskou 66,3 procenta (2605 rublů 81 kopějek), z toho pouze 10 procent na inteligenci; na moskevskou, vladimirskou a kostromskou 4,6 procenta, přičemž dary od inteligence přišly jenom z moskevské oblasti. (Tady je třeba připomenout, že tyto tři oblasti přispěly na Pravdu poměrně málo mimo jiné také proto, že se v nich pořádaly sbírky na moskevský list⁵⁶. Jenom prostřednictvím našeho listu bylo posláno něco přes dva tisíce, z nichž 70 procent připadá na tyto tři oblasti a 25 procent na petrohradskou oblast. Politická vyspělost petrohradských dělníků se projevila i zde; aktivně se podíleli i na zakládání moskevského listu); na Ural, Sibiř, Pobaltí a Polsko 10,3 procenta; na charkovskou a jekatěrinoslavskou oblast 4,4 procenta; na ostatní zdroje (Finsko, západní Evropa aj.) připadá 14,5 procenta.

Tato čísla s dostatečnou přesvědčivostí dokazují, komu Pravda patří, z čích prostředků existovala a do jaké míry je spjata s dělnickými masami.

Úspěchy Pravdy v prvním roce její existence jsou v tomto směru *značně* velké. Abychom neunavovali čtenáře čísly, uvedeme údaje o počtu sbírek v dělnických skupinách na Pravdu ne po měsících, nýbrž po čtvrtletích (tj. po tříměsíčních časových intervalech).

Rok	Počet sbírek v dělnických skupinách	
	Na Pravdu	Na moskevský dělnický list
1912 — I. čtvrtletí	108	—
— II. čtvrtletí	396	—
— III. čtvrtletí	81	—
— IV. čtvrtletí	35	5
1913 — I. čtvrtletí	309	129
— prvních 10 dnů v dubnu	93	43
<i>Celkem</i>	1022	177

Vidíme tedy, že za první rok své existence získala Pravda podporu od *více než tisíce dělnických skupin* a položila základ k *dělnickému listu hlavní* průmyslové oblasti Ruska, a to středoruské moskevské oblasti.

Peněžní podpora, kterou Pravdě poskytlo tisíc dělnických skupin, samozřejmě znamená, že ji *všemožně* podporuje mnohem větší počet dělnických skupin, že se kolem Pravdy semklo a sjednotilo *pár desítek tisíc* dělníků. Není pochyb, že počet skupin poskytujících peněžité dary je mnohonásobně menší než počet skupin čtenářů a přátel Pravdy, které jí pomáhaly svými dopisy, příspěvky a kolportáží, seznamováním nového okruhu dělníků, nové vrstvy pracujících s Pravdou atd. apod.

Z dělnické třídy vzešel celý předvoj „průkopníků“, kteří v hlavním městě upevnili *svůj vlastní*, marxistický dělnický list, nesmiřitelný vůči liberálnímu kolísání, a položili základ k *druhému* dělnickému listu v srdci průmyslového Ruska. Z toho, co vykonali vyspělí a uvědomělí dělníci pro Pravdu a pro moskevský dělnický list, si můžeme udělat

přesnou představu o tom, jak velkou práci vykonali dělníci pro uvědomění a organizaci své třídy. Neboť Pravda a moskevský list, i když jsou důležitou součástí, jsou přece jenom pouhou *součástí* tohoto velikého díla.

Vypělí dělníci, povzbuzeni úspěchem prvního roku svého dělnického listu, budou nyní pokračovat svorným společným úsilím a neochabující, vytrvalou prací ve velkém díle uvědomování stále širších a širších mas proletariátu a jejich stmelování kolem marxistických idejí.

Pravda, č. 92
23. dubna 1913

Podle textu Pravdy

NĚCO O VÝSLEDČÍCH A FAKTECH

Výročí Pravdy bezděčně nabádá každého uvědomělého dělníka (a dodejme i každého uvědomělého demokrata), aby se zamyslel nad *výsledky* práce tohoto listu důsledných demokratů a marxistů.

Otázka výsledků je samozřejmě spjata s otázkou, zda pokrokoví dělníci Ruska jako celek stojí na straně Pravdy. Neboť jestliže pro buržoazní předplatitele je list důležitý z hlediska odbytu — lhostejno, kde se prodává, a lhostejno, zda stmeluje nějakou třídu a kterou třídu —, je pro marxistu a pro důsledného demokrata list důležitý jako orgán *uvědomování* a *stmelování* skutečně pokrokových tříd.

Nám není lhostejné, kde a jak se náš list prodává. Pro nás je nejdůležitější *vědět*, zda skutečně slouží uvědomování a stmelování pokrokové třídy Ruska, tj. dělnické třídy.

Abychom to *zjistili*, musíme se poohlédnout po *faktech*, která by nám mohla dát na tuto otázku odpověď.

Různí lidé si pod fakty představují různé věci. Buržoazní novináři nestoudně lžou, aniž uvádějí jediný *přesný*, jasný a ověřitelný fakt.

Buržoazní novináře napodobují liberální dělničtí politikové, likvidátoři. Jeden z nich, a to ne jen tak „ledaskdo“, nýbrž sám F. D., v 57. (143.) čísle Luče napsal^[98]:

„Nelze popřít fakt, který s hrdostí pocítujeme (hle, jací to citliví lidé!) v každodenní práci, že totiž náš list (Luč) je skutečně orgánem dobrých devíti desetin pokrokových, uvědomělých dělníků Ruska.“

Tito Chlestakovové a Nozdrevové* si zaslouží, aby chom

* Chlestakov — postava vychloubačného podvodníka z Gogolovy hry Revizor. Nozdrev — postava z Gogolových Mrtvých duší. Gogol

se jim vysmáli, a Pravda to již udělala^[260]. Ale pouhý výsměch nestačí. Dělníci se musí naučit *sami* rozebírat fakta a ověřovat si je, aby Nozdrevové nemohli klamat ani je, ani jejich méně vyspělé soudruhy.

Jak však hledat a ověřovat fakta? Nejlépe by bylo zjistit, jak jsou Pravda a Luč rozšířeny mezi *dělníky* (a ne mezi liberální inteligencí, která je téměř celá likvidátorská). Ale taková fakta chybějí.

Poohlédněme se tedy po jiných faktech.

Vezměme údaje o *dělnických skupinách*, které svými peněžními příspěvky dobrovolně podporují Pravdu a Luč. Tyto údaje *jsou uveřejňovány* v obou listech. To jsou *fakta*. Každý si je může ověřit, každý může na základě jejich rozboru usvědčit Nozdrevy, kterých je v novinářské branži tak mnoho.

Pravda už jednou přinesla (viz č. 80^[111] z roku 1912*) tato fakta za půl roku, a to za první pololetí roku 1912, a nikdo tato fakta nedokázal vyvrátit. Uvedeme je nyní *za celý* rok 1912 a za začátek roku 1913.

Rok	Počet sbírek v dělnických skupinách		
	Na Pravdu	Na Luč	Na moskevský dělnický list
1912 — I. čtvrtletí	108	7	—
— II. čtvrtletí	396	8	—
— III. čtvrtletí	81	9	—
— IV. čtvrtletí	35	65	5
1913 — I. čtvrtletí	309	139	129
— prvních 10 dnů v dubnu	93	28	43
<i>Celkem</i>	1022	256	177

Každý čtenář si může ověřit tyto údaje v Pravdě a Luči a opravit tento výpočet, najde-li v něm chyby.

ho v románě nazývá „historickým“ člověkem, protože všude, kam přišel, vyvolával „historie“ a skandály. *Čes. red.*

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 456—472. *Red.*

Tohle jsou skutečná *fakta* a nebude na škodu odlišit je od vychloubačství a lži pánů F. D. a jiných „lučovců“.

Tato fakta skvěle potvrzují nozdrevovské tvrzení Luče o devíti desetinách, že ano?

„Devět desetin“ stoupenců Luče, mezi něž jsou vědomě a nezastřeně počítáni bundovci a „špičky“ Lotyšů, za něco přes *půl roku* existence Luče (čtvrté čtvrtletí roku 1912 a první čtvrtletí roku 1913 plus deset dubnových dnů) nesemklo ani *polovinu* toho, kolik semkla Pravda společně s budoucím moskevským listem. Nu, cožpak to není nozdrevovská manýra povyšovat zjevnou *menšinu* na „devět desetin“?

Dělníci jsou ze všech stran obklopeni takovou záplavou lží v buržoazním tisku, že musí stůj co stůj bojovat za pravdu, učit se rozpoznávat lež a odmítat ji. Chybné názory likvidátorů dělnické strany je třeba klidně *vyvracet*. Ale nozdrevovskou, bezostyšnou lež, kterou jsou dělníci ohlu-pováni, je třeba pranýřovat a lháře vyhánět z dělnického prostředí.

Dělníci si přejí jednotu svých akcí. Dělníci mají pravdu. Bez akční jednoty jim nekyne záchrana.

Ale dovedete si představit, *jaká* by to byla jednotu, kdyby se menšina nepodřizovala většině? Každý pochopí, že bez toho je jednotu nemožná.

To tedy znamená, že i kdyby likvidátoři nebyli likvidátoři strany, musí dělníci rozhodně vědět, jaké *názory* zastává většina. Dokud to nebudou vědět, nemohou dosáhnout *akční jednoty* (neboť často musí spolupracovat dělníci stranicky organizovaní se stranicky neorganizovanými).

Dělníci nemohou budovat *svou* stranu, nebudou-li nesmlouvavě bojovat proti každé lži o této straně. A kdo chce odhalit lež, musí hledat *přesná* fakta, ověřovat si je a přemýšlet o významu toho, co si ověřil.

Uvědomějí dělníci, odpůrci likvidátorství, si v budování dělnického tisku vybojovali nesporné prvenství. Vybojovali

si nespornou, drtivou většinu. S rozhořčením a pohrdáním odmítnou každou lež, která se o této vážné a důležité otázce rozšíří.

Pravda, č. 92
23. dubna 1913
Podepsán K. P.

Podle textu Pravdy

V Ý Z N A M P Ř E S Í D L O V A C Í A K C E

Je známo, že po roce 1905 vynaložila vláda v souvislosti se svou „novou“ agrární politikou v evropském Rusku zvláštní úsilí na přesídlování rolníků na Sibiř. Statkáři si představovali, že se tímto přesídlováním pootevře ventil a „otupí“ agrární rozpory ve středním Rusku.

A jaký byl výsledek? Otopily se rozpory, nebo se zostrily a současně se přenesly na širší kolbiště?

Uvedeme nejdříve celkové údaje o přesídlování rolníků na Sibiř.

V letech 1861—1885 se přestěhovalo asi 300 000 rolníků, tj. 12 000 ročně; v letech 1886—1905 asi 1 520 000, tj. asi 76 000 ročně; v letech 1906—1910 asi 2 516 075, tj. kolem 500 000 ročně^[172].

V období kontrarevoluce se přesídlování rychle šířilo. Není pochyb, že se tím ve středním Rusku muselo *načas* „uvolnit“ napětí.

Ale na *jak* dlouho a *za jakou cenu*?

Na to dávají odpověď údaje o *opadávání* přesídlovací vlny od roku 1909 a o překvapujícím *stoupání* počtu navrátilců. Údaje jsou v tabulce na následující straně.^[191]

Uvolnit napětí se tedy pánům oficiálním iniciátorům přesídlovací akce podařilo jenom na takové *čtyři* roky (1906—1909). Pak nastává *další krize*, neboť obrovský pokles počtu přesídlenců při neuvěřitelném růstu počtu „navrátilců“ — 36 a 60 procent — znamená bez jakýchkoli pochyb krizi, a to mimořádně vážnou, která zachvacuje nesrovnatelně širší sféru.

Rok	Počet	
	přesídlenců (v tisících)	navrátilců (v %)
1905	39	10
1906	141	4
1907	427	6
1908	665	6
1909	619	13
1910	316	36
1911*	183	60

Tricet šest a šedesát procent navrátilců — to je zostření krize jak v Rusku, tak i na Sibiři. Do Ruska se vrací chudina, ta nejnešťastnější chudina, která o všechno přišla a na všechno zanevřela. Na Sibiři se musela otázka půdy krajně vyhrotit, aby se ukázalo, že usadit statisíce přesídlenců není — ani přes zoufalé úsilí vlády — možné.

Tyto údaje nezvratně dokazují, že boj proti agrární krizi z roku 1905 v Rusku přesídlováním pomohl *oddálit* krizi jen na velmi krátkou dobu, a to za cenu toho, že se krize v současné době nesrovnatelně zostřila a její sféra se rozšířila.

Zajímavým potvrzením tohoto závěru ze suchých vládních statistických údajů je brožura bývalého úředníka lesní správy, který sloužil 27 let na Sibiři a důkladně se tam seznámil s přesídlenectvím. Je to brožura pana A. I. Komarova Pravda o přesídlování^[94] (Petrohrad, 1913. Cena 60 kopějek).

Brožura je sestavena převážně z fejetonů, které autor psal (pod pseudonymem) v letech 1908—1910 pro list Novaja Rus⁵⁷ a v nichž „s dobromyslným humorem“ líčí „takové státem posvěcené rozkrádání či lépe řečeno drancování sibiřské půdy a lesů, před kterým někdejší rozkrádání baškirské půdy úplně bledne“.

Autor se dívá na věci z hlediska loajálního úředníka,

* Údaje za 11 měsíců.

kterého přivádějí do zoufalství „přesídlovací zmatky“ (tak se nazývaly jeho fejetony v novinách), rozkrádání, zbláznění a ožebračování starousedlíků i přesídlenců, „úplná devastace toho, čemu se říká racionální lesní hospodářství“, útek přesídlenců zpátky do Ruska a vznik „statistické“ armády „kočovného Ruska“ a konečně nepředstavitelná tupost, byrokratismus a systém donášení, rozkrádání státního majetku a bezhlavé řízení celé akce.

Přestože fejetony byly napsány s „dobromyslným humorem“ nebo lépe řečeno *pravě proto*, zanechávají jako celek mimořádně silný dojem jakési zatuchlosti, zpuchřelosti a dusivosti starého, feudálního byrokratizmu. Jestliže se nová, buržoazní agrární politika provádí takovými prostředky a metodami a pod vedením takových sociálních sil a v takové situaci, nemůže skončit jinak než krachem.

Například se tu líčí cesta na Sibiř, kterou podnikli v srpnu 1910 ministerský předseda Stolypín a vedoucí úřadu pro zemědělství a pozemkovou úpravu pan Krivošein. Z plošiny vládního vagónu na stanici Tajga se prohlašovalo, že „všechno je velkolepé, a proto v nejlepším pořádku“.

„Tato fraškovitá cesta,“ píše starý úředník, „toto putování, které se tolik podobá putování Kateřiny Veliké po Novorusku*, přičemž úlohu Počěmkina musel na příkaz z Petrohradu převzít pan Šuman, pověřený řízením přesídlování a pozemkové úpravy v Tomské gubernii..., byla pro mne posledním impulsem k tomu, abych zanechal služby a vydal tuto brožuru.“

Ubohý loajální úředník už to nevydržel!

Tady máme obraz přesídlovacích zmatků v době největšího vzestupu přesídlovací vlny.

„Pozemky nejsou vykolíkovány, cesty k nim nejsou zřízeny a přesídlovací střediska se teprve budují... Přesídlenci začali svémocně zabírat vyhlédnutá místa v polesích, pachtovní objekty, rezervní půdu určenou kdysi ke zřizování šlechtických statků na Sibiři aj., ale potom samozřejmě začali být tito o své újmě jednající přistěhovalci vyháněni,

* Novorusko — kraj při pobřeží Černého moře, připojený k Rusku koncem 18. století po porážce Krymského chanátu. Úrodná stepní půda tohoto kraje byla hojně kolonizována. *Čes. red.*

což se neobešlo bez mnoha smutných a často drastických scén, jejichž líčení by nemělo smysl.“ Přesídlovací úředníci byli nuceni „trhat po kouskách sotva zřízená státní polese“. „Brali po kouskách, brali to, co jim jako první padlo do oka, jen aby umístili tu spoustu vyčerpaných, vysílených lidí, kteří zůstali trčet na přesídlovacím středisku, vystávají celé hodiny v čekárnách přesídlovacího úřadu, hrnou se bůhvíproč v celých houfech na guberniální správu a nenechávají na pokoji jediný úřad, a tak se jich zbavili.“

Rozkrádají se a vyhazují do větru „stamilióny rublů“. „Jedno z východisek,“ píše autor, „a to nutnost předat přesídlování do rukou budoucího sibiřského zemstva, se nabízí samo od sebe.“ Ten naivní, „poctivý“ ruský úředník si myslí, že se takový „Triškův děravý kabát“^[102]* dá záplatovat... zemstvem.

Následuje ukázka, jak vypadá lesní hospodářství: přesídlencům, které „potkalo nečekané štěstí“, bylo povoleno prodat les; 300 děsjatin lesa vhodného na stavební dřevo prodali po 17 rublech za děsjatinu. Děsjatina takového lesa dokonce i podle sibiřských cen stojí přinejmenším kolem 200 rublů. A ještě jedna ukázka: přesídlenci prodávají podnikateli Žogoljovovi 25 000 pražců po 4 kopějkách za kus. Za kácení platí Žogoljov 5 kopějek, za odvoz 25 kopějek, za dopravu parníkem 10 kopějek, ale od státu dostává 80 kopějek za pražec... Tady máte oktabristický kapitalismus období původní akumulace, který se úporně snaží sžít s Puriškeviči a s puriškevičovštinou ruského života!

Dále následuje řada obrázků týkajících se pozemkové úpravy. Minusinskému újezdu se říká „sibiřská Itálie“. Minusínští starousedlíci dostali po 4 děsjatinách, a tak „poznali posvátné vlastnické právo“. Z jejich užívání byly vyňaty desetitisíce děsjatin nejlepší půdy.

„V poslední době postihuje tuto Itálii v důsledku celkové organizace státního hospodářství zcela pravidelně, řečeno úředním jazykem, „slabší úroda“...

* Triška — hlavní postava Krylovovy bajky Triškův kabát. Triška záplatuje děravý kabát jeho neděravými částmi, až se kabát stane nepoužitelným. *Čes. red.*

V jenisejském újezdu je známý Obsko-jenisejský průplav, který za celou řadu let pohltil spoustu miliónů ze státní pokladny, ale tím se způsobilým pro přepravu nákladů vůbec nestal, neboť byl prokopán někde jinde, než se měl prokopávat...

Přesídlenecká osada Kurinskij... byla vybudována na půdě odňaté příslušníkům neruské národnosti při Altajském solivaru. Jestliže však těmto lidem bylo z toho, že byli připraveni o půdu, hořko, pak přistěhovalcům bylo doslova slano, neboť voda se tu vůbec nedala pít. Nepomohlo ani kopání studní. A tak přesídlovací úřad začal dělat vrty, až narazil na vodu, ale ta je ještě slanější. Nyní přistěhovalci jezdí pro vodu do Jeniseje 7–8 verst od vesnice, takže „všechno je v nejlepším pořádku“...

...Velmi cenný borový les úplně zničil bourovec borový. Když jím byl les napaden, musel lesník *napsat žádost* o úvěr. Zatímco se korespondovalo a jednalo s Pitěrem, podlehl les zkáze... „Celé takzvané lesní hospodářství,“ píše starý lesník, „vzalo zaslé.“

V úřednickém světě ale udavačstvím odstraňují všechny aspoň trochu čestnější pracovníky (s. 118) a „vyšší orgány“ zacpávají lesníkům, kteří mají za sebou 35 let služby, ústa, jestliže se odváží říkat pravdu, a nařizují jim „mlčet!“ (s. 121). „Období podlosti a surovosti“, říká s rozhořčením dobročisko pan Komarov, který datuje začátek tohoto „období“ od chvíle, kdy „dobrý“ přednosta úřadu byl vystřídán špatným přednostou.

Ze svých obrazů vyvozuje autor tento závěr:

„Pokud všechno, co jsem vylíčil, vyznívá anekdoticky, pak jsou to přece jenom anekdoty ze skutečného života, kterým nás naučil ruský, s prominutím, konstituční život; ostatně není nynější ruská skutečnost jedna souvislá a přitom nadmíru špatná anekdota?“

Pokud jde o vracející se přesídlence, vysmívá se pan Komarov tvrzením jistého „srdnatého“ lékaře, že prý jich není víc než 6 procent. Výše jsme k tomu uvedli přesné údaje.

„Nevím, jak kdo,“ píše pan Komarov, „ale ruští statkáři se o to (o počet vracejících se přesídlenců) velmi živě zajímají. Je to pochopitelné, neboť se vracejí lidé takového ražení, kterým je souzeno sehrát

v budoucnu strašlivou úlohu. Nevrací se ten, kdo celý svůj život pracoval jako zemědělský dělník a již odvykl tomu, co mu jako mytologickému Antaiovi* propůjčovalo neuvěřitelnou, obrovitou sílu. Vrací se nedávný hospodář, ten, komu nikdy ani na mysl nepřišlo, že by on a půda mohli existovat odděleně. A tento člověk, který se právem cítí smrtelně uražený, že ho nedokázali řádně umístit, ale zato ho dokázali přivést na mizinu a z bývalého hospodáře a rolníka — a nejen z něho, ale i ze všech členů jeho rodiny — udělat zbytečné lidi, tento člověk je postrachem pro každé státní zřízení. A nejrozumnější lidé, kterým rok 1905 otevřel oči, si to uvědomují.“

Na jaře 1910 navštívil autor v evropském Rusku jednoho maršálka šlechty, člověka velmi konzervativních názorů, jehož si autor vážil a důvěřoval mu.

„Ale ano, uvědomujeme si to, a dobře si to uvědomujeme,“ řekl v rozhovoru se mnou. „Není náhoda, že nás to z vesnic vyhnalo do města. Mužik svítí očima jako divá šelma. Mládež je bezmála samý výtržník a k tomu se ještě vracejí od vás ze Sibíře tihle lidé, kteří nemají co ztratit.“

Zejména jsem pochopil milého Petra Fjodoroviče,“ pokračuje dobráčisko pan Komarov, „když ke mně kromě jiných, kteří se přicházeli informovat ‚o sibiřské zemičce‘, přišel jeden dávno zapomenutý přítel z dětství, s nímž jsme kdysi hrávali v kostky a gorodky a později jsme se utkávali i v pěstních zápasech. Ale kdepak, teď už to nebyl můj někdejší rival v pěstních zápasech, ale usedlý mužik s širokým vousem protkaným stříbrnými nitkami a s lysinou do půl hlavy. Dalí jsme se do řeči, zavzpomínali na staré časy a tu jsem se zmínil o roce 1905. Musím říci, že náš újezd patřil k těm, které v té době zvlášť tonuly v krvavé záři hořících statkářských usedlostí a kde rolníci zabírali šlechtickou půdu, takže bylo zcela přirozené, že jsem svého přítele pokáral, a to, pokud se pamatuji, přibližně těmito slovy:

„Čertví, co jste to tam v roce 1905 spískali! Jistě se to dalo udělat mnohem lépe...“

Když jsem to říkal, neměl jsem samozřejmě vůbec na mysli agrární teorii pánů sociálních demokratů a eserů, která každému, kdo se alespoň trochu vyzná v politické ekonomii, zní v leccems zcela nepřijatelně, a dostal jsem tuto odpověď:

* Antaios — obr s nezdolnou silou, kterou ztrácel, přerušilo-li se jeho spojení s matkou zemí. *Čes. red.*

„Máš svatou pravdu... Říkáš to správně... Takhle jsme to neměli dělat.“

„No tak vidíš,“ řekl jsem s uspokojením a měl jsem radost, že jsme si navzájem porozuměli.

„Tak, tak... Pořádně jsme šlápli vedle... Neměli jsme nikoho pominout...“

„Jak to, pominout?“

„No přece tak, aby se s nimi nedělaly žádné štráchy... Všechny pěkně po pořadě...“

A při těchto slovech se na mne dívala přívětivá, usmívající se tvář se sympatickými vějířky kolem světlých, dobromyslných, dětsky naivních usměvavých očí...

Já se však otevřeně přiznám, že mi přeběhl mráz po zádech a patrně se mi zježily vlasy na hlavě: jestliže takto smýšlejí tihle dobromyslní, co potom čekat od těch, kteří se vrátili, když předtím prodali své předčely půdy a navždy zůstali žebráci?!

Ach, ta „sázka na silné“, kterou zesnulý ministerský předseda a páni okřabristé obdařili Rusko: kolik hrůz může v souvislosti s přesídlovacími zmatky přinést do našeho života“ (s. 75).

Touto rozmluvou mírumilovně smýšlejícího a dobrotivého intelektuála s milým, dobráckým, naivním, usedlým a holohlavým mužikem skončíme.

*Pravda, č. 96 a 99
27. dubna a 1. května 1913
Podepsán V. I.*

Podle textu Pravdy

V Ě C H O V C I
A N A C I O N A L I S M U S
(B I B L I O G R A F I C K Á N O T I C K A)

Je to nudný časopis ta Russkaja mysl⁵⁸. Jenom jedno je na něm zajímavé. Píší do něho „*věchovšt*“ liberálové, spoluautoři a přívrženci pověstného renegátského sborníku *Věchi*^[28], ve kterém někdejší zastánci svobody špinili a hanobili *boj mas za svobodu*, přičemž o demokratických masách dělníků a rolníků psali jako o stádu pod vedením „*inteligence*“ — to je ošuntělá manýra všech krajních reakcionářů.

Obrat ruské liberální „vzdělané společnosti“ proti revoluci, proti demokracii není po roce 1905 žádná náhoda, nýbrž nevyhnutelný jev. Buržoazie se zalekla samostatnosti dělníků a probuzení rolníků. Buržoazie, zejména ta nejbohatší, ve snaze udržet si své vykořisťovatelské postavení usoudila, že reakce bude lepší než revoluce.

Právě z těchto zjištěných třídních zájmů peněžního žoku se zrodil široký a hluboký *kontrarevoluční* proud v liberalismu, proud proti demokracii, na obranu každého imperialismu, nacionalismu a šovinismu a vůbec každého tmářství.

Uvědomělé dělníky toto odpadlictví, toto renegátství liberálů nepřekvapí, neboť dělníci nikdy neměli o liberálech zvlášť dobré mínění. Bude však užitečné se podívat, co liberální renegáti hlásají, *jakými idejemi* chtějí bojovat proti demokracii vůbec a proti sociální demokracii zvlášť.

„*Ruská inteligence*,“ píše v časopise *Russkaja mysl* pan Izgojev^[76], „byla a ve své převážné většině je i dnes přesvědčena, že základní otázkou evropského života je boj proletariátu proti buržoazii za socialismus...“

Pan Izgojev označuje tuto myšlenku za „předpojatou a falešnou“ a poukazuje na to, jak se u Poláků v Německu, v jejich boji proti Němcům za národní svébytnost, vytváří a roste nový střední stav, „demokratická střední třída“.

Když Izgojev mluví o „inteligenci“, má ve skutečnosti na mysli socialisty a demokraty. Liberálovi *se nezamlouvá*, že za základní otázku je považován boj proletariátu proti buržoazii. Liberálové se snaží roznítit a rozdmýchat národnostní boj, aby *odvedli pozornost od závažných* otázek demokracie a socialismu.

Ve skutečnosti stojí socialismus mezi „otázkami evropského života“ na prvním místě, kdežto národnostní boj až bůhvídkde za ním; přitom je tento boj tím slabší a neškodnější, čím důsledněji je uskutečněn demokratismus. Vždyť je to vůbec k smíchu srovnávat boj proletariátu za socialismus jako celosvětový jev s bojem jednoho z utlačovaných východoevropských národů proti reakční buržoazii, která jej utlačuje (příčemž se zde *polská* buržoazie při každé vhodné příležitosti ochotně spolčuje s *německou* buržoazií proti proletariátu).

Prosvěščenije, č. 4
duben 1913
Podepsán V.

Podle časopisu Prosvěščenije

LIBERÁLOVĚ A SVOBODA SPOLČOVÁNÍ

Báňský sjezd⁵⁹ se vyslovil pro svobodu spolčování. Jeden z největších listů liberální buržoazie Kijevskaja mysl⁶⁰ o tom píše^[166]:

„Toto prohlášení práva dělníků na organizaci, tato podpora požadavku svobody spolčování pro dělníky je největší zásluhou sjezdu.

Od té doby, kdy dělnické hnutí v Rusku po přestávce v letech 1908—1909 ožilo a začalo být terčem stupňovaných a stále častějších represálií, stává se požadavek svobody spolčování čím dál víc požadavkem *mas* dělnické třídy. Až dosud byl však požadavek svobody spolčování považován za heslo dne jenom mezi dělníky. Liberální veřejnost se k němu stavěla zcela lhostejně. Nyní byl sjezd, kterého se zúčastnila spousta průmyslníků, nucen poskytnout požadavkům dělnické třídy morální podporu.“

Tady jasně vidíme, jak liberálové využívají svého rozšířeného, komerčním účelům sloužícího tisku k *oklešťování* požadavků a hesel dělnické třídy. Liberálové velmi dobře vědí, že dělníci mají jiná, neokleštěná „*hesla dne*“. Liberálové *vnucují* dělníkům svou liberální omezenost a vydávají ji za názor dělnických „*mas*“: je to starý, otřelý způsob svalovat odpovědnost za to, že liberální buržoazie nechce vidět hlavní zdroje politických výsad a politického bezpráví, na údajně neuvědomělé *masy*! Je to způsob „*liberálních*“ feudálů, kteří před půlstoletím tvrdili, že *úplné* zrušení statkářských výsad *není* pro „*masy*“ „*heslem dne*“.

Je příznačné, že se liberálové sami prozrazují. Říkají, že požadavek sjezdu není úplný. Proč? Jen si to poslechněte:

„Když se sjezd vyslovoval pro spolčovací právo, nemohl si nepřiznat, že nutným předpokladem pro uskutečnění tohoto práva je splně-

ní celé řady právních pomínek. Nelze poskytnout odborovým organizacím svobodu tam, kde neexistuje všeobecná svoboda spolčování a organizování. Svobody dělnického tisku může být dosaženo jedině tam, kde je svobodný liberální a demokratický tisk. Svobodu spolčování nelze uskutečnit tam, kde panuje zvůle úřadů a kde je masám obyvatelstva odepřena účast ve volbách do zákonodárných institucí. Kdyby sjezd chtěl být důsledný, musel by upozornit právě na nutnost splnění těchto podmínek.“

Sjezd tedy nebyl důsledný. V čem je jeho nedůslednost? V tom, že neuvedl *několik* reforem, odpovídá liberál.

A vy jste, pánové, uvedli *všechny*?

Samozřejmě, že ne! Došli jste až těsně k „*podmínkám*“, které „jsou předpokladem“ pro „*uskutečnění*“ jednotlivých svobod, ale tyto podmínky jste neuvedli. Zastavili jste se před nimi. Dnes se bojíte hesla „mas dělnické třídy“: *Žádné reformy, nýbrž „reformu“!* V podstatě zastáváte stanovisko Struveho. Ten akceptoval toto heslo na jaře *před* 17. říjnem, ale dnes už je neakceptuje, neboť veškerá buržoazie, dokonce i ta nejliberálnější, udělala obrát doprava.

Podobná situace byla při zrušení nevolnictví. Důslední demokraté Dobroljubov a Černyševskij se oprávněně vysmívali liberálům pro jejich *reformismus*, jehož základem byla vždy snaha ztlumit aktivitu mas a zachránit kousíček statkářských výsad, jako například výkup a tak dále.

Marně se liberálové namáhají svalit ubohost svého reformismu na „masy dělnické třídy“!

UPOZORNĚNÍ ČTENÁŘŮM LUČE A PRAVDY

V Luči a Pravdě byly nejednou uveřejněny dopisy, ve kterých dělníci žádali, aby redakce těchto listů klidně a jasně vyložily, co je podstatou názorových neshod. Byl to oprávněný a přirozený požadavek, a tak stojí za to podívat se, jak se s ním obě redakce vypořádaly.

Požadované vysvětlení přinesly články, které vyšly v Pravdě pod názvem Sporné otázky*. Co je jejich obsahem? V těchto člancích jsou ocitována a vysvětlena *usnesení strany* ke sporným otázkám. Pravda slovy autora těchto článků prohlašuje, že má-li se rozhodnout, kdo má ve sporu pravdu, na čí straně je pravda, je třeba hledat fakta a dokumenty z dějin strany, je třeba ponechat stranou všechno osobní, všechno utrhačné a pochopit společenské kořeny sporu. Pravda o sporu s likvidátory říká, že tu „nejde o zlý úmysl jednotlivců, nýbrž o historickou situaci dělnického hnutí“**. Kdo chce sporu opravdu porozumět, musí se snažit, aby tuto historickou situaci pochopil.

„Je nutné pochopit,“ píše Pravda, „jaké jsou *třídní* kořeny roztržitého a rozkladu, jaké *třídní* zájmy z neproletářského prostředí živí zmatek mezi přáteli proletariátu.“***

To je seriózní přístup k věci. To přímo odpovídá požadavku dělníků, abychom jim pomohli vyznat se v závažném sporu mezi Pravdou a Lučem. Takto se dělníci obeznámí s *fakty* ze života strany, naučí se rozpoznávat, co je v tomto sporu správné a zásadní, od toho, co je v něm tri-

* Viz tento svazek, s. 89—112. *Red.*

** Tento svazek, s. 96. *Red.*

*** Tamtéž. *Red.*

viální a nahodilé, a budou hledat *třídni* kořeny rozbrojů.

Možná že až se dělník obeznámí s fakty, až si přečte dokumenty aj., nebude nakonec ani s Pravdou souhlasit — to už je věc jeho vlastních názorů a jeho zkušeností. Ale v každém případě, půjde-li cestou, kterou mu ukazuje Pravda, se mnohému naučí a udělá si o celém sporu jasnou představu.

Tak odpovídá Pravda na požadavek dělníků, aby byli zasvěceni do nynějších názorových neshod. A jak si počíná Luč?

V téže době, kdy Pravda přinášela články o „sporných otázkách“, uveřejnil Luč sáhodlouhý fejeton na totéž téma^[200]. Není v něm uveden jediný *fakt*, autor se ani slůvkem nezmiňuje o nějakém společenském obsahu sporu a necituje ani jeden dokument, který by poskytoval čtenáři informaci.

Celý sáhodlouhý fejeton, roztažený do dvou čísel, je směsicí klepů a osobních narážek. Dělnický čtenář se tu dovídá o „nedůtklivosti“ a „duchaplném vtípkování“ jednoho marxisty, o „titánských“ gestech druhého a „cynismu“ třetího. Všechny spory jsou vysvětlovány jako „vyrovnávání osobních účtů“, jako „nekonečné tahanice o funkce“, jako „boj o moc“ ve straně. A mezi řádky se šíří výmysly, hodné oficiálního tisku, že vším jsou vinni jacísi „mistři revoluce“, kteří se bojí, že ztratí svůj vliv, jestliže se do toho vloží široké dělnické masy.

Přecpat lidem hlavy pomluvami, hašteřením a osobními narážkami a tak se vyhnout nutnosti objasnit své stanovisko, takový je cíl autora a listu, který jeho výplod otiskl. Ale kdyby to byly jenom klepy, nebylo by to ještě takové neštěstí. Jsou to však pomluvy rozezleného renegáta — a o to právě jde. Přečtěte si, co na začátku druhé části fejetonu píše o „vyprovokovaných a provokujících akcích“, o „diktatuře, kterou nastolili ve straně titáni s cynickým vztahem k masám“, přečtěte si, jak oddané pracovníky z roku 1905 častuje takovými tituly jako „mistři revoluce“,

kteří se dopouštěli činů „nepřípustných v žádném jen poněkud civilizovanějším prostředí“. Ale vždyť to přece zní, jako by to bylo převzato ze Zemščiny⁶¹, z Věchů!^[23]...

A to všechno píše nikoli Novoje vremja, nýbrž list, který se považuje za dělnický, to všechno se předkládá jako odpověď na požadavek dělníků podat seriózní výklad vlastního stanoviska! A po tom všem se Luč odvažuje protestovat proti ostrým formám polemiky a vydávat se za vzor slušnosti, aby tak zostudil Pravdu.

Těm dělníkům, kteří ještě věří, že na rozdíl od Pravdy usiluje Luč o sjednocení a o urovnání vnitřních rozbrojů, velmi důrazně radíme, aby si přečetli výše uvedený fejeton a porovnali jej s tím, jak jsou tytéž otázky rozebírány v Pravdě.

*Pravda, č. 102
5. května 1913
Podepsán Čtenář
Pravdy a Luče*

Podle textu Pravdy

K DVACÁTÉMU PÁTÉMU VÝROČÍ ÚMRTÍ JOSEFA DIETZGENA

Před dvaceti pěti lety, v roce 1888, zemřel vynikající německý sociálně demokratický publicista a filozof Josef Dietzgen, povoláním koželužský dělník.

Josef Dietzgen napsal tato díla (většinou přeložená i do ruštiny): Podstata duševní práce^[43, 310] (vyšlo v roce 1869), Toulky socialisty do oblasti teorie poznání^[44, 309], Akvizit filozofie^[42, 305] aj. Nejsprávnější hodnocení Dietzgena a jeho místa v dějinách filozofie a dělnického hnutí podal Marx již 5. prosince 1868 v dopise Kugelmannovi^[146].

„Kdysi dávno,“ napsal Marx, „mi poslal zlomek svého rukopisu o ‚způsobu myšlení‘, který má přes jistou zmatečnost pojmů a příliš časté opakování spoustu předností, a — jako samostatná práce dělníka — dokonce i leccíms překvapí.“⁶²

Dietzgenův význam spočívá v tom, že jako dělník samostatně dospěl k dialektickému materialismu, tj. k Marxově filozofii. Pro charakteristiku dělníka Dietzgena je neobyčejně cenné, že se nepovažoval za zakladatele školy.

Josef Dietzgen mluvil o Marxovi jako o *vůdči osobnosti* již v roce 1873, kdy Marxovi rozuměl jen málokdo. Zdůrazňoval, že Marx a Engels „měli potřebné filozofické vzdělání“. A v roce 1886, dlouho po vydání Engelsova Anti-Dühringa^[296], jednoho z hlavních filozofických děl marxismu, psal Dietzgen o Marxovi a Engelsovi jako o „uznávaných zakladatelích“ směru.

To je třeba mít na paměti, chceme-li zhodnotit nej-různější vyznavače buržoazní filozofie, tj. idealismu a

agnosticismu (včetně „machismu“), kteří se pokoušejí upnout se právě na „jisté zmatenosti“ u J. Dietzgena. Dietzgen by se sám takovým ctitelům vysmál a hnal by je.

Chtějí-li se dělníci stát uvědomělými, musí číst J. Dietzgena, ale *nesmějí* ani na okamžik *zapomínat*, že *podává ne vždy správný* výklad učení Marxe a Engelse a že filozofii je možné *učit se* jedině od nich.

J. Dietzgen psal v době, kdy byl nejvíc rozšířen zjednodušený, zvlgarizovaný *materialismus*. Proto kladl zvlášť velký důraz na historické modifikace materialismu, na *dialektický* charakter materialismu, tj. na nutnost zastávat stanovisko vývoje, chápat relativnost každého lidského poznání, chápat všestrannou spojitost a vzájemnou závislost všech jevů na světě a dovádět přírodně historický materialismus k materialistickému pojetí dějin.

J. Dietzgen se zdůrazňováním relativnosti lidského poznání často zaplétá a neprávem dělá ústupky idealismu a agnosticismu. Idealismus ve filozofii je více či méně rafinovanou obhajobou fideismu, obhajobou doktríny, jež staví víru nad vědu nebo naroveň vědě nebo vůbec vyhrazuje víře nějaké místo. Agnosticismus (od řeckých slov „a“ — *ne* a „gnosis“ — *poznání*) kolísá mezi materialismem a idealismem, tj. v praxi kolísá mezi materialistickou vědou a fideismem. K agnostikům patří stoupenec Kantovi (kantovci) a Humeovi (pozitivisté, realisté aj.) a dnešní „machisté“. Proto se někteří z nejreakčnějších buržoazních filozofů, vyslovení tmáři a přímí obhájci fideismu, pokoušeli „využít“ Dietzgenovy omyly.

Celkem vzato je však J. Dietzgen materialista. Je nepřitelem fideismu a agnosticismu. „S někdejšími materialisty,“ napsal J. Dietzgen, „máme společné jenom to, že jsme uznali hmotu za předpoklad nebo prazáklad ideje.“ Právě toto „jenom“ tvoří *jádro* filozofického materialismu.

„Materialistická teorie poznání,“ napsal J. Dietzgen, „vlastně uznává, že poznávací orgán člověka nevyzařuje žádné metafyzické světlo, nýbrž je to jen kousek přírody,

v němž se odrážejí jiné kousky přírody.“ Právě to je materialistická teorie *odrazu* věčně se pohybující a měnící hmoty v lidském vědomí, teorie, jež vzbuzuje u veškeré oficiální, profesorské filozofie nenávist a zděšení, osočování a falešné výklady. A s jakým nesmírným zanícením skutečného revolucionáře tepal a pranýřoval J. Dietzgen „diplomované přísluhovače fideismu“ idealistických profesorů, realistů apod.! „Ze všech stran,“ právem napsal J. Dietzgen o filozofických „stranách“, tj. o materialismu a idealismu, „je nejodpudivější strana středu.“

K této „odpudivé straně“ patří redakce Luče^[217] a pan S. Semkovskij^[259] (Luč, č. 92). Redakce připojila „drobnou výhradu“: „Nesdílíme obecné filozofické stanovisko“, ale výklad Dietzgenových myšlenek je „správný a jasný“.

To je do nebe volající lež. Pan Semkovskij bohapustě překroutil a zkomolil Dietzgenovy myšlenky, z nichž vytrhl právě „zmatenost“ a zamlčel *Marxovo hodnocení Dietzgena*. Přitom jak Plechanov^[197], který je mezi socialisty nejlepším znalcem marxistické filozofie, tak i nejlepší marxisté v Evropě *toto hodnocení plně uznali*.

Pan Semkovskij komolí filozofický materialismus i Dietzgenovy myšlenky, když mluví nesmysly i o otázce „jeden, nebo dva světy“ (To je prý „klíčová otázka“! Poučte se, velevážený, a přečtěte si alespoň Engelsonova Ludwiga Feuerbacha^[298]!) i o otázce světa a jevů (Dietzgen prý redukoval reálný svět na pouhé jevy; to je kněžourské a profesorské pomlouvání J. Dietzgena).

Ale všechny zkomoleniny pana Semkovského se ani nedají vypočítat. Ať dělníci, kteří se zajímají o marxismus, vědí, že redakce Luče je *spolek likvidátorů* marxismu. Jedni likvidují ilegalitu, tj. stranu proletariátu (Majeuskij, Sedov, F. D. atd.), druzí myšlenku hegemonie proletariátu (Potresov, Kolcov aj.), třetí Marxův filozofický materialismus (pan Semkovskij a spol.), čtvrtí internacionalismus proletářského socialismu (bundovci Kosovskij, Medem — stoupci „kulturně národnostní autonomie“), pátí Marxovu

ekonomickou teorii (pan Maslov se svou teorií renty a „novou“ sociologií) a tak dále a podobně.

Nehorázné zkreslování marxismu panem Semkovským a redakcí, která je kryje, je pouze jedna z nejmarkantnějších ukázek „činnosti“ tohoto publicistického „spolku likvidátorů“.

Pravda, č. 102
5. května 1913
Podepsán V. Iljin

Podle textu Pravdy

MEZINÁRODNÍ POLITIKA BURŽOAZIE

Vládní a liberální tisk je plný zpráv, nepotvrzených zvěstí, dohadů a spekulací o „balkánské“ politice. Co všechno se tu najde! Jedna „senzace“ sthává druhou, jedna zpráva je „pikantnější“ než druhá. Včera to už prý byla hotová věc, že vypukne válka mezi Rakouskem a Černou Horou, mezi Bulharskem a Srbskem. Dnes se včerejší zprávy překotně dementují a tvrdí se, že „mír je zajištěn“.

Včera to byly pikantní historky o pašovi Essadovi, o jeho tajné smlouvě s černohorským králem, o jeho zálučných plánech na uchvácení moci v Albánii. Dnes jsou tyto historky dementovány a místo nich přináší tisk nové „pikantní“ zprávy o tom, jak se Rakousko paktuje s Essadem.

Maloměšťáctí čtenáři hltají tyto povídačky s vyvalenýma očima, přijímají báchorky za bernou minci a slepě jdou za podvodníky, kteří se snaží upoutat pozornost „veřejnosti“ právě tím, co se jim, podvodníkům, hodí do krámu. Maloměšťáctí čtenáři netuší, že je tito podvodníci vodí za nos, že halasnými frázemi o „vlastenectví“, o „cti a prestiži vlasti“, o „seskupování velmocí“ jsou záměrně zastírány machinace finančních makléřů a nejrůznějších kapitalistických dobrodruhů. Pikantní novinky, které den co den chrlí velké buržoazní listy, jejichž jedinou starostí je prodat se ziskem „nejčerstvější“ a „nejpikantnější“ zprávy, jsou určeny právě k tomu, aby *odváděly* pozornost mas od skutečně důležitých problémů, od skutečného pozadí „vysoké“ politiky.

Konzervativní noviny v Evropě a černosotňovské, okta-
bristické a rovněž nestranické noviny u nás provozují tuto

hru primitivně a neohrabaně. Například v Rusku denně štvou proti Rakousku a vydávají Rusko za „ochránce“ Slovanů. Liberální noviny jako Reč a jí podobné tiskové orgány hrají *tutéž hru*, jenomže ji trochu rafinovaněji, trochu obratněji maskují, obezřetněji „rýpou“ do Rakouska a tváří se jako státníci, kteří řeší problémy evropského koncertu.

Ve skutečnosti však všechny tyto hádanice mezi Rakouskem a Ruskem, mezi Trojspolkem a Trojdohodou⁸³, všechny tyto rafinované manévry jsou pouhými tahanicemi mezi kapitalistickými podnikateli a mezi kapitalistickými vládami o kořist. Snaží se zainteresovat maloměšťáka na tom, jak urvat co nejvíc pro „nás“, aby „jim“ zůstalo co nejméně, snaží se maloměšťáka zaměstnat rvačkou o tohle všechno, zainteresovat ho na této rvačce.

Ale o tom, jak teď budou sdírat rolníkoví a dělníkoví v Srbsku, Bulharsku a Řecku kůži s těla, aby uhradili výdaje na válku, nebo v Rakousku, aby kryli výdaje na mobilizaci, nebo v Rusku na totéž a na financování velmocenské politiky; o tom, zda a jak budou v „nových“ balkánských státech, v Arménii nebo v Mongolsku zajištěny demokratické instituce, o tom se nepíše ani nemluví. To není zajímavé. Na tom není zisk mezinárodních žraloků závislý. „Klidnému“ shrabování zisků jsou demokratické instituce dokonce na překážku. Místo aby *odhalovaly* politiku velmocí, zabývají se reakční i liberální noviny úvahami, jak touto politikou *lépe* nasytit žraloky.

*Napsáno 26. dubna
(9. května) 1913
Otištěno 4. května 1913
v Pravdě, č. 101*

Podle textu Pravdy

SEPARATISTÉ V RUSKU A SEPARATISTÉ V RAKOUSKU

Mezi různými marxisty v Rusku provádějí židovští marxisté či přesněji řečeno jejich část, takzvaní bundovci, politiku *separatismu*, tj. oddělení čili odtržení (od celku). Z dějin dělnického hnutí je známo, že v roce 1903 *vystoupili* bundovci *ze strany*, když většina strany dělnické třídy odmítla jejich požadavek, aby byli uznáni za „jediné“ představitele židovského proletariátu^[169].

Toto vystoupení ze strany bylo projevem separatismu, který dělnickému hnutí velmi uškodil. Ve skutečnosti židovští dělníci všude byli a jsou členy strany, aniž se ohlížejí na Bund. Vedle *zvláštních* (oddělených, separátních) organizací bundovců existovaly *vždy společné* organizace dělníků — židovských, ruských, polských, litevských, lotyšských atd.

Z dějin marxismu v Rusku je dále známo, že když se Bund roku 1906 znovu vrátil do strany, kladla mu strana jako podmínku, že se separatismem skoncuje, tj. že se marxističtí dělníci *bez rozdílu* národnosti^[233] v každém místě sjednotí. Tuto podmínku bundovci *nesplnili*, přestože ji strana zvláštním usnesením v prosinci 1908⁶⁴ *speciálně* potvrdila^[171, 222].

Takové jsou stručné dějiny bundovského separatismu v Rusku. Tyto dějiny znají dělníci bohužel málo a málo o nich přemýšlejí. Fakticky jsou s nimi blíže obeznámeni polští, litevští (zejména roku 1907 ve Vilně), lotyšští (v téže době v Rize), jihoruští a západoruští marxisté. Mimo jiné je známo, že kavkazští marxisté, mezi nimi i *všichni* kavkazští menševici, praktikovali až donedávna ve svých organizacích *jednotu*, ba dokonce sjednocení dělníků bez roz-

dílu národnosti a odsoudili tak separatismus bundovců.

Poznamenejme ještě, že význačný bundovec Medem^[150] ve známé knize *Formy národního hnutí*^[287] (Petrohrad 1910) připustil, že bundovci nikdy neuskutečňovali v místních organizacích jednotu, tj. že vždycky byli separatisty.

V mezinárodním dělnickém hnutí se o separatismu zvláště živě diskutovalo roku 1910 na kongresu v Kodani⁶⁵. Jako separatisté vystoupili Češi, čímž rozbili dřívější jednotu českých a německých dělníků v Rakousku. Mezinárodní kongres v Kodani *jednomyslně* odsoudil separatismus^[346], avšak Češi bohužel zůstali separatisty dodnes.

Čeští separatisté, cítíce se v proletářské internacionále osamoceni, dlouho a marně hledali někoho, kdo by smýšlel stejně jako oni. Teprve teď je našli — v *bundovcích a likvidátorech*. Málo významný separatistický, v němčině vycházející časopis *Der Čechoslawische Sozialdemokrat* otiskl v 3. čísle (Praha, 15. dubna 1913) článek pod názvem *Obrat k lepšímu*^[360]. Tento „obrat“ údajně „k lepšímu“ (ve skutečnosti však k separatismu) shledali čeští separatisté... kde byste myslel, čtenáři?... v časopise likvidátorů *Naša zarja*, v článku *bundovce V. Kosovského!*^[97]

Konečně přestali být čeští separatisté v proletářské internacionále osamoceni! Není divu, že jsou rádi, mohou-li se chytit alespoň likvidátorů, ba i bundovců. Ale všichni uvědomějí dělníci Ruska se musí důkladně zamyslet nad tím, že se čeští separatisté, které internacionála jednomyslně odsoudila, chytají za šosy likvidátorů a bundovců.

Zájům a úkolům dělnického hnutí odpovídá jenom taková naprostá jednota (v místních organizacích, zdola nahoru) dělníků všech národů, jakou tak dlouho a tak úspěšně uskutečňovali na Kavkaze.

*Napsáno 26. dubna
(9. května) 1913
Otištěno 8. května 1913
v Pravdě, č. 104*

Podle textu Pravdy

K P O L I T I C E
M I N I S T E R S T V A Š K O L S T V Í
A L I D O V É O S V Ě T Y⁶⁶

(D O P L Ň U J Í C Í P O Z N Á M K Y K O T Á Z K E
Š K O L S T V Í A L I D O V É O S V Ě T Y)

Naše ministerstvo školství a lidové, s odpuštěním, „osvěty“ si náramně libuje, že jeho výdaje rostou mimořádně rychle. V důvodové zprávě^[176] ministerského předsedy a ministra financí k rozpočtu na rok 1913^[219] nacházíme souhrnné údaje o rozpočtu ministerstva školství a údajné lidové osvěty v porevolučních letech. Z 46 miliónů rublů v roce 1907 stoupl tento rozpočet v roce 1913 na 137 miliónů. Je to obrovské zvýšení: za nějakých šest let téměř trojnásobné!

Jenomže naši oficiální obdivovatelé policejních „pořádků“ či lépe řečeno *nepořádků* v Rusku zapomínají, že směšně malá čísla vyjádřená v procentech rostou vždy „obrovskou“ rychlostí. Dáte-li žebrákovi, který má v kapse tři kopějky, pětikopějku, jeho „majetek“ se rázem „obrovsky“ zvětší: o celých 167 procent!

Nemělo ministerstvo, pokud ovšem nechtělo *zatemnit* vědomí lidu a *zastřít* žalostný stav školství v Rusku, raději uvést *jiné údaje*? Nemělo totiž uvést takové údaje, které by srovnávaly nikoli náš dnešní pětník s naším včerejším trojníkem, nýbrž to, co máme, s tím, co je pro civilizovaný stát *nepostradatelné*? Každý, kdo nechce klamat sebe ani lid, musí přiznat, že takové údaje bylo ministerstvo *povinné* uvést, a jestliže *takové* údaje neuvedlo, nesplnilo svou povinnost. Místo aby *vysvětlilo* lidu a jeho zástupcům potřeby našeho státu, *zastírá* ministerstvo tyto potřeby a pouští se do hloupého byrokratického žonglování s čísly, do byrokratického omílání starých, nic neřkajících čísel.

K tomu, abych se mohl seznámit se situací ve školství,

nemám samozřejmě k dispozici ani setinu oněch prostředků a oněch pramenů, které má ministerstvo. Ale přesto jsem se vynasnažil opatřit si alespoň *některé* prameny. A tak směle tvrdím, že vám budu moci předložit *nesporné*, oficiální údaje, které *objasňují* skutečný stav našeho státem sankcionovaného „zatemňování“ vědomí lidu.

Vezměme oficiální, vládní Ročenku Ruska za rok 1910^[52], kterou vydalo ministerstvo vnitra (Petrohrad 1911).

Na straně 211 se v ní dočítáme, že v roce 1904 navštěvovalo v Ruské říši základní, střední a vysoké školy a vzdělávací ústavy všeho druhu *celkem* 6 200 172 osob, kdežto v roce 1908 již 7 095 351 osob. Zvýšení je evidentní. *Pátý* rok nového století, rok velkého probuzení lidových mas v Rusku, kdy lid pod vedením proletariátu sváděl velký boj za svobodu, tento rok *donutil* dokonce i naše byrokratické ministerstvo pohnout se z mrtvého bodu.

Ale podívejte se, k jakému *nuzáctví* jsme odsouzeni tím, že zůstává zachován byrokratismus a neomezená moc feudálních statkářů, a to *dokonce i* za toho nejrychlejšího „resortního“ pokroku.

Táž Ročenka Ruska na témž místě vypočítává, že v roce 1908 připadalo v Rusku na 1000 obyvatel 46,7 žáků a studentů (v roce 1904 to bylo 44,3 žáků a studentů).

O čem svědčí toto číslo z publikací ministerstva vnitra, které bylo ministerstvu školství a lidové osvěty zatěžko sdělit dumě? O čem svědčí tento poměr: *méně než 50 žáků a studentů* na 1000 obyvatel?

Svědčí, páni obhájci státem sankcionovaného zatemňování vědomí lidu, o *neuvěřitelné* zaostalosti a barbarskosti Ruska, jež jsou výsledkem neomezené moci feudálních statkářů v našem státě. V Rusku je přes 20 % dětí školního věku, tj. víc než *pětina* všeho obyvatelstva. Toto číslo by si *dokonce i* pánové Kasso a Kokovcov mohli docela snadno zjistit od úředníků svých resortů.

Ve školním věku je tedy 22 % dětí, ale do školy jich

chodí jenom 4,7 %, tj. *zhruba pětina!!* To znamená, že asi *čtyřem pětinám* všech dětí v Rusku je *odepřeno* školní vzdělání!!

Taková zanedbaná země, ve které by byly masy lidu tolik *okrádány* o vzdělání, osvětu a vědění, taková země nezůstala v Evropě kromě Ruska ani jedna. A tato zanedbanost širokých vrstev lidu, zejména rolníků, není náhodná, nýbrž *nevyhnutelná*, vezmeme-li v úvahu útlak statkářů, kteří se zmocnili deseti miliónů děsjatin půdy a uzurpovali i státní moc jak v dumě, tak ve Státní radě, a nejen v těchto relativně *nižších institucích*...

Čtyři pětiny mladé generace jsou feudálním státním zřízením Ruska odsouzeny k ngramotnosti. Ngramotnost v Rusku je výsledkem tohoto otupování lidu statkářskou mocí. Táž vládní Ročenka Ruska uvádí (na straně 88), že v Rusku umí číst a psát pouze 21 % obyvatel a po odečtení (z obyvatelstva) dětí *předškolního* věku, tj. dětí do devíti let, pouze 27 %.

Naproti tomu v civilizovaných zemích, jako je Švédsko a Dánsko, nejsou vůbec žádní ngramotní, nebo jich je pouze 1 až 2 %, jako například ve Švýcarsku a v Německu. Dokonce i zaostalé Rakousko-Uhersko vytvořilo pro své slovanské obyvatelstvo *nesrovnatelně* kulturnější životní podmínky než feudální Rusko: V Rakousku je 39 % ngramotných a v Uhrách 50 %. Nad těmito čísly by se měli *zamyslet* naši šovinisté, pravičáci, nacionalisté a oktábristé, kdyby si ovšem nekladli za svůj „státní“ cíl odnaučit myslet sami sebe i lid. Ale jestliže se tomu již sami odnaučili, pak lid v Rusku se čím dál víc *učí* myslet, učí se přemýšlet i o tom, která třída svou nadvládou ve státě odsuzuje ruské rolníky k bídě materiální i k bídě duchovní.

Amerika^[354] *nepatří* k nejnvyspělejším zemím, pokud jde o počet gramotných. Je v ní téměř 11 % ngramotných, a mezi černochoy 44 %. Avšak pokud jde o „školství a lidovou osvětu“, jsou na tom američtí černoši přesto *víc než dvakrát* lépe než ruští rolníci. Američtí černoši, i když

k hanbě americké republiky nesmírně zdeptaní, jsou přece jenom šťastnější než ruští rolníci. A šťastnější jsou proto, že americké otrokáře lid právě před půl stoletím porazil na hlavu, rozdrtil tuto hydry a smetl z povrchu zemského otrokářství, otrokářské státní zřízení a politické výsady otrokářů v Americe.

Páni Kassové, Kokovcovové a Maklakovové naučí i ruský lid brát si z Ameriky příklad.

V Americe chodilo v roce 1908 do školy *17 miliónů* žáků a studentů, tj. *192 žáků a studentů na tisíc obyvatel*, což je *víc než čtyřnásobek* ve srovnání s Ruskem. Před třiačtyřiceti lety, v roce 1870, kdy Amerika teprve *začínala* budovat svůj svobodný život, po *vyčištění* země od otrokářských zpátečníků, před třiačtyřiceti lety bylo v Americe 6 871 522 žáků a studentů, tj. víc než v Rusku roku 1904 a *téměř* tolik jako v Rusku roku 1908. Ale i tehdy, v roce 1870, připadalo v Americe na 1000 obyvatel 178 (*sto sedmdesát osm*) žáků a studentů, tj. bezmála čtyřikrát víc než v *dnešním* Rusku.

Tady máte, pánové, další důkaz, že *onu svobodu*, kterou získali Američané před půl stoletím, si bude muset Rusko úporným revolučním bojem lidu *teprve* vydobýt.

Rozpočet ministerstva pro zatemňování vědomí lidu v Rusku byl pro rok 1913 stanoven na 136,7 miliónu rublů. To je na jednoho obyvatele (170 miliónů v roce 1913) pouhých 80 kopějek. Dokonce i kdybychom vyšli z této „celkové částky státních výdajů na školství a lidovou osvětu“, kterou uvádí pan ministr financí na straně 109 své důvodové zprávy k rozpočtu, totiž z částky 204,9 miliónu rublů, vyjde nám i tak na jednoho obyvatele pouze 1 rubl 20 kopějek. V Belgii, Anglii a Německu se na školství vydávají 2 až 3 ruble, nebo i 3 ruble 50 kopějek na jednoho obyvatele. V Americe se roku 1910 vydalo na školství 426 miliónů dolarů, tj. 852 miliónů rublů, tj. 9 rublů 24 kopějek na jednoho obyvatele. Před třiačtyřiceti lety, v roce 1870, vydávala americká republika na školství

126 miliónů rublů ročně, tj. *3 ruble 30 kopějek* na jednoho obyvatele.

Autoři oficiálních dokumentů a přísluhovači režimu nám ovšem namítnou, že Rusko je chudé, že nemá peníze. Ale ano, Rusko je nejen chudé, ale je i žebrácké, jde-li o školství. Zato je Rusko velmi „bohaté“, jde-li o výdaje na feudální stát, spravovaný statkáři, o výdaje na policii, na armádu, jde-li o rentu a desetitisícové platy statkářů, kteří si vysloužili „vysoké“ hodnosti, nebo jde-li o výdaje na avanturistickou a expanzivní politiku — včera v Koreji nebo na řece Jalu a dnes v Mongolsku a v turecké Arménii. Rusko *vždy* zůstane chudé a žebrácké, půjde-li o výdaje na vzdělání lidu, *dokud* lid nebude osvícen natolik, aby svrhl jařmo feudálních statkářů.

Rusko je chudé, jde-li o platy učitelů. Ti dostávají pár šestáků. Učitelé hladovějí a mrznou v nevytopených a téměř neobyvatelných chatřích. Bydlí společně s dobytkem, který si rolníci berou na zimu do svých příbytků. Učitele pronásleduje kdejaký policajt, kdejaký vesnický reakcionář nebo ke všemu ochotný konfident ochranky a donašeč, nemluvě již o tom, že je šikanují a pronásledují jejich nadřízení. Rusko je chudé, má-li platit poctivým pracovníkům ve školství a v lidové osvětě, ale je velmi bohaté, aby vyhazovalo milióny a desetimilióny na šlechtické darmošlapy, na válečná dobrodružství, na prezenty pro cukrovarníky a naftové krále apod.

Ještě jeden, poslední číselný údaj z amerického života, pánové, abychom ukázali národům utlačovaným ruskými statkáři a *jejich* vládou, *jak* žije lid, který si v revoluční válce dokázal vybojovat svobodu. V roce 1870 bylo v Americe 200 515 učitelů s platem 37,8 miliónu dolarů, tj. 189 dolarů neboli *377 rublů* ročně v průměru na jednoho učitele. A to bylo před *čtyřiceti lety!* Ale dnes je v Americe *523 210* učitelů a na jejich platy se vynakládá 253,9 miliónu dolarů, tj. 483 dolarů neboli *966 rublů* ročně na jednoho učitele. Také v Rusku, dokonce i za nynější úrovně jeho výrob-

ních sil, by bylo docela možné už dnes zajistit armádě učitelů, kteří pomáhají lidu vymanit se z nevědomosti, temnoty a zaostalosti, přinejmenším zrovna tak uspokojivý plat, kdyby... kdyby se celé státní zřízení v Rusku odzdola nahoru změnilo na zřízení stejně demokratické jako v Americe.

Buďto bída a zaostalost, budou-li dál neomezeně vládnout feudální statkáři, udrží-li se pořádky či lépe řečeno zlořády z 3. června, nebo svoboda a civilizace, bude-li tu *schoťnost a odhodlání* vydobýt si svobodu — to je názorné *poučení*, které přináší občanům Ruska rozpočet ministerstva školství a lidové osvěty.

Až dosud jsem však téměř výlučně hovořil jen o materiální nebo dokonce jen o finanční stránce věci. Ještě truchlivější či lépe řečeno odpudivější je obraz duchovní zaostalosti, poníženosti, otupělosti a bezprávnosti žáků a učitelů v Rusku. Veškerá činnost ministerstva školství a lidové osvěty v tomto směru je bohapustým výsměchem občanským právům, výsměchem lidu. Policejní špiclování, policejní zvůle, policejní *překážky* znemožňující vzdělávání lidu vůbec a dělníků zvláště, policejní *maření* toho, co podniká sám lid pro své vzdělání — to je prosím *veškerá* činnost ministerstva, jehož rozpočet budou schvalovat páni statkáři, od pravice až po okřabristy včetně.

A abych vám, páni poslanci IV. dумы, *dokázal*, že mluvím pravdu, přivedu si na pomoc svědka, proti němuž *dokonce ani* vy, páni statkáři, nebudete moci nic namítnout. Tímto svědkem je poslanec III. a IV. státní dумы okřabrista pan *Kljužev*, člen kuratoria 2. a 3. dívčího gymnázia v Samaře, člen školské komise při samarské městské dумě, člen revizní komise samarského guberniálního zemstva a bývalý inspektor základních škol. Vypočítal jsem (podle oficiální ročenky III. dумы^[266]) hodnosti a tituly tohoto okřabristy, abych vám *dokázal*, že *sama* vláda, *sami* statkáři v našem statkářském zemstvu dosadili pana Kljuževa na nejdopovědnější místa v „práci“ (špiclovské a

katanské „práci“ našeho ministerstva ohlupování lidu.

Existuje-li někdo, kdo absolvoval celou kariéru loajálního a bohabojného, psovsky oddaného úředníka, pak je to určitě pan Kljužev. Existuje-li někdo, kdo si svou věrnou službou na venkově, v provincii, získal důvěru pánů šlechticů a statkářů, pak je to určitě pan Kljužev.

Poslechněte si proto několik citátů z projevu tohoto velmi důvěryhodného (z hlediska statkářů) svědka v *třetí* dumě k rozpočtu ministerstva školství a lidové osvěty^[32].

Samarské zemstvo, řekl v III. dumě pan Kljužev, *jednomyslně* schválilo návrh pana Kljuževa požadovat reorganizaci některých dvoutřídních vesnických škol ve čtyřtřídní. Kurátor školského okruhu, sděluje loajální a bohabojný pan Kljužev, to *odmítá*. Proč? Oficiální vysvětlení: „*pro nepatrný počet dětí školního věku*“.

V této souvislosti dospívá pan Kljužev k tomuto srovnání: u *nás* (má na mysli Rusko utlačované statkáři), u nás na 6000 obyvatel samarských vesnic nepřipadá *ani jedna* čtyřtřídní škola. V Serdobolu (Finsko) připadají na **2800** obyvatel *čtyři* střední (a vyšší než střední) školy.

Tak vypadá srovnání, které udělal pan okřabrista a velmi zasloužilý Peredonov* ... promiňte, přeřekl jsem se ... velmi zasloužilý pan Kljužev v III. dumě. Zamyslete se nad tímto srovnáním, páni zástupci, ne-li zástupci lidu, tedy alespoň zástupci statkářů! Kdo požadoval zřízení škol? Snad ne levice? Nebo mužici? Či snad dělníci? Chraň bůh!! Požadovalo to *jednomyslně* samarské zemstvo, tj. samarští *statkáři*, mezi nimi i ti nejreakčnější. Avšak vláda, reprezentovaná kurátorem, to odmítá pod záminkou, že je „*nepatrný*“ počet dětí školního věku!! Neměl jsem tedy svatou pravdu, když jsem řekl, že vláda *stojí v cestě* osvětě lidu v Rusku, že vláda je úhlavním nepřítelem osvěty lidu v Rusku?

Jestliže ve Finsku vidíme kulturu, civilizaci, svobodu,

* Peredonov — typ udavačského a omezeného učitele v Sologubově románu *Posedlý*. *Red.*

všeobecnou vzdělanost, vzdělané ženy a tak dále, pak je tomu tak *jen a jen* proto, že ve Finsku *neexistuje* takové „společenské zlo“ jako ruská vláda. Nyní chtějí vnutit toto zlo i Finsku a udělat z Finska otrockou zemi. To se vám, pánové, nepodaří!! Svými pokusy násilím zavést ve Finsku politické otroctví jenom urychlíte probuzení národů Ruska z politického otroctví!

Uvedu další citát okřabristického svědka pana Kljuževa. „Jak se získávají pedagogové?“ ptal se ve svém projevu pan Kljužev a sám na svou otázku takto odpověděl:

„Jeden zesnulý samarský prominent Popov odkázal kapitál na založení učitelského ústavu pro dívky.“ A koho byste řekli, že jmenovali ředitelkou ústavu? Podívejme se, co píše vykonavatel poslední vůle zesnulého Popova: „Na místo ředitelky byla jmenována *vdova po gardovém generálovi*, která se, jak sama přiznala, poprvé doslechla o tom, že existuje nějaká škola, které se říká učitelský ústav pro dívky!“

Nemyslete si, pánové, že jsem tento fakt vzal ze sbírky bajek Děmjana Bědného, z té bajky, za kterou bylo Prosvěščenije pokutováno a jeho redaktor vsazen do vězení⁶⁷. Kdepak. Tento fakt jsem vzal z projevu okřabristy Kljuževa, který se bojí (jako člověk, který se třese před bohem i před policií) nad významem tohoto faktu třeba i jen *zamyslet*. Neboť tento fakt navíc nezvratně dokazuje, že *neexistuje* horší, zarytější nepřítel osvěty lidu v Rusku než ruská vláda. A ti pánové, kteří obětují kapitál na vzdělání lidu, musí pochopit, že vyhazují peníze z bůhdarma, ba víc než z bůhdarma. Ve snaze přispět na vzdělání lidu se *ve skutečnosti* stávají dárci peněz pro *gardové generály* a pro *vdovy* po nich. Nechtějí-li takoví dárci vyhazovat peníze, musí pochopit, že by je měli darovat sociálním demokratům, neboť jenom *oni* jsou s to poskytnout lidu za tyto peníze *opravdové* vzdělání, skutečně nezávislé na „gardových generálech“... a na bázlivých a loajálních panech Kljuževcích.

Další citát z projevu téhož pana Kljuževa:

„Marné bylo naše přání (tj. III.) Státní dумы, aby byl absolventům učitelských ústavů umožněn přístup na vysoké školy. Ministerstvo ne-

uznalo za možné vyhovět našim přáním.“ „Ostatně vláda uzavírá cestu k vysokoškolskému vzdělání nejen absolventům učitelských ústavů, ale i vůbec dětem rolnického a měšťanského stavu. To není žádná fráze,“ zvolal okřabristický úředník ministerstva školství a lidové osvěty, „ale pravda. Ze 119 000 gymnazistů jich z rolnických rodin pochází pouze 18 000. Přitom ve všech školách podléhajících ministerstvu školství a lidové osvěty je z rolnických rodin pouze 15 % žáků a studentů. V bohosloveckých seminářích je z 20 500 posluchačů pouze 1300 rolnického původu. Do vojenských gymnázií a podobných škol nepouštějí děti rolníků vůbec“ (ostatně tyto citáty z Kljuževa projevů jsou uvedeny v článku K. Dobroserdova v listu Něvskaja zvezda, č. 6 z 22. května 1912[*]).

Tak hovořil v III. dumě pan Kljužev. Výpovědi tohoto svědka nevyvrátí ani páni matadoři IV. dумы. Přitom svědek, *proti své vůli a nechtěně*, plně potvrzuje *revoluční* hodnocení současné situace v Rusku vůbec a situace ve školství zvláště. A teď mi řekněte, co si zasluhuje vláda, která podle slov jednoho z čelných vládních úředníků a činitelů vládní strany okřabristů *uzavírá cestu* ke vzdělání měšťanům a rolníkům?

Jen uvažte, pánové, co si taková vláda z hlediska těchto měšťanů a rolníků zasluhuje!

A nezapomínejte, že měšťané a rolníci tvoří v Rusku 88 % obyvatel, tj. bezmála *devět desetin* všeho lidu. Přitom šlechticů je pouze *půldruhého procenta*. A hle, vláda bere peníze od devíti desetin všeho lidu na školy a vzdělávací ústavy všeho druhu *a za tyto peníze* učí šlechtice, přičemž měšťanům a rolníkům *uzavírá ke vzdělání cestu!!* Cožpak není jasné, co si tato šlechtická vláda, tato vláda, která utlačuje devět desetin obyvatelstva, aby chránila výsady *jedné setiny* obyvatelstva, zasluhuje??

Nakonec poslední citát z projevu mého svědka, pana okřabristického úředníka ministerstva školství a lidové osvěty, poslance III. (a IV.) dумы Kljuževa:

„Za pět let, od roku 1906 do roku 1910,“ říká pan Kljužev, „bylo v kazaňském školském okruhu propuštěno 21 ředitelů středních a základních škol, 32 inspektorů základních škol, 1054 učitelů městských

škol a přeloženo 870 inspektorů a učitelů. Uvažte,“ zvolal pan Ključev, „jak může náš učitel klidně spát? Jestliže usíná v Astrachani, není si jist, zda se zítra neocitne ve Vjatce. Vmyslete se do tohoto duševního rozpoložení pedagoga, který je štván jako zajíc!“

To není výkřik nějakého „levicového“ učitele, nýbrž výkřik oktabristy. Tyto údaje uvedl psovsky oddaný úředník. To je *váš* svědek, páni pravičáci, nacionalisté a oktabristé!! A tento „váš“ svědek byl nucen přiznat, že se vláda dopouští vůči učitelům té nejbezuzdnější, nejhanebnější a nejodpornější zvůle!! Tento *váš* svědek, páni matadoři IV. dумы a Státní rady, byl nucen přiznat, že učitelé v Rusku jsou ruskou vládou „štváni“ jako zajíci!!

Na základě tohoto faktu, jednoho z tisíců a tisíců podobných faktů ze života v Rusku, se ptáme ruského lidu a všech národů obývajících Rusko, zda potřebujeme vládu k tomu, aby chránila výsady šlechticů a „štvála“ učitele? Nezasluhuje si tato vláda, aby ji lid *vyhnal*?

Ano, ruští učitelé jsou štváni jako zajíci! Ano, devíti desetinám obyvatel Ruska uzavírá vláda cestu ke vzdělání. Ano, naše ministerstvo školství a lidové osvěty je ministerstvem policejního špiclování, tupení mládeže a znevažování touhy lidu po vědění. Avšak ruští rolníci a zejména ruští dělníci se, páni poslanci IV. dумы, nepodobají všichni, ani zdaleka ne všichni *zajícům*. Dělnická třída to dokázala v roce 1905 a dokáže znovu, a to mnohem přesvědčivěji, mnohem pádněji, mnohem důrazněji, že umí revolučně bojovat za skutečnou svobodu a za *skutečnou* osvětu *pro lid*, a ne pro Kassovy a pro šlechtu.

*Napsáno 27. dubna
(10. května) 1913
Poprvé otištěno roku 1930
Sočinenija V. I. Lenina
sv. 16., 2. a 3. vydání.*

Podle rukopisu

KAPITALISMUS A PRÁCE ŽEN

V současné kapitalistické společnosti je spousta takových případů bídy a útlaku, které nejsou na první pohled vidět. Roztříštěné rodiny městské maloburžoazie, řemeslníků, dělníků, zaměstnanců a drobných úředníků žijí v nepředstavitelné bídě a jen taktak se drží nad vodou i v dobách, kdy se jim vede *nejlépe*. Milióny a milióny žen v takových rodinách žijí (či lépe řečeno strádají) životem „domácích otrokyň“, které se v každodenním zoufalém zápase s bídou snaží za pár šestáků nasytit a ošatit rodinu, přičemž „šetří“ na všem, jenom ne na své vlastní práci.

Mezi těmito ženami si kapitál nejraději hledá domácí dělnice, ochotné za neuvěřitelně malou odměnu „přivydělat“ pro sebe a pro rodinu na skývu chleba. Z týchž žen si kapitalisté všech zemí vybírají (podobně jako otrokáři ve starověku a feudální statkáři ve středověku) tolik souložnic, kolik se jim zachce, za „nejdostupnější“ cenu. A žádné „mravní pohoršování“ (v 99 případech ze sta pokrytecké) nad prostitucí nic nezmuže proti tomuto obchodu s ženským tělem: dokud bude existovat námezdní otroctví, bude nevyhnutelně existovat i prostituce. Všechny utlačované a vykořisťované třídy v dějinách lidských společností byly vždy nuceny (právě v tom záleží jejich vykořisťování) dodávat utlačovatelům za prvé svou neplacenou práci a za druhé své ženy „panstvu“ do postele.

Otrokářství, feudalismus a kapitalismus se v tomto směru neliší. Mění se jen *forma* vykořisťování; vykořisťování samo zůstává.

V Paříži, „hlavním městě světa“, centru civilizace, byla

v těchto dnech otevřena *výstava* výrobků „vykořisťovaných domáckých dělnic“.

U každého vystaveného předmětu je kartička s udáním, kolik za jeho zhotovení domácká dělnice *dostává* a kolik si přitom vydělá za den a za hodinu.

A co se dovídáme? Víc než jeden a čtvrt franku, tj. 50 kopějek, *nemůže* domácká dělnice vydělat *na žádném* zboží. Na spoustě prací si vydělá ještě mnohem méně. Vezměme například stínítka. Platí se 4 kopějky za tucet. Nebo papírové pytlíky — 15 kopějek za tisíc kusů, výdělek *šest* kopějek za hodinu. Nebo ozdůbky se stuhami apod. — dvě a půl kopějky za hodinu. Nebo umělé květiny — *dvě až tři* kopějky za hodinu. Dámské a pánské prádlo — *dvě až šest* kopějek za hodinu. A tak dále donekonečna.

Také naše dělnické spolky a odbory by měly uspořádat takovou „výstavu“. Nevynesla by pohádkový zisk, jaký vynášejí výstavy pořádané buržoazií. Výstava bídy a nouze proletářských žen by přinesla jiný užitek: pomohla by námezdním dělnicím a otrokyním, aby si uvědomily své postavení, aby se podívaly na svůj „život“, aby přemýšlely o tom, jak se zbavit tohoto věčného jařma nouze, bídy, prostituce a všemožného ponižování nemajetného člověka.

*Napsáno 27. dubna
(10. května) 1913
Otištěno 5. května 1913
v Pravdě, č. 102*

Podle textu Pravdy

BOJ STRAN V ČÍNĚ

Čínskému lidu se podařilo svrhnout staré, středověké pořádky a vládu, která tyto pořádky podporovala. V Číně byla vyhlášena republika a zvolen *první parlament* velké asijské země, která tak dlouho působila svou strnulostí a stagnací radost reakcionářům všech národů. První čínský parlament byl tedy zvolen a už před několika týdny se sešel a začal zasedat.

Ze dvou komor čínského parlamentu měli v dolní sněmovně slabou většinu Sunjatsenovi stoupenci, strana Kuo-mintang, „nacionalisté“; kdybychom chtěli charakterizovat podstatu této strany a srovnat ji s poměry v Rusku, mohli bychom ji označit za radikálně narodnickou republikánskou stranu, stranu demokracie. V horní sněmovně má výraznější převahu.

Proti této straně stojí menší umírněné nebo konzervativní strany s nejrůznějšími názvy, jako například „radikálové“ apod. Ve skutečnosti jsou *všechny* tyto strany stranami *reakcionářů*, tj. byrokratů, statkářů a reakční buržoazie. Všechny tíhnou k čínskému kadetovi Jüan Š'-kchajovi, prozatímnímu prezidentovi republiky, u něhož se čím dál víc projevují diktátorské manýry. Počíná si jako pravý kadet: včera monarchista, dnes, když zvítězila revoluční demokracie, republikán a zítra se hodlá stát hlavou státu opět monarchického, tj. zradit republiku.

Sunjatsenova strana se opírá o *jih* Číny, který je průmyslově a obchodně nejvyspělejší, nejvíc ovlivněný Evropou a nejpokrokovější.

Jüan Š'-kchajova strana se opírá o zaostalý *sever* Číny.

První střetnutí prozatím skončila vítězstvím Jüan Š'-kchaje, který sjednotil všechny „umírněné“ (tj. reakční) strany, odtrhl část „nacionalistů“, prosadil *svého* kandidáta do funkce předsedy dolní sněmovny a *proti* vůli parlamentu sjednal s „Evropou“, tj. s evropskými miliardářskými čachráři, *půjčku*. Ta byla uzavřena za těžkých, přímo lichvářských podmínek, aby zajistila příjmy ze solného monopolu. Tato půjčka učiní Čínu plně závislou na hrabivé a ultra-reakční evropské buržoazii, odhodlané potlačit svobodu kteréhokoli národa, jde-li o zisk. A taková půjčka kolem 250 miliónů rublů přinese evropským kapitalistům horentní zisk.

Tak mezi evropskou buržoazií a reakčními třídami a vrstvami Číny vzniká souručenství reakčního strachu z evropského proletariátu.

Boj proti tomuto souručenství je pro Sunjatsenovu stranu velmi nesnadný.

V čem spočívá slabost této strany? V tom, že ještě *nedokázala dostatečně* získat *široké masy* čínského lidu pro revoluci. Proletariát v Číně je ještě velmi slabý, proto tam není vyspělá třída, která by byla schopna rozhodně a uvědoměle bojovat za dovršení demokratické revoluce. Rolnictvo, které nemá za vůdce proletariát, je strašlivě zdeptané, pasívní, zaostalé a k politice lhostejné. Ačkoli revoluce smetla starou a skrz naskrz prohnílou monarchii, ačkoli zvítězila republika, *neexistuje* v Číně všeobecné volební právo! Volby do parlamentu se konaly na základě cenzu, volili jenom ti, kdo mají majetek v hodnotě kolem 500 rublů! Také z toho je vidět, jak *málo* jsou dosud získány opravdu široké masy lidu pro aktivní podporu Čínské republiky. Přitom bez takové podpory *mas*, bez organizované a odhodlané pokrokové třídy *nemůže* republika *být* trvalá.

A přece revoluční demokracie v Číně i přes značné nedostatky jejího vůdce Sunjatsena (snílkovství a nerozhodnost, vyplývající z toho, že se nemůže opřít o proletariát) udělala velmi mnoho pro probuzení lidu, pro vybojování

svobody a důsledně demokratických institucí. Tato Sun-jatsenova strana získává pro hnutí a pro politiku stále širší masy čínského rolnictva a stává se tak (tou měrou, jak se jí toto získávání daří) významným činitelem pokroku v Asii a pokroku lidstva. Činnost této strany nikdy nepřijde nazmar, i kdyby snad byla politickými kariéristy, dobrodruhy a diktátory, opírajícími se o reakční síly v zemi, poražena.

*Napsáno 28. dubna
(11. května) 1913
Otištěno 3. května 1913
v Pravdě, č. 100*

Podle textu Pravdy

STATKÁŘSKÝ HLAS O „UKLIDNĚNÍ“ VESNICE

Jestliže si Novoje vremja zcela zaslouženě získalo „slávu“ jednoho z nejhanebnějších listů, propůjčujících se k aférám, z nichž jim kyne prospěch, a snažících se získat si přízeň vlády a vládnuocí statkářské třídy, pak se spolupracovník tohoto listu Meňšikov těší této slávě dvojnásob a těší se jí dvojnásob zaslouženě.

Podle Meňšikovových článků lze často neomylně určit, které „kruhy“ úřednického, kapitalistického nebo šlechtického Petrohradu si u něho ten či onen článek *objednaly*. Nedávno dostal Meňšikov zakázku, aby napsal článek^[151] na stranu „aristokratické“ Státní rady proti plánům na její údajně „demokratickou“ reformu. Tento článek si zřejmě objednaly vysoce postavené statkářské kruhy. Tím poučnější bude poslechnout si statkářský hlas o pověstném „uklidnění“ vesnice.

„Dosti často za mnou přicházejí lidé z venkova, kteří se právě zdržují v Petrohradě, statkáři a veřejní činitelé...“ Tohle tvrdí Meňšikov. Zda statkáři přicházejí za ním, nebo zda k urozeným statkářům přichází on, to už je jiná věc. V každém případě zpívá podle not statkářů, takže jeho článek je cenný jenom tím, že se z něho můžeme dovědět, co říkají statkáři, když mluví otevřeně.

„Mám-li jim věřit — a proč jim také nevěřit,“ pokračuje statkářský hlas, „pugačovovština z let 1905—1906 vůbec neustala. Utichla, nabyla jiných, méně hlučných forem, ale stále pokračuje ve svém destruktivním díle. Rolníci sice už netáhnou jako kdysi v celých houfech a s karavanou koňských potahů, aby drancovali a podpalovali statkářské usedlosti. Ale přesto se dál zakládají požáry: jednou někde

chytne dům, podruhé zas stodola či kůlna, jindy sýpka, stoh nebo mandele obilí. Nanejvýš pobuřující, nejnesmyslnější ničení trvá... Za sedm let naší parlamentní éry nepostoupil boj proti anarchii na vesnici ani o krok.“

Tak píše Meňšikov v listě Novoje vremja. Dostal zřejmě zakázku, aby připravoval „veřejné mínění“ na nová represivní opatření a trestání „výtržníků“, jak se obvykle říká v táboře černosotňovců a okťabristů. Ale plněním této zakázky vyzrazuje statkářský lokaj skutečnou náladu statkářů a pravé příčiny jejich znepokojení.

Zapišme si a vryjme do paměti, že se páni statkáři chystají novými trestními zákony a nařízeními bojovat proti „pugačovovštině“ z let 1905—1906, která vůbec neustala, nýbrž nabyla jiných forem.

Jenom jedna věc je trochu divná. V letech 1905 a 1906 ujišťovaly vláda a Rada spojené šlechty sebe i ostatní, že „pugačovovština“ je důsledek občinové držby půdy a toho, že mezi rolníky není dostatečně vyvinuta instituce soukromého pozemkového vlastnictví. Teď nás všichni vládní činitelé, všechny vládní strany a noviny mohou umořit řečmi o rozbití a rozkladu občiny, o „obrovských“ úspěších nové úpravy pozemkových poměrů a o tom, že se mezi rolníky prosazuje soukromé pozemkové vlastnictví. Kdyby tomu tak bylo, musela by „pugačovovština“, kterou podle nich vyvolala občina, ustat! A jestliže „vůbec neustala“, jak Meňšikovovými ústy tvrdí statkáři, pak s tím občina nemá vůbec co činit. Pak jsou ony smutně proslulé úspěchy „nové úpravy pozemkových poměrů“ pouhý bluf.

Krach této politiky, kterou se holedbají páni statkáři, je v každém případě očividný.

*Napsáno 28. dubna
(11. května) 1913
Otištěno 4. května 1913
v Pravdě, č. 101
Podepsán M. P.*

Podle textu Pravdy

Konference francouzských a německých poslanců, která se konala minulou neděli 11. května (28. dubna podle starého kalendáře) v Bernu, nám znovu připomíná, jak se evropská buržoazie staví k válce a míru.

Konference byla svolána z podnětu alsasko-lotrinských a švýcarských poslanců. Francouzští a němečtí socialističtí poslanci přijeli všichni do jednoho. Z buržoazních poslanců přijel větší počet francouzských radikálů a „radikálních socialistů“ (maloburžoazních demokratů, kterým je ve skutečnosti socialismus naprosto cizí a většinou jsou i jeho nepřáteli). Z Německa přijelo jenom několik buržoazních poslanců. Národní liberálové (cosi uprostřed mezi kadety a okřabristy, něco na způsob našich „progresistů“) se omezili na zaslání pozdravu. Ze strany Zentrums (maloburžoazní katolická strana v Německu, která se s oblibou vydává za demokratickou) *dva* slíbili, že přijedou... ale... raději zůstali doma!

Z význačných socialistů promluvil na konferenci veterán švýcarské sociální demokracie Greulich a August Bebel.

Byla jednomyslně schválena rezoluce^[345] odsuzující šovinismus a prohlašující, že si oba národy, francouzský i německý, ve své převážné většině přejí mír a požadují, aby se mezinárodní konflikty řešily arbitrážemi.

Konference byla bezesporu imponantní manifestací pro mír. Bylo by však velkou chybou uvěřit krasořečnickým projevům těch několika poslanců, kteří se zúčastnili konference a hlasovali pro rezoluci. Kdyby si tito buržoazní poslanci doopravdy přáli mír, byli by museli otevřeně

odsoudit stupňující se zbrojení v Německu (početní stav německé armády se zvyšuje o 140 000 mužů; buržoazní strany v Německu tento nový návrh vlády nepochybně schválí i přes rozhodný protest socialistů) a stejně tak odsoudit i francouzský vládní návrh, aby vojenská služba byla prodloužena na tři roky.

K tomu se páni buržoazní poslanci nemohli odhodlat. Ještě méně byli schopni vystoupit s rozhodným požadavkem zavedení milice, tj. nahrazení pravidelné armády všeobecným ozbrojením lidu. Jedině toto opatření, které nepřesahuje rámec buržoazní společnosti, by mohlo demokratizovat armádu a jakžtakž *doopravdy* pohnout s věcí míru alespoň o krok kupředu.

Ba ne. Evropská buržoazie se ze strachu před dělnickým hnutím křečovitě drží militarismu a reakce. Mizivý počet maloburžoazních demokratů nemá sílu důrazně požadovat mír a tím méně jej zajistit. Moc je v rukou bank, kartelů a velkokapitálu vůbec. Jedinou zárukou míru je organizované, uvědomělé hnutí dělnické třídy.

Napsáno 2. (15.) května 1913
Otištěno 7. května 1913
v Pravdě, č. 103

Podle textu Pravdy

PROBUZENÍ ASIE

Jak je to dávno, kdy Čína byla považována za klasickou zemi odvěké a celkové stagnace? Dnes tam kypí politický život, společenské hnutí je v plném proudu a demokracie na vzestupu. Hned po hnutí v Rusku roku 1905 zachvátila demokratická revoluce celou Asii — Turecko, Persii a Čínu. Vzmáhá se neklid v Britské Indii.

Je zajímavé, že revolučně demokratické hnutí zasáhlo nyní i holandskou Indii — ostrov Jávu a jiné holandské kolonie, které mají kolem 40 miliónů obyvatel.

Nositeli tohoto demokratického hnutí jsou za prvé lidové masy na Jávě, mezi nimiž se pod záštitou islámu zrodilo nacionalistické hnutí. Za druhé kapitalismus vytvořil z aklimatizovaných Evropanů, kteří jsou pro nezávislost holandské Indie, místní inteligenci. Za třetí dosti početné čínské obyvatelstvo přeneslo na Jávu a jiné ostrovy revoluční hnutí ze své vlasti.

Holandský marxista van Ravestejn^[340], který líčí toto probuzení holandské Indie, poukazuje na to, že zakořeněný despotismus a zvláště holandské vlády narážejí nyní v masách domorodého obyvatelstva na rozhodný odpor a protest.

Dochází k typickým jevům předrevolučního období: neobyčejně rychle vznikají různé spolky a strany. Vláda je zakazuje, ale tím vyvolává ještě větší rozhořčení a další růst hnutí. Tak například nedávno rozpustila holandská vláda „indickou stranu“ proto, že se v jejích stanovách a programu mluví o nutnosti usilovat o *nezávislost*. Holand-

ští „děrží mordové“* (mimochodem řečeno se souhlasem klerikálů a liberálů: tak hluboko klesl evropský liberalismus!) v tom shledali zločinnou snahu odtrhnout se od Holandska! Rozpuštěná strana se samozřejmě obnovila pod jiným názvem.

Na Jávě vznikl národní svaz domorodého obyvatelstva, který má už 80 000 členů a pořádá masová shromáždění. Růst demokratického hnutí se nedá zadržet.

Světový kapitalismus a hnutí v Rusku roku 1905 definitivně probudily Asii. Stamiliónové masy zdeptaného obyvatelstva procitly ze středověké letargie k novému životu a k boji za nejzákladnější lidská práva, za demokracii.

Dělníci vyspělých zemí celého světa sledují se zájmem a nadšením tento mohutný vzestup světového osvobozenického hnutí ve všech světadílech a ve všech jeho formách. Evropská buržoazie, vyděšená silou dělnického hnutí, se vrhla do náruče reakce, militarismu, klerikalismu a tmářství. Avšak na místo této zaživa zahnívající buržoazie nastupuje proletariát evropských zemí a mladá demokracie asijských zemí, plná víry ve své síly a důvěry k masám.

Probuzení Asie a začátek boje vyspělého evropského proletariátu o moc ohlašují na prahu 20. století nové období světových dějin.

Pravda, č. 103

7. května 1913

Podepsán F.

Podle textu Pravdy

* Děrží morda — postava hrubého a omezeného policisty z Gogolova Revizora. *Čes. red.*

POUČENÍ Z BELGICKÉ STÁVKY

Generální stávka belgických dělníků skončila jak známo polovičním vítězstvím.⁶⁸ *Prozatím* vymohli dělníci na klerikální vládě jenom *slib*, že bude jmenována komise, která prozkoumá otázku nejen zemského, ale i celostátního volebního práva. V těchto dnech belgický ministerský předseda v poslanecké sněmovně slíbil, že komise bude jmenována v květnu.

Vládní sliby (jako vůbec všechny sliby „shora“) jsou ovšem samy o sobě naprosto neseriózní. Nedalo by se mluvit ani o částečném vítězství, kdyby celková politická situace nenasměřovala, že generální stávka udělala do starého, nesmiřitelného, nepoddajného a strnulého klerikálního (krajně reakčního, tmářského) „pořádku“ jistý průlom.

Kladem této stávky není ani tak toto částečné vítězství nad vládou jako spíše dobrá organizovanost, ukázněnost, elán a nadšení mas belgické dělnické třídy v boji. Belgická dělnická třída dokázala, že je na výzvu své socialistické strany schopna statečně bojovat: „Bude-li třeba, zopakujeme stávku ještě jednou!“ Tato slova, která pronesl během stávky jeden dělnický vůdce, svědčí o tom, že masy jsou si vědomy, že drží zbraň pevně v rukou a jsou připraveny použít ji znovu. A pánům belgickým kapitalistům stávka ukázala, jak nesmírné ztráty působí kapitálu a jak nutné jsou ústupky, nechce-li belgický kapitál beznadějně zůstat pozadu za německým, atd.

V Belgii se už dávno vžilo pevné konstituční zřízení, lid si už dávno vybojoval politickou svobodu. Tam, kde je

politická svoboda, mají dělníci před sebou otevřenou, širokou cestu.

Proč stávka dosáhla tak *malého* úspěchu? Stalo se tak hlavně ze dvou příčin.

První příčinou je to, že u určité části belgických socialistů, zejména mezi členy parlamentu, převládá oportunistus a reformismus. Tito členové parlamentu, zvyklí postupovat ruku v ruce s liberály, se ve veškerém svém počínání cítí závislí na liberálech. Odtud váhání při vyhlašování stávky a toto váhání se nutně muselo negativně projevit na úspěšnosti, síle a rozmachu celého proletářského boje.

Méně se ohlížet na liberály, méně jim důvěřovat, více věřit samostatnému, obětavému boji proletariátu — to je první poučení z belgické stávky.

Druhou příčinou částečného neúspěchu je slabost dělnických organizací a slabost *strany* v Belgii. Belgická dělnická strana je sdružení politicky organizovaných dělníků s dělníky politicky neorganizovanými, s „čistými“ členy různých družstev, odborových organizací atd. To je velký nedostatek dělnického hnutí v Belgii, a pan Jegorov v deníku Kijevskaja mysl^[148] a likvidátoři v Luči^[81] nemají pravdu, jestliže jej nechávají bez povšimnutí.

Věnovat větší pozornost socialistické propagandě, věnovat větší úsilí stmelování pevné, zásadové a socialismu věrné, přísně stranické organizace — to je druhé poučení z belgické stávky.

Napsáno 2. (15.) května 1913

Otištěno 8. května 1913

v Pravdě, č. 104

Podepsán K. O.

Podle textu Pravdy

D Ě L N I C K Á T Ř Í D A A N Á R O D N O S T N Í O T Á Z K A

Rusko je země národnostně pestrá. Vládní politika, politika statkářů podporovaných buržoazií, je skrz naskrz prosáklá krajně reakčním nacionalismem.

Ostří této politiky je namířeno proti *většině* národů Ruska, tvořících *většinu* jeho obyvatelstva. Vedle toho však zdvihá hlavu buržoazní nacionalismus jiných národů (polského, židovského, ukrajinského, gruzínského atd.), aby *odvrátil* dělnickou třídu národnostním bojem nebo bojem za národní kulturu od jejích velkých celosvětových úkolů.

Je třeba, aby si všichni uvědoměli dělníci udělali o národnostní otázce jasnou představu a dokázali ji správně vyřešit.

Když buržoazie bojovala za svobodu společně s lidem, společně s pracujícími, vyslovovala se pro úplnou svobodu a úplnou rovnoprávnost národů. Švýcarsko, Belgie, Norsko a jiné vyspělé země jsou nám příkladem toho, jak svobodné národy ve skutečně demokratickém zřízení žijí společně v míru nebo se pokojně jeden od druhého oddělují.

Teď se buržoazie dělníků bojí, vyhledává spojenectví s Puriškeviči, s reakcí, zrazuje demokratismus, obhajuje útlak nebo nerovnoprávnost národů a *nacionalistickými* hesly vnáší mezi dělníky rozklad.

Jedině proletariát hájí dnes skutečnou svobodu národů a jednotu dělníků všech národů.

K tomu, aby různé národy mohly svobodně a pokojně žít vedle sebe nebo se rozejít (je-li to pro ně výhodnější) a vytvářet vlastní státy, je nutný naprostý demokratismus, který hájí dělnická třída. Žádnou výsadu pro žádný národ,

pro žádný jazyk! Ani sebemenší omezování národnostní menšiny, ani sebemenší nespravedlnost vůči ní — to jsou zásady dělnické demokracie.

Kapitalisté a statkáři chtějí stůj co stůj vrazit mezi dělníky různých národů klín, ale sami mocní tohoto světa spolu náramně vycházejí jako akcionáři „výnosných“ miliónových „podniků“ (například rýžoviště na Leně) — pravoslavní i židé, Rusové i Němci, Poláci i Ukrajinci, všichni, kdož mají *kapitál*, dělníky všech národů svorně vykořisťují.

Uvědomělí dělníci jsou pro *naprostou jednotu* dělníků všech národů ve všech osvětových, odborových, politických atd. dělnických organizacích. Ať se páni kadeti blamují odmítáním nebo omezováním rovnoprávnosti Ukrajinců. Ať se buržoazie všech národů utěšuje lživými frázemi o národní kultuře, o národních úkolech atd. apod.

Dělníci se nedají rozdělit žádnými medovými řečmi o národní kultuře nebo o „kulturně národnostní autonomii“. Dělníci všech národů svorně, bok po boku, ve společných organizacích hájí úplnou svobodu a úplnou rovnoprávnost — tuto záruku skutečné kultury.

Dělníci na celém světě vytvářejí svou vlastní, internacionální kulturu, kterou už dávno připravovali hlasatelé svobody a nepřátelé útlaku. Proti starému světu, světu národnostního útlaku, národnostních nesvárů nebo národní výlučnosti, stavějí dělníci nový svět jednoty pracujících všech národů, ve kterém nebude místo pro žádné výsady ani pro sebemenší utlačování člověka člověkem.

Napsáno 3. (16.) května 1913

Otištěno 10. května 1913

v Pravdě, č. 106

Podle textu Pravdy

STAVEBNICTVÍ A STAVEBNÍ DĚLNÍCI

Průmyslový rozmach v Rusku byl v posledních letech stejně jako dříve provázen rychlým rozvojem stavebnictví. Nedávno o tom uspořádal Věstník finansov⁶⁹ zajímavou anketu^[22], s níž se obrátil na městské správy 158 měst v Rusku. Pan Veselovskij^[21] uvádí v listu Russkoje slovo⁷⁰ z této ankety údaje, podle nichž se ročně stavělo nebo přestavovalo:

v roce 1907	11 961 domů
v roce 1908	13 709 domů
v roce 1909	15 093 domů
v roce 1910	16 674 domů

Zhruba za tři roky se stavební činnost zvětšila téměř o polovinu! A že páni kapitalisté na tomto průmyslovém rozmachu nesmírně vydělávají, je vidět na cenách cihel. V Petrohradě stojí tisíc kusů kolem 33 rublů a v průmyslovější Moskvě až 36 rublů.

Městské cihelny jsou jen v 50—60 městech, takže možnost bojovat proti nezřízené chamtivosti kapitalistických stavebních podnikatelů je mizivá. Přitom jsou naše města v důsledku volebního censu a naprosté nesvobody voleb atd. zcela vydána napospas hrstce velkopodnikatelů, kteří zájmy města ztotožňují se zájmy vlastní kapsy.

Jak neuvěřitelné zlořády bují na stavbách, jak lhostejně a bezohledně se tu zachází s lidskými životy, dokazuje řada všeobecně známých případů, kdy se rozestavěné domy zřítily. Zintenzívnění stavební činnosti znamená tisíce a tisíce rublů, které plynou do kapes podnikatelů, inženýrů a ka-

pitalistů, a „rozmach“ průmyslu znamená nesčíslné oběti, které dělníci přinášejí na oltář kapitálu.

A postavení stavebních dělníků?

O jejich mzdě se z ankety dovídáme, že se denní mzda stavebního dělníka mění podle velikosti měst, a to takto:

Města s počtem obyvatel	Denní mzda stavebního dělníka
do 5 000	1,33 rublu
5 000—10 000	1,36 rublu
10 000—25 000	1,41 rublu
25 000—50 000	1,53 rublu
50 000—75 000	1,56 rublu
75 000—100 000	1,87 rublu
nad 100 000	1,80 rublu

Dokonce ani v největších městech nedosahuje dělníkova denní mzda dvou rublů! Dovedeme si představit, jak tito dělníci při nynější drahotě živoří, jestliže velmi často musí živit rodinu, která bydlí v jiném městě nebo na vesnici. Přitom stavební práce jsou práce sezónní, netrvají celý rok. Během několika měsíců práce si musí dělník vydělat tolik, aby uživil rodinu i sebe celý rok.

Uvedená čísla svědčí tedy o tom, že dělníci žijí v bídě, že nejsou existenčně vůbec zajištěni.

Pro stavební dělníky je těžší sdružovat se a organizovat než pro tovární dělníky. Tím víc musí nejvyspělejší dělníci dbát o uvědomování a sjednocování stavebních dělníků, kteří nemohou hledat pomoc nikde jinde než u svých dělnických novin, u svého dělnického spolku, u svých vyspělejších soudruhů proletářů.

Napsáno 4. (17.) května 1913

Otištěno 9. května 1913

v Pravdě, č. 105

Podepsán F.

Podle textu Pravdy

J E Š T Ě O P Ř E S Í D L O V A C Í A K C I

V 96. (300.) čísle Pravdy jsem uvedl nejdůležitější údaje o přesídlování v Rusku*. Tyto údaje končily rokem 1911, a i to neúplným (za 11 měsíců). Nyní pan Kaufman v Reči^[86] uvádí z nedávno uveřejněných oficiálních statistik^[191] údaje za celý rok 1911 a rok 1912.

Dovídáme se, že počet přesídlenců vzrostl, ale jen nepatrně: ze 190 000 (roku 1911) na 196 500 roku 1912. Přitom počet vracejících se přesídlenců silně vzrostl: z 36 000 (roku 1911) na 58 000 (roku 1912).

Vysvětlení tohoto jevu ještě názorněji odhaluje krach nové agrární politiky. Dosud se tři čtvrtiny až čtyři pětiny celkového počtu přesídlenců stěhovaly z maloruských a středoruských černozemních gubernií. To je onen střed Ruska, kde jsou pozůstatky feudalismu nejsilnější, kde jsou nejnižší mzdy a kde se rolnickým masám žije zvlášť těžce.

Zubožené, ožebračené a vyhladovělé masy tohoto středu — „srdce“ Ruska — hledaly záchranu v přesídlení (léta 1907—1909), ale nakonec se z nich 60 procent, ještě více zubožených a roztrpčených, vrátilo zpátky.

Nyní se zdvihla vlna přesídlování z jiné oblasti, a to z Povolží, odkud se až dosud stěhovalo velmi málo rolníků.

Co je toho příčinou?

Příčinou je „neúroda“, hladomor v roce 1911!!!... Hladomor zachvátil další oblast Ruska. Zvedla se nová vlna útěku hladovějících rolníků na Sibiř. Víme už, že Sibiř i tyto rolníky z Povolží stejně jako rolníky ze středního Ruska ještě více ožebračí a roztrpčí.

* Viz tento svazek, s. 127—133. *Red.*

To jinými slovy znamená, že přestdlování na Sibiř ukázalo v praxi nemožnost takové záchrany nejdříve rolníkům ze středního Ruska a teď i rolníkům z Povolží.

„Nová“ agrární politika zbídačuje jedno pásmo Ruska za druhým, rolníky jedné oblasti za druhou a ukazuje tak postupně všem rolníkům, že skutečná záchrana spočívá v něčem jiném.

Napsáno 4. (17.) května 1913

Otištěno 9. května 1913

v Pravdě, č. 105

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

SJEZD BRITSKÉ SOCIALISTICKÉ STRANY

Britská socialistická strana byla založena roku 1911 v Manchesteru. Vznikla z bývalé Socialistické strany, která se předtím nazývala Sociálně demokratická federace⁷¹, a několika různorodých skupin a jednotlivců, mezi něž patřil i Victor Grayson, zanícený, ale málo zásadový socialista s určitým sklonem k frázím.

Ve dnech 10.—12. května podle nového kalendáře se v přímořském městečku Blackpoolu konal II. sjezd Britské socialistické strany. Účastnilo se ho pouze sto delegátů, což je necelá třetina všech delegátů, a tato okolnost v souvislosti s prudkým bojem většiny delegátů proti starému vedení strany působila na nezaujaté pozorovatele tísnivým dojmem. Přitom anglický buržoazní tisk (stejně jako buržoazní tisk v Rusku) se snaží vypíchnout, rozmazat a rozkřičet epizody zvláště ostrého boje strany proti jejímu vedení.

Buržoaznímu tisku nejde o *ideový* obsah boje uvnitř socialismu. Stačí mu senzace a pokud možno menší pikantní skandál...

Boj v Britské socialistické straně měl však velmi vážný ideový obsah. V čele starého vedení stál jeden ze zakladatelů strany Hyndman. Již několik let se exponoval ve velmi důležité otázce zbrojení a války, aniž se ohlížel na mínění strany, ba jednal dokonce i proti straně. Hyndman si vzal do hlavy, že Anglii hrozí od Německa porážka a podmanění a že jsou proto socialisté povinni hájit požadavek „přiměřeného“ (tj. silného) válečného loďstva k obraně Anglie!

Socialisté v roli obhájců „silného“ loďstva, a to v zemi, jejíž loďstvo pomáhá nejhanebnějším, středověkým způsobem zotročovat a olupovat *tři sta miliónů* obyvatel v Indii, desítky miliónů v Egyptě a jiných koloniích!

Je pochopitelné, že se anglické buržoazii (konzervativcům i liberálům) tato Hyndmanova umíněnost líbila. Je rovněž pochopitelné, že se angličtí sociální demokraté — budiž jim to ke cti — s touto ostudou a nepřístojností nesmířili a s vervou proti nim bojovali.

Bojovalo se dlouho a úporně; došlo k pokusům o kompromis, ale Hyndman si nedal říct. Za velké plus anglického socialismu je třeba považovat to, že Hyndman byl na výše uvedeném sjezdu donucen z vedení odejít a vedení bylo vůbec ze tří čtvrtin zvoleno nové (z osmi členů byli znovu zvoleni jenom dva: Quelch a Irving).

Sjezd schválil rezoluci proti starému vedení. V této rezoluci se praví:

„Sjezd zdraví francouzské a německé soudruhy, kteří rázně bojují proti zvýšenému zbrojení ve svých zemích, a ukládá Britské socialistické straně jako jedné ze součástí mezinárodní socialistické strany, která je povinna podřídit se rezolucím o válce schváleným ve Stuttgartu a později, roku 1912, v Basileji, aby prováděla stejnou politiku i ve Velké Británii, tj. ze všech sil bojovala proti rostoucímu zbrojení a usilovala o snížení nynějších závratných výdajů na zbrojení.“

Je to břítká rezoluce. Ale pravdu je třeba umět vyslovit, i když je trpká. Angličtí sociální demokraté by ztratili právo bojovat proti oportunistům takzvané Nezávislé (nezávislé na socialismu, ale závislé na liberálech) labouristické strany, kdyby se ostře nepostavili proti nacionalistickým hříchům svého vedení.

Ať si buržoazní tisk z vnitrostranického boje mezi sociálními demokraty zlomyslně utahuje a tropí šašky! Sociální demokraté se nepokládají za svaté; vědí, že se proletariát mnohdy nakazí od buržoazie, která ho obklopuje, tou nebo onou odpornou nemocí. To je v odporné a špinavé kapitalistické společnosti nevyhnutelné. Sociální demokraté

však dovedou léčit svou stranu otevřenou a nebojácnou kritikou. A zcela určitě ji vyléčí i v Anglii.

Napsáno 5. (18.) května 1913

Otištěno 14. května 1913

v Pravdě, č. 109

Podepsán V.

Podle textu Pravdy

HODNOCENÍ IV. DUMY

Jak hodnotí IV. dumu sociální demokraté, představitelé dělnické třídy, je známo. Toto hodnocení vychází z třídního charakteru statkářské a statkářsko-buržoazní dumy a také z charakteru vlády, která se v této dumě o leccčems dohaduje s vládnoucími třídami.

Je však poučné podívat se také, jak se na tuto dumu dívá *sama pravice*, a to *páni statkáři*.

V tomto směru je zajímavý interview s panem Sinadinem^[40], uveřejněný v jihoruských novinách. Pan Sinadino, starosta Kišiněva, je statkář, který v III. dumě byl nacionalistou, ale ve IV. se počítá ke straně „středu“, tj. *napravo* od oktábristů. Zdá se, že je to také takový sloup, že spolehlivější by se těžko našel! Poslechněme si tedy jeho hodnocení:

„Čtvrtá дума je pouhá fikce: ve Státní radě sedí lidé, kteří se zástupci lidu vůbec nepočítají a jednají — dá-li se to tak říci — proti nim. Opakuji, že дума je pouhá fikce a že za této situace nemůže zemi nic přinést. Nenacházím v ruštině pro jednání Státní rady vhodný výraz. Je to něco, čemu se francouzsky říká ‚sabotáž‘...“

Tento uražený statkář vyslovuje o dumě a o naší vládě takovou pravdu, že by ji dělníci neměli nechat bez povšimnutí. Vždyť demokracie má příležitost vyslechnout pravdivý názor pánů reakcionářů na systém a „pořádek“ vládnoucí reakce jenom tehdy, když se tito reakcionáři mezi sebou pohádají.

Jeden statkář (nebo několik statkářů) se urazil — a máme tu takové vylíčení statkářského „pořádku“ ve státní správě a státním zřízení, jako by bylo vypůjčeno ze sociálně demokratické proklamace!

Ani IV., ani III. дума, uražený pane pravicový statkáři, nejsou fikce, protože například schvalují vládě její rozpočet. Ale v tom je právě ten vtip, že ačkoli celá statkářská třída a celá horní vrstva buržoazie vládě pomáhají, přece jenom „ten vůz tam dodnes v poli stojí“*.

Možnost bloku vlády se statkáři a s buržoazií existuje. Дума dělá pro *takový* blok *všechno*, co je v jejích silách. A přesto to nevede k ničemu, co by se alespoň vzdáleně podobalo ústavě. Staré státní zřízení trvá dál. I ministři jsou takoví, že „se strachují“ (jak říká Sinadino) „o sebe“, neboť zřejmě nevědí, co s nimi bude zítra, jaký příkaz zítra dostanou.

Jak celá „činnost“ dumy a Státní rady, tak všechny nářky liberálů na beznadějnost reform, i těch nejskromnějších, nejokřabrističtějších, nejdrobnějších, a konečně i otevřená přiznání uraženého statkáře „zákonodárce“ — to všechno svědčí o tom, jak jsou konstituční iluze a reformistické naděje v dnešním Rusku nesmyslné.

Napsáno 5. (18.) května 1913

Otištěno 15. května 1913

v Pravdě, č. 110

Podle textu Pravdy

* I. A. Krylov, *Člověk a stín*, Praha 1976, s. 60. *Čes. red.*

K Ú V O D N Í K U
V E 1 8 9. Č Í S L E L U Č E [59]

...* Věta o boji „všemi dostupnými prostředky“ nikoho k ničemu nezavazuje. To je nad slunce jasnější. Ba naopak, tato věta jako by byla zvolena úmyslně, aby bylo možné ospravedlnit vyhýbavost liberálů. Co to jsou „dostupné“ prostředky? Je snad úvodníkář Luče tak dětsky naivní a tak politicky nezkušený, že neví, jaké *hulvátské* prostředky jsou pro ruský liberalismus „dostupné“?? Ví to, ale je zticha, aby ukázal liberalismus v lepším světle.

Liberální milionář továrník Konovalov, který se protlačil do dумы tím, že demokracie byla hanebně oklamána (dobrý hulvátský prostředek!), dostal povolení založit společnost Russkaja molva s kapitálem *půl miliónu rublů* a s cílem dát v „progresistickém“ listě Russkaja molva⁷² dohromady kadety s okfabristy.

To je fakt. Luč o něm ví. A Luč společně s těmihle Konovalovy a jejich najatými publicisty naslepo podepisuje rezoluci o „boji všemi dostupnými prostředky“^[216]. Ptám se kteréhokoli dělníka a kteréhokoli rolníka, který umí číst a psát: Cožpak není jasné, že tahle rezoluce úmyslně nejasnými slovy o „dostupnosti“ *klame lid*, když zároveň Konovalovové *vědomě* považují za „dostupné“ jenom ty prostředky, které nemohou pánům Puriškevičům a spol. způsobit žádnou větší starost?

To je jasné. Celá činnost pánů Konovalovů — a samozřejmě nejen Konovalovů, ale i všech liberálů — plně dokázala, že za *dostupné* prostředky považují jenom ty, které

* Začátek článku nebyl nalezen. *Red.*

nepodkopávají základy blahobytu ani základy výsad pánů Puriškevičů a spol.

Měli jsme jít na poradu, abychom potisící (v tom budeme neúnavní) odhalili podvod a vysvětlili naivním — buďto nevědomým, nebo nechápavým — demokratům, v čem je „jádro“ (nebo, chcete-li slyšet čistou pravdu, v čem je *špi- navost* a v čem je *lživost*) slůvka „dostupnost“.

Je to nejodpornější, nejzvrhlejší a nejničemnější slovo v ruském politickém slovníku. Z lexikálního hlediska je směšné říkat „já uznávám jen dostupné prostředky“, neboť kdo by nevěděl, že *nedostupné* není dostupné? Jenomže vtip je v tom, že tady nejde o problém lexikální, ale politický. Dělníci považují za dostupné *něco jiného* než Konovalovové, Miljukovové a spol.

Uvedu negativní příklad. Dělníci považují za *nedostupný* takový „prostředek“, jako jeden den prohlašovat Rodzjan- kův projev za „konstituční“ a druhý den spílat oktábristům (kteří se od 17. října nebo dokonce ještě od dřívějšíka nezpronevřují sami sobě ani Puriškevičům) za hanebnost.

Dělníci, to vím jistě, považují takový prostředek a takovou metodu za „nedostupné“ hulvátství. Konovalovové a Miljukovové to považují za „dostupnou“ „konstituční taktiku“.

A teď uvedu pozitivní příklad... Ačkoli... článek 129...^[270] Ba ne, pánové, když dovolíte, *nebudu* v tomto článku, v tomto listě či v tomto časopise uvádět pozitivní příklad! Ale zato kdybych byl býval na poradě a kdyby Konovalovové a Miljukovové na poradě slíbili, že se nesníží k udavačství, uvedl bych živý, pěkný, znamenitý a z historického i statistického hlediska nanejvýš přesvědčivý pozitivní příklad!... Namouvěru bych měl tisíc chutí povědět, co považují za dostupné v otázce celkového postupu i v otázce *měšce* na jedné straně dělníci a na druhé straně Konovalovové a Miljukovové... Ale musím si nechat zajít chuť...

Na poradu se mělo jít. Tam *mohla* být větší svoboda

slova než „jinde“. Tam měla být demokracie vybědnuta, aby se vyjádřila ke škodlivosti reformismu — to by bylo vzhledem k nadhozené otázce na místě. Vzešly by z toho *dvě* rezoluce: demokratická a liberální, „nedostupná“ pro liberály (ale dostupná pro dělníky a uvědomělé příslušníky maloburžoazie, alespoň pro jejich část) a „dostupná“ pro Konovalovy. Veřejnost by si obě rezoluce přečetla nebo by se o nich doslechla a *zamyslela se* nad nimi. Pochopila by. Lidé by si trochu namáhali mozek. Začali by srovnávat a konfrontovat.

A za nějaký čas by se určitě z části demokracie, okouzlené liberálními řečičkami a jalovými frázemi, začali *oddělovat* demokraté, kteří by považovali za „nedostupné“ liberální hulvátství a za dostupné něco jiného. *Také* to by byla „společná akce“, jenomže ne v duchu společných rozhovorů s liberály o tom, v jakých mezích je co pro liberalismus „dostupné“.

Už je to tak, Luč řídí odporní liberálové, ale stačí ještě pár takových užitečných úvodníků jako ve 189. čísle, a dělníci tyto „špatné pastýře“ definitivně prohlédnou. Jen tak dál, páni lučovci, šťastnou cestu!

*Napsáno nejdříve
10. (23.) května 1913
Podepsán Člověk
stojící stranou*

Otištěno poprvé, podle rukopisu

V Z M Á H A J Í S E R O L N Í C I, N E B O C H U D N O U ?

Pod tímto názvem uveřejnil jakýsi oficiální pisálek pan J. P-v v oficiálním listě Torgovo-promyšlennaja gazeta⁷⁸ (č. 100 [186]) článek, v němž se samozřejmě pokouší dokázat, že se rolníci vzmáhají a „bezesporu... dělají každým rokem další pokroky“.

Je nadmíru poučné, že autorovy údaje svědčí *právě o opak!* To je typický důkaz, jak oficiální publicisté a oficiální noviny nestydatě lžou!

Jaké jsou tedy autorovy údaje? Nejdříve je třeba říci, že autor neuvádí přesný pramen. Proto nesmíme ani na chvíli uvěřit, že oficiální pisálek cituje neznámý pramen skutečně podle originálu a že jej cituje přesně.

Připustíme však na chvíli, že ho cituje přesně.

„Chtějí-li některá zemstva,“ píše autor, „například moskevské, zjistit, zda rolníci chudnou, nebo se vzmáhají, používají ankety (dotazníky). Místní zemstevní dopisovatelé posílají souhrnné odpovědi, které se potom sčítají.“

Výsledkem takového mnohaletého (šestiletého) šetření,“ píše pan J. P-v, „je pro středoruské pásmo dosti zajímavý číselný přehled: na sto odpovědí všeho druhu připadalo“

odpovědí ukazujících, že hospodářská prosperita rolníků:

Rok	Stoupá	Klesá	Zůstává na téže úrovni	Celkem odpovědí
1907	15	44	41	100
1908	8	53	39	100
1909	8	64	28	100
1910	21	34	45	100
1911	32	16	52	100
1912	38	15	47	100

Publicista oficiálního listu z toho vyvozuje závěr: „Poslední tři roky... vykazují trvalý vzestup hospodářské úrovně rolníků s příslušným poklesem procenta v rubrikách ‚klesá‘ a ‚zůstává na téže úrovni‘.“

Podívejte se pozorně na tato čísla. V prvních třech letech je tu zjevný a silný *pokles*. V posledních třech letech je tu *vzestup*, ale mnohem menší než pokles v prvních třech letech!!

Sám pan J. P-v připouští, že toto kolísání „koresponduje s kolísáním sklizní“.

Proč se však autor při *celkovém* závěru omezuje na tři úrodná léta a *pomíjí* tři neúrodná léta? Co bychom řekli o obchodníkovi, který by v hospodářské bilanci uvedl zisk, *ale zatajil ztráty*? Řekli bychom, že je to podvodník, že ano, pane oficiální publicisto oficiálního listu?

Proveďme tento jednoduchý, ale pro všechny až na podvodníky nutný početní úkon a spočítejme nejen zisky, ale i ztráty, nejen klady, ale i záporny, nejen úrody, ale i „neúrody“. Musíme sečíst údaje za šest let a souhrn dělit šesti (to je hrozně složité, že ano, pane oficiální publicisto?). Dostaneme *průměrné* údaje za všech šest let kontrarevoluce.

Vyjdou nám tato čísla. Ze 100 odpovědí bylo: celkem 20 příznivých (rolníci „se rozmáhají“), 38 nepříznivých (rolníci „chudnou“) a 42 nestranných („zůstává na téže úrovni“).

Takový je výsledek. A co tento výsledek znamená?

Znamená, že *rolníci chudnou a přicházejí na mizinu*. Za šest let kontrarevoluce je počet *nepříznivých* odpovědí průměrně *téměř dvakrát větší* než počet příznivých odpovědí!!

Tento závěr se dá názorně vyjádřit, budeme-li jej aplikovat na celé Rusko a předpokládat 20 miliónů rolnických rodin, takto:

Za šest let se rozmohly 4 milióny rolnických rodin, zchudlo 7,6 miliónu rodin a na dřívější (tj. žebrácké) úrovni zůstalo 8,4 miliónu rodin!

A to všechno se odehrávalo v období vysokých cen, kdy statkáři a buržoazie hrabou zlato plnýma rukama.

Rolníci budou statkářské dumě a statkářské vládě se vši pravděpodobností blahorečit a žehnat.

Napsáno 10. (23.) května 1913

Otištěno 16. května 1913

v Pravdě, č. 111

Podepsán F.

Podle textu Pravdy

Z A O S T A L Á E V R O P A A P O K R O K O V Á A S I E

Tato slova znějí jaksí paradoxně. Kdo by nevěděl, že Evropa je pokroková, kdežto Asie zaostalá? Ale ve slovech, která jsme zvolili pro název tohoto článku, je obsažena trpká pravda.

V civilizované a pokrokové Evropě s její vysoce vyspělou technikou, s její bohatou, všestrannou kulturou a ústavním zřízením nadešla taková historická chvíle, kdy vládnoucí buržoazie ze strachu před rostoucím a sílícím proletariátem podporuje všechno zaostalé, odumírající a středověké. Dožívající buržoazie se spolčuje se všemi přežilými a dožívajícími silami, aby udržela otrěsené námezdní otroctví.

V pokrokové Evropě vládne buržoazie, která podporuje všechno zaostalé. Evropa je dnes pokroková nikoli *zásluhou* buržoazie, nýbrž *proti* její vůli, neboť jedině proletariát neustále zvětšuje miliónovou armádu bojovníků za lepší zítřek, jedině proletariát udržuje a šíří nesmiřitelnou nenávist k zaostalosti, barbarství, výsadám, otroctví a ponížování člověka člověkem.

V „pokrokové“ Evropě je *pokrokovou* třídou *jedině* proletariát. Zahnívající buržoazie je však odhodlána k jakémukoli barbarství, zverstvům a zločinům, jen aby uhájila zanikající kapitalistické otroctví.

Těžko by se našel výstižnější příklad tohoto zahnívání *celé* evropské buržoazie než to, že tato buržoazie podporuje *reakci* v Asii, aby vyšla vstříc ziskovým zájmům finančních spekulantů a kapitalistických vydřiduchů.

V Asii všude roste, šíří se a sílí mohutné demokratické hnutí. Buržoazie tam *dosud* jde s lidem proti reakci. *Sta-*

milióny lidí se probouzejí k životu, k uvědomění a svobodě. Jaké nadšení vzbuzuje toto světové hnutí v srdcích všech uvědomělých dělníků, kteří vědí, že cesta ke kolektivismu vede přes demokracii! Jaké sympatie k mladé Asii chovají všichni čestní demokraté!

A „pokroková“ Evropa? Plundruje Čínu a pomáhá nepřátelům demokracie, nepřátelům svobody v Číně!

Uvedeme prostý, ale velmi poučný příklad. Nová čínská půjčka^[89] byla uzavřena *proti* čínské demokracii: „Evropa“ je *pro* Jüan Š'-kchaje, který připravuje vojenskou diktaturu. Proč je *pro* něho? Protože jde o výhodnou transakci. Půjčka je sjednána ve výši asi 250 miliónů rublů při kursu 84 za 100. To znamená, že „evropští“ buržoové *zaplatí* Číňanům 210 miliónů, ale od veřejnosti dostanou 225 miliónů rublů. Tady máte rázem — za pár týdnů — čistý zisk 15 miliónů rublů! Tomu se, panečku, říká „čistý“ zisk, ne?

A co když čínský lid půjčku neuzná? V Číně je přece republika, a většina v parlamentu je *proti* půjčce!

Ó, jaký povyk potom spustí „pokroková“ Evropa o „civilizaci“, „pořádku“, „kultuře“ a „vlasti“! Potom vyrukuje s *děly* a ruku v ruce s dobrodruhem, zrádcem a přítelem reakce Jüan Š'-kchajem zardousí republiku „zaostalé“ Asie.

Celá vládnoucí Evropa, celá evropská buržoazie je *spřažena* se všemi silami reakce a středověku v Číně.

Zato má celá mladá Asie, tj. stamilióny pracujících v Asii, spolehlivého spojence v proletariátu všech civilizovaných zemí. Žádná síla na světě nedokáže zabránit jeho vítězství, které osvobodí jak evropské, tak asijské národy.

Napsáno 10. (23.) května 1913

Otištěno 18. května 1913

v Pravdě, č. 113

Podle textu Pravdy

STATKÁŘI O ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍCÍCH ODCHÁZEJÍCÍCH ZA VÝDĚLKEM

List krajně reakčních statkářů Novoje vremja^[46] přináší zajímavou polemiku mezi statkáři v Polsku a vůbec v pohraničních krajích Ruska o odcházení zemědělských dělníků za výdělkem do Německa a jiných evropských zemí.

Počet těchto odcházejících rychle stoupá. V roce 1901 se odhadovalo, že ročně odchází 218 000 osob. V roce 1911 se jejich počet odhadoval na 740 000, tj. víc než na trojnásobek úrovně z roku 1901. V roce 1912 odešlo pravděpodobně kolem 800 000 lidí.

Přitom je třeba připomenout, že kromě polských rolníků a dělníků začínají do Německa odcházet také dělníci ze středního Ruska. „Dnes není žádná vzácnost, potkáme-li na hranicích i v cizině lidi z Tuly, Orlu a Rjazaně.“ K tomuto pohybu ještě přispívá, že se cestovní doklady pro dělníky, kteří odcházejí na zemědělské práce, vydávají *zdarma* na deset měsíců.

Čím je tento pohyb vyvolán? Tím, že ruští rolníci přicházejí čím dál víc na mizinu a že v Rusku je v důsledku všeobecné stagnace hospodářského života, spoutaného feudálními statkáři a bezprávím, čím dál menší možnost výdělku. Mzdy v Rusku se udržují na nízké úrovni jako za feudalismu.

Průměrná roční mzda zemědělského dělníka v Rusku činí 62 rublů; připočítáme-li k tomu stravu v hodnotě 46 rublů ročně, vyjde nám celková mzda 108 rublů ročně. Ale v Německu je průměrná roční mzda 180 *rublů*, tj. bezmála *dvakrát tolik!!* (Mimořádně řečeno, v Anglii dostává zemědělský dělník 300 rublů a v Americe 500 rublů ročně.)

Je tedy přirozené, že *statistice* dělníků utíkají z bezprávného, hladovějšího a žebráckého Ruska za výdělkem do Německa, ba i dále — do Dánska, do Švýcarska, do Francie. Dělníci se tam seznamují s vyšší kulturou, nesrovnatelně lepším obděláváním půdy, dosahováním daleko vyšších sklizní, ale především s politickou svobodou, svobodou dělnického tisku a dělnických organizací.

A teď se páni statkáři dohadují: Jedni říkají, že je statkáři k prospěchu, když se naši dělníci houfně učí dokonalejším metodám v zemědělství. Jiní se rozhořčují, že se odchodem dělníků v místech, odkud odcházejí, zvyšují mzdy.

V Rusku celkem vzato — a v ruském zákonodárství zvlášť — převládá názor těch *druhých* statkářů, kteří by rádi viděli rolníky „usedlé“ (tj. připoutané k půdě), poslušné (aby se neměli kam vrtnout), zakřiknuté a plaché (aby neviděli, jak se dá lépe žít a oč lépe se vede dělníkům v jiných zemích).

Naštěstí už tihle feudální statkáři, ať se sebevíc snaží kazit, deformovat život v Rusku, nemají už sílu zadržet světový kapitalismus, který vyprošťuje i ruského mužika z jeho medvědího brlohu.

Napsáno 10. (23.) května 1913

Otištěno 18. května 1913

v Pravdě, č. 113

Podepsán D.

Podle textu Pravdy

TAKHLE NE!

(JEŠTĚ JEDNO UPOZORNĚNÍ
ČTENÁŘŮM LUČE A PRAVDY)

Ve 102. čísle Pravdy* jsem upozornil soudruhy čtenáře na fejeton v 93. a 94. čísle Luče^[200].

Srovnával jsem tento fejeton s články Sporné otázky**, které *v téže době* vyšly v Pravdě. Řekl jsem, že Pravda v těchto člancích předkládá čtenáři fakta a dokumenty k vyřešení sporných otázek týkajících se organizace a taktiky, kdežto Luč v uvedeném fejetonu šíří klepy a podniká osobní útoky, které nepomohou dělníkům orientovat se ve sporu a jenom jim popletou hlavu.

Řekl jsem, že se v tomto fejetonu píše o lidech z roku 1905 stejným tónem, jakým se o nich píše v orgánech přestrašených statkářů a liberálů rozkacených na dělníky.

Luč proti mně vyslal dělníka Germana^[27]. Dělník German je člověk velmi rozhodný a ve slovech nevybíravý. Proto mi od plic vynadal. Prý „chci zmást soudruhy čtenáře“ a říkám „vědomou nepravdu“, nic z toho, co říkám, prý neodpovídá skutečnosti. A když mě dělník German takto obvinil z celé řady zločinů, vyjmenoval ještě názvy mnoha článků z Luče a tím svůj článek ukončil.

Dobrá! Ale jak je to s tím fejetonem v Luči, o kterém jsem skutečně mluvil a citoval ho? O něm se dělník German v celém svém článku *ani slůvkem nezmiňl*, pravdivost slov, která jsem z něho uvedl, se nepokusil vyvrátit a žádnou námitku proti mé charakteristice tohoto fejetonu jako

* Viz tento svazek, s. 138—140. Red.

** Viz tento svazek, s. 91—98. Red.

něčeho, co je v dělnickém tisku nepřipustné, nevznesl. Jak tomu mám rozumět? Vynadal jste mi, vy dobráku, z plných plic, ale ani slůvko z toho, co jsem řekl o fejetonu z Luče, jste nejen nedokázal vyvrátit, ale ani jste se o to nepokusil.

Vyšel v 93. a 94. čísle fejeton, o kterém jsem psal? Vyšel. Jakým právem tedy píšete, že „nic z toho neodpovídá skutečnosti“?

Hemží se tento fejeton klepy a hašteřením místo klidného rozboru neshod? Proti tomu jste se neodvážil říct ani slůvko! Jakým právem mě tedy podezříváte, že chci „zmást soudruhy“?

Uvědomoval jste si, co píšete? Myslel jste na to, že když vytýkáte spolupracovníkovi dělnického listu „vědomou nepravdu“ a úmysl „zmást čtenáře“, musíte být připraven nést za to odpovědnost — nikoli přede mnou, nýbrž před všemi, kdo podporují Pravdu, tj. před jejími dělnickými čtenáři?

Chopil jste se pera, abyste hájil Luč před mou výtkou, že fejeton v jeho 93. a 94. čísle nevyjasňuje sporné otázky, nýbrž mate čtenáře klepy a „osobními útoky“. A proto jste uveřejnil v témž Luči řadu nepodložených obvinění a zjevných pomluv („Čtenář“ [tj. já] chce zmást soudruhy čtenáře), tj. udělal jste právě to, co jsem vytýkal Luči za jeho fejeton v 94. čísle. *Svým článkem jste mou výtku na adresu Luče nevyvrátil, ale potvrdil.*

Teď možná řeknete: To všechno zavinila moje neznalost. Dobrá! Ale váš článek přece četla redakce. Proč vás na to neupozornila? Proč vám nepřipomněla, že chcete-li mě obvinít, musíte především vyvrátit moje tvrzení o faktech, o kterých jsem mluvil, a ne přejít tato fakta opět mlčením? Proč? Zřejmě proto, že redakce věděla, že všechno, co jsem řekl o fejetonu v 93. a 94. čísle, je pravda, že věděla, že moje slova nelze vyvrátit. A proto vyslala vás, abyste mi zkrátka vynadal, tj. znovu se dopustila právě toho, co jsem jí vytýkal v prvním článku.

Víte, že jste s hrál — vy, který se podepisujete jako „dělník“ — v rukou redakce Luče pěknou úlohu?

*Pravda, č. 114
19. května 1913
Podepsán Čtenář*

Podle textu Pravdy

POZEMKOVÁ ÚPRAVA PRO STATKÁŘE

V debatách o rozpočtu ve IV. státní dumě se jako vždy namlátila spousta prázdné slámy. A usilovné snahy Markova II. nastavit Kokovcovovi nohu, stejně jako Kokovcovovy usilovné snahy „zamluvit“ frázemi feudální ráz „naší“ politiky a našeho rozpočtu i usilovné snahy kadetů ujistit důvěřivou veřejnost, že Kokovcov prý „považoval za nutné počítat“ ve IV. dumě *právě s kadety* — to všechno je nudné, banální a pokrytecké mlácení prázdné slámy.

Avšak ve spouště slámy se najdou i zrnka pravdy. Markovové, Kokovcovové a Šingarjovové se je snažili co nejpečlivěji ukryt. Stojí za to vytáhnout je na denní světlo.

„Zdržel jsem se tak dlouho u otázky pozemkové úpravy,“ hřimal Kokovcov 13. května, „protože na ní skutečně záleží, zda bude plně vyřešena budoucnost Ruska...“

Nelze mluvit o „plném“ vyřešení a o „budoucnosti“ vůbec, nýbrž o budoucnosti červnového systému, který je založen na neomezené moci „byrokracie“ a feudálních statkářů. Při *starých* pořádcích na vesnici *nebudeme* s to udržet moc, tak usoudili tito statkáři, poučení trpkou zkušeností. Aby si ji udrželi, budou muset po svém přeměnit starou vesnici ve vesnici buržoazní. To je základ a jádro „otázky pozemkové úpravy“.

„Zda se to vládě podaří, zda přinese (pozemková úprava) takový užitek, jaký si od toho slibuje vláda i zákonodárné instituce,“ pokračuje ministr, „to ukáže budoucnost...“

Budoucnost *všechno* odhalí a *všechno* ukáže, o tom není pochyb. Ukáže *výsledky* snah zastánců feudálních pořádků

a snah proletariátu, který jde v čele demokracie. Avšak čísla, která uvádí „seriózní“ (podle kadetského měřítka) pan Kokovcov, neukazují vůbec nic. Počet žádostí o pozemkovou úpravu rychle stoupá, raduje se Kokovcov a raduje se pravice v dumě. V roce 1907 bylo těchto žádostí 221 000, v roce 1908 385 000, v roce 1909 711 000, v roce 1910 651 000, v roce 1911 683 000 a v roce 1912 1 183 000, celkem 3 834 000.

„Úprava“ však byla provedena jen u 1 592 000 usedlostí.

Takové jsou „důkazy“ ministerstva a materiály pro posouzení, jak to bude vypadat v budoucnu.

A tu *téhož* 13. května přináší *vládní* list Novoje vremja^[78] údaje zemstevního soupisu usedlostí v samarském újezdu z roku 1911. Počet „nových vlastníků půdy“ dosáhl v tomto újezdu téměř 40 procent, což je více, než činí průměr v Rusku. Je to tedy újezd pro vládu nanejvýš „příznivý“.

A co se ukázalo? Z celkového počtu „nových vlastníků půdy“ je *méně než tři ze sta* (2,9 %) skutečných majitelů chutorů*; na otruby se vyměřila všehovšudy jedna šestnáctina (6,5 %), kdežto *přes devět desetin* rolníků (90,6 %) má pole rozkouskovaná!!

Devět desetin „nových vlastníků půdy“ hospodaří jako dříve na rozkouskovaných polích. Podmínky pro hospodaření *se dokonce zhoršily*, neboť *dříve* mohla občina častým novým rozdělením půdy tuto rozkouskovanost alespoň trochu „napravit“.

Za pouhá čtyři léta už *třetina* do vlastnictví převedené půdy změnila majitele. Rolníci jsou stále častěji vytlačováni z půdy, stále rychleji roste jejich zbídačování a jejich pole jsou čím dál víc rozkouskovávána, že to vede až ke zmatkům. Na vesnici roste nepředstavitelná bída. Šíří se hladomory. Stoupá počet rolníků, kteří přišli o půdu, tedy čistých pro-

* Chutor — rolnické hospodářství nespádající pozemkově ani daňově pod občinu; otrub — půda vyčleněná z občiny a přidělená rolníkům do soukromého vlastnictví. *Čes. red.*

letářů. Roste počet žebráckých „takéhospodářů“, kteří v důsledku smutně proslulé pozemkové úpravy ve prospěch statkářů zůstávají *spoutáni* dřívější závislostí a rozkouskovaností pozemků.

Je zřejmé, že tuto závislost neodstraní žádná *statkářská* uspořádání pozemkových poměrů *rolnické* půdy. Mohlo by ji odstranit jenom uspořádání pozemkových poměrů na širokém demokratickém základě.

Napsáno 16. (29.) května 1913

Otištěno 21. května 1913

v Pravdě, č. 115

Podle textu Pravdy

ZBROJENÍ A KAPITALISMUS

Anglie je jednou z nejbohatších, nejsvobodnějších a nejspělejších zemí světa. Zbrojní horečka už dávno zachvátila anglickou „společnost“ a anglickou vládu — úplně stejně jako francouzskou, německou atd.

A nyní přináší anglický tisk — zejména dělnický — velmi zajímavé údaje^[332], které odhalují důmyslný kapitalistický „mechanismus“ zbrojení. Anglie zbrojí zvláště intenzívně na moři. Anglické loděnice (Vickers, Armstrong, Brown aj.) jsou světoznámé. Anglie a jiné země vydávají stamilióny a miliardy rublů na přípravu války, to všechno samozřejmě výlučně v zájmu míru, v zájmu ochrany kultury, v zájmu vlasti, civilizace atd.

Akcionáři a řediteli loděnic, pracháren, továren na výrobu dynamitu, zbrojovek atd. jsou admirálové a prominentní angličtí státníci z obou politických stran — konzervativní i liberální. Zlatý déšť padá rovnou do kapes buržoazních politiků, tvořících úzce spřaženou mezinárodní bandu, která štvě národy do závodů ve zbrojení a *obírá* tyto důvěřivé, pošetilé, netečné a poslušné národy dohola, jako když se stříhají ovce!

Zbrojení se považuje za cosi národního, vlasteneckého; proto se předpokládá, že každý přísně zachovává tajemství. Ale loděnice a továrny vyrábějící děla, dynamit a pušky jsou *mezinárodními podniky*, ve kterých kapitalisté různých zemí stavějí lodi nebo vyrábějí děla jak pro Anglii proti Itálii, tak také pro Itálii proti Anglii, a tak svorně šidí a dohola oškubávají „veřejnost“ obou zemí.

Je to důmyslný kapitalistický mechanismus! Civilizace,

pořádek, kultura, mír — a přitom byznysmeni a čachráři loďařského, zbrojařského a jiného kapitálu shrabují stamilióny rublů!

Anglie je členem Trojdohody, která stojí proti Trojspolku. Itálie patří k Trojspolku. Známa firma Vickers (Anglie) má *pobočky* v Itálii. Akcionáři a ředitelé této firmy štvou (pomocí prodejného tisku a zkorumpovaných parlamentních „činitelů“, lhotejno, zda konzervativců, nebo liberálů) Anglii proti Itálii a naopak. Ale pro zisk vysávají jak anglické, tak italské dělníky a odřájí lid tady i tam.

Konzervativní i liberální ministři a poslanci jsou téměř všichni akcionáři těchto firem. Ruka ruku myje. Syn „velikého“ liberálního ministra Gladstona je ředitelem firmy Armstrong. Kontradmirál Bacon, proslulý námořní odborník a vysoce postavený činitel „admirality“ v Anglii, přechází do služeb zbrojního závodu v Coventry s platem 7000 liber šterlinků (přes 60 000 rublů), zatímco anglický ministerský předseda má plat 5000 liber (kolem 45 000 rublů).

Totěž se samozřejmě děje ve všech ostatních kapitalistických zemích. Vlády jsou manažery třídy kapitalistů. Manažeri jsou dobře placeni. Manažeri jsou sami akcionáři. A ovce stříhají společně, přičemž vedou řeči o „vlastenectví“...

Napsáno 16. (29.) května 1913

Otištěno 21. května 1913

v Pravdě, č. 115

Podepsán Fr.

Podle textu Pravdy

O BEZRADNOSTI
A ROZPAČITOSTI
(NOTICKA)

Rozklad a rozvrat mezi dnešními sociálními demokraty a „téměř sociálními demokraty“ mají nejen vnější (pro-následování aj.), ale i *vnitřní* příčiny. Velmi mnoho starých „význačných pracovníků“ úplně ztratilo hlavu, ani za mák neporozuměli nové situaci (kontrarevolučnost červnového systému) a svým bezmocným zmítáním hned doleva a hned zase doprava vnášejí do všeho, s čím přijdou do styku, beznadějný zmatek.

Ukázkou této rozpačitosti, bezradnosti a zmatenosti je článek A. Vlasova ve 109. (195.) čísle Luče^[25].

V článku A. Vlasova nenajdete jedinou myšlenku, jediné kloudné slovo. Je to pouhá slátanina a bezradné klopýtání za likvidátory, i když se autor marně snaží distancovat se od nich. Není pravda, že naše strana „kdysi“ vznikala „bez dělníků“ nebo že „se ilegální činnost omezovala většinou (!!?) na abstraktní (!?) propagování socialistických idejí“. To zcela vyvrací historie staré Jiskry (1900—1903), která vypracovala program a základy taktiky strany. Není pravda, že úkolem strany je nyní „veřejná činnost (!!?)“, ale tajně organizovaná“. A. Vlasov vůbec nepochopil, v čem tkví likvidátorství hesla „boj za legální stranu“, třebaže to bylo ve 108. (312.) čísle Pravdy^[163] už bůhví pokolikáté co nejpobulárněji objasněno.

Není pravda, že Pravda radí „vzít si za příklad práci staré stranické organizace“. „Je nutné nastínit, alespoň stručně, charakter činnosti této (nové) ilegality, tj. taktiku,“ říká s komickou důležitostí („my praktikové“!) A. Vlasov. Strana *již* v prosinci 1908^[229] „nastínila“ *svou*

taktiku (a v letech 1912^[230] a 1913⁷⁴ to potvrdila a vysvětlila) a svou organizaci, přičemž jasně ukázala jako „*uzor*“ staré úkoly a *nové* formy přípravy. Jestliže to A. Vlasov dosud nepochopil, ať naříká sám na sebe: je mu souzeno papouškovat útržky idejí likvidátorství, s nímž se mimochodem řečeno vede spor o úplně jiné věci než o „organizační otázky“.

Napsáno 16. (29.) května 1913

Otištěno 21. května 1913

v Pravdě, č. 115

Podepsán V. Iljin

Podle textu Pravdy

R Ů S T Ž I V O T N Í C H N Á K L A D Ů A „T Ě Ž K Ý“ Ž I V O T K A P I T A L I S T Ů

Životní náklady den ode dne stoupají. Svazy kapitalistů ustavičně zvyšují ceny, což jim umožňuje shrabovat milióny a desítky miliónů, zatímco masy rolníků jsou čím dál víc ožebračovány, dělnické rodiny čím dál hůře vycházejí s výdělkem, najedí se jen do polosyta a musí si odříkat i to nejnnutnější.

Orgán našich průmyslových milionářů Promyšlenost i torgovlja uvádí údaje o vzestupu drahoty. Takzvaný *cenový index*^[203], určený součtem cen určitého počtu nejdůležitějších životních potřeb, vykazuje v posledních letech neustálý vzestup. Vyjímáme údaje za *duben*:

Rok	Cenový index
1908	2195
1909	2197
1910	2416
1911	2554
1912	2693
1913	2729

Za posledních šest let stouply ceny z 2195 na 2729, tj. o plných 24 procent!! Okrádání mas pracujícího obyvatelstva, zejména dělníků, potají dohodnutými kapitalisty vykazuje pozoruhodný „pokrok“.

A páni kapitalisté — jak ve výše uvedeném časopise, tak ve svých nesčetných, vládou milostivě povolovaných společnostech a svazech — dál žehrají na „*nespravedlivost*“ zdaňování obchodu a průmyslu!

Bylo by to k smíchu... jenomže dělníkům do smíchu není.

Ubozí a nešťastní průmysloví milionáři uvádějí z vládního dokumentu tyto údaje o zdanění *nemovitostí ve městech*²³⁴:

V roce 1910 se důchod z těchto nemovitostí odhadoval na 239 miliónů rublů (tento odhad se ovšem dělal úředně, byrokraticky, takže si dovedeme představit, kolik desítek miliónů chudičský obchodnický stav zatajil). V roce 1912, tj. za pouhé dva roky, se důchod z nemovitostí ve městech odhadoval již na 500 miliónů rublů (počítáno jenom Rusko bez Království polského).

Tedy *během dvou let* vzrostl čistý důchod z nemovitostí ve městech o více než 250 miliónů rublů!! Podle toho si můžeme udělat představu o tom, jaká řeka zlata, vytvořená z miliónů potůčků nepředstavitelné bídy, nouze a hladovění rolníků a dělníků, proudí do kapes kapitalistů.

„Dnešní drahota“ není nic jiného než dnešní (kapitalistická) forma zbídačování, ožebračování a okrádání pracujících za neslýchaného obohacování hrstky kapitalistů.

Chudičcí kapitalisté si stěžují, že daně jim ukládané jsou zjevně „nespravedlivé“. Jen si považte: musí odvádět 6 procent z *čistého* zisku. V roce 1910 odvedli (v Rusku bez Polska) na daních 14 miliónů rublů a v roce 1912 29,8 miliónu rublů.

Daně placené odíranými milionáři se tedy za dva roky zvýšily téměř o 16 miliónů rublů.

Co myslíte, soudruzi dělníci: jestliže se *čistý* zisk zvýšil za dva roky z 240 na 500 miliónů, tj. o 260 miliónů rublů, nemělo by se vybrat na daních sto nebo dvě stě miliónů rublů? Nemělo by se z *dodatečného* zisku 260 miliónů rublů, vydělaných na dělnících a chudých rolnících, požadovat dvě stě miliónů — podle skromného odhadu — na školy, nemocnice, na pomoc hladovějícím a na pojištění dělníků?

Napsáno 17. (30.) května 1913

Otištěno 22. května 1913

v Pravdě, č. 116

Podle textu Pravdy

N Ě M E C K Á S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E A Z B R O J E N Í

V rozpočtovém výboru německého Říšského sněmu prošel při prvním čtení návrh branného zákona. Není pochyb, že tento zákon bude schválen. Vláda junkerů — těchto bratří našeho Puriškeviče a Markova — „pracuje“ ruku v ruce s německou buržoazií na tom, aby ještě více ujařmila lid a zároveň zvýšila zisky pánů továrníků vyrábějících ničivé zbraně. Výrobci munice a vojenské výstroje dělají slušné obchody. Pruští šlechtičtí synkové se už předem těší, že se dostanou na „dodatečně zřízená“ důstojnická místa. Všechny vládnoucí třídy jsou spokojeny — vždyť co jiného jsou dnešní parlamenty než nástroje k vykonávání vůle vládnoucích tříd?

Aby zdůvodnili nové zbrojení, snaží se — jak se to obvykle dělává — barvitě vylíčit nebezpečí hrozící „vlasti“. Německý kancléř straší německého šosáka mimo jiné *slovanským nebezpečím*. Jen se podívejte, jak vítězství na Balkáně posílila „Slovanstvo“, jež se nevraživě dívá na celý „německý svět“!! Panslavismus, myšlenka sjednocení všech Slovanů proti Němcům — to je nebezpečná věc, tvrdí junkerský kancléř.

Němečtí sociální demokraté odhalili a dál ve svém tisku, ve svých parlamentních projevech a na schůzích neúnavně odhalují tyto pokrytecké, šovinistické výpady. Existuje stát, řekli sociální demokraté, jehož většina obyvatelstva je slovanská a v němž už dávno existuje politická svoboda a konstituční zřízení. Je to Rakousko. Obávát se, že tento stát pomýšlí na válku, je prostě absurdní.

Německý kancléř, přitlačený sociálními demokraty ke zdi, připomněl bouřlivé demonstrace panslavistů v Petro-

hradě. Báječný argument! Výrobci zbraní, pancéřů, děl, střelného prachu a jiných „kulturních“ potřeb se chtějí obohacovat jak v Německu, tak i v Rusku, a aby mohli vodit veřejnost za nos, ukazují prstem jeden na druhého. Němce straší ruskými šovinisty a Rusy zase německými! Obojí hrají žalostnou úlohu v rukou kapitalistů, kteří velmi dobře vědí, že už pouhé pomyšlení na válku Ruska proti Německu je směšné.

Znovu připomínáme, že němečtí šovinisté mají zajištěnu v Říšském sněmu většinu. Ale němečtí dělníci projevují čím dál větší rozhořčení a stále důrazněji požadují, aby se proti šovinistům, kteří nestoudně okrádají lid, nepoužívalo pouze parlamentních prostředků boje. Stojí za povšimnutí, že na plenární schůzi sociálních demokratů 1. württemberského volebního okrsku (Stuttgart) byla schválena tato rezoluce:

„Plenární schůze vyjadřuje své politování nad tím, že se boj proti návrhu branného zákona v parlamentě nevede dost energicky. Domnívá se, že dravému útoku zbrojního kapitálu na kapsu lidu je nutné čelit všemi možnými prostředky. Proto okrsková plenární schůze očekává od sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu, že jakmile návrh zákona bude z výboru postoupen k projednávání plénu Říšského sněmu, zahájí velmi energický boj a v případě potřeby se nezastaví ani před obstrukcí. Schůze však pokládá dosavadní mimoparlamentní boj strany za nedostačující: žádá proto vedení strany, aby začalo organizovat takové akce, do nichž by se zapojilo všechno pracující obyvatelstvo, nevyjímaje ani masové stávky.“

Německá sociální demokracie si pomalu, ale stále více uvědomuje, že dělníci musí vést rozhodnější, ofenzivní, masový boj. I když se oportunisté, kterých je v parlamentní frakci i mezi funkcionáři dělnického hnutí mnoho, proti takovému boji stavějí, v dělnických masách se takový boj setkává se stále většími sympatiemi.

Napsáno 17. (30.) května 1913

Otištěno 22. května 1913

v Pravdě, č. 116

Podle textu Pravdy

R Ů S T K A P I T A L I S T I C K Ě H O B O H A T S T V Í

Kapitalisté neradi mluví otevřeně o svých příjmech. „Obchodní tajemství“ se přísně zachovává, takže pro nezasvěcence je velmi těžké vniknout do „tajů“ vytváření bohatství. Soukromé vlastnictví je posvátné, nikdo nesmí zasahovat do vlastnickových záležitostí. Taková je zásada kapitalismu.

Jenomže kapitál už dávno překročil rámec soukromého vlastnictví a vedl k vytváření akciových společností. Stovky a tisíce akcionářů, kteří se navzájem neznají, tvoří jeden podnik; páni soukromí vlastníci nejednou pohořeli, když se „obchodním tajemstvím“ kryli prohnání spekulanti vyprazdňující kapsy svým partnerům v podnikání.

Posvátné soukromé vlastnictví bylo sice nuceno část své posvátnosti obětovat: bylo třeba akciovým podnikům zákonem uložit, aby řádně vedly účty a uveřejňovaly hlavní výsledky své bilance. Tím ovšem klamání veřejnosti nepřestalo, jenom nabylo jiných forem, stalo se důmyslnějším. Velkokapitál k sobě připojoval po částkách nevelké kapitály akcionářů roztroušených po celém světě, a tím ještě více zmohutněl. Pomocí akciových společností disponuje nyní milionář nejen svým miliónem, ale i dodatečným kapitálem, řekněme ve výši 800 000 rublů, získaným dejme tomu od 8000 drobných vlastníků.

Zato nesmyslnost kapitalismu vyvstává před masami obyvatelstva stále jasněji a názorněji.

Vezměme například výsledky uveřejněných bilancí pojišťovacích společností v Rusku za deset let, od roku 1902 do roku 1911^[273].

Akciový kapitál (21 akciových společností) činil v roce 1902 31 $\frac{1}{3}$ miliónu rublů, kdežto v roce 1911 (u týchž 21 společností) dosahoval již 34,8 miliónu rublů. Obyčejně to bývá tak, že většina kapitálu patří hrstce milionářů. Takových deset nebo dvacet magnátů může mít akcie v hodnotě 18 miliónů rublů, a protože mají většinu, nekontrolovatelně disponují ostatními 13 nebo 16 milióny „drobných“ akcionářů.

Profesoři, kteří obhajují kapitalismus, při pohledu na vzrůstající počet drobných akcionářů blábolí o zvyšujícím se počtu vlastníků. Ve skutečnosti však vzrůstá moc (a příjmy) milionářských magnátů *nad* kapitálem „potěru“.

Jen se podívejte, jak se za deset let vzmohli naši pojišťovací králové. Dividenda z akciového kapitálu činila za deset let *průměrně víc než* deset procent!! Slušný zisk, ne? V nejhorším roce desetiletí „vydělali“ šest kopějek z rublu, kdežto v nejlepších letech dvanáct kopějek!

Rezervní kapitál se zdvojnásobil: roku 1902 činil 152 miliónů rublů, kdežto roku 1911 již 327 miliónů. Jmění se téměř zdvojnásobilo: roku 1902 činilo 44 miliónů a roku 1911 76 miliónů.

Celkem 32 miliónů *nového* jmění za deset let v jednadvaceti společnostech!

Kdo toto jmění „vydělal“?

Ti, kdo nepracovali, tj. akcionáři, především milionářští magnáti, kteří vlastní většinu akcií.

Pracovaly stovky zaměstnanců, kteří objížděli pojištěnce, uzavírali pojistky, odhadovali majetek pojištěnců a trápili se nad výpočty. Tito zaměstnanci zůstali jenom zaměstnanci. Kromě platu (který ve většině případů jak známo nestačí ani na to, aby jakžtakž užívali rodinu) nedostávají nic. Žádné jmění si ušetřit nemohou.

A pokud některý z magnátů přiložil ruku k „dřlu“, ovšem jako *ředitel*, dostal za to jako *zvláštní* odměnu ministerský plat i prémie.

Páni akcionáři zbohatli *za* to, že *nepracovali*. Dostávali

v průběhu desetiletí průměrně tři milióny čistého zisku ročně, přičemž jejich „lopota“ spočívala ve stříhání kupónů, a to stloukli dohromady ještě dodatečný kapitálek ve výši 32 miliónů rublů.

Napsáno 19. května

(1. čeruna) 1913

Otištěno 9. čeruna 1913

v Pravdě, č. 131

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

JAK ORGANIZUJÍ MASY NĚMEČTÍ KATOLÍCI

V zaostalých státech, kde je převážná většina obyvatelstva bezprávná, kde neexistuje politická svoboda, kde vládné zvláště úřadů, nejsou ani žádné větší politické organizace. Jen nepatrné hrstky statkářů nebo průmyslových milionářů požívají „svobody spolčování“, ale tyto hrstky upínají veškerou svou pozornost nahoru, k „vyšším kruhům“, k vládním orgánům, a nejenže se nesnaží organizovat lidové masy, ale bojí se takového organizování jako ohně.

Ve státech, kde jsou zajištěna základní ústavní práva a účast lidu na rozhodování o státních záležitostech, usilují o organizování mas nejen socialisté (jejich jedinou silou je uvědomování a organizování mas), ale i *reakční strany*. Je-li státní zřízení demokratizováno, *musí* kapitalisté hledat oporu v masách, a k tomu je třeba, aby je organizovali pod hesly klerikalismu (tmářství a náboženství), nacionalismu a šovinismu atd.

Politická svoboda neodstraňuje třídní boj, nýbrž naopak způsobuje, že se tento boj stává uvědomělejším a rozsáhlejším, neboť pro něj získává nejzaostalejší vrstvy lidu, učí je politice, učí je hájit jejich názory a jejich zájmy.

Je poučné si všimnout, jak organizuje lidové masy například německá reakční strana Zentrum, tj. katolíci. Snaží se přimět masy, aby hájily kapitalismus pod náboženskými a „vlasteneckými“ hesly. Katolíkům v Německu se tak podařilo využít předsudky a nevědomost lidových mas — částečně proto, že katolíci jsou v Německu v menšině a že tato menšina byla kdysi státem pronásledována. A masy pracujících a vykořisťovaných vždy instinktivně

sympatizují s pronásledovanými. Katoličtí reakcionáři dovedli toto cítění mas využít.

Katolíci vybuodovali masovou organizaci — takzvaný Lidový svaz pro katolické Německo. Tento svaz má *tři čtvrtě miliónu členů*. Je to přísně centralizovaná organizace. Jejím cílem je obrana „křesťanského“ (ve skutečnosti však *kapitalistického*) zřízení a boj proti „rozkladným“ (tj. socialistickým) tendencím.

V čele svazu stojí čtyřiadvacetičlenné vedení. Z toho devět členů vyřizuje běžnou agendu vedení a ostatní zastupují různé části země, jednotlivá velká města atd. Pro každých 20 až 40 katolických rodin je jmenován jeden „důvěrník“. Všichni důvěrníci se řídí směrnicemi vedení.

Když páni katolíci brojí proti sociálním demokratům, obvykle křičí, že sociálně demokratičtí agitátoři žijí z dělnických peněz. Avšak katolíci sami si ve *své* organizaci počínají zrovna tak: v každém poněkud významnějším místě mají *placené agitátory*.

Práce ve vedení strany je organizována naprosto stejně jako v továrně. Dvacet zvlášť k tomu určených zaměstnanců se stará o „literaturu“: jeden má na starosti teologii, druhý agrární otázku, třetí sociálně demokratické hnutí, čtvrtý řemeslníky atd. Pořizují se výstřižky a výpisky z novin a časopisů a zakládá se kartotéka. Pracují tu i stenografové. Zvláštní knihovna má 40 000 svazků. Píší se dopisy do novin — „příspěvky dopisovatelů“, které se pak uveřejňují v desítkách katolických listů. Píší se zvláštní „sociálně politické“ a zvláštní „apologetické“ (tj. na obhajobu náboženství a křesťanství) články. Vycházejí edice brožur k nejrůznějším otázkám. Ročně se rozesílá na 5000 osnov různých referátů. Zvláštní oddělení se zabývá filmovou propagandou. Informační kancelář poskytuje bezplatně veškeré informace: v roce 1912 jich poskytla přes 18 miliónů.

Katoličtí studenti jsou soustavně zapojováni do propagandy a agitace, zejména o prázdninách. Důvěrníci (je

jich několik *desítek tisíc*) se sjíždějí na zvláštní „sociální kursy“. Speciálnímu „školení“, jak bojovat proti sociálním demokratům, jsou věnovány zvláštní dvouměsíční kursy při vedení strany. Zvláštní čtrnáctidenní kursy se pořádají pro rolníky, pro učitele, pro obchodní zaměstnance atd.

Němečtí katoličtí černosotňovci si nevedou špatně. Ale veškerá jejich práce je jen chabou napodobeninou práce německých sociálních demokratů.

Napsáno 20. května

(2. čeruna) 1913

Otištěno 26. května 1913

v Pravdě, č. 120

Podle textu Pravdy

O DOVOLENÝCH PRO DĚLNÍKY

Kovodělníci v Německu stojí stejně jako i v jiných zemích v prvních řadách uvědomělých a organizovaných proletářů. Mimo jiné vznesli požadavek zavedení řádných *dovolených na zotavenou* pro dělníky.

Továrníci se jak vidět tomuto opatření zuby nehty brání; poukazují na to, že by výdaje s tím spojené pro ně znamenaly příliš velkou „zátěž“. Ale němečtí kovodělníci ve zvláštní brožůře, kterou vydal jejich svaz, vyvrátili tyto ziskuchtivostí motivované a pokrytecké výmluvy přesnými čísly. Dokázali, že v 93 akciových společnostech německého kovodělného průmyslu dosáhl čistý zisk v letech 1905—1910 průměrně 13,4 %!!

Stačilo by snížit tento zisk o pouhých 2 % a všichni dělníci by mohli dostávat řádnou dovolenou.

Avšak dnes je systém *dovolených* ještě velmi málo rozvinutý a kapitalisté ho většinou používají k tomu, aby si dělníky zotročili. Němečtí kovodělníci uspořádali k otázce *dovolených* dvě ankety (dvě dotazníkové akce), a to v roce 1908 a v roce 1912.

V roce 1908 bylo napočítáno 138 podniků, jež poskytovaly svým dělníkům dovolenou. Ze 75 591 dělníků zaměstnaných v těchto podnicích mělo dovolenou 13 579 dělníků, tj. 17,9 %.

V roce 1912 bylo zjištěno 389 podniků, jež poskytovaly svým dělníkům dovolenou. Ze 233 927 zaměstnaných dělníků mělo dovolenou 34 257, tj. 14 %.

Celkem připadly na každých 1000 podniků kovodělného průmyslu jenom *tři* podniky, kde se poskytovala dovolená!

Ze všech kovodělníků dostávalo dovolenou jenom 1,8 %, tj. necelá *padesátina*.

Většina — víc než devět desetin — podniků, kde se poskytují dovolené, dává dovolenou jen těm dělníkům, kteří v závodě pracují delší dobu. Z 389 závodů (s 233 927 dělníky) se v 84 závodech se 140 209 dělníky požaduje, aby dělník byl v závodě zaměstnán *pět až deset let (!!)*, teprve pak získá nárok na dovolenou.

Je jasné, že taková dovolená znamená pro dělníky směšně nepatrné zlepšení, neboť je *hlavně* vnaididlem, jak dělníky připoutat k závodu, a prostředkem boje proti stávkám!

Délka dovolené ve většině případů (u 72 % dělníků v uvedených závodech) nepřesahuje *jeden týden*. U 10 % dělníků trvá dovolená *méně než týden* a jen u 16 % *déle než týden* (nejvýš dva týdny).

Ve většině podniků, kde se dovolená poskytuje (v 97 %), dostávají dělníci v době dovolené dosavadní nebo průměrnou týdenní mzdu.

Vidíme tedy, že dokonce i ve vyspělém průmyslu vyspělé země jsou na tom dělníci s dovolenými strašlivě špatně. Ale nutnost pravidelné a dostatečné zotavené si uvědomuje čím dál víc dělníků a organizovaní dělníci dosáhnou svou vytrvalostí úspěchů i na tomto poli.

*Napsáno 20. května
(2. června) 1913
Otištěno 31. května 1913
v Pravdě, č. 124
Podepsán N. N.*

Podle textu Pravdy

OTEVŘENÁ SLOVA LIBERÁLA

Nedávno zemřel redaktor listu Russkije vědomosti⁷⁵ V. M. Sobolevskij. Liberálové v něm uctívali „neohroženého pokrokáře“. Mluvílo se a psalo o jeho osobních vlastnostech. Avšak politické zaměření listu se obcházel.

Pro naše liberály není nic pohodlnějšího než zamlžovat věci starými, fádními a všeobecnými pojmy „opozičnost“ a „pokrokářství“. Ale co se za těmito slovy skrývá, *jakou* opozičností se ten či onen činitel vyznačoval a *které* třídy sloužil, to nerozebírají rádi. To je pro liberály nepřijemné.

Avšak demokracie se musí pítit po pravdě. Uctívejte si ve V. M. Sobolevském pokrokáře, na to máte právo. Ale chcete-li lid opravdu politicky uvědomovat, nezapomínejte na *zaměření* listu Russkije vědomosti, v nichž se svérázně pojilo *pravicové* kadetství s narodnickým nádechem.

Pan L. Pantělejev, který věnoval v Reči článek památce V. M. Sobolevského^[187], píše, že to byl „velký skeptik, pokud jde o to, jaké síly má naše pokroková společnost k dispozici“.

Z toho nikdo nemůže být moudrý: Jakého druhu byl tento skepticismus? O jakou společnost tu jde? Roušku poodhalují tato slova V. M. Sobolevského, která pan Pantělejev cituje: „Co se dá očekávat od společnosti, která je ve své převážné většině dosud až do morku kostí prostoupena tradicemi a zvyky nevolnictví? Jakou podporu může nový řád očekávat od miliónů polootroků, od žebráků, hladových, opilců a negramotných?“

Pan Pantělejev, který usoudil, že bude vhodné uveřejnit tato otevřená slova, nepostřehl, jaké světlo vrhají na vztah ruských liberálů k demokracii.

V létě 1905 přinesly Russkije vědomosti článek pana Vinogradova^[24], hvězdy liberální vědy, který dokazoval, že tito polootroci nesmějí zacházet příliš daleko, že by měli být skromnější a pokojnější. Russkije vědomosti snad dříve než ostatní liberální tisk vyjádřily naprosto jasně své kontrarevoluční stanovisko k událostem.

Není skepticismus jako skepticismus. Jde-li o veřejného činitele, je třeba si položit otázku, vůči *kteří* třídě byl skeptikem. Sobolevskij (stejně jako jeho Russkije vědomosti) byl skeptikem, ba dokonce pesimistou, pokud jde o rolníky. Byl optimistou, pokud jde o statkáře: líčil je tak, že jsou schopni „reform“, že „upřímně sympatizují s novým řádem“, že to jsou „kulturní lidé“ apod. Směs tohoto statkářského liberalismu (ne zpola, ale zcela otrockého) s narodnictvím byla příznakem prohnílosti „osvícené“, zámožné a nasycené liberální společnosti, která *hlásala* pro-citajícím „milionům polootroků“ otrockou morálku a otrockou politiku. Tato liberální společnost byla „až do morku kostí“ prostoupena patolízalstvím vůči statkářům, takže narodnictví listu Russkije vědomosti obráží především patriarchální Rus pokorného mužika a na liberála si hrajícího statkáře.

Napsáno 21. května

(3. června) 1913

Otištěno 1. června 1913

v Pravdě, č. 125

Podle textu Pravdy

TOVÁRNÍCI O DĚLNICKÝCH STÁVKÁCH

I

V tiskárně P. P. Rjabušinského v Moskvě vyšla zajímavá kniha pod názvem Sdružení továrníků moskevské průmyslové oblasti v roce 1912 (Moskva 1913)^[174]. Cena není uvedena. Páni továrníci nechtějí dávat své publikace do prodeje.

Když předseda sdružení Julij Petrovič Gužon zahajoval 30. března letošního roku jeho výroční valnou hromadu, blahopřál průmyslníkům „k zahájení sedmého roku činnosti“ jejich organizace a dal se slyšet, že páni průmyslníci „si svou jednotou udělali představu o síle sdružení průmyslníků, kterou nelze přehlížet“. „Upevnit prestiž této síly musí nyní být hlavním úkolem nových členů sdružení,“ řekl pan Gužon.

Tento projev, jak vidíte, nijak neoplývá důvtipem, vypadá jako projev nějakého vojenského písaře, ale zato sebevědomý je ažaž.

Podívejme se na kapitoly, které obsahují faktické údaje. Víc než třetina knihy (s. 19—69) je věnována *stávkám*. Celkový počet dělníků, kteří stávkovali v roce 1912, uvádějí páni průmyslníci takto: [viz tabulku na str. 218. *Red.*]

Snadno postřehneme, že údaje pánů průmyslníků jsou v porovnání se skutečností *nižší*. Tím se prozatím nebudeme zabývat (byla vynechána stávka šesti tisíc dělníků na Leně, neboť lenská rýžoviště nepodléhají dozoru tovární inspekce), ale zato si podrobněji všimneme statistiky továrníků.

Počet dělníků, kteří stávkovali v roce 1912, *přesahuje polovinu* celkového počtu dělníků v Rusku, a činí tedy 51,7

procenta. Z toho na hospodářské stávky připadá *desetina* dělníků (10,1 procenta), kdežto na politické *čtyři desetiny* (41,6 procenta).

Druh stávek	Počet stávkujících dělníků	
	Rok 1912	Rok 1911
Hospodářské	207 720	96 730
Z toho:		
kovodělný průmysl	64 200	17 920
textilní průmysl	90 930	51 670
ostatní průmyslová odvětví	52 590	27 140
Politické	855 000	8 380
Z toho:		
vyvolané událostmi na Leně	215 000	
oslavy 1. máje	300 000	
na podzim	340 000	
Celkem	1 062 720	105 110

„Uplynulý rok,“ píše páni továrníci, „se vyznačoval neobvyklým růstem počtu politických stávek, které neustále narušovaly normální chod prací a udržovaly celý průmysl v napětí.“ Následuje výčet nejdůležitějších stávek v druhé polovině roku: srpen — v Rize na protest proti tomu, že dělníkům bylo odňato volební právo; září — ve Varšavě v souvislosti s událostmi v kutomarské káznici; říjen — v Petrohradě v souvislosti se zrušením voleb zmocněnců, v Revelu na paměť událostí roku 1905, v Petrohradě v souvislosti se známým rozsudkem nad námořníky válečného loďstva; listopad — v Petrohradě v souvislosti se sevastopolským rozsudkem a v den zahájení činnosti dumy, dále jedna stávka u příležitosti druhého výročí úmrtí Lva Tolstého; prosinec — v Petrohradě u příležitosti jmenování dělníků do pojišťovacích institucí. Z toho páni továrníci vyvozují závěr:

„Časté protestní stávky, které následovaly jedna za druhou, neobvykle rozmanité a co do závažnosti rozdílné pohnutky, které přiměly dělníky k přerušení práce, svědčí nejen o značném napětí v poli-

tické atmosféře, ale i o poklesu disciplíny v továrnách.“ Dále následuje obvyklé vyhrožování „přísnými opatřeními“: pokutami, zrušením prémie a vylukami. „Zájmy tuzemské výroby,“ prohlašují továrníci, „naléhavě vyžadují pozvednout disciplínu v závodech na stejnou výši, jaká je v západoevropských zemích.“

Páni továrníci by rádi pozvedli „disciplínu“ na stejnou výši, jaká je na „Západě“, ale o stejném pozvednutí „politické atmosféry“ nechtějí ani slyšet...

V dalších člancích se budeme zabývat údaji o rozdělení stávkujících podle oblastí, podle průmyslových odvětví a podle výsledků stávek.

I I

Údaje moskevského sdružení továrníků o rozdělení dělníků, kteří stávkovali v roce 1912, podle oblastí a podle výrobních odvětví jsou zpracovány velmi špatně. Naším miliónářům by vůbec neuškodilo, kdyby si jako pomocníka při psaní knihy a přepočítání tabulek najali alespoň nějakého gymnazistu. Chyby ve výpočtech a jiné nesmysly bijí do očí, srovnáme-li například údaje na s. 23, 26 a 48. S oblibou řečníme o kulturnosti a o „prestiži síly“ obchodníků, ale vykonat obstojně i tu nejjednodušší práci nedovedeme.

Uvádíme statistiku stávek — *pouze hospodářských* — za celý rok 1912 a za posledních sedm měsíců tohoto roku podle oblastí, jak ji zpracovali továrníci: [viz tabulku na straně 220. *Red.*]

Stačí podívat se na čísla týkající se Jihu, abychom postřehli, že statistika továrníků není k ničemu, protože je krajně neúplná. Spolehlivější jsou zřejmě čísla za posledních sedm měsíců roku 1912, neboť zde (a jenom zde) je uvedeno podrobné rozdělení stávkujících podle oblastí, podle hlavních průmyslových odvětví i podle výsledků stávek.

Oblast	Za celý rok 1912		Za posledních sedm měsíců roku 1912	
	Počet stávkujících dělníků	Počet prostávkovaných dnů (v tisících)	Počet stávkujících dělníků	Počet prostávkovaných dnů (v tisících)
Moskevská	60 070	799,2	48 140	730,6
Petrohradská	56 890	704,8	35 390	545,7
Pobaltí	18 950	193,5	13 210	153,6
Jih	23 350	430,3	22 195	427,6
Království polské	21 120	295,7	12 690	249,9
<i>Celkem</i>	180 380	2423,5	131 625	2107,4

Údaje podle jednotlivých oblastí ukazují, že petrohradští dělníci jsou i v hospodářském boji (nemluvě již o politickém) před všemi dělníky Ruska. Počet stávkujících v petrohradské oblasti (35 000 za posledních sedm měsíců roku 1912) dosahuje asi tři čtvrtin celkového počtu stávkujících v moskevské oblasti (48 000), avšak tam je továrních dělníků *téměř čtyřikrát* více než v petrohradské oblasti. V Království polském je dělníků o něco více než v petrohradské oblasti, ale stávkujících je zde jenom asi třetina.

Pokud jde o Moskvu, je samozřejmě třeba vzít v úvahu horší konjunkturu (tj. tržní podmínky) v textilním průmyslu, avšak v Polsku připadají dvě třetiny účastníků hospodářských stávek na textilní dělníky, a v dalším výkladu uvidíme, že tyto stávky textilních dělníků v Polsku byly zvláště úspěšné.

Petrohradští dělníci tedy v roce 1912 vtahovali do hospodářského hnutí jistou část dělníků ostatního Ruska.

Na druhé straně v *úpornosti* stávek vede Jih a Polsko: zde připadá na jednoho stávkujícího 19 prostávkovaných dnů, kdežto v Petrohradě a v Moskvě 15 (a v Pobaltí 12) dnů. V celém Rusku připadá na každého stávkujícího průměrně 16 prostávkovaných dnů. Páni autoři statistiky

továrníků dospěli k číslu 13,4 dne za celý rok 1912. Z toho vyplývá, že v druhé polovině roku houževnatost dělníků a úpornost jejich boje ještě více vzrostly.

Statistika dále ukazuje, že *houževnatost* dělníků ve stávkovém boji *vzrůstala*. V letech 1895—1904 se průměrná doba trvání stávek, připadající na jednoho dělníka, odhadovala na 4,8 dne, v roce 1909 na 6,5 dne, v roce 1911 na 7,5 dne (8,2 dne, nepočítáme-li politické stávky) a v roce 1912 už na 13,4 dne.

Rok 1912 tedy ukázal, že *houževnatost* dělníků v hospodářském boji *vzrůstá* a že v počtu stávkujících — relativně k počtu dělníků — zaujímá první místo Pítěr.

V dalším článku se podíváme na údaje o úspěšnosti stávek.

I I I

Statistika továrníků rozděluje dělníky, kteří stávkovali v roce 1912 (hospodářské stávky), podle výrobních odvětví takto:

Výrobní odvětví	Za celý rok 1912		Za posledních sedm měsíců roku 1912	
	Počet stávkujících dělníků	Počet prostávkovaných dnů (v tisících)	Počet stávkujících dělníků	Počet prostávkovaných dnů (v tisících)
Kovodělníci	57 000	807,2	40 475	763,3
Textilní dělníci	85 550	1025,5	66 590	930,6
Ostatní	37 830	590,5	24 560	413,5
<i>Celkem</i>	180 380	2423,5	131 625	2107,4

Zde je krajní neúplnost údajů statistiky továrníků a její krajně nedbalé zpracování ještě nápadnější: souhrn stávkujících za prvních pět měsíců (79 970) a za posledních sedm měsíců dává 211 595, a ne 180 nebo 207 tisíc!

Páni továrníci sami dokázali, že *uvádějí nižší* počet stávkujících.

Kovodělníci vedou jak v poměru stávkujících k celkovému počtu dělníků, tak i délkou stávek: na jednoho stávkujícího kovodělníka připadá 18 prostávkovaných dnů, na jednoho textilního dělníka 14 a na ostatní odvětví po 16 dnech. Lepší tržní podmínky pro kovodělný průmysl, jak vidíme, vůbec neznamenají, že by dělníci nemuseli bojovat o každou kopějku vyšší mzdy.

Pokud jde o výsledky stávek, prohlašuje statistika továrníků rok 1912 pro dělníky za *méně příznivý* než rok 1911. V roce 1911 prý utrpělo porážku 49 procent stávkujících dělníků, kdežto v roce 1912 už 52 procent. Ale tyto údaje nejsou přesvědčivé, neboť se srovnávají různé veličiny: *celý* rok 1911 se *sedmi měsíci* roku 1912.

Stávky v roce 1912 mají ofenzivní, a ne defenzivní charakter. Dělníci bojují *za zlepšení* pracovních podmínek, a ne *proti jejich zhoršení*. To znamená, že 52 procent stávkujících nedosáhlo zlepšení, 36 procent *dosáhlo* plného nebo částečného úspěchu, čili si vymohlo zlepšení, a u 12 procent nebyly výsledky zjištěny. Je pravděpodobnější, že továrníci zatajují v těchto 12 procentech případů svou porážku, neboť každý úspěch kapitálu proti práci vzbuzuje u nich zvláštní pozornost a jáсот.

Srovnáme-li úspěšnost stávek za posledních sedm měsíců roku 1912 podle oblastí a podle průmyslových odvětví, dostaneme tento obraz:

Nejméně úspěšné byly stávky v moskevské oblasti: 75 procent stávkujících utrpělo porážku (tj. nedosáhlo zlepšení); dále následuje petrohradská oblast s 63 procenty, Jih s 33, Pobaltí s 20 a Polsko s 11 procenty poražených. V posledních *třech* oblastech dosáhli tedy dělníci *mimořádně velkých* vítězství. Z 48 000 stávkujících v těchto třech oblastech dosáhlo 27 000 zlepšení, tedy *zvítěžilo*; 11 000 utrpělo porážku a u 10 000 nebyly výsledky zjištěny.

Naproti tomu v prvních dvou oblastech (Moskva a Petro-

hrad) zvítězilo z 83 000 stávkujících pouze 20 000; porážku utrpělo (tj. nedosáhlo zlepšení) 59 000 a výsledek nebyl zjištěn u 4000 stávkujících.

Podle průmyslových odvětví utrpělo ve stávce porážku 66 procent textilních dělníků, 47 procent kovodělníků a 30 procent ostatních.

Nejhorší tržní podmínky mají textilní dělníci. V moskevské oblasti zvítězilo z 38 000 stávkujících textilních dělníků jenom 6000, kdežto 32 000 utrpělo porážku; v Petrohradě byly 4000 vítězů a 9000 poražených. Zato v Polsku bylo poraženo jenom 400 a zvítězilo 8000 textilních dělníků.

Finanční výsledky stávek (hospodářských) za poslední dva roky odhaduje statistika továrníků takto:

	Přímé ztráty průmyslníků	Ztráty na mzdách	Ztráty celé země na výrobě
(v tisících rublů)			
Kovodělný průmysl	558	1145	4 959
Textilní průmysl	479	807	6 010
Ostatní odvětví	328	529	3 818
<i>Celkem</i> v roce 1912	1365	2481	14 787
<i>Celkem</i> v roce 1911	402	716	4 563

Celkem přišli továrníci za dva roky o 1,8 miliónu rublů; ztráty dělníků činily 3 milióny rublů a ztráty ve výrobě 19 miliónů rublů.

Tady dělají páni továrníci tečku. To jsou mudrci! A co zisk dělníků?

Za dva roky dosáhlo vítězství 125 000 dělníků. Jejich roční výdělek činí 30 miliónů rublů. Požadovali zvýšení od 10 do 25 procent, někdy až 40 procent, jak přiznávají sami továrníci. 10 procent z 30 miliónů jsou 3 milióny rublů. A co zkrácení pracovní doby?

A co takové „nové“ (jak říkají továrníci) požadavky, jako je požadavek „nepropouštět dělníky bez souhlasu jejich spoluzaměstnanců“?

Kdepak, páni továrníci! Dokonce i z hospodářského hlediška (nemluvě již o politických stávkách) jsou úspěchy dělníků *obrovské*. Buržoazie nechápe ani dělnickou solidaritu, ani podmínky proletářského boje.

Asi 300 000 dělníků obětovalo za dva roky na hospodářský boj 3 milióny rublů. Bezprostřední zisk z něho *ihned* mělo 125 000 dělníků. Krok kupředu však udělala celá dělnická třída.

Napsáno 23.—25. května

(5.—7. června) 1913

Otištěno 30. května, 2., 5. a

9. června 1913 v Pravdě,

č. 123, 126, 127 a 131

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

NÁVRH PLATFORMY
KE IV. SJEZDU
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
LOTYŠSKÉHO KRAJE⁷⁶

Revoluční rozmach dělnického hnutí v Rusku, zostřování politické krize v zemi, perspektiva blízké nebo vzdálenější hospodářské krize, kolísání a rozbroje v mnohých sociálně demokratických skupinách a kroužcích — to všechno nutí uvědomělé lotyšské dělníky obrátit se na své soudruhy s výzvou, aby se usilovně připravovali na nadcházející IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje a důkladně projednali úkoly, které nyní čekají revoluční sociální demokracii.

Skupina členů různých organizací lotyšské sociální demokracie předkládá všem sociálně demokratickým organizacím jako diskusní materiál tuto *platformu* názorů na nejdůležitější zásadní otázky týkající se samé existence a celkového zaměření činnosti naší sociálně demokratické dělnické strany, zejména na takové otázky, které nynější ústřední výbor lotyšské sociální demokracie tvrdošijně ignoruje nebo je podle našeho názoru řeší nesprávně.

HODNOCENÍ POLITICKÉ SITUACE
A VŠEOBECNÝCH
TAKTICKÝCH ÚKOLŮ
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE

Není pro nikoho žádným tajemstvím, že období nadvlády kontrarevoluce vyvolalo mezi sociálními demokraty hluboký ideový rozklad a názorovou rozkolísanost. Všude se

najdou sociální demokraté, kteří, jak to správně vystihl soudruh An^[67] (Luč, č. 95), jdou „jeden hot a druhý čehý“^[101]. V sociálně demokratickém tisku jsou vyslovovány takové názory, že se dělníci nemají připravovat na revoluci a ani ji očekávat, že demokratická revoluce je dokončena apod. Ačkoli žádná odpovědná skupina ani organizace v SDDSR nevyložila takové názory alespoň trochu konkrétně, přesně a oficiálně, neustále na nich budují všechny své úvahy o taktice takzvaní likvidátoři (Naša zarja a Luč), které podporuje nynější ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje.

V tisku tohoto zaměření se na každém kroku setkáváme hned s tvrzením, že se nynější státní zřízení Ruska zásadně liší od předříjnového (jako bychom k vybojování základů politické svobody již nepotřebovali revoluci), hned zase se srovnáváním nynější taktiky ruských sociálních demokratů s taktikou evropských sociálních demokratů v zemích s ústavním zřízením, například Rakušanů a Němců v sedmdesátých letech 19. století (jako by v Rusku už existovala ústava, jak se domnívá Miljukov), hned zase s ražením hesla legální dělnické strany a svobody spolčování (hesla, které má smysl jenom tehdy, jestliže v zemi existují všeobecné základy a pilíře politické svobody a buržoazní ústava) a tak dále a tak podobně.

Upouštět za takových podmínek od přesného vymezení taktických úkolů sociální demokracie a od hodnocení politické situace nebo takové vymezení a takové hodnocení odkládat znamená nejen nebojovat proti bezideovosti, rozkladu, depresi a pochybovačství, ale i přímo napomáhat rozkladu, nepřímou podporovat názory, které likvidují stará stranická, revoluční usnesení sociální demokracie.

Přitom SDDSR má na tyto naléhavé a zásadní otázky přesnou stranickou odpověď. Tuto odpověď dala rezoluce z prosince 1908, která je pro stranu závazná a kterou nikdo nezrušil.

Léta, jež uplynula od schválení této rezoluce, plně

potvrdila její správnost — její upozornění na změny v charakteru samoděržaví, na kontrarevolučnost liberalismu atd. — a její závěr, že samoděržaví existuje dál, i když v renovované podobě, že podmínky, které vyvolaly revoluci v roce 1905, nepřestaly působit, že sociálně demokratická strana má před sebou *staré úkoly*, které vyžadují revoluční řešení a revoluční taktiku. V duchu této revoluční taktiky a *ve jménu* starých revolučních úkolů SDDSR je nutné *v plném rozsahu* využívat tribunu v dumě a *všechny* legální možnosti, jak to bezpodmínečně požadují usnesení téže (prosincové z roku 1908) konference SDDSR.

Proto všem sociálně demokratickým organizacím navrhuje, aby tuto rezoluci, kterou ostatně potvrdila i konference SDDSR v lednu 1912, znovu důkladně projednaly a *navrhly sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje tuto rezoluci jednoznačně potvrdit.*

Upozorňujeme všechny soudruhy, aby si dobře všimli nestrannického postupu srpnové (likvidátorské) konference „sociálně demokratických organizací“ z roku 1912⁷⁷, která stáhla hodnocení současné situace a stanovení všeobecných taktických úkolů z pořadu jednání, čímž otevřela dokořán dveře jakémukoli *upouštění od revolučních úkolů* (pod záminkou, že „předpověď“ revoluce prý nelze dokázat apod.).

Protestujeme zejména proti Bundu, který hrál na srpnové konferenci takovou významnou úlohu a který na své IX. konferenci^[185] dospěl v tomto upouštění od revolučních úkolů tak daleko, že se vytratilo heslo demokratické republiky a konfiskace statkářské půdy!

OTÁZKA JEDNOTY SDDSR

Čím širěji se rozvíjí hospodářský a politický boj dělníků, tím naléhavěji pociťují dělníci nutnost jednoty. Bez jednoty nemůže dělnická třída dosáhnout ve svém boji úspěchu.

V čem spočívá jednota? Samozřejmě v *jednotě sociálně*

demokratické strany. Všichni lotyšští sociálně demokratičtí dělníci jsou příslušníky sociálně demokratické strany a velmi dobře vědí, že tato strana je ilegální, že pracuje v podzemí, že jiná není a ani být nemůže.

Proto si ani nelze představit *skutečnou* (a ne proklamovanou) jednotu *jinak* než jako jednotu zdola, kterou by uskutečnili dělníci sami, ve svých ilegálních stranických organizacích.

Sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje musí jednoznačně vyhlásit právě takový požadavek jednoty, který byl vznesen mimo jiné na poradě ÚV SDDSR v únoru 1913.

Jestliže Luč uvítal *takovou* výzvu k jednotě posměšky na adresu „leninské strany“, jestliže Bund (reprezentovaný „židovskými činiteli dělnického hnutí“) tuto výzvu odmítl, *dokázali* tím lučovci i bundovci, že patří k likvidátorům.

Lotyšští sociálně demokratičtí dělníci, kteří uznávají ilegální stranu činy, a ne slovy, se nedají oklamat legálními deklamacemi ve prospěch jednoty. Kdo si přeje jednotu, ať vstoupí do ilegální strany!

V Z T A H K L I K V I D Á T O R S T V Í

Otázku likvidátorství, kterou zpočátku nadhodila stranická usnesení a tisk v zahraničí, mají nyní posoudit všichni uvědomělí dělníci Ruska. Také lotyšští sociálně demokratičtí dělníci se musí postarat, aby byla tato otázka probrána bez jakýchkoli vytáček a výhrad, aby byla jasně formulována, všestranně posouzena a jednoznačně vyřešena.

Už bylo dost báchovek o tom, že likvidátoři pracují v legálním hnutí. Tyto báchorky jsou vyvráceny *fakty*, která dokázala, že stoupenci zachování strany, odpůrci likvidátorů, antilikvidátoři, bezvýhradní obhájci illegality, jsou ve *všech* oblastech legálního hnutí *nesrovnatelně silnější* než likvidátoři.

Likvidátorství je odmítání nebo zlehčování ilegality, tj. ilegální (jedině existující) strany. Pouze v ilegalitě může strana vypracovávat *revoluční* taktiku a vnášet ji mezi masy jak prostřednictvím ilegálního, *tak i prostřednictvím legálního* tisku.

Usnesení SDDSR z prosince 1908 a z ledna 1910, která nikdo nezrušil a která jsou pro každého člena strany závazná, naprosto jasně a jednoznačně vymezila obsah likvidátorství právě takto a bezvýhradně je odsoudila.

Přes to všechno pokračuje Naša zarja a Luč v likvidátorské propagandě. V 15. (101.) čísle Luče byl růst sympatií dělníků k ilegalitě prohlášen za *politovánthodný jev*. V 3. čísle časopisu Naša zarja (březen 1913) autor tohoto článku (L. Sedov) *ještě více* zdůraznil své likvidátorství. To připustil *dokonce i An* v Luči (č. 95)!! Avšak redakce Luče v odpovědi Anovi *hájí likvidátora Sedova*.

Lotyšští sociálně demokratičtí dělníci musí stůj co stůj dosáhnout, aby sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje *rozhodně odsoudil likvidátorství časopisu Naša zarja a listu Luč*. Počinání těchto orgánů plně potvrdilo a denně potvrzuje rezoluci o likvidátorství, schválenou na únorové poradě ÚV SDDSR v roce 1913.

JAK ÚSTŘEDNÍ VÝBOR
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
LOTYŠSKÉHO KRAJE PODPORUJE
LIKVIDÁTORSKOU KONFERENCI
A LIKVIDÁTORSKÝ
ORGANIZAČNÍ VÝBOR

Nynější ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje tvrdí, že podporuje srpnovou konferenci a organizační výbor *ne* jako likvidátorské instituce, nýbrž *v zájmu jednoty SDDSR*.

Taková odpověď může však uspokojit leda děti, a lotyšští sociálně demokratičtí dělníci nejsou děti.

Pořadatelé srpnové konference *sami* na ni pozvali jak Plechanova, tak i skupinu Vperjod. Ani Plechanov, ani skupina Vperjod se nezúčastnili lednové konference, tj. svou *neutralitu* v boji směrů *dokázali* činem, a ne slovy.

A co vlastně tito neutrální sociální demokraté řekli? Plechanov i Alexinskij výslovně prohlásili srpnovou konferenci za likvidátorskou. Rezoluce této konference plně dokazují její likvidátorský charakter. Luč, který prohlásil, že se připojuje k usnesením srpnové konference, propaguje likvidátorství.

Za kým jdou sociálně demokratičtí dělníci Ruska?

To ukázaly volby do dumy v dělnické kurii a údaje o dělnickém tisku.

V II. dumě měli bolševici 47 procent poslanců za dělnickou kurii (11 poslanců z 23), ve III. dumě 50 procent (4 z 8) a ve IV. dumě 67 procent (6 z 9). Dělnický tisk antilikvidátorů (Pravdu a moskevský list) podpořilo 1199 dělnických skupin proti 256 skupinám dělníků, které podpořily Luč.

Nynější ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje — jménem lotyšských revolučních sociálně demokratických dělníků — tedy podporuje likvidátory *proti* zjevné většině sociálně demokratických dělníků Ruska!

S tím je třeba skoncovat. My všichni jsme pro ilegalitu a revoluční taktiku. Musíme podporovat ÚV SDDSR, který tuto taktiku praktikuje a za kterým stojí drtivá většina sociálně demokratických dělníků Ruska *jak* v ilegálním, *tak i* v legálním hnutí.

N Á R O D N O S T N Í O T Á Z K A

Tato otázka naléhavě vyžaduje, aby ji všechny sociálně demokratické organizace projednaly a vyřešily jak z hle-

diska všeobecných zásad socialismu, tak i z hlediska prakticky organizačního (výstavba naší vlastní strany).

Srpnová konference likvidátorů v roce 1912, jak přiznává dokonce i neutrální menševik Plechanov, *porušila* program SDDSR tím, že „*přizpůsobuje socialismus nacionalismu*“.

Tato konference totiž uznala na návrh bundovců v rozporu s usnesením II. sjezdu strany přípustnost hesla „kulturně národnostní autonomie“.

Toto heslo (jež v Rusku hájí *všechny buržoazní* strany židovského nacionalismu) odporuje *internacionalismu* sociální demokracie. Jako demokraté se rozhodně stavíme proti každému, byť i sebemenšímu útlaku kteréhokoli národa, proti jakékoli výsadě toho či onoho národa. Jako demokraté požadujeme svobodu sebeurčení národů *v politickém významu* tohoto slova (viz program SDDSR), tj. svobodu oddělit se. Požadujeme naprostou *rovnoprávnost* všech národů ve státě a bezvýhradnou ochranu práv každé národnostní menšiny. Požadujeme rozsáhlou samosprávu a autonomii jednotlivých oblastí, které musí mít vymezeny hranice mimo jiné i podle národnostního znaku.

Všechny tyto požadavky jsou pro každého důsledného demokrata a tím spíše pro socialistu obligátní.

Avšak socialisté se neomezují na všeobecně demokratické požadavky. Socialisté *bojují* proti všem, neomaleným i rafinovaným, projevům *buržoazního nacionalismu*. Právě takovým projevem je i heslo „kulturně národnostní autonomie“, které *spojuje* proletariát a buržoazii *jednoho* národa a *rozděluje* proletariát *různých* národů.

Sociální demokraté vždy zastávali a zastávají hledisko *internacionalismu*. Hájíme rovnoprávnost všech národů před feudálními statkáři a před policejním státem, a proto nejsme pro „*národní kulturu*“, nýbrž pro *internacionální kulturu*, do níž z každé národní kultury patří pouze část, a to pouze důsledně demokratický a socialistický obsah každé národní kultury.

Heslo „kulturně národnostní autonomie“ klame dělníky přeludem kulturní jednoty národů, zatímco ve skutečnosti v každém národě nyní převládá statkářská, buržoazní nebo maloburžoazní „kultura“.

Jsme proti národní kultuře jako jednomu z hesel buržoazního nacionalismu. *Jsme pro internacionální kulturu důsledně demokratického a socialistického proletariátu.*

Jednota dělníků *všech* národů za co nejúplnější rovnoprávnosti národů a za nejdůslednějšího demokratismu ve státě — to je naše heslo, stejně jako heslo celé mezinárodní revoluční sociální demokracie. Toto skutečně proletářské heslo nevytváří falešný přelud a iluzi „národní“ jednoty proletariátu a buržoazie, zatímco heslo „kulturně národnostní autonomie“ nutně takový přelud vytváří a mezi pracujícími takovou iluzi vyvolává.

Nám lotyšským sociálním demokratům, kteří žijeme v kraji s obyvatelstvem národnostně velmi různorodým, nám, kteří jsme obklopeni představiteli buržoazního nacionalismu Lotyšů, Rusů, Estonců, Němců atd., nám je buržoazní falešnost hesla „kulturně národnostní autonomie“ zvláště jasná. Nám je obzvláště drahé heslo *jednoty* všech organizací dělníků *všech* národů, které již bylo v naší sociálně demokratické organizaci prakticky vyzkoušeno.

Při obhajování hesla „kulturně národnostní autonomie“ se často poukazuje na příklad Rakouska. Tady je třeba mít na zřeteli za prvé, že dokonce i tak opatrný publicista jako K. Kautsky prohlásil stanovisko hlavního rakouského teoretika národnostní otázky Otty Bauera (v jeho knize *Národnostní otázka a sociální demokracie*²⁹⁹) za *přecenění* národnostního momentu a za *naprosté podcenění* momentu internacionálního (viz K. Kautsky: *Nationalität und Internationalität*. Existuje překlad do ruštiny); za druhé, že u nás až dosud hájili „kulturně národnostní autonomii“ *pouze* bundovci spolu se všemi buržoazními židovskými stranami, zatímco *ani* Bauer, *ani* Kautsky *se nevyslovují* pro národ-

nostní autonomii Židů, přičemž Kautsky (tamtéž) přímo prohlašuje, že Židé ve východní Evropě (v Haliči a Rusku) tvoří *kastu*, a ne národ; za třetí, že ani brněnský národnostní program rakouské sociální demokracie (z roku 1899) *neuznává* beze zbytku exteritoriální (personální) národnostní autonomii, nýbrž dospívá pouze k požadavku svazku všech národních oblastí jednoho národa v celém státě (článek 3 brněnského programu); za čtvrté, že i tento zjevně nedůsledný (a z hlediska internacionalismu neuspokojivý) program utrpěl i v samém Rakousku *naprosté fiasko*, neboť nedůslednost nepřinesla mír, nýbrž vedla k odštěpení českých separatistů; za páté, že tito čeští separatisté, které na kodaňském kongresu jednomyslně odsoudila celá internacionála, prohlašují, že separatismus bundovců je jim blížký (viz *Der Čechoslavische Sozialdemokrat*, č. 3, orgán separatistů; možno dostat zdarma z *Prahy, Prag, Hybernská 7*); za šesté, že sám Bauer požaduje jednotu politických sociálně demokratických organizací různých národů *v témže místě*. Sám Bauer připouští, že „národnostní uspořádání“ rakouské strany, které ji nyní přivedlo k *úplnému rozštěpení*, je plně rozporů a nepevné.

Zkrátka a dobře, příklad Rakouska svědčí *proti* bundovcům, a ne *pro* ně.

Naším heslem je jednotu zdola, naprostá jednotu a splynutí sociálně demokratických dělníků všech národů ve všech místních dělnických organizacích. Pryč s buržoazním lživým a nedůsledným heslem „kulturně národnostní autonomie“!

Ve výstavbě naší strany jsme rovněž *proti* federaci, jsme *pro jednotu* místních (a ne jenom ústředních) sociálně demokratických organizací všech národů.

Sjezd musí zavrhnout jak heslo kulturně národnostní autonomie, tak i federativní zásadu ve výstavbě strany. Lotyšští sociální demokraté musí podobně jako polští sociální demokraté a podobně jako kavkazští sociální demokraté v letech 1898—1912 (po celých 14 let dějin

strany) zachovat věrnost sociálně demokratickému internacionalismu.

Napsáno před 25. květnem

Podle rukopisu

(7. červnem) 1913

Otištěno v srpnu 1913

v lotyštině v listě

Cīņas Biedrī, č. 4

Rusky poprvé otištěno roku 1929

Sočiněníja V. I. Lenina

sv. 17, 2. a 3. vydání

HOSPODÁŘSKÉ STÁVKY V ROCE 1912 A V ROCE 1905

Statistika hospodářských stávek, kterou sestavilo Sdružení továrníků moskevské oblasti, umožňuje provést některá srovnání mezi rokem 1912 a rokem 1905. Musíme se přitom omezit jen na tři výrobní odvětví: na kovodělníky, textilní dělníky a ostatní, neboť statistika sdružení továrníků podrobnější třídění neuvádí.

Souběžné údaje vypadají takto:

	Počet stávkujících dělníků (hospodářské stávky)		
	roku 1905	roku 1911	roku 1912
Kovodělníci	230 216	17 920	78 195
Textilní dělníci	559 699	59 950	89 540
Ostatní	230 527	18 880	43 860
<i>Celkem</i>	1 020 442	96 750	211 595

Údaje za rok 1905 se týkají jen *ryze* hospodářských stávek; jsou vynechány stávky smíšené, tj. politické a zároveň i hospodářské. Údaje za léta 1911 a 1912 jsou zřejmě velmi neúplné.

Srovnání těchto údajů ukazuje, že v roce 1911 stávkovali textilní dělníci s *větší* energií než kovodělníci a ostatní, vezmeme-li za základ hnutí roku 1905. Na textilní dělníky připadalo v roce 1911 mnohem víc než polovina celkového počtu stávkujících a víc než trojnásobek počtu stávkujících kovodělníků. V roce 1905 byl počet stávkujících textilních dělníků jenom dvaapůlkrát vyšší než počet stávkujících kovodělníků.

Pokud jde o ostatní, byl počet stávkujících v této skupině roku 1905 i roku 1911 přibližně stejný jako počet stávkujících kovodělníků.

Naproti tomu roku 1912 dělají kovodělníci překvapivě rychlý pokrok, nechávají daleko za sebou ostatní a téměř dohánějí textilní dělníky.

Počet stávkujících kovodělníků v roce 1912 víc než *čtyřnásobně* převyšuje jejich počet z roku 1911. V téže době stoupl počet stávkujících textilních dělníků jen o polovinu (z 60 000 na 89 000), kdežto počet ostatních dvaapůlkrát.

Kovodělníci tedy skvěle využili výhodné tržní podmínky roku 1912. Povzbuzeni úspěchy v roce 1911 přešli do ještě širšího a rozhodnějšího útoku.

Také dělníci v ostatních průmyslových odvětvích měli roku 1912 výhodnou situaci. Jejich hospodářský boj byl ještě úspěšnější než boj kovodělníků. Avšak svou výhodnou situaci využili méně než kovodělníci.

Ze všech výrobních odvětví byli roku 1912 na tom nejhůř textilní dělníci; jejich hospodářský boj byl nejméně úspěšný. Proto i počet stávkujících stoupal u nich nejpomaleji.

Továrníci moskevské oblasti doufají, že v roce 1913 bude stávková vlna slabší. V jejich zprávě za rok 1912 čteme: „V textilním průmyslu se situace už náležitě vyjasnila; dokud nebude známo, jaká bude nová úroda, poběží továrny pomalejším tempem, takže dělnické stávky by za takových okolností byly holý nerozum.“

Uvidíme, nakolik se tento předpoklad splní. V každém případě rok 1912 i začátek roku 1913 ukázaly, že *hospodářské* stávky tvoří jen nevelkou část *celkové* „stávkové vlny“.

*Napsáno 25. května
(7. června) 1913
Otištěno 8. června 1913
v Pravdě, č. 130
Podepsán V. I.*

Podle textu Pravdy

ÚSPĚŠNOST STÁVEK V ROCE 1912 VE SROVNÁNÍ S MINULOSTÍ

Sdružení továrníků moskevské oblasti vydalo statistiku výsledků stávek za posledních sedm měsíců roku 1912. Tato statistika zahrnuje 131 625 dělníků z celkového počtu 211 595 dělníků, kteří se zúčastnili (podle nesporně snížených údajů sdružení) hospodářských stávek v průběhu celého roku 1912.

Z minulých let máme statistické údaje o výsledcích stávek v oficiálních publikacích ministerstva obchodu a průmyslu za deset let před revolucí (1895—1904) a za tři revoluční léta (1905—1907).

Jsou to bohužel údaje nestejnorodé a ty, které shromáždilo sdružení továrníků, jsou hůř zpracovány. Oficiální statistika dělí stávky podle jejich výsledků na tři kategorie: 1. stávky, které skončily ve prospěch dělníků, 2. stávky, které skončily ve prospěch zaměstnavatelů, a 3. stávky, které skončily kompromisem. Naproti tomu statistika továrníků dělí stávky na 1. stávky, které skončily porážkou dělníků, 2. stávky, které skončily úplným nebo částečným splněním požadavků dělníků, a 3. stávky s nejasnými výsledky.

Srovnat oboje údaje (třebas jen podmíněně) lze jenom tak, že se počet účastníků stávek, které skončily kompromisem nebo jejichž výsledky nejsou jasné, rovnoměrně rozdělí mezi stávky *vyhrané* a *prohrané*, takže nakonec dostaneme jen tyto dvě rubriky (samozřejmě přibližné). Výsledky srovnání pak vypadají takto:

		Počet stávkujících	Z nich stávku vyhrálo (v tisících)	Procento vítězů
Za deset let před revolucí	1895—1904	424	159	37,5
Za tři roky revoluce	1905	1439	705	48,9
	1906	458	233	50,9
	1907	200	59	29,5
Za celý rok	1911	96	49	51
Za posledních sedm měsíců roku	1912	132	55	41,6

Všechny tyto údaje se týkají pouze hospodářských stávek, přičemž údaje za léta 1911 a 1912 jsou neúplné. Počet účastníků hospodářských stávek za celý rok 1912 (212 000) *byl větší než v roce 1907.*

V roce 1911 dosáhly hospodářské stávky jak vidět rekordních úspěchů, dokonce větších než v nejúspěšnějším revolučním roce 1906. Tehdy stávku vyhrálo 50,9 procenta stávkujících dělníků, nyní (v roce 1911) 51 procent.

Stávky v roce 1912 nebyly tak úspěšné jako stávky v roce 1905 (v roce 1905 — 48,9 procenta vyhraných, v roce 1912 — 41,6 procenta), ale jsou průměrně mnohem úspěšnější než stávky v *desetiletí* 1895—1904 (37,5 procenta), nemluvě již o roku 1907 (29,5 procenta vyhraných).

Je zajímavé srovnat tyto údaje s údaji západoevropskými. V Německu bylo v celém prvním desetiletí 20. století (1900—1909) 1 897 000 stávkujících (tolik jako v Rusku *za pouhé dva roky* revoluce jenom účastníků hospodářských stávek). Z nich stávku vyhrálo 698 000 neboli 36,8 procenta, tj. o něco méně než v Rusku za deset let před revolucí. V Anglii za deset let, 1900—1909, stávkovalo 1 884 000 dělníků. Z 1 234 000 jich zvítězilo 588 000 neboli 47,5 procenta, tj. mnohem více než u nás v průběhu deseti let před revolucí, ale méně než v letech 1905, 1906 a 1911. (Počet dělníků, kteří vyhráli v Anglii a Německu, byl určen stejnou metodou jako pro Rusko.)

V Rusku zvítězilo za *jeden jediný* rok 1905 *více* dělníků než v Německu nebo v Anglii *za deset let*. Z toho si můžeme udělat představu, kolik dosud utajených sil se skrývá v dnešním proletariátu.

*Napsáno 25. května
(7. června) 1913
Otištěno 12. června 1913
v Pravdě, č. 133
Podepsán N.*

Podle textu Pravdy

V Ý Z N A M „HISTORICKÉ“ FORMULE

Tisk nepřestává věnovat pozornost tomu, že IV. дума schválila hlasy okřabristů a kadetů formuli o takzvané nedůvěře vládě (při projednávání rozpočtu ministerstva vnitra^[10, 14]). A opravdu: tato formule — právě tak jako komentáře liberálního tisku k ní — si zasluhuje, aby byla důkladně prozkoumána. Jsou zde nadhozeny opravdu zásadní otázky, ke kterým je nutné znovu a znovu se vracet.

Úvodníkář Reči slavnostně (v č. 137) prohlásil, že den schválení této formule, 21. květen, „vejde do dějin“. Na takové nabubřelé a velkohubé fráze jsou naši liberálové kabrňáci, ale už první pokus o důkladný rozbor *významu* tohoto rozhodnutí dумы ukazuje, jak jsou nadmíru myšlenkově plytcí a nemohoucní.

Liberálové nechtějí vidět ani ta nejzákladnější a zcela nesporná *fakta*, která ukazují skutečný význam formule schválené v dumě.

Za prvé, ze stran, které tuto formuli schválily, nenavrhovali zamítnutí rozpočtu ani okřabristé, ani *progresisté* (s nimiž jsou kadeti *fakticky* nerozlučně spjati!). A pokud jde o kadety, jejich zamítnutí rozpočtu bylo jen teatrálním gestem k oklamání demokracie, protože všichni velmi dobře věděli, že kadeti *fakticky* podpoří okřabristy.

„Historická“ formule je fráze, protože *většina* buržoazních stran si netroufala uplatnit dokonce ani své nesporné „parlamentní“ právo rozpočet zamítnout. A význam kadetů, jestliže s nimi nejdu okřabristé ani progresisté, se jak v dumě, tak i v celé zemi rovná *nule*.

¶ Za druhé, jaký je ideový a politický *obsah* formule? „Důrazně požadujeme co nejrychlejší uskutečnění *rozsáhlých reform*“ — tak zní schválená formule okřabristů. Zrovna tak psali i progresisté. Totéž — ba dokonce s ještě větším důrazem: „*radikální reformy*“! — najdeme u „středu“ (tj. u lidí, kteří jsou napůl okřabristy a napůl nacionalisty). Z úplně stejného, reformistického stanoviska vychází i formule kadetů: ti sice užívají ostřejších výrazů, ale jejich ideje jsou veskrze reformistické.

Za třetí, ve všech formulích, počínaje kadety a konče okřabristy, je jasně vyjádřeno *reakční* stanovisko.

Z tohoto hlediska není okřabristická formule ani přes lživá tvrzení Reči pravější, ale je levější než formule progresistů nebo dokonce i kadetů. Čtěte a posuďte sami:

1. u progresistů: (vláda) „vyvolává v zemi neklid, který ohrožuje bezpečnost státu“;

2. u kadetů: „taková situace vážně ohrožuje bezpečnost státu a *společnosti*“;

3. u okřabristů: „vláda ubíjí v lidu úctu k zákonu a ke státní moci a tím posiluje opoziční nálady“.

Přeloženo z jazyka „vysoké politiky“ do běžné lidské řeči to znamená jenom jedno: jak kadeti, tak okřabristé i progresisté *slíbují*, že budou lépe než za dosavadního systému chránit bezpečnost *statkářů*, samozřejmě ne jako osob, nýbrž jako třídy.

Za čtvrté, všechny tři uvedené strany stojí na stanovisku nacionalismu a šovinismu: vláda prý „oslabuje sílu Ruska“ (tvrdí okřabristé i progresisté) nebo „vnější sílu“ (to je ještě jasnější!) „státu“ (tvrdí kadeti).

Taková jsou fakta, která liberálové zamlčují a překrucují. „Historická“ formule IV. dумы je *dohoda* kadetů s okřabristy za zprostředkující úlohy progresistů, uzavřená proto, aby mohli odsoudit vládu a vyjádřit touhu po „radikálních reformách“ *pod podmínkou*, že bude odhlasován rozpočet

a jasně vyjádřeno stanovisko reakčního nacionalismu a šovinismu.

Napsáno 27. května

(9. června) 1913

Otištěno 2. června 1913

v Pravdě, č. 126

Podle textu Pravdy

KDO ZANÍ STOJÍ?

Proslulou formulí IV. dумы k rozpočtu ministerstva vnitra^[14] vykládá náš liberální tisk tak, že „se vláda pohybuje jaksi ve vzduchoprázdňém prostoru“. „Kromě subvencovaných novin a subvencovaných hrstek politikářů, zachovávajících věrnost jenom tak dlouho, dokud dostávají subvenci, nemá vláda v zemi žádné přátele.“

To je — bez legrace — názor „seriózního“, profesorského listu Russkije vědomosti^[156].

„Vláda je úplně izolována a nestojí za ní dokonce ani ty politické skupiny, které sama vytvořila.“ To je názor Reči^[250].

Myslím, že by se těžko našel příklad podobného dětinství, jaké v těchto úvahách prozrazují profesoři, advokáti, publicisté a poslanci z liberálního tábora. To už je namouvěru nevyléčitelný parlamentní kretenismus v zemi, kde „chvála-bohu není parlament“!^[271]

Ve vzduchoprázdňém prostoru, říkáte?

Cožpak jste, páni profesoři a poslanci, neslyšeli nic o Radě spojené šlechty? O tom, že *tato rada* podporuje politiku vlády? O nějaké té stovce miliónů děsťatin nejlepší půdy v nejlepších částech Ruska, kterou vlastní statkářská třída? O všech významnějších — civilních i vojenských — funkcích, které rovněž obsadila tato třída? O cukrobaronech a jiných finančních magnátech z téže třídy?

Nic jste neslyšeli? Ó, vy moudří státníci liberalismu!

Že je vláda úplně izolována, že nemá v zemi žádné přátele?

A co vy, pánové? Vždyť vy jste s progresisty a okřabristy hlasovali pro rozpočet ministerstva vnitra!

Představte si, že by se našli takoví milionáři, kteří by ochotně poskytli libovolné množství peněz a přitom by vyslovovali „přání“ pro nikoho nezávazná. Nemyslíte, pánové, že bychom tyto milionáře mohli právem označit za své přátele a že bychom se necítili (mezi milionáři) „izolováni“?

Vy jste však svou formulí vládu nejen materiálně, ale nadto i vydatně *ideově* podpořili. To je velmi důležité a nemyslete si, že vám dovolíme, abyste se před veřejností vyhnuli této pro vás choulostivé otázce.

Oč vlastně v dumě šlo? Dát peníze s přáním..., aby byla provedena reforma policie a stanoveny „normální hranice právního řádu“, říkali nacionalisté. Dát peníze, ale vyslovit přání, aby byly provedeny radikální nebo rozsáhlé reformy, říkali okřabristé a *do***dávali**, že stojí rozhodně na stanovisku *kontrarevolučního* nacionalismu a šovinismu.

A tu dělají všichni liberálové hokuspokus: zamlčují, že něco dodali, a jsou u vytržení nad požadavkem „radikálních reforem“! Chybělo už jenom to, aby do jejich seznamu těchto reforem byla na pokyn nějakého protřelého likvidátora zařazena „svoboda spolčování a revize agrárního zákonodárství“...

Feudální statkáři jsou pro reakci. Buržoazie je pro reformy. Svou „formulí“ dala vládě morální políček. Ale tato buržoazie poskytla *zároveň* vládě morální *podporu* tím, že zdůraznila svou kontrarevolučnost! A *taková* podpora má stokrát větší cenu a váhu než desítky „morálních“ políček.

„Historická“ formule, schválená v dumě, už postě potvrdila, že se systém z 3. června octl ve slepé uličce. A buržoazie, která setrvává na výše uvedeném stanovisku, nemá sílu se z této slepé uličky dostat. Historické zkušenosti nás učí, že buržoazie je schopna celá desetiletí snít o reformách, trčet v slepé uličce a snášet jařmo Puriškevičů,

nedojde-li právě k takovému rozuzlení krize, s nímž liberálové nechtějí mít nic společného a vyhýbají se mu.

Napsáno 27. května

(9. června) 1913

Otištěno 5. června 1913

v Pravdě, č. 127

Podle textu Pravdy

D Ě L N I C K Á S T R A N A
A S A M O L I B Í
L I B E R Á L N Í P O L O V Z D Ě L A N C I
(O P O T R E S O V O V I)

...* Pan Potresov cituje^[211] (či přesněji řečeno komolý) článek G. V. Plechanova^[195], otištěný v srpnu 1905. V té době panoval mezi bolševiky, kteří se semkli na III. sjezdu sociálně demokratické strany (Londýn, květen 1905), a menševiky („konference“ v Ženevě v téže době) úplný rozkol, a to i po formální stránce. Jak v roce 1905, tak na jaře 1906 měli bolševici i menševici svůj vlastní tiskový orgán.

To všechno jsou všeobecně známá historická fakta, ale samolibý polovzdělanec pan Potresov spekuluje s tím, že se na ně zapomnělo.

Musí je *zamlčovat*, poněvadž demaskují nestoudnost samolibého polovzdělance!

Ani jedna z tehdejších dvou sociálně demokratických stran (a Plechanov tehdy stál mimo obě strany) neměla *ani jedno* usnesení *strany* o tom, že by článek G. V. Plechanova nebyl napsán ze stranických pozic, že by vyzníval likvidátorsky, že by v něm byla strana rozbíjena a popírána její existence.

Tím je řečeno vše, pane vykrucující a schovávající se liberální samolibý polovzdělanče!

Likvidátorství je *směr*, který byl odsouzen v oficiálních usneseních *strany* v prosinci 1908^[231] a v lednu 1910^[205] (*jednomyslně* všemi směry).

Z Plechanovova článku *nikdy žádná* konference (ani jiná instituce) strany „nevyčetla“ likvidátorství. *Tím je řečeno*

* První strana rukopisu nebyla nalezena. *Red.*

vše! Pan A. N. Potresov se chytá starého článku a uvádí fůru citátů, aby *zatušoval*, že jeho, Potresova, i jeho likvidátorský *směr* odsoudila *celá strana*.

Samolibí polovzdělanci z řad liberální inteligence typu pana Potresova se stavějí k usnesením *dělnické strany* s opravdu velkopanským despektem. Copak jim, těm samolibým polovzdělancům, je **po** usneseních *strany!*

A dělnické straně zase není nic po liberálním Luči a po liberálovi panu Potresovovi, který dovede ze starých Plechanových článků „vyčíst“ likvidátorství, podobně jako pan V. Černov „vyčeti“ z Liebknechta narodnictví.

Pan Potresov je ubohý a směšný ve svých snahách zamaskovat žvaněním fakt, že strana odsoudila likvidátorství.

Pan Potresov a Luč o *odsouzení* Plechanova jenom žvaní a vodí čtenáře za nos. Vědí, že je každý *obviní* a vysměje se jejich snahám obvinít Plechanova.

*Napsáno 27. května
(9. června) 1913*

*V plném znění otištěno poprvé,
podle rukopisu*

DOKÁZALA PRAVDA SEPARATISMUS BUNDOVCŮ?

Ve 104. (308.) čísle Pravdy vyšel článek Separatisté v Rusku a separatisté v Rakousku*. Nyní pan Vl. Kosovskij ve 119. (205.) čísle Luče tento článek vyvrací či lépe řečeno zahrnuje Pravdu kvůli němu nadávkami. Dělníky, kteří se zajímají o osudy *své vlastní* organizace, můžeme jenom upozornit na tyto urážlivé výpady pánů lučovců, kteří *obcházejí* sporné otázky.

Čím dokazovala Pravda separatismus bundovců?

1. Tím, že roku 1903 *vystoupili ze strany*. Urážlivé výroky pana Kosovského nezměnily na tomto faktu ani to nejmenší. Páni Kosovští nadávají proto, že *nejdou s to* vyvrátit fakta.

2. Tím, že židovští dělníci byli a jsou členy strany *všude bez ohledu na Bund*.

Proti tomu nemůže špatný advokát Bundu ani špitnout!

3. Tím, že Bund *flagrantně porušil* usnesení strany z roku 1906, zvláště potvrzené v roce 1908⁷⁸, požadující, aby dělníci byli sdruženi v místních organizacích *bez rozdílu národnosti*.

Proti tomu *se* pan Kosovskij *nezmohl* na jedinou námitku!

4. Přiznáním bundovce Medema, že bundovci nikdy jednotu v místních organizacích nepraktikovali, tj. že byli vždy separatisty.

Proti tomu pan Kosovskij ani nehlesl!

* Viz tento svazek, s. 147–148. *Red.*

Řekněte sám, milý čtenáři, jak by neměl nadávat a běsnit pán, který proti *čtyřem* hlavním argumentům Pravdy *ne-může* namítnout *zhola nic*.

Dále uvedla Pravda přesný citát z orgánu českých separatistů v Rakousku*, které pro jejich separatismus jednomyslně odsoudila *celá* internacionála. V tomto orgánu je pan Kosovskij (jeho článek v likvidátorském časopisu Naša zarja) *chválen* za „obrat k lepšímu“, pokud jde o jeho vztah k separatistům.

Tak co, pane Kosovskij? Že by náš citát neodpovídal pravdě? Pan Kosovskij ví, že odpovídá, a tak bezmocně zuří: „Jakási zmínka v jakémsi českém plátku.“

Nelžete, pane separatisto a židovský liberále! Lež vám nepomůže, neboť stejně budete usvědčen.

Ne „jakási zmínka“ a ne v „jakémsi českém plátku“, nýbrž *zvláštní* článek v *orgánu* českých separatistů, který vycházel v němčině. To je fakt, a vy jste ho nevyvrátil.

Neberu separatisty v ochranu, ospravedlňuje se pan Kosovskij, když vysvětluje svůj článek v časopisu Naša zarja.

Takhle tedy? Tedy *čeští separatisté* vás *nesprávně pochopili*??

Ubozí liberální vůdcové Bundu! Nejen odpůrci, ale ani *přátelé* je „*nepochopili*“!

Zato každý dělník velmi dobře pochopí, že přistižený lhář hledá záchranu ve vytáčkách a nadávkách. Tím, pánové, dělníky nezastrašíte.

Pravda dokázala, že bundovci jsou separatisté. Pan Vl. Kosovskij to nedokázal vyvrátit.

Páni V. Kosovskij, Medem a spol. tvoří skupinu liberálních intelektuálů, kteří infikují židovské dělnictvo buržoazním nacionalismem a separatismem. Proto Pravda bojovala a bude dál bojovat proti bundovcům.

* Der Čechoslawische Sozialdemokrat. *Čes. red.*

Do dělnické strany vstupují židovští sociálně demokratičtí dělníci bez ohledu na Bund a proti jeho vůli.

*Napsáno 28. května
(10. června) 1913*

Otištěno 5. června 1913

v Pravdě, č. 127

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

LIBERÁLOVÉ JAKO OBHÁJCI IV. DUMY

Marxisté na samém začátku existence III. dumy upozornili, a to ne v jednotlivých člancích, nýbrž v oficiálním usnesení, že systém z 3. června záměrně vytvořil v dumě *dvě* většiny: pravicově okřabristickou a okřabristicko-kadetickou*. Obě jsou svou podstatou reakční a obě *potřebuje* vláda, zrovna tak jako statkář potřebuje podporu buržoazie.

A teď jsme se dožili toho, že liberálové začali soustavně hájit IV. dumu a dožadovat se pro ni „*podpory lidu a veřejnosti*“.

Zní to neuvěřitelně, ale je tomu tak. Tato slova čteme v úvodníku Reči, č. 139. Tento úvodník si mnohem víc než hlasování IV. dumy o rozpočtu ministerstva vnitra zasluhuje, aby byl nazván „historickým“. Je to úvodník vskutku programový. Vztah dumy k zemi a země k dumě je zde ukázán v celé šíři a výstižně objasněn — pro poučení demokracii.

„Ať si sociální demokraté tvrdí,“ píše hlavní orgán liberálů, „že дума je jenom dekorum, že činnost dumy je pouhý klam a pokrytectví, že ideologové dumy jenom vodí lid za nos a krmí ho konstitučními iluzemi.“

Blahopřejeme novým *ideologům* dumy, *čtvrté* dumy! Škoda jen, že mají tak krátkou paměť. Sociálně demokratická strana nikdy netvrdila, že III. a IV. дума jsou pouhé dekorum, ale vždy upozorňovala na omyl levicových narodníků, kteří si to mysleli a také to říkali, a rovněž vždy doka-

* Viz Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 186. *Red.*

zovala, že III. a IV. дума jsou instituce skutečného pracovního bloku kontrarevolučních sil, který je třeba brát vážně.

„V očekávání (?) společenských sil,“ píše Reč, „které zatím dávají o sobě vědět pouze svou nepřítomností na dějišti společenského boje, je дума společenskou silou.“

O tom není sporu, páni liberálové, že дума je silou. Jenže jakou? Je to statkářská a buržoazní kontrarevoluční síla. A jestliže kadeti „si všímají“ jen „nepřítomnosti“ demokratických sil na dějišti, nezbyvá nám nic jiného než připomenout moudré rčení, že hůř než každý slepec je na tom ten, kdo *nechce* vidět.

Uvedeme malou historickou paralelu: Před osmnácti lety, v letech 1895—1896, si liberální společnost všimla, a to *velmi dobře*, hnutí desetitisíců dělníků⁷⁹. Dnes si však tato „společnost“ všímá jen „nepřítomnosti“ množství desetkrát většího. Hůř než každý slepec je na tom ten, kdo *nechce* vidět.

Tato nechť vidět je motivována třídními zájmy kadetské a oktábristické buržoazie, která se odvrátila od demokracie.

„Apelujeme na veřejné mínění,“ píše Reč, „aby vidělo v dumě svou sílu... bezprostřední projev vůle veřejnosti vzbudit ve společnosti zájem o dumu“ atd. atd.

K jaké hanebnosti se museli liberálové a kadeti snížit, do jaké mrzkosti a špíny museli zabřednout, když už takhle velebí oktábristy a oktábristickou dumu! Tady máte bůhvíkolikátý důkaz toho, že kadeti jsou totéž co oktábristé, jenže s růžovým nátěrem, aby oklamali prostáčky.

Zakončeme ještě jednou historickou paralelou. Před půl stoletím „bojovali“ pruští oktábristé a kadeti⁸⁰ proti Bismarckovi nejen formulemi a požadováním reform, ale i odmítáním úvěrů. A co se stalo? Dodnes v Prusku platí volební zákon jako u nás za III. dumy. Dodnes je Prusko příkladem země, kde se nevidaná hospodářská moc bur-

žoazie pojí s nevidaným patolízalstvím buržoazie vůči statkářům.

Zájmy dělnické třídy a zájmy celé demokracie vyžadují nikoli podporu kadetsko-oktábristického bloku v dumě, nýbrž vysvětlování vnitřní prohnitosti tohoto bloku a samostatných úkolů demokracie.

Napsáno 28. května

(10. června) 1913

Otištěno 6. června 1913

v Pravdě, č. 128

Podle textu Pravdy

Z F R A N C I E

(O D N A Š E H O Z P R A V O D A J E)

V našich novinách už jsme psali o tom, jaký pozoruhodný příklad bezpáteřnosti podal Gustave Hervé^[178]. Tento agilní novinář a agitátor, člověk, který nemá žádné socialistické zkušenosti ani socialistické vzdělání, přešel (z profesorského prostředí) do dělnické strany se všemi zvyky a manýrami buržoazního intelektuála. Začal jako oportunista. Potom přisedlal ke „krajní levici“, dlouho hlásal poloanarchistické ideje a „strašil“ buržoazii halasným antimilitaristickým pokřikem.

Nedávno se začal odklánět od anarchistů a vracet se ke straně, začal uznávat parlamentní boj a výchovnou i organizační práci. Ale ani u toho náš agilní intelektuálek dlouho nevydržel a přeběhl znovu k oportunistům. Jako náladový člověk, který příliš podléhá čerstvým dojmům a upadá do bezpáteřného kolísání, „zalekl se“ nynější reakční vlny šovinismu, nacionalismu a imperialismu ve Francii natolik, že začal hlásat návrat k politice „bloku“, tj. svazku s buržoazními radikály. Tak vida, má-li být ve Francii zachráněna republika, je nutný blok s radikály, jinak reakcionáři ve Francii opět obnoví monarchii nebo císařství!

Není třeba ani říkat, že si francouzští socialisté až na krajní oportunisty z bezpáteřného Hervého utahují a proti bloku rezolutně protestují. Nedávno uveřejnil jeden z jiho-francouzských listů dělnické strany hlasy předních socialistů *proti bloku*.

Socialisté, jak právem říkají tito přední pracovníci, začali vést a vedou kampaň proti reakci, socialisté vyzývali masy

k protestu proti zákonu o opětném zavedení tříleté vojenské služby (tj. o návratu k reakční, na drilu založené, skrz naskrz nedemokratické armádě). Socialisté vytvářejí *proletářský blok*, tj. svazek socialistických dělníků s dělníky syndikalistickými. Tuto skutečně demokratickou kampaň socialistů podporuje jen nepatrná část radikálů a „radikálních socialistů“ (maloburžoazní strana charakterem blízká našim narodníkům), a to ještě váhavě.

Nač vlastně blok? Svazek s kolísavci oslabí nápor mas a zesílí kolísání! Přitom podporu radikálů, *pokud* v tom či onom případě vystupují proti reakci, socialisté nikdy neodmítali.

Jsou tu, píše jeden socialista, pánové Charles Dumont a Alfred Massé, stoprocentní „radikální socialisté“, kteří *hájí* zákon o tříleté službě proto, že si brousí zuby na ministerské křeslo. Je tu „sám“ vůdce radikálů Clemenceau, který vede kampaň *pro* tento zákon. Nebo je tu další velmi významný vůdce radikálů Léon Bourgeois, který se rovněž vyslovuje *pro* tento zákon. Nakonec byl v branném výboru Poslanecké sněmovny tento zákon schválen 17 hlasy proti 4, *výhradně* socialistickým hlasům.

Jakýpak blok s touto nestoudnou buržoazní stranou radikálů a „radikálních socialistů“? Jenom tehdy, budou-li francouzští socialisté agitovat v masách *proti* ní, mohou *odvádět* všechny demokraty od této strany, a tak *nutit* určitou její část, aby šla doleva, k demokracii. Protože radikálové jsou ve volbách zcela závislí na masách (ve Francii totiž samozřejmě existuje všeobecné volební právo a parlamentní vláda), mnozí z nich si to zatraceně rozmyslí, než budou definitivně hlasovat *pro* reakční zákon, který je v masách zjevně nepopulární.

Jedinou skutečnou oporou demokracie a republiky ve Francii (jako ostatně všude) jsou masy, masy dělníků a po nich i drobných rolníků, a ne parlamentní čachráři, pleticháři, kariéristé a dobrodruzi z buržoazních stran, kteří se dnes vydávají za „radikální socialisty“, aby zítra

(kvůli ministerskému křeslu nebo výnosnému kšeftu v podobě nějaké koncese nebo funkce v syndikátu milionářů apod.) zaprodali demokracii i vlast (jako francouzská buržoazie zaprodala v roce 1871 Francii Bismarckovi ze strachu před povstáním pařížských dělníků proti námezdnímu otroctví).

Je možné jenom vřele uvítat, že francouzští socialisté bojují proti myšlence bloku a vyvíjejí v masách socialisticou činnost a agitaci.

Napsáno 30. května

(12. čerona) 1913

Otištěno 5. čerona 1913

v Pravdě, č. 127

Podepsán F.

Podle textu Pravdy

ROLNICTVO A DĚLNICKÁ TŘÍDA

V narodnickém tisku se často setkáváme s tvrzením, že dělníci a „pracující“ rolníci jsou jedna třída.

Naprostá nesprávnost tohoto názoru je zřejmá každému, kdo ví, že ve všech moderních státech převládá více či méně rozvinutá kapitalistická výroba, tj. že kapitál ovládá trh a přeměňuje masy pracujících v námezdní dělníky. Takzvaný „pracující“ rolník je ve skutečnosti *drobný vlastník* čili maloburžoa, který se téměř vždy buďto nechává najímat na práci pro jiného, nebo sám najímá dělníky. „Pracující“ rolník jako drobný vlastník kolísá i v politice mezi velkými vlastníky a dělníky, mezi buržoazií a proletariátem.

Jedním z nejnázornějších důkazů této vlastnické neboli buržoazní povahy „pracujícího“ rolníka jsou údaje o *námezdní práci* v zemědělství. Buržoazní ekonomové (mezi nimi i narodníci) obvykle vynášejí „životaschopnost“ malovýroby v zemědělství, přičemž za malé považují takové hospodářství, které se obejde bez námezdní práce. Přesné údaje o námezdní práci u rolníků však nemají v lásce!

Podívejme se tedy na údaje, které o tom shromáždily nejnovější zemědělské soupisy: rakouský z roku 1902^[334] a německý z roku 1907^[328].

Čím vyspělejší je země, tím víc se v zemědělství používá námezdní práce. V Německu bylo z celkového počtu 15 miliónů pracovníků v zemědělství napočítáno 4,5 miliónu námezdních dělníků, tj. 30 procent; v Rakousku z 9 miliónů 1,25 miliónu, tj. kolem 14 procent. Ale i v Rakousku, vezmeme-li hospodářství, která se obvykle počítají

mezi rolnická (neboli „pracovní“*), totiž taková, která mají od 2 do 20 hektarů (1 hektar = $\frac{1}{10}$ děsatin), uvidíme, že se tam velmi rozšířila námezdní práce. Hospodářství s 5—10 hektary je 383 000; z nich 126 000 najímá pracovní síly. Hospodářství s 10—20 hektary je 242 000, z nichž pracovní síly najímá 142 000 (tj. kolem tří pětín).

To znamená, že drobné rolnické („pracovní“) zemědělství vykořisťuje *statistice* námezdních dělníků. Čím větší je rolnické hospodářství, tím větší je počet námezdních dělníků a zároveň se zvyšuje i počet pracujících členů rodiny. Například v Německu připadá na deset rolnických hospodářství:

Hospodářství:	Pracujících členů rodiny	Námezdních dělníků	Celkem
s 2— 5 ha	25	4	29
s 5—10 ha	31	7	38
s 10—20 ha	34	17	51

Zámožnější rolníci s větším množstvím půdy a s větším počtem „vlastních“ pracovních sil v rodině si *kromě toho* najímají též větší počet *námezdních dělníků*.

V kapitalistické společnosti, která je dnes plně závislá na trhu, *není* hromadná (rolnická) zemědělská malovýroba bez hromadného používání námezdní práce *možná*. Líbivé slůvko „pracující“ rolník jenom klame dělníka, neboť *zastírá* toto vykořisťování námezdní práce.

V Rakousku najímá kolem půldruhého miliónu rolnických hospodářství (od 2 do 20 hektarů) *půl miliónu* námezdních dělníků. V Německu najímají 2 milióny rolnických hospodářství *přes půldruhého miliónu* námezdních dělníků.

A drobnější hospodáři? Ti se sami nechávají najímat! Jsou to námezdní dělníci s kouskem půdy. Například v Německu bylo napočítáno kolem $3\frac{1}{3}$ miliónu (3 378 509)

* — tj. založená na vlastní práci. *Čes. red.*

hospodářství s méně než 2 hektary půdy. Hospodařilo na nich *necelého půl miliónu* (474 915) *samostatných* zemědělců, ale pracovalo o něco méně než 2 *milióny* (1 822 792) *námezdních dělníků!!*

A tak samo postavení drobných zemědělců v dnešní společnosti z nich nevyhnutelně činí příslušníky maloburžoazie. Věčně kolísají mezi námezdními dělníky a kapitalisty. Většina rolníků tře bídu a přichází na buben, stávají se z nich proletáři, kdežto menšina tihne ke kapitalistům a udržuje závislost masy vesnického obyvatelstva na nich. Proto ve všech kapitalistických zemích se rolnictvo jako celek až dosud drží stranou socialistického hnutí dělníků a přimyká se k různým reakčním a buržoazním stranám. Jedině samostatná organizace námezdních dělníků, která vede důsledný třídní boj, je s to vymanit rolníky z vlivu buržoazie a vysvětlit jim, že postavení malovýrobců v kapitalistické společnosti je zcela bezvýchodné.

V Rusku je postavení rolníků vůči kapitalismu úplně stejného druhu jako v Rakousku, Německu atd. Naší „zvláštností“ je naše zaostalost: před rolníkem nestojí ještě velký kapitalistický, ale velký *feudální* pozemkový vlastník, který je hlavní oporou hospodářské i politické zaostalosti Ruska.

*Napsáno 30. května
(12. června) 1913*

Otištěno 11. června 1913

v Pravdě, č. 132

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

O LIBERÁLNÍM
A MARXISTICKÉM
POJETÍ TŘÍDNÍHO BOJE
NOTICKA

Likvidátor A. Jermanskij se do mne v časopise Naša zarja pustil jako zjednaný^[53-55], že jsem si dovolil kritizovat jeho (a Guškovo) stanovisko v otázce, jakou politickou úlohu hraje obchodní a průmyslová velkoburžoazie (Prosvěščenije, trojčíslo 5/6/7)*^[105].

Pan Jermanskij se zlostnými invektivami a připomínáním dřívějších „křivd“ (včetně „křivdy“ způsobené panu Danovi a spol., kteří se roku 1907 marně pokoušeli rozbít sociálně demokratickou organizaci v Petrohradě) snaží *zatušovat* pravou podstatu otázky.

Ale přesto panu Jermanskému nedovolíme, aby poukázáním na nezasloužené křivdy a porážky způsobené likvidátorům zatušoval podstatu nynějšího sporu. Nynější spor se totiž týká velmi důležité zásadní otázky, která se z tisícových nejrůznějších příčin vždy znovu a znovu vynořuje.

Je to právě otázka liberálního falšování marxismu, otázka nahrazování marxistického, revolučního názoru na třídní boj názorem liberálním. Tento ideový základ všech sporů mezi marxisty a likvidátory nikdy nepřestaneme vysvětlovat.

Pan A. Jermanskij píše:

„Marxista‘ Iljin vůbec nechce vidět v činnosti průmyslových organizací třídní boj, v celonárodním (částečně dokonce i v mezinárodním) měřítku, jak jsem jej já (Jermanskij) charakterizoval ve svém článku. Proč? Protože zde ‚chybí hlavní znak celonárodního a celostátního: existence státní moci‘...“ (Naša zarja, s. 55).

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 318–335. *Red.*

Takto tedy *podstatu* otázky vykládá týž A. Jermanskij, který dělá všechno možné i nemožné, aby tuto *podstatu* obešel. Aťsi mě obviňuje z komolení jeho názorů a ze všech smrtelných hříchů, ať se vytáčí, jak chce, a ať se snaží dokonce „zaštitit“ poukazováním na rozkol v roce 1907, přece jen pravda nabývá vrchu.

Moje teze je tedy jasná: hlavním znakem celonárodního je existence státní moci.

Nesouhlasíte s tímto názorem, můj rozhořčený oponente? Nezdá se vám, že jediné tohle je marxistický názor?

Proč to tedy neříkáte otevřeně? Proč proti nesprávnému názoru nestavíte správný? Je-li podle vašeho názoru tvrzení, že hlavním znakem celonárodního je existence státní moci, pouze marxismus v uvozovkách, proč potom nevyvrátíte mou chybu a nevyložíte jasně, srozumitelně a bez vytáček *své* pojetí marxismu?

Odpověď na tyto otázky bude čtenáři jasná, ocitujeme-li slova pana A. Jermanského, která následují *bezprostředně* po výše uvedené pasáži:

„Iljin chce, aby ruská velkoburžoazie vedla svůj třídní boj jinak, aby rozhodně usilovala o změnu celého státního zřízení. Iljin chce, ale buržoazie nechce, a tím je vinen samozřejmě ‚likvidátor‘ Jermanskij, který ‚pojetí třídního boje v Marxově smyslu nahrazuje *liberálním* pojetím třídního boje.“

Tady máte v plném znění celou tirádu pana Jermanského, takže se můžete přesvědčit, jak se likvidátor, *když je vehnán do úzkých*, vykrucuje.

O vykrucování tu nemůže být pochyb.

Určil jsem „hlavní znak“ celonárodního správně, nebo ne?

Sám pan A. Jermanskij byl nucen připustit, že jsem vystihl právě tuto *podstatu* věci.

A pan Jermanskij se vyhýbá odpovědi, neboť cítí, že se dostal do úzkých.

Tento pan Jermanskij, „vehnaný do úzkých“, ve snaze obejít otázku, zda jsem uvedený hlavní znak určil správně

nebo nesprávně, přeskakuje k otázce, co „chce“ Iljin a co buržoazie. Ale ať už jsou skoky pana Jermanského sebevíc smělé, sebevíc krkolonné, nezastře, že se dostal do úzkých.

Jaképak „chce“, můj milý oponente, jde-li o *pojetí* třídního boje?! Vy sám jste musel přiznat, že vám vytýkám nahrazování marxistického *pojetí* pojetím liberálním a že jsem uvedl „hlavní znak“ *marxistického* pojetí, jež do celonárodního třídního boje zahrnuje existenci státní moci.

Pan A. Jermanskij je při vši své žlučovitosti tak neobratný polemik, že *na svém vlastním příkladu* názorně ukázal spojitost likvidátorství a zejména svých vlastních chyb s liberálním pojetím třídního boje.

Otázka třídního boje je jednou z nejzákladnějších otázek marxismu. Proto se vyplatí zabývat se právě *pojetím* třídního boje podrobněji.

Každý třídní boj je boj politický.⁸¹ Je známo, že tato hluboká Marxova slova chápali oportunisté, kteří se dostali do zajetí idejí liberalismu, zkresleně a snažili se je vykládat zkomoleně. K oportunistům patřili například „ekonomisté“, starší bratři likvidátorů. „Ekonomisté“ se domnívali, že každé střetnutí mezi třídami je už politický boj. Proto považovali každý boj o sebemenší zvýšení mezd za „třídní boj“ a nechtěli vidět vyšší, rozvinutější, celonárodní *třídní* boj o *politiku*. Uznávali tedy třídní boj v jeho zárodečné podobě, ale neuznávali jej v jeho rozvinuté formě. To jinými slovy znamená, že uznávali z třídního boje jenom to, co bylo z hlediska liberální buržoazie nejúnosnější, přičemž odmítali jít dál než liberálové, odmítali uznávat vyšší, pro liberály nepřijatelný třídní boj. Tak se „ekonomisté“ stávali liberálními dělnickými politiky. Tím se zřekali marxistického, revolučního pojetí třídního boje.

Dále. Nestačí uznávat, že se třídní boj stává opravdovým, důsledným a rozvinutým jenom tehdy, jestliže se dotýká politiky. I v politice je možné omezit se na dílčí otázky, ale je možné jít i hlouběji, až na samu podstatu věci. Marxismus považuje třídní boj za plně rozvinutý, za „celo-

národní“ *teprve* tehdy, jestliže zahrnuje nejen politiku, ale i to nejpodstatnější v politice — existenci státní moci.

Naproti tomu liberalismus, jakmile dělnické hnutí poněkud zesílilo, se již neodvažuje popírat třídní boj, ale snaží se jeho pojetí zúžit, oklestit a vyklestit. Liberalismus je ochoten uznat třídní boj i v oblasti politiky, ale pod podmínkou, že tato oblast *nebude* zahrnovat existenci státní moci. Není těžké pochopit, jaké třídní zájmy buržoazie vyvolávají toto liberální komolení pojetí třídního boje.

Když tedy pan Jermanskij vyložil práci umírněného a pedantského byrokrata Gušky a ztotožnil se s ním, *aniž postřehl* (nebo *aniž* chtěl vidět?), jak je tu pojetí třídního boje v liberálním duchu vykleštěno, upozornil jsem pana Jermanského na tento jeho základní teoretický a všeobecně zásadní omyl. Pan A. Jermanskij se začal rozčilovat a láteřit, kličkovat a uhýbat, neboť nebyl s to moje upozornění vyvrátit.

Pan A. Jermanskij se při tom ukázal takovým neobratným polemikem, že zvláště názorně usvědčil sám sebe! „Iljin chce, ale maloburžoazie nechce,“ píše. Teď víme, které zvláštnosti proletářského (marxismus) a buržoazního (liberalismus) hlediska jsou příčinou těchto rozdílů v „chtění“.

Buržoazie „chce“ oklestit třídní boj, zkreslit a zúžit jeho pojetí, *otupit* jeho ostří. Proletariát „chce“, aby tento podvod byl odhalen. Marxista chce, aby ten, kdo mluví jménem marxismu o třídním boji buržoazie, *odhaloval* omezenost, a to *zjistnou* omezenost buržoazního *pojetí* třídního boje a neuváděl jenom čísla, nenechal se jenom unášet „velkými“ čísly. Liberál „chce“ hodnotit buržoazii a její třídní boj tak, aby byla *zamlčována* jeho omezenost, aby bylo *zamlčováno*, že do tohoto boje se nezahrnuje to „hlavní“ a nejpodstatnější.

Pan A. Jermanskij se dostal do úzkých, protože uvažoval o číslech, která jsou sice zajímavá, ale která pan Guška shrnul bezmyšlenkovitě nebo mechanicky, *jako liberál*. Je

pochopitelné, že když to bylo odhaleno, nezbývalo panu A. Jermanskému nic jiného než láteřit a vykrucovat se.

Pokračujme ještě v citátu z článku pana A. Jermanského tam, kde jsme přestali:

„Je jasné, že ve skutečnosti zde jediné sám Iljin nahrazuje zkoumání skutečného stavu věcí svými kvalifikacemi, a ještě k tomu (!) šablonovitým uváděním školských příkladů z dějin Velké francouzské revoluce.“

Pan A. Jermanskij se tak zapletl, že stále nemilosrdněji sám sebe „přivádí do záhuby“. Nepozoruje, do jaké míry byl jeho liberalismus tímto zlostným výpadem proti „šablonám“ Velké francouzské revoluce odhalen a usvědčen.

Milý pane Jermanskij, pochopte (jakkoli je to pro likvidátora těžké), že nelze „zkoumat skutečný stav věcí“, *není-li kvalifikován*, není-li hodnocen buďto marxisticky, nebo liberálně, reakčně apod.!

„Zkoumání“ milého byrokrata Gušky jste vy, pane Jermanskij, kvalifikoval a kvalifikujete liberálně, kdežto já marxisticky. V tom je jádro věci. Tím, že jste se ve svém kritickém rozboru zastavil *na prahu* otázky *existence* státní moci, *dokázal* jste liberální omezenost *svého* pojetí třídního boje.

Právě tohle bylo třeba dokázat.

Váš výpad proti „šabloně“ Velké francouzské revoluce vás usvědčuje. Vždyť každý pochopí, že tady nejde o šablonu ani o francouzský vzor; například stávky, zejména stávky politické, se *tehdy*, kdy vznikala „šablona a vzor“, v širokém měřítku nevyskytovaly a ani se vyskytovat nemohly.

Jde o to, že jakmile jste se stal likvidátorem, odnaučil jste se uplatňovat v hodnocení společenských událostí *revoluční* hledisko. Tady je ten pes zakopaný! Marx vůbec neomezoval svoje myšlení na „šablony a vzory“ z konce 18. století, nýbrž vždy uplatňoval revoluční hledisko, neboť *hodnotil* („kvalifikoval“, jestliže se vám líbí „učenější“ slovo, milý pane Jermanskij!) třídní boj vždy co *nejhlouběji*, vždy

zjišťoval, zda se týká toho „hlavního“, a vždy nemilosrdně tepal sebemenší nesmělost v myšlení, každé zastírání nedostatečně rozvinutého, vykleštěného a ze zjištěných důvodů znetvořeného třídního boje.

Koncem 18. století nám třídní boj ukázal, jak se stává politickým, jak dospívá k opravdu „celonárodním“ formám. Od těch dob dosáhl rozvoj kapitalismu i proletariátu nesmírně vysokého stupně. „Šablony“ ze starých dob nikomu nezabrání zkoumat například nové *formy* boje, o kterých jsem se částečně zmínil už výše.

Avšak hledisko marxisty bude *vždy* vyžadovat hluboké, a ne povrchní „hodnocení“, bude vždy odhalovat ubohost *liberálního* překrucování, polovičatostí a zbabelého zastírání věcí.

Děkujeme panu A. Jermanskému za nezištné a překrásné vysvětlení, jak likvidátoři nahrazují marxistické pojetí třídního boje liberálním, jak se odnaučili dívat na společenské jevy z revolučního hlediska.

Prosvěščenije, č. 5
květen 1913
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

KAPITALISMUS A DANĚ

Časopis *Novyj ekonomist*⁸² (č. 21, 1913), který vydává pan P. Migulin za účasti spojených okřabristů a kadetů, přináší zajímavou noticku o dani z příjmů ve Spojených státech^[201].

Navrhuje se osvobodit od této daně všechny příjmy, které nepřevyšují 4000 dolarů (8000 rublů). Příjmy převyšující 4000 dolarů se mají zdanit 1 procentem, příjmy převyšující 20 000 2 procenty a tak dále; přitom s růstem příjmů se má procento zdanění mírně zvyšovat. Plánuje se tedy progresivní daň z příjmů, ale jen s neobyčejně mírnou progresí, takže například z miliónového příjmu se má platit celkem méně než 3 procenta.

Návrh předpokládá, že tato daň vynesou od 425 000 osob, které mají příjem vyšší než 4000 dolarů, 70 miliónů dolarů (asi 140 miliónů rublů). Okřabristicko-kadetská redakce časopisu *Novyj ekonomist* k tomu poznamenává:

„Ve srovnání se 700 milióny rublů příjmů z cel a s 500 milióny rublů z ostatních nepřímých spotřebních daní je očekávaný výnos daně z příjmů ve výši 140 miliónů rublů nepatrný a neoslabí význam nepřímého zdanění.“

Škoda že naši liberálně buržoazní ekonomové, kteří jsou slovy ochotni uznat, a dokonce i do programu zařadit progresivní daň z příjmů, neprojeví snahu jednoznačně prohlásit a přesně určit, *jakou* výši daně z příjmů považují *oni* za nezbytnou.

Snad takovou, aby význam nepřímého zdanění byl jenom oslaben, a jestliže ano, do jaké míry, nebo takovou, aby nepřímé zdanění bylo úplně zrušeno?

Americká statistika^[354], o níž se Novyj ekonomist zmiňuje, poskytuje k této otázce poučný ilustrativní materiál.

Z údajů obsažených v návrhu je vidět, že se příjmy 425 000 kapitalistů (jejichž daň činí 70 miliónů dolarů) odhadují na 5413 miliónů dolarů. To je zjevně nízký odhad, neboť se vykazuje 100 osob s příjmy přesahujícími jeden milión a jejich příjem se odhaduje na 150 miliónů dolarů. Je známo, že *asi deset* amerických multimilionářů má nesrovnatelně vyšší příjem. Ministr financí v Americe chce být k multimilionářům „ohleduplný“ ...

Ale i přes tuto přespřílišnou „ohleduplnost“ ke kapitalistům podávají tyto údaje pozoruhodný obraz. V Americe je podle statistiky celkem 16 miliónů rodin. Z nich tedy *méně než půl miliónu* patří ke kapitalistům. Zbývající část jsou námezdní otroci nebo kapitálem porobení drobní zemědělci apod.

Výši příjmů pracujících v Americe zachycuje statistika v mnoha případech dosti přesně. Například 6 615 046 průmyslových dělníků dostalo na mzdách (v roce 1910) 3427 miliónů dolarů, tj. 518 dolarů (1035 rublů) na dělníka. Dále 1 699 420 železničních dělníků dostalo 1144 miliónů dolarů (673 dolarů na osobu). Dále bylo 523 210 učitelům vyplaceno 254 miliónů dolarů (každému 483 dolarů).

Spočítáme-li všechny tyto pracující dohromady a zaokrouhlíme-li čísla, dostaneme: 8,8 miliónu dělníků s příjmem 4800 miliónů dolarů, tj. 550 dolarů na jednoho dělníka; 500 000 kapitalistů s příjmem 5500 miliónů dolarů, tj. 11 000 dolarů na jednoho kapitalistu.

Půl miliónu kapitalistických rodin má *větší* příjem než téměř 9 miliónů dělnických rodin. Ptáme se, jakou úlohu tedy hraje nepřímé zdanění a navrhovaná daň z příjmů?

Výnos z nepřímých daní činí 1200 miliónů rublů, tj. 600 miliónů dolarů. Na jednu rodinu připadá v Americe 37 a půl dolaru (75 rublů) nepřímých daní. Srovnejme toto zdanění s příjmy kapitalistů a dělníků:

	Počet rodin (v miliónech)	Příjem celkem (v miliónech dolarů)	Nepřímé daně celkem (v miliónech dolarů)	Daně z příjmů (v %)
Dělníci	8,8	4800	330	7
Kapitalisté	0,5	5500	19	0,36

Vidíme, že dělníci platí nepřímé daně ve výši 7 kopějek z rublu, kdežto kapitalisté *jednu třetinu* kopějky. Relativně platí dělníci *dvacetkrát* více než kapitalisté. Systém nepřímých daní nutně vytváří takovýto „pořádek“ (velmi nepořádný pořádek) ve *všech* kapitalistických zemích.

Kdyby kapitalisté platili stejné procento z příjmu jako dělníci, muselo by se od nich vybrat na dani nikoli 19, nýbrž *385 miliónů dolarů*.

Co se *takovou* progresivní daní z příjmů, kterou navrhuji v Americe, změní? Velice málo. Od kapitalistů by se v takovém případě vybralo 19 miliónů dolarů nepřímých daní + 70 miliónů dolarů daně z příjmů, tj. pouze 89 miliónů dolarů *neboli pouhého půldruhého procenta z příjmů!*

Rozdělme kapitalisty na střední (příjem 4—10 tisíc dolarů, tj. 8—20 tisíc rublů) a bohaté (příjem nad 20 000 rublů). Vyjde nám: střední kapitalisté — 304 000 rodin s příjmem 1813 miliónů dolarů, bohatí kapitalisté — 121 000 rodin s příjmem 3600 miliónů dolarů.

Kdyby střední kapitalisté platili tolik, kolik nyní platí dělníci, tj. 7 % z příjmu, vyneslo by to asi 130 miliónů dolarů. Avšak 15 procent z příjmu bohatých kapitalistů by vyneslo 540 miliónů dolarů. Celková částka *by přesáhla všechny nepřímé daně*. Přitom by střední kapitalisté měli — po odečtení daně z příjmů — příjem 11 000 rublů, kdežto bohatí 50 000 rublů.

Vidíme, že požadavek sociálních demokratů — *úplné* zrušení všech nepřímých daní a jejich nahrazení nikoli fiktivní, nýbrž opravdovou progresivní daní z příjmů — je *zcela* reálný. Takové opatření, které neohrožuje základy kapitalismu, by rázem přineslo devíti desetinám obyvatel-

stva obrovské ulehčení a nadto by posloužilo jako mocný impuls k rozvoji výrobních sil společnosti rozšířením vnitřního trhu a osvobozením státu od nesmyslných omezení hospodářského života, zavedených k vybírání nepřímých daní.

Obhájci kapitalistů obvykle poukazují na to, že je obtížné evidovat vysoké příjmy. Ve skutečnosti jsou tyto těžkosti při současném rozvoji bank, spořitelen atd. zcela vyspekulované. *Jedinou* těžkostí je třídní ziskuchtivost kapitalistů a existence nedemokratických institucí v politickém systému buržoazních států.

Napsáno 1. (14.) června 1913

Otištěno 7. června 1913

v Pravdě, č. 129

Podepsán V. Iljin

Podle textu Pravdy

K PŘÍPADU
PANA BOGDANOVA
A SKUPINY VPERJOD⁸³
(REDAKCI PRAVDY)

Postup redakce^[183] v případě pana Bogdanova, který zkresluje dějiny strany^[7], je tak pobuřující, že namouduši nevím, zda po tom všem mohu s listem dál spolupracovat.

Jak se to všechno sběhlo?

Ve svém článku^[128] jsem proti panu Bogdanovovi (který není členem skupiny Vperjod) nenapsal *ani slůvko*; ani slůvkem jsem ho *neodsoudil*.

Co nejbezpečněji jsem konstatoval *fakt*, že směr, který *jednomyslně* odsoudila *celá strana*, „*je spojen s vperjodovstvím*“*.

Víc ani slovo. Nic jiného *nemohl* citovat ani pan Bogdanov!

Myslíte, že je možné tento fakt obejít? Není to možné, neboť strana odsoudila *současně* jak likvidátorství, tak otzovismus. Kdo by chtěl tento fakt obejít, když se mluví o dějinách strany v souvislosti s likvidátorstvím, byl by *podvodník*. Doufám, že redakce ode mne žádný podvod nepožadovala. Musím doufat tím spíše, že redakce vyslovila s číslem 95 souhlas!

Odpovídá onen fakt skutečnosti? Redakce přisvědčuje, že ano. Bylo by ostatně těžké *nepřisvědčit*, když vperjodovci sami prohlásili otzovismus za „zákonitý názorový odstín“!!

Ale odpovídá-li onen fakt skutečnosti, jak je potom možné („v zájmu objektivnosti“) dovolit panu Bogdanovovi, aby o tom šířil *lži*?? Nemohu si to vysvětlit jinak než tím, že redakce nezná historii skupiny *Vperjod* (pokud ovšem není někdo úplně zaslepeným obdivovatelem oné reakční triviálnosti, které učí dělníky filozof Bogdanov).

* Viz tento svazek, s. 97. *Red.*

Redakce podle všeho neví, že skupina *Vperjod* je v úplném rozkladu. Pan Bogdanov z ní vystoupil už dávno; jeho „filozofii“ odsoudil v tisku *vperjodovec* Alexinskij^[4]. Týž Alexinskij odsoudil v tisku „proletářskou kulturu“ (z platformy *vperjodovců*). Že by to redakce nevěděla?

Ze skupiny *Vperjod* *vystoupili* nyní Bogdanov, Domov, Ljadov, Volskij i Stěpinskij (a Lunačarskij k tomu nemá daleko — viz *nové letáky v Paříži*^[138]). Cožpak tohle redakce nevěděla?

Redakce podporuje nejhorší (nenapravitelné) buržoazní lháře ze skupiny *Vperjod* *proti* nejlepším, kteří *se rozešli* (jako Alexinskij) s panem Bogdanovem!!

Čert aby se v tom vyznal! Vypadá to, jako by se někdo vysmíval pravdě, jako by se vysmíval *straně*.

Kategoricky žádám, aby moje noticka, kterou přikládám, byla uveřejněna *v plném znění*. Vždy jsem ponechával redakci na vůli provádět změny v soudružském duchu, ale v případě tohoto článku, po dopisu pana Bogdanova, právo na změny apod. *nedávám*. Jestliže noticku neuveřejníte, pošlete ji časopisu *Prosvěščenije*, a já si vyhražuji *plnou svobodu* bojovat proti zkreslování dějin strany. Bojujeme proti likvidátorství a *kryjeme* otzovismus — to je stanovisko tak nesmírně hanebné, že se tato chyba dá podle mého přesvědčení vysvětlit pouze *neznalostí věci*.

Redakce by měla prohlásit: Došli jsme k přesvědčení, že pan Bogdanov *nesprávně* vyložil platformu skupiny *Vperjod* a *nesprávně* prezentoval *fakta*.

Trvám na okamžité odpovědi. Nejsem s to psát další články, jestliže se musím potýkat s odpornou lží pana Bogdanova.

Vždy k službám *V. Iljin*

Napsáno 3. (16.) června 1913

Poprvé otištěno roku 1930

Sočíněnija V. I. Lenina

sv. 15, 2. a 3. vydání

Podle rukopisu

NESPRÁVNÉ HODNOCENÍ

(LUČ O MAKLAKOVVI)*

...* programů a rezolucí liberálů.

Luč (č. 122) zhodnotil ve svém úvodníku^[82] tento důležitý projev^[15] zcela nesprávně. Shledal v něm totiž „kadetské doktrinářství“. Poslanec Maklakov je přirovnáván k živočichu, který svým ocasem zametá za sebou stopy. „Několika vsuvkami do svého projevu úplně anuloval jeho opoziční obsah“ — a Luč cituje slova pana V. Maklakova, že „reakce je historický zákon“, že je nutné (jak radí Bismarck) umět odlišovat období, kdy je třeba vládnout liberálně, od období, kdy je třeba vládnout despoticky.

„Takové projevy si může dovolit profesor,“ uzavírá Luč, „ale ne politik, který hájí právo demokracie na sebeurčení“ (?).

Kdepak, pan V. Maklakov vůbec není doktrinář a jeho projev vůbec není profesorský. Ale čekat od něho, že bude hájit práva demokracie, je prostě k smíchu. Pan V. Maklakov je liberálně buržoazní machr, který se nebál odhalovat samo „ledví“ politiky své třídy. Předhazoval vládě, že „mohla pochopit (když revoluce utichla), čím lze revoluci dobít“, jenomže to nepochopila.

„Když vláda bojuje proti revoluci, je v právu, je to její povinnost,“ horlil pan V. Maklakov a dodal: „Zrovna tak si bude počínat i revoluce; až zvítězí, bude bojovat proti kontrarevoluci“ (zde se „zkušený“ řečník komicky přerekl, když bůhvíproč použil výhradně budoucího času). Pan V. Maklakov několikrát opakoval, že zazlívá vládě „nikoli

* První strana rukopisu nebyla nalezena. Red.

boj proti zmatku, proti revoluci, nýbrž boj proti pořádku samému“.

Pan V. Maklakov srovnával Stolypina s hasičem, který v hořícím domě rozbíjí okna.

Z toho je jasně vidět, že hlavním tónem a hlavním obsahem tohoto pozoruhodného projevu vůbec není profesorství ani doktrinářství, nýbrž zarputilá, tvrdošijná kontrarevolučnost. To je třeba tím víc zdůraznit, čím horlivěji je v novinách podstata věci zastírána halasem o podružnostech „konfliktu“. Nemůžeme *pochopit* politiku liberalismu a její třídní kořeny, jestliže nepochopíme její základní charakteristický rys.

Luč projevuje zarážející a komické nepochopení věci, když horlí: „Cožpak to není doktrinářství nejhoršího druhu sklánět se před státnickou moudrostí Bismarcka, který, ať si říká kdo chce co chce, byl vždy zastáncem politiky železa a krve?“

Co s tím má co dělat, pánové, doktrinářství? To jste úplně vedle. V. Maklakov zcela jasně říká, že schvaluje „boj proti zmatku a proti revoluci“, že schvaluje „hasičovo“ počínání, a samozřejmě velmi dobře ví, že to znamená právě železo a krev. V. Maklakov zcela jasně říká, že je právě *pro takovou* politiku *pod podmínkou*, že bude mít úspěch! Je třeba rozbít okna, poučuje, nebojte se rozbít okna, nejsme přece ani my, ani vy sentimentální lidé, nejsme profesori ani doktrinári, ale rozbít okna je třeba tak, jak to dělal Bismarck, tj. s úspěchem, tak, aby *se upevňoval* svazek buržoazie se statkáři.

Ale vy, obrací se V. Maklakov k vládě, rozbijíte okna *pro nic za nic*, jako výtržník, a ne jako hasič.

Bismarck byl představitelem německých kontrarevolučních statkářů. Pochopil, že je může zachránit (na několik desetiletí) *jedině* pevný svazek s kontrarevoluční liberální buržoazií. Podařilo se mu tento svazek vytvořit, neboť odpor proletariátu byl slabý a úspěšné války pomohly Bismarckovi splnit *naléhavý* úkol: národní sjednocení Německa.

Máme kontrarevoluční statkáře. Máme kontrarevoluční liberální buržoazii. V. Maklakov je první mezi nimi. Svým projevem dokázal, že je schopen toho nejodpornějšího patolízalství a ničemnosti, jen aby se zavděčil Puriškevičům a spol. Ale k úspěšnému „manželskému svazku“ to nestačí. Je třeba splnit naléhavý historický úkol, který u nás vůbec nespočívá v národním sjednocení (toho je u nás víc než dost...), nýbrž *v agrární otázce*... za silnějšího odporu proletariátu.

O tom ubohý liberál V. Maklakov, vzdychající po ruském Bismarckovi, nedokázal říci jedině jasné slovo.

*Napsáno 4. (17.) června 1913
Poprvé otištěno roku 1937
v publikaci Leninskij sbornik XXX
Podepsán W.*

Podle rukopisu

POS LANE C FRANK JE PRO MASOVOU STÁVKU

Událostí v německé socialistické straně je vystoupení jednoho z nejvýznamnějších představitelů oportunistického křídla, známého bádenského sociálního demokrata Franka, pro masovou stávku jako prostředek boje za volební reformu v Prusku.

Organizace sociálně demokratické strany v berlínském předměstí Wilmersdorfu pozvala Franka, aby promluvil na toto téma. Buržoazní tisk očekával, že se „z Bádenu“ ozvou rozvážná a konejšivá slova, a tak začal schůzi všude rozhlašovat. Byla to skvělá a navíc bezplatná reklama. Šešlo se obrovské a vskutku úctyhodné shromáždění.

Ale Frank, snad proto, že mluvil před radikálně smýšlejícími berlínskými dělníky, nebo proto, že jako Jihoněmec, zvyklý na svobodnější poměry v jižním Německu, byl pobouřen hanebným panstvím „junkerů“ (německých ultra-reakčních šlechticů), které začal blíže poznávat až v Berlíně — tento Frank pronesl ohnivý projev ve prospěch masové stávky.

Řečník začal vylíčením vnitřní politiky v Prusku. Panství junkerů, reakční zákon pro volby do pruského zemského sněmu (něco na způsob našeho zákona o volbách do III. dумы^[207]), žádné elementární demokratické záruky — to všechno Frank nemilosrdně tepal. Když řečník připomněl, že podle pruského volebního zákona má majitel nevěstince volební právo první třídy, kdežto ministerský předseda až třetí třídy a že je to pro pruské „pořádky“ příznačné, reagovalo shromáždění na toto hodnocení všeobecným veselím.

Berlínští dělníci, žertovně prohodil Frank, dokázali v boji s Jagowem (policejním prezidentem, který se marně pokoušel zakázat demonstrace v roce 1910), že mají pro pouliční manévry nadání.

Řečník uvedl z historie příklady masových stávek: stávky chartistů⁸⁶ v Anglii, stávky Belgičanů v letech 1893, 1902 a 1912, Švédů v roce 1903, Italů v roce 1904 a Rusů v roce 1905; u tohoto příkladu se řečník zdržel trochu déle a zdůraznil, jakou pomoc poskytli tehdy ruští dělníci svým sousedům a bratřím, rakouským dělníkům. *Tehdy* Rakušanům stačilo pohrozit politickou stávkou, aby si vydobyli všeobecné volební právo.

V Prusku a Německu, zdůrazňoval Frank, je nejlepší dělnické hnutí na světě a nejrozšířenější dělnický tisk. Naučme se tedy od proletariátu celého světa masovému boji! (Bouřlivý souhlas a potlesk shromážděných.)

Nová forma boje samozřejmě vyžaduje oběti a přináší s sebou nebezpečí, pokračoval Frank, ale kdo kdy viděl, že by se politické boje obešly bez obětí a bez nebezpečí? Jakmile jsme si uvědomili nutnost boje, musíme bojovat až do konce, musíme kormidlovat naši loď stále kupředu, i když ji ještě čekají na její cestě úskalí. Kdo se jich bojí a zůstává v přístavu, tomu se sice nemůže nic stát, ale také nikdy nedopluje k druhému břehu, k cíli našeho snažení.

Frankův projev, nadšeně přijatý shromážděním, znovu ukázal, jaké rozhořčení vyvolává mezi německými dělníky reakce. V německém proletariátu zraje pomalu, ale jistě mohutný protest.

*Napsáno 5. (18.) června 1913
Otištěno 11. června 1913
v Pravdě, č. 132
Podepsán Karič*

Podle textu Pravdy

KAPITALISTÉ A ZBROJENÍ

Anglický dělnický tisk pokračuje ve své zajímavé a poučné kampani, v níž odhaluje, jak syndikáty mezinárodně sdružených kapitalistů ženou národy do války.

Vezměme si Nobelův *dynamitový trust* (čili syndikát). Jeho kapitál činí 30 miliónů rublů. Čistý zisk za poslední rok dosahuje 3,3 miliónu rublů. Jedenáct procent čistého zisku — to není tak zlé, není-liž pravda?

A ve své výroční zprávě ctihodní kšeftaři s materiálem na vyhlazování lidí skromně vysvětlují své úspěchy stručnou větou: „V tomto roce stoupla poptávka po municí.“

Bodejť by nestoupla! Kapitalistický tisk a politikové ve službách kapitalistů spouštějí válečný pokřik, volají po dalším zbrojení, a to je přece pro zbrojaře voda na mlýn.

Jenomže co jsou tihle průmyslníci zač?

Jsou to sdružení kapitalisté *všech* národů, bratři ministrů, členové parlamentu a tak dále!

Mezi akcionáři „dynamitového“ trustu (který je podílníkem, ne-li vlastníkem *čtyř* továren na dynamit v Německu) nacházíme tato jména:

Německá armáda: generál von Mühlburg, major baron von Fritsch atd.;

britská armáda: generál J. Donald, plukovník Neil Findlay aj. aj.;

francouzská armáda: plukovník François Laffargue;

lord Glenconner, bratr lady Asquithové, manželky *britského ministerského předsedy*, ministr sir North, člen parlamentu Harold Tennant, Deutsche Bank, Hannoversche Bank a tak dále.

Předáci *národních* stran v různých parlamentech vykřikují o „sílu státu“ a o „vlastenectví“ (viz formulí kadetů, progresistů a okřabristů ve IV. dumě!⁸⁶) a osvědčují toto vlastenectví tím, že vyzbrojují Francii proti Německu, Německo proti Anglii atd. Všichni jsou takoví horoucí vlastenci. Všichni si dělají takové starosti a pečují o „sílu státu“ — pochopitelně svého, proti nepříteli.

A přitom zasedají společně s těmito „nepřáteli“ ve správních radách a na valných hromadách akcionářů dynamitového a jiných trastů (syndikátů), shrabují milióny rublů čistého zisku a štvou — každý „svůj“ národ — do války proti jiným národům.

Pravda, č. 133
12. června 1913

Podle textu Pravdy

DĚLNICKÁ TŘÍDA A NOVOMALTHUZIÁNSTVÍ

Na pirogovovském sjezdu lékařů⁸⁷ vzbudila velký zájem a rušnou debatu otázka potratu, tj. umělého přerušení těhotenství. Referent Ličkus uvedl údaje o mimořádně velkém rozšíření umělých potratů v moderních, takzvaných kulturních státech.

V New Yorku bylo za jediný rok 80 000 umělých potratů, ve Francii jich bývá měsíčně 36 000. V Petrohradě se procento umělých potratů za pět let víc než zdvojnásobilo.

Pirogovovský sjezd lékařů se usnesl, že za umělý potrat by matky neměly být trestně stíhány v žádném případě a lékaři jenom tehdy, kdyby tím sledovali „zištné cíle“.

V diskusi se většina lékařů, která se vyslovovala pro beztrestnost potratu, dotýkala samozřejmě i otázky takzvaného novomalthuziánství⁸⁸ (ochrana před početím) a v této souvislosti i sociální stránky věci. Například pan Vigdorčik podle zprávy listu Russkoje slovo prohlásil^[194], že „je třeba uvítat opatření zabraňující početí“, a pan Astrachan za bouřlivého potlesku hřmal:

„Máme přesvědčovat matky, aby rodily děti, které potom mrzačí ve školách, posílají na vojnu bůhvíkam a dohánějí k sebevraždám!“

Je-li zpráva, že toto prohlášení pana Astrachana vyvolalo bouřlivý potlesk, pravdivá, pak mě to neudivuje. Publikum tvořili příslušníci střední a drobné buržoazie s maloměšťáckou mentalitou. Cožpak se dá od nich čekat něco jiného než nejbanálnější liberalismus?

Z hlediska dělnické třídy by se však sotva našel názornější

projev naprosté reakčnosti a veškeré ubohosti „sociálního novomalthuziánství“, než je uvedená věta pana Astrachana.

„Rodit děti, které potom mrzačí...“ Jenom proto? A proč ne proto, aby lépe, svorněji, uvědoměleji a rozhodněji než my *bojovaly* proti nynějším životním podmínkám, které mrzačí a hubí naši generaci??

Právě v tom spočívá zásadní rozdíl mezi mentalitou rolníka, řemeslníka, intelektuála a vůbec maloměšťáka a mentalitou proletáře. Maloměšťák vidí a cítí, že hyne, že se život stává čím dál těžším, existenční boj čím dál nelibostnější a postavení jeho a jeho rodiny čím dál bezvýchodnější. To je nesporný fakt. A maloměšťák proti němu protestuje.

Ale *jak* protestuje?

Protestuje jako příslušník třídy, která nezadržitelně hyne, ztratila veškerou víru v budoucnost, je zdeptaná a zbabělá. Nedá se nic dělat, ale kdyby alespoň bylo méně dětí, které trpí naším strádáním a dřinou, naší bídou a naším ponižováním — to je hlas maloměšťáka.

Uvědomělý dělník je takovému hledisku na hony vzdálen. Nedá se takovými nářky ohlupovat, i kdyby byly sebevíc upřímné a cituplné. Ano, my dělníci i masa drobných vlastníků vedeme život naplněný nesnesitelným útlakem a strádáním. Naši generaci se žije hůř než našim otcům. Ale v jednom směru jsme mnohem šťastnější než naši otcové. *Naučili jsme se a rychle se učíme bojovat*, a to ne každý na vlastní pěst, jako bojovali ti nejlepší z našich otců, ne ve jménu bytostně nám cizích hesel buržoazních mluvků, nýbrž ve jménu svých vlastních hesel, hesel své třídy. Bojujeme lépe než naši otcové. Naše děti budou bojovat ještě lépe a *zvítězí*.

Dělnická třída nehyne, nýbrž roste, sílí, vyspívá, stmeluje se, uvědomuje a zoceluje v boji. Jsme pesimisté, pokud jde o feudalismus, kapitalismus a malovýrobu, ale jsme nevyčísitelní optimisté, pokud jde o dělnické hnutí a jeho

cíle. Klademe již základy nové budovy a naše děti ji do-
budují.

Proto — a jedině proto — jsme zapřísáhlými nepřáteli
novomalthuziánství, tohoto směru hodícího se pro malo-
měšťáckou dvojici, citově okoralou a sobeckou, která ustra-
šeně drmolí: Kéž bychom se sami s boží pomocí nějak
protloukli, ale děti už raději nemít!

To nám samozřejmě ani v nejmenším nebrání požadovat
bezpodmínečné zrušení všech zákonů stíhajících umělý
potrat nebo šíření lékařských pojednání o prostředcích
k ochraně před početím apod. Takové zákony nejsou nic
jiného než pokrytectví vládnoucích tříd. Tyto zákony ne-
vyléčí vředy kapitalismu, nýbrž způsobí, že je utlačované
masy budou pocítovat jako zvlášť zhoubné, jako zvlášť
nesnesitelné. Jedna věc je svoboda zdravotnické osvěty
a ochrana základních demokratických práv občana i ob-
čanky, kdežto sociální učení novomalthuziánství je druhá
věc. Uvědoměli dělníci povedou vždy velmi nelítostný boj
proti pokusům vnutit toto reakční a zbabělé učení nej-
pokrokovější, nejsilnější třídě soudobé společnosti, třídě,
která je nejlépe připravena uskutečnit velké přeměny.

Napsáno 6. (19.) června 1913

Otištěno 16. června 1913

v Pravdě, č. 137

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

BURŽOAZNÍ FINANČNÍCI A POLITIKOVÉ

Anglický dělnický tisk pokračuje ve svých odhaleních o spojitosti mezi finančními „operacemi“ a vysokou politikou. Tato odhalení si zasluhují, aby jim věnovali pozornost dělníci všech zemí, neboť se zde obnažují samy základy správy státu v kapitalistické společnosti. Marxova slova, že vláda je jen výbor, který spravuje záležitosti kapitalistů⁸⁹, se zde potvrzují do písmene.

Ve 24. čísle (z 12. června podle nového kalendáře) listu Labour Leader^[333] je celá jedna strana věnována seznamu jmen anglických ministrů (7 jmen), bývalých ministrů (3 jména), biskupů a arciděkanů (12 jmen), pairů (47 jmen), poslanců (18 jmen), tiskových magnátů, finančníků a bankéřů, kteří jsou členy — nebo řediteli — akciových společností obchodujících hlavně se zbraněmi.

Autor článku Walton Newbold shromáždil tyto údaje z oficiálních ročenek — bankovních, obchodních, průmyslových, finančních a dalších, ze zpráv anglických společností (jako je *Námořní liga*) apod.

Vznikl obraz velice se podobající tomu, který svého času načrtl podle ruských údajů Rubakin^[238], když psal o tom, kolik velkostatkářů v Rusku je členy Státní rady a vysokými hodnostáři — nyní by se mohlo dodat: členy Státní dumy, členy a řediteli akciových společností atd. Bylo by načase doplnit tyto Rubakinovy údaje podle nejnovějších ročenek, zejména pokud jde o účast ve finančních, obchodních a průmyslových podnicích.

Naši liberálové (především kadeti) mají zvlášť velkou averzi k „teorii“ třídního boje a zvlášť silně lpí na svém

názoru, že prý vláda v moderních státech *může* stát *mimo* třídy nebo *nad* třídami. Ale co potom, pánové, jestliže tato vám tak nepříjemná „teorie“ přesně odpovídá skutečnosti? Jestliže nám všechny *základy* současného zákonodárství a současné politiky zřetelně ukazují třídní charakter zřízení a správy všech moderních států? Jestliže dokonce i údaje o personálním složení prominentních politiků, poslanců, vysokých hodnostářů atd. ukazují, že mezi hospodářskou a politickou mocí existuje nerozlučné spojení?

Popírání nebo zastírání třídního boje je nejhorší formou pokrytectví v politice, je to spekulace s nevědomostí a předsudky nejzaostalejších vrstev lidu, drobných vlastníků (rolníků, řemeslníků aj.), kteří jsou na hony vzdáleni nejostřejšímu a přímému třídnímu boji a přidržují se tak jako dříve, podle staré tradice, patriarchálních názorů. Ale to, co je u rolníka nevědomost a nevyspělost, je u liberálních intelektuálů rafinovaný způsob, jak demoralizovat lid a udržovat ho v porobě.

Napsáno 6. (19.) čerona 1913

Otištěno 23. čerona 1913

v Pravdě, č. 142

Podepsán M.

Podle textu Pravdy

K AGRÁRNÍ POLITICE NYNĚJŠÍ VLÁDY (OBECNĚ)⁹⁰

Agrární politika vlády se po revoluci roku 1905 pronikavě změnila. Předtím samoděržaví prosazovalo Katkovovu a Pobědonoscevovu linii, snažíc se vzbudit v lidových masách dojem, že stojí „nad třídami“, hájí zájmy širokých mas rolníků a chrání je před vyhnáním z půdy a zbídačením. Tato pokrytecká „starost“ o mužika byla pochopitelně ve skutečnosti zástěrkou pro ryze feudální politiku, kterou tito „činitelé“ starého, předrevolučního Ruska prováděli s tupou přímočarostí ve všech oblastech života společnosti a státu. Samoděržaví tehdy plně spoléhalo na naprostou zaostalost, nevzdělanost a neuvědomělost rolnických mas. Samoděržaví, vydávající se za ochránce „nezcizitelnosti“ přidělové půdy, za zastánce „občiny“, hledalo v předrevolučním období oporu v hospodářské stagnaci Ruska, v hlubokém politickém spánku širokých mas rolnického obyvatelstva. Veškerá agrární politika byla tehdy veskrze feudálně šlechtická.

Teprve revoluce roku 1905 vyvolala v celé agrární politice samoděržaví obrat. Stolypin se ve snaze přesně plnit příkazy Rady spojené šlechty rozhodl, jak se sám vyjádřil, „vsadit na silné“^[272]. To znamená, že se naše vláda po onom mohutném probuzení proletariátu a širokých vrstev demokratického rolnictva za revoluce v roce 1905 v Rusku již nemohla *vydávat* za ochránce *slabých*. Lid, kterému se podařil první (i když ještě nedostatečný) průlom do starého, feudálního státního zřízení Ruska, tím dokázal, že se z politického spánku již natolik probudil, že pohádce o tom, jako by vláda chránila „občinu“ a „nezcizitelnost

К вопросу об аграрной политике (общая) в России

Земельная политика правительства России в настоящее время имеет характер чрезвычайной неопределенности. Политика сдвинулась. Если раньше Россия и Польша, Франция и Германия были в числе народов, имеющих право на землю, то теперь они являются лишь объектом спекуляций и спекулянтов. Политика правительства в настоящее время имеет характер чрезвычайной неопределенности. Политика сдвинулась. Если раньше Россия и Польша, Франция и Германия были в числе народов, имеющих право на землю, то теперь они являются лишь объектом спекуляций и спекулянтов.

První strana rukopisu Leninova článku z roku 1913
K agrární politice nynější vlády (obecně)

Zmenšeno

přídělové půdy“ , jako by vláda stojící nad třídami chránila slabé, této pohádce přestali rolníci jednou provždy věřit.

Až do roku 1905 mohla vláda spoléhat na to, že má oporu v zaostalosti a letargii veškeré masy rolníků, neschopných zbavit se staletých politických předsudků poroby, odevzdálosti a pokory. Dokud zůstávali rolníci pokornými a zaostalými, *mohla* se vláda tvářit, že „sází na slabé“, tj. že se stará o slabé, ačkoli ve skutečnosti se starala jen a jen o feudální statkáře a o udržení svého absolutismu.

Po roce 1905 byly staré politické předsudky tak hluboko a v takovém rozsahu otřeseny, že vláda a Rada spojené šlechty, která vedla její kroky, postřehly, že už není možné jako dosud spekulovat se zaostalostí a beránčí odevzdálostí mužika. Vláda poznala, že mezi ní a *masou* mužického obyvatelstva, které zruinovala a přivedla na žebráckou hůl, ke zbídačení a hladovění, *není možný mír*. Právě toto poznání, že „mír“ s rolnictvem není možný, způsobilo v politice „rady spojených feudálů“ změnu. Rada se rozhodla, že se stůj co stůj pokusí rozštěpit rolnictvo a vytvořit z něho vrstvu „nových statkářů“, zámožných rolnických vlastníků, kteří by „z *přesvědčení*“ hájili *před masami* klid a nedotknutelnost statkářských latifundií, jež pod náparem revolučních mas v pátém roce přece jenom tak trochu utrpěly.

Obrat v celé agrární politice vlády po revoluci není tedy vůbec žádná náhoda. Právě naopak, tento obrat byl pro vládu i pro „radu spojených feudálů“ z *třídního hlediska nutný*. Vláda jiné východisko neměla. Vláda poznala, že „mír“ s masou rolnictva není pro ni možný, že rolníci procitli ze staletého feudálního spánku. Vládě nezbývalo nic jiného, než aby se s křečovitým vypětím sil *pokusila*, i kdyby to mělo vyvolat na vesnici sebevětší zbídačení, *rozštěpit* rolnictvo a vydat vesnici „napospas“ kulakům a zámožným rolníkům, a mohla se tak opřít o *svazek* feudálních šlechticů s „novými statkáři“, tj. s boháči — majetnými rolníky, s rolnickou buržoazií.

Stolypin, který tělem i duší sloužil „radě spojených feudálů“ a prováděl její politiku, sám říkal^[51]: „Dopřejte mi dvacet let klidu a já zreformuji Rusko.“ „Klidem“ rozuměl *hřbitovní klid*, takový klid, aby vesnice mlčky, s beráncí pokorou snášela neslýchané zbídačení a ožebračení, které na ni dolehlo. „Klidem“ rozuměl klid *statkářů*, kteří by nejraději viděli, že rolníci jsou úplně neteční, zdeptaní, neschopní protestu, ochotní pokojně a odevzdaně umírat hladem, zřít se své půdy, opouštět vesnici a přicházet o to poslední, jen aby se pohodlně a příjemně žilo pánům statkářům. Zreformováním Ruska rozuměl Stolypin takovou přeměnu, aby na vesnici zůstali pouze spokojení statkáři, spokojení kulaci a vydřiduši a vedle nich roztržštění, zdeptaní, bezradní a bezmocní zemědělstí dělníci.

Že si Stolypin z celého srdce přál pro Rusko dvacet let takového hřbitovního klidu, je z hlediska statkáře zcela přirozené a pochopitelné. Ale dnes víme, dnes všichni vidíme a cítíme, že z toho nevzešlo ani „zreformování“, ani „klid“, nýbrž hladovění 30 miliónů rolníků, nevídané (dokonce i v těžce zkoušeném Rusku nevídané) zostřování bídy a ruinování rolníků i mimořádně silné rozhořčení a vření v rolnictvu.

Abychom pochopili příčiny tohoto *krachu* takzvané „stolypinovské“ agrární politiky, kterou vláda znovu předkládá Státní dumě ke schválení v souvislosti se schvalováním rozpočtu (a tu statkářské strany v dumě samozřejmě schválí), zmíním se trochu podrobněji o *dvou* hlavních, abych tak řekl, *trumfech* naší „nové“ agrární politiky:

za prvé o přesídlování

a za druhé o pověstných *chutorech*.

Pokud jde o přesídlování, revoluce roku 1905, jež statkářům ukázala, že se rolníci politicky probudili, donutila statkáře, aby trochu „pootevřeli“ ventil a místo dřívějších překážek kladených přesídlování se vynasnažili „uvolnit“ atmosféru v Rusku a *vystrnadit* co nejvíc *nepokojných* rolníků na Sibiř.

Dosáhla vláda úspěchu? Dosáhla toho, aby se rolníci alespoň trochu *uklidnili* a aby se zlepšilo jejich postavení v Rusku a na Sibiři? Právě naopak. Vláda dosáhla jenom toho, že se postavení rolníků **jak v Rusku, tak i na Sibiři** znovu *zostřílo* a zhoršilo.

Hned vám to dokážu.

V důvodové zprávě ministra financí^[176] k návrhu státního rozpočtu na rok 1913^[219] se setkáváme s obvyklým oficiálním optimismem a vychvalováním „úspěchů“ vládní politiky.

Přesídlenci prý přeměňují pustiny v „civilizované krajiny“, přesídlenci prý bohatnou, zvelebují své hospodářství a tak dále a tak podobně. Běžné oficiální chvalozpěvy! Pořád stejná písnička: „*Všechno je v nejlepším pořádku*“, „*na Šípce panuje klid*“*.

Škoda jen, že se v důvodové zprávě *zcela přecházejí* mlčným údajem o rolnících, kteří se vracejí zpátky!! Je to podivné a výmluvné mlčení!

Ano, pánové, počet přesídlenců se po *pátém* roce zvýšil průměrně na půl miliónu ročně. Ano, v roce 1908 dosáhla přesídlenecká vlna vrcholu: 665 000 přesídlenců za rok. Ale potom vlna *rychle opadává*, takže v roce 1911 je to 189 000. Cožpak není jasné, že vládou vychvalovaná „péče“ o přesídlence je *bluf*? Cožpak není jasné, že se vláda za pouhých šest let po revoluci octla zase *tam, kde byla*?

Avšak údaje o počtu navrátilců^[191], údaje, které tak prozíravě obešel pan ministr financí ve své „důvodové“ (ale přesněji řečeno nezdůvodněné) zprávě, tyto údaje nám ukazují *horentní* zvýšení počtu navrátilců — až na 30—40

* Tento výrok se vztahuje k rusko-turecké válce 1877—1878. V průsmyku Šípka (v pohoří Stara planina v Bulharsku) vedli Rusové a Bulhaři prudké boje s Turky, vedení ruské armády však vydalo komuniké, v němž se tvrdilo, že „na Šípce panuje klid“. Výrok se pak začal užívat o těch, kdo se pokoušeli skrýt pravý stav věcí. Rozpornost mezi skutečností a oficiálním prohlášením vystihl rovněž V. V. Vereščagin ve svém obraze (Na Šípce klid). *Čes. red.*

procent v roce 1910 a až na 60 procent v roce 1911. Tato obrovská vlna navrátilců svědčí o strašlivých útrapách, ožebračení a bídě rolníků, kteří doma všechno rozprodali, aby se mohli vystěhovat na Sibiř, ale teď jsou nuceni vrátit se ze Sibiře zpátky úplně zruinovaní a ožebračení.

Tento mohutný proud úplně zruinovaných navrátilců zcela nezvratně svědčí o *naprostém krachu* vládní přesídlovací politiky. Uvádět tabulky o zvelebování hospodářství přesídlenců, kteří jsou už delší dobu na Sibiři (jak to vidíme v důvodové zprávě k rozpočtu přesídlovacího úřadu), a *zamlčovat* úplné a definitivní zbídačení *desetitistů* navrátilců znamená vysloveně překrucovat fakta! To znamená stavět před poslance dumy domečky z karet a krmit je dětskými báchorkami o všeobecném blahobytu, zatímco ve skutečnosti vidíme zbídačování a ožebračování.

To, že v důvodové zprávě ministra financí *jsou zamlčeny* údaje o počtu navrátilců, o jejich zoufalém, žebráckém postavení a jejich úplném zbídačení, dokazuje, pánové, že se vláda *zoufale* pokouší *zatajit pravdu*. Marné pokusy! Pravdu nelze zatajit! Pravda tak jako tak vyjde najevo. Bída zruinovaných rolníků, kteří *se vrátili* zpátky do Ruska, a bída zruinovaných starousedlíků na Sibiři *si vynutí*, aby se o ní hovořilo.

Abych tento svůj závěr o krachu přesídlovací politiky vlády názorně objasnil, ocituji ještě slova jednoho úředníka, který 27 let — *dvacet sedm let*, pánové! — sloužil na Sibiři u lesní správy, úředníka, který poznal přesídlovací akci po všech stránkách, úředníka, který *nesnesl* všechny ty zlořády, které u nás páchá přesídlovací správa.

Tímto úředníkem je státní rada pan *A. I. Komarov*, který byl nucen po sedmadvacetileté službě konstatovat, že neblaze proslulá cesta Stolypina a Krivošeina, ministerského předsedy a vedoucího úřadu pro zemědělství a úpravu pozemkových poměrů, v roce 1910 na Sibiř byla „*fraškou*“ — to jsou slova státního rady po 27 letech služby!! Tento úředník *zanechal služby*, neboť nepřenesl přes srdce,

aby celé Rusko bylo takovými „fraškami“ klamáno, a vydal brožuru, v níž pravdivě vylíčil všechno to rozkrádání, všechny ty zpronevěry, všechny ty nechutnosti, brutálnosti a zhoubnost naší přesídlovací politiky.

Tato brožura, nazvaná Pravda o přesídlování^[94], vyšla v letošním, 1913. roce v Petrohradě a stojí 60 kopějek, což za tak bohatý usvědčující materiál není mnoho. Naše vláda, jak už to bývá, i ve věci přesídlování, podobně jako ve všech ostatních „věcech“ a „resortech“ všemožně zatajuje pravdu a bojí se, aby „se špína nevynesla z domu“. Úředník Komarov byl nucen, dokud sloužil, vystupovat *inkognito*, musel uveřejňovat své usvědčující dopisy v novinách pod *pseudonymem*, neboť jeho představení se snažili dopisovatele „dopadnout“. Nemají všichni úředníci možnost opustit službu a vydávat usvědčující brožury, v nichž se říká pravda! Ale z jedné takové brožury si můžeme udělat představu o tom, jaká prohnitost a spoušť vládnou vůbec v této „říši tmy“.

Úředník A. I. Komarov není vůbec žádný revolucionář. Nic takového! Sám o sobě říká, že z čestných pohnutek odmítá teorie sociálních demokratů a socialistů-revolucionářů. Ne, je to obyčejný ruský úředník, který to myslí dobře a úplně by se spokojil s elementární, základní čestností a slušností. Je to člověk, který se k revoluci roku 1905 stavěl nepřátelsky a je ochoten sloužit kontrarevoluční vládě.

Tím významnější je, že i takový člověk odešel, zanechal služby a setřásl prach s nohou svých. Nepřenesl přes srdce, že naše přesídlovací politika znamená „úplné zničení toho, čemu se říká *racionální lesní hospodářství*“ (s. 138). Nepřenesl přes srdce „*expropriaci*“ (tj. zabrání) *vhodné půdy starousedlíků*“, jež vede k „*postupnému ožebračování starousedlého obyvatelstva*“ (s. 137 a 138). Nepřenesl přes srdce „*takové státem posvěcené rozkrádání*“ či lépe řečeno *drancování sibiřské půdy a lesů, před kterým někdejší rozkrádání baškirské půdy úplně bledne*“ (s. 3).

Tento úředník dospěl k těmto závěrům:

„*Naprostá nepřipravenost* hlavní přesídlovací správy na organizování práce v širokém měřítku“, „*naprostá bezplánovitost* v práci a její nízká úroveň, „*přidělování půdy, která se pro zemědělství nehodí, půdy, kde voda není nebo se nehodí k pití*“ (s. 137).

Když se zdvihla přesídlenecká vlna, nebyli na to úředníci připraveni. „*Trhali po kouskách sotva zřízená státní poleší*“, „*brali, co jim jako první padlo do oka, jen aby umístili tu spoustu vyčerpaných, vysílených lidí, kteří zůstali trčet na přesídlovacím středisku, vystávají celé hodiny v čekárnách přesídlovací správy... a tak se jich zbavili*“ (s. 11).

Zde je pár příkladů. Přesídlencům byla přidělena přesídlenecká osada *Kurinskij*. Byla vybudována při Altajském solivaru na půdě odňaté obyvatelům neruské národnosti. Ti byli okradeni. Avšak ukázalo se, že přistěhovalci budou muset používat slanou vodu, která se nedá pít! Stát bezhlavě vyhazuje peníze na kopání studní. Leč marně. Přistěhovalci musí jezdit 7—8 (sedm až osm!) verst* pro vodu!! (s. 101).

Osada Vyjezdnoj na horním toku Many. Nastěhovalo se tam 30 rodin. Po sedmi těžkých letech se přesídlenci definitivně přesvědčili, že se tam hospodařit na půdě nedá. *Téměř všichni se rozutekli*. Těch pár, co zůstalo, se živí lovem zvěře a ryb (s. 27).

Osady v povodí Čuny a Angary: byly tam vyznačeny *stovky* parcel, 900, 460 parcel atd. Ale po přesídlencích ani stopy. Nedá se tu žít. Hory, močály a voda, která se nedá pít.

A hle, úředník A. I. Komarov říká o navrátilcích, o kterých pan ministr financí pomlčel, pro vládu *nepříjemnou pravdu*:

„*Je jich pěkných pár set tisíc*,“ říká o těchto zruinovaných a ožebračených navrátilcích. „*Vracejí se lidé takového ražení*,“ píše úředník Komarov, „*kterým je souzeno sehrát v budoucí revoluci, pokud k ní*

* Versta = 1,06 km. *Čes. red.*

dojde, strašlivou úlohu... Nevrací se ten, kdo celý svůj život pracoval jako zemědělský dělník... Vrací se nedávný hospodář, ten, komu nikdy ani na mysl nepřišlo, že by on a půda mohli existovat odděleně, a tento člověk, který se právem cítí smrtelně uražený, že ho nedokázali řádně umístit, ale zato ho dokázali přivést na mizinu — tento člověk je postrachem pro každé státní zřízení“ (s. 74).

Tak píše pan úředník Komarov, který se děsí revoluce. Darmo se pan Komarov domnívá, že je možné pouze *statkářské* „státní zřízení“. Ve skutečně vyspělých a kulturních státech se obejdou *i bez* statkářů. Obešlo by se bez nich i Rusko, a lid by tím jen získal.

Komarov odhaluje *ožebračování* starousedlíků. „Neúroda“, ale po pravdě řečeno *hlad* jako důsledek tohoto okrádání již začal být nevídaným hostem starousedlíků, dokonce i v „sibiřské Itálii“, tj. v minusinském újezdu. Pan Komarov prozrazuje, jak podnikatelé okrádají státní pokladnu, jak jsou výkazy a plány vypracovávány úředníky naprosto fiktivní, tj. vymyšlené, jak bezcenná je jejich práce, jako je například Obsko-jenisejský průplav, který pohltil milióny, a jak se zbůhdarma vyhazují *stamilióny rublů*.

Celá naše přesídlovací akce, říká bohabojný a skromný úředník, „*je jedna souvislá a špatná anekdota*“ (s. 134).

Takhle vypadá ona *pravda o navrátilcích*, kterou pan ministr financí zamlčel! Takhle *ve skutečnosti* vypadá naprosté *fiasko* naší přesídlovací politiky! Zbídačování a ožebračování *jak* v Rusku, *tak i* na Sibiři. Rozkrádání půdy, *pustošení* lesního hospodářství, falešné výkazy a oficiální přetvářka a pokrytectví.

Přejdu k otázce chutorů.

Také v této věci nám důvodová zpráva pana ministra financí podává právě tak povšechné, nic neříkající, oficiálně pokrytecké údaje (či lépe řečeno *pseudoúdaje*) jako ve věci přesídlování.

Dovídáme se, že do roku 1912 definitivně vystoupilo z obcí již přes půldruhého miliónu usedlostí a že přes milión usedlostí bylo přeměněno v chutory.

O tom, jak ve skutečnosti vypadá hospodářství chutorníků, se v *žádné* vládní zprávě neříká *jediné* pravdivé slovo!!

Přítom my již dnes víme — z toho, jak vylíčili novou úpravu pozemkových poměrů důvěryhodní pozorovatelé (jako byl zesnulý Ivan Andrejevič Konovalov^[95]), víme i z vlastního pozorování vesnice a rolnického života, že existují dvě zcela rozdílné kategorie *chutorníků*. Vláda směřováním těchto kategorií a uváděním povšechných údajů jenom klame lid.

Jednu kategorii chutorníků, mizivou menšinu, tvoří zámožní muži, kulaci, kteří si i před novým uspořádáním pozemkových poměrů žili výborně. Takoví rolníci, kteří vystupují z obcí a skupují přídělovou půdu chudiny, se bezesporu obohacují na cizí účet, přičemž masu obyvatelstva ještě více ožebračují a zotročují. Avšak takových chutorníků je, opakují, *jen velmi málo*.

Převládá, a to v obrovské míře, druhá kategorie chutorníků — ožebračení, zbídačení rolníci, kteří šli do chutorů z nouze, neboť se neměli kam vrátit. „Když už nevím, kam jít, tak jdu alespoň na chutor,“ říkají tito rolníci. Když hladověli a lopotili se v žebráckém hospodářství, chytli se posledního stébla, aby dostali podporu na přesídlení, aby dostali půjčku na zařízení hospodářství. Plácají se na chutorech jako ryba na suchu; prodávají všechno obilí, aby sehnali peníze na splátku do banky; jsou věčně zadluženi; trnou bídu s nouzí; žijí jako žebráci; jsou *vyháněni* z chutorů pro *nezaplacení splátky*, a tak se definitivně stávají tuláky bez střechy nad hlavou.

Kdyby nám oficiální statistika místo předkládání nic neříkajících obrázků vymyšleného blahobytu raději pravdivě uváděla počet těchto *nuzných chutorníků*, bydlících v zemljankách, chovajících dobytek tam, kde sami spí, hladovějících, s otrhanými a nemocnými dětmi, teprve pak bychom se dověděli „*pravdu o chutorech*“.

Ale o to právě jde, že vláda tuto pravdu o chutorech mermomocí zatajuje. Objektivní, nezávislí pozorovatelé

rolnického života jsou pronásledováni a z vesnice vypovíáni. Rolníci, kteří píší do novin, jsou vystaveni dokonce i v Rusku nevdané zvlí policie a úřadů, které je šikanují a pronásledují.

Hrstka bohatých chutorníků je vydávána za masu bohatoucích rolníků! Oficiální lež o kulacích je vydávána za pravdu o vesnici! Ale utajit pravdu se vládě nepodaří. Pokusy vlády zatajit pravdu o zbídačujícím se a hladovějícím vesnici vyvolávají mezi rolníky jenom oprávněný *hněv a pobouření*. Když hladovějí jako loni a předloni desítky miliónů rolníků, ukazuje tato skutečnost lépe než sáhodlouhé úvahy falešnost a pokrytectví báchorek o blahodárném vlivu chutorů. Tato skutečnost nad slunce jasněji ukazuje, že ruská vesnice zůstává *i po* změně agrární politiky vlády, *i po* nechvalně známých Stolypinových reformách stejně zdeptaná útlakem, vykořisťováním, bídou a bezprávím jako za nevolnictví. „Nová“ agrární politika Rady spojené šlechty se *starých* feudálů ani nedotkla a jejich obrovská panství o výměře mnoha tisíc a desítek tisíc děsatin znamenají pro rolníky stejný útlak. „Nová“ agrární politika obohatila *staré* statkáře a hrstku rolnické buržoazie a ještě více ožebračila masu rolníků.

„Sázíme na silné“ — tak zesnulý Stolypin vysvětloval a ospravedlňoval svou agrární politiku. Tato slova je třeba připomenout a zapamatovat si je jako vzácně pravdivá, jako výjimečně pravdivá ministrova slova. Rolníci správně pochopili a na vlastní kůži pocítili pravdivost těchto slov, která znamenají, že jak *nové* zákony, tak i *nová* agrární politika jsou zákony, které vydali *bohatí pro bohaté*, že je to politika *bohatých* pro *bohaté*. Rolníci pochopili tento „*nijak* důmyslný“ mechanismus, že panská дума vydává i panské zákony, že vláda je orgánem vůle a orgánem nadvlády feudálních statkářů nad Ruskem.

Jestliže Stolypin chtěl *tomu* naučit rolníky pomocí svého „proslulého“ (smutně proslulého) výroku „sázíme na silné“, jsme přesvědčeni, že našel a najde v mase zbídače-

ných a rozhořčených učenlivé žáky, kteří, až přijdou na to, *na koho* vlada sází, pochopí tím lépe, *na koho* musí sázet *oni*: na dělnickou třídu a na její boj za svobodu.

Abych nemluvil jen tak do větru, uvedu několik příkladů, které vyhmátl přímo ze života takový bystrý a své věci bezmezně oddaný pozorovatel jako Ivan Andrejevič Konovalov (Ivan Konovalov: Studie z dnešní vesnice. Petrohrad 1913^[95]. Cena 1 rubl 50 kopějek. U citátů jsou uvedeny stránky).

V livenském újezdu Orelské gubernie byla na chutory rozdělena čtyři panství: velkoknížete Andreje Vladimíroviče — 5000 děsjatin, Poljakova — 900 děsjatin, Nabokova — 400 děsjatin, Korfa — 600 děsjatin. Celkem asi 7000 děsjatin. Velikost chutorů byla stanovena na 9 děsjatin a jenom výjimečně až na 12 děsjatin, takže celkem vzniklo něco přes šest set chutorů.

Abych názorněji objasnil význam těchto čísel, uvedu údaje z oficiální statistiky za rok 1905 o Orelské gubernii^[268]. Pět šlechticů v této gubernii vlastnilo 143 446 děsjatin půdy, tj. každý průměrně 28 000 děsjatin. Je jasné, že taková obrovitá panství nejsou celá obhospodařována jejich majiteli, nýbrž slouží jenom k útlaku a porobě rolníků. Bývalých statkářských rolníků s přidělem půdy do 5 děsjatin na jednu usedlost bylo roku 1905 v Orelské gubernii 44 500 a vlastnili 173 000 děsjatin půdy. Každý statkář měl 28 000 děsjatin, kdežto „statkářský“ mužik z vesnické chudiny 4 děsjatin.

Šlechticů, kteří měli po 500 a více děsjatin půdy, bylo roku 1905 v Orelské gubernii 378 a ti vlastnili celkem 592 000 děsjatin půdy, tj. na každého připadalo průměrně něco přes půldruhého tisíce děsjatin. Ale „bývalých statkářských“ rolníků s přidělem do 7 děsjatin na usedlost bylo v Orelské gubernii 124 000 a ti vlastnili 647 000 děsjatin, tj. 5 děsjatin na usedlost.

Z toho si lze udělat představu, jak feudální panství deptají orelské rolníky a jakou kapkou v moři nouze a bídy

byla *čtyři* panství v livenském újezdu, rozdělená na chutory. Ale jak žijí chutorníci na svých devítiděsjetinových políčkách?

Půda byla odhadnuta na 220 rublů za děšjatinu. Ročně se musí splácet 118 rublů 80 kopějek (tj. kolem 20 rublů za děšjatinu oseté plochy). Taková částka je nad síly chudého rolníka. Propachtovává za babku část půdy, jen aby získal nějaký ten groš. Prodává všechno obilí, aby měl na splátku pro banku. Nezůstává mu žádné obilí ani na setí, ani na živobytí. Půjčuje si a znovu se dostává do područí. Už má jenom jednoho koně, krávu prodal. Náradí, kterým obdělává, je staré. Na zvelebení hospodářství není ani pomyslení. „Děti už zapomněly, jak vypadá mléko, natožpak jak chutná“ (s. 198). Nezaplatí-li takový hospodář včas, vyženou ho z půdy, takže se z něho stane hotový žebrák.

Pan ministr financí se ve své důvodové zprávě s naprostým klidem snažil zatušovat toto zbídačení rolníků novou organizací pozemkových poměrů či lépe řečeno jejich dezorganizací.

V druhé části důvodové zprávy na s. 57 uvádí pan ministr oficiální údaje o tom, kolik rolníků prodalo do konce roku 1911 půdu. Je to *385 407 rodin*.

A pan ministr „*utěšuje*“: Počet kupujících (362 840) „*má velmi blízko k počtu prodávajících*“ (385 407). Na jednoho prodávajícího připadá 3,9 děšjatiny, kdežto na jednoho kupujícího 4,2 děšjatiny (důvodová zpráva, s. 58).

Co je na tom potěšitelného? Za prvé, dokonce i tyto oficiální údaje ukazují, že počet kupujících je *nižší* než počet prodávajících. To znamená, že se zbídačování a ožebračování vesnice zvětšuje. A za druhé, kdo by nevěděl, že lidé kupující přidělovou půdu obcházejí zákon, zakazující kupovat větší počet přídělů, jestliže kupují na jméno své manželky, svých příbuzných nebo fingovaných osob?? Kdo by nevěděl, že nutnost dohnala rolníky k mimořádně rozvinutému systému prodeje půdy ve formě všelijakých

jiných transakcí, jako je pacht apod.? Přečtěte si alespoň články napůl kadeta a napůl oktábristy knížete Obolenského v časopisu Russkaja mysl^[173] a zjistíte, že dokonce i tento statkář s veskrze statkářskými názory přiznává, že boháči skupují *ve velkém* přidělovou půdu a *maskují* toto skupování tisícerými způsoby obcházení zákona!!

Ba ne, pánové! „Nová“ agrární politika vlády a šlechty je *všechno*, co mohli páni šlechtici udělat, jestliže chtěli udržet své vlastnictví a své příjmy v nedotčeném stavu (příčemž často dokonce *zvýšili* své příjmy *vyháněním* prodejní ceny půdy *nahoru* a tisícerými úlevami, které „rolnická banka“ poskytuje šlechticům).

Ukázalo se, že toto šlechtické „*všechno*“ je *ničtm*. Vesnice je ještě více zbídačena, ještě více *pobouřena*. Pobouření na vesnici je strašlivé. To, čemu se říká výtržnictví, je hlavně důsledek neuvěřitelného pobouření rolníků a *zárodečnou* formou *jejich protestu*. Žádným pronásledováním, žádným zpříšňováním trestů se neodstraní toto pobouření a tento protest miliónů hladovějících rolníků, které „upravovatelé pozemkových poměrů“ nyní přivádějí s nevídanou rychlostí, brutalitou a krutostí na mizinu.

Ba ne, šlechtická neboli stolypinovská agrární politika není východisko, nýbrž nejmučivější *cesta* k novému *řešení* agrární otázky v Rusku. Jak musí toto řešení vypadat, ukazuje nepřímě dokonce i osud Irska, kde se půda po tisícerých odkladech, průtazích a překážkách ze strany pozemkových vlastníků přece jenom dostala do rukou farmářů.

V čem je podstata agrární otázky v Rusku, ukazují nejnázorněji údaje o velkém pozemkovém vlastnictví. Tyto údaje jsou obsaženy v oficiální, vládní statistice za rok 1905^[269], takže by si je měl určitě pozorně prostudovat každý, komu leží na srdci osud ruského rolnictva a celková politická situace naší země.

Podívejme se na velké pozemkové vlastnictví v evropském Rusku. Přes 500 děšjatín má 27 833 statkářů, kteří

vlastní 62 milionů děsjatin půdy!! Připočítáme-li k tomu údělnou půdu a největší statky uralských továrníků, vyjde nám, že necelých 30 000 statkářů vlastní 70 milionů děsjatin. To znamená, že na jednoho velkostatkáře připadá průměrně přes 2000 děsjatin. Do jakých rozměrů se rozrůstají latifundie, tj. největší statky v Rusku, je vidět z toho, že každý z 699 statkářů vlastní přes 10 000 děsjatin a všichni dohromady 20 798 504 děsjatin. Na jednoho z těchto magnátů neboli velmožů připadá téměř 30 000 děsjatin (29 754)!!

Těžko by se v Evropě, ba dokonce na celém světě našla země, kde by se velké feudální pozemkové vlastnictví zachovalo v tak oblundných rozměrech.

Přitom nejdůležitější je to, že se na této půdě jen částečně hospodaří kapitalisticky, tj. půda je obdělávána námezdními dělníky a majitelovým inventářem. Většinou se hospodaří *feudálním způsobem*, tj. statkáři zotročují rolníky stejně jako před sto, před třemi či pěti sty lety, kdy je nutili, aby *svým* potahem a *svým* nářadím obdělávali statkářovu půdu.

To není kapitalismus. To není evropský způsob hospodaření, pánové z řad pravice a okřabristé, račte to vzít na vědomí, vy, kteří se honosíte svou snahou „poevropštit“ (tj. podle vzoru Evropy reorganizovat) zemědělství v Rusku! Kdepak, to není vůbec po evropsku. To je *po staročínsku*. To je *po turecku*. To je *po nevolnicku*.

To není zdokonalené hospodářství, nýbrž lichvaření s půdou. Je to stará, prastará zotročující závislost. Chudý rolník, který dokonce i v nejúrodnějším roce tře bídu a ani se pořádně nenají, jde i se svým vychrtlým, hladovým koněm, se starým, ubohým a nuzným nářadím otročit statkáři, „pánovi“, protože pro mužika není jiné východisko.

„Pán“ ani nepropachtuje půdu, ani nedovolí jezdit přes svůj pozemek, napájet a pást dobytek, ani nedá dříví, pokud se rolník nechce nechat ujařmit. Rolník je přistižen při lesním „pychu“, a co se stane? Hajní, najatí pochopové apod. ho zmlátí, a potom „pán“, který v dumě pronáší pla-

menné projevy o tom, jaké pokroky dělá naše zemědělství a jak napodobuje Evropu, tento pán potom dává zmláčenému mužikovi na vybranou: Buď poputuješ do vězení, nebo si to odpracuješ, zoráš, oseješ a sklidiš dvě nebo tři děsjatiny! Totéž, když se mu dobytek zaběhne na panské. Totéž, když si na zimu půjčí obilí. Totéž za louky nebo výběh a tak dále donekonečna.

To není statkářovo hospodaření ve velkém. To je *ujařmení* mužika. To je *feudální* vykořisťování miliónů ožebračených rolníků tisíciděsjatinovými latifundiemi, latifundiemi statkářů, kteří ze všech stran zmáčkli a přiškrtli mužika!!

Chutory pomáhají hrstce boháčů. Avšak masy hladovějí stejně jako předtím. Proč v Evropě, páni statkáři, už dávno přestaly hladomory? Proč tam takové strašné hladomory jako u nás v letech 1910—1911 bývaly jenom za nevolnictví?

Proto, že v Evropě neexistuje feudální područí. V Evropě existují bohatí a střední rolníci, existují zemědělstí dělníci, ale nejsou tam milióny nadobro zbídačených a ožebračených rolníků, které věčné trápení a galejnická robota připravily o rozum, milióny bezprávných a zdeptaných rolníků, závislých na „pánovi“!

Co tedy dělat? Kde je východisko?

Východisko je pouze jedno: zbavit vesnici útlaku těchto feudálních latifundií a převést těchto *sedmdesát miliónů* děsjatin půdy z rukou statkářů do rukou rolníků, a to bez náhrady.

Jedině toto východisko by způsobilo, že by se Rusko opravdu podobalo evropské zemi. Jedině toto východisko by umožnilo, aby si milióny ruských rolníků volně vydechly a postavily se na nohy. Jedině toto východisko by umožnilo přeměnit Rusko ze země chudých rolníků, zdeptaných statkářským područím a věčně hladovějících, v zemi „evropského pokroku“, ze země negramotných v zemi se všeobecnou vzdělaností, ze země zaostalosti a bezvý-

chodné stagnace v zemi schopnou rozvíjet se a jít kupředu, ze země bezprávné a otrocké v zemi svobodnou.

Strana dělnické třídy, jež si uvědomuje, že k socialismu nevede a nemůže vést jiná cesta než svobodné, demokratické instituce, upozorňuje, že ze slepé uličky, do níž znovu zavedla Rusko vláda se svou agrární politikou, existuje jediné východisko — předat veškerou statkářskou půdu rolníkům bez náhrady a novou revolucí vydobýt úplnou politickou svobodu.

Napsáno nejpozději

7. (20.) června 1913

Poprvé otištěno roku 1930

Sočinenija V. I. Lenina

sv. 15, 2. a 3. vydání

Podle rukopisu

O JEDNĚ NEPRAVDĚ

(DOPIS REDAKCI)

Uveřejnění článků L. Martova v Luči, v nichž je slíben rozbor „nynějšího sporu o taktiku“, bychom museli po všech stránkách uvítat, kdyby hned první článek neobsahoval do nebe volající nepravdu. Moje slova o tom, že se spor s likvidátory vede o úplně jiné věci než o organizační otázky*, prohlašuje L. Martov za „neočekávaná“ a volá: „Tady to máte!“, „Zčistajasna s boží pomocí obrat“ apod.

Přitom však L. Martov velmi dobře ví, že tu není ani náznak nějakého obratu, že v tom není nic neočekávaného. Před více než třemi lety, v květnu 1910, jsem v jednom článku, který vyšel v Paříži a který Martov dobře zná, psal „o skupině nezávislých legalistů“ (ideje časopisů Naša zarja a Vozrožděnije), o tom, že „se definitivně semkla a definitivně rozešla se stranou“***.

Je jasné, že ani v tomto případě vůbec nejde o organizační otázku (*jak* budovat stranu?), nýbrž o *existenci* strany, o odštěpení likvidátorů od strany, o jejich definitivní rozchod s ní. Martov by přece měl pochopit, že to není spor o organizační otázku.

V říjnu 1911 jsem v článku, který Martov zná zrovna tak dobře a který je rovněž mnou podepsán, napsal: „Ve skutečnosti dnes nestojí v popředí otázka organizační“, nýbrž otázka „*existence*“ strany***.

Likvidátoři na tom musí být velmi špatně, jestliže se Martov vyhýbá rozboru přesně formulovaných usnesení

* Viz tento svazek, s. 202. *Red.*

** Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 308. *Red.*

*** Viz Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 351. *Red.*

strany a místo toho vypráví báchorky a otiskuje do nebe volající nepravdu.

Napsáno 7. (20.) června 1913

Podle textu Pravdy

Otištěno 15. června 1913

v Pravdě, č. 136

Podepsán V. Iljin

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

MALOVÝROBA V ZEMĚDĚLSTVÍ

Rolnická otázka v moderních kapitalistických státech je nejčastější příčinou rozpaků a kolísání mezi marxisty a hlavním podnětem k útokům buržoazní (profesorské) politické ekonomie na marxismus.

Malovýroba v zemědělství je za kapitalismu odsouzena k zániku, k neuvěřitelné podřízenosti a útlaku, říkají marxisté. Protože je závislá na velkokapitálu a ve srovnání se zemědělskou velkovýrobou zaostává, udržuje se pouze drastickým omezováním potřeb a nadlidskou, vysilující prací. Mrhání a vyčerpávání lidské práce, výrobcova závislost nejhoršího druhu, vyčerpávání sil rolníkovy rodiny, rolníkova skotu, rolníkovy půdy — to všechno vždy a všude přináší rolníkovi kapitalismus.

Pro rolníka *není* jiná záchrana než připojit se k akcím proletariátu, především námezdních dělníků.

Buržoazní politická ekonomie a její ne vždy uvědomělí stoupenci z řad narodníků a oportunistů se naopak snaží dokázat, že malovýroba je životaschopná a výhodnější než velkovýroba. Rolník, který má v kapitalistickém zřízení zajištěné a spolehlivé postavení, musí tíhnout nikoli k proletariátu, nýbrž k buržoazii, nikoli k třídnímu boji námezdních dělníků, nýbrž k upevňování svého postavení jako vlastníka a hospodáře — taková je podstata teorie buržoazních národohospodářů.

Pokusme se na základě přesných údajů ověřit, do jaké míry je opodstatněná jednak proletářská, jednak buržoazní teorie. Vezměme údaje o práci *žen* v rakouském a německém zemědělství. O Rusku dodnes neexistují úplné údaje,

neboť vláda nechce provést soupis všech zemědělských podniků podle vědeckých zásad.

V Rakousku bylo podle soupisu z roku 1902 napočítáno z 9070 682 osob pracujících v zemědělství 4 422 981 žen, tj. 48,7 %. V Německu, kde je kapitalismus mnohem vyvinutější, měly ženy mezi všemi pracovníky v zemědělství *většinu*, a to 54,8 %. Čím je kapitalismus v zemědělství vyvinutější, tím víc se používá práce žen, tj. *zhoršují se* životní podmínky pracujících mas. V německém průmyslu je zaměstnáno 25 % žen, kdežto v zemědělství víc než dvakrát tolik. To znamená, že průmysl odčerpává *nejlepší* pracovní síly a ponechává zemědělství ty slabší.

Zemědělství se ve vyspělých kapitalistických zemích už stává převážně zaměstnáním žen.

Podíváme-li se však na údaje o zemědělských hospodářstvích různé velikosti, zjistíme, že právě v *malovýrobě* dosahuje vykořisťování práce žen zvláště velké intenzity. Naproti tomu kapitalistická velkovýroba používá i v zemědělství převážně práce mužů, třebaže se v tomto směru nevyrovná průmyslu.

Uvádíme srovnatelné údaje o Rakousku a Německu:

Hospodářství	Skupiny hospodářství	Procento žen z celkového počtu pracovníků	
		Rakousko	Německo
Proletářská	{ do 0,5 hektaru*	52,0	74,1
	{ 0,5 až 2 hektary	50,9	65,7
Rolnická	{ 2 až 5 hektarů	49,6	54,4
	{ 5 až 10 hektarů	48,5	50,2
	{ 10 až 20 hektarů	48,6	48,4
Kapitalistická	{ 20 až 100 hektarů	46,6	44,8
	{ 100 a více hektarů	27,4	41,0
<i>Celkem</i>		48,7	54,8

* Hektar = $\frac{1}{10}$ děsťatiny.

V obou zemích vidíme jeden a týž zákon kapitalistického zemědělství.

Čím drobnější je výroba, tím *horší* je složení pracovních sil, tím víc převládají v celkovém počtu osob pracujících v zemědělství ženy.

Celková situace za kapitalismu vypadá takto: V proletářských hospodářstvích, tj. v takových, v nichž „hospodáři“ žijí převážně z námezdní práce (zemědělství dělníci, nádeníci a vůbec námezdní dělníci se ždíbcem půdy), *převládá práce žen nad prací mužů*, mnohdy ve velkém rozsahu.

Nesmí se zapomínat, že počet těchto hospodářství proletářů neboli zemědělských dělníků je obrovský: v Rakousku 1,3 miliónu z celkového počtu 2,8 miliónu a v Německu dokonce 3,4 miliónu z celkového počtu 5,7 miliónu.

V rolnických hospodářstvích je práce mužů a žen rozšířena zhruba stejně.

A konečně v kapitalistických hospodářstvích *převažuje práce mužů nad prací žen*.

Co to znamená?

To znamená, že v malovýrobě je složení pracovních sil horší než v kapitalistické velkovýrobě.

To znamená, že v zemědělství musí pracující žena — proletářka a rolnice — vynakládat na úkor svého zdraví a zdraví svých dětí mnohem větší úsilí, dřít jako kuň a div se neztrhat, aby se pokud možno vyrovnala muži pracujícímu v kapitalistické velkovýrobě.

To znamená, že za kapitalismu se malovýroba udržuje jenom tak, že z pracovníka *žádá více* práce než velkovýroba.

Rolník je spletitou sítí kapitalistické závislosti více spoután, více opředen než námezdní dělník. Zdá se mu, že je samostatný, že se může „stát hospodářem“, ale ve skutečnosti, chce-li se udržet, musí pracovat (ve prospěch kapitalu) víc než námezdní dělník.

Údaje o práci *děti* v zemědělství to ukazují ještě jasněji*.

*Napsáno 7. (20.) června 1913
Otištěno 18. července 1913
v listu Rabočaja pravda, č. 5
Podepsán V. I.*

Podle listu Rabočaja pravda

* Viz tento svazek, s. 308—311. *Red.*

PRÁCE DĚTÍ V ROLNICKÉM HOSPODÁŘSTVÍ.

Aby bylo možné správně určit podmínky, v nichž existuje zemědělská malovýroba za kapitalismu, je nejdůležitější vědět, jaké je postavení pracovníka, kolik vydělává, kolik práce vynakládá a jaké jsou jeho životní poměry, dále jak to u něho vypadá s chovem hospodářských zvířat a s péčí o ně a konečně jak je půda obdělávána, hnojena, vymskávána atd.

Není těžké pochopit, že budeme-li tyto otázky obcházet (jako to na každém kroku dělá buržoazní politická ekonomie), dostaneme zcela zkreslenou představu o rolnickém hospodářství, neboť jeho *skutečná* „životaschopnost“ závisí právě na postavení pracovníka a na jeho podmínkách pro chov hospodářských zvířat a obdělávání půdy. Předpokládat a priori, že v tomto směru je na tom malovýroba stejně jako velkovýroba, znamená považovat za dokázané právě to, co je třeba dokázat, znamená postavit se hned od začátku na buržoazní stanovisko.

Buržoazie by ráda dokázala, že rolník je opravdový a životaschopný „hospodář“, a ne otrok kapitálu, zdeptaný stejně jako námezdní dělník, ale ještě více spoutaný, ještě více sešněrovaný než on. Chceme-li doopravdy a svědomitě hledat *podklady* pro vyřešení sporné otázky, musíme pátrat po systematických a objektivních údajích o *životních a pracovních podmínkách* v malovýrobě a velkovýrobě.

K takovým údajům — a to zvláště důležitým — patří stupeň používání práce *děti*. Čím víc je vykořisťována práce dětí, tím bezesporu horší je postavení pracovníka a tím těžší je jeho život.

Rakouský a německý soupis zemědělských podniků poskytuje údaje o počtu dětí školního věku v celkovém počtu osob zaměstnaných v zemědělství. V Rakousku jsou kromě toho zvláště podchyceni všichni pracovníci obou pohlaví, kteří *nedosahují* 16 let. Těch bylo napočítáno 1,2 miliónu z 9 miliónů, tj. 13 procent. Naproti tomu v Německu jsou zvláště vedeni pouze nezletilí *do 14 let*, a těch bylo napočítáno šest set tisíc (601 637) z patnácti miliónů (15 169 549), tj. 3,9 procenta.

Je jasné, že rakouské a německé údaje nelze srovnávat. Ale velmi dobře lze ukázat *uzájemný poměr* mezi proletářskými, rolnickými a kapitalistickými hospodářstvími, který sří tom vychází najevo.

p K proletářským hospodářstvím počítáme hospodářství malým kouskem půdy (do dvou hektarů, tj. necelých dvou děšjatin na hospodářství), která poskytují námezdním dělníkům vedlejší výdělek. K rolnickým hospodářstvím počítáme ta, která mají 2 až 20 hektarů půdy; zde práce členů rodiny převládá nad prací námezdní. A konečně kapitalistická hospodářství jsou větší hospodářství, ve kterých námezdní práce převládá nad prací členů rodiny.

Zde jsou údaje o práci dětí v hospodářstvích těchto tří typů:

Hospodářství	Skupiny hospodářství	Na sto osob v zemědělství připadá dětí	
		do 16 let Rakousko	do 14 let Německo
Proletářská	{ do půl hektaru	8,8	2,2
	{ od půl do 2 hektarů	12,2	3,9
Rolnická	{ 2— 5 hektarů	15,3	4,6
	{ 5— 10 hektarů	15,6	4,8
	{ 10— 20 hektarů	12,8	4,5
Kapitalistická	{ 20—100 hektarů	11,1	3,4
	{ 100 a více hektarů	4,2	3,6
Celkem		13,0	3,9

Z toho vidíme, že v obou zemích je práce dětí *nejvíce* vykořisťována právě v *rolnických* hospodářstvích vůbec, zejména pak v hospodářstvích *středních rolníků* (5—10 hektarů, tj. 4,5—9 děsjatin půdy).

Nestačí tedy, že malovýroba je na tom hůř než velkovýroba. Navíc vidíme, že speciálně rolnické hospodářství je na tom nejen hůř než kapitalistické, ale dokonce i hůř než proletářské hospodářství.

Jak si tento jev vysvětlit?

V proletářském hospodářství se hospodaří na tak malém kousku půdy, že se o „hospodářství“ vlastně ani vážně nedá mluvit. Zemědělství je zde *vedlejším* zaměstnáním; hlavní místo zaujímá námezdní práce v zemědělství a průmyslu.

Vliv průmyslu vůbec zvyšuje životní úroveň pracovníka a zejména omezuje vykořisťování práce dětí. Například při sčítání lidu v Německu bylo zjištěno v průmyslu pouze 0,3 procenta pracovníků do 14 let (tj. desetkrát méně než v zemědělství) a jenom 8 procent do 16 let.

Naproti tomu v rolnickém hospodářství je vliv průmyslu nejslabší, kdežto konkurence s kapitalistickým zemědělstvím nejsilnější. Rolník není s to se udržet jinak než tím, že sám pracuje do úpadu a nutí své děti pracovat dvojnásob těžce. Nouze nutí rolníka vlastními mozoly nahrazovat nedostatek kapitálu a technických zdokonolení. A jestliže u rolníka nejtíživěji pracují děti, znamená to rovněž, že musí těžce pracovat a dostávat horší krmivo i rolníkův skot: nutnost napínat všechny síly a „šetřit“ na všem se zákonitě projevuje na všech stránkách hospodaření.

Německá statistika ukazuje, že mezi námezdními dělníky je nejvyšší procento dětí (téměř 4 procenta, přesněji 3,7 procenta) ve velkých kapitalistických hospodářstvích (100 a více děsjatin). A mezi pracujícími členy rodiny je nejvíce dětí u rolníků, a to zhruba 5 procent (4,9—5,2 procenta). Mezi *přechodně* zaměstnanými námezdními dělníky je dětí až 9 procent u velkých kapitalistů, kdežto mezi *přechodně*

pracujícími *členy rodiny* dosahuje tento podíl u rolníků 16,5—24,4 procenta!!

Rolník v době nejpilnějších prací má nedostatek pracovních sil, a protože může najímat jen nepatrný počet dělníků, musí všemožně využívat práce vlastních dětí. Tak se stalo, že v německém zemědělství je vůbec procento dětí mezi pracujícími členy rodiny *téměř o polovinu* vyšší než mezi námezdními dělníky. Mezi pracujícími členy rodiny jsou 4,4 procenta dětí, kdežto mezi námezdními dělníky 3 procenta.

Rolník musí vynakládat v práci *větší* námahu než námezdní dělník. Tento fakt, potvrzený mnoha tisíci jednotlivých pozorování, dokázala nyní v plném rozsahu statistika celých zemí. Kapitalismus odsuzuje rolníky k nesmírnému živoření a k záhubě. Není pro ně jiná záchrana než připojit se k třídnímu boji námezdních dělníků. Ale než rolník dospěje k tomuto závěru, bude muset prožít dlouhá léta, aby vystřízlivěl z klamných buržoazních hesel.

Napsáno 8. (21.) června 1913

Otištěno 12. června 1913

v Pravdě, č. 133

Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

ZAJÍMAVÝ SJEZD

Včera, 12. června, byl v Charkově zahájen zajímavý sjezd. Zajímavý z dvojího hlediska. Za prvé je to první sjezd všech zemstev věnovaný statistice školství. Za druhé jej úřady poctily zvláštní pozorností. *Jmenovaly* předsedu sjezdu a také experti byli, jak píše B. Veselovskij v listu Ruskoje slovo^[20], úředně „profiltrování“. Zástupcům tisku nebyl na sjezd přístup povolen.

Tato opatření — která se dokonce i z „ruského“ hlediska zdají přespříliš... opatrná — lze sotva vysvětlit tím, že se sjezd schází v jednom z největších ukrajinských měst. Na tomto zemstevním sjezdu se sejdou nejen ukrajinští statistikové a činitelé zemstev, ale i příslušníci všech národů a národností obývajících Rusko, kteří pracují na tomto úseku.

Úřadům se zřejmě příliš nelíbí předmět jednání sjezdu, třebaže se bude jednat jen o vypracování statistiky, o tom, co bylo vykonáno, proč bylo vykonáno málo a proč je třeba udělat více a lépe.

Školství zaostalo v Rusku jako nikde na světě. Poslanec dumy Badajev uvedl ve svém projevu^[236], že dokonce i mezi černochoy v Americe je jen 44 procent negramotných, v Evropě jedno až dvě procenta, kdežto v Rusku je negramotných 79 procent!

Přesto v poslední době školství, ačkoli mu stojí v cestě tisíce překážek, vzrůstá a rozvíjí se rychleji než dosud. Znat pravdu o situaci ve školství — na tom mají bezprostřední a bytostný zájem široké vrstvy lidu vůbec a dělníci zvlášť.

Nebylo by vůbec těžké vypracovat statistiku o školství tak, jak se to dělá v Evropě. Každý učitel a učitelka by snadno mohli každoročně sdělovat údaje jak o každém žákovi (věk, národnost, rodinné prostředí, sociální poměry rodičů apod.), tak o každém pedagogovi (vzdělání, výše platu, pracovní doba, národnost aj. apod.). Hrstka statistiků, která by každoročně takové údaje zpracovávala, by mohla státu dodávat velmi bohatý a cenný materiál jak o podmínkách výchovy a vzdělávání mladé generace, tak o celé řadě stránek života lidu... kdyby... kdyby... Zástupci tisku neměli na charkovský sjezd povolen přístup, předseda sjezdu byl jmenován, experti byli, jak se vyjádřil B. Veselovskij v listu Russkoje slovo, úředně profiltrováni.

Bylo od nás pošetilé mluvit o evropské statistice školství! Kdepak my — a Evropa! Raději o tom pomlčme!

Napsáno 8. (21.) června 1913

Otištěno 13. června 1913

v Pravdě, č. 134

Podepsán N.

Podle textu Pravdy

V A U S T R Á L I I

V Austrálii nedávno skončily nové parlamentní volby. Labouristická strana, která zaujímala v Dolní sněmovně vedoucí postavení, neboť měla 44 poslanců ze 75, utrpěla porážku. Teď má ze 75 jenom 36 poslanců. Většinu získali liberálové, ale je to většina velmi labilní, neboť v Horní sněmovně je z 36 poslanců 30 labouristů.

Co je to za originální kapitalistickou zemi, kde mají labouristé převahu v *Horní* sněmovně a ještě nedávno měli většinu i v Dolní sněmovně, a přesto kapitalistickému zřízení nehrozilo žádné nebezpečí?

Jeden anglický zpravodaj německého dělnického tisku nedávno vysvětlil tento jev, který velmi často dává buržoazním publicistům podnět k nesprávným výkladům.

Australská labouristická strana není socialistickou stranou ani podle názvu. Ve skutečnosti je to liberálně buržoazní strana a takzvaní australští liberálové jsou konzervativci.

Takové podivné a nesprávné používání slov k označení stran není nic ojedinělého. Vždyť v Americe se včerejší otrokáři nazývají demokraty a ve Francii se příslušníci maloburžoazie, kteří jsou nepřáteli socialismu, vydávají za „radikální socialisty“. Chceme-li pochopit skutečný význam stran, nesmíme se dát mýlit jejich názvem, nýbrž musíme prozkoumat jejich třídní charakter a historické podmínky každé jednotlivé země.

Austrálie je mladá anglická kolonie.

Také kapitalismus je v Austrálii ještě velmi mladý. Tato země se teprve formuje v samostatný stát. Dělníci jsou

většinou přistěhovalci z Anglie. Opustili Anglii v době, kdy tam téměř neomezeně vévodila liberální dělnická politika, kdy masy anglických dělníků byly *liberální*. V Anglii jsou dodnes kvalifikovaní, vyučení tovární dělníci většinou liberály a pololiberály. Je to výsledek neobyčejně výhodného, monopolního postavení Anglie v druhé polovině minulého století. Teprve nyní se masy dělníků v Anglii začínají přiklánět (i když pomalu) k socialismu.

A je-li v Anglii takzvaná „dělnická strana“* *blokem* nesocialistických odborů s krajně oportunistickou Nezávislou labouristickou stranou, skládá se v Austrálii dělnická strana *výhradně z nesocialistických* odborově organizovaných dělníků.

Vůdcové australské labouristické strany jsou placenými funkcionáři odborů; je to živel všude velmi umírněný a „poslušný kapitálu“, v Austrálii pak už zcela krotký, veskrze liberální.

Spojení jednotlivých australských států v jednotnou Austrálii je ještě velmi slabé. Labouristická strana se musela starat o jeho posílení a upevnění, o vytvoření ústřední vlády.

Labouristická strana v Austrálii prosazovala to, co v jiných zemích prosazovali liberálové: jednotný celní tarif pro celý stát, jednotný školský zákon, jednotnou pozemkovou daň, jednotné tovární zákonodárství.

Je pochopitelné, že až se Austrálie definitivně vyvine a zkonsoliduje jako samostatný kapitalistický stát, změní se postavení dělníků, změní se i *liberální* „dělnická strana“ a ustoupí *socialistické* dělnické straně. Příklad Austrálie ukazuje, za jakých podmínek jsou možné *výjimky* potvrzující pravidlo. Pravidlem je socialistická dělnická strana v kapitalistické zemi. Výjimkou je liberální dělnická strana, která vzniká jen na určitou dobu za zvláštních, pro kapitalismus zcela nenormálních podmínek.

Ti liberálové v Evropě a v Rusku, kteří se pokoušejí

* — Labouristická strana. Čes. red.

na příkladu Austrálie „učit“ lid, že třídní boj je zbytečný, jenom klamou sebe i jiné. Je směšné pomýšlet na uplatňování toho, co platí pro Austrálii (nevyspělou, mladou kolonii, obývanou liberálními anglickými dělníky), v zemích, kde byl už dávno vybudován stát a kde existuje vyspělý kapitalismus.

Napsáno 8. (21.) června 1913

Otištěno 13. června 1913

v Pravdě, č. 134

Podepsán W.

Podle textu Pravdy

To je panečku novina! To teď budou uspokojeny nejnaléhavější potřeby dělníků! Laciné maso pro lid — kde? co? jak?

V Moskvě otevřeli při městských jatkách „freibank“, tj. krám, kde se prodává levné, dezinfikované a vcelku požitelné maso. Tak to oznámilo Russkoje slovo^[289].

Laciné maso — to je dobrá věc. Co však znamená „dezinfikované“, „vcelku požitelné“ (se stejným oprávněním by se tedy dalo říci: *vcelku nepoživatelné!*) maso? Znamená toto:

Když dobytek přichází do prodeje, prohlíží ho veterinář. Nemocný dobytek je vyřazován. Nesmí se porážet, protože při konzumaci takového masa by se lidé mohli všelijak nakazit. Nejčastěji bývá vyřazován dobytek tuberkulózní (souchotinářský) a „cysticerkózní“ (tasemnice).

Z celkového počtu kolem 450 000 kusů dobytka, který prochází moskevskými jatkami, bývá jako *podezřelých* vyřazováno na 30 000 kusů.

A tenhle podezřelý, cysticerkózní a tuberkulózní dobytek je zbavován choroboplodných zárodků vařením po dobu asi tří hodin ve zvláštní komoře pod dohledem veterináře. Tasemnice a tuberkulózní bacily se tímto vařením ničí.

Předpokládejme, že se všechny nebo téměř všechny úplně zničí nebo téměř úplně zničí! Získává se dezinfikované, vyvařené a laciné maso.

„Že by po něm člověk umřel, to zrovna ne, ale souchotiny chytne tak jako tak, nebo ho začne bolet břicho, pro-

tože ten dobytek je přece jen nemocný,“ říká se podle sdělení listu Ruskoje slovo mezi lidem.

Kupující se jen hrnou. Přijíždějí dělníci dokonce i z Moskvy. Dlouho se tu čeká ve frontě. Ráno stojí ve frontě většinou hospodyně a přes den dělníci, hlavně stavební.

To vyvařené, dezinfikované maso, po kterém člověk sice neumře, ale dostane bolení břicha, to je právě tak pro lid. Protože na pořádné maso lid nemá.

Říká se, že čím je veterinární dohled pečlivější, tím víc masa se vyřazuje. „A tak je obyvatelstvo,“ dodává Ruskoje slovo, „oboustranně zainteresováno na tom, aby byl dohled pečlivý: střední třídy proto, aby z jatek přicházelo do prodeje zdravé maso, a chudina proto, aby se vyřazovalo více dobytka a aby ve „freibanku“ byl dostatek masa.“

Vida, v jaké kulturní a humánní době žijeme: naučili jsme se „oboustranně“ „zainteresovat“ obyvatelstvo. A té „svobody“ pro laciné maso: vždyť „freibank“ znamená v němčině svobodný obchod.

Kultura, svoboda, levné potraviny, oživení obchodu — to všechno pro lid! Až uvidíte oznámení „spolek pro lidové bydlení“, vězte, že sklepní nebo podkrovní byt bude laciný a bude pod lékařským dohledem: že by člověk z toho umřel, to zrovna ne, ale souchotiny dostane.

Až uvidíte vývěsní štít „lidová jídelna“, směle vejděte. Dostanete laciné vyvařené maso, které pod dohledem jatkami prošlo a bez dohledu by neprošlo.

Až uvidíte nápis „lidová knihovna“, můžete se zaradovat. Dostanou se tam laciné brožury, možná i zdarma, které pod lékařským dohledem duchovní cenzury vydává Svaz ruského národa⁹¹ nebo celoruský klub nacionalistů.

Prý má být v brzké době otevřen „freibank“ „lidového“ chleba... z trávy, dezinfikované, vyvařené, zpracované pod veterinárním, vlastně jsem chtěl říct lékařským dohledem.

Kultura, volnost, levné potraviny, oživení obchodu — to všechno pro lid! A obyvatelstvo bude stále víc a více

oboustranně zainteresováno: bohatí na tom, aby dostali
nezávadné maso, a chudina na tom, aby ve „freibanku“
byl dostatek za určitých podmínek požitelného masa.

Napsáno 8. (21.) čeruna 1913

Otištěno 16. čeruna 1913

v Pravdě, č. 137

Podepsán V.

Podle textu Pravdy

PRVNÍ MÁJ REVOLUČNÍHO PROLETARIÁTU

Uplynul rok od událostí na Leně a od prvního, rozhodného vzestupu revolučního dělnického hnutí po převratu z 3. června. Carovi černosotňovci a statkáři, úřednická smečka a buržoazie oslavily třísté výročí Romanovců, které je zároveň výročím loupeží, tatarských nájezdů a zhanobení Ruska touto dynastií. Sešla se a začala „pracovat“ IV. дума, aniž sama této „práci“ věří, přičemž ztratila svou někdejší kontrarevoluční energii. Liberální společnosti, jež malátně omílá výzvy *k reformám*, ačkoli je si vědoma, že se nedá udělat nic, co by reformy alespoň připomínalo, se zmocnila rozpačitost a nuda.

A tu najednou prvomájové vystoupení dělnické třídy Ruska, jež nejdříve na zkoušku proběhlo v Rize a potom, na 1. máje podle starého kalendáře, v Petrohradě jako rozhodná akce; tato prvomájová manifestace jako blesk v zamračené, ponuré a tísnivé atmosféře protála vzduch. Před stovkami starých revolucionářů, které dosud nezdo-lalo a nepodlomilo pronásledování katanů a renegátství přátel, a před milióny příslušníků nové generace demokratů a socialistů vyvstaly opět v celé své velikosti úkoly blížící se revoluce a objevily se síly pokrokové třídy, které stojí v jejím čele.

Vláda již několik týdnů před Prvním májem doslova ztratila hlavu a páni továrníci si počínali jako smyslů zba-vení. Zdálo se, jako by zatýkání a domovní prohlídky obrá-tily všechny dělnické čtvrti hlavního města vzhůru nohama. Venkov nezůstával za hlavním městem pozadu. Továrníci

ztratili hlavu: svolávali porady, vydávali protichůdná hesla, hned hrozili tresty a vylukami, hned zase už předem ustupovali a souhlasili s uzavřením závodů, hned popichovali vládu ke zvěrstvům a hned zase dělali vládě výtky a vyzývali ji, aby vyhlásila První máj za „státem uznaný den volna“.

Ale ať se četnictvo sebevíc namáhalo, ať sebevíc „čistilo“ tovární předměstí, ať sebevíc zatýkalo bez pardonu podle svých posledních „seznamů podezřelých“, nebylo to nic platné. Dělníci se smáli bezmocnému vzteku carské smečky a třídy kapitalistů, dělali si z výhrůžných a ubohých „vyhlášek“ městského náčelníka legraci, sepisovali a dávali kolovat nebo si předávali ústně — satirické veršičky a jako by ze země vydupávali další a další štůsky malých, špatně tištěných, stručných a prostých, ale přesvědčivých „letáčků“ s výzvami ke stávce a demonstraci, s reminiscencemi na stará, neokleštěná, revoluční hesla sociální demokracie, která v roce 1905 vedla první nápor mas na samoděržaví a monarchii.

Sto tisíc stávkujících na Prvního máje, oznamoval druhý den vládní tisk^[190]. Sto dvacet pět tisíc, oznamovaly buržoazní noviny podle prvních telegrafických zpráv (Kijevskaja mysl^[215]). Sto padesát tisíc, telegrafoval z Petrohradu zpravodaj^[329] ústředního orgánu německé sociální demokracie⁹². A druhý den již všecken buržoazní tisk udával 200—220 tisíc. Počet stávkujících ve skutečnosti dosáhl až 250 000!

Ale kromě počtu stávkujících na Prvního máje byly ještě mnohem působivější — a mnohem významnější — revoluční pouliční demonstrace dělníků. Za zpěvu revolučních písní a s hlasitými výzvami k revoluci bojovaly ve všech předměstích hlavního města a ve všech jeho čtvrtích dělnické zástupy pod rudými prapory několik hodin proti silám policie a strážních oddílů, při jejichž nasazování projevila vláda zvlášť velkou energii. Dělníci dali nejhrošší carským pochopům pocítit, že neberou tento boj

na lehkou váhu, že policie nemá před sebou hrstku lidí^[245], kteří si hrají na slavjanofily⁹⁸, že povstaly opravdu *masy* pracující třídy hlavního města.

Veřejná demonstrace revolučních snah proletariátu — jeho revolučních sil, zocelených a posílených novými generacemi — a revolučních výzev k lidu a k národům Ruska dopadla opravdu skvěle. Jestliže se loni mohla vláda a továrníci utěšovat tím, že se výbuch na Leně nedal předvídat, že nebylo možné v mžiku se připravit k boji proti jeho následkům, měla nyní monarchie tu nejpřesnější předpověď, měla času na přípravu víc než dost, učinila „nejráznější“ „opatření“, ale výsledkem byla naprostá *bez-mocnost* carské monarchie vůči revolučnímu probuzení proletářských mas.

Ano, rok stávkového boje od událostí na Leně, tento rok ukázal — i přes trapné nářky liberálů a jejich přizvukovačů^[37, 293] nad „stávkovým avanturismem“, nad „syndikalistickými“ stávkami, nad spojováním hospodářské stávky se stávkou politickou a naopak — tento rok ukázal, jak mocnou a nenahraditelnou zbraň si sociálně demokratický proletariát připravil v revolučním období pro agitaci v masách, pro jejich probuzení a pro jejich zapojení do boje. Revoluční masové stávky nedopřávaly nepříteli ani oddech, ani čas. Útočily i na jeho kapsu a před celým světem snižovaly politickou prestiž zdánlivě „silné“ carské vlády. Poskytovaly dalším a dalším vrstvám dělníků možnost získat zpátky alespoň malou část vymožeností pátého roku a zapojovaly do boje další vrstvy pracujících, až po ty nejzaostalejší. Nevyčerpávaly síly dělníků, neboť byly všude krátkodobou, demonstrativní akcí, a zároveň připravovaly nové, ještě působivější a revolučnější veřejné akce mas v podobě pouličních demonstrací.

V žádné zemi na světě nebylo v posledním roce zaznamenáno tolik účastníků politických stávek jako v Rusku a nikde nebyly stávky tak úporné, rozmanité a různé. Už jenom to ukazuje, jak ubohá, opovrženíhodná je tupost

těch liberálních a likvidátorských mudrlantů, kteří chtěli „korigovat“ taktiku ruských dělníků v letech 1912—1913 podle vzoru „evropských“ konstitučních období, kdy se věnovala pozornost hlavně přípravné práci spojené se socialistickým uvědomováním a výchovou mas.

Vždyť obrovská převaha stávkového hnutí v Rusku nad stávkovým hnutím v nejvyspělejších evropských zemích vůbec nedokazuje zvláštní kvality ani zvláštní schopnosti dělníků v Rusku, nýbrž dokazuje jen *zvláštní* podmínky současného Ruska, pokud jde o revoluční situaci a o narůstání bezprostředně revoluční krize. Až v Evropě dojde k obdobné situaci vyznačující se narůstáním revoluce (tam to bude revoluce socialistická, a ne buržoazně demokratická jako u nás), vyvine proletariát nejvyspělejších kapitalistických zemí v revolučních stávkách, demonstracích a ozbrojeném boji proti obhájcům námezdního otroctví ještě daleko větší energii.

Letošní prvomájová stávka, stejně jako celá řada stávek v uplynulém půldruhém roce v Rusku, má revoluční charakter, a to na rozdíl nejenom od běžných hospodářských stávek, ale i od demonstrativních stávek a od těch politických stávek s požadavky ústavních reforem, jakou byla například poslední stávka v Belgii. Tento zvláštní rys ruských stávek, který je plně podmíněn revoluční situací v Rusku, vůbec nemohou pochopit lidé, kteří jsou v zajetí liberálního světového názoru a odnaučili se dívat na věci z revolučního hlediska. Období kontrarevoluce a bezuzdnosti renegátských nálad nám zanechalo příliš mnoho takových lidí i mezi těmi, kteří by se chtěli nazývat sociálními demokraty.

Rusko prožívá revoluční situaci proto, že se útlak obrovské většiny obyvatelstva, nejen proletariátu, ale i devíti desetin malovýrobců, zejména rolníků, maximálně zостřil, přičemž tento zostřený útlak, hlad, bída, bezpráví a tupení lidu jsou v křiklavém rozporu jak se stavem výrobních sil Ruska, tak i se stupněm uvědomělosti a náročnosti mas,

kteřé probudil rok 1905, i se situací ve všech sousedních, nejen evropských, ale i asijských zemích.

Ale to není všechno. Pouhý útlak, i kdyby byl sebevětší, nevytváří vždy v zemi revoluční situaci. Pro revoluci větší nestačí, aby *dolní vrstvy nechtěly* žít jako dosud. Je pro ni ještě třeba, aby *horní vrstvy nemohly* hospodařit a vládnout jako dosud. Právě to dnes vidíme v Rusku. Politická krize se vyhrocuje všem před očima. Buržoazie udělala *všechno*, co bylo v jejích silách, aby podepřela kontrarevoluci a zajistila na této kontrarevoluční půdě „klidný vývoj“. Buržoazie dávala pochopům a zastáncům feudálních pořádků tolik peněz, kolik chtěli, buržoazie tupila revoluci a zříkala se jí, buržoazie lízala boty Puriškeviče a knutu Markova II., stávala se jejich přísluhovačem, buržoazie vymýšlela „evropsky“ zdůvodněné teorie, které špiní revoluci roku 1905 jako údajně „inteligentskou“ a prohlašují ji za hříšnou, zlodějskou, protistátní atd. atd.

A ačkoli buržoazie, od kadetů až po oktařbřisty, vydala všanc své peníze, svou čest a své svědomí, *sama* přiznává, že samoděřžaví a statkáři *nedokázali* zajistit „klidný vývoj“, nedokázali zajistit elementární podmínky pro „pořádek“ a „zákonnost“, bez nichž nemůže ve 20. století existovat kapitalistická země vedle Německa a nové Číny.

Celonárodní politická krize v Rusku je hotová věc a navíc je to taková krize, která se dotýká samých *základů* státního zřizení, a vůbec ne nějakých jeho jednotlivostí, dotýká se *základů* budovy, a ne některé její přístavby, některého jejího podlaží. A ať se naši liberálové a likvidátoři sebevíc ohánějí frázemi na téma, že „máme chvála-bohu ústavu“^[271] a že na pořadu dne jsou ty či ony politické *reformy* (úzkou souvislost mezi prvním a druhým tvrzením nechápou jenom zabeďněnci), ať je proud této reformátorské limonády sebevětší, zůstává skutečností, že ani jeden likvidátor a ani jeden liberál nemůže ukázat žádné reformátorské východisko ze situace.

Situace širokých vrstev obyvatelstva v Rusku, zhoršení

jejich postavení novou agrární politikou (které se jako tonoucí stébla museli chytit feudální statkáři), mezinárodní podmínky a charakter naší všeobecné politické krize — to je souhrn objektivních podmínek, které vyvolávají v Rusku revoluční situaci, neboť danou cestou a danými (vládě a vykořisťovatelským třídám danými) prostředky nelze splnit úkoly buržoazního převratu.

Taková je společenská, ekonomická a politická základna, takový je vzájemný vztah tříd v Rusku, který u nás vyvolal stávky zvláštního druhu, nemyslitelné v nynější Evropě, z níž by si nejrůznější renegáti chtěli brát příklad, který ovšem spatřují nikoli ve včerejších buržoazních revolucích (se záblesky zítřejší proletářské revoluce), nýbrž v nynější „konstituční“ situaci. Ani útlak nižších vrstev, ani krize horních vrstev ještě nevedou k revoluci — způsobují jenom úpadek země —, není-li v této zemi revoluční třída schopná přeměnit pasivní stav útlatku v aktivní stav rozhořčení a povstání.

Tuto úlohu skutečně pokrokové třídy, která skutečně burcuje masy k revoluci a je skutečně schopna zachránit Rusko před úpadkem, hraje právě průmyslový proletariát. Tento úkol plní právě svými revolučními stávkami. Tyto stávky, které liberálové nenávidí a likvidátoři nechápou, jsou (řeceno slovy únorové rezoluce SDDSR^[122]) „jedním z nejúčinnějších prostředků k překonání apatie, zoufalství a roztržštěnosti zemědělského proletariátu a rolnictva, probuzení jejich politické aktivity, k jejich zapojení do revolučních akcí, které by byly pokud možno společné, koordinované a rozsáhlé“*.

Dělnická třída zapojuje do revolučních akcí masy pracujících a vykořisťovaných, kteří jsou zbaveni základních práv a přivedeni do zoufalé situace. Dělnická třída je učí revolučnímu boji, vychovává je pro revoluční činnost a vysvětluje jim, kde a v čem je východisko a záchrana. Dělnická třída je neučí slovy, nýbrž činy, příkladem, a to

* Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 279. Red.

nikoli na hazardérských kouscích ojedinělých hrdinů, nýbrž na *masových* revolučních akcích, v nichž se spojují požadavky politické s hospodářskými.

Jak prosté, jak srozumitelné a jak blízké jsou tyto myšlenky každému poctivému dělníkovi, který chápe alespoň základy učení socialismu a demokracie! A jak jsou cizí těm intelektuálním zrádcům socialismu a zrádcům demokracie, kteří v likvidátorských novinách hanobí nebo zesměšňují „illegalitu“ a ujišťují naivní prostáčky, že oni jsou „také sociálními demokraty“.

První máj petrohradského proletariátu a po něm i proletariátu celého Ruska zase znovu názorně ukázal těm, kdo mají oči k vidění a uši k slyšení, velký historický význam revolučního ilegálního hnutí v současném Rusku. Jediná stranická organizace SDDSR v Petrohradě, petrohradský výbor, donutila i před prvomájovou demonstrací, stejně jako před 9. lednem, stejně jako před třístým výročím Romanovců a stejně jako před 4. dubnem⁹⁴, dokonce i buržoazní tisk zaznamenat skutečnost, že se letáky petrohradského výboru^[278-282] znovu a znovu objevovaly v závodech.

Tyto letáky stojí nesmírné oběti. Někdy navenek vypadají nevzhledně. Některé z nich, například výzvy k demonstraci 4. dubna, obsahují jenom hodinu a místo demonstrace v šesti řádcích, vysázených zřejmě potají a ve velkém chvatu v různých tiskárnách a různým písmem. Najdou se u nás lidé („také sociální demokraté“), jimž jsou tyto podmínky pro práci v „illegalitě“ podnětem k otázce, vyslovované se zlovolným úsměškem nebo opovržlivým pošklebkem: „Kdyby se strana omezovala jen na illegalitu, kolik by potom měla členů? Dvě tři stovky?“ (Viz orgán renegátů Luč, č. 95 /181/, redakční obhajobu^[182] pana Sedova, který má tu politováníšhodnou statečnost otevřeně se hlásit k likvidátorství^[91]). Toto číslo Luče vyšlo pět dnů před prvomájovou demonstrací, tj. *právě v době*, kdy byly v ilegalitě připravovány letáky!

Páni Danové a Potresovové a spol., kteří píší tyto haneb-

nosti, přece musí vědět, že tisíce proletářů byly ve straně již v roce 1903, že jich bylo 150 000 v roce 1907, že i dnes tisíce a desetitisíce dělníků vydávají a rozšiřují *ilegální* letáky jako členové *ilegálních* buněk SDDSR. Ale páni likvidátoři vědí, že je chrání stolypinovská „legalita“ před legálním vyvrácením jejich podlé lži a ještě podlejších „úšklebků“ nad ilegalitou.

Podívejte se, jak se tito ubožáci odtrhli od masového dělnického hnutí a od revoluční práce vůbec! Akceptujeme dokonce i jejich kritérium, vědomě zfalšované ve prospěch liberálů! Připusťme na okamžik, že se „dvě tři stovky“ dělníků v Petrohradě účastnily přípravy a rozšiřování těchto *ilegálních* letáků!

Co z toho vyplývá? „Dvě tři stovky“ dělníků, výkvět petrohradského proletariátu, lidé, kteří si nejen říkají sociální demokraté, ale kteří také jako sociální demokraté pracují, lidé, kterých si za to váží a které ctí *celá* dělnická třída Ruska, lidé, kteří nemají plná ústa „široké strany“, nýbrž fakticky tvoří *ilegální* sociálně demokratickou stranu, kromě níž v Rusku žádná jiná sociálně demokratická strana neexistuje, tito lidé připravují a rozdávají *ilegální* letáky. Likvidátoři z Luče se opovržlivě posmívají (pod ochranou stolypinovských cenzorů) „dvěma třem stovkám“, „ilegalitě“, „zveličování“ jejího významu atd.

A tu najednou, jaký zázrak! Na základě usnesení, které redakčně sestavilo *pět až sedm* členů výkonné komise petrohradského výboru, a letáku, který připravily a rozdaly „dvě tři stovky“ dělníků, povstává v Petrohradě jako jeden muž *dvě stě padesát tisíc* dělníků.

V těchto letácích, v revolučních projevech dělníků na táborech lidu a na demonstracích se nemluví o „legální dělnické straně“, nemluví se o „svobodě spolčování“ a podobných reformách, jejichž vidinami balamutí lid liberálové. Mluví se v nich o revoluci jako o jediném východisku ze situace. Mluví se v nich o republice jako o jediném hesle, které na rozdíl od liberální lži o reformách ukazuje, jaká

přeměna může zabezpečit svobodu a jaké síly jsou s to uvědoměle se za ni postavit.

Celý dvoumilionový Petrohrad vidí a slyší tyto výzvy k revoluci, které každé pracující a utlačované vrstvě zapadají hluboko do srdce. Celý Petrohrad vidí na konkrétním a masovém příkladu, kde je východisko a čím je liberální žvanění o reformách lživé. Tisíce dělníků — a stovky buržoazních listů, nucených přinášet alespoň útržkovité zprávy o petrohradském shromáždění — šíří různými způsoby zprávu o úporném stávkovém boji proletariátu hlavního města. Tato zpráva o stávkách, o revolučních požadavcích dělníků, o jejich boji za republiku a za konfiskaci statkářské půdy ve prospěch rolníků proniká také mezi rolníky i do armády složené převážně z rolníků. Revoluční stávka pomalu, ale jistě uvádí do pohybu, burcuje, uvědomuje a organizuje lidové masy *pro revoluci*.

„Dvě tři stovky“ „ilegálních pracovníků“ prosazují zájmy a potřeby *milionů a desetimilionů*, jimž říkají pravdu o jejich bezvýchodném postavení, přesvědčují je o nutnosti revolučního boje, vštěpují jim víru v něj, vytyčují jim správná hesla a vymaňují tyto masy z vlivu velkohubých a skrz naskrz lživých, reformistických hesel buržoazie. Naproti tomu „dvě tři“ desítky intelektuálských likvidátorů vnášejí mezi dělníky hesla této buržoazie a tak za mrzké peníze získané z ciziny a od liberálních obchodníků nevypělé dělníky ohlupují.

Prvomájová stávka, stejně jako všechny revoluční stávky v letech 1912—1913, jasně ukazuje, že se současné Rusko dělí na tři politické tábory. Tábory katanů a feudálů, monarchie a ochranky. Ten udělal všechno, co bylo v jeho silách, pokud jde o zvěrstva. Vůči dělnickým masám je už bezmocný. Tábory buržoazie, která jako celek, od kadetů až po okťabristy, křičí a nařiká, volá po reformách a sama o sobě prohlašuje, že se „napálila“, když v duchu připouští možnost reforem v Rusku. Tábory revoluce, který jediný vyjadřuje zájmy utlačovaných mas.

Veškerou ideovou, veškerou politickou práci v tomto táboře vyvíjí pouze ilegální sociální demokracie, která dokáže každou legální možnost využít právě ve svém duchu a která je nerozlučně spjata s pokrokovou třídou, s proletariátem. Nikdo nemůže předem říci, zda se této pokrokové třídě podaří přivést masy k vítězné revoluci. Avšak svou povinnost *vést* masy k takovému východisku plní tato třída přes všechno kolísání a zrady liberálů a „také sociálních demokratů“. Všechno, co je v ruském socialismu a v ruské demokracii živé a životaschopné, všechno to se vychovává výlučně na příkladu revolučního boje proletariátu a pod jeho vedením.

Letošní První máj celému světu ukázal, že proletariát Ruska jde neochvějně svou revoluční cestou, bez níž není pro dusící se a zažíva zahnívající Rusko záchrana.

Social-demokrat, č. 31
15. (28.) června 1913

Podle listu Social-demokrat

Politická nevzdělanost Rusů se projevuje mimo jiné v tom, že nedovedou hledat přesné důkazy o sporných a závažných historických otázkách, že naivně věří výzvám a pokřiku, ujišťování a zapřísahání osob, které mají na těchto otázkách určitý zájem.

Otázka likvidátorství je zamotána právě proto, že se takto zainteresovaní lidé (tj. sami likvidátoři) ochotně dušují a zapřísahají, ale „veřejnost“ je líná hledat přesné důkazy.

V čem spočívá jádro věci? Ve vztahu k revoluci a k ilegalitě, v úsilí o masovost dělnického hnutí.

Jak to, cožpak neexistují přesné důkazy o faktické stránce věci?

Ovšemže existují. Jenom je třeba si odvyknout věřit křiklounům a liberálům na slovo.

„Otázka“ illegality. Neměli by se ti, kdo se o tuto otázku zajímají, zeptat, *kdo* pracuje v ilegalitě, *kdo* je příslušníkem ilegálních organizací? Cožpak není jasné, že ilegální organizace, které se nijak neprojevují, jsou pouhá nula a podvod?

V Pitěru vycházejí dvoje noviny: jedny protilikvidátorské a druhé „také sociálně demokratické“ — likvidátorský Luč. V jiných městech prozatím dělnické noviny nevycházejí.

Nedá se z toho vyvodit, že v Pitěru jsou likvidátoři silnější než jinde? Kdo vlastně v Pitěru pracuje *ve straně*? Vezměte si za svědka buržoazní tisk. Dočtete se v něm, že *letáky petrohradského výboru byly rozštěřeny* jak před 9. led-

nem, tak k třístému výročí Romanovců; jak před 4. dubnem, tak i před prvomájovou demonstrací.

Máte důvody nedůvěřovat buržoaznímu tisku, jde-li o takovou věc?

Ani jeden rozumný člověk se neodvážívá vyslovit takovou nedůvěru. Ostatně kdo má k sociální demokracii jen trochu blíž, ten letáky petrohradského výboru *četl*^[278-283].

Ani jedny noviny nenapsaly, že by likvidátorská „iniciativní skupina“ v Pitěru vydala k těmto významným datům velkých revolučních akcí proletářských mas v Pitěru letáky.

I kdyby se lučovci sebevíc „dušovali“, že jsou „také sociálními demokraty“, že jsou „také pro ilegalitu“, že nadarmo proti nim „leninovci“ a Plechanov „štvou“ apod., nepřestaneme upozorňovat na *fakta*, jež báhorky a lži Luče vyvracejí.

Najděte nám nějaké buržoazní noviny, které by přinesly zprávu o letácích likvidátorů v Pitěru před 9. lednem, před 4. dubnem a před 1. májem. Žádné nenajdete. *Takové letáky nebyly*. Likvidátoři v ilegalitě nepracují. Likvidátoři *nevytvářejí* ilegální organizace strany. Likvidátoři nejsou zastoupeni v petrohradském výboru. Likvidátoři stojí *mimo stranu*, neboť žádná jiná strana než ilegální a v Pitěru žádná jiná organizace než ta, kterou vede petrohradský výbor, *neexistuje*.

Úmyslně nemluvíme o letácích ústředního výboru^[188] a organizačního výboru, neboť dokázat *jejich* rozšíření v místech je obtížnější; ostatně od organizačního výboru jsme téměř za celý rok viděli pouze *vídeňský* leták k 1. máji^[189], který nemá žádný vztah k práci v Pitěru a v Rusku.

Likvidátoři se vyhýbají přímým odpovědím ve věci „illegality“ proto, že *tam nepracují*. Dušováním a zapřísaháním, spíláním a pokřikem nesprovodí tento fakt ze světa.

Trockij^[367], který věrně slouží likvidátorům, ujišťoval sebe i naivní „Evropany“ (ty, kteří si libují v přízemním, zlovolném klepaření), že likvidátoři jsou „silnější“ v legálním hnutí. Také tuto lež vyvracejí *fakta*.

Volby do dumy. V II. dumě bylo v dělnické kurii 47 procent bolševiků. Ve III. dumě 50 procent. Ve IV. dumě 67 procent. Věřit těmto faktům, nebo Trockému a likvidátorům?

Dělnický tisk. V roce 1912 vzniká protilikvidátorský list mnohem dříve a stojí za ním nesrovnatelně více dělnických skupin (dle zveřejněných údajů o sbírkách). Pravdu podporuje 620 dělnických skupin, Luč 89 skupin.

Rok 1913. Stoupenci zachování ilegální strany pořádají sbírky již na dva listy, *jediný* list likvidátorů vykazuje schodek a žije ze zahraniční a neznámé podpory (buržoazie). Pravdu podporují 402 dělnické skupiny, moskevský dělnický list téhož zaměření 172 skupin a Luč 167 skupin.

Věřit těmto faktům, nebo zapřísahání Luče, Trockého, F. D. a spol.?

Svaz kovodělníků v Pitěru. První *legální* volby podle platform⁹⁵. Deset ze čtrnácti zvolených jsou stoupenci Pravdy. Jako přistižený zloděj křičí Chyťte zloděje!, tak i likvidátoři křičí Střezte se rozkolu! [¹⁰³]

V květnu 1910 bylo likvidátorům veřejně a jasně řečeno (Diskussionnyj listok⁹⁶, č. 2), že to jsou nezávislí legalisté, kteří se odtrhli od strany*. Od té doby uplynuly *tři roky*. Jenom notoričtí lháři nebo absolutní ignoranti mohou popírat *fakta*, která tato slova plně potvrzují.

Likvidátoři jsou cizopasníci na organismu sociální demokracie. Před „Evropou“ (německá brožura organizačního výboru [³²⁵] a pan Semkovskij [³⁵¹] v časopise Der Kampf⁹⁷) se vychloubají stávkami, ale v Rusku píší do Luče hanebné články [²⁹³] *proti* stávkám, o „stávkovém avanturismu“ a o „syndikalismu“ revolučních stávek. Před Evropou (a rovněž před naivním Anem) jsou *pro* ilegalitu. Ale *ve skutečnosti* se ilegální práce neúčastní. V dělnické třídě jsou bezmocní, ale zato jsou silní morální (a samozřejmě *nejen* morální) podporou buržoazie. Člověk by musel být naivní jako

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1983, s. 302—315. Red.

An^[57], z něhož si redakce Luče (viz č. 95^[182]) otevřeně tropí posměch jako z malého dítěte, aby hájil ilegalitu a zároveň uznával hesla „veřejné strany“! To znamená ustoupit likvidátorům, pokud jde o *obsah*, a přit se s nimi o *formu*. Ať se An důkladně zamyslí nad tím, zda je to náhoda, že buržoazie, nevražící na ilegalitu, beze zbytku akceptuje heslo „veřejné strany“!

Heslo „veřejné strany“ je heslem „reformismu“, heslem, které za nynějšího poměru třídních a politických sil v Rusku znamená *zřeknutí se* revoluce. Heslo ilegality je heslem revoluce.

Buržoazie nemůže v současném Rusku působit na dělníky *přímo*. Rok 1905 má zásluhu na tom, že si dělníci tropí z buržoazie a jejího liberalismu šašky. Slovo „kadet“ se pro ně stalo nadávkou. Proto úlohu buržoazie mezi dělníky převzali likvidátoři. Objektivně to jsou nositelé buržoazního vlivu, buržoazního reformismu a buržoazního oportunismu.

Všechny články F. D. v Luči, všechny předpoklady likvidátorů v otázce taktiky jsou založeny na reformismu, na odmítání revoluce. Nedokázali jste, že revoluce je nevyhnutelná — tak nám obvykle odpovídají likvidátoři. Vaše „prognóza“ revoluce je jednostranná, brebentí pan Semkovskij ve snaze zavděčit se likvidátorům.

Na to se dá odpovědět několika slovy. Nástup revoluce se, páni liberálové, dokazuje *jenom* tím, že je revoluce na vzestupu. A když je na vzestupu, jsou i zbabělí liberálové, ba i zcela nahodilí lidé a dobrodruhové schopni stát se „revolucionáři“. Říjen a listopad 1905 to plně potvrdily.

Revolucionář není ten, kdo se jím stává, když je revoluce na vzestupu, nýbrž ten, kdo za největšího běsnění reakce, za největšího kolísání liberálů a demokratů hájí revoluční zásady a hesla. Revolucionář je ten, kdo *učí masy* bojovat revolučně, avšak předpovědět výsledky tohoto „učení“ (udělat prognózu) není s to žádný člověk.

V Rusku je revoluční situace. Proletariát, s nímž shodně

a bok po boku pracují *pouze* antilikvidátoři, vychovává masu k revoluci, *připravuje ji* a využívá *pro ni* naprosto všech legálních možností. K přípravě revoluce nebo — což je totéž — k důsledně demokratické výchově mas, ke splnění naší *socialistické* povinnosti (neboť bez demokracie není socialismus možný) přispívá revoluční sociální demokracie *pozitivně*, kdežto likvidátoři *negativně*.

Jedině proti reformismu, jediné proti likvidátorům je možná opravdu sociálně demokratická práce v Rusku.

Social-demokrat, č. 31
15. (28.) června 1913

Podle listu Social-demokrat

O VÝZVÁCH LIBERÁLŮ K PODPOŘE IV. DUMY

O vztahu Státní dumy k vládě a celé zemi se stále častěji diskutuje v tisku a tato otázka budí živý zájem. Volební zákon z 3. června^[207] vedl ke vzniku dvou většin: pravicově okřabristické a okřabristicko-kadetské. Tato druhá, chcete-li, „liberální“ většina nejednou vznikala i ve III. dumě.

Nyní ve IV. dumě vzniká okřabristicko-kadetská většina ještě častěji. Nesmí se však zapomínat, že to způsobil nejen „posun“ okřabristů „doleva“, ale i posun kadetů *doprava*, což se projevilo na jedné straně přechodem části kadetů k progresistům a na druhé straně ustavičným paktováním okřabristů s kadety za zprostředkující úlohy progresistů.

To, že okřabristicko-kadetská většina schvaluje ve IV. dumě častěji opoziční usnesení, je nesporně důkazem narůstání politické krize v Rusku, důkazem, že se systém z 3. června octl ve slepé uličce, přičemž neuspokojil ani buržoazii, ochotnou obětovat pro tento systém a pro upevnění kontrarevoluce peníze, čest i svědomí.

Je příznačné, že i takový skalní a nesmiřitelný reakcionář jako německý historik Schiemann^[350], který umí ruský a píše do orgánu německých Puriškevičů⁹⁸, dospívá k závěru, že v Rusku dozrává krize — buď ve formě už ryze pleveovského systému⁹⁹ (že bychom se do tohoto „systému“ už dostali?), nebo ve formě otřesů, jak říká německý historik.

Vzniká otázka, jaké závěry vyplývají pro praktickou politiku z toho, že дума schvaluje stále častěji liberální usnesení.

Kadeti z toho, že okřabristé odsoudili politiku minister-

stva vnitra^[250], už vyvodili svůj závěr: požadují, aby „lid a veřejnost podporovaly“ IV. dumu, a apelují na „veřejné mínění“, aby „vidělo v dumě svou sílu, bezprostřední projev vůle veřejnosti“ apod. (viz Pravdu, č. 128).

Řekli jsme už^[113], že se takový závěr nehodí vůbec k ničemu*. Hlasování o rozpočtu ministerstva školství a lidové osvěty potvrdilo neobyčejně názorně naše hodnocení^[16].

Duma schválila tři návrhy: 1. nacionalistický, ultra-reakční návrh, pro nějž hlasovala pravice a okřabristé; 2. okřabristický, pro nějž hlasovali kadeti (obsahuje nehorázně pokrytecký požadavek, který není pro demokraty, ba ani pro poctivé liberály v žádném případě přijatelný, totiž požadavek, aby se ministerstvo školství a lidové osvěty „nerozptylovalo vedlejšími politickými hledisky“); a konečně 3. požadavek rolnické skupiny, který prošel pravděpodobně nejen s pomocí kadetů, ale i s pomocí demokratů včetně sociálních demokratů. Pro rolnický požadavek bylo odevzdáno 137 hlasů, proti němu 134 a 4 se hlasování zdrželi.

Sotva lze pochybovat o tom, že se sociální demokraté, když už hlasovali pro rolnický návrh, dopustili chyby tím, že nevystoupili se svým vlastním prohlášením nebo deklarací. Bylo správné, že hlasovali pro, ale měli rovněž projevit svůj nesouhlas, například s pátým bodem rolnického návrhu. V tomto bodu se mluví o mateřském jazyce v *základních* školách. Demokracie by se nemohla omezit na základní školy. Požadavky rolníků nelze tedy vůbec uznat za *důsledně* demokratické.

Sociální demokraté měli hlasovat pro, neboť rolnický návrh neobsahuje nic ve prospěch vlády, není v něm žádné pokrytectví, avšak určitě měli vyjádřit svůj nesouhlas s nedůsledností a nesmělostí rolnického demokratismu. Například je pro sociální demokraty naprosto nepřijatelné přejít mlčením vztah školy k církvi atd.

* Viz tento svazek, s. 251—253. *Red.*

Ale to jen tak mimochodem.

Hlavně jde o to, že IV. дума — *po* výzvách kadetů k její podpoře — schválila návrh nacionalistů!

Jenom slepý může nevidět, že podporovat IV. dumu znamená podporovat *kolísající oktábristy*.

Kadeti se holedbají, že svou podporou zatlačují oktábristy do opozice. Připusťme na okamžik, že tomu tak je. Ale na jaké půdě stojí tato oktábristická opozice? V nejlepším případě, *když* je opoziční, zaujímá výhradně stanovisko kontrarevolučního liberalismu. Že zůstává dál *závislá* na ministrech a snaží se jim *zavděčit*, ukázal dokonce i „progresista“ N. Lvov, který byl nesporně veden snahou *zavděčit se*, když vyloučil Ščepkina na dvě zasedání za výraz stokrát mírnější, než jakých běžně používá pravice!

Svémi výzvami k lidu, aby podporoval kolísající oktábristy, by kadeti rádi dostali demokracii do vleku nejhorších liberálů.

Jenže demokracie se nesčíslněkrát na důležitějších příkladech přesvědčila, zač naši liberálové stojí. Demokracie by byla ochromena a připravena o vedení, kdyby se opět vydala za liberály.

Konflikty buržoazie s vládou nejsou žádná náhoda, nýbrž příznak hluboké, na všech stranách se vyhrocující krize. Proto je naprosto nutné tyto konflikty pozorně sledovat. Avšak demokracie bude schopna dosáhnout určitého zlepšení pro Rusko jen tehdy, jestliže ani na chvíli nezapomene na svou povinnost dbát o to, aby si obyvatelstvo stále jasněji uvědomovalo, že demokracie má na rozdíl od liberalismu, v protikladu k němu a přes jeho kolísání samostatné úkoly.

T E Z E

O N Á R O D N O S T N Í O T Á Z C E ¹⁰⁰

1. Článek našeho programu (o sebeurčení národů) se nesmí vykládat jinak než ve smyslu *politického* sebeurčení, tj. práva na oddělení a na vytvoření samostatného státu.

2. Pro sociální demokracii Ruska je tento článek sociálně demokratického programu *absolutně* nutný

(a) jak se zřetelem k hlavním zásadám demokracie vůbec;

(b) tak i proto, že v Rusku, *a to na jeho okrajových územích*, žije mnoho národů se značně odlišnými hospodářskými, životními a jinými podmínkami, přičemž tyto národy (jako vůbec všechny národy Ruska kromě Velkorusů) jsou carskou monarchií nepředstavitelně utlačovány;

(c) a konečně i proto, že v celé východní Evropě (Rakousko a Balkán) a v Asii, tj. v zemích hraničících s Ruskem, buďto ještě neskončilo, nebo teprve započalo buržoazně demokratické přetváření států, které na celém světě ve větší či menší míře vedlo k vytvoření samostatných národních států nebo států, jež jsou si svým národnostním složením maximálně blízké a vzájemně příbuzné;

(d) Rusko je v současné době zemí s nejzaostalejším a nejreakčnějším státním zřízením ve srovnání se *všemi* okolními zeměmi, počínaje — na západě — Rakouskem, kde se od roku 1867 upevnily základy politické svobody a konstitučního zřízení a kde bylo nyní zavedeno všeobecné volební právo, a konče — na východě — republikánskou Čínou. Proto musí sociální demokraté Ruska ve veškeré své propagandě důrazně požadovat, aby měl každý národ právo vytvořit si samostatný stát nebo si svobodně zvolit stát, v jehož rámci chce žít.

Teze

na národnostní otázce

1. B. kategoričtvi (= samostat. kategor.) ke vš. S. Jazykem
ruském, jak i v ostatních slavných samostatných j. j.
všechny národnosti - v ruském samostat. státě.

2. Dle č. 1. kategoričtvi (= samostat. kategor.) ke vš. S. Jazykem
ruském, jak i v ostatních slavných samostatných j. j.
všechny národnosti - v ruském samostat. státě.

(a) ke vš. S. Jazykem ruským, jak i v ostatních slavných samostatných j. j.
všechny národnosti - v ruském samostat. státě.

(b) ke vš. S. Jazykem ruským, jak i v ostatních slavných samostatných j. j.
všechny národnosti - v ruském samostat. státě.

(c) ke vš. S. Jazykem ruským, jak i v ostatních slavných samostatných j. j.
všechny národnosti - v ruském samostat. státě.

První strana Leninova rukopisu z roku 1913
Teze o národnostní otázce

Zmenšeno

3. Protože sociální demokracie přiznává všem národům právo na sebeurčení, musí sociální demokraté

(a) za všech okolností se stavět proti tomu, aby vládnoucí národ (nebo národ tvořící většinu obyvatelstva) používal jakékoli násilí vůči národu, který se chce od státu oddělit;

(b) požadovat, aby o takovém oddělení rozhodovalo obyvatelstvo příslušného území výlučně na základě všeobecného, přímého a rovného volebního práva s tajným hlasováním;

(c) vést neúnavný boj jak s reakčně okfabristickými, tak i s liberálně buržoazními („progresisté“, kadeti apod.) stranami, kdykoli budou obhajovat nebo trpět národnostní útlak vůbec nebo konkrétně upírat národům právo na sebeurčení.

4. Jestliže sociální demokracie uznává právo všech národů na sebeurčení, nijak to neznamena, že se sociální demokraté vzdávají svého práva samostatně v každém jednotlivém případě posoudit, zda je oddělení určitého národa od státu účelné. Právě naopak, sociální demokraté to musí posuzovat samostatně, přičemž musí brát v úvahu jak podmínky vývoje kapitalismu a utlačování proletářů různých národů spojenou buržoazií bez rozdílu národnosti, tak i všeobecné úkoly demokracie, především a hlavně zájmy třídního boje proletariátu za socialismus.

Z tohoto hlediska je třeba brát zřetel zejména na tuto okolnost: V Rusku žijí dva národy, které jsou následkem určitých historických a životních podmínek nejkulturnější a národně nejvyspělejší a které by mohly nejsnadněji a „nejpřirozeněji“ uplatnit své právo na oddělení. Je to Finsko a Polsko. Zkušenosti z revoluce roku 1905 ukázaly, že dokonce i v obou těchto národech se vládnoucí třídy, statkáři a buržoazie, zřikají revolučního boje za svobodu a usilují o sblížení s vládnoucími třídami v Rusku a s carskou monarchií, neboť *se obávají* revolučního proletariátu Finska a Polska.

Sociální demokracie proto musí se vším důrazem varovat proletariát a pracující třídy všech národů, aby se nedaly oklamat nacionalistickými hesly „své“ buržoazie, která se medovými nebo ohnivými řečmi o „vlasti“ snaží rozdělit proletariát a *odvést jeho pozornost* od machinací buržoazie, která se hospodářsky i politicky spřahuje s buržoazií jiných národů a s carskou monarchií.

Proletariát nemůže bojovat za socialismus a hájit své každodenní hospodářské zájmy bez co nejtěsnějšího a nejpevnějšího svazku dělníků všech národů ve všech dělnických organizacích bez výjimky.

Proletariát nemůže dosáhnout svobody jinak než revolučním bojem za svržení carské monarchie a za její nahrazení demokratickou republikou. Carská monarchie *vylučuje* svobodu a rovnoprávnost národů a navíc je hlavní baštou barbarství, brutality a reakce jak v Evropě, tak i v Asii. Avšak svrhnout tuto monarchii může pouze sjednocený proletariát všech národů Ruska, který vede za sebou důsledně demokratické příslušníky pracujících mas všech národů, schopné revolučního boje.

Proto dělník, který staví politický svazek s buržoazií „svého“ národa nad bezpodmínečnou jednotu s proletáři všech národů, jedná proti svým zájmům, proti zájmům socialismu a zájmům demokracie.

5. Sociální demokracie se zasazuje o důsledně demokratické státní zřízení, a proto požaduje naprostou rovnoprávnost národů a bojuje proti jakýmkoli výsadám jednoho nebo několika národů.

Sociální demokracie například odmítá „státní“ jazyk. V Rusku je takový jazyk zvláště zbytečný, neboť přes sedm desetin obyvatel Ruska patří k příbuzným slovanským kmenům, které by v případě, že by měly svobodnou školu ve svobodném státě, snadno dosáhly, vzhledem k potřebám hospodářského styku, možnosti dorozumívat se, aniž by jednomu z jazyků byly poskytovány nějaké „státní“ výsady.

Sociální demokracie požaduje, aby staré správní dělení Ruska, jež zavedli feudální statkáři a byrokraté feudálně absolutistického státu, bylo nahrazeno dělením vycházejícím z potřeb současného hospodářského života a pokud možno odpovídajícím národnostnímu složení obyvatelstva.

Všechny oblasti státu, které se od sebe liší zvláštními životními podmínkami nebo národnostním složením obyvatelstva, musí mít rozsáhlou samosprávu a autonomii, jakož i vlastní instituce vybudované na základě všeobecného a rovného volebního práva s tajným hlasováním.

6. Sociální demokracie požaduje vydání celostátního zákona, který by chránil práva každé národnostní menšiny v kterékoli části státu. Podle tohoto zákona musí být každé opatření, jímž by se národnostní většina pokoušela zajistit si výsadní postavení nebo oklestit práva národnostní menšiny (ve školství, v používání určitého jazyka, v rozpočtových záležitostech atd.), prohlášeno za neplatné a realizace takového opatření pod hrozbou trestu zakázána.

7. Sociální demokracie odmítá heslo „kulturně národnostní“ (nebo jednoduše „národnostní“) „autonomie“ a návrhy na její zřízení, neboť toto heslo (1) je v naprostém rozporu s internacionalismem třídního boje proletariátu, (2) usnadňuje podřízení proletariátu a pracujících mas vlivu idejí buržoazního nacionalismu, (3) může odvádět od důsledně demokratických přeměn státu jako celku, které jediné zajišťují (nakolik je to za kapitalismu vůbec možné) národnostní mír.

Protože se otázka kulturně národnostní autonomie stala pro sociální demokraty zvláště akutní, vysvětlíme toto heslo trochu podrobněji.

(a) Z hlediska sociální demokracie není přípustné ani přímo, ani nepřímo proklamovat heslo *národní* kultury. Toto heslo je nesprávné, neboť se všechen hospodářský, politický a duchovní život lidstva čím dál víc internacionalizuje už za kapitalismu. Socialismus jej zinternationalizuje úplně. Internacionalní kultura, kterou už nyní systematicky vy-

tváří proletariát všech zemí, nepřejímá „národní kulturu“ (kteréhokoli národního společenství) jako celek, nýbrž vybírá si z *každé* národní kultury *výlučně* její důsledně demokratické a socialistické prvky.

(b) Pravděpodobně jediným příkladem toho, kdy se sociálně demokratické programy, i když nesměle, přiblížily heslu národní kultury, je třetí článek brněnského programu rakouských sociálních demokratů. V tomto článku se říká: „Všechna samosprávná území jednoho a téhož národa tvoří dohromady národnostně jednotný svaz, spravující své národní záležitosti úplně autonomně.“

Je to nedůsledné heslo, neboť zde není ani náznak exteriitoriální (personální) národnostní autonomie. Ale i toto heslo je chybné a škodlivé, neboť není vůbec věcí sociálních demokratů Ruska spojovat lodžské, řížské, petrohradské a saratovské Němce v jeden národ. Naší věcí je bojovat za úplný demokratismus a za zrušení *všech* národnostních výsad, aby se němečtí dělníci v Rusku mohli spojit s dělníky všech ostatních národů k hájení a rozvíjení internacionální kultury socialismu.

Tím chybnější je heslo (O. Bauera a K. Rennera) exteriitoriální (personální) národnostní autonomie, v níž by byly (podle plánu důsledných stoupenců tohoto hesla) ustaveny národní parlamenty a jmenování národní státní tajemníci. Takové instituce, odporující všem hospodářským podmínkám kapitalistických zemí a nevyzkoušené v žádném demokratickém státě světa, jsou oportunistickým přeludem lidí, kteří ztratili všechny naděje na vytvoření důsledně demokratických institucí a hledají záchranu před národnostními nesváry buržoazie v tom, že v některých („kulturních“) otázkách uměle separují proletariát i buržoazii každého národa.

Okolnosti někdy nutí sociální demokraty, aby načas přistoupili na nějaké kompromisní řešení, ale přejímat od jiných zemí musíme nikoli kompromisní, nýbrž důsledně sociálně demokratická řešení. Přejímat nezdařilý rakouský

pokus o kompromis je přece tím větší nerozum dnes, kdy i v Rakousku utrpěl naprosté fiasko, neboť vedl k separatismu českých sociálních demokratů a k jejich odštěpení.

(c) Historie hesla „kulturně národnostní autonomie“ v Rusku ukazuje, že toto heslo akceptovaly bez výjimky *všechny* židovské a *jenom* židovské buržoazní strany, po nichž se nekriticky opičí Bund, který nedůsledně odmítal národní židovský parlament (sněm) a národní židovské státní tajemníky. Přitom dokonce i ti evropští sociální demokraté, kteří tolerují nebo hájí nedůsledné heslo kulturně národnostní autonomie, připouštějí, že pokud jde o Židy, je toto heslo naprosto neuskutečnitelné (O. Bauer a K. Kautsky). „Židé v Haliči a v Rusku jsou spíše kasta než národ, takže pokusy konstituovat Židovstvo jako národ jsou pokusy o udržení kasty“ (K. Kautsky)^[85, 322].

(d) V civilizovaných zemích zjišťujeme, že se k národnostnímu míru za kapitalismu dosti těsně (relativně) přiblížilo obyvatelstvo *jedine* tam, kde jsou celé státní zřízení a správa *maximálně* demokratizovány (Švýcarsko). Hesla důsledného demokratismu (republika, milice, volitelnost úředníků lidem atd.) spojují proletariát a pracující masy a vůbec všechny pokrokové síly v každém národě k boji za takové podmínky, které by vylučovaly možnost sebe-menších národnostních výsad, zatímco heslo „kulturně národnostní autonomie“ hlásá separování národů ve školství (nebo v „kultuře“ vůbec), plně slučitelné se zachováním základů nejrůznějších (a tedy i národnostních) výsad.

Hesla důsledného demokratismu *spojují* proletariát a pokrokovou demokracii všech národů (síly, které potřebují nikoli separovat, nýbrž sjednotit demokratické příslušníky národů ve všech oblastech včetně školství) v jeden celek, kdežto heslo kulturně národnostní autonomie *rozděluje* proletariát různých národů, spojujíc jej s reakčními a buržoazními živly jednotlivých národů.

Hesla důsledného demokratismu jsou reakcionářům a kontrarevoluční buržoazii všech národů solí v očích,

kdežto heslo kulturně národnostní autonomie je pro reakcionáře a kontrarevoluční buržoazii některých národů na-prosto přijatelné.

8. Celý souhrn hospodářských a politických podmínek v Rusku tedy od sociální demokracie bezpodmínečně vyžaduje, aby *sjednovala* dělníky všech národů ve *všech* proletářských organizacích bez výjimky (politických, odborových, družstevních, osvětových atd. apod.). Nikoli federace ve výstavbě strany ani vytváření národních sociálně demokratických skupin, nýbrž jednota proletářů všech národů na určitém území a zároveň propaganda a agitace ve *všech* jazycích, jimiž na tomto území mluví proletariát, společný boj dělníků všech národů proti jakýmkoli národnostním výsadám a autonomie místních i oblastních organizací strany.

9. Potvrzením těchto tezí jsou víc než desetileté zkušenosti z dějin SDDSR. Strana vzniká roku 1898 jako strana „Ruska“, tj. jako strana proletariátu všech národů a národností Ruska. Tou také zůstává, ačkoli z ní Bund v roce 1903 vystupuje, když sjezd strany odmítl požadavek, aby byl Bund uznán za *jediného* představitele židovského proletariátu. V letech 1906—1907 život plně odhaluje neudržitelnost tohoto požadavku, četní židovští proletáři svorně pokračují v mnoha místních organizacích ve společné sociálně demokratické činnosti, a tak se Bund vrací do strany. Stockholmský sjezd (roku 1906) sjednocuje jak polské, tak i lotyšské sociální demokraty, kteří jsou pro *teritoriální* autonomii, přičemž sjezd *neakceptuje* zásadu federace a požaduje, aby se sociální demokraté v místních organizacích sjednotili bez ohledu na národnost. Tato zásada se už léta uplatňuje na Kavkaze, ve Varšavě (polští dělníci a ruští vojáci), ve Vilně (polští, lotyšští, židovští a litevští dělníci) a v Rize a je ve všech těchto třech centrech uplatňována *proti* Bundu, který se separatisticky odtrhl. V prosinci 1908 schvaluje SDDSR na své konferenci zvláštní rezoluci, jež potvrzuje požadavek *jednoty* dělníků všech

národů, *ne* však *na* federativním *základě*. Bundovští separatisté se stavějí k usnesení strany rozbíječsky, což vede ke krachu celé této „federace nejhoršího typu“¹⁰¹, sblížíje bundovské separatisty s českými a naopak (viz Kosovského v časopise Naša zarja a orgán českých separatistů Der Čechoslawische Sozialdemokrat, 1913, č. 3, o Kosovském), a konečně na srpnové konferenci likvidátorů (roku 1912) vyvolává pokus bundovských separatistů a likvidátorů spolu s částí kavkazských likvidátorů *tajně* propašovat do programu strany „kulturně národnostní autonomii“ *bez jejího faktického zdůvodnění!*

Revoluční sociálně demokratičtí dělníci Polska, Lotyšského kraje i Kavkazu jsou i nadále pro teritoriální autonomii a *jednotu* sociálně demokratických dělníků *všech* národů. Odštěpení bundovců a likvidátorů a spojenectví Bundu ve Varšavě s lidmi, kteří *nemají* se sociální demokracií nic společného, ukládají všem sociálním demokratům jako *naléhavý úkol* vyřešit národnostní otázku *jako celek*, a to jak teoreticky, tak i ve výstavbě strany.

Kompromisní řešení znemožnili právě ti, kteří je prozazovali proti vůli strany, a tak se volání po jednotě sociálně demokratických dělníků bez rozdílu národnosti ozývá hlasitěji než kdykoli předtím.

10. Násilnicky výbojný a černosotňovský nacionalismus carské monarchie a později oživení *buržoazního* nacionalismu — velkoruského (pan Struve, Russkaja molva, „progresisté“ atd.), ukrajinského, polského (antisemitismus národní „demokracie“¹⁰²), gruzínského, arménského atd. — to všechno zvlášť naléhavě vyžaduje, aby sociálně demokratické organizace ve všech částech Ruska věnovaly národnostní otázce větší pozornost než dosud a správně marxisticky ji vyřešily v duchu důsledného internaciona-
lismu a jednoty proletářů všech národů.

(α) Heslo národní kultury je nesprávné a vyjadřuje jenom buržoazní omezenost v pojetí národnostní otázky. Internacionální kultura.

(β) Zachování národnostního dělení natrvalo a praktikování rafinovaného nacionalismu — spojování, sblížování a promíchávání národů a hlásání zásad *jiné*, internacionální kultury.

(γ) Zoufalství maloburžoy (beznadějný boj proti národnostním rozepřím) a strach z radikálně demokratických přeměn a socialistického hnutí; jen radikálně demokratické přeměny mohou zajistit v kapitalistických státech národnostní mír a jen socialismus je s to skoncovat s národnostními rozepřemi.

(δ) Národnostní kurie ve školství¹⁰³.

(ε) Židovstvo.

*Napsáno před 26. červnem
(9. červencem) 1913
Poprvé otištěno roku 1925
v publikaci Leninskij sborník III*

Podle rukopisu

Známý renegát pan Izgojev, který byl až do roku 1905 sociálním demokratem, načež rychle „zmoudřel“... a po 17. říjnu se stal pravicovým liberálem, často věnuje v hlavním orgánu „oktábristického“ neboli kontrarevolučního liberalismu Russkaja mysl svou blahosklonnou pozornost sociální demokracii.

Dělníkům, kteří si chtějí zjednat v závažných otázkách dělnické politiky naprosté jasno, můžeme jen doporučit článek pana Izgojeva[77] v posledním, červnovém sešitě časopisu Russkaja mysl z letošního roku.

Je užitečné znovu a znovu se zamýšlet nad tím, jaký nadšený hold vzdává pan Izgojev likvidátorské *ideologii* a *taktice*, tj. právě stěžejním zásadám likvidátorství. Liberálové nemohou jinak než chválit zásady a taktiku liberálních dělnických politiků!

Je užitečné znovu a znovu se zamýšlet nad samostatnými úvahami pana Izgojeva o taktice; tento pán, plně sympatizující s likvidátory, přece absolvoval „základní školu marxismu“ a chápe, že je nutné hledat skutečné kořeny skutečného boje stoupenců zachování ilegální strany proti likvidátorům.

Musíme se zde bohužel omezit na velmi krátké citáty z poučného článku pana Izgojeva a na velmi stručné, kusé komentáře k těmto citátům.

Podle názoru pana Izgojeva závisí úspěchy bolševismu „na tom, jaká je naděje, že se vývoj Ruska bude pokojně ubírat ústavní cestou alespoň německého typu. Vždyť v Německu byla možná monarchistická ústava se svobo-

dami, bez mimořádných bezpečnostních opatření a s širokým rozvojem dělnické sociálně demokratické strany. Je taková ústava možná v Rusku, nebo není? Podle toho, kterým směrem se vychýlí jazýček vah, zlepšují se nebo zhoršují vyhlídky likvidátorů a bolševiků...“

„Nebude-li nápor reakce zastaven, nebudou-li konstituční síly Ruska stačit na pokojnou reformu státu, nabude bolševismus nepochybně vrchu a zažene likvidátory do kouta.“ Sám pan Izgojev považuje bolševiky za anarchisty, kdežto likvidátory za „opravdové sociální demokraty“, kteří zcela rozumně vypouštějí první dva body bolševické platformy a nahrazují je koaliční svobodou!!

„Bouře se přežene,“ píše pan Izgojev, „nadejde doba pozitivní práce a likvidátoři znovu(!?) stanou v čele dělnické třídy.“ Tak sní pan Izgojev. Likvidátorská taktika prý bude velkolepá, až „se bouře přežene“... A tady jsou jeho „myšlenky o taktice“:

„Zamyslíme-li se hlouběji nad bolševickou taktikou, budeme muset přiznat, že je založena na přesvědčení, že boj v Rusku o monarchistickou ústavu... (ty tři tečky jsou od pana Izgojeva) skončil 3. června. Další boj možná pokračuje za bezprostřední neboli důslednou demokracii, ale jiná ústava než ústava z 3. června nemůže za daných historických podmínek Ruska existovat. Ruští konstitucionalisté mohou počítat pouze s ústavou bez svobod a s výjimečnými stavy. Považujeme bolševické stanovisko, které se sice s černosotňovským stanoviskem diametrálně rozchází, ale přitom je s ním spřízněné, za chybné a politicky škodlivé. Opodstatněnost mu samozřejmě upřít nelze. Dlouhotrvající nemohoucnost ruských konstitucionalistů zaručit zemi právní řád může v budoucnu dát bolševikům za pravdu, pokud jde o jejich pesimismus. Prozatím však, jak správně poznamenal Luč... (no bodej!)... vede pouze k prolínání s poloanarchistickými živly...“ (dále pan Izgojev, který je nad Lučem u vytržení, uvádí citáty z likvidátorských článků).

Pesimismem vůbec nazývá pan Izgojev pesimismus *týkající se* statkářů a buržoazie. Zda *takový* „pesimismus“ není nerozlučně spjat s *optimismem*, který se týká především proletariátu a dále i pracujících maloburžoazních mas, na to se pan Izgojev bojí pomyslet. Jak by se nebál!

Nejkurióznější na těchto polibcích, které renegát rozdává likvidátorům, nejpoučnější na těchto jeho řečech je to, že tento liberál sice plně sympatizuje s likvidátory, ale *neodvažuje se* upřít bolševické taktice *opodstatněnost!* Jako zastánce „pokojného“ vývoje a likvidátorského oportunistu vůbec *nemůže* slíbit, že právě takový vývoj nabude vrchu!! Jako zapřísáhlý nepřítel bolševismu, zahrnující nás tisícerými nadávkami (že prý jsme anarchisté, blanquisté, že si potrpíme na sebechválu aj. apod.), jako důvěrný přítel likvidátorů *je nucen* přiznat, že bolševismus zvítězí, „nebudou-li konstituční síly v Rusku stačit“ (tj. bude-li jich jenom tolik, kolik je jich dnes...)!!

Velmi rozezlený pan Izgojev, který je dobře obeznámen s poměry v sociální demokracii, ale nijak zvlášť nevyniká bystrostí, si nevšiml, že všemi těmito úvahami* a odhalil pány F. D., L. S., Ježova, Larina, Martova, Potresova a spol.

Děkujeme, ze srdce vám děkujeme, pane Izgojeve, který jste na bolševiky tak rozezlen! Pro pravdu se lidé nejlví zlobí. A vy se *bezděčně* zlobíte na své přátele likvidátory. Objímáte je tak „něžně“, že je ve svém náručí dusíte.

Ještě pár slov o jedné ryze historické otázce. Proč v Německu „byla možná“ právě taková ústava, která se kontra-revolučnímu liberalismu zamlouvá víc než francouzská ústava? Jenom proto, rozezlený, ale nijak zvlášť bystrý pane Izgojeve, že tato ústava byla *výslednicí* snah Bismarcka a liberálů, kteří se báli poskytnout dělníkům svobody, a snah dělníků, kteří ve čtyřicátých, padesátých i šedesátých letech usilovali o *co nejúplnější* demokratizaci Německa. Němečtí dělníci byli *tehdy* slabí. Proto Bismarck a pruští liberálové mohli *napůl* zvítězit. Kdyby byli němečtí dělníci trochu silnější, byl by Bismarck zvítězil jen z jedné čtvrtiny. Kdyby byli ještě silnější, nebyl by Bismarck vůbec zvítězil. Německo získalo svobodu bez ohledu na Bismarcka, *bez*

* Další strana rukopisu nebyla nalezena. Red.

ohledu na pruské liberály, *jenom* díky vytrvalým a houževnatým snahám dělnické třídy (částečně i maloburžoazní demokracie, ale jen ve velmi malé míře) o co nejúplnější demokratizaci.

Nic nechápete, pane Izgojeve? Nechápete, že dějiny daly za pravdu „bolševické“ taktice i v případě Německa? Nebuďte na bolševiky tak rozezlený, projevujte vůči likvidátorům méně „něžnosti“, a pak to možná ještě pochopíte.

V. I.

(nebo bez podpisu)

P. S. Nebude-li se vám článek hodit, buďte tak laskaví a pošlete ho do Prosvěščenije. Myslím, že ještě lépe by se hodil jako fejeton do Pravdy.

Napsáno začátkem července 1913

Poprvé otištěno roku 1925

v časopise Krasnaja nov, č. 1

Podle rukopisu

OBRÁZKY ZE ŽIVOTA

Když se mluví o nevolnictví v životě Ruska a zejména na ruské vesnici, vyvolává to protest našich liberálů, zvláště těch, kteří se rádi vydávají div ne za marxisty. O jakém nevolnictví se prý dá v Rusku 20. století mluvit! To není nic jiného než pouhá „agitace“ ...

Přitom se člověk na každém kroku setkává s neuvěřitelně markantními obrazy nevolnictví v dnešní ruské vesnici, a jedině zatracená strnulost nutí „rezignovaného“ ruského maloměšťáka chodit kolem nich lhostejně.

Podívejme se na jeden z nich, který jsme převzali z oficiální Sbírký usnesení černigovského guberniálního zemstevního shromáždění za deset let, za léta 1900—1909[²⁹¹].

„Temnou skvrnou na našem zemstvu je,“ píše v této souvislosti pan Chižňakov (Russkoje bogatstvo)[²⁹⁰], „že *do dnes* přetrvává prastarý způsob udržování cest na venkově jako *naturální povinnost*... Nemluvě už o tom, jak je hluboce nespravedlivé, že tuto povinnost musí plnit jedině rolníci... pobuřující je i sám způsob, jak se tato povinnost koná. Když roztaje sníh nebo když se přeženou lijáky, vesničtí starostové, obvykle na striktní příkaz policejního strážmistra, „nahánějí lidi“, jak se u nás říká, na opravu cest. Práce se provádějí naprosto nepromyšleně, bez nivelace, bez jakýchkoli technických instrukcí. Měl jsem příležitost vidět takovou práci, na kterou se šlo pěkně zhurta, za hrozného křiku strážmistrů, *přičemž nedbalci byli pobízeni nahajkou*. Bylo to na sklonku léta, kdy tuďy měl projíždět gubernátor... Na úsek dlouhý asi tři versty* bylo nahnáno kolem 500 mužů a žen s rýči. Na příkaz strážmistrů kopali zcela nepotřebné příkopy, které se později musely zasypat... Ale naše zemstvo se za téměř padesát let své existence nejen nepostaralo o to, aby bylo rolnické obyvatelstvo zbaveno tohoto břemene, *ale ještě je zvětšuje*...“

* Versta = 1,06 km. *Čes. red.*

Toto zemstvo, jako všechna ruská zemstva, je zemstvo statkářské.

Statkáři tedy staletou „povinnost“ rolníků ještě zvětšují. Strážmistři a starostové na příkaz statkářů „nahánějí lidi“ a nutí stovky rolníků, aby nechali svá hospodářství stát a „naprosto nepromyšleně“ „kopali zcela nepotřebné příkopy“, „*příčemž nedbalci jsou pobízeni nahajkou*“.

V tom tkví kořeny moci Puriškevičů, Markovů a spol. A jak odporně pokrytecké jsou ve srovnání s těmito kořeny naše učesané, důstojné, opatrnicky reformátorské programy liberálů!

*Pravda, č. 149
2. července 1913
Podepsán T—in*

Podle textu Pravdy

ROZPUŠTĚNÁ DUMA A ZMATENÍ LIBERÁLOVÉ

Je tomu už víc než týden, co byla rozpuštěna IV. дума¹⁰⁴, ale v novinách se o ní nepřestává psát a nepřestává se hodnotit její činnost. Všeobecnou nespokojenost se IV. dumou přiznává kdekdo. Nespokojeni jsou nejen liberálové, nejen „odpovědná“ (statkářům) opozice. Nespokojeni jsou i okřabristé. Nespokojena je pravice.

Tato nespokojenost reakčních statkářů a reakční buržoazie se zpátečnickou dumou je bezesporu neobyčejně příznačná a výmluvná. Tyto třídy udělaly *všechno*, co bylo v jejich moci, aby zajistily takzvaný „pokojný“ „konstituční“ vývoj.

Udělaly *všechno* — a musely se přesvědčit, že z toho nevzešlo *nic*! Proto ta všeobecná nespokojenost přímo v táboře statkářů a buržoazie. Systémem z 3. června není nikdo ani mezi příslušníky pravice, ani mezi okřabristy unesen a nadšen, jako tomu bylo za III. dumy.

Naše takzvané „vyšší“ třídy, společenské a politické „horní vrstvy“, *nemohou* spravovat Rusko jako dříve, přestože všechny základy státního zřízení a správy Ruska byly určeny výhradně *jimi* a organizovány v *jejich* zájmu. „Dolní vrstvy“ pak hoří touhou tuto správu změnit.

A právě skutečnost, že „horní vrstvy“ *nemohou* spravovat státní záležitosti postaru, spolu s tímto stále rozhodnějším odmítáním „dolních vrstev“ smířit se s takovým spravováním je to, čemu se říká (připouštíme, že poněkud nepřesně) politická krize v celonárodním měřítku.

Narůstání této krize před našima očima je fakt, a to fakt, o kterém sotva může někdo pochybovat.

Z toho by snad mělo být demokratům, ba i těm prozíravějším liberálům jasné, že těžiště snah o obrat k lepšímu vůbec nespočívá v dumě, že дума je v tomto směru jen nepřesným ukazatelem.

Ale naši liberálové již dávno ztratili schopnost jasně uvažovat. „Jak III., tak i IV. дума jsou parodií na zastupitelský orgán lidu,“ napsal úvodníkář^[251] Reči, „*ale jenom ony existují*, takže hic Rhodus, hic salta“^[295] (latinské rčení, které doslova znamená: „Tady je Rhodos, tady skákej“, tj. zde je to hlavní, zde je podstata, teď ukaž, co umíš).

Mýlíte se, pánové! „Rhodos“ *není* tady a „skákat“ se také *nebude* tady, stejně jako se ani se „skákáním“ *nezačalo* tady.

Jenom přísluhovači statkářů a peněžního žoku mohou pokládat IV. dumu za „Rhodos“ pro demokracii, jenom oni mohou zapomínat, že kromě dumy „*existuje*“ například dělnické hnutí, jež zastupuje zájmy všeho lidu, ať už liberálové tento jeho význam sebevíc zamlčují, ať už liberální dělničtí politikové — likvidátoři — tento jeho význam sebevíc mrzačí a oklešťují.

„Zdalipak jsme my udělali všechno, co bylo v našich silách,“ ptá se Reč, „abychom zapůsobili na dumu, abychom ji přiměli řídit se našimi požadavky a plnit je?“

To sice není příliš duchaplné, zato jasné je to dost. „My“, tj. statkáři a buržoazie. Reč vidí jenom *tuto* „společnost“, zajímá ji jenom *toto* „veřejné“ mínění a jenom to.

Chtějí donutit nejreakčnější statkáře, aby „plnili požadavky“ liberálních statkářů a liberální buržoazie, kteří sami nevědí, co by měli „požadovat“, co by měli chtít: zda obrat k lepšímu, nebo oslabení dělnického hnutí, které tento obrat v zájmu všeho lidu uskutečňuje!

Ubozí liberálové!

PÁTÝ
MEZINÁRODNÍ SJEZD
BOJOVNÍKŮ
PROTI PROSTITUCI

V Londýně nedávno skončil „*pátý*“ mezinárodní sjezd bojovníků proti obchodu s děvčaty“.

To bylo něco pro vévodkyně, hraběnky, biskupy, pastory, rabíny, vysoké policejní úředníky a nejrůznější buržoazní filantropy! Co jen bylo těch slavnostních obědů a honosných oficiálních recepcí! Co jen bylo těch slavnostních projevů o škodlivosti a ohavnosti prostituce!

Jakými prostředky se tedy má podle názoru noblesních buržoazních sjezdových delegátů bojovat? Hlavně dvěma prostředky: náboženstvím a policií. To je prý proti prostituci to nejlepší a nejspolehlivější. Jeden anglický delegát, jak oznamuje londýnský zpravodaj listu *Leipziger Volkszeitung*¹⁰⁶, se vychloubal, že v parlamentě prosazoval *tělesné tresty* za kuplířství^[349]. Tak takhle tedy vypadá dnešní „civilizovaný“ hrdina boje proti prostituci!

Jistá dáma z Kanady mluvila s nadšením o policii a ženském policejním dohledu nad „padlými“ ženami, ale pokud jde o zvýšení mezd, poznamenala, že si dělnice vyšší mzdu nezaslouží.

Jeden německý pastor brojil proti soudobému materialismu, který se prý čím dál víc rozmáhá mezi lidem a podporuje šíření volné lásky.

Když se rakouský delegát Gärtner pokusil nadhodit otázku, jaké jsou sociální příčiny prostituce, nouze a bída dělnických rodin, vykořisťování práce dětí, nesnesitelných bytových podmínek atd., byl nevráživými výkřiky umlčen!

Zato o vysoce postavených osobnostech kolovaly — ve skupinách delegátů — poučné a obdivuhodné historky.

Když například německá císařovna navštíví nějakou porodnici v Berlíně, navlékají matkám „nelegitimních“ dětí *na prst snubní prsten*, aby vznešená paní nebyla pohledem na svobodné matky pohoršena!!

Podle toho si můžete udělat obrázek, jaké odporné buržoazní pokrytectví panuje na těchto kongresech aristokracie a buržoazie. Eskamotéři dobročinnosti a policejní obhájci výsměchu nouzi a bídě se shromažďují k „boji proti prostituci“, kterou udržuje právě aristokracie a buržoazie...

Rabočaja pravda, č. 1

13. července 1913

Podepsán W.

Podle listu Rabočaja pravda

U nás se neustále dělá ta chyba, že se hesla a taktika určité strany nebo skupiny a vůbec její zaměření posuzují podle úmyslů nebo pohnutek, které tato skupina proklamuje sama. Takové posuzování není k ničemu. Už staré přísloví říká, že cesta do pekla je vydlážděna dobrými úmysly.

Nezáleží na úmyslech, nezáleží na pohnutkách ani na slovech, nýbrž na objektivní, na nich nezávislé situaci, která určuje osudy a význam hesel, taktiky nebo vůbec zaměření určité strany nebo skupiny.

Pustíme se z tohoto hlediska do rozboru jedné z nejdůležitějších otázek současného dělnického hnutí. Ve dnech 1.—3. července stávkovalo v Petrohradě přes 62 000 dělníků, a to dokonce podle výpočtů buržoazních listů Reč^[64] a Russkoje slovo, které vždy v takových případech přinášely nižší údaje.

Stojíme tedy před faktem, že aktivně vystoupila víc než šedesátitisícová masa. Bezprostřední pohnutkou ke stávce byl jak známo protest proti pronásledování dělnického tisku, proti jeho každodennímu konfiskování atd. apod. Víme také, dokonce i ze zpráv takových listů, jako je Novoje vremja, Reč, Sovremenka¹⁰⁶ a Russkoje slovo, že dělníci ve svých projevech i jinak zdůrazňovali, že jejich protest má význam pro všechny lid.

Jak se k této události zachovaly různé třídy ruské společnosti? Jaké zaujaly stanovisko?

Víme, že Rossija¹⁰⁷, Zemščina a podobné listy tuto událost jako obvykle příkře odsoudily, často s nejhrubšími nadávkami, výhrůžkami atd. To není nic nového. To se dalo čekat. To je nevyhnutelné.

„Novinkou“ je spíše neuvěřitelná lhostejnost buržoazie, která se projevuje v lhostejnosti liberálních listů; přitom se tato lhostejnost ustavičně střídá s odmítavým postojem, zatímco méně důležitá hnutí dělníků (před 17 až 18 lety), kterých se účastnilo méně lidí, vzbuzovala v liberálně buržoazní společnosti zjevné sympatie. To nepochybně svědčí o tom, že liberalismus učinil rozhodný obrat doprava, pryč od demokracie, proti demokracii.

Jeden z nejrozšířenějších, ne-li vůbec nejrozšířenější list v Rusku (liberální Ruskoje slovo^[61]) o událostech z 1.—3. července v Petrohradě napsal:

„Je zajímavé si všimnout, jaký postoj zaujmají k této stávce sociálně demokratické listy vycházející v Petrohradě. Sociálně demokratická Pravda věnuje včerejší (napsáno 3. července) stávce hodně místa, kdežto orgán skupiny takzvaných likvidátorů, list Luč, se omezuje na kratičkou zprávu o stávce, přičemž věnuje politickým stávkám úvodník (Luč z 2. července^[76]), v němž proti takovým akcím dělníků protestuje.“ (Ruskoje slovo z 3. července 1913.)

Taková jsou fakta. Nenávist reakce. Lhostejnost a odmítavý postoj liberálů a likvidátorů. Faktická jednota liberalismu s likvidátorstvem. Akční jednota dělnických mas, možná jen v boji proti likvidátorům.

Plnit svou demokratickou povinnost, plnit svou úlohu předvoje, sloužit lidovým masám, uvědomovat je a stmelovat nemůže proletariát jinak než v rozhodném boji proti likvidátorům, kteří jsou ve skutečnosti plně závislí na liberalismu.

Také liberálové v dumě často pronášejí radikální řeči o nic horší než různé pseudomarxistické nebo kolísající živly, ale to liberálům nebrání, aby bojovali (za pomoci likvidátorů) proti demokratismu mas mimo dumu.

K A D E T I

O U K R A J I N S K Ě O T Á Z C E

V tisku i v dumě, například v projevu sociálního demokrata Petrovského¹⁰⁸, se už dávno poukazuje, jak nepřístojné, reakční a nestoudné jsou projevy některých vlivných kadetů (s panem Struvem v čele) o ukrajinské otázce^[30].

V těchto dnech jsme v oficiálním orgánu kadetské strany, listu Reč, četli článek jeho stálého spolupracovníka pana Mich. Mohyljanského^[154], který *nelze* přejít mlčením.

Tento článek je vyslovená šovinistická štvanice proti Ukrajincům kvůli jejich „separatismu“. „Bezohledný аванturismus“, „politické blouznění“, „politický hazard“ — takovými výrazy hýří článek čistokrevného *novovremjovce* pana Mich. Mohyljanského, který si nasazuje masku „demokratismu“!! A konstitučně „demokratická“ strana bere tento článek bez jakéhokoli studu v ochranu, se sympatiemi jej otiskuje a mlčky takový nezasřtený šovinismus schvaluje.

Pan Mich. Mohyljanskij sám uvádí, že na celoukrajinském sjezdu studentstva¹⁰⁹ ve Lvově vystoupili proti heslu politické nezávislosti Ukrajiny i někteří ukrajinští sociální demokraté, a to ukrajinští emigranti z Ruska, že vystoupili proti sociálnímu demokratu Doncovovi, který navrhl sjezdu rezoluci o „samostatné Ukrajině“, schválenou až na dva všemi hlasy.

Nemůže tedy být ani řeči o tom, že by všichni sociální demokraté souhlasili s Doncovem. Jenže sociální demokraté polemizovali s Doncovem, stavěli proti němu své argumenty, polemizovali s ním na téměř fóru a přesvědčovali totéž publikum.

Pan Mich. Mohyljanskij natolik ztratil cit pro elementární politickou slušnost, že Doncova a celý sjezd ukrajinských studentů častuje hrubými, nactiutruhačnými výrazy ze slovníku černosotňovců, ačkoli velmi dobře ví, že jeho odpůrci nemají možnost vyvrátit názory Reči, že nemají možnost vystoupit před ruským publikem na téměř fóru zrovna tak rozhodně, otevřeně a svobodně.

Jak ubozí demokraté jsou ti naši kadeti! A jak ubozí demokraté jsou ti, kdo výpady kadetů trpí a co nejrozhodčeneji proti nim neprotestují. Marxisté se nikdy nedají zmást nacionálním heslem, ať už je velkoruské, polské, židovské, ukrajinské nebo jiné. Ale marxisté nezapomínají ani na elementární povinnost každého demokrata bojovat proti jakémukoli pronásledování kteréhokoli národa kvůli „separatismu“, bojovat za uznání naprosté a bezpodmínečné rovnoprávnosti národů a jejich práva na sebeurčení.

Je možné zastávat rozdílné názory na to, jak má z hlediska proletariátu v každém jednotlivém případě toto sebeurčení vypadat. Je možné a nutné přit se s národními sociály typu Doncova, avšak hanebné štvance kvůli „separatismu“, štvance proti lidem, kteří se nemohou bránit, to je od našich kadetů vrchol nestoudnosti.

Rabočaja pravda, č. 3
16. července 1913
Podepsán M.

Podle listu Rabočaja pravda

NEJNOVĚJŠÍ ÚDAJE O STRANÁCH V NĚMECKU

Německý statistický úřad uveřejnil zajímavé údaje o volbách do parlamentu (Říšského sněmu) v roce 1912^[342]. Zvláště poučné je srovnat sílu různých stran *na vesnicích a ve městě*.

Německá statistika zahrnuje mezi vesnické všechny obce do 2000 obyvatel, podobně jako statistika většiny evropských států, ovšem na rozdíl od Ruska, kde se dodnes udržuje nesmyslný byrokraticko-policejní zlozvyk zařazovat ty obce, které byly nezávisle na počtu obyvatel „vyhlášeny“ za města, do zvláštní kategorie.

Mezi malá města počítá německá statistika obce od 2 do 10 000 obyvatel a mezi větší města obce s 10 000 a více obyvateli.

Zjišťujeme jako překvapující pravidlo, že čím je určitá strana *pokrokovější* (v nejširším ekonomickém a politickém smyslu), tím je tato strana *ve městech* a vůbec ve větších obcích *silnější*.

Při tom se v Německu zřetelně rýsují čtyři skupiny politických stran:

1. sociální demokraté — jediná skutečně pokroková a v nejlepší smyslu slova „lidová“, masová strana námezdních dělníků;

2. „pokroková lidová strana“ — maloburžoazní demokratická strana, něco jako naši trudovici (jenomže ne ve feudální, nýbrž veskrze buržoazní společnosti);

3. „národní liberálové“ — strana velkoburžoazie, strana německých oktábristů a kadetů;

4. všechny konzervativní strany, strany krajně reakčních

statkářů, klerikálů, reakční městské maloburžoazie a rolníků (antisemité, strana Zentrum, tj. katolíci, konzervativci v užším smyslu, Poláci apod.).

Podíl hlasů (v procentech) odevzdaných pro jednotlivé strany:

	Sociální demo- kraté	Pokro- káři	Národní liberá- lové	Všechny konzer- vativní strany	Drobné a nevy- hraněné strany	Celkem
Na vesnicích	19	8,8	12,8	58,6	0,8	100
V malých městech	35,8	12,1	15	36,4	0,7	100
Ve velkých městech	49,3	15,6	13,8	20	1,3	100
<i>V celém Německu</i>	34,8	12,3	13,6	38,3	1,0	100

V Německu existuje všeobecné volební právo. Tato tabulka jasně ukazuje, že německá vesnice, němečtí rolníci (stejně jako rolníci ve *všech* evropských, konstitučních, civilizovaných zemích) jsou dodnes *téměř bez výjimky* v duchovním i politickém područí statkářů a kléru.

V německých vesnicích získávají téměř tři pětiny hlasů (58,6 %) konzervativní, tj. statkářské a klerikální strany! Rolník *byl* všude v Evropě revoluční, dokud bojoval proti feudálům, vrchnosti a statkářům. Jakmile si vydobyl svobodu a ždíbec půdy, zpravidla *se smířoval* se statkáři a kněžími a stával se reakcionářem.

Avšak vývoj kapitalismu opět začíná vyprošťovat rolníka ze spárů reakce a přivádí ho k sociálním demokratům. V Německu získali sociální demokraté na vesnici v roce 1912 *již téměř pětinu* (19 %) všech hlasů.

Politicky tedy vypadá současná německá vesnice takto: *Jedna pětina* jde za sociálními demokraty, *jedna pětina* za více nebo méně „liberální“ buržoazií a *tři pětiny* za statkáři a kněžími. Na politické uvědomění vesnice bude třeba vynaložit ještě značné úsilí. Kapitalismus, který přivádí

drobné rolníky na mizinu a čím dál víc je deptá, násilím jim, obrazně řečeno, vytlouká z hlavy reakční předsudky.

V malých městech vidíme už jiný obraz: sociální demokraté již předstihli liberální buržoazii (35,8 % hlasů proti 27 %), ale ještě zcela nedostihli konzervativce, kteří získali 36,4 % hlasů. Malá města jsou hlavní oporou městské maloburžoazie, převážně obchodní a průmyslové. Městská maloburžoazie nejvíc kolísá, přičemž neposkytuje stabilní většinu ani konzervativcům, ani socialistům, ani liberální buržoazii.

Ve velkých městech vítězí sociální demokracie. Získala *polovinu* (49,3 % hlasů) obyvatelstva, tolik jako konzervativci a liberálové dohromady (15,6 + 13,8 + 20 = 49,4 %). Konzervativci tu získali jenom *jednu pětinu* obyvatel, liberální buržoazie *tři desetiny* a sociální demokraté *polovinu*. Kdybychom vzali největší města, vyšlo by nám, že sociální demokracie tam má ještě nesrovnatelně výraznější převahu.

Je známo, že města ve všech moderních státech a dokonce i v Rusku rostou mnohem rychleji než vesnice, že města jsou středisky hospodářského, politického a duchovního života národa a jsou hlavní hybnou silou pokroku. Převaha sociální demokracie ve městech jasně ukazuje význam této strany jako strany pokrokových lidových mas.

Z 65 miliónů obyvatel žilo roku 1912 v Německu pouze 25,9 miliónu na vesnici, 12,3 miliónu v malých městech a 26,8 miliónu ve větších městech. V posledních desetiletích, kdy se Německo stalo zcela kapitalistickým, poměrně svobodným státem se zakotvenou ústavou a všeobecným volebním právem, roste městské obyvatelstvo ve srovnání s vesnickým zvláště rychle. V roce 1882 žilo ze 45 miliónů ve městech 18,9 miliónu, tj. 41,8 %; v roce 1895 z 52 miliónů 26 miliónů, tj. 49,8 %; v roce 1907 z 62 miliónů 36 miliónů, tj. 58,1 %. Avšak v největších městech se 100 000 a více obyvateli žilo v těch letech 3 a 7 a 12 miliónů, tj. 7,4, 13,6 a 19,1 % veškerého obyvatelstva. Za 25 let

se celkový počet obyvatel zvýšil o 36,5 %, počet městských obyvatel o 89,6 % a počet obyvatel největších měst o 254,4 %.

Nakonec je zajímavé konstatovat, že za ryze buržoazními stranami v dnešním buržoazním Německu jde *menšina* obyvatelstva. V celém Německu dostali v roce 1912 sociální demokraté *víc než třetinu* celkového počtu odevzdaných hlasů (34,8 %), konzervativci (hlavně statkáři a klérus) necelé *dvě pětiny* (38,3 %), kdežto všechny liberálně buržoazní strany *pouze jednu čtvrtinu* hlasů (25,9 %).

Jak si to vysvětlit? Proč v buržoazním Německu, v zemi zvláště rychle se rozvíjejícího kapitalismu, vládnou víc než šedesát let po revoluci (buržoazní revoluci z roku 1848) statkářské a klerikální, a ne ryze buržoazní politické strany?

Hlavní příčinu tohoto jevu odhalil již K. Marx v roce 1848¹¹⁰: když německá buržoazie, postrašená samostatností proletariátu, uviděla, že dělníci využívají demokratické instituce *ve svůj prospěch* a proti kapitalistům, odvrátila se od demokracie, hanebně zradila svobodu, kterou dříve hájila, a raději začala přisluhovat statkářům a klerikálům^[297]. Je známo, že ruská buržoazie uplatňuje od roku 1905 tyto přisluhovačské politické snahy a přisluhovačské politické názory ještě horlivěji než buržoazie německá.

Rabočaja pravda, č. 3
16. července 1913
Podepsán V. I.

Podle listu Rabočaja pravda

ODHALENÍ ANGLICKÝCH OPORTUNISTŮ

V anglickém městě Leicesteru se přednedávnem konaly doplňovací volby do parlamentu.

Tyto volby mají nesmírný zásadní význam, takže každý socialista, který se zajímá o tak velmi důležitou otázku, jako je vztah proletariátu k liberální buržoazii vůbec a zejména charakter anglického socialistického hnutí, se musí nad leicesterskými volbami důkladně zamyslet.

Volební obvod Leicester vysílá do parlamentu *dva* členy, každý volič má *dva* hlasy. Takových obvodů není v Anglii mnoho, jsou však neobyčejně výhodné pro tichý *blok* (spojenectví) socialistů s liberály, jak zdůrazňuje anglický zpravodaj listu Leipziger Volkszeitung^[348]. Právě v takových obvodech byli zvoleni do parlamentu čelní vůdcové takzvané Nezávislé (nezávislé na socialismu, ale závislé na liberalismu) labouristické strany. Vůdcové Nezávislé labouristické strany Keir Hardie, Philip Snowden i Ramsay MacDonald byli zvoleni v takových obvodech.

A v těchto obvodech dávají liberálové, kteří je ovládají, svým voličům takovýto pokyn: jeden hlas pro socialistu a jeden pro liberála — samozřejmě za předpokladu, že je to „rozumný“, umírněný, „nezávislý“ socialista, a ne nějaký nesmiřitelný sociální demokrat, kterému angličtí liberálové a likvidátoři dovedou o nic hůř než ruští liberálové a likvidátoři vynadat anarchosyndikalistů apod.!

Fakticky se tedy vytváří blok liberálů s umírněnými, oportunistickými socialisty. Fakticky jsou angličtí „nezávislí“ (k nimž chovají takové vřelé city naši likvidátoři) *závislí* na liberálech. Počínání „nezávislých“ v anglickém parlamentě neustále tuto závislost potvrzuje.

A tu se stalo, že se poslanec „nezávislých“ za Leicester, sám vůdce strany MacDonald, z osobních důvodů vzdal mandátu.

Co teď?

Liberálové samozřejmě navrhli svého kandidáta.

Leicester je průmyslové město s převahou proletářského obyvatelstva.

Místní organizace „nezávislých“ svolává konferenci a 67 hlasy proti 8 se usnáší *navrhnout svého kandidáta*. A tak se také stalo. Je kandidován Banton, člen městského zastupitelstva a významný funkcionář Nezávislé labouristické strany.

A tu výkonný výbor této strany, na němž záleží, zda poskytne na volby peníze nebo ne (a volby jsou v Anglii velmi nákladné!), *odmítá* potvrdit Bantonovu kandidaturu!!

Oportunistický výkonný výbor se postavil proti místním dělníkům.

Leicesterská organizace druhé socialistické strany v Anglii, strany neoportunistické, která je *skutečně* nezávislá na liberálech, posílá svého zástupce k leicesterským „nezávislým“ s návrhem, aby podporovali kandidaturu *jejich* člena, člena Britské socialistické strany Hartleyho, velmi populárního činitele dělnického hnutí, bývalého člena Nezávislé labouristické strany, z níž vystoupil pro její oportunismus.

Leicesterská organizace Nezávislé labouristické strany se dostává do choulostivé situace: je plně pro Hartleyho, ale... jak to srovnat s disciplínou ve vlastní straně, s rozhodnutím výkonného výboru! Leicesterští našli východisko: ukončili schůzi a *všichni* se vyslovili, *každý za svou osobu*, pro Hartleyho. Druhý den schválilo obrovské shromáždění dělníků Hartleyho kandidaturu. Sám Banton poslal telegram, že hlasuje pro Hartleyho. Leicesterské odbory se vyslovují pro Hartleyho.

A tu zasahuje parlamentní frakce „nezávislých“ a uveřejňuje *v liberálním* tisku (který jako naše Reč a Sovremenka

pomáhá oportunistům) *svůj protest* proti Hartleyho kandidatuře, proti „diskreditaci“ MacDonalda!!

Ve volbách samozřejmě zvítězili liberálové. Obdrželi 10 863 hlasů, konzervativci 9279 a Hartley 2580.

Uvědomějí dělníci různých zemí posuzují anglické nezávislé často „shovívavě“. To je hrubá chyba. *Zrada*, které se na dělnické věci v Leicesteru dopustili nezávislí, není žádná náhoda, nýbrž je to výsledek *veškeré* oportunistické politiky Nezávislé labouristické strany. Sympatie všech *opravdových* sociálních demokratů musí být na straně těch anglických sociálních demokratů, kteří rozhodně bojují proti tomu, aby „Nezávislá“ labouristická strana v Anglii demoralizovala dělníky liberalismem.

Rabočaja pravda, č. 3

16. července 1913

Podepsán K. T.

Podle listu *Rabočaja pravda*

IDEJE POKROKOVÉHO KAPITÁLU

Jeden z nejvýznamnějších a nejbohatších obchodníků v Americe, jistý Edward Albert *Filene*, viceprezident Mezinárodního kongresu obchodních komor, objíždí nyní Paříž, Berlín a jiná evropská velkoměsta, aby navázal osobní kontakt s nejlivnějšími představiteli obchodního světa.

Na banketech, které na počest bohatého Američana pořádají, jak bývá zvykem, největší boháči v Evropě, rozvíjí *Filene* své „nové“ ideje o *světové moci* obchodníků. Organ německého burzovního kapitálu *Frankfurter Zeitung*¹¹ podrobně reprodukuje myšlenky amerického „pokrokového“ milionáře^[359].

Jsmo svědky, řečnil *Filene*, velkého historického dění, které skončí přechodem veškeré moci nad současným světem do rukou představitelů obchodního kapitálu. Neseme největší odpovědnost na světě, a proto se musíme stát nejlivnějšími lidmi i politicky.

Sílí demokracie, zvětšuje se síla mas, usoudil Mr. *Filene* (možná že tak trochu náchylný pokládat tyto „masy“ za hlupáky). Stoupají životní náklady. Parlamentarismus a denní tisk, rozšiřovaný v miliónových nákladech, stále důkladněji informují lidové masy.

Masy se domáhají účasti na politickém životě, rozšíření volebního práva, zavedení daně z příjmů atd. Do rukou mas, tj. *do rukou našich zaměstnanců*, dedukoval velevážený řečník, musí přejít moc nad celým světem.

Přirozenými vůdci mas musí být *podnikatelé a obchodníci*, kteří se čím dál lépe učí chápat, že jejich zájmy jsou totožné se zájmy mas. (Mimochodem poznamenejme, že protřelý

pan Filene, majitel obrovského obchodního domu s 2500 zaměstnanci, „sdružil“ své zaměstnance v „demokratickou“ organizaci s podílem na zisku apod. A protože Mr. Filene pokládá své zaměstnance za beznadějně hlupáky, je přesvědčen, že jsou úplně spokojeni a svému „dobrotivému otci“ neskonale vděční...)

Zvýšení platů, zlepšení pracovních podmínek — to k nám připoutá zaměstnance, pravil pan Filene, to nám zajistí moc nad celým světem. Do našich služeb vstoupí všechno, co má na světě talent.

Potřebujeme organizaci a zase organizaci, silnou, demokratickou organizaci, národní i mezinárodní, horlil Američan. A vyzýval obchodní svět Paříže, Berlína atd. k reorganizaci *mezinárodních obchodních komor*. Ty musí sjednotit obchodníky a podnikatele *všech* civilizovaných zemí v jednotnou, mohutnou organizaci. Tato organizace by prodávávala a řešila všechny důležité mezinárodní problémy.

Takové jsou ideje „pokrokového“ kapitalisty pana Filena.

Čtenář vidí, že se tyto ideje tak trochu, nepatrně, jednostranně a s ubohou vypočítavostí *bližší* marxistickým idejím, vysloveným před více než šedesáti lety. „My“ jsme přece takoví mistři v potírání a vyvracení Marxe; „my“, civilizovaní obchodníci a profesori politické ekonomie, jsme ho už úplně vyvrátili!... Zároveň ho však kousek po kousku vykrádáme a před celým světem se vychloubáme svou „pokrokovostí“...

Velevážený pane Filene! Jste opravdu přesvědčen, že dělníci celého světa jsou úplně hlupáci?

Rabočaja pravda, č. 4

17. července 1913

Podepsán W.

Podle listu Rabočaja pravda

CO SE DÁ UDĚLAT PRO VZDĚLÁNÍ LIDU

V západních státech je rozšířena spousta nezdravých před-
sudků, kterými svatá mátuška Rus netrpí. V těchto státech
například panuje názor, že velké veřejné knihovny se sta-
tisíci a milióny svazků vůbec nemají být přístupné jenom
hrstce vědců nebo takzvaných vědců, kteří jejich služeb
využívají. Tam si lidé kladou prapodivný, nepochopitelný,
pošetilý cíl zpřístupnit tyto velikánské, rozsáhlé knihovny
nejen úzkému okruhu vědeckých pracovníků, profesorů
a jiných odborníků, ale i masám, davu, ulici.

Jaká to profanace knihovnictví! Jak tam mohou zane-
dbávat onen „pořádek“, na který můžeme být my právem
pyšní! Místo *předpisů* projednávaných a vypracovávaných
tuctem byrokratických komisí, které vymýšlejí stovky for-
malit a omezení pro půjčování knih, dbát o to, aby se
tyto bohaté knižní fondy dostaly do rukou i *dětem*; starat se
o to, aby knihy, které jsou majetkem státu, mohli čtenáři
číst i doma; spatřovat čest a slávu veřejné knihovny nikoli
v tom, kolik je v ní vzácných tisků, kolik je v ní publikací
z 16. století nebo rukopisů z 10. století, nýbrž v tom, *kolik*
knih se dostane *mezi lid*, kolik bylo získáno nových čtenářů,
jak rychle se vyřizují žádanky na knihy, kolik knih bylo
půjčeno domů, kolik dětí bylo získáno pro četbu a kolik
jich chodí do knihovny... Prapodivné předsudky to vlád-
nou v západních státech, takže budme rádi, že nás naše
starostlivá vrchnost před vlivem těchto předsudků pečlivě
a svědomitě chrání, že chrání naše bohaté veřejné knihov-
ny před ulicí, před lůzou!

Mám před sebou zprávu newyorské veřejné knihovny
za rok 1911^[344].

Toho roku se veřejná knihovna v New Yorku přestěhovala ze dvou starých budov do jedné nové, kterou postavilo město. Celkem jsou v ní nyní přibližně dva milióny svazků. Náhodou byla jako první v čítárně pro návštěvníky vyžádána kniha v ruštině. Byl to spis N. Grota Mravní ideály naší doby^[38]. Žádanka o knihu byla podána v 9 hodin 8 minut. Čtenář knihu dostal v 9 hodin 15 minut.

Za rok přišlo do knihovny 1 658 376 lidí. Čítárnu navštívilo 246 950 čtenářů, kteří si vypůjčili 911 891 svazků.

Ale to je jenom nevelká část *oběhu knih* této knihovny. Mnoho lidí nemůže do knihovny chodit. Racionální organizace vzdělávání se posuzuje podle toho, kolik knih se půjčuje čtenářům domů, jaké služby jsou poskytovány *většíně obyvatelstva*.

Newyorská veřejná knihovna má ve třech čtvrtích New Yorku — Manhattanu, Bronxu a Richmondu (celkem tam bydlí téměř *tři* milióny lidí) — 42 poboček a co nevidět jich bude mít 43. Soustavně se při tom sleduje cíl, aby každý obyvatel měl nanejvýš *tři čtvrtě versty* od svého bydliště, tj. maximálně deset minut chůze, pobočku veřejné knihovny, která je *střediskem* nejrůznějších osvětových institucí a zařízení.

V roce 1911 bylo domů půjčeno téměř *osm miliónů* (7 914 882) svazků, tj. o 400 000 více než v roce 1910. Na každých sto obyvatel bez rozdílu věku a pohlaví připadá 267 knih, které byly toho roku půjčeny domů.

V každé z 42 poboček knihovny je nejen možné studovat přímo na místě příručky a vypůjčovat si knihy domů, ale pořádají se tu i večerní přednášky, veřejné schůze a společenské zábavy.

V newyorské veřejné knihovně je kolem 15 000 knih v orientálních jazycích, téměř 20 000 knih v jazyce jidiš a asi 16 000 knih v jazycích slovanských. V hlavní čítárně je ve volně *přístupných* regálech uloženo zhruba 20 000 svazků.

Pro děti zřídila veřejná knihovna v New Yorku zvláštní,

ústřední čítárnu; podobné čítárny se budou postupně zřizovat i v pobočkách. Knihovníci dbají o to, aby děti měly veškeré pohodlí, a zavedli pro ně poradenskou službu. Celkem si děti vypůjčily domů 2 859 888 svazků čili bezmála 3 milióny (více než třetina všech výpůjček). Čítárnu navštívilo 1 120 915 dětí.

Pokud jde o ztráty knih, odhaduje veřejná knihovna v New Yorku, že se z každých 100 000 knih půjčených domů ztratí 70 až 80 nebo 90 knih.

Takovéhle pořádky tedy existují v New Yorku. A co u nás?

Rabočaja pravda, č. 5
18. července 1913
Podepsán W.

Podle listu Rabočaja pravda

JEDNO Z „MÓDNÍCH“ PRŮMYSLOVÝCH ODVĚTVÍ

Kapitalistická výroba se rozvíjí ve skocích a nerovnoměrně. „Skvělá“ prosperita se střídá s krachem, krizí a nezaměstnaností. V hospodářském systému, kde jednotliví, izolovaní a navzájem nezávislí podnikatelé „pracují“ pro neznámý trh a podle zákonů soukromého vlastnictví disponují společnou prací tisíců a tisíců dělníků ve velkých podnicích, to ani jinak být nemůže.

Příkladem „módního“ průmyslu, který se dnes rozvíjí zvláště rychle a přitom plnou parou spěje ke krachu, je automobilový průmysl. Například roku 1907 bylo v Německu 27 000 automobilů a motocyklů všeho druhu a roku 1912 už 70 000^[152].

Ve Francii a Anglii jsou automobily rozšířeny mnohem více. Svědčí o tom tyto srovnatelné údaje: Německo 70 000, Francie 88 000 a Anglie 175 000.

Vzhledem k počtu obyvatel má tedy Německo *téměř čtyřikrát* méně automobilů než Anglie; Rusko ovšem zůstalo daleko za nimi.

Za kapitalistické organizace národního hospodářství je automobil dostupný jenom úzkému okruhu boháčů. Průmysl *by mohl* vyrábět statisíce automobilů, avšak bída lidových *mas* brzdí rozvoj a po několika letech „skvělé“ prosperity vyvolává krach.

Mimochodem: Kdyby automobilů mohla používat většina obyvatelstva, mělo by to obrovský význam, neboť společnost sjednocených dělníků by mohla automobily nahradit neobyčejně velký počet tažných zvířat v zemědělství a v povoznictví. Pak by bylo možné využít *miliónů děsjatín*

půdy, na nichž se nyní pěstuje píce pro koně, k pěstování obilí a k produkci masa a mléka a zlepšit tak výživu lidu.

Buržoazní národohospodáři nás jen straší, když říkají, že zemědělství nemůže vyprodukovat dostatek obilí!

Rabočaja pravda, č. 8

21. července 1913

Podepsán N.

Podle listu Rabočaja pravda

MRTVÉ LIKVIDÁTORSTVÍ A ŽIVÁ REČ

V prvním čísle likvidátorského listu Živaja žizň vyšel článek L. M. Na staré téma^[149]. Ubohé metody zaníceného autora, který se honem „chytá šosů“ Kautského v jeho polemice s R. Luxemburgovou, si necháme najindy. L. M. napodobuje otřepaný způsob liberálů zveličit *takovou* polemiku a prohlásit ji za zásadně důležitou tím, že *se úplně zamlčí* stanovisko německých oportunistů (reformistů)!

Pan L. M. je celý blažený, že se může přidržet šosů Kautského, ale když mluví o „německé sociálně demokratické literatuře“, raději mlčí — patrně ze skromnosti — o rozsáhlé a opravdu zásadně důležité literatuře reformistů, sprízněných s L. M. a listem Novaja žizň.

Ale o tom, jak jsme již řekli, si promluvíme jindy.

L. M., jak se říká, mermomocí zatahuje Němce do ruských záležitostí. A o těchto záležitostech první číslo listu Živaja žizň ústy L. M. říká:

...bez boje za svobodu spolčování „nedokážou ruští dělníci vybřednout z nesnesitelné situace, která je nutí věčně se točit v začarovaném kruhu a odsuzuje je k nesmírnému mrhání silami v pravidelně se opakujících stejnorodých masových akcích, které není vyváženo růstem organizovanosti a upevňováním vydobytých politických pozic“. Úsilí pokrokových proletářů (píše L. M., když vykládá *myšlenky* pokrokových *liberálů*) se musí soustředit na to, „aby dělnická třída byla schopna svádět bitvy a vítězit nejen v jednodenních stávkách, ale i na všech možných jiných polích působnosti“.

Tato slova vyjadřují podstatu „učení“ likvidátorů dělnické strany. „Věčně se točit v začarovaném kruhu“ — tato

slova se stanou příslovečnými. Bylo by třeba je otiskovat v každém čísle listu Živaja žižň, učinit z nich heslo celého jejího směru. To je to pravé „heslo“ likvidátorů!

Že by přemoudrělý L. M. pokládal za „jiná pole působnosti“ a za prolomení začarovaného kruhu petice? Jen se, pánové, neostýchejte a řekněte to přímo!

A teď vám předvedu skutečně živý list, tj. list, který neobhajuje mrtvou doktrínu likvidátorství, nýbrž živé třídní zájmy (ovšemže jenom buržoazie, a ne proletariátu). Je to list Reč. Porovnejte s uvedenými citáty z listu Živaja žižň z 11. července úvodník Reči z 6. července^[262].

Úvodník Reči prohlašuje, že dělnické hnutí roku 1905 „bylo národní, kdežto roku 1913 je třídní“, a s nesmírným zápalem opakuje po likvidátorech útoky na „stávkový avanturismus“, opakuje po likvidátorech, že prý „za svobodu slova, za svobodu shromažďování a spolčování mohou a musí dělníci bojovat nejen stávkami, ale i jinými, složitějšími (hleďme!) politickými prostředky“.

Je samozřejmé, že liberálové stejně jako L. M. skromně pomlčeli o tom, jaké jsou ty „složitější“ prostředky. Zato však otevřeně říkají, že jakmile se dosáhne svobody spolčování a dalších svobod, bude podle jejich přesvědčení možné „vážně bojovat“ proti chaotickým a nahodilým stávkám dezorganizujícím průmysl“ (týž úvodník Reči).

Dovolíme si jen poznamenat, že se nyní všeobecně uznává jako fakt nová vlna dokonce ryze hospodářských stávek. Není nic směšnějšího a žalostnějšího než mluvit přitom o „nahodilosti“.

Třídní stanovisko liberálů je však jasné. Každý dělník jejich stanovisko rázem pochopí, rázem postřehne za mlhavými frázemi o „složitějších“ prostředcích zájmy buržoazie. Živá Reč vyjadřuje zájmy buržoazie. Mrtvé likvidátorství v listu Živaja žižň se bezmocně belhá za liberály, aniž dovede jasně a otevřeně říci něco o „jiných polích působnosti“, a jen se zlobí a láteří: „Je to jako v začarovaném kruhu“...

Jaké to výtečné a zároveň potupné heslo, k němuž se snížili likvidátoři!

Rabočaja pravda, č. 10

24. července 1913

Podepsán P. Osipov

Podle listu Rabočaja pravda

MOBILIZACE PŘÍDĚLOVÉ PŮDY

Ve vládním listě Rossija byly v těchto dnech uveřejněny výsledky statistického šetření o mobilizaci přídělové půdy^[96], tj. o její koupi a prodeji, o jejím přechodu z jedné rukou do druhých. Šetření provedlo v létě 1912 ministerstvo vnitra.

Ministerstvo vnitra si pro toto šetření vybralo čtyři gubernie: Vitebskou, Permskou, Stavropolskou a Samarskou (nikolajevský újezd). Je příznačné, že do statistického šetření *nebyly zahrnuty* gubernie velkoruského zemědělského „centra“ evropského Ruska, kde se stopy feudalismu udržely nejzřetelněji, kde je postavení rolníků nejtěžší a útlak feudálních statkářů nejsilnější. Je jasné, že ministerstvo chtělo spíše *klamat než dělat šetření*, spíše *celou věc zkreslovat než ji zkoumat*.

Statistika, kterou vypracovalo ministerstvo vnitra a komentovala Rossija, se vyznačuje zarážející nedbalostí, nestejnorodostí a primitivností: máme co dělat s obvyklým „služebním výkonem“ ruských úředníků, kteří zmrví i tu nejjednodušší věc. Z celého Ruska podrobili šetření zhruba sto tisíc usedlostí a nedovedli si pro to ani stanovit pořádný program, ani si zajistit kvalifikované statistiky, ba ani svůj neúplný program všude stejně realizovat!

Šetření dospělo k těmto souhrnným výsledkům: V uvedených čtyřech guberniích vystoupilo k 1. lednu 1912 z občiny a nechalo si přepsat půdu na sebe 108 095 usedlostí. Z celkového počtu usedlostí „nových vlastníků“, kterých jsou nyní v Rusku pravděpodobně dva milióny (z celkového počtu 12 až 13 miliónů usedlostí), bylo tedy provedeno šetření asi tak u jedné dvacetiny. I takové šetření by samo-

zřejmě mělo cenu, kdyby ovšem bylo provedeno svědomitě, tj. kdyby je prováděl někdo jiný než ruští úředníci a v jiných politických poměrech, než jaké existují v Rusku.

Z více než *jednoho sta tisíc* usedlostí „nových vlastníků“ prodalo půdu 27 588 usedlostí, tj. *víc než čtvrtina* (25,5 %). Toto vysoké procento nových vlastníků, kteří prodali půdu, rázem ukazuje, že u nás v Rusku je pověstné „soukromé vlastnictví“ půdy především nástrojem k *osvobození* rolníků od půdy. A opravdu, přes *deset tisíc* (10 380) usedlostí nových vlastníků, kteří prodali půdu, se zemědělstvím vůbec *nezabývalo*. Tyto lidi uměle držela na půdě stará, napůl středověká občina. Požadavek sociálních demokratů — právo svobodně vystoupit z občiny — byl jediné správný: jenom tak bylo možné bez zásahu policie, obvodních náčelníků a jiné milované „vrchnosti“ zajistit rolníkům to, co naléhavě vyžaduje život v kapitalistické společnosti. Není možné udržet na půdě toho, kdo na hospodářství nestačí, a ani by to nemělo smysl.

Jestliže v celém Rusku jsou 2 milióny usedlostí nových vlastníků, přivádějí nás uvedené údaje na myšlenku, že *asi 200 000 usedlostí* ihned půdu prodalo, neboť se v nich zemědělství neprovozovalo. „Soukromé vlastnictví“ rázem vyhnalo statisíce fiktivních zemědělců z vesnice! O tom, zač (pravděpodobně za pakatel) tito chudáci půdu prodali, neřká statistika ministerstva vnitra ani slovo. Pěkná statistika!

Co tyto nové pozemkové vlastníky donutilo, aby půdu prodali? Ze 17 260 takových vlastníků jenom 1791, tj. zcela nepatrná menšina, prodalo půdu proto, aby zlepšilo své hospodářství nebo přikoupilo novou půdu. Všichni ostatní prodali půdu proto, že se na ní *nemohli* udržet: 4117 majitelů usedlostí prodalo půdu proto, že se stěhovalo na Sibiř; 768 ji prodalo proto, že si zvolili jiné zaměstnání; 5614 ji prodalo z nouze, pro „opilství“ (podle názoru úředních statistiků!) a v důsledku neúrody; 2498 pro nemoc, stáří a osamělost; 2472 z „jiných důvodů.“

Nesvědomití statistikové se snaží vzbudit dojem, že jenom 5614 usedlostí „skutečně přišlo o půdu“! To je ovšem ubohá metoda lidí, kterým bylo nařizeno volat sláva. Ve skutečnosti je o půdu připravována a ožebračována, jak vidíme, obrovská masa prodávajících. Není náhoda, že půdu prodávají většinou ti, kdo jí mají jen kousek: to připouští dokonce i oficiální statistika, přičemž se samozřejmě vyhýbá přesným a úplným údajům. Pěkná statistika...

Z 27 588 nových vlastníků, kteří půdu prodali, prodala víc než polovina (14 182) *všechnu* půdu, kdežto ostatní jenom část půdy. Půdu koupilo 19 472 osob. Srovnání počtu kupujících s počtem prodávajících jasně svědčí o koncentraci půdy, o jejím soustřeďování v rukou *menšího* počtu osob. Prodává chudina a kupují boháči. Snahy prodejních pisálků oslabit význam tohoto faktu jsou marné.

Ve Stavropolské gubernii prodalo půdu 14 282 nových vlastníků, ale koupilo pouze 7489 osob. Z toho 3290 osob koupilo *víc než 15 děsjatin*: 580 osob koupilo 50—100 děsjatin, 85 osob 100—500 děsjatin a 7 osob 500—1000 děsjatin. V nikolajevském újezdu Samarské gubernie koupilo 142 osob 50—100 děsjatin, 102 osoby 100—500 děsjatin a 2 osoby 500—1000 děsjatin.

V Permské gubernii získalo půdu na základě dvou i více kupních smluv 201 osob a ve Stavropolské gubernii 2957 osob, z nichž 562 osob uzavřelo 5—9 smluv a 168 osob dokonce *10 a více* smluv!

Koncentrace půdy pokračuje v obrovském rozsahu. Náznorně jsme viděli, jak ubohé, nesmyslné a reakční jsou všechny pokusy *omezit* mobilizaci půdy, pokusy, které podnikala III. дума a vláda a které *hájí* „liberální“ *úředníci* reprezentující kadetskou stranu. V ničem se tak neprojevuje zpátečnictví a byrokratická tupost kadetů jako v obhajobě „opatření“ proti mobilizaci rolnické půdy.

Rolník půdu neprodá, dokud ho k tomu nedožene krajní nouze. Pokoušet se o omezení jeho práv znamená dopouštět se odporného pokrytectví a *zhoršovat* mu podmínky pro pro-

dej půdy, neboť život taková omezení vždy tisícerymi způsoby obchází.

Narodníci, i když nechápou nevyhnutelnost mobilizace půdy za kapitalismu, zauímají svým požadavkem zrušení soukromého vlastnictví půdy mnohem demokratičtější stanovisko. Jenom ignorantí mohou považovat takové opatření za socialistické. Socialistického na něm není zhola nic. V Anglii, v jedné z nejnávštěvnějších kapitalistických zemí, hospodaří farmáři (kapitalističtí pachtýři) na cizí půdě, jež patří landlordům (velkostatkářům). Kdyby tato půda patřila státu, rozvinul by se kapitalismus v zemědělství ještě šířeji a svobodněji. Odpadly by překážky ze strany statkářů. Nebylo by třeba odčerpávat z výroby kapitál vkládaný do nákupu půdy. Mobilizace půdy, její včleňování do obchodního obratu, by byla *ještě více usnadněna*, neboť převádění půdy z jedné ruky do druhé by probíhalo svobodněji, jednodušeji a levněji.

Čím chudší je země, čím tíž na ni doléhá a rdousí ji jařmo feudálního velkého pozemkového vlastnictví, tím je naléhavější (z hlediska *rozvoje* kapitalismu a růstu výrobních sil) zrušit soukromé vlastnictví půdy, plně uvolnit její mobilizaci a vymýtit ze zemědělství starého ducha setrvačnosti a stagnace.

Avšak naše Stolypinovy zákony o půdě nejenže nechrání rolníky před zbídačením a jejich půdu před mobilizací, nýbrž toto zbídačení stonásobně zhoršují, ztěžují (tak, že to mnohonásobně přesahuje „všeobecnou“ kapitalistickou míru) postavení rolníků a nutí je při prodeji půdy přistupovat na nejhorší podmínky.

Rabočaja pravda, č. 12
26. července 1913
Podepsán V. I.

Podle listu Rabočaja pravda

JAK ZVÝŠIT SPOTŘEBU NA JEDNOHO OBYVATELE V RUSKU?

Úvodník s tímto názvem^[63] uveřejnil před několika dny orgán našich satrapů průmyslového kapitálu Promyšlenost i torgovlja. Otázka, kterou si tento orgán klade, je sěžejní otázkou příčin hospodářské (a vůbec všeobecné) zaostalosti Ruska. Proto si zasluhuje velmi vážnou pozornost.

Podle názoru satrapů našeho obchodu a průmyslu je „na první pohled paradoxní“, že se Rusko ve výrobě surového železa, v těžbě ropy a v produkci mnoha jiných výrobků řadí mezi velké a popřední státy, ale ve *spotřebě na jednoho obyvatele* (tj. pokud jde o výrobu důležitých výrobků na jednoho obyvatele), „*se dostává do sousedství Španělska*“, jedné z nejzaostalejších zemí.

Například roku 1911 se spotřebovalo surového železa na jednoho obyvatele: ve Spojených státech amerických 233 kg, v Německu 136 kg, v Belgii 173 kg a v Anglii 105 kg, kdežto *v Rusku jenom 25 kg* (= 1 a půl pudu). Za půl století od osvobození rolníků stoupla spotřeba železa v Rusku pětinasobně^[8], a přesto Rusko zůstává neuvěřitelně, neslýchaně zaostalou zemí, chudou a polobarbarskou, která má moderních výrobních nástrojů čtyřikrát méně než Anglie, pětikrát méně než Německo a desetkrát méně než Amerika.

Proč tomu tak je? Časopis Promyšlenost i torgovlja je nucen přiznat, že příčinou všeho jsou životní podmínky na vesnici. Vesnice spotřebuje u nás jenom asi čtvrt pudu železa na jednoho obyvatele, přičemž „rolnické, vesnické obyvatelstvo tvoří pět šestin obyvatel Ruska“.

„Jakýsi statistik vypočítal, že kdyby Číňané prodloužili své tradiční oblečení jenom o coul, zajistilo by to práci všem tkalcovnám bavlny v Anglii na celý rok.“

Jak výstižná a výmluvná poznámka!

Co je zapotřebí k tomu, aby desítky miliónů ruských rolníků „prodloužily své tradiční oblečení“, tj. řečeno bez metafor, zvýšily svou spotřebu, přestaly být žebráky a staly se konečně alespoň trochu lidmi?

Satrapové našeho průmyslu odpovídají planými frázemi: „všeobecný kulturní rozvoj země“, růst průmyslu, měst apod., „vzestup produktivity rolnické práce“ apod.

Plané fráze, ubohé výmluvy! Takový rozvoj, takový „vzestup“ *probíhá* v Rusku už přes půl století, o tom není sporu. Pro „kulturu“ horlí *všechny* třídy. Na platformu kapitalismu se stavějí *dokonce* i černosotňovci a narodnici. Ale už dávno jde o něco jiného: *Proč* tento rozvoj kapitalismu a kultury pokračuje u nás hlemýždím tempem? Proč zůstáváme čím dál víc pozadu? Proč tato vzrůstající zaostalost nutí k mimořádnému tempu a „stávkám“?

Na tuto otázku, která je každému uvědomělému dělníkovi naprosto jasná, se satrapové našeho průmyslu bojí odpovědět právě proto, že to jsou satrapové. Nejsou to představitelé svobodného a silného kapitálu, jako je americký, nýbrž hrstka monopolistů, podporovaných státem a spjatých tisícerými machinacemi a čachry právě s těmi černosotňovskými statkáři, kteří svým středověkým pozemkovým vlastnictvím (mají asi 70 miliónů děsatin nejlepší půdy) a svým útlakem odsuzují pět šestin obyvatelstva k bídě a celou zemi ke stagnaci a hnilobě.

„Usilovat o to,“ horlí pan I. B—n v časopise satrapů, „abychom se ve spotřebě na jednoho obyvatele nepřibližovali ke Španělsku, nýbrž ke Spojeným státům americkým.“ Námezdní pisálek satrapů nechce vidět, že snaha „vyhovět“ černosotňovským statkářům nás *nevýhnutelně* „přibližuje ke Španělsku“, kdežto k tomu, abychom se přiblížili

k Americe, je nutné vést nelítostný a obětavý boj proti této třídě na celé frontě.

Severnaja pravda, č. 3

3. srpna 1913

Podepsán V. Frej

Podle listu Severnaja pravda

S Bebelem neodešel jen vůdce německé sociální demokracie, který měl mezi dělníky největší vliv a který byl v masách nejvíc oblíben: Bebelův vývoj a jeho politická činnost byly ztělesněním celého historického období v životě nejen německé, ale i mezinárodní sociální demokracie.

Dějiny mezinárodní sociální demokracie můžeme rozdělit na dvě velká období. První období zahrnuje zrod socialistických idejí a počátky třídního boje proletariátu. Je to období dlouhého a úporného boje neobyčejně velkého počtu socialistických učení a sekt. Socialismus hledá svou cestu, hledá sama sebe. Třídní boj proletariátu, který se teprve začíná oddělovat z celkové masy maloburžoazního „lidu“, má charakter jednotlivých vzplanutí, jakým bylo povstání lyonských tkalců. Také dělnická třída si v tomto období teprve tápavě hledá svou cestu.

Toto období je obdobím příprav a zrodu marxismu jako jediného socialistického učení, které obstálo ve zkoušce dějin. Zahrnuje přibližně první dvě třetiny minulého století a končí naprostým vítězstvím marxismu, krachem (zejména po revoluci z roku 1848) všech předmarxovských forem socialismu, oddělením dělnické třídy od maloburžoazní demokracie a jejím vstupem na samostatnou historickou cestu.

Druhé období je obdobím vytváření, růstu a dospívání masových socialistických stran s třídním, proletářským složením. Toto období se vyznačuje tím, že se socialismus nesmírně rozrůstá do šířky, že nebývale rostou nejrůznější organizace proletariátu, že se proletariát v nejrozmanitěj-

ších oblastech činnosti všestranně připravuje k plnění svého velikého světodějného poslání. V posledních letech se k jeho vystřídání hlásí již třetí období, kdy síly připravené v průběhu mnoha krizí dosáhnou svých cílů.

August Bebel, sám dělník, se houževnatým úsilím dopravoval k socialistickému světovému názoru, dal všechnu svou nezměrnou energii beze zbytku do služeb socialistických cílů, krácel celá desetiletí ruku v ruce s rostoucím a rozvíjejícím se německým proletariátem a stal se neschopnějším parlamentním bojovníkem v Evropě, nejnadanějším organizátorem a taktikem, nejvlivnějším vůdcem mezinárodní sociální demokracie, zaujímající nepřátelský postoj k reformismu a oportunismu.

Bebel se narodil 22. února 1840 v Kolíně nad Rýnem v chudé rodině pruského poddůstojníka. S mateřským mlékem vsál spoustu primitivních předsudků, kterých se později pomalu, ale natrvalo zbavoval. Obyvatelstvo Porýní bylo v letech 1848—1849, v období buržoazní revoluce v Německu, naladěno republikánsky. V obecné škole se jenom dva chlapci — jedním z nich byl Bebel — vyslovili pro monarchii a dostali za to od svých spolužáků výprask. „Jeden spráskaný vydá za dva nespráskané“ — tak se dá ve volném překladu vyjádřit „mravní poučení“, jež si pro sebe vyvodil Bebel, když o této epizodě z dětských let vypráví ve svých vzpomínkách^[300].

Šedesátá léta minulého století přinesla Německu po dlouhých a těžkých letech kontrarevoluce liberální „jaro“ a nové probuzení masového dělnického hnutí. V té době začínal svou skvělou, ale poměrně krátkou agitaci Lassalle. Bebel, tehdy mladý soustružnický tovaryš, hltá liberální tisk, který vydávali staří bojovníci z osmačtyřicátého roku, a pilně chodí do dělnických vzdělávacích spolků. Zbavuje se svých prušáckých kasárenských předsudků, přiklání se k liberálním názorům a bojuje proti socialismu.

Ale život si prosazuje své, a tak se mladý dělník, který čte Lassallovu brožuru, postupně dostává i k Marxovi, jak-

koli bylo v tehdejší Německu, které už víc než deset let dusila kontrarevoluce, obtížné seznámit se s Marxovými spisy. Životní podmínky dělníků spolu s hlubokým a svědomitým studiem společenských věd přivádějí Bebela k socialismu. Byl by dospěl k socialismu i sám, ale urychlit tento vývoj mu pomohl Liebknecht, který byl o čtrnáct let starší a právě v té době se vrátil z londýnského exilu.

Zlé jazyky z tábora Marxových nepřátel tehdy tvrdily, že Marxovu stranu tvoří tři lidé: Marx jako hlava strany, Engels jako jeho tajemník a Liebknecht jako jeho „agent“. Jestliže se poštelci vyhýbali Liebknechtovi, v němž spatřovali „agenta“ emigrantů nebo cizinců, dokázal Bebel najít u Liebknechta to, co potřeboval: živé spojení s velkolepým Marxovým působením v roce 1848, s tehdy založenou, sice nevelkou, ale opravdu proletářskou stranou, živého představitele marxistických názorů a marxistické tradice. „Od tohoto člověka je, u sta hromů, možné leccčemus se naučit!“ — tak se prý mladý soustružník Bebel vyjádřil o Liebknechtovi.

V druhé polovině šedesátých let přerušuje Bebel své spojení s liberály, odtrhuje socialistickou část dělnických spolků od buržoazně demokratické části a spolu s Liebknechtem se staví do prvních řad strany eisenaušských, strany marxistů, která dlouhá léta bojovala proti jiné dělnické straně — lassallovciům.

K rozkolu v německém socialismu vedly, stručně řečeno, tyto historické okolnosti: Na pořadu dne bylo sjednocení Německa. Za tehdejšího poměru třídních sil se to mohlo uskutečnit dvojím způsobem: buďto revolucí pod vedením proletariátu, která by vedla k vytvoření celoněmecké republiky, nebo dynastickými válkami Pruska, které by upevnily hegemonii pruských statkářů ve sjednoceném Německu.

Když Lassalle a lassallovci viděli, že proletářská a demokratická cesta má malé vyhlídky, zvolili kolísavou taktiku, a přizpůsobili se tak hegemonii junkera Bismarcka. Jejich

chyby přiváděly dělnickou stranu na cestu bonapartistického státního socialismu. Naproti tomu Bebel a Liebknecht důsledně hájili demokratickou a proletářskou cestu a bojovali proti sebemenším ústupkům prušáctví, bismarckismu a nacionalismu.

Dějiny daly za pravdu Bebelovi a Liebknechtovi, *přestože* se Německo sjednotilo podle Bismarckova programu. Jedině důsledně demokratická a revoluční taktika Bebel a Liebknechta, pouze jejich „nesmlouvavost“ vůči nacionalismu, pouze jejich nesmiřitelný odpor k sjednocení Německa a k jeho obnově „shora“ pomohly položit pevné základy skutečné sociálně demokratické dělnické strany. A tehdy šlo právě o *základy* strany.

Jestliže koketování lassallovců s Bismarckovým režimem nebo jejich „přizpůsobování“ tomuto režimu nepoškodily německé dělnické hnutí, stalo se tak *jedině* proto, že Bebel a Liebknecht velmi rázně, s nesmlouvavou tvrdostí těmto spádům čelili.

A když byla otázka sjednocení historicky vyřešena, dokázali Bebel a Liebknecht pět let po založení německé říše sjednotit obě dělnické strany a zajistit v jednotné straně hegemonii marxismu.

Bebel byl zvolen do německého parlamentu hned po jeho ustavení jako velmi mladý, tehdy sedmadvacetiletý muž. A základy parlamentní taktiky německé (i mezinárodní) sociální demokracie, jež neustupovala před nepřáteli ani o píď a nevynechala sebemenší příležitost, aby dosáhla třeba i nepatrného zlepšení pro dělníky, jež neustoupila od své zásadovosti a nesmiřitelnosti a vždy se orientovala na dosažení konečného cíle, základy této taktiky vypracovával Bebel sám nebo byly vypracovávány za jeho přímé účasti a pod jeho vedením.

Německo, sjednocené podle Bismarckova programu a obnovené pruskou a junkerskou cestou, odpovědělo na úspěchy dělnické strany výjimečným zákonem proti socialistům^[314]. Legální podmínky pro činnost strany dělnické

třídy byly zrušeny a strana postavena mimo zákon. Nastaly těžké doby. K perzekuci ze strany nepřátel se přidružila vnitřní krize: kolísání v základních otázkách taktiky. Nejdříve zdvihli hlavu oportunisté, kteří se nechali zastrašit zrušením legality strany, propadli malomyslnosti, zřekli se neokleštěných hesel, začali obviňovat samy sebe z toho, že se prý zašlo příliš daleko, apod. Mimochodem, jeden z představitelů tohoto oportunistického směru Höchberg poskytoval straně, která byla ještě slabá a nemohla se hned postavit na vlastní nohy, finanční podporu.

Marx a Engels velmi ostře odsoudili z Londýna hanebné oportunistické kolísání. Bebel se osvědčil jako opravdový vůdce strany. Včas postřehl nebezpečí, pochopil správnost Marxovy a Engelsovy kritiky a dokázal orientovat stranu na nesmiřitelný boj. Byl založen ilegální list *Der Sozialdemokrat*, který vycházel zpočátku v Curychu a později v Londýně. Byl každý týden dopravován do Německa a měl asi 10 000 abonentů¹¹². S oportunistickým kolísáním se rázně skoncovalo.

Jiným projevem kolísání bylo tehdy, koncem sedmdesátých let minulého století, zaujetí pro Dühringa. Také Bebel se jím dal na krátkou dobu strhnout. Dühringovi stoupci, mezi nimiž byl nejvýznačnější osobností Most, koketovali s „levičáctvím“ a rychle propadali anarchismu. Engelsova břitká, zdrcující kritika Dühringových teorií^[296] se v širokých stranických kruzích setkala s nesouhlasem a na jednom sjezdu strany byl dokonce předložen návrh^[337], aby ústřední orgán přestal tuto kritiku publikovat.

Ale všechny zdravé síly socialismu — a v jejich čele samozřejmě Bebel — rychle pochopily veškerou prohnilit „nových“ teorií, zavrhl je a s nimi i nejrůznější anarchistické tendence. Strana se pod Bebelovým a Liebkechtovým vedením naučila spojovat ilegální práci s legální. Když většina legální parlamentní frakce sociální demokracie zaujala ve známé otázce hlasování *pro* poskytnutí subvence paroplavební společnosti oportunistické stano-

visko, postavil se ilegální Sozialdemokrat *proti* frakci a po čtyřtýdenním boji zvítězil.

V roce 1890 byl výjimečný zákon proti socialistům, který platil dvanáct let, zrušen. Vnitrostranická krize, zhruba téhož charakteru jako v polovině sedmdesátých let, propukla znovu. Na jedné straně byli oportunisté v čele s Vollmarem ochotni využít legalitu k tomu, aby se upustilo od neokleštěných hesel a od nekompromisní taktiky. Na druhé straně takzvaní „mladí“ koketovali s „levičáctvím“ a sklouzávali k anarchismu. Jestliže tato krize ve straně trvala velmi krátce a byla poměrně slabá, mají na tom velkou zásluhu především Bebel a Liebknecht, kteří se obojmu kolísání postavili co nejrozhodněji na odpor.

Pro stranu nastalo období rychlého růstu do šíře i do hloubky, období rozvoje nejen politické, ale i odborové, družstevní, vzdělávací aj. organizace proletariátu. Nelze postihnout obrovskou praktickou činnost, kterou Bebel vyvinul ve všech těchto oblastech jako poslanec, agitátor a organizátor. Právě touto činností si Bebel vydobyl postavení nesporného a všeobecně uznávaného vůdce strany, který měl k dělnickým masám nejbliž a kterého tyto masy nejmíleji milovaly.

Poslední krizí v německé straně, do níž musel Bebel velmi aktivně zasáhnout, byla takzvaná „bernstejniáda“. Bývalý ortodoxní marxista Bernstein dospěl na samém konci minulého století k ryze oportunistickým, reformistickým názorům. Byly podnikány pokusy přeměnit stranu dělnické třídy v maloburžoazní stranu sociálních reforem. Nová oportunistická nákaza si našla mezi činovníky dělnického hnutí a mezi inteligencí četné stoupence.

Bebel svým velmi rázným vystoupením proti této nákaze vyjádřil smýšlení dělnických mas a jejich pevné přesvědčení o nutnosti boje za neokleštěná hesla. Jeho projevy proti oportunistům na sjezdech strany v Hannoveru^[339] a Drážďanech^[338] zůstanou dlouho příkladem obhajoby marxistických názorů a boje za opravdu socialistický charakter

dělnické strany.¹¹³ Období příprav a shromažďování sil dělnické třídy tvoří ve všech zemích nutnou etapu ve vývoji celosvětového osvobozenického boje proletariátu. Nikdo nezosobnil zvláštnosti a úkoly tohoto období tak výrazně jako August Bebel. Jako dělník si uměl prokřestit cestu k pevnému socialistickému přesvědčení a dokázal se stát vzorem dělnického vůdce, představitele a účastníka masového boje námezdních otroků kapitálu za lepší uspořádání lidské společnosti.

Severnaja pravda, č. 6

8. srpna 1913

Podepsán V. I.

Podle listu Severnaja pravda

ODDĚLENÍ LIBERALISMU OD DEMOKRACIE

Otázka oddělení liberalismu od demokracie patří v Rusku ke stěžejním otázkám celého osvobozenického hnutí.

Co je příčinou jeho slabosti? Snad to, že se demokracie oddělila od liberalismu *ne dost* uvědoměle a rozhodně, a proto se nakazila jeho bezmocností a kolísáním? Nebo to, že se demokracie oddělila od liberalismu příliš brzy (nebo příliš rázně apod.), a tak oslabil „sílu všeobecného náporu“?

Sotva by se našel jediný člověk zajímající se o věc svobody, který by nesouhlasil s tím, že je to otázka zásadního významu. Nemůže byt uvědomělym zastáncem svobody ten, kdo si v této otázce nezjedná naprosté jasno. K tomu je však třeba vědět, jaké společenské síly, jaké třídy stojí za liberalismem a za demokracií a jaké politické snahy jsou pro tyto třídy charakteristické.

V tomto článku bychom chtěli osvětlit tuto stěžejní otázku z hlediska aktuálních událostí zahraniční politiky. K neaktuálnějším otázkám samozřejmě patří druhá balkánská válka, porážka Bulharska, potupný bukureštský mír, který musela tato země uzavřít, a neúspěšný pokus Ruska obvinít Francii, že „nás“ nepodpořila, a prosadit revizi mírových podmínek.

Na těchto obviněních vznesených na adresu Francie a na tomto pokusu obnovit „aktivní“ politiku Ruska na Balkáně se jak známo shodly Novoje vremja^[288] i Reč^[253, 254]. A to znamená, že se shodli feudální statkáři a reakčně nacionalistické vládnoucí kruhy s nejpřesvědčenějšími a nejorganizovanějšími kruhy liberální buržoazie, které už dávno tíhnou k imperialistické politice.

O této věci píše ve velmi poučném úvodníku 1. srpna dosti rozšířený provinciální list Kijevskaja mysl^[87], který vyjadřuje názory určitých vrstev maloburžoazní demokracie:

„Není pravda, že si opozice a nacionalismus vyměnily místa“ (jak tvrdil pan Miljukov^[81] ve svém známém projevu v dumě o zahraniční politice), „nýbrž liberalismus se oddělil (kurzíva listu Kijevskaja mysl) od demokracie a zpočátku nesměle, pokradmu, a pak už se vztyčenou hlavou se dal touž cestou, cestou politického avanturismu, po níž jde před ním a také pod slavjanofilským praporem nacionalismus.“

A list právem připomíná všeobecně známá fakta, jak Reč projevovala „šovinistický zápal“, jak vyzývala k tažení do Arménie a k Bosporu a jak byla vůbec prodchnuta „imperialistickými tendencemi“.

„Protože liberalismus na vlastní nebezpečí podporoval zahraniční politiku Ruska, která nemůže být jiná než reakčně nacionalistická, neboť taková je i vnitřní politika, převzal také politickou odpovědnost za tuto podporu,“ píše Kijevskaja mysl.

To je nesporná pravda. Je ovšem třeba *domyslet* ji do všech důsledků. Je-li pravda, že zaměření zahraniční politiky Ruska je určováno zaměřením vnitřní politiky (a to plně odpovídá pravdě), vztahuje se to pak jen na reakci? Zřejmé ne. Zřejmé se to vztahuje i na liberalismus.

Liberalismus se nemohl „oddělit od demokracie“ v zahraniční politice, jestliže se od ní neoddělil v politice vnitřní. Sama Kijevskaja mysl je nucena to přiznat, když píše, že „charakter politické chyby, které se dopustil liberalismus“, „svědčí o hluboké organické vadě“.

To je ono! My bychom jen místo tohoto poněkud nabubřelého a zatemňujícího výrazu řekli: svědčí o hlubokých třídních zájmech buržoazie. Tyto třídní zájmy přiměly liberalismus, aby se zalekl (zejména v roce 1905) demokratického hnutí a stočil se *doprava* — ve vnitřní i zahraniční politice.

Úplně by se zesměšnil ten, kdo by chtěl popírat spojitost mezi dnešním kadetským imperialismem a šovinismem

a kadetsko-oktábristickým heslem chránit dumu na jaře 1907, mezi hlasováním kadetů proti místním pozemkovým výborům na jaře 1906 a rozhodnutím kadetů vstoupit do Bulyginovy dumy na podzim 1905. To je *jedna* politika jedné a téže třídy, která má z revoluce větší strach než z reakce.

Jedna z hlavních příčin slabosti ruského osvobozenec-kého hnutí spočívá v tom, že široké vrstvy maloburžoazie vůbec a zvláště pak maloburžoazní politikové, publicisté a ideoví vůdci tuto pravdu nechápou.

Přes všechny báchorky liberálů, kteří poukazováním na „nesmiřitelnost“ levice chtěli zastřít své kroky ke smíření s pravicí, dělnická demokracie nikdy nezahrnovala liberály a pravici do „jediné reakční masy“¹¹⁴, nikdy neodmítala *využívat* v zájmu osvobozenec-kého hnutí jejich rozepří^[336] (třeba například v druhém stadiu voleb do dumy). Ale kladla si — a vždy si musí klást — za úkol *neutralizovat* rozkolísanost liberalismu, který je schopný „nadchnout se“ za Stolypina nebo Maklakova pro imperialismus.

Jestliže si ruská demokracie neuvědomí hluboké třídní kořeny, které *oddělují* liberalismus od demokracie, jestliže nerozšíří toto vědomí *v masách*, jestliže se nenaučí takto neutralizovat zrady a kolísání liberalismu ve věci „svobody lidu“, neudělá ani jeden pořádný krok kupředu. Bez toho nemá smysl planě mluvit o úspěších osvobozenec-kého hnutí.

Severnaja pravda, č. 9
11. srpna 1913
Podepsán V. I.

Podle listu Severnaja pravda

Svatá mátuška Rus má ještě mnoho takových koutů, kde doslova ještě včera existovalo nevolnictví. Vezměte si takový Ural. Statkáři zde vlastní desetitisíce děsjatin půdy. Závody (tj. titíž statkáři) zakazují domácím výrobcům zabývat se drobnou průmyslovou výrobou. Rolníci jsou dodnes závislí na statkářích a dodnes jim nebyla přidělena půda.

Přitom Ural není žádný malý „kout“, je to rozlehlá a velmi bohatá oblast.

Dělníci Stroganovových závodů na Urale se už dlouhé roky soudí se správou závodů bohatého statkáře Stroganova o přidělení půdy rolníkům podle zákona z roku 1862 (*šedesát dva!*).

Nakonec byl případ uzavřen na jaře 1909 rozhodnutím „nejvyšší instance“ — senátu. Ten nařídil permskému guberniálnímu úřadu, aby rolníkům přidělil půdu, aby *uplatnil* zákon z roku 1862.

Tedy 47 let po vydání zákona nařídil senát statkářům, aby se podrobili zákonu.

A co se stalo?

Stalo se, že si statkáři šli postěžovat statkáři Stolypinovi, který byl tehdy ministrem vnitra. Podle zákona je senát vyšší instancí než ministr vnitra, avšak Stolypin „se na zákon vykašlal“ a poslal permskému gubernátorovi telegram: Pozastavit výkon nařízení senátu!

Gubernátor poslechl. Rozvinula se nová korespondence. Nastaly nové průtahy.

Nakonec Státní rada vyslovila souhlas s názorem senátu a rozhodnutí Státní rady „se dostalo nejvyššího posvě-

cení“, tj. toto rozhodnutí bylo schváleno nejvyšší mocí.

A co se stalo?

Stalo se, že se statkáři obrátili na statkáře N. A. Maklakova, který se po Stolypinovi stal ministrem vnitra. Deputace uralských statkářů ministra „přesvědčila“. Ministr prohlásil, že rozhodnutí senátu a Státní rady „není jasné“.

Rozvinula se další korespondence. Nastaly nové průtahy.

Senát se vyslovil znovu — v květnu 1913, ale ne ve prospěch ministra.

Uralští statkáři znovu poslali ministrovi „přípis“ ...

A tak všechno zůstalo při starém. Tak dodnes, víc než půl století od vydání zákona z roku 1862 o přidělení půdy uralským dělníkům, žádná půda přidělena nebyla.

Liberální tisk dospívá v líčení tohoto poučného případu k závěru, že v Rusku je to s „uplatňováním práva“ všelijaké. To je pravda. Ale ne celá.

Je směšné mluvit o „právu“, když statkáři zákony nejen vydávají, ale i v praxi je provádějí nebo ruší. Existuje tedy taková třída, která sama „právo“ tvoří a sama je ruší. Liberální řeči o „právu“ a o „reformách“ jsou tedy plané žvásty.

Statkáři jsou také pro „právo“, jenže pro statkářské právo, pro své právo, pro právo své třídy.

Jestliže liberálové tváří v tvář tak poučným faktům přesto odmítají „učení“ o třídním boji, prohlašují je za omyl apod., pak to jasně ukazuje, že nemají čisté svědomí. Že by se liberálové chtěli *rozdělit* se statkáři o výsady? Pak by bylo pochopitelné, proč se jim „učení“ o třídním boji nelíbí.

Mohou však dělníci za to, jestliže jejich „učení“ dává za pravdu sám život?

NACIONALIZACE ŽIDOVSKÝCH ŠKOL

Politika vlády je skrz naskrz prosáklá nacionalismem. Je zde snaha poskytovat „vládnoucímu“, tj. velkoruskému národu všemožné výsady, ačkoli Velkorusové tvoří v Rusku *menšinu* obyvatelstva — pouze 43 procent.

Je zde snaha čím dál víc oklešťovat práva všech ostatních národů obývajících Rusko, navzájem je od sebe oddělit a vyvolat mezi nimi nepřátelství.

Nejkřiklavějším projevem současného nacionalismu je návrh na nacionalizaci židovských škol. S tímto návrhem přišel kurátor oděského školského okruhu a v ministerstvu školství a lidové „osvěty“ se setkal s porozuměním. V čem tato nacionalizace spočívá?

V tom, že chtějí pro Židy zřídit *zvláštní* židovské (střední) školy. Přístup do všech ostatních škol, soukromých i státních, chtějí Židům úplně znemožnit. Aby byla tomuto „geniálnímu“ plánu nasazena koruna, počítá se s tím, že k omezení počtu studentů v židovských gymnáziích bude zaveden proslulý „*numerus clausus*“!

Podobná opatření a zákony proti Židům existovaly ve všech evropských zemích jenom v temném středověku, za inkvizice, upalování kacířů a jiných roztomilostí. V Evropě získali Židé už dávno naprostou rovnoprávnost a čím dál víc splývají s národem, mezi jehož příslušníky žijí.

Avšak v naší politice vůbec a v uvedeném návrhu zvláště je kromě šikanování a utlačování Židů nejškodlivější snaha rozdmýchat nacionalismus, oddělit ve státě jeden národ od druhého, prohloubit jejich vzájemnou odcizenost a rozdělit jejich školy.

Zájmy dělnické třídy — stejně jako zájmy politické svobody vůbec — naopak vyžadují, aby všechny národy a národnosti příslušného státu bez výjimky měly co nejúplnější rovnoprávnost, aby byly odstraněny všechny přehrady mezi národy, aby děti všech národů chodily společně do jednotných škol atd. Jedině tehdy, bude-li dělnická třída zavrňovat všechny barbarské a stupidní nacionální předsudky, jedině tehdy, bude-li dělníky všech národů spojovat v jednu organizaci, může se stát silou, postaví se kapitálu na odpor a dosáhnout podstatného zlepšení životních podmínek.

Podívejte se na kapitalisty: snaží se vyvolat mezi „prostým lidem“ národnostní zášť, ale sami si při svých obchodech náramně dobře rozumějí: v jedné a téže akciové společnosti vidíme Rusy, Ukrajince, Poláky, Židy i Němce. Proti dělníkům jsou kapitalisté všech národů a náboženství sjednoceni, ale dělníky se snaží národnostními rozbroji rozdělit a oslabit!

Velmi škodlivý návrh na nacionalizaci židovských škol mimo jiné ukazuje, jak scestný je plán takzvané „kulturně národnostní autonomie“, podle něhož se má školství vzít z rukou státu a předat do rukou každého jednotlivého národa. My musíme usilovat o něco zcela jiného, a to o sjednocení dělníků všech národů v boji proti *jakémukoli* nacionalismu, v boji za skutečně demokratickou *společnou* školu a za politickou svobodu vůbec. Příklad vyspělých zemí na celém světě — ať už je to Švýcarsko v západní Evropě, nebo Finsko ve východní Evropě — nám ukazuje, že jenom důsledně demokratické celostátní instituce zajišťují naprosto pokojné a humánní (a ne barbarské) soužití různých národů, *aniž* se školství uměle a škodlivě rozděluje podle národností.

ŽELEZO V ROLNICKÉM HOSPODÁŘSTVÍ

Promyšlenost i torgovlja, orgán našich průmyslových milionářů, rady sjezdů, si nedávno povzdechl s jakýmsi přihloupným pokrytectvím nebo s jakousi pokryteckou přihlouplostí nad tím, že ve spotřebě nejdůležitějších výrobků na jednoho obyvatele je na tom Rusko zhruba stejně jako Španělsko, jež patří k nejzaostalejším zemím^[83].

Pokud jde o železo jako jeden z nejdůležitějších výrobků moderního průmyslu, jako jeden, dá se říci, ze základů civilizace, je zaostalost a primitivnost Ruska zvláště nápadná.

„Selský vůz na železném podvozku je v ruské vesnici ještě vzácnost,“ připouští orgán milionářů^[9].

Ale zda tato „vzácnost“ v technické úrovni ruské vesnice není dílem *přemíry* feudálních vztahů a neomezené moci feudálních statkářů (před nimiž se „magnátů“ našeho kapitalismu tak hrbí), o tom milionáři skromně mlčí.

Blábolit o technickém rozvoji, o rozvoji výrobních sil, o zvelebování rolnického hospodářství apod., na to jsme kabrnáci a v tom se vyžíváme. Ale jakmile přijde řeč na odstranění toho balvanu, který stojí v cestě „zvelebování“ miliónů ožebračených, zdeptaných, hladovějících, bosých a zaostalých rolníků, v tu ránu zdřevění našim milionářům jazyk.

Uvedeme údaje uherské zemědělské statistiky^[327], které názorně ukazují, jaký vliv má zotročení rolníků statkáři na spotřebu železa, tj. jak pevně spočívá technická úroveň v této zemi na železném základě.

Uhry, jak známo, jsou Rusku nejbliž nejen zeměpisně, ale také tím, že tam neomezeně vládou reakční statkáři,

kteří si ze středověku zachovali obrovské množství půdy.

V Německu [326] má například z 5,5 miliónu hospodářství 23 000 hospodářství více než 100 hektarů půdy a dohromady vlastní necelou čtvrtinu veškeré půdy, kdežto v Uhrách je z 2,8 miliónu takových hospodářství 24 000, ale vlastní 45 % celkového množství půdy v zemi!! Každý ze 4000 uherských grófů má víc než 1000 děsjatin a všichni dohromady vlastní téměř *třetinu* půdy. Jak vidíte, to už od „mátušky Rusí“ není tak daleko.

Uherská statistika (z roku 1895) prozkoumala zvláště podrobně, jak se uplatňuje železo v rolnickém hospodářství. A ukázalo se, že z 2,8 miliónu hospodářství je *půldruhého* miliónu hospodářství zemědělských dělníků — čili proletářů — (do 5 jochů, tj. 2,85 děsjatiny) a *milión* malorolnických hospodářství (do 20 jochů, tj. do 11 děsjatin) a tato hospodářství se musí spokojit s *dřevěným* náradím.

V těchto 2,5 miliónu hospodářství (z celkového počtu 2,8 miliónu) zcela převládají pluky s dřevěnou ojí, brány s dřevěným rámem a téměř polovina hospodářských vozů má dřevěný podvozek.

Pokud jde o Rusko, chybějí nám kompletní údaje. Podle údajů z jednotlivých míst je patrné, že bída, primitivnost a zanedbanost obrovské většiny našich rolnických hospodářství je ještě mnohem větší než v Uhrách.

Jinak tomu ani být nemůže. Aby hospodářský vůz na železném podvozku nebyl vzácností, je třeba, aby tu byl svobodný, vzdělaný a smělý farmář, který se dovede vypořádat s otrokáři, který je schopen překonat setrvačnost a který disponuje veškerou půdou ve státě. Ale čekat „kulturu“ od rolníka, kterého dodnes deptají Markovové a Puriškevičové se svými velkostatkami, je totéž jako čekat humanitnost od Saltyčice*.

* *Saltyčice* — přezdívka statkářky D. I. Saltykovové (1730—1801) z Moskevské gubernie, která nelidsky zacházela se svými poddanými rolníky. Během deseti let utýrala z nicotných důvodů 139 lidí, většinou žen. *Čes. red.*

Naši průmysloví milionáři se raději děl s Puriškeviči o jejich středověké výsady a přitom vzdychají, že by „otčina“ měla být zbavena středověké nekulturnosti...

Severnaja pravda, č. 16
21. srpna 1913
Podepsán N. N.

Podle listu Severnaja pravda

STÁVKY KOVODĚLNÍKŮ V ROCE 1912

Sdružení továrníků moskevské průmyslové oblasti vydalo v letošním roce (Moskva 1913, tiskárna P. P. Rjabušinského) něco jako zprávu o své činnosti za rok 1912^[174]. Snad nejzajímavější částí této zprávy jsou údaje o stávkovém hnutí v různých částech Ruska.

I

Jak zjistilo Sdružení moskevských továrníků, stávkovalo v Rusku roku 1911 celkem 96 750 dělníků a roku 1912 celkem 211 595 dělníků. To jsou údaje *pouze* o hospodářských stávkách. Politických stávek se podle odhadu sdružení zúčastnilo v roce 1912 850 000 dělníků, v roce 1911 8 000 a v roce 1910 4000.

Připomínáme, že sdružení moskevských magnátů vůbec nezahrnuje do statistiky 6 000 stávkujících na Leně, údajně proto, „aby bylo možné lépe provést srovnání s oficiálními údaji“, do nichž nejsou pojaty podniky nepodléhající tovární inspekci. Samozřejmě ani tak nemáme záruku, že takové srovnání bude správné: páni továrníci si usmyslili napodobovat špatné stránky naší oficiální statistiky, a proto se nestarají o úplnost svých údajů, ba ani o přesnost svých statistiků. Například souhrnná tabulka o počtu stávkujících (zpráva, s. 23) doslova šokuje těmi nejhrubšími chybami, které jsme se snažili opravit výše uvedenými údaji. V této tabulce se uvádí, že v Království polském za *celý* rok 1912 stávkovalo 2390 kovoděl-

níků, ale na s. 56 se dovídáme, že za *sedm měsíců* roku 1912 stávkovalo v Království polském 3790 kovodělníků!

Bylo by záhodno, aby si naši Kiti Kityčové* najímali autory, kteří dovedou počítat, nebo dávali svou statistiku překontrolovat a opravit dělnickým odborovým organizacím.

Podívejme se, jakou úlohu podle údajů továrníků hráli kovodělníci v hospodářském stávkovém hnutí roku 1912.

Celkový počet 211 595 stávkujících se podle těchto údajů dělí takto: 78 195 kovodělníků, 89 540 textilních dělníků a 43 860 dělníků všech ostatních průmyslových odvětví. Protože kovodělníků je v Rusku mnohem méně než textilních dělníků, svědčí tyto údaje na první pohled o tom, že *kovodělníci* vedli v roce 1912 ve srovnání s dělníky ostatních průmyslových odvětví nejúpornější a nejvytrvalejší stávkové boje. Abychom tento závěr vyjádřili přesněji, srovnajme celkový počet dělníků v Rusku s počtem stávkujících v roce 1912:

	Celkový počet dělníků v Rusku		Počet stávkujících v roce 1912 (podle údajů sdružení továrníků)
	podle statistiky z roku 1908 (včetně horníků)	1910 (bez horníků)	
Kovodělníci	529 274	280 194	78 195
Textilní dělníci	823 401	840 520	89 540
Ostatní	901 112	831 241	43 860
<i>Celkem</i>	2 253 787	1 951 955	211 595

Tyto údaje zřetelně ukazují, že pokud jde o energii stávkového boje, stojí na prvním místě kovodělníci, druhé místo patří textilním dělníkům a na posledním místě jsou dělníci ostatních průmyslových odvětví.

* Kit Kityč neboli Tit Tityč — postava z komedie A. N. Ostrovského *Z cizí viny kocovina* (Praha 1962). Je to zobecněný obraz nevzdělaného, primitivního a tupého člověka. *Čes. red.*

Kdyby „ostatní“ dělníci stávkovali se stejnou energií jako kovodělníci, zvýšil by se počet stávkujících asi o 90 000.

Není pochyb, že kovodělníkům usnadnily stávkový boj poměrně příznivější tržní podmínky v roce 1912, ale i když se úporností boje dostali kovodělníci do čela, měli z hlediska *úspěšnosti* hospodářských stávek, jak uvidíme, nejlepší podmínky „ostatní“.

II

Úpornost stávkového boje se měří mimo jiné průměrnou dobou trvání stávek. Tuto průměrnou dobu vypočítáme, dělíme-li celkový počet prostávkovaných pracovních dnů počtem stávkujících.

Sdružení továrníků uvádí tato čísla :

Léta	Průměrná doba trvání stávek
1895—1904	4,8 dne
1909	6,5 dne
1911	8,2 dne
1912	13,4 dne

„Ukazuje se,“ stojí ve zprávě, „že se schopnost odporu dělníků v roce 1912 zvětšila ve srovnání s rokem 1911 téměř dvojnásobně.“ Dodejme, že vezmeme-li údaje za posledních sedm měsíců roku 1912 (ostatně ve výše uvedené zprávě jsou jenom tyto údaje zpracovány jakžtakž přijatelně), vyjde nám, že jedna stávka trvala průměrně *16 dní*.

Vytrvalost dělníků ve stávkovém boji tedy nepochybně čím dál víc vzrůstá.

Podle jednotlivých výrobních odvětví trvala stávka: [viz tabulku na s. 409. *Red.*]

Vidíme, že pokud jde o dobu trvání stávek, byli kovodělníci na prvním místě jak v roce 1911, tak i v druhé polovině roku 1912. Jenom v první polovině roku 1912 zaujali toto

místo „ostatní“ a kovodělníci se octli na druhém místě. Textilní dělníci byli podle délky stávek po celé sledované období na druhém místě.

	Roku 1911	Roku 1912	V posledních 7 měsících roku 1912
Kovodělníci	10 dnů	14,2 dne	18,8 dne
Textilní dělníci	9,2 dne	11,9 dne	14 dnů
Ostatní	5 dnů	15,6 dne	16,8 dne
<hr/>			
<i>Ve všech výrobních odvětvích</i>	8,2 dne	13,4 dne	16 dnů

III

Celkové výsledky stávek určují páni továrníci tak, že vyčíslují „ztráty průmyslu“ způsobené stávkami. Avšak zisk, kterého dosahuje stávkami dělnická třída, nechťejí naši kapitalisté vůbec vyčíslovat! Zde jsou výsledky statistiky továrníků:

Průmysl	Přímé ztráty průmyslníků způsobené stávkami (hospodářskými)	Ztráty dělníků na mzdách	Ztráty, jež utrpěla země zastavením výroby
	(v tisících rublů)		
Kovodělný	558	1 145	4 959
Textilní	479	807	6 010
Ostatní	328	529	3 818
<hr/>			
<i>Celkem za rok 1912</i>	1 365	2 481	14 787
<i>Celkem za rok 1911</i>	402	716	4 563

Z toho je vidět, že v roce 1912 způsobily stávky kapitalistům *třikrát* větší ztráty než v roce 1911.

Ale — namítnou nám představitelé buržoazní politické ekonomie — vždyť i „země“ utrpěla trojnásobné ztráty

a dělníci ztratili třikrát více na mzdách, přičemž ztráty dělníků jsou mnohem větší než ztráty továrníků!

Z toho — podle statistiky továrníků i podle logiky buržoazie — vyplývá, že tito nerozumní dělníci škodí stávkami jenom sobě a že zakročuje-li starostlivá vrchnost spolu s kapitalistickými dobrodinci proti stávkám, má na srdci právě zájmy dělníků...

Ale od týchž továrníků se dovídáme, že se jim u 96 730 stávkujících v roce 1911 podařilo zjistit výsledky stávek.

47 369 dělníků (tj. 49 %) bylo ve stávkovém boji *poraženo*, kdežto 49 361 (tj. 51 %) dosáhlo úplného nebo částečného *uspokojení* svých požadavků, tj. zvítězilo.

Tenhle výsledek stávek však statistika továrníků a buržoazní ekonomie raději neberou na vědomí. Ostatně ten se ani nedá v rublech vyjádřit: kromě přímého zisku, kterého dělníci dosahují ve vítězných stávkách zvýšením mezd, je tu ještě jeden „zisk“. Celá dělnická třída — a tedy i celá *země* (země pracujících mas, a ne buržoazní menšiny) — získává tím, že se dělníci stavějí stávkami pánům vykořisťovatelům na odpor. Bez tohoto odporu by se z dělníků stávali úplní žebráci, které by deptaly vysoké životní náklady, bez tohoto odporu by se z lidí stávali úplně ztracení otroci kapitálu.

V druhé polovině roku 1912 se úspěšnost stávek — podle statistiky továrníků — zmenšila: 52 % stávkujících dělníků utrpělo *porážku*, jenom 36 % dosáhlo *vítězství* a 11 % ukončilo stávkou s nejasným výsledkem. Zde však musíme důkladněji prozkoumat úlohu stávkujících kovodělníků v Rusku jako celku i v jeho různých oblastech.

IV

Sdružení moskevských továrníků poskytuje, jak jsme se už zmínili, jakžtakž zpracované údaje o stávkách pouze za posledních sedm měsíců roku 1912. Tyto údaje zahrnují

pět oblastí Ruska: moskevskou, petrohradskou, pobaltskou, jih a Království polské.

Kovodělníci, kteří v těchto měsících stávkovali, se podle oblastí dělí takto:

Oblasti	Počet dělníků stávkujících v posledních 7 měsících roku 1912	
	Celkem	Z toho kovodělníků
Moskevská	48 140	3 760
Petrohradská	35 390	15 160
Pobaltí	13 210	1 160
Jih	22 195	16 605
Království polské	12 690	3 790
<i>Celkem</i>	131 625	40 475

Na jihu mají tedy kovodělníci v celkovém počtu stávkujících dělníků převahu. V petrohradské oblasti tvoří značnou část stávkujících (přes 40 %), přičemž je předstihují pouze textilní dělníci (16 770 stávkujících v petrohradské oblasti). V moskevské oblasti, v Pobaltí a Polsku tvoří kovodělníci nevelkou menšinu stávkujících.

Srovnáme-li prvních pět měsíců roku 1912 s posledními sedmi měsíci, dostaneme tento obraz:

	Počet stávkujících dělníků v prvních v posledních 5 měsících 7 měsících roku 1912	
	Kovodělníci	37 720
Textilní dělníci	22 950	66 590
Ostatní	19 300	24 560
<i>Celkem</i>	79 970	131 625

V druhé polovině roku stávková energie dělníků poněkud ochabla; prudce zesílil stávkový boj textilních dělníků; stávkové hnutí dělníků v ostatních průmyslových odvětvích zůstalo přibližně na téže úrovni.

Podle úspěšnosti stávek rozděluje Sdružení moskevských továrníků stávkující dělníky do tří skupin: poražené, vítězné (jejich požadavky byly plně nebo částečně uspokojeny) a stávkující s nejasnými výsledky boje.

Tato otázka je jednou z nejzajímavějších ze všech otázek statistiky stávek. Sdružení milionářů ji vyřešilo špatně: chybějí zde například údaje o stávkách ofenzívních (tj. takových, kdy dělníci žádají *zlepšení* svých životních a pracovních podmínek) a stávkách obranných (kdy se dělníci stavějí proti takovým opatřením kapitalistů, která znamenají *zhoršení* životních podmínek dělníků). Dále chybějí podrobné údaje o příčinách stávek (takové údaje existují dokonce i v naší oficiální statistice) atd.

Kromě toho i ty údaje, které jsou k dispozici, zpracovalo Sdružení moskevských továrníků krajně, opravdu krajně neuspokojivě. Do očí bijí dokonce i případy přímého falšování údajů: například v moskevské oblasti se počet kovo-dělníků, kteří ve stávce zvítězili, odhaduje pouze na 40 lidí (zatímco 3420 bylo poraženo a 300 stávkujících ukončilo stávkou s nejasným výsledkem).

Přitom ve zprávě na s. 35 čteme, že začátkem července 1912 probíhaly stávky dělníků v mnoha dílnách uměleckého zámečnictví a kovářství, celkem *přes 1200 lidí* v 15 podnicích. Byly to ofenzívní stávky: dělníci požadovali zavedení devítihodinové pracovní doby a sedmihodinové doby před svátky, zvýšení mezd a zlepšení hygienických podmínek. Majitelé dílen se pokusili organizovaně postavit na odpor a jednomyslně se rozhodli nedělat žádné ústupky a nepřijímat od stávkujících závodů zakázky. Avšak dělníci zřejmě dobře vystihli příhodnou chvíli: stavební sezóna byla v plném proudu a „najít volné pracovní síly nebylo snadné. *Koncem července začali majitelé většiny dílen ustupovat.*“

Tohle se říká ve zprávě! Avšak ve statistické tabulce se

uvádí pouze 40 (*čtyřicet!*) kovodělníků, kterým se podařilo vyhrát stávkou. Člověka bezděčně napadá, zda to nebyla právě *vítězství* dělníků, na která páni tovární statistikové zvláště ochotně „zapomínali“. Zda se nesnažili — samozřejmě „bezděčně“ — snižováním počtu vítězných dělníků zavděčit Kitům Kityčům.

V každém případě je nutné, aby organizovaní a uvědomělí dělníci posuzovali statistiku továrníků obezřetně a rezervovaně a aby se vytrvale pokoušeli vytvořit si *svou*, dělnickou statistiku stávek.

Celkové údaje sdružení továrníků o výsledcích stávek vypadají takto:

Počet stávkujících	Kovo- dělníci	Textilní dělníci	Ostatní	Celkem
Poražení	19 990	43 085	7 150	70 225
Vítězní	17 860	20 285	9 520	47 665
S nejasnými výsledky	2 625	3 220	7 890	13 735
<i>Celkem</i>	40 475	66 590	24 560	131 625

Z toho je patrné, že neúspěšnější byly stávky dělníků *ostatních* průmyslových odvětví: Počet vítězů *převyšuje* počet poražených. Na druhém místě jsou kovodělníci — počet vítězů je přece jen značný, neboť přesahuje 40 % celkového počtu stávkujících. Nejhorších výsledků dosáhli textiláci — počet poražených víc než dvojnásobně *převyšuje* počet vítězů.

VI

Výsledky stávkových bojů v roce 1912, i když jsou horší než v roce 1911, nejsou ve svém souhrnu přece jen tak špatné. Aby bylo možné snadněji provést srovnání za různá léta, rozdělme počet stávkujících s nejasnými výsledky stejným dílem mezi vítěze a poražené. V takovém případě nám

vyjde, že v posledních sedmi měsících roku 1912 bylo ze 132 000 stávkujících 77 000 (tj. 58,4 %) poraženo a 55 000 (tj. 41,6 %) zvítězilo.

Nelze zaručit, že se tyto údaje plně shodují s údaji oficiální statistiky za předcházející léta. Ale přesto uvedeme i tyto údaje, aby dělníci mohli posoudit, jak *vůbec* končí v Rusku stávky v nejlepších a nejhorších letech dělnického hnutí.

Léta	Počet stávkujících dělníků (v tisících)				Celkem
	Vítězi	%	Poražení	%	
1895—1904					
(souhrn za 10 let) ^[16]	159	37,5	265	62,5	424
1905 ^[16]	705	48,9	734	51,1	1439
1906 ^[17]	233	50,9	225	49,1	458
1907	59	29,5	141	70,5	200
1908	—	—	—	—	—
1909	—	—	—	—	—
1910	—	—	—	—	—
1911	49	51	47	49	96
1912 (7 měsíců)	55	41,6	77	58,4	132

Výsledky stávek v druhé polovině roku 1912 jsou tedy *horší* než v letech 1905, 1906 a 1911, ale *lepší* než v letech 1895—1904 a *lepší* než v roce 1907. Opakujeme, že údaje za různá léta, která máme k dispozici, určitě nelze plně srovnávat, ale nějakou představu o věci přece jenom poskytnout mohou.

Poznamenejme, že podle anglické statistiky stávek, vezmeme-li průměr za deset let, od roku 1900 do roku 1909, vyhrálo stávku 26,8 % dělníků, prohrálo 31,7 a kompromisem skončil stávkový boj 41,3 % dělníků. Rozdělíme-li poslední údaj stejným dílem mezi vítěze a poražené, vyjde nám 47,5 % *vítězů* a 52,3 % *poražených*. Stávky v Rusku v letech 1905 a 1906 a rovněž v roce 1911 byly v průměru úspěšnější než v Anglii, přestože angličtí dělníci mají obrovský náskok, pokud jde o organizovanost a politickou svobodu.

VII

Nebude bez zajímavosti porovnat úspěšnost stávek kovodělníků v různých oblastech Ruska.

Moskevská a petrohradská oblast se v tomto směru liší od všech ostatních. Stávky kovodělníků i stávky všech dělníků vůbec byly v posledních sedmi měsících roku 1912 v moskevské a petrohradské oblasti poměrně neúspěšné. V ostatních oblastech tomu bylo naopak.

Porovnejme údaje o moskevské a petrohradské oblasti:

	Počet kovodělníků stávkujících v posledních 7 měsících roku 1912	
	v moskevské oblasti	v petrohradské oblasti
Poražení	3 420	10 840
Vítězi	40	4 170
S nejasnými výsledky	300	150
<i>Celkem</i>	3 760	15 160

Počet poražených dělníků značně převyšuje počet vítězů. Totéž platí i o textilních dělnících v obou oblastech a o „ostatních“ v petrohradské oblasti. Jenom v moskevské oblasti vykazují „ostatní“ vyšší počet vítězů (4380) než poražených (1230).

Je zřejmé, že v moskevské a petrohradské oblasti byly některé všeobecné podmínky pro dělnické stávky nepříznivé téměř ve všech průmyslových odvětvích.

A naopak na jihu, v Pobaltí a Polsku byly stávky všech dělníků vůbec a zejména stávky kovodělníků úspěšné. [Viz tabulku na s. 416. *Red.*]

V Polsku je vítězství kovodělníků nejvýraznější. Zde se vůbec vytvořily nejprůmyslovější hospodářské podmínky pro stávkový boj dělníků. Dělníci zde zvítězili ve *všech* průmyslových odvětvích (na jihu utrpěli porážku „ostatní“ a v Pobaltí skončil boj textilních dělníků „nerozhodně“: 1485 vítězů a stejný počet poražených). Dokonce i textilní

dělníci, kteří v celém Rusku utrpěli v druhé polovině roku 1912 největší porážku (43 000 poražených a 20 000 vítězů), dosáhli v Království polském skvělého vítězství: jenom 390 poražených a 8060 vítězů.

	Počet kovodělníků stávkujících v posledních 7 měsících roku 1912		
	na jihu	v Pobaltí	v Království polském
Poražení	4 390	440	900
Vítězi	10 040	720	2 890
S nejasnými výsledky	2 175	—	—
<i>Celkem</i>	16 605	1 160	3 790

Na západě a na jihu Ruska vyvíjeli dělníci nápor na kapitalisty a dosahovali velkých vítězství; v Moskvě a Pitěru rovněž vyvíjeli nápor, ale jejich útoky byly ve většině případů odraženy. Údaje, které zde rozebíráme, jsou bohužel příliš kusé a neumožňují provést srovnání s rokem 1911, takže nelze dospět k jednoznačnému závěru o příčinách uvedeného rozdílu.

VIII

Pokud jde o úpornost stávek, zaujímají kovodělníci, jak jsme viděli, první místo, kdežto textilní dělníci poslední. Je zajímavé srovnat úpornost úspěšných a neúspěšných stávek kovodělníků. K tomu uvádíme tyto údaje:

	Počet stávkujících kovodělníků	Počet ztracených dnů (v tisících)	Průměrný počet ztracených dnů na 1 stáv- kujícího
Poražení	19 990	230,7	11,5
Vítězi	17 860	387,3	21,7
S nejasnými výsledky	2 625	145,3	55,4
<i>Celkem</i>	40 475	763,3	18,8

Vidíme, že úspěšné stávky kovodělníků byly téměř dvojnásob úpornější než neúspěšné stávky (21,7 dne proti 11,5). Vítězství jim nespadlo samo do klína. Zlomit odpor kapitalistů se podařilo jenom obrovským úsilím a vytrvalostí. S nejasnými výsledky skončily zřejmě takové stávky, kdy síly „nepřátelských stran“ byly víceméně v rovnováze a boj se vyznačoval neobyčejnou úporností: takové neurčité (pokud jde o výsledek) stávky trvaly průměrně 55,4 dne.

Poznamenejme, že také u „ostatních“ dělníků pozorujeme větší úpornost úspěšných stávek, kdežto u textilních dělníků je tomu naopak: úpornější byly neúspěšné stávky.

Srovnání údajů o úpornosti stávkového boje kovodělníků v různých oblastech přináší tyto výsledky:

	Průměrná délka stávky 1 stávkujícího kovodělníka				
	V mos- kevské oblasti	V petro- hradské oblasti	V Po- baltí	Na jihu	V Krá- lovství polském
Poražení	11,5	12,1	5,9	12	5,2
Vítězi	7,5	37,2	23,7	14,9	22,4
S nejasnými výsledky	12	261,3	—	47,1	—
<i>Cellkem</i>	11,5	21,4	17	18,4	18,3

Pokud jde o úpornost stávek kovodělníků vůbec, stojí na prvním místě petrohradská oblast; za ní následuje jižní oblast, potom Polsko a Pobaltí a nakonec moskevská oblast. Až na moskevskou oblast byly ve všech ostatních oblastech úspěšné stávky mnohem úpornější než neúspěšné.

Vzmemme-li v úvahu úpornost stávkového boje a rovněž procento jeho účastníků, hrají petrohradští kovodělníci úlohu předvoje kovodělníků celého Ruska. Přitom kovodělníci vůbec hrají tutéž úlohu i vůči dělníkům ostatních průmyslových odvětví.

IX

Jednotlivé stávky jsou ve zprávě Sdružení moskevských továrníků popsány neobyčejně stručně. Uvedeme několik výňatků, aby kovodělníci viděli, *jak* jejich boj líčí páni autoři zpráv továrníků.

V moskevské oblasti upozorňuje na sebe stávka 1200 dělníků dílen uměleckého zámečnictví a kovářství. Už jsme se o ní zmínili.

V petrohradské oblasti považují továrníci za jednu z neúpornějších stávek u firmy Siemens & Halske, která trvala čtrnáct týdnů a skončila 19. srpna. Podle statistiky sdružení továrníků se jí zúčastnilo 1600 dělníků. Vedení závodu odmítlo zrušit pokuty za 1. máj, ale „místo toho bylo svolné vyplatit dělníkům na vánoce jako odměnu po 3 rublech. Dále vyslovilo vedení závodu souhlas s uznáním 1. máje za svátek, nebude-li mít proti tomu námitky vláda“ (zpráva, s. 38). „V průběhu stávky,“ čteme ve zprávě, „dělníci nejednou napadli nově přijaté zaměstnance, s jejichž pomocí se závodům podařilo částečně obnovit práci.“

Z jihoruských stávek kovodělníků si zasluhuje pozornost stávka 3886 dělníků v nikolajevských loděnicích, jež znamenala ztrátu více než 155 000 pracovních dnů. Dělníci požadovali osmihodinový pracovní den, padesátiprocentní zvýšení mezd, zrušení pokut a všech přesčasových prací, zavedení instituce volených důvěrníků aj. Stávka trvala celý červen. „Koncem června došlo mezi dělníky a vedením závodu k dohodě pod podmínkou, že se všichni dělníci budou moci vrátit na svá místa, že závod dá souhlas k zavedení instituce důvěrníků, že bude otevřena jídelna a zvýšeny mzdy o 18 %.“ Mezi stávkujícími a stávkokazy došlo ke střetnutím.

Mimořádnou úporností se vyznačovala stávka 2000 dělníků závodu na lokomotivy, jež vypukla v listopadu v Charkově. Závod plnil naléhavé vládní zakázky a „zastavením práce utrpěl velké ztráty“.

Ze stávek na Urale, které do statistiky sdružení továrníků *vůbec nebyly* pojaty, uveďme stávkou v Syserfských závodech. Dělníci si vymohli zvýšení mezd. „V Zlatoustu dala ve státním zbrojním závodě podnět ke stávce smrt tří dělníků, kteří utrpěli u strojů úraz. Stávkující požadovali zavedení bezpečnostních opatření a rovněž zvýšení mezd.“

X

Podíváme-li se zběžně na kusé údaje továrnické statistiky stávek, naskytne se nám tento obraz:

Pro dělníky má statistika stávek, je-li úplná, přesná, inteligentně zpracovaná a rychle vydávaná, nesmírný význam, a to jak teoretický, tak i praktický. Poskytuje cenný materiál nejen k osvětlení celé velké cesty dělnického hnutí k jeho světovým cílům, ale i k osvětlení nejbližších, aktuálních úkolů boje.

V každém alespoň trochu demokratickém a svobodném státě je obstojná vládní statistika možná. U nás o tom vůbec nemůže být řeč. Naše vládní statistika je špatná, nesmyslně roztráštěná mezi „resorty“, není hodnověrná a vychází opožděně. Statistika továrníků není o nic lepší a navíc bývá ještě neúplnější, třebaže někdy vychází o něco dříve než statistika letargického ruského byrokrata.

Dělníci by měli pomýšlet na *svou vlastní*, dělnickou statistiku stávek. Těžkosti se zavedením takové statistiky jsou samozřejmě mimořádně velké, vezmeme-li v úvahu, jak jsou dělnické organizace a dělnický tisk u nás pronásledovány. Překonat tyto těžkosti naráz nelze. Avšak dělníci nemají ve zvyku bát se pronásledování a couvat před těžkostmi.

Dokonce i dílčí dělnická statistika stávek, tj. statistika zahrnující jednotlivé oblasti, jednotlivá průmyslová odvětví a poměrně krátké časové úseky, by byla nesmírně užitečná. Taková statistika by naučila dělníky, aby si počínali prozí-

ravěji a lépe, a umožnila by čas od času porovnat obraz pořizený továrníky nebo byrokraty s obrazem, který si o stávkách udělali dělníci sami.

Proto si dovolíme ukončit náš rozbor statistiky továrníků přáním, aby dělníci přes všechny překážky znovu a znovu zkoušeli zavést si svou vlastní, dělnickou statistiku stávek. Dva tři uvědomělí dělníci by mohli poříditi přesný záznam o každé stávce, o jejím začátku a konci, o počtu účastníků (pokud možno s rozdělením podle pohlaví a věku), o příčinách stávky a o jejích výsledcích. Jeden exemplář takového záznamu by měl být poslán vedení příslušné dělnické organizace (odborové či jiné nebo redakci odborového orgánu); druhý exemplář by měl dostat ústřední dělnický list; a konečně třetí exemplář by měl být poslán pro informaci dělnickému poslanci ve Státní dumě.

Jak továrnická, tak i vládní statistika stávek budou *vždy* obsahovat nejen neúplné, ale i zfalšované údaje. Dokonce i v tisku, který sympatizuje s dělníky, se někdy setkáváme s neuvěřitelně nepřesným, nesmyslným a v buržoazním duchu úplně zkresleným hodnocením stávek jako projevu „hazardérství“^[293] apod.

Jenom dělníci sami, když se do toho dají, pomohou — postupem času, po vytrvalé práci a houževnatém úsilí — lépe poznat své vlastní hnutí, a tím mu zajistit větší úspěchy.

Metallist, č. 7, 8 a 10
24. srpna, 18. září
a 25. října 1913
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Metallist

RUSKÁ BURŽOAZIE A RUSKÝ REFORMISMUS

Dělnický tisk už referoval o projevu pana Salazkina v Nižním Novgorodě a zaujal k němu stanovisko^[202, 247]; pan Salazkin se v tomto projevu, který přednesl jménem obchodnictva celého Ruska, obrátil na ministerského předsedu s prohlášením, že „je naléhavě nutné“ provést zásadní politické reformy. Je však třeba, abychom se u tohoto projevu ještě zdrželi a upozornili na dvě důležité okolnosti.

Jak rychle si spojená šlechta a obchodnictvo v celém Rusku vyměnily své úlohy! Až do roku 1905 si šlechta po více než čtyřicet let hrála na liberály a uctivě připomínala ústavu, kdežto obchodnictvo se tvářilo spíše spokojeně než opozičně.

Po roce 1905 se situace změnila. Šlechta se stala ultra-reakční. S ústavou z 3. června^[207] je plně spokojena, a pokud žádá nějaké její změny, pak tedy jen směrem doprava. Naproti tomu obchodnictvo se stalo vyhraněnou liberální opozicí.

Rusko jako by se rázem „poevropštilo“, tj. přiblížilo takovému vzájemnému vztahu mezi feudály a buržoazií, který je v Evropě obvyklý. To se mohlo přirozeně stát jen proto, že základem politických seskupení v Rusku jsou už dávno ryze kapitalistické vztahy. Zrály od roku 1861 a rychle s konečnou platností dozrály v požáru roku 1905. Všechny narodnické fráze o jakési zásadní svéráznosti Ruska, všechny pokusy vykládat politiku a ekonomiku Ruska nadtřídně či netřídně rázem ztratily jakýkoli význam a staly se nudnou, nesmyslnou a staromódně směšnou veteš.

To je krok vpřed. To je oproštění od škodlivého sebekla-

mu, od dětinských nadějí, že lze dosáhnout něčeho kloudného, opravdového bez třídního boje. Postav se na stranu té nebo oné třídy, pomáhej poznávat a prosazovat tu nebo onu třídní politiku — to je tvrdá, ale užitečná lekce, kterou v pozitivním smyslu udělil rok 1905 a v negativním smyslu potvrdily zkušenosti se systémem z 3. června.

Historie odvála ze své cesty žvanění liberálních intelektuálů a maloburžoazních narodníků, jimž je jakékoli třídní hledisko cizí. A je dobře, že je odvála. Už byl nejvyšší čas!

Na druhé straně si všimněte reformismu všeho ruského liberálního obchodnictva^[204]. Prohlašuje, že „je naléhavě nutné provést reformy“, o kterých se zmiňuje Manifest ze 17. října^[140]. Je všeobecně známo, že jsou tam uvedeny „neotřesitelné základy občanské svobody“, „skutečná nedotknutelnost osoby“, „svoboda svědomí a slova, svoboda shromažďování a spolčování“ a pak „další rozšíření všeobecného volebního práva“.

Je jasné, že máme před sebou skutečně výčet stěžejních politických reforem. Je jasné, že kdyby se z těchto reforem uskutečnila třeba jen jediná, znamenalo by to obrovský obrat k lepšímu.

A ejhle, *všechny* tyto reformy požaduje *veškeré* obchodnictvo v Rusku, hospodářsky nejsilnější třída kapitalistického Ruska. Proč se tento požadavek setkává s naprostou lhostejností, proč ho jednoduše nikdo nebere vážně, nikdo, počínaje ministerským předsedou, který projev vyslechl, dobře se najedl a napil, odpověděl, poděkoval a odjel, a konče oním moskevským obchodníkem, který prohlásil, že se Salazkinova slova krásně poslouchají, ale že z toho stejně nic nebude? Proč je tomu tak?

Proto, že Rusko prožívá onu zvláštní historickou situaci, která ve velkých evropských státech už dávno neexistuje (ale kdysi existovala v každém z nich), kdy reformismus je zvláště omezený, směšný, bezmocný, a proto odporný. Není sporu o tom, že kdyby se uskutečnila kterákoli z reforem

požadovaných obchodníky — ať už svoboda svědomí, svoboda spolčování, nebo některá jiná svoboda — znamenalo by to obrovskou změnu k lepšímu. Každá pokroková třída — tedy také a především dělnická třída — by se oběma rukama chopila i sebemenší příležitosti dosáhnout reformou jakékoli změny k lepšímu.

Tuto jednoduchou pravdu absolutně nedovedou pochopit oportunisté, kteří vznášejí své velemoudré „dílčí požadavky“, třebaže by si každý měl vzít ponaučení z dělníků, kteří se velmi pevně chopili „dílčí“ (ale zato reálné) reformy pojištění.

Ale o to právě jde, že co se týče politických reforem, neobsahuje reformismus liberálů nic „reálného“. Jinými slovy: všichni, a to jak obchodníci, tak i okřabristé a kadeti, kteří mají v dumě většinu, dobře vědí, že k žádné z reforem, kterých se dožaduje Salazkin, žádná reformistická cesta nevede a vést nemůže. Všichni to vědí, chápou a cítí.

Prosté tvrzení, že žádná cesta k reformám neexistuje, obsahuje tedy mnohem víc historického realismu, historické skutečnosti než velkohubé, nabubřelé a okázalé řeči o nějakých reformách. Kdo je pevně přesvědčen o tom, že žádná cesta k reformám neexistuje, a přesvědčuje o tom i jiné, ten *ve skutečnosti* dělá pro využití pojištění a kterékoli jiné „možnosti“ v zájmu pokroku demokracie tisíckrát více než ti, kteří žvaní o reformách a sami svým slovům nevěří.

Pro současné Rusko platí *dvojnásob* pravda, kterou světové dějiny nesčetněkrát potvrdily, totiž že reformy jsou možné pouze jako vedlejší produkt hnutí, jež je zcela oproštěno od jakékoli omezenosti reformismu. Proto je liberální reformismus tak mrtvý. Proto je ono pohrdání demokracie a dělnické třídy reformismem tak živoucí.

Severnaja pravda, č. 21
27. srpna 1913;
Naš puť, č. 3, 28. srpna 1913
Podepsán V. Iljin

*Podle textu listu
Severnaja pravda
porovnaného s textem
listu Naš puť*

ÚLOHA STAVŮ A TŘÍD V OSVOBOZENECKÉM HNUTÍ

V jednom právnickém časopise¹¹⁶ byly uveřejněny statistické údaje o protistátních zločinech v Rusku[*]. Tyto údaje jsou velmi poučné, neboť přinášejí přesné doklady o tom, jakou úlohu hrály stavy a třídy v osvobozeneckém hnutí různých historických období.

Údaje jsou bohužel neúplné. Jsou tu zachycena jen některá období: léta 1827—1846 (období nevolnictví); léta 1884—1890 (období hnutí „raznočinců“; prolínání liberálně buržoazního a liberálně narodnického hnutí); a konečně období bezprostředně předrevoluční (1901 až 1903) a revoluční (1905—1908), tj. období buržoazně demokratického a proletářského hnutí.

Podle těchto údajů připadal na sto obžalovaných z protistátních zločinů tento počet příslušníků různých stavů:

Období	Šlechtici	Měšťané a rolníci	Duchovní	Obchodníci
1827—1846	76	23	?	?
1884—1890	30,6	46,6	6,4	12,1
1901—1903	10,7	80,9	1,6	4,1
1905—1908	9,1	87,7	?	?

Z toho je jasně vidět, jak rychle se osvobozenecké hnutí v 19. století demokratizovalo a jak pronikavě se měnilo jeho třídní složení. V období nevolnictví (1827—1846) zcela převládá šlechta. Je to období od děkabristů po Gerce-na. Nevolnické Rusko je zdeptané a nehybné. Protestuje jenom nepatrná menšina šlechticů, kteří jsou bez podpory lidu bezmocní. Avšak nejlepší příslušníci šlechty pomohli *probudit* lid.

V raznočineckém neboli liberálně buržoazním období (1884—1890) je mezi účastníky osvobozeneckého hnutí šlechticů už menšina. Připočteme-li však k nim duchovní a obchodníky, vyjde nám 49 %, tj. *téměř polovina*. Hnutí zůstává ještě zpola hnutím privilegovaných tříd: šlechticů a horních vrstev buržoazie. Proto je bezmocné, i když si jednotlivci počínají hrdinně.

Období třetí (1901—1903) a čtvrté (1905—1908) jsou období rolnické a proletářské demokracie. Úloha šlechty je velmi malá. Měšťané a rolníci tvoří osm desetin před revolucí a devět desetin za revoluce. Masy se probudily. Z toho vyplývají dva závěry: 1. možnost dosahovat něčeho opravdu významného a 2. nenávisť liberálů k hnutí (vznik kontrarevolučního liberalismu).

Ještě zajímavější jsou údaje o zaměstnání, zjištěné jenom pro poslední tři období. Na sto účastníků osvobozeneckého hnutí (stíhaných pro protistátní zločiny) připadal následující počet osob podle zaměstnání:

Období	Země- dělství	Průmysl a obchod	Svobodná povolání a studenti	Neurčité zaměstnání a bez zaměstnání
1884—1890	7,1	15,1	53,3	19,9
1901—1903	9,0	46,1	28,7	8,0
1905—1908	24,2	47,4	22,9	5,5

To jsou neobyčejně poučná čísla. Hned je vidět, jakou úlohu hráli raznočinci v období narodnictví a narodovoljovství (1884—1890): *většinu* účastníků tvoří studenti a příslušníci svobodných povolání (53,3 %). Prolínání liberálně buržoazního a liberálně narodnického hnutí za vydatné účasti studentů a inteligence — taková je třídní podstata tehdejších stran a tehdejšího hnutí. Rolníci („zemědělství“) a průmysloví dělníci („průmysl a obchod“) tvoří nevelkou menšinu (7 a 15 %). Takzvaní deklasovaní, tj. lidé vyřazení ze své třídy, kteří zůstali bez spojení s určitou třídou, takoví

lidé tvoří *jednu pětinu* (19,9 %) a je jich víc než rolníků i než dělníků!

Proto ty svérázné formy hnutí, proto to jeho velké, ale bezmocné hrdinství.

Blíží se předrevoluční období (1901—1903). Prim hrají městští dělníci („průmysl a obchod“). Třebaže tvoří menšinu obyvatelstva, připadá na ně *téměř polovina* (46,1 %) účastníků hnutí. Inteligence a studenti jsou až na druhém místě (přes všechny báhorky liberálů a likvidátorů o dělnické straně). Podíl rolníků je nepatrný (9 % ze „zemědělství“), ale vzrůstá.

Posledním obdobím jsou léta 1905—1908. Podíl městských dělníků se zvýšil ze 46,1 na 47,4 %. Městští dělníci již probudili masu rolnictva, které zvýšilo svou účast v hnutí víc než všechny ostatní třídy — z 9 na 24,2 %, tj. *téměř trojnásobně*. Rolnictvo už předstihlo liberální inteligenci a studenty (22,9 %). Podíl deklasovaných, tj. lidí vyřazených ze své třídy, je zcela nepatrný (5,5 %). Nad slunce jasněji se ukazuje, jak záštiplně pomlouvačná je liberální teorie o „inteligentské“ podstatě naší revoluce.

Proletariát a buržoazní demokracie (rolnictvo) tvoří společenskou sílu hnutí. Avšak rolníci, třebaže jich je v poměru k dělníkům a městským obyvatelům obrovská většina, zůstávají daleko vzadu: tvoří pouze *čtvrtinu* (24,2 %) účastníků hnutí, protože ještě náležitě neprocitli.

Na závěr zbývá pochválit agrární politiku z 3. června (Stolypinovu politiku), která velmi úspěšně, rychle a energicky probouzí i ty ostatní...

Severnaja pravda, č. 22
28. srpna 1913;
Naš puť, č. 4
29. srpna 1913
Podepsán V. Iljin

*Podle textu listu
Severnaja pravda
porovnaného s textem
listu Naš puť*

TŘÍDNÍ VÁLKA

V DUBLINU

V Irském hlavním městě, v půlmiliónovém, nijak zvlášť průmyslovém Dublinu, se třídní boj, prostupující všechen život každé kapitalistické společnosti, vyhrotil tak, že přerostl v třídní válku. Policie doslova běsní, opilí policisté mlátí pokojné dělníky, vtrhují do domů, týrají starce, ženy a děti. Stovky raněných (přes 400) a *dva mrtví* dělníci — takové jsou oběti této války. Všichni čelní dělničtí vůdcové jsou pozatýkáni. I za ten nejmírnější výrok jsou lidé zavíráni. Město připomíná vojenský tábor.

Co se tu stalo? Jak mohla vzplanout taková válka v pokojném, kulturním, civilizovaném a svobodném státě?

Irsko je jakési anglické Polsko, jenomže spíše typu Haliče než Varšavy, Lodže nebo Dąbrowé. Národnostní útlak a katolická reakce učinily z proletářů této nešťastné země žebráky, z rolníků pasivní, zaostalé a otupělé otroky klerikalismu, z buržoazie falangu kapitalistů, despotů nad dělníky, maskující se nacionalistickými frázemi; a konečně z úřadů bandu, která si zvykla páchat jakékoli násilí.

Nyní irští nacionalisté (tj. irská buržoazie) zvítězili: vykupují svou půdu od anglických statkářů (landlordů); dostávají národní *samosprávu* (proslulý Home Rule¹¹⁷, o nějž Irsko tak dlouho a urputně bojovalo s Anglií); budou svobodně spravovat „svou“ zemi společně se „svými“, irskými kněžoury.

A tahle irská nacionalistická buržoazie slaví své „národní“ vítězství, svou „státnickou“ vyspělost tím, že vypořádává válku na život a na smrt irskému dělnickému hnutí.

V Dublinu sídlí anglický místodržitel. Avšak jeho moc fakticky ustupuje do pozadí před mocí dublinského vůdce

kapitalistů, jistého Murphyho, vydavatele listu Independent (nezávislý — nesmějte se!)¹¹⁸, hlavního akcionáře a ředitele společnosti městské tramvajové dopravy a podílníka mnoha kapitalistických podniků v Dublinu. Murphy prohlásil — samozřejmě jménem všech irských kapitalistů —, že je ochoten věnovat tři čtvrtě miliónu liber šterlinků (kolem 7 miliónů rublů) na rozbití irských odborů.

Přitom se tyto odbory začaly slibně rozvíjet. Irský proletariát, probouzející se k třídnímu uvědomění, nechtěl zůstat pozadu za irskou buržoazní cháskou, oslavující své „národní“ vítězství. Našel si nadaného vůdce v soudruhu *Larkinovi*, tajemníkovi odborového svazu irských dopravních dělníků. Larkin se svým obdivuhodným řečnickým nadáním a překypující irskou energií konal pravé divy mezi nekvalifikovanými dělníky, touto masou britského proletariátu, kterou v Anglii tak často izoluje od uvědomělých dělníků zlořečený maloměšťácký, liberální, aristokratický duch anglického „kvalifikovaného“ (skilled) dělníka.

V irských dělnických organizacích se probudil nový duch. Masy nekvalifikovaných dělníků do nich vnesly dosud nevídané oživení. Začaly se organizovat dokonce i ženy, což je v katolickém Irsku něco nevídaného. Dublin měl naději, že pokud jde o dělnickou organizovanost, zaujme jedno z předních míst v celé Velké Británii. Země, pro niž byla typická postava vypaseného, dobře živeného katolického kněze a zbědovaného, hladového a otrhaného dělníka, který chodí rozedraný dokonce i v neděli, neboť na sváteční oblek nemá, tato země, zdeptaná dvojnásobným, ba i trojnásobným národnostním útlakem, se začala měnit v zemi s organizovanou armádou proletariátu.

Murphy vyhlásil křížácké tažení buržoazie proti Larkinovi a „larkinismu“. Pro začátek je propuštěno 200 tramvajáků, aby byla v době výstavy vyprovokována stávka a *ochromen* všechen boj. Odborový svaz dopravních dělníků stávkuje a požaduje, aby propuštění byli přijati zpátky. Murphy organizuje výluky proti dělníkům. Ti odpovídají

stávkami. Válčí se na všech frontách. Vášně se rozhořívají.

Larkin — mimochodem je to vnuk slavného Larkina, popraveného roku 1867 za účast v irském osvobozeneckém hnutí — vystupuje na táborech lidu s plamennými projevy. Upozorňuje v nich i na to, že strana anglických buržoazních nepřátel irského Home Rule veřejně vyzývá k odporu proti vládě, hrozí revolucí, organizuje ozbrojený odpor proti Home Rule a zaplavuje zemi revolučními výzvami, a to všechno zcela bezrestně.

Ale co je dovoleno reakcionářům, *anglickým* šovinistům, Carsonovi, Londonderrymu a Bonaru Lawovi (anglickým Puriškevičům, nacionalistům, kteří štvou proti Irsku), není dovoleno socialisticky smýšlejícímu proletáři. Larkin je zatčen. Dělnické shromáždění je zakázáno.

Jenže Irsko není Rusko. Útok na svobodu shromažďování vyvolává bouři rozhořčení. Úřady *jsou nuceny* postavit Larkina před soud. A před soudem se Larkin stává žalobcem a na lavici obžalovaných fakticky posazuje samého Murphyho. Křížovým výsledkem svědků Larkin dokazuje, že Murphy vedl bezprostředně před jeho, Larkinovým zatčením dlouhé jednání s místodržitelem. Prohlašuje, že policii vydržuje Murphy, a nikdo se neodvažuje Larkinovo tvrzení dementovat.

Larkin je propuštěn na kauci (politickou svobodu není možné zrušit naráz). Larkin prohlašuje, že se na tábor lidu dostaví, i kdyby hrom bil. A opravdu, přichází v přestrojení a začíná promlouvat k davu. Policie ho poznává, zmocňuje se ho a pouští se do něj. Začíná dvoudenní diktatura policejního obušku, násilné rozhánění davu a týrání žen a dětí. Policie násilím vniká do domů dělníků. Dělník *Nolan*, člen odborového svazu dopravních dělníků, byl ubit k smrti. Jiný dělník na následky zranění zemřel.

Ve čtvrtek 4. září (22. srpna podle starého kalendáře) se konal Nolanův pohřeb. Dublinští proletáři vytvořili padesátitisícový průvod, aby doprovodili svého soudruha na poslední cestě. Policejní stůry se poschovávaly, neboť

si netroufaly vydražďovat dav, takže panoval vzorný pořádek. „Je to velkolepější demonstrace než na Parnellově pohřbu“ (Parnell byl známý vůdce irských nacionalistů), řekl německému zpravodaji^[312] jeden starý Ir.

Dublinské události znamenají mezník v dějinách dělnického hnutí a socialismu v Irsku. Murphy hrozil rozbitím irských dělnických organizací. Ale rozbil jenom poslední zbytky vlivu irské nacionalistické buržoazie na irský proletariát. Pomohl zocelit samostatné, revoluční dělnické hnutí v Irsku, zbavené nacionalistických předsudků.

Projevilo se to hned na kongresu odborových svazů (tradeunionů), který byl zahájen 1. září (19. srpna podle starého kalendáře) v Manchesteru. Dublinské události naladily delegáty bojovně, a to i přes odpor oportunistických předáků odborového hnutí, prodchnutých maloměšťáckým duchem a úctou k vrchnosti. Delegace dublinských dělníků byla uvítána ovacemi. Delegát Partridge, předseda dublinské sekce odborového svazu kovodělníků, vyprávěl o pobuřujících násilnostech policie v Dublinu. Jedna mladá dělnice se zrovna chystala spát, když do domu vtrhla policie. Děvče se schovalo na záchod. Vytáhli ji odtud za vlasy. Policisté byli opilí. Tito „lidé“ (v uvozovkách) bili desetileté chlapce a pětileté děti!

Partridge byl dvakrát zatčen za projevy, které i sám soudce uznal za nezávadné. Jsem si jistý, řekl Partridge, že by mě teď zavřeli i za to, kdybych veřejně odříkával otčenáš.

Manchesterský kongres vyslal do Dublinu svou delegaci. Tamější buržoazie opět udeřila na strunu nacionalismu (zrovna tak jako nacionalistická buržoazie u nás v Polsku, na Ukrajině nebo mezi Židovstvem!) — prý „Angličané nemají na irské půdě co pohledávat“! Avšak nacionalisté již *naštěstí* ztratili mezi dělníky vliv*.

* Irští nacionalisté už začínají projevovat obavy, že by Larkin mohl založit nezávislou irskou dělnickou stranu, se kterou by bylo nutné počítat v prvním irském národním parlamentě.

Na kongresu v Manchesteru byly pronášeny projevy, jaké už dávno nebylo slyšet. Bylo navrhováno přenést celý kongres do Dublinu a zorganizovat v celé Anglii generální stávkou. Předseda odborového svazu horníků Smillie prohlásil, že dublinské metody doženou všechny anglické dělníky k revoluci a že se dělníci naučí zacházet se zbraněmi.

Anglické dělnictvo pomalu, ale jistě vstupuje na novou cestu — přechází od hájení drobných výsad dělnické aristokracie k velkému hrdinnému boji, který povedou masy za nové uspořádání společnosti. A půjde-li anglický proletariát touto cestou, dospěje při své energii a organizovanosti k socialismu rychleji a spolehlivěji než kdekoli jinde.

Severnaja pravda, č. 23

29. srpna 1913;

Naš put, č. 5

30. srpna 1913

Podepsán V.

Podle listu Severnaja pravda

NOVÁ OPATŘENÍ POZEMKOVÉ „REFORMY“

Vláda vypracovala nový návrh zákona o rolnickém pozemkovém vlastnictví^[208]. Podle něho se má urychleně „omezit drobení“ pozemků převedených z občiny do vlastnictví rolníků ve formě chutorů nebo otrubů. Statkáři chtějí „uchránit drobné pozemkové vlastnictví“ před rozkouskovaním, rozpadnutím a rozdrobením.

Podstata zákona záleží v tom, že se zakazuje dělit *středně velké* pozemky rolníků hospodařících na chutorech nebo otrubech*. Takové pozemky musí zůstat při prodeji i při dědění v rukou jednoho vlastníka. Ostatním spoludědicům jsou „vypláceny“ podíly podle odhadu statkářských pozemkových komisí.

Peníze na vyplácení podílů půjčuje na hypotéku za zvlášť výhodných podmínek rolnická banka. Výměra středně velkých (nedělitelných) pozemků je určována na základě feudálních zákonů z roku 1861 o zákonném přidělu půdy.

Význam tohoto návrhu zákona je nabíledni. Statkáři chtějí vytvořit privilegované a před kapitalismem chráněné pozemkové vlastnictví rolnické buržoazie. Uvědomili si, že se jejich výsady a feudální pozemkové vlastnictví začínají otrásat v samých základech, a proto se snaží získat na svou stranu početně nepatrnou, ale zato nejbohatší vrstvu rolnické buržoazie. Postoupím vám malou část svých výsad, říká statkář kulakům a boháčům, pomohu vám obohacovat se na úkor masy ožebračovaných rolníků, a vy mě před touto masou ochraňte a staňte se oporou pořádku. Takový je třídní smysl nového návrhu zákona.

* Viz tento svazek, s. 197. *Čes. red.*

To se vším všudy odpovídá celkové linii červnové, takzvané stolypinovské agrární politiky. Je to jedna a táž statkářská politika a jinou politiku v Rusku po roce 1905 statkáři jako třída dělat nemohou. Jinak by nedokázali uhájit své výsady, ba ani svou existenci.

Demokracie — dělnická i buržoazní (tj. rolnictvo jako celek) — si musí tuto nespornou realitu třídních vztahů uvědomit a vyvodit z ní potřebné závěry. Není nic stupidnějšího a reakčnějšího než byrokratické hledisko liberálů a narodníků, kteří se bojí *mobilizace* rolnické půdy, tj. její volné koupě a prodeje. Například Reč ve dvou úvodních[^{255, 256}] o novém návrhu zákona prohlašuje, že „ochrana drobného pozemkového vlastnictví je nevyhnutelný jev“. Špatné je prý na tom to, že červnová agrární politika byla zvolena „nenadále, jako ostrá politická zbraň“.

Přemoudřelý liberál v úloze „nadtrídního“ byrokrata, který vůdci statkářů Stolypinovi vytýká, že použil politickou zbraň ve prospěch statkářů! Zbabělá snaha utéct před nevyhnutelným třídním bojem se zastírá hořekováním nad tím, že mezi zájmy třídy a politikou třídy existuje spojitost. Není divu, že se Stolypin musel *takovým* odpůrcům jenom smát.

„Ochrana drobného pozemkového vlastnictví“ — tento oblíbený výrok liberálů (ruských) i narodníků je reakční fráze. Dělnická třída podporuje rolníky (a vede je) pouze tehdy a potud, pokud si počínají demokraticky, tj. v zájmu společenského vývoje a vývoje kapitalismu, v zájmu osvobození země od útlaku feudálů a od jejich výsad. Sebelepší omezení mobilizace rolnické půdy je opatření za prvé nesmyslné, protože nemůže zastavit kapitalismus a jenom zhoršuje postavení mas, ztěžuje jim život a nutí je obcházet zákon. A za druhé je to opatření, které ve skutečnosti vytváří nepatrnou vrstvu *privilegovaných* příslušníků maloburžoazie, nejzarytějších a nejomezenějších nepřátel pokroku.

Proti třídní politice feudálních statkářů staví dělnická

třída nikoli fráze v „nadtrždním“ duchu, nýbrž zájmy jiných tříd, které tvoří devět desetin obyvatelstva. Rolníci jako maloburžoazní masa budou dlouho kolísat mezi důsledným demokratickým proletariátem a nadějemi, že dostanou od statkářů almužnu, že se s nimi statkáři rozdělí o své výsady.

Avšak podmínky, které vytvořili ruští statkáři, jsou pro rolníky tak těžké a hladovění miliónů za těchto podmínek tak běžné, že nemůže být nejmenších pochyb, s kým půjdou všechny zdravé, životaschopné a uvědomělé síly.

Naš puť, č. 4
29. srpna 1913;
Severnaja pravda, č. 24
30. srpna 1913
Podepsán V. Iljin

Podle listu Severnaja pravda

OBCHODNÍK SALAZKIN

A PUBLICISTA F. D.

Projev obchodníka Salazkina má bezesporu velký společenský význam. Už je pryč to historické období, období „původní akumulace“, kdy šlechtický statkář reptal a škemral o „důvěru“ a obchodník se klaněl a děkoval.

Už je pryč i první fáze kontrarevolučního období z 3. června, kdy obchodník, na smrt vylekaný masovým hnutím, s nadšením a dojetím vzhlížel k Stolypinovi. Začalo druhé období, období rozmachu dělnického hnutí, „společenského“ oživení a obchodnického liberalismu.

Dokonce i maloburžoazní demokracie je čím dál víc *nucena* (vývojem událostí) tento liberalismus, který se pohybuje uprostřed mezi okfabrismem a kadetskou stranou, správně hodnotit. Severnaja pravda nedávno citovala^[120] správnou úvahu z listu Kijevskaja mysl^[87] (viz Severnaja pravda, č. 9 z 11. srpna*) o tom, že se liberalismus *oddělil* od demokracie, že se liberalismus kadetů — nemluvě už o „progresistech“ — sblíží s reakčním nacionalismem.

Ale někteří publicisté v zajetí své oportunistické doktríny pokulhávají dokonce i za maloburžoazní demokracií. V čele těchto publicistů samozřejmě stojí likvidátor F. D.

F. D. v hodnocení Salazkinova projevu napsal (Novaja rabočaja gazeta z 23. srpna^[36]), že černosotňovci mají pravdu, když žehrají na Salazkina, že „však pravdu má i levicový (čti: liberální) tisk, když upozorňuje na organickou neschopnost byrokracie uspokojit naléhavé potřeby země. Pravdu nemá jenom list Rossija“.

* Viz tento svazek, s. 396—398. *Red.*

„Salazkinův projev se dá vysvětlit nikoli zálibou v radikálních programech“, napsal F. D., „nýbrž tím, že chybí pořádek a zákonnost. Obchodník si zarebeloval... V tom případě bude obchodník nucen, i kdyby se stavěl k radikálním programům sebevíc nepřátelsky, ne-li dnes, tedy zítra kombinovat své úsilí s úsilím radikálnějších vrstev země.“

Tak to hodnotí F. D. Dál než ke kombinování liberalismu s dělníky se nedostává.

To je vskutku originální! Že obchodník kombinuje své úsilí s úsilím černosotňovského statkáře, to F. D. nevidí. Nevidí, že Salazkin souhlasí se „základy“ režimu z 3. června proto, aby v rámci těchto základů zatlačil do pozadí Puriškeviče.

Nevidí však ani rozdíl mezi *reformistickým* stanoviskem liberálů a Salazkina a stanoviskem dělnické třídy, kterému je ubohá omezenost reformismu cizí. To podstatné, čím se nyní demokracie odlišuje od liberalismu, publicistovi F. D. ušlo.

F. D. se zajímá jen o jedno: o „kombinování“ liberálů s dělníky. Zajímavý... koníček!

Podívejte se na článek F. D. jako na politický dokument — z „celoevropského“ hlediska (F. D. a jeho přátelé přece tak rádi mluví o svém evropanství...). Zjistíte, že se F. D. plně ztotožňuje se stanoviskem Lloyda George a krajních oportunistů „dělnické strany“ (z hlediska anglických poměrů), se stanoviskem Combese a Jaurèse (z hlediska francouzských poměrů) nebo se stanoviskem listu Berliner Tageblatt¹¹⁹, orgánu levicových liberálů v Berlíně, a Bernsteina, Kolba a Vollmara.

V článku F. D. není nic, co by nemohl akceptovat levicový kadet, který se zasazuje o „kombinování“ „úsilí Salazkinů s úsilím radikálnějších vrstev země“.

Marxista dělníkům říká: Využijte neshod mezi Salazkiny a Puriškeviči, neutralizujte kolísání Salazkinů, kteří se s Puriškeviči „zkombinovali“ mnohem těsněji než s opozicí. Liberál dělníkům říká: Salazkinové budou nuceni kombinovat své úsilí s vaším.

Proč publicista F. D. zapomněl vysvětlit třídní kořeny reformismu liberálů vůbec a Salazkinova reformismu zvlášť? Proč F. D. dokonce zapomněl ukázat, jak nesmyslná, směšná a zruďná je omezenost reformismu obchodnictva Salazkinova typu v ruských poměrech?

Není to proto, že tento publicista i *přes* svou marxistickou „firmu“ zastává totéž reformistické hledisko, které zastává obchodník Salazkin *v souladu* se zájmy své třídy a se svou progresistickou, tj. polookřabristickou firmou?

Severnaja pravda, č. 26

1. září 1913

Podepsán Téměř

smířlivec

Podle listu Severnaja pravda

V poslední době se v novinách živě psalo o dělnických sbírkách na petrohradský dělnický tisk. A je třeba přiznat, že je naprosto nutné o této otázce co nejdůkladněji a nejseriózněji diskutovat, neboť je to otázka nesmírně důležitá, která má zásadní politický význam.

Oč vlastně jde? Likvidátoři (Novaja rabočaja gazeta) požadují, aby se výtěžek sbírek rozdělával rovným dílem. Marxisté (Severnaja pravda) požadují, aby se výtěžek sbírek rozdělával podle toho, jak to určí dělníci, kteří na sbírky přispívají. Ti musí posoudit zaměření toho či onoho listu a podle toho sami rozhodnout, *komu* své příspěvky určí.

V prvním *dokumentu* k této otázce, v rezoluci 22 stoupenců likvidátorství z Vyborgu^[180, 261], se jednoduše uvádělo (viz Novaja rabočaja gazeta, č. 2 z 9. srpna): „Pořádat sbírky ve prospěch dělnických listů na základě rovnosti.“ Později se v rezolucích části dělníků Nobelova^[68] a Putilovova závodu^[170] (tamtéž, č. 6, 8, 9 a 10)^[192, 226, 277] požadovalo a praktikovalo dělení výtěžku sbírek na *tři stejné* díly: jeden pro marxisty, druhý pro likvidátory a třetí pro narodníky. Redakce listu Novaja rabočaja gazeta s tím mlčky souhlasila a v článku G. R. (č. 9) to obhajovala^[104].

Naproti tomu Severnaja pravda dokazovala, že dělení rovným dílem je nesprávné, neboť neodpovídá úkolům a cílům marxismu.

Opakujeme, že každý uvědomělý dělník musí tuto otázku pozorně zkoumat a zcela samostatně se v ní orientovat.

Jaké jsou argumenty pro dělení rovným dílem? Poukazuje se na „posvátné heslo marxistických dělníků: Proletáři všech zemí, spojte se!“

Zkuste se zeptat, zda toto heslo vyžaduje, aby se marxističtí dělníci, členové — dejme tomu — marxistické strany, sjednotili s dělníky, kteří jdou za *buržoazními* stranami. Každý dělník po krátkém přemýšlení řekne, že ne.

Ve všech zemích, dokonce i v těch nejvyspělejších, se najdou dělníci, kteří jdou za buržoazními stranami: za liberály v Anglii, za „radikálními socialisty“ ve Francii, za katolíky a „národně“ liberální stranou v Německu, za reformistickou (maloburžoazní) stranou v Itálii atd. až po maloburžoazní PSS (Polskou socialistickou stranu) v sousedním Polsku.

Veliké heslo vybízí dělníky k sjednocení v proletářskou, samostatnou, třídní stranu, ale *všechny* uvedené strany jsou *neproletářské*.

Vezměme si hlavní zásadu našich narodníků. Jejich názor, že zrušení soukromého vlastnictví půdy a její rozdělení rovným dílem znamená socialismus nebo „socializaci“, není nic jiného než mylný a *buržoazní* názor. Marx dávno dokázal, že radikální *buržoazní* národohospodáři^[146] mohou požadovat a požadovali zrušení soukromého vlastnictví půdy¹²⁰. To je *buržoazní* přeměna, která *rozšiřuje* sféru působnosti kapitalismu. Podporujeme rolníky jako *buržoazní* demokracii v jejich boji o půdu a za svobodu proti feudálním statkářům.

Jednota proletářské organizace námezdních dělníků s maloburžoazní rolnickou demokracií je však hrubým porušením velikého hesla marxismu. Pokusy o takovou jednotu by dělnické hnutí velmi poškodily a pokaždé by rychle ztroskotaly.

Dějiny Ruska (léta 1905—1906—1907) dokázaly, že narodníci nemají a ani nemohou mít žádnou jinou masovou, třídní oporu než levicově orientované rolníky.

To znamená, že se likvidátoři a ti dělníci, kteří jdou

za nimi, odchýlili od marxismu, sešli z *třídní* cesty a nastoupili cestu nestranické jednoty námezdních dělníků s maloburžoazní stranou. Neboť *nestranické* sjednocení spočívá právě v tom, že dělník je vyzván: Nestarej se o to, kde je proletářská a kde maloburžoazní strana, a dej každému stejně!*

Masy „nedovedou rozeznat, v čem je podstata věci“, napsal G. R. v 9. čísle listu Novaja rabočaja gazeta. Proto potřebujeme náš starý, osvědčený, marxistický list, abychom *zvyšovali uvědomění* „nerozeznávajících“ mas, abychom jim *pomáhali* rozeznávat a *rozeznat*.

Ale když se G. R. a jemu podobní publicisté odvolávají *proti* organizovanému, marxistickému sjednocení (aniž se vůbec zmiňují o sjednocení dvou stran!), když se odvolávají na „masy, které nedovedou rozeznat, v čem je podstata věci“, znamená to, že *propagují* nepotřebnost strany, že *odpadli* od marxismu, že skrytě prosazují maloburžoazní názory a maloburžoazní politiku.

Takovou politikou dávají likvidátoři za pravdu těm, kteří je označují za likvidátory, tj. za odpadlíky od marxistické organizace a za její rozbíječe.

Jiný argument (viz článek G. R. a stanovisko redakce

* Jak někteří dělníci reagují na tuto bezzásadovou propagandu likvidátorů, si můžeme udělat představu i z této rezoluce, uveřejněné v 21. čísle listu Novaja rabočaja gazeta^[87]:

„Takové řešení (dělit rovným dílem mezi tři listy...) považujeme za nutné a jedině spravedlivé: za prvé proto, že všechny tři listy jako listy dělnické jsou stejně pokutovány a perzekvovány, a za druhé obrovská většina dělníků jak u nás, tak i jinde si ještě neudělala naprosto jasnou představu o zvláštích různých stranických směrů a nemůže se uvědoměle přidat ani k jednomu z nich, ale se stejnými sympatiemi se staví ke všem dohromady.“

Likvidátorský list se ani jednou nepokoušel svým čtenářům vysvětlit, umožnit jim zorientovat se v tom, zda je možné považovat národnický list za dělnický a směřovat jej s marxistickým nebo dokonce likvidátorským. Novaja rabočaja gazeta se raději poddává „živelnosti“ a belhá se za těmi, kteří se neorientovali, jen aby způsobila marxistům „nepříjemnost“.

listu Novaja rabočaja gazeta v 6. čísle)[²⁶] spočívá v tom, že sbírky podle jednotlivých směrů prý maří „jednomyslný odpor proti reakci“, jež perzekvuje dělnický tisk.

Každý uvědomělý dělník po krátkém přemýšlení zjistí, že je to starý liberální argument o tom, že se oddělením demokracie od liberálů maří „jednomyslnost proti reakci“. Je to buržoazní argument, argument veskrze chybný.

Nestranická masa, jež „nedovede“, jak tvrdí likvidátor G. R., „rozeznat, v čem je podstata věci“, se výborně učí na příkladech. Kdo je ještě velmi zaostalý a neuvědomělý, kdo nedovede nebo je líný přemýšlet a „rozeznávat“, ten mávne rukou a řekne: „Já také protestuji, dejme každému stejně.“ Ale kdo *začíná* uvažovat a „rozeznávat“, ten si *kromě toho* půjde poslechnout *diskusi o platformách*, tj. obhajobu názorů každého směru, a když tak bude poslouchat *ty uvědomělejší*, pozvolna se sám něčemu naučí a od lhostejnosti a širokých sympatií se všemi se dostane k jednoznačnému, promyšlenému stanovisku k jednotlivým listům.

Všechny tyto elementární pravdy, které „musí znát a mít na paměti každý dělník“, likvidátoři zapomněli. Svým *plánem* „každému stejně“ likvidátoři dokázali, že jsou *právem* považováni za hlasatele nestranickosti, za odpadlíky od marxismu a zastánce „buržoazního vlivu na proletariát“ (viz jednomyslné usnesení marxistů z ledna 1910[²⁰⁵]).

Marxistická organizace sjednocuje *uvědomělé* dělníky na základě společného programu, společné taktiky, společných usnesení o vztahu k reakci, ke kapitalistům, k demokratické buržoazii (narodníkům) atd. Všechna tato *společná* usnesení — mimo jiné usnesení z let 1908, 1912 a 1913 o nesmyslnosti a zhoubnosti *reformismu* — marxisté hájí a neúnavně plní.

Diskuse (besedy, debaty, spory) o stranách a o společné taktice jsou nutné; bez nich by se masy tříštily; bez nich by *nebylo možné* společné rozhodnutí, a tedy ani akční jednota. Bez nich by se marxistická organizace *dělníků*, kteří „dovedou rozeznat, v čem je podstata věci“, *rozklá-*

dala a buržoazie by mohla snáze působit na zaostalé.

Tím, že nejlepší pitěřští dělníci požadují sbírky pro každý směr zvlášť, sbírky s diskusí o platformách, bojují za marxismus proti zastáncům názoru o nepotřebnosti strany.

Jsme přesvědčeni, že dělníci budou ze všech sil vždy a všude hájit *pouze* marxistický systém sbírek a diskusí, které pomáhají *uvědomovat* masy.

Severnaja pravda, č. 27

3. září 1913

Podepsán V. Iljin

Podle listu Severnaja pravda

TÝDEN PO MASAKRU V DUBLINU

V neděli 7. září (25. srpna podle starého kalendáře) — přesně týden po policejním masakru — svolali dublinští dělníci na protest proti postupu irských kapitalistů a irské policie obrovský tábor lidu.

Tábor lidu se konal v téže ulici (O'Connell Street) a na témž místě, kde se mělo předešlou neděli konat shromáždění, které policie zakázala. Je to historické místo, které je v Dublinu pro tábory lidu jako stvořené a kde se také taková shromáždění nejčastěji konala.

Policie se stáhla. Ulice byly plné dělníků. Byly tu zástupy lidu, a přece vládl naprostý pořádek. „Minulou neděli,“ prohlásil jeden irský řečník, „zde vládl policejní obušek a chyběl rozum, dnes tu vládne rozum bez policejního obušku.“

V Anglii *mají* ústavu, a tak se úřady podruhé neodvážily poslat proti lidu opilé policajty. Byly postaveny tři tribuny, z nichž šest řečníků, mezi nimi i představitelé anglického proletariátu, pranýřovalo zločin proti lidu a vyzývalo dělníky k internacionální jednotě a ke společnému boji.

Jednomyslně byla schválena rezoluce, která požaduje svobodu shromažďování a spolčování a zároveň vznáší požadavek, aby se postup policie z minulé neděle stal okamžitě předmětem vyšetřování, a to pod vedením nestranných osob a se zárukou, že celému vyšetřování bude zajištěna publicita.

V Londýně se konal impozantní tábor lidu na Trafalgarském náměstí. Dostavily se skupiny socialistů a dělníků se svými prapory. Byla tu spousta transparentů s různými aktuálními kresbami a hesly. Zvláště živě reagoval dav na transparent, na němž byl vyobrazen policista mávající rudým praporem s nápisem Mlčet!

Mezi řečníky vynikli Ben Tillett, který dokazoval, že si „liberální“ anglická vláda v ničem nezadá s vládou reakční, a dublinský tajemník svazu kovodělníků Partridge, který podrobně vylíčil hanebné násilnosti policie v Dublinu.

Je poučné, že hlavním heslem londýnského i dublinského tábora lidu byl požadavek svobody spolčování. To je zcela pochopitelné. V Anglii *existují*, všeobecně řečeno, základy politické svobody, *existuje* tam konstituční režim (zřízení). Požadavek dělníků, aby byla zavedena svoboda spolčování, je tam jednou z reform, které jsou naléhavě nutné a za nynějšího konstitučního zřízení zcela dosažitelné (přesně tak, jako je v Rusku dosažitelná dejme tomu dílčí reforma dělnického pojištění)^[68].

Svobodu spolčování potřebují stejně naléhavě dělníci v Anglii i v Rusku. Angličtí dělníci si tedy počínají zcela správně, když razí heslo tolik potřebné politické reformy, neboť velmi dobře vědí, jakým způsobem jí dosáhnout, i to, že je tato reforma v rámci anglické ústavy plně uskutečnitelná (počínají si zrovna tak správně, jako by si správně počínali ruští dělníci, kdyby vznesli dílčí požadavek určitých změn v zákoně o pojištění).

V Rusku však chybějí právě ony všeobecné základy politické svobody, *bez nichž* je požadavek svobody spolčování přímo směšný a stává se jen otřepanou liberální frází, jež vyvolává mezi lidem klamnou představu, že reformistická cesta je u nás možná. V Rusku není možné vést boj za svobodu spolčování — ta je naléhavě nutná jak pro dělníky, tak i pro všechny lid —, *není-li* proti nemohoucímu a lživému reformismu liberálů postaven důsledný demokraticismus dělníků, nezátížených reformistickými iluzemi.

Severnaja pravda, č. 27

3. září 1913;

Naš puť, č. 8

3. září 1913

Podepsán V.

Podle listu Severnaja pravda

Z Á S A D N Í O T Á Ž K Y P O L I T I K Y

LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE A REFORMISMUS

Milionář Salazkin se ve svém projevu na veletrhu v Nižním Novgorodě vyslovil jménem obchodnictva celého Ruska pro rozsáhlé politické reformy. Na třítisícovém shromáždění kovodělníků v Petrohradě utrpěli reformisté rozhodnou porážku, neboť jejich kandidátka získala ve volbách do vedení svazu jenom asi 150 hlasů¹²¹.

Obě tato fakta, jejichž srovnání se bezděčně nabízí, nutí i ty nejméně zásadové lidi, aby si všimli zásadních otázek současné ruské politiky. Spousta lidí ve všech společenských třídách se zajímá o politiku v Rusku, ale jen málokterí si uvědomují význam zásadního pojetí politických otázek. Jen málokterí si uvědomují význam stran, které vždy dávají na tyto otázky promyšlené, přesně formulované a výstižné odpovědi. A protože strany jsou spjaty s určitými třídami, opírají se takové odpovědi o zkušenosti z práce v masách a jsou ověřovány mnoha léty této práce.

Právě takové jsou odpovědi marxistů, kteří zhodnotili systém z 3. června a své úkoly vzhledem k tomuto systému před více než čtyřmi a půl lety*. Celá propast odděluje dělníky, kteří už dlouhá léta svědomitě působí ve všech sférách činnosti v duchu těchto odpovědí, od zmatených intelektuálů, kteří se bojí každé jednoznačné odpovědi a na každém kroku sklouzávají k reformismu a likvidátorství.

Nelze jinak než politovat lidi, kteří při sledování boje marxistů proti likvidátorům odbývají celou věc ubohými

* Viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 339—372. *Red.*

frázemi o škodlivosti sporů, půtek, rozbrojů a frakcionářství... A k těmto lidem patří mnozí „takémarxisté“ a všichni „levicoví“ narodnici!

Liberálové z Reči, zásadoví přívrženci buržoazie a nepřátelé marxismu, nemohli výše uvedená fakta přejít mlčením. V redakčním článku (č. 234^[227]) opakují všechny otřepané ubohé fráze, ale neomezují se jenom na ně.

Liberálové jsou nuceni připustit, že „boj bolševiků proti likvidátorům je veden všude“, že „vnikl do všech pórů dělnického organismu“.

Jak je to možné? Že by to byla pouhá náhoda?

Kdepak...

„Už dávno se projevíly velké zásadní neshody, které koneckonců vyústí v otázku, jak se bude země dál vyvíjet.“

Konečně na to káplí! Marxisté to vysvětlili v prosinci 1908^[231], liberálové to začali chápat v srpnu 1913. Ale raději pozdě než nikdy.

„Je myslitelná,“ pokračuje liberální list, „cesta reformem, nebo reformy jsou možné pouze jako vedlejší produkt hnutí zcela oprostěného od jakékoli omezenosti reformismu“ (citováno z listu Severnaja pravda^[125])? Tak zní otázka.

No právě! Otázka likvidátorství je jenom součástí otázky těch reformistů, kteří neuznávají nutnost pevně organizované strany a odpadávají od marxismu.

Bude však zajímavé podívat se, jak liberálové, tito zásadoví zastánci reformismu, tento reformismus hájí.

„V názoru, že reformy jsou možné pouze jako ‚vedlejší produkt‘, je samozřejmě mnoho metafyziky a fatalismu. Bez reformátorů a bez reformismu nemohou být ani reformy, třebaš jen jako ‚vedlejší produkt‘...“

Tady máte další příklad zlostných slov a pokusu vyhnout se odpovědi! Jakápak metafyzika, když historické zkušenosti, zkušenosti Anglie, Francie, Německa a Ruska, zkušenosti celých nejnovějších dějin lidstva v Evropě i v Asii, dokazují, že skutečné reformy bývaly pouze vedlejším pro-

duktem hnutí zcela oprostěného od omezenosti reformismu.

Jakýpak fatalismus, když tytéž zkušenosti jasně dosvědčují, že největší aktivitu vykazovaly právě ty třídy, které se stavěly proti reformismu.

Nebo že by v počínání dělnické třídy Ruska v prvních letech 20. století bylo možné pozorovat víc „fatalismu“ než v počínání liberálních členů zemstev a buržoazie v poslední třetině 19. století? Zesměšňujete se, páni liberálové!

Cožpak jste opravdu takoví ignoranti, že nevidíte spojitost mezi zájmy buržoazie jako třídy a její snahou omezit se na reformismus, mezi postavením dělnické třídy a její opačnou snahou?

Ba ne, pánové, jste špatní obhájci reformismu jako takového! Nebo že byste snad reformismus v současném Rusku obhajovali lépe?

„Je třeba přiznat,“ pokračuje Reč, „že současná situace, jež ne-jednou dokazovala i těm nejskromnějším reformátorům veškerou marnost jejich námahy, vzbuzuje v lidech myšlenku a zejména pocit, že by měli reformismus odmítat.“

Tu to máme! Vypadá to tedy tak, že se dokonce vy sami jako zásadoví stoupcí reformismu nemůžete odvolat ani na historické zkušenosti, ani na „současnou situaci“ v Rusku. Dokonce i vy musíte přiznat, že tato situace svědčí proti vám!

Jací jste to metafyzikové a fatalisté, pánové, nebo jací jste to zaslepení otroci omezeného, ziskuchtivého, zbabělého peněžního měšce, jestliže v rozporu s historickými zkušenostmi, v rozporu se zkušenostmi ze „současné situace“ dál zaujímáte bezzásadové stanovisko reformismu! Přestože sami v reformy nevěříte, nehájíte ve skutečnosti onu buržoazii, která se snaží obohatit se na cizí účet?

Je pochopitelné, že přední oddíl dělnické třídy Ruska, petrohradští kovodělníci, připravili reformistům a likvidátorům drtivou porážku v jejich vlastních řadách. Podle údajů liberální a reformistické Reči získali reformističtí likvidá-

toři z 2000 hlasů pouhých 150, tj. sedm a půl hlasu ze sta. Cožpak to znovu a znovu nedokazuje — po volbách dělnických poslanců do IV. dумы, po historii vzniku dělnického tisku v Pitěru a Moskvě —, že likvidátoři nejsou nic jiného než zmatení a napůl liberální intelektuálové, že masы uvědomělych dělníků je rázně a rozhodně odsoudily a odmítly?

Severnaja pravda, č. 28

4. září 1913;

Naš puť, č. 9

4. září 1913

Podepsán V. I.

Podle textu listu

Severnaja pravda

porovnaného s textem

listu Naš puť

LIBERÁLOVÉ A DEMOKRATÉ V OTÁZCE JAZYKA

V tisku se nejednou psalo o zprávě kavkazského místodržitele^[29], která se vyznačuje nikoli krajní reakčností, nýbrž nesmělým „liberalismem“. Místodržitel se mimo jiné vyslovuje proti umělé rusifikaci, tj. proti porušování neruských národů. Na Kavkaze se příslušníci neruských národů a národností *sami* snaží, aby se děti naučily rusky, například v arménských církevních školách, kde se ruština vyučuje jako nepovinný předmět.

Russkoje slovo^[24a] (č. 198) jako jeden z nejrozšířenějších liberálních listů v Rusku z toho oprávněně vyvozuje, že nepřátelský poměr k ruštině v Rusku „pramení výlučně“ z „umělého“ (bylo třeba říci: násilného) zavádění ruštiny.

„O osud ruštiny se není třeba strachovat. Ta si sama získá uznání v celém Rusku,“ píše list. To je pravda, neboť potřeby hospodářského styku vždy donutí národy a národnosti žijící v jednom státě (dokud budou chtít žít společně), aby se učily jazyku většiny. Čím demokratičtější zřízení bude v Rusku, tím mocněji, rychleji a šřeji se rozvine kapitalismus, tím naléhavěji budou potřeby hospodářského styku pobízet různé národy, aby se učily jazyku, který je pro vzájemné obchodní styky nejpříhodnější.

Avšak liberální tisk má napilno, aby vyvrátil sám sebe a dokázal svou liberální nedůslednost.

„Sotva se dokonce i mezi odpůrci porušování najde někdo,“ píše Russkoje slovo, „kdo by měl námitky proti tomu, že v tak obrovském státě jako Rusko musí být jeden celostátní jazyk a že takovým jazykem... může být jedině ruština.“

Logika postavená na hlavu! Malé Švýcarsko neztrácí,

nýbrž získává tím, že tam není *jeden* celostátní jazyk, nýbrž hned tři: němčina, francouzština a italština. Ve Švýcarsku tvoří 70 % obyvatel Němci (v Rusku je 43 % Velkorusů), 22 % Francouzi (v Rusku je 17 % Ukrajinců) a 7 % Italové (v Rusku je 6 % Poláků a 4,5 % Bělorusů). Jestliže Italové ve Švýcarsku často mluví ve společném parlamentě francouzsky, nedělají to pod nátlakem nějakého barbarského policejního zákona (takový zákon ve Švýcarsku neexistuje), nýbrž jednoduše proto, že civilizovaní občané demokratického státu sami dávají přednost jazyku, kterému rozumí většina. Francouzština nevzbuzuje u Italů pocit nenávisti, neboť je to jazyk svobodného, civilizovaného národa, jazyk, který není vnucován odpornými policejními metodami.

Proč tedy „obrovské“ Rusko, národnostně mnohem pestřejší a strašlivě zaostalé, musí *brzdit* svůj rozvoj tím, že bude zachovávat nějaké výsady pro jeden jazyk? Nemělo by to být naopak, páni liberálové? Nemělo by Rusko, chce-li dohnat Evropu, se všemi výsadami co nejrychleji, co nejúplněji a co nejrozhodněji skoncovat?

Jestliže odpadnou všechny výsady, jestliže přestane vnucování jednoho jazyka, naučí se všichni Slované snadno a rychle se dorozumívat a nebudou se lekat „hrozně“ myšlenky, že se ve společném parlamentě bude mluvit různými jazyky. Potřeby hospodářského styku samy *určí* ten jazyk příslušné země, jehož znalost bude pro většinu v zájmu obchodních styků *výhodná*. A tato volba bude tím spolehlivější, že o ní rozhodne dobrovolně obyvatelstvo různých národů, tím rychlejší a rozsáhlejší, čím důslednější bude demokratismus a čím rychleji se bude v důsledku toho rozvíjet kapitalismus.

Jako na všechny politické otázky pohlížejí liberálové i na otázku jazyka jako pokrytečtí prospěcháři, kteří podávají jednu ruku (veřejně) demokracii a druhou ruku (za zády) feudálům a policii. Jsme proti výsadám, křičí liberál, ale za zády si u feudálů vyjednává hned tu, hned onu výsadu.

Takový je *každý* liberálně buržoazní nacionalismus — nejen velkoruský (ten je vzhledem k svému násilnictví a spřízněnosti s pány Puriškeviči ze všech nejhorší), ale i polský, židovský, ukrajinský, gruzínský a kterýkoli jiný. Buržoazie *všech* národů jak v Rakousku, tak i v Rusku pod heslem „národní kultury“ *ve skutečnosti* tříští dělníky, oslabuje demokracii a zaprodává feudálům práva a svobodu lidu.

Heslem dělnické demokracie není „národní kultura“, nýbrž internacionální kultura demokratismu a celosvětového dělnického hnutí. Aťsi buržoazie klame lid nejrůznějšími „pozitivními“ národnostními programy. Uvědomělý dělník jí odpoví: Existuje jen jedno řešení národnostní otázky (pokud je její řešení ve světě kapitalismu, ve světě zisku, rozepří a vykořisťování vůbec možné) a tímto řešením je důsledný demokratismus.

Důkazy: v západní Evropě Švýcarsko jako země staré kultury a ve východní Evropě Finsko jako země mladé kultury.

Národnostní program dělnické demokracie požaduje: nepřipustit vůbec žádné výsady pro žádný národ, pro žádný jazyk; otázku politického sebeurčení národů, tj. jejich oddělení od státu, řešit zcela svobodnou, demokratickou cestou; vydat celostátní zákon, který by jakékoli opatření (v rámci země, města, obce apod.) zajišťující výsadní postavení jednoho národa a porušující rovnoprávnost národů nebo práva národnostní menšiny prohlašoval za nezákonné a neplatné, přičemž by každý občan příslušného státu měl právo požadovat, aby takové opatření bylo zrušeno jako protiústavní a aby byl trestně stíhán každý, kdo by je začal uplatňovat v praxi.

Proti národnostním třenicím různých buržoazních stran v jazykových otázkách atd. klade dělnická demokracie požadavek bezpodmínečné jednoty a úplného semknutí dělníků *bez rozdílu* národnosti ve *všech* dělnických organizacích — odborových, družstevních, spotřebních, vzdělá-

vacích a všech ostatních — jako protiváhy jakéhokoli buržoazního nacionalismu. Jenom taková jednota a takové semknutí mohou uhájit demokracii, uhájit zájmy dělníků proti kapitálu, který se již stal a čím dál víc se stává mezinárodním, uhájit zájmy vývoje lidstva k novému způsobu života bez jakýchkoli výsad a jakéhokoli vykořisťování.

Severnaja pravda, č. 29
5. září 1913;
Naš put', č. 12
7. září 1913
Podepsán V. I.

Podle textu listu
Severnaja pravda
porovnaného s textem
listu Naš put'

I

Je známo, že výdělky továrních dělníků v celém Rusku značně vyletěly nahoru právě v roce 1905 a po něm. Podle zpráv továrních inspektorů^[257] byl průměrný výdělek továrního dělníka v Rusku v pětiletí 1901—1905 přesně 206 rublů, kdežto v dalším pětiletí 1906—1910 již 238 rublů.

V Moskevské gubernii jsou výdělky dělníků o něco nižší, než je celoruský průměr. V letech 1901—1905 to bylo 201 rublů, jak uvádí statistika továrního inspektora Kozmi-nycha-Lanina, a v dalších čtyřech letech 1906—1909 235 rublů.

To znamená, že díky roku 1905 stouply výdělky moskevských dělníků průměrně o 34 rublů na jednoho dělníka, tj. téměř o 17 %. Je-li podle našeho předpokladu v Moskevské gubernii 300—350 tisíc továrních dělníků, znamená to pro všechny dělníky zisk *kolem 11 miliónů rublů ročně*.

Vidíme, že oběti, jež přinesli dělníci ve stávkách roku 1905, byly vyváženy podstatným zlepšením hospodářského postavení dělníků.

A ačkoli po vítězství systému z 3. června, tj. kontrarevolučního (protirevolučního) systému, byla celá řada dělnických vymožeností odbourána, přece jenom se kapitálu nepodařilo stlačit výdělky na dřívější nízkou úroveň. V Moskevské gubernii se výdělky dělníků v letech 1901 až 1905 pohybovaly kolem 200 rublů ročně; v jednotlivých letech kolísaly mezi 197 rubly (rok 1902) a 203 rubly (rok 1905). V roce 1906, kdy se poprvé projevil výsledek roku 1905, stouply výdělky na 228 rublů, v roce 1907 na 237 rublů, v roce 1908 nepatrně klesly (236,50 rublu) a v roce 1909 opět dosáhly 237 rublů.

Tato čísla ukazují, že by dělníci bez toho, co si vymohli v letech 1905—1906, třeři nevýslovnou bídu, neboť životní náklady v posledním desetiletí neustále stoupaly.

I I

Výdělek dělníků ve velkých továrnách Moskevské gubernie bývá zpravidla vyšší než v malých. Například textilní dělníci, kterých je 68 %, tj. přes dvě třetiny celkového počtu továrních dělníků naší gubernie, měli v roce 1909 tento průměrný roční výdělek:

V továrnách	Rublů	v %
s více než 1000 dělníků	219	100
s 501—1000 dělníků	204	93
s 101— 500 dělníků	197	90
s 51— 100 dělníků	188	86
s 21— 50 dělníků	192	88
s 20 a méně dělníků	164	75
<i>Celkem</i>		
	211	96

Čím větší je továrna, tím vyšší je výdělek dělníků. U kovodělníků vidíme totéž. Ve velké továrně je pro dělníky snazší se sjednocovat a čelit kapitálu i společně prosazovat své požadavky. Chtějí-li dělníci malých továren a dílen dohnat své soudruhy, kteří jsou na tom lépe, musí se usilovněji sdružovat v organizace (odborové, vzdělávací, družstevní a jiné) a těsněji se stmelovat kolem svého dělnického listu.

Ve velkých továrnách, kde jsou dělníci semknutější, se dají snadněji organizovat i stávky dělníků a mají i větší úspěch. Do stávkového hnutí v letech 1905 a 1906 byly více zapojeny velké továrny než malé.

Z toho vidíme, že dělníci největších továren *vyzískali* stávkami v těchto letech *více* než dělníci malých podniků.

Porovnejme údaje o dělnících všech výrobních odvětví v Moskevské gubernii:

Továrny podle počtu dělníků	Průměrný roční výdělek jednoho dělníka		
	V letech 1901—1905	V letech 1906—1909	Zvýšení v rublech
Nad 1000 dělníků	196	234	+ 38
501—1000 dělníků	186	231	+ 45
101— 500 dělníků	211	238	+ 27
51— 100 dělníků	215	240	+ 25
21— 50 dělníků	216	241	+ 25
20 a méně dělníků	193	207	+ 14
<i>Celkem</i>	201	235	+ 34

V souvislosti s těmito čísly je třeba vysvětlit především výjimku (zdánlivou) z výše uvedeného pravidla, podle něhož jsou výdělky ve velkých továrnách vyšší než v malých. Je to tím, že kovodělníci, typografové a příslušníci některých dalších profesí vydělávají mnohem víc než textiláci (360 nebo 310 rublů ve srovnání s 211 rubly apod.). Avšak v největších továrnách je *podíl* textiláků na celkovém počtu dělníků mnohem vyšší než ve středních a malých továrnách. Tak vzniká zdánlivá výjimka, jako by ve středních a malých továrnách byly výdělky vyšší než ve velkých.

Jaký závěr tedy vyplývá z toho, že se po roce 1905 výdělky ve velkých i malých továrnách zvýšily?

Ve velkých továrnách (500 a více dělníků) činí toto zvýšení asi 40 rublů ročně, tj. asi 20 kopějek na rubl.

Ve středních a malých továrnách s 21 až 500 dělníků činí zvýšení kolem 25 rublů, tj. asi 12 kopějek na rubl.

V nejmenších továrnách (20 a méně dělníků) činí zvýšení pouhých 14 rublů, tj. 7—8 kopějek na rubl.

Rozhodnějším a solidárnějším stávkovým bojem si tedy dělníci ve velkých továrnách vymohli větší zvýšení mezd. Řekli jsme již, že budou-li se dělníci malých továren organizovat, mohou v tomto směru dosáhnout stejných úspěchů jako dělníci velkých továren.

Dělníci si stávkovým bojem v roce 1905 vydobyli nejen zvýšení svých mezd. Kromě toho se změnilo k lepšímu celkové postavení dělníka.

Toto zlepšení v postavení dělníků se sice nedá přesně vyčíslit, ale každý dělník je v letech 1905—1906 dobře pochopil a pocítil.

Údaje továrního inspektora Kozminycha-Lanina umožňují pouze určit, jaký vliv měl pátý rok na *pokutování* dělníků. Pokutováním dělníků si kapitalista osobuje úlohu soudce. Proto je s pokutami vždy spojena zvláště velká zvůle vůči dělníkům a někdy i vyslovené šikanování dělníků. Je přirozené, že dělníci vždy požadují, aby byly pokuty *zrušeny* a kapitalistům odňato právo rozhodovat o vlastních záležitostech dělníků.

Následují údaje o pokutování všech dělníků Moskevské gubernie v jednotlivých letech:

Rok	Pokuty v kopějkách průměrně na 1 dělníka
1901	30
1902	27
1903	27
1904	29
1905	17
1906	12
1907	15
1908	18
1909	21

Vidíme, jak úspěšně „zredukovali“ dělníci pokuty. Před rokem 1905 připadalo na jednoho dělníka 27—30 kopějek pokut.

Přichází rok 1905. Pokuty rázem klesají téměř na polovinu: na 17 kopějek. V roce 1906 se výsledky roku 1905 projevují ještě výrazněji: pokuty klesají na 12 kopějek.

Revoluce končí. Kapitalisté zvedají hlavu. Pokuty se opět zvyšují: na 15—18—21 kopějek.

Ale ani v roce 1909 — a to byl rok největší a nejdelší stagnace — se kapitalistům nedaří zvýšit pokuty na dřívější, skandální úroveň. Ať se kapitalista sebevíc hrbí před Puriš-kevičem, přece jenom se oběma „milým přítelíčkům“ nedaří vrátit se do starých zlatých časů: *to už není ten dělník, který v Rusku býval*. Dělník v Rusku se už leccemus naučil!

Srovnáme-li výši pokut s výší výdělků dělníků — a takové srovnání je nutné, neboť platit dvacet kopějek z vydělaného rublu nebo z půldruhého rublu není jedno a totéž —, ukáže se vítězství dělníků v roce 1905 ještě výrazněji.

Průměrně museli dělníci z každých vydělaných 100 rublů zaplatit ročně na pokutách v kopějkách:

Roku 1901	15	Roku 1906	5
1902	14	1907	6
1903	13	1908	8
1904	14	1909	9
1905	9		

Záslouhou roku 1905 dosáhli tedy dělníci Moskevské gubernie snížení skandálních pokut *na třetinu*. A dosáhnou i jejich úplného zrušení.

IV

Na závěr se jen krátce zastavíme u otázky, jakou část výdělku dostávají moskevští dělníci v hotovosti.

Situace moskevských dělníků je v tomto směru těžká. V roce 1909 dostali na mzdách celkem 73 miliónů rublů; z toho 61,5 miliónu rublů, tj. 84,2 %, v hotovosti. Téměř desetina mzdy, 7,2 miliónu rublů, byla vydána v potravinách a ve zboží z továrních prodejen. Tato forma mzdy přivádí dělníky do nevolnické závislosti na zaměstnavatelích a přináší zaměstnavatelům „nadzisk“.

Zvlášt špatné je v tomto směru postavení dělníků v bavlnářském průmyslu: víc než pětinu výdělku (5,9 miliónu rublů z 28,8 miliónu) dostali v potravinách. Kdyby si dělníci vymohli založení svobodných dělnických družstev, nejenže by si otroci kapitálu ušetřili statisíce rublů, ale odpadla by i polonevolnická závislost na prodejnách *majitele závodu*.

Dále, 3 3/4 miliónu rublů (5 %) strhli zaměstnavatelé dělníkům ze mzdy jako úhradu za zboží odebrané v prodejnách spotřebních družstev a jiných. A konečně 680 000 rublů (0,9 %) mezd připadlo na stravování dělníků v továrnách.

Tento druh mzdy, který odsuzuje dělníka k tisícovým formám osobní závislosti nevolnického charakteru, se udržel výrazněji v továrnách na zpracovávání hedvábí a lnu, jakož i v továrnách na zpracovávání potravin a živočišných produktů.

Pokud jde o vliv roku 1905 na formy mezd, nedosáhlo se téměř žádných zlepšení. Uvádíme údaje od roku 1901:

Rok	Celkový výdělek dělníků (v miliónech rublů)	Z toho vyplaceno (v %)			
		v hotovosti	ve zboží z továrních prodejen	ve zboží ze spotřebních družstev	výdejem stravy v továrnách
1901	53	81,4	8,9	7,3	2,4
1902	54	81,5	9,1	7	2,4
1903	57	83	8,3	6,6	2,1
1904	55	82,7	9	6,5	1,8
1905	57	82,8	9,2	6,5	1,5
1906	64	85,1	7,6	5,8	1,5
1907	71	83,8	9,4	5,3	1,5
1908	73	82,9	10,4	5,2	1,5
1909	73	84,2	9,8	5,1	0,9

Po roce 1905 se výplata mzdy v hotovosti zvýšila jen velmi nepatrně. Zrovna tak málo byl omezen systém stravování dělníků v továrnách. Naproti tomu se výplata

mzdy ve formě zboží z továrních prodejen dokonce poněkud zvětšila.

Zkrátka a dobře, situace zůstala stejně špatná jako předtím. Moskevští dělníci se budou muset domáhat výplaty mezd v hotovosti a bojovat za nahrazení továrních prodejen svobodnými dělnickými spotřebními družstvy.

*Naš put, č. 13 a 14
8. a 10. září 1913
Podepsán V. Iljin*

Podle listu Naš put

PÁNI BURŽOOVÉ O „PRACOVNÍM“ ZEMĚDĚLSTVÍ

Na zemědělském sjezdu v Kyjevě, před tisícem statkářů z celého Ruska, přednesl pan profesor Kosinskij první referát^[50], v němž dokazoval, že v zemědělství vítězí „pracovní hospodářství“.

Otázka „pracovního“ hospodářství je pro objasnění kapitalistických vztahů v zemědělství jednou z nejdůležitějších. Navíc existuje v Rusku buržoazní strana narodníků (včetně „levicových“), která se snaží přesvědčit dělníky, že je socialistická, neboť horuje nejvíc právě pro „pracovní“ hospodářství. Proto je nutné, aby si každý uvědomělý dělník ujasnil, co je „pracovní“ hospodářství.

Buržoazní pan profesor Kosinskij bez jakýchkoli údajů tvrdil, že se rolnické hospodářství rozmáhá, kdežto velká hospodářství, vykořisťující námezdní práci, se rozpadají a přicházejí na mizinu. Přitom pan profesor

„rozděloval tři druhy rolnického hospodářství: 1. parcelové (trpasličí), kdy rolník pracuje někde v továrně, kdežto doma, na vesnici, má jen chalupu a zahradu, jejímž obděláváním si tak trochu zvyšuje své příjmy; 2. vyživovací, kdy rolník má sice větší množství půdy, ale její obdělávání nestačí k uspokojování všech potřeb rodiny; proto část členů rodiny pracuje jinde; 3. pracovní — ryze rolnická hospodářství, v nichž pracuje celá rodina. Agrární evoluce (vývoj) směřuje k zániku vyživovacích hospodářství a k jejich vytlačování pracovními a parcelovými hospodářstvími. Budoucnost patří hlavně pracovním hospodářstvím. Jejich průměrná výměra se podle ruských měřitek pohybuje kolem 50 děsjatin. Vítězství pracovního hospodářství není vůbec provázáno proletarizací vesnice“ (Kijevskaja mysl, č. 242).

Tady máte základy buržoazní teorie „pracovního“ zemědělství, kterou převzali narodníci. Každý dělník, který

se alespoň trochu vyzná v politické ekonomii, rázem postřehne, že parcelovými neboli trpasličími nazývá pan buržoa *proletářská* hospodářství, hospodářství zemědělských nádeníků, „hospodářství“ *námezdních* dělníků.

„Vyživovacími“ nazývá zřejmě drobná rolnická hospodářství, která neprodukují převážně pro směnu, pro trh, nýbrž mají naturální charakter (slouží k obživě). Protože náš nechápavý buržoazní profesor přiznává vytlačování těchto hospodářství, přiznává tak vítězství kapitalismu, růst směny a vytlačování drobných hospodářství. Ale *jakými* hospodářstvími jsou vytlačována? Za prvé proletářskými. Právě tomu se říká proletarizace, nechápavý pane profesore! Za druhé „pracovními“ hospodářstvími s průměrnou výměrou kolem 50 děsjatin.

Nezbývá mi než nechápavému profesorovi a jeho eserským (narodnickým) žákům dokázat, že „pracovní“ hospodářství jsou právě hospodářství *maloburžoazní, kapitalistická*.

Jaký je hlavní znak kapitalismu? Používání námezdní práce. Naši profesori a eseri by si už konečně měli tuto pravdu zapamatovat.

Co nám vlastně říká evropská vědecká statistika o námezdní práci v rolnickém hospodářství? Říká, že nejen hospodářství o výměře 50 děsjatin, ale ani hospodářství *nad 10 hektarů* (hektar se rovná přibližně děsjatině) se *ve většině případů* bez námezdní práce neobejdou!

Německo. Poslední soupis z roku 1907^[326]. Hospodářství s 10—20 hektary je 412 741. Zaměstnávají 711 867 námezdních dělníků. Dokonce i hospodářství s 5—10 hektary, kterých je 652 798, zaměstnávají 487 704 námezdních dělníků. To jinými slovy znamená, že počet námezdních dělníků dokonce i zde přesahuje polovinu počtu hospodářství. Přitom každý ví, že si drobní rolníci v obrovské většině případů drží nanejvýš jednoho námezdního dělníka.

Rakousko. Poslední soupis z roku 1902^[327]. Hospodářství s 10—20 hektary je 242 293. Z nich zaměstnává námezdní dělníky *většina* — 142 272, tj. téměř tři pětiny. Dodejme,

že ve vývoji kapitalismu je Rakousko mnohem víc pozadu než Německo. V celém rakouském zemědělství je procento námezdních dělníků *poloviční* (14 %) než v německém (30 %).

Švýcarsko. Poslední soupis z roku 1905. Hospodářství s 10—15 hektary je 19 641. Z toho námezdní dělníky zaměstnává 11 148 hospodářství, tj. *většina*. Z hospodářství s 5—10 hektary zaměstnává námezdní dělníky asi 36 % hospodářství ve Švýcarsku a 33 % hospodářství v Rakousku.

Z toho je možné udělat si představu o bezmezném ignorantství nebo krajní nesvědomitosti tohoto buržoazního profesora, za nímž se motají narodníci a který *popírá* proletarizaci vesnice, třebaže *přiznává*, že „vyživovací“ hospodářství jsou vytlačována za prvé proletářskými a za druhé „pracovními“, jak tímto lichotivým slůvkem nazývá hospodářství s námezdními dělníky!

Každý, kdo vychvaluje úspěchy „pracovního“ zemědělství za kapitalismu (tedy i naši levicoví narodníci), je buržoa, který klame dělníky. Toto klamání spočívá za prvé v přikrášlování buržoazie. Vykořisťovatel námezdní práce je nazýván „pracujícím“ hospodářem! Za druhé klamání spočívá v zastírání propasti mezi obrovskou masou proletářských a mizivou menšinou kapitalistických hospodářství.

Zájmy buržoazie vyžadují přikrášlování kapitalismu a zastírání třídní propasti. Zájmy proletariátu vyžadují, aby kapitalismus a vykořisťování námezdní práce byly odhalovány a masám ukazována celá hloubka třídní propasti.

Uvedeme stručné údaje o třídní propasti v německém zemědělství podle soupisu z roku 1907. Celkem je tam 5,7 miliónu hospodářství. Z toho 3,4 miliónu proletářských (do 2 hektarů půdy). Obrovskou většinu těchto „hospodářů“ tvoří *námezdní dělníci* s kouskem půdy.

Po nich následují drobná hospodářství (1 milión hospodářství se 2—5 hektary). To jsou nejchudší rolníci. Z nich necelá polovina (495 000) patří k samostatným zemědělcům

bez vedlejší v ýd ělečné činnosti. V ětšina se bez vedlejší v ýd ělečné činnosti, tj. bez prodeje své pracovní síly, neobejde. Pro tyto rolníky není těžké přimknout se k proletariátu.

Spojme je dohromady do *první skupiny*: hospodářství proletářská a malorolnická.

Druhá skupina: hospodářství středních rolníků (5—10 hektarů). Mezi nimi, jak jsme viděli, je dost těch, která vykořisťují námezdní dělníky. Střední rolník je maloburžoaz, který kolísá mezi proletariátem a buržoazií.

Třetí skupinu tvoří zbývající hospodářství, tj. kapitalisté (20 a více hektarů) a velcí rolníci (10—20 hektarů). Viděli jsme, že velcí rolníci *většinou* vykořisťují námezdní dělníky.

Takže první skupinu tvoří proletářská a malorolnická hospodářství; druhou hospodářství středních rolníků a třetí hospodářství velkých rolníků a ryze kapitalistická hospodářství. Podívejte se, kolik půdy a dobytka mají tyto skupiny:

Skupiny	Počet hospodářství (v miliónech)	Mají (v miliónech)			Strojů
		Dělníků	Půdy (v hektarech)	Dobytka (v přepočtu na hovězí)	
První	4,4	7,3	5	7	0,2
Druhá	0,6	2,5	4,6	5,1	0,4
Třetí	0,7	5,4	22,2	17,3	1,2
<i>Celkem</i>	5,7	15,2	31,8	29,4	1,8

Tady máte obraz současného zemědělství, ne tak, jak je vykreslují profesori nebo narodníci, nýbrž tak, jak ve skutečnosti vypadá. *Většina* půdy, dobytka a strojů je v rukou nepatrné menšiny (necelé osminy — 0,7 z 5,7) kapitalistů a zburžoaznělých rolníků. U *obrovské masy* „hospodářů“ (4,4 miliónu z 5,7) připadají na jedno hospodářství méně než dva dělníci, necelé dvě desjetiny a necelé dva kusy dobytka. To jsou žebráci. Jejich podíl na celkové země-

dělské výrobě je mizivý. Kdo jim slibuje možnost záchrany za kapitalismu, ten je vodí za nos.

Srovnajte produktivitu práce v různých skupinách (tj. kolik dělníků připadá na 1 děšjatinu půdy a na 1 kus dobytka) a uvidíte, jak primitivně je práce v drobném hospodářství rozptylována a jak se touto prací mrhá. Naproti tomu kapitalisté mají téměř všechny stroje a vysokou produktivitu práce.

Srovnajte počet kusů dobytka s množstvím půdy (včetně luk, pastvin aj.) v různých skupinách. Uvidíte hladový dobytek v drobném hospodářství a kapitalistickou „prosperitu“ u nepočetné horní vrstvy.

Marxisté hájí zájmy mas, když rolníkům řkají, že jedinou záchranou pro ně je přidat se k proletářskému boji. Buržoazní profesori a narodnici klamou masy báhorkami o drobném „pracovním“ zemědělství za kapitalismu.

Naš puť, č. 15
11. září 1913;
Pravda truda, č. 4
14. září 1913
Podepsán V. Iljin

Podle listu Pravda truda

Ve středu 17. září (4. září podle starého kalendáře) zemřel v Londýně vůdce anglických sociálních demokratů soudruh Harry Quelch. Organizace anglických sociálních demokratů byla založena v roce 1884 pod názvem Sociálně demokratická federace. Od roku 1909 se začala nazývat Sociálně demokratická strana a od roku 1911, kdy se k ní připojily některé samostatně působící socialistické skupiny, Britská socialistická strana.

Harry Quelch patřil k neaktivnějším a nejoddanějším činitelům anglické sociální demokracie. Působil nejen v sociálně demokratické stranické organizaci, ale i v odborové organizaci dělnické třídy. Londýnská sekce odborového svazu typografů ho několikrát zvolila za svého předsedu. Byl též předsedou byra londýnské odborové rady (Trades Council).

Quelch byl redaktorem ústředního orgánu anglických sociálních demokratů týdeníku Justice¹²³, jakož i stranického měsíčníku Social-Democrat¹²⁴.

Quelch se velmi aktivně účastnil veškeré činnosti anglické sociální demokracie a pravidelně řečnil na schůzích strany i na veřejných shromážděních. Nejednou zastupoval anglickou sociální demokracii na mezinárodních kongresech i v mezinárodním socialistickém byru. Mimochodem, na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu proti němu zakročila württemberská vláda — *vypověděla* ho ze Stuttgartu (bez soudu, na policejní příkaz jako cizince) za to, že na veřejném shromáždění nazval haagskou konferenci „a thieves' supper“ (doslova: banket zlodějů).

Když bylo druhý den po Quelchově vypovězení zahájeno zasedání kongresu, ponechali angličtí delegáti židli, na které Quelch sedával, volnou a pověsili na ni nápis: „Zde seděl Harry Quelch, kterého württemberská vláda včera vypověděla^[315].“

Jihoněmci se často honosí svou nenávisť k Prušákům, k jejich komisnímu, byrokratickému a policejnímu duchu, ale jde-li o proletáře socialistu, sami si počínají jako nejhorší Prušáci.

Historické podmínky pro činnost anglické sociální demokracie, jejímž vůdcem Quelch byl, jsou zcela zvláštní. V nejvyspělejší zemi kapitalismu a politické svobody se anglické buržoazii v 19. století (která se již v 17. století vypořádala s absolutní monarchií dosti demokratickým způsobem) podařilo *rozštěpit* anglické dělnické hnutí. V polovině 19. století zaujímal Anglie na světovém trhu téměř neomezené monopolní postavení. To zajistilo anglickému kapitálu pohádkové zisky: nějaký ten drobeček z těchto zisků bylo možné přenechat dělnické aristokracii — kvalifikovaným továrním dělníkům.

Tato dělnická aristokracie, která tehdy dosahovala slušných výdělků, se uzavřela do úzkých, prospěchářsky cechářských spolků, oddělila se od proletariátu a postavila se v politice na stranu liberální buržoazie. Dodnes snad nikde na světě není mezi vyspělými dělníky tolik liberálů jako v Anglii.

V poslední čtvrtině 19. století se však situace začala měnit. Amerika, Německo atd. narušily monopol Anglie. Ekonomický základ omezeného, maloměšťáckého trade-unionismu a liberalismu mezi anglickými dělníky je rozbit. Socialismus v Anglii znovu zvedá hlavu, proniká mezi masy a nezadržitelně se vzmáhá *i přes* rozbuječný oportunistus anglické kvazisocialistické inteligence.

Quelch stál v prvních řadách těch, kdo v anglickém dělnickém hnutí důsledně a s přesvědčením bojovali proti oportunistu a liberální dělnické politice. Odtrženost od

mas ovšem lecky zanechala na anglických sociálních demokratech určité stopy sektářství. Vůdce a zakladatel anglické sociální demokracie Hyndman to dokonce dopracoval až k šovinismu. Ale sociálně demokratická strana se mu postavila na odpor, a tak v celé Anglii *jedině* britští sociální demokraté vedli celá desetiletí systematickou propagandu a agitaci v marxistickém duchu. Nehynoucí historickou zásluhu na tom má Quelch a jeho spolupracovníci. Činnost marxisty Quelche se plně zúročí v nejbližších letech anglického dělnického hnutí.

Na závěr se nelze nezmínit o tom, jaké sympatie choval Quelch k ruským sociálním demokratům a jakou pomoc jim poskytoval. Před jedenácti lety se měl ruský sociálně demokratický list¹⁸⁵ tisknout v Londýně. Angličtí sociální demokraté v čele s Quelchem velmi ochotně nabídli svou tiskárnu. Sám Quelch se kvůli tomu musel „uskrovnit“: v tiskárně mu tenkou prkennou přepážkou oddělili malý koutek jako redakční místnost. Vešel se tam jenom malý psací stůl s poličkou knih nad ním a židle. Když pisatel těchto řádků navštěvoval Quelche v této „redakční místnosti“, místo pro druhou židli už tam nebylo...

Pravda truda, č. 1
11. září 1913;
Naš put, č. 16
12. září 1913
Podepsán V. I.

Podle listu Pravda truda

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

OSNOVA ČLÁNKU
TŘI ZDROJE
A TŘI SOUČÁSTI
MARXISMU* [134]

Socialismus, jeho obsah

(protest a boj *utlačovaných* tříd proti systému útlaku).

Utopický socialismus.

Vývoj Francie v důsledku celé řady historických příčin nejzřetelněji ukázal hybné síly vývoje: **třídní boj**.

Politika se z chaosu a klamu stala vědou, je možná *kontrola* etc.

Organisierte Massenbewe-
gung** : osvobození
dělníků je dílem dělníků
samých.

Socialismus se z utopického stal vědeckým, převzal teorii **třídního boje**.

Úhelný kámen politiky marxismu.

ΣΣ Ucelené filozofické nazírání na svět.

Rozbor ekonomického zřízení, zjištění příčin námezdního otroctví a zákonů vývoje kapitalismu.

Třídní boj jako prostředek k nalezení východiska.

Σ = učení proletariátu.

Napsáno v březnu 1913

Poprvé otištěno roku 1959

v časopise Voprosy istorii KPSS,

č. 4

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 64–71. *Red.*

** Organizované masové hnutí. *Red.*

OSNOVY K PŘEDNÁŠCE O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE* [133]

1

Úvod. Aktuálnost národnostní otázky. Výbojnost nacionalistické reakce. Národnostní otázka u socialistických stran.

I (A)

1. Středověký partikularismus. Dialekty — $n + 1$. Lidový jazyk a latina.
2. Hospodářské a demokratické potřeby národního státu.
3. Demokratický centralismus jako obecný typ „normálních“ států.
Centralismus *versus* místní samospráva.
„Národní stát“

$$+ \text{„teorie“} \left\{ \begin{array}{l} \alpha - \beta \\ (1) - (5) \end{array} \right.$$

(B)

Požadavek sebeurčení národů, jeho význam a nutnost.

4. Všeobecně demokratický a historicky ruský.
(Teze § 1 — 2)
(a) — (d)*)
5. Jeho smysl. Teze § 3—§ 4.
6. Příklad Norska.

(C)

7. Rovnoprávnost národů a národnostní výsady.
8. *Státní jazyk.* Švýcarsko *versus* Rusko.

* Viz tento svazek, s. 338—348. *Red.*

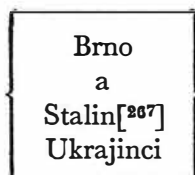
9. Teritoriální, nebo personální autonomie?

Význam území.

10. Národní oblasti Ruska.

11. Kulturně národnostní autonomie

- (α) heslo národní kultury je nesprávné
- (β) odporuje internacionalismu
- (γ) podřizuje vlivu buržoazního nacionalismu...
- (δ) absolutní a rafinovaný nacionalismus
- (ϵ) odvádění od demokratických úkolů
- (ζ) různorodé sociální složení národů
- (η) města a vesnice
- (θ) kulturně národnostní autonomie — klerikalismus.

- (ι) umělý charakter („sněmy“)
- (κ) nezachraňuje
- (λ) národnostní kurie
- (μ) její cíl — „oddělit se“, ale je třeba spojit.

11 bis. Brněnský program: § 3^[318]

Brněnský sjezd. *Nezdar* kulturně národnostní autonomie.

11 ter. Židé.

[[Převzetí. *Teze*, s. 13.

12. Celostátní zákon a zaručení práv menšiny.

Teze § 6.

Právo stíhat za porušení respective požadavek zrušení. Medemovy námitky^[150] a jejich rozbor*^[108, 126].

* Viz tento svazek, s. 147—148, 248—250. *Red.*

(D)

13. Rakousko

Wimberg

Brno

Citáty z O. Bauera^[299]

Češi a separatismus

Krach

14. Rusko. Teze § 9 (s. 17).

15. Srpnová konference likvidátorů versus konference socialistů-revolucionářů.

Tři části:

- I [A) Národnost jako buržoazně demokratický postulat a heslo.
B) Požadavek sebeurčení národů jako práva.
- II [C) Kulturně národnostní autonomie.
D) Rakouský^[318] a ruský sociálně demokratický program.

Ukrajina: Bačynskij

Ukrajinství a Struve.
Buržoazie rozděljuje.
Kořeny národnostního boje.
Boj proti ukrajinství.

Judenfrage. K. Kautsky^[323].
Norsko.

Rakousko — „nemocný muž“ po Turecku.

[Umělý charakter Rakouska (1848)]

[Rozpad Rakouska, anebo federace demokratických národních států?

K. Kautsky versus Renner-Springer^[343] und O. Bauer^[299].

Slovanské národní hnutí na Balkáně.

Asie a její demokratická evoluce. Turecko — Persie — Čína — Indie.

Kulturně národnostní
autonomie a klerikalismus
(Brno).

Různorodé sociální složení
různých národů.

Kapitalismus jako mlýn ná-
rodů. Města a vesnice. Roz-
dílné národnostní složení.

Ironie osudu: národy s územím *neakceptují* exteritoriální
autonomii národů, avšak národ bez území není uznáván
dokonce ani zásadními stoupenci národnostní autonomie.

Převzetí „kulturně národ-
nostní autonomie“ v Rusku.
Evropské buržoazní strany
Židovstva a kulturně ná-
rodnostní autonomie.

Norsko a jeho oddělení roku 1905.

Švýcarsko a jeho „jazykové“ (respective *národnostní*)
uspořádání.

{ Kurióznost (provensálština ve Francii a pokusy o její
vzkříšení). Idem v *Německu* s *Plattdeutsch*. Odnárodnění.

Napsáno před 26. červencem
(9. červencem) 1913
Poprvé otištěno roku 1937
v publikaci Leninskij sbornik XXX

Podle rukopisu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(*Březen-září 1913*)

PROJEV NA PORADĚ ČLENŮ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SDDSR V KRAKOVĚ

Porada členů ústředního výboru SDDSR, na niž zřejmě promluvil i Lenin, se konala ve dnech 10.—13. (23.—26.) března 1913 v Krakově. Jednalo se na ní o zvětšení formátu Pravdy a o rozšíření její redakce.

Zprávy o tom, že se taková porada konala, jsou obsaženy v materiálech policejního departmentu, uložených v Ústředním státním historickém archívu Moskvy.

PŘEDNÁŠKA SOUČASNÉ RUSKO A DĚLNICKÉ HNUTÍ

Lenin uspořádal přednášku na toto téma 5. (18.) dubna 1913 na Lidové univerzitě v Krakově.

V 92. čísle polského listu Naprzód z 22. dubna 1913 byla o přednášce uveřejněna tato zpráva: „Před několika dny uspořádal v Krakově přednášku jeden z čelných vůdců ruské sociální demokracie soudruh Lenin. Přinášíme stručný obsah přednášky...“ Novinová zpráva o přednášce je otištěna v tomto svazku, s. 78—82.

ZAČÁTEK ČLÁNKU K ÚVODNÍKU VE 189. ČÍSLE LISTU LUČ

Článek byl napsán před 10. (23.) květnem 1913. V ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena část rukopisu tohoto článku, a to 7.—14. strana.

ČLÁNKY

PUSTÝ PODVOD. Napsán 10. (23.) května 1913.

O „ÚSPĚŠÍCH CIZINCŮ“. Napsán 11. (24.) května 1913.

LIBERÁLNÍ POLITIKA. Napsán 17. (30.) května 1913.

PÁNI KADETI JSOU PRO PURIŠKEVIČE. Napsán 28. května (10. června) 1913.

AGENTI KAPITALISTŮ ŠTVOUCÍ NÁRODY DO VÁLKY. Napsán 28. května (10. června) 1913.

V NĚMECKU. Napsán 30. května (12. června) 1913.

ÚČAST V BURŽOAZNÍ VLÁDĚ. Napsán 7. (20.) června 1913.

Údaje o těchto článcích jsou obsaženy v Leninově rukopisném seznamu článků, které napsal v květnu a červnu 1913 pro Pravdu, ale tam nebyly uveřejněny (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

NÁVRH PROJEVU O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE

Lenin napsal návrh projevu O národnostní otázce před 18. dubnem (1. květnem) 1913 pro bolševického poslance IV. státní dumy G. I. Petrovského, který promluvil na zasedání dumy 20. května (2. června) 1913.

O návrhu projevu se zmiňuje N. K. Krupská ve svém dopise N. I. Podvojskému z 18. dubna (1. května) 1913: „Poslala jsem redakci dva projevy: ... 2. O národnostní otázce... Druhý projev je nanejvýš důležitý, neboť je třeba zahájit principiální útok *proti* vulgární kulturně národnostní autonomii“ (Iz epochi „Zvězdy“ i „Pravdy“ (1911—1914 gg.), vyp. III, Moskva-Petrograd, 1923, s. 224), a ve vzpomínkách G. I. Petrovského, který sděluje, že návrh projevu napsal Lenin (viz časopis Proletarskaja revoljucija, 1924, č. 3, s. 226—227).

PÍSEMNÝ VZKAZ A. S. JENUKIDZEMU

O tomto písemném vzkazu z 22. května (4. června) 1913 se zmiňuje A. S. Jenukidze v dopise S. G. Šahumjanovi z 23. května (5. června): „Zrovna včera jsem od něho dostal několik řádků“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PRVNÍ STRANA ČLÁNKU DĚLNICKÁ STRANA A SAMOLIBÍ LIBERÁLNÍ POLOVZDĚLANCI (O POTRESOVOVI)

Článek byl napsán 27. května (9. června) 1913. V Ústředním stra-

nickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen rukopis 2.—4. strany tohoto článku.

DOPIS N. D. KIKNADZEMU

O tomto dopise, napsaném před 3. (16.) červnem 1913, je známo z dopisu N. D. Kiknadzeho Leninovi (viz Voprosy istorii KPSS, 1961, č. 4, s. 145).

ZÁKLADNÍ OTÁZKA Z DĚJIN STRANY

O této noticce z 3. (16.) června 1913 napsal Lenin týž den v dopise redakci Pravdy: „Kategoricky žádám, aby moje noticka, kterou přikládám, byla uveřejněna *v plném znění*... Jestliže noticku neuveřejníte, pošlete ji časopisu *Prosvěščenije*“ (tento svazek, s. 271); kromě toho je zařazena do seznamu článků za květen a červen 1913, který sestavil Lenin (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PRVNÍ STRANA ČLÁNKU NESPRÁVNÉ HODNOCENÍ (LUČ O MAKLAKOVOVI)

Článek byl napsán 4. (17.) června 1913. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena 2.—7. strana rukopisu tohoto článku.

DOPIS PAŘÍŽSKÉ SEKCI BOLŠEVIKŮ

O tomto dopise, napsaném před 12. (25.) červnem 1913, je známo z materiálů policejního departmentu: „Lenin se dopisem obrátil na pařížskou sekci bolševiků s návrhem podniknout kroky k pravidelnému vydávání ilegální literatury a ústředního orgánu strany *Social-demokrat*“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

ŠESTÁ STRANA ČLÁNKU POUČNÉ ŘEČI

Článek byl napsán začátkem července 1913. V Ústředním stranic-

kém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen rukopis tohoto článku, v němž chybí šestá strana.

REFERÁT O SITUACI VE STRANĚ

Referát přednesl Lenin na II. konferenci zahraniční organizace SDDSR 21. července (3. srpna) 1913 v Bernu. Stručnou informaci o tomto referátu uveřejnil Bjulleteň Komitěta zahraničnej organizacii RSDRP, č. 3 z 2. (15.) října 1913: „Referát o situaci ve straně (Lenin). Tento referát bude zpracován v co nejúplnějším znění a vyjde jako samostatná příloha“. Je o něm také zmínka ve vzpomínkách G. L. Šklovského (viz Zapiski Institutu Lenina, díl I, 1927, s. 121).

PROJEV NA PORADĚ ČLENŮ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SDDSR V PORONINU

Porada členů ústředního výboru SDDSR, na níž zřejmě promluvil i Lenin, se konala 27. července (9. srpna) 1913 v Poroninu. O této poradě se zmiňuje hlášení policejního departmentu: „Dne 27. července letošního roku se v Rakousku, ve vesnici Poroninu (6 verst od Zakopaného), kde žije na letním bytě Lenin, konala soukromá porada“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Na poradě byly projednávány tyto body: o situaci ve straně a jejích nejbližších úkolech, o sociálně demokratické frakci v dumě, o stranické škole, o tisku, mimo jiné o založení bolševického listu v Moskvě, o Pravdě, o ústředním orgánu — listu Social-demokrat, o časopisu Prosvěščenije, o vydavatelství Priboj, o sjezdu obchodních zaměstnanců, o sjezdu družstev aj.

SEZNAM PERIODIK,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

ČASOPIS PROSVĚŠČENIJE

- Č. 3 — březen 1913
- Č. 4 — duben 1913
- Č. 5 — květen 1913
- Č. 6 — červen 1913
- Č. 7 — červenec 1913
- Č. 8 — srpen 1913
- Č. 9 — září 1913

LIST SOCIAL-DEMOKRAT

- Č. 31 — 15. (28.) června 1913

POZNÁMKY

¹ Článek *Historický osud učení Karla Marxe* napsal Lenin k třicátému výročí úmrtí Karla Marxe; vyšel 1. března 1913 v 50. čísle Pravdy.

Pravda — legální bolševický deník; první číslo vyšlo v Petrohradě 22. dubna (5. května) 1912.

Usnesení o nutnosti vydávat masový dělnický deník bylo schváleno VI. (pražskou) celoruskou konferencí SDDSR. Významnou úlohu při přípravě k vydávání Pravdy sehrál list *Zvězda*, který koncem roku 1911 zahájil rozsáhlou kampaň za založení dělnického deníku. *Zvězda* uveřejňovala četné dopisy a články petrohradských dělníků s návrhy na založení takového deníku a s projevy vyjadřujícími jejich ochotu přispět na něj dobrovolnými peněžními sbírkami. Iniciativa pokrokových petrohradských dělníků měla velký ohlas mezi dělníky celého Ruska.

Pravda začala vycházet za nového revolučního rozmachu, kdy celou zemi zachvátila v souvislosti se střílením do dělníků na řece Leně vlna masových politických stávek.

List byl financován z prostředků, které mezi sebou vybrali sami dělníci. Byl distribuován zhruba ve 40 000 výtiscích, náklad některých čísel dosahoval až 60 000 výtisků.

Ideově vedl *Pravdu* Lenin; téměř denně do ní přispíval a dával pokyny redakci. Usiloval o bojový, revoluční charakter listu, kritizoval redakci za uveřejňování článků, které nebyly v zásadních otázkách dost jednoznačné. *Pravda* uveřejnila přes 270 Leninových článků a noticek pod různými pseudonymy: V. Iljin, V. Frej, K. T., V. I., I., Pravdovec, Statistik, Čtenář, M. N. aj.

Členy redakce a jejími aktivními spolupracovníky v různých dobách byli N. N. Baturin, Děmjan Bědnyj, K. S. Jeremejev, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, S. V. Malyšev, L. R. a V. R. Menžinští, V. M. Molotov, V. I. Něvskij, M. S. Olminskij, N. I. Podvojskij, N. G. Poletajev, K. N. Samojlovová, M. A. Saveljev, N. A. Skrypnik, J. V. Stalin, P. I. Stučka, J. M. Sverdlov, A. I. Uljanovová-Jelizarovová aj. Do *Pravdy* přispívali rovněž bolševičtí poslanci IV. státní dumy. Také Maxim Gorkij v ní publikoval své literární a publicistické práce.

Pravda byla každodenním pojítkem mezi stranou a širokými masami. Kolem listu se vytvořila mnohatisícová armáda dělnických dopisovatelů; v každém čísle se uveřejňovaly desítky dělnických příspěvků: za víc než dva roky jich vyšlo přes 17 000. List psal o bezprávném postavení pracujících, uváděl konkrétní příklady o tom, jak dělníci žijí, informoval o průběhu jednotlivých stávek většího i menšího rozsahu, usměrňoval mohutnější revoluční hnutí v duchu politiky strany, vychovával masy v duchu proletářské solidarity a proletářského internacionalismu. Pravda měla mezi dělníky velkou autoritu. Značnou pozornost věnoval list postavení rolníků v carském Rusku, a to ve zvláštní rubrice Ze života rolníků. Na stránkách Pravdy Lenin důsledně bojoval za hegemonii proletariátu v budoucí revoluci, za svazek dělnické třídy a rolnictva a odhaloval kontrarevolučnost liberální buržoazie. Významnou úlohu sehrála Pravda v kampani k volbám do IV. státní dумы.

O práci redakce Pravdy se zvlášť jednalo v prosinci 1912 až v lednu 1913 na krakovské poradě ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky. Porada schválila rezoluci O reorganizaci a práci redakce listu Pravda, kterou sestavil Lenin.

V redakci Pravdy se soustřeďovala značná část organizační práce strany. Konaly se zde schůzky se zástupci místních stranických buněk, přicházely sem informace o stranické práci v továrnách a závodech, odtud se předávaly stranické směrnice petrohradského výboru a ústředního výboru strany.

Pravda byla neustále pronásledována policií. Jenom v prvním roce její existence bylo proti redaktorům listu vedeno 36 soudních řízení; redaktori strávili ve vězení 47,5 měsíce. Za stejnou dobu bylo 41 čísel Pravdy zkonfiskováno. Carské úřady ji osmkrát zastavily, avšak list vycházel vždy znovu pod jiným názvem: Rabočaja pravda, Severnaja pravda, Pravda truda, Za pravdu, Proletarskaja pravda, Puť pravdy, Rabočij a Trudovaja pravda. Za těchto obtížných podmínek se bolševikům podařilo až do zastavení listu dne 8. (21.) července 1914 vydat přes 600 čísel.

Vydávání Pravdy bylo obnoveno až po únorové buržoazně demokratické revoluci. Od 5. (18.) března 1917 vycházela Pravda jako orgán ústředního a petrohradského výboru bolševické strany a Lenin, který se 5. (18.) dubna vrátil z ciziny, stanul v čele redakce. Od července do října 1917 byl list pronásledován kontrarevoluční prozatímní vládou, několikrát změnil svůj název a vycházel jako Listok Pravdy, Proletarij, Rabočij a Rabočij puť. Po vítězství Říjnové revoluce, od 27. října (9. listopadu) 1917, začal tento ústřední orgán strany vycházet pod svým původním názvem.

Význam tohoto listu v dějinách bolševické strany a revoluce je

zcela mimořádný: stal se kolektivním propagátorem, agitátorem a organizátorem při uskutečňování politiky strany. Významně se podílel na prosazování principů strany a vedl rozhodný boj proti menševikům-likvidátorům, otzovistům a trockistům a demaskoval jejich zrádčovskou úlohu.

Pravda nesmlouvavě potírala mezinárodní oportunistus a centrismus a vychovávala dělníky důsledně v duchu revolučního marxismu. Přispěla k tomu, že strana značně zmohutněla, její členové se semkli a upevnili spojení strany s masami. Svou činností Pravda položila pevný základ masové bolševické strany.

Pravda zaujímá významné místo v dějinách bolševického tisku. Byla prvním legálním masovým dělnickým listem a znamenala novou etapu ve vývoji tisku dělnické třídy Ruska i mezinárodního proletariátu. Od roku 1914 se 5. květen, kdy Pravda vyšla poprvé, začal slavit jako významný den dělnického tisku.

Hodnocením listu se Lenin zabýval ve svých pracích *Výsledky půlroční práce, Dělníci a Pravda, Dělnická třída a dělnický tisk, Zpráva ÚV SDDSR a instruktivní směrnice delegaci ÚV na bruselské konferenci, K výsledkům Dne dělnického tisku, K desátému výročí Pravdy a jinde* (viz *Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 456–472; Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 92–94; Spisy 20, Praha 1959, s. 370–378, 505–547, 560–568; Spisy 33, Praha 1962, s. 346–350*). — 25

² *Dopis představenstvu Sociálně demokratické strany Německa* byl napsán 2. (15.) března 1913 z pověření krakovské porady ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky v době zostřeného boje bolševiků proti likvidátorům. Je to odpověď na návrh vůdců německých sociálních demokratů svolat společnou poradu bolševiků a likvidátorů, která měla vést k jejich sjednocení. — 29

³ *IV. státní дума* zahájila svou činnost 15. (28.) listopadu 1912. Volby do ní se konaly na podzim 1912 na základě reakčního volebního zákona z 3. (16.) června 1907 a provázela je celá řada vládních opatření, jež měla zajistit v dumě reakční většinu, tak jak to vyhovovalo vládě. Ve snaze zbavit dělnickou třídu zastoupení v dumě dělala vláda všechno možné, aby zabránila zvolení dělnických poslanců, hrubě falšovala výsledky voleb a používala vůči pokrokovým dělníkům represivních opatření. Charakteristiku kampaně k volbám do IV. státní dumy a hodnocení třídního a stranického složení zvolené dumy podal Lenin v článku *Výsledky voleb* (viz *Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 341–367*).

Ve IV. státní dumě měla pravice a nacionalisté 185 míst, okřab-

risté 98, kadeti 59, progresisté a buržoazní nacionalisté 69, trudovici 10 a sociální demokraté 14 míst. Tak ve IV. dumě (stejně jako v III. dumě) existovaly dvě kontrarevoluční většiny: pravicově oktábristická (283 hlasů) a oktábristicko-liberální (226 hlasů).

Sociálně demokratickou frakci IV. dumy tvořilo šest bolševiků (A. J. Badajev, M. K. Muranov, G. I. Petrovskij, F. N. Samojlov, N. R. Šagov a R. V. Malinovskij, který byl, jak se později ukázalo, provokatér), sedm menševiků a jeden neplnoprávný člen frakce (poslanec za Varšavu E. Jagiełło), který se přikláněl k menševikům. Bolševičtí poslanci byli zvoleni za hlavní průmyslové gubernie, v nichž byly soustředěny čtyři pětiny proletariátu Ruska. Menševičtí poslanci byli zvoleni za neprůmyslové oblasti země. Menševici využívali své mizivé početní převahy ve frakci, ztěžovali její činnost a snažili se zmařit realizaci mnohých návrhů bolševiků. V říjnu 1913 vystoupili bolševičtí poslanci na pokyn ústředního výboru strany ze společné sociálně demokratické frakce a vytvořili samostatnou bolševickou frakci, která se začala nazývat sociálně demokratickou dělnickou frakcí Ruska.

Činnost bolševických poslanců pravidelně řídil Lenin. Učil je využívat tribunu dumy k revolučním účelům, vypracovával osnovy a koncepty jejich projevů, dával jim instrukce pro správný postup v dumě. Na samém začátku činnosti IV. státní dumy napsal teze K některým projevům dělnických poslanců (viz Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 217–221), které se staly základem prohlášení sociálně demokratické frakce. Bolševičtí poslanci jako obhájci stanoviska strany směle proklamovali požadavky dělnické třídy, vystupovali proti přípravám imperialistické války, hovořili o těžkém životě dělníků a rolníků a o národnostním útlaku. K odhalování protilidové politiky carismu široce uplatňovali takovou formu propagandy jako interpelace k vládě o aktuálních otázkách života. Ve IV. dumě byly podány interpelace o událostech na Leně, pronásledování dělnických odborových organizací, zákazu shromažďování a voleb do pojišťovacích orgánů, výbuchu v Ochetském závodě, týrání politických vězňů na nucených pracích, o represivních opatřeních vůči stávkujícím, výlukách v textilních továrnách aj.

Státní дума nebyla však schopna řešit problémy vyplývající z objektivního vývoje země; její činnost se čím dál víc omezovala na prázdné slovní půtky. Zákonodárná činnost IV. dumy směřovala hlavně k upevnění takových základů samoděržaví, jakými byly soudnictví, církve a policie.

Státní дума schválila vstup Ruska do první světové války. Na zasedání dumy 26. července (8. srpna) 1914 prohlásili zástupci všech buržoazních a státkářských frakcí, že plně podporují impe-

rialistickou politiku carské vlády. Menševici a eseri zaujali obranářský postoj. Jedině bolševická strana rozhodně vystoupila proti válce. Bolševická frakce odmítla hlasovat pro válečné úvěry a zahájila v masách revoluční propagandu. V listopadu 1914 byli bolševičtí poslanci IV. dумы zatčeni a postaveni před soud. Jejich statečný postoj před soudem, kde odhalovali pravou tvář samoděržaví, sehrál významnou úlohu v antimilitaristické propagandě.

V srpnu 1915 vytvořily buržoazní a statkářské frakce ve IV. státní dumě takzvaný progresivní blok, do něhož vstoupila víc než polovina poslanců. Podle Leninových slov to byl liberálně okřabristický blok, „který se chce dohodnout s carem na program reform a mobilizace průmyslu pro vítězství nad Německem“ (Spisy 21, Praha 1959, s. 382). Se zhoršující se situací Ruska v průběhu války, s prohlubováním hospodářského rozvratu a blížící se revolucí začali vůdcové progresivního bloku projevovat nespokojenost s tím, že vláda není s to dovést válku do vítězného konce. Zúčastnili se přípravy palácového převratu, aby místo Mikuláše II. dosadili jiného cara, který by buržoazii lépe vyhovoval.

Dne 26. února (11. března) 1917 car IV. státní dumu rozpustil. Její členové se neodvážili otevřeně protestovat, rozhodli se však pokračovat v zasedáních neoficiálně. 27. února (12. března) ustavili k boji proti revoluci a k záchraně monarchie prozatímní výbor Státní dумы, který se po dohodě s eserskými a menševickými zástupci petrohradského sovětu rozhodl vytvořit buržoazní prozatímní vládu. Členové tohoto výboru vystupovali jako aktivní nepřátelé revoluce a požadovali na svých „soukromých“ poradách nastolení vojenské diktatury a likvidaci sovětů. Buržoazní prozatímní vláda byla pod tlakem revolučních mas nucena vydat 6. (19.) října 1917 výnos o rozpuštění Státní dумы. — 31

- 4 *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel z rozhodnutí sjezdu strany v Halle od roku 1891 v Berlíně jako pokračování listu Berliner Volksblatt, který byl od roku 1884 vydáván pod názvem Vorwärts. Berliner Volksblatt. Engels v tomto listě bojoval proti nejružnějším projevům oportunistu. Od druhé poloviny devadesátých let, po Engelsově smrti, se redakce listu octla v rukou pravého křídla strany a soustavně uveřejňovala články oportunistů. Vorwärts tendenčně informoval o boji proti oportunistu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V letech reakce uveřejňoval pomlouvačné články Trockého, aniž umožňoval Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvrátit

a objektivně zhodnotit situaci ve straně. Za první světové války zaujímal Vorwärts sociálšovinistické stanovisko, po Říjnové revoluci se stal jedním z center protisovětské propagandy. Vycházel do roku 1933 v Berlíně. — 31

- ⁵ Myslí se VI. (pražská) celoruská konference SDDSR, jež se konala ve dnech 5.—17. (18.—30.) ledna 1912 v Lidovém domě v Praze. Svým významem se fakticky rovnala sjezdu. Řídil ji Lenin. Přednesl na ní úvodní projev, promluvil k otázce ustavení konference a referoval o současné situaci a úkolech strany, o činnosti mezinárodního socialistického byra, podával zprávy a vystupoval rovněž v diskusi o práci ústředního tiskového orgánu, o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu, o organizační otázce, o práci stranické organizace v zahraničí a o jiných otázkách. Byl také autorem návrhů rezolucí ke všem důležitým otázkám projednávaným na konferenci (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 151—188)

Ve zprávě O současné situaci a úkolech strany a v rezoluci konference k této otázce zevrubně analyzoval politickou situaci v Rusku a poukázal na vzrůstající revoluční smýšlení mas. Konference zdůraznila, že dobytí moci proletariátem, který za sebou vede rolnictvo, zůstává i nadále úkolem demokratického převratu v Rusku.

Jedním z nejdůležitějších úkolů konference bylo očistit stranu od oportunistů, proto měly obrovský zásadní i praktický význam schválené rezoluce O likvidátorství a o skupině likvidátorů a O stranické organizaci v zahraničí. Likvidátoři, seskupení kolem legálních časopisů Naša zarja a Dělo žizni, byli z SDDSR vyloučeni. Konference prohlásila, že „skupina kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni se svým jednáním *definitivně postavila mimo stranu*“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 183). Konference rovněž odsoudila činnost protistranických skupin v zahraničí — menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů, zdůraznila, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by pod kontrolou a vedením ústředního výboru pomáhala straně, a rozhodla, že „zahraniční skupiny, které se nepodřizují ústředí sociálně demokratické práce v Rusku, tj. ústřednímu výboru, a které tuto činnost dezorganizují tím, že udržují separátní styky s Ruskem bez vědomí ústředního výboru, nesmějí používat názvu SDDSR“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 186). Tyto rezoluce sehrály obrovskou úlohu při upevňování jednoty marxistické strany v Rusku.

Důležité místo na konferenci zaujala otázka, zda se má strana účastnit kampaně k volbám do IV. státní dumy. Konference zdůraznila, že hlavním úkolem strany ve volbách a sociálně demokra-

tické frakce v dumě je socialistická třídní propaganda a organizování dělnické třídy. Jako hlavní politická hesla strany pro volby do dumy vytyčila základní požadavky minimálního programu: demokratickou republiku, osmihodinovou pracovní dobu a konfiskaci veškeré statkářské půdy.

Konference schválila rezoluci o charakteru a organizačních formách stranické práce, změny ve stanovách strany podle Leninova návrhu a list Social-demokrat jako ústřední orgán strany, zvolila ústřední výbor strany a ustavila ruské byro ústředního výboru.

Pražská konference SDDSR měla velký význam pro budování bolševické strany jako strany nového typu. Zhodnotila celé historické období boje bolševiků proti menševikům, vyloučila likvidátory ze strany a natrvalo zabezpečila vítězství bolševiků. Usnesení konference pomohla stmelit místní stranické organizace. Konference posílila stranu jako celoruskou organizaci. Stanovila politickou linii a taktiku strany za nového revolučního vzestupu.

Pražská konference měla i velký mezinárodní význam. Ukázala revolučním silám ve stranách II. internacionály, jak rozhodně bojovat proti oportunistu a jak dovést tento boj až do úplného organizačního rozchodu s oportunisty. — 31

- ⁶ *Organizační výbor* — řídicí ústředí menševiků; byl ustaven v roce 1912 na srpnové konferenci likvidátorů. Působil až do zvolení ústředního výboru menševické strany v srpnu 1917. — 32
- ⁷ *Luč* — legální deník menševiků-likvidátorů. Vycházel od 16. (29.) září 1912 do 5. (18.) července 1913 v Petrohradě. Vyšlo 237 čísel. V podstatě existoval z finančních příspěvků liberálů. Ideově jej vedli P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov a A. S. Martynov. Likvidátoři v něm brojili proti revoluční taktice bolševiků, razili oportunistické heslo vytvoření takzvané legální strany, zavrhovali revoluční masové stávky dělníků a pokoušeli se revidovat nejdůležitější články programu strany. Lenin napsal, že „*Luč* je v područí liberální politiky“, a označoval ho za orgán renegátů. — 32
- ⁸ *PSS* — Polská socialistická strana (Polska Partia Socjalistyczna). *SDKPaL* — Sociální demokracie Království polského a Litvy. — 32
- ⁹ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Vycházel od 23. února (8. března) 1906 v Petrohradě. Jeho faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky

M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve aj. List byl rozhodnutím vojenského revolučního výboru při petrohradském sovětu 26. října (8. listopadu) 1917 zastaven. Později (do srpna 1918) vycházel pod názvy Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč a Naš věk. — 36

- ¹⁰ *Kadeti* — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní strany liberálně monarchistické buržoazie v Rusku. Tato strana vznikla v říjnu 1905; tvořili ji představitelé buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými činiteli kadetů byli P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj. Aby oklamali široké vrstvy pracujících, říkali si kadeti neprávem „strana svobody lidu“, avšak ve skutečnosti se omezovali na požadavek konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí, šlo jim o to, aby se podíleli na moci společně s carem a feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. V únorové buržoazně demokratické revoluci se pokoušeli zachránit monarchii. V buržoazní prozatímní vládě, kde měli vedoucí postavení, prosazovali protilidovou kontrarevoluční politiku, vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali nesmiřitelnými odpůrci sovětské moci a účastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce interventů a bělogvardějců pokračovali ve své kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 36

- ¹¹ Citovaná slova jsou parafrází dvojverší z básně N. A. Někrasova Ukolébavka (Básně, Odeon, Praha 1969, překlad Z. Bergrová, s. 30):

Zevně budeš nedotčený,
uvnitř darebák. — 41

- ¹² *Dne 3. (6.) června 1907* vydal car manifest o rozpuštění II. státní dумы a o změnách ve volebním zákoně. Nový zákon podstatně rozšiřoval zastoupení statkářů, průmyslové a obchodní buržoazie v dumě a pronikavě snižoval už beztak malý počet zástupců rolníků a dělníků. To bylo hrubým porušením Manifestu ze 17. října 1905 a základního zákona z roku 1906, podle nichž nesměla vláda vydávat zákony bez souhlasu Státní dумы. III. státní дума, zvolená podle tohoto zákona, se sešla 1. (14.) listopadu 1907; svým složením byla černosotňovsko-oktábristická.

Státním převratem z 3. června začalo období stolypinské reakce. — 45

- ¹³ *Prohlášení sociálně demokratické frakce ve IV. státní dumě* vypracovali společně bolševičtí a menševičtí poslanci. O jeho konečné znění svedli mezi sebou ve frakci prudký boj. Člen sociálně demokratické frakce bolševik A. J. Badajev o tom ve svých vzpomínkách píše: „Diskusi k prohlášení, jež začala ještě před zahájením zasedání dumy, věnovala naše frakce řadu schůzí. Diskutovalo se s mimořádným zápalem a mnohdy dlouho do noci... Po dlouhém a úporném boji a po mnoha prudkých potyčkách s menševiky jsme nakonec prosadili, že do prohlášení byly vtčleny všechny základní požadavky bolševiků“ (A. Badajev, *Bolševiki v Gosudarstvennoj dume*. Vospominanija, Moskva 1954, s. 67).

Základem prohlášení se staly Leninovy teze K některým projektům dělnických poslanců (viz *Sebrané spisy* 22, Praha 1985, s. 217—221). V souladu s Leninovými pokyny byly do prohlášení zahrnuty téměř všechny hlavní články minimálního programu SDDSR. Menševikům se však podařilo prosadit požadavek kulturně národnostní autonomie. 7. (20.) prosince 1912 bylo prohlášení sociálně demokratické frakce předneseno na zasedání Státní dumy. Den nato byl v *Pravdě* uveřejněn stenografický zápis zasedání dumy s textem prohlášení. Za jeho uveřejnění byl celý náklad *Pravdy* zkonfiskován a její redaktor postaven před soud. — 48

- ¹⁴ *Cajt* — týdeník, orgán Bundu. Vycházel v jazyce jidiš od 20. prosince 1912 (2. ledna 1913) do 5. (18.) května 1914 v Petrohradě. — 48
- ¹⁵ *Novoje vremja* — deník; vycházel v Petrohradě v letech 1868—1917. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové buržoazně demokratické revoluci podporoval kontrarevoluční politiku prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. — 49

- ¹⁶ Text od slov „Všimněte si, že ne nějaký...“ až po slova „500 miliónů rublů!“ byl objeven v roce 1941. Tato vsuvka nebyla otištěna ani v článku, poprvé uveřejněném 15. března 1913 v 62. čísle *Pravdy*, ani v druhém a třetím ruském vydání Leninových spisů. — 50

¹⁷ *Oktabristé* — členové kontrarevoluční strany Svaz 17. října, která vznikla v Rusku po zveřejnění Manifestu ze 17. října 1905, v němž car vystrašený revolucí sliboval lidu „neporušitelné základy občanských svobod“. Strana zastupovala a obhajovala zájmy velkopřemyslníků a kapitalisticky hospodařících velkostatkářů; v jejím čele stál známý průmyslník a majitel realit v Moskvě A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktabristé bezvýhradně podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 54

¹⁸ *Progresisté* — politické seskupení ruské liberálně monarchistické buržoazie, která se ve volbách do Státní dumy a v dumách pokoušela sjednotit pod heslem nestrannosti síly z různých buržoazních a statkářských stran a skupin.

Ve III. státní dumě vytvořili progresisté frakci ze zástupců Strany pokojné obnovy a Strany demokratických reforem. Ve strachu z nového revolučního výbuchu kritizovali „extrémy“ carské vlády, která svou neústupností vytvářela podle jejich názoru živnou půdu pro činnost levicových, revolučních sil. Ve volbách do IV. státní dumy v roce 1912 se spojili s kadety a pomáhali jim svou zdánlivou nestranností získávat „buržoazní voliče mezi stoupenci režimu z 3. června“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 344).

V listopadu 1912 založili progresisté samostatnou politickou stranu. V jejím programu se požadovala umírněná, ale censem přísně omezená ústava, dílčí reformy, odpovědný vládní kabinet, tj. vláda odpovědná dumě, a potlačení revolučního hnutí. Lenin upozorňoval, že progresisté jak svým sociálním složením, tak i svou ideologií jsou „*křizenci oktabristů s kadety*“, a program jejich strany charakterizoval jako nacionálně liberální. Napsal, že „to bude strana ‚opravdové‘ kapitalistické buržoazie, jakou vidíme i v Německu“ (Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 265, 349).

Za první světové války zaktivizovali progresisté svou činnost: požadovali změny ve vedení armády, mobilizaci průmyslu pro potřeby fronty a dumě odpovědný vládní kabinet s účastí zástupců ruské buržoazie. Po únorové buržoazně demokratické revoluci vstoupili někteří vůdcové této strany do prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci progresisté aktivně bojovali proti sovětské moci.

K vedoucím osobnostem této strany patřili moskevští továrníci P. P. Rjabušinskij, A. I. Konovalov, velkostatkář I. N. Jefremov aj. Progresisté střídavě vydávali tyto své politické orgány: časopis Moskovskij ježeněděl'nik a listy Slovo, Russkaja molva a Utro Rossii. — 54

¹⁹ Lenin zde má na mysli tato Marxova slova z Úvodu ke kritice

Hegelovy filozofie práva: „Škola, která ospravedlňuje podlost dneška podlostí včerejška, škola, která každý výkřik nevolníků proti knutě prohlašuje za rebelii, jakmile je to knuta letitá, rodová, historická..., *historická právní škola* by si proto byla německé dějiny vymyslíla, kdyby sama nebyla výmyslem německých dějin“ (K. Marx - B. Engels, Spisy 1, Praha 1961, s. 403). — 55

- ²⁰ Naftový průmysl Ruska byl pod kontrolou velkých mezinárodních akciových společností. V letech 1912—1913 měly téměř veškerou těžbu ropy v rukou velké společnosti spjaté se zahraničním kapitálem (britsko-francouzským, německým a britsko-holandským) a většinou spojené v koncerny. 70 procent obchodu s petrolejem a mazutem bylo soustředěno v rukou dvou firem: Společnosti bratří Nobelů a společnosti Mazut. — 56
- ²¹ *Senát* — jeden z nejvyšších vládních orgánů v carském Rusku. Byl zřízen v roce 1711 výnosem Petra I. místo bojarské dumy jako nejvyšší správní a nařizovací orgán pro běžné záležitosti státní správy. Členy senátu jmenoval car z řad vysokých úředníků.
Státní rada — jeden z nejvyšších státních orgánů v carském Rusku. Byla ustavena v roce 1810 na návrh M. M. Speranského jako poradní legislativní instituce, jejíž členy jmenoval a schvaloval car. Státní rada byla reakční instituce, která odmítala dokonce i umírněné návrhy zákonů, odhlasované ve Státní dumě. — 57
- ²² *První balkánská válka (říjen 1912—květen 1913)* — válka mezi Tureckem a zeměmi Balkánského bloku: Bulharskem, Srbskem, Černou Horou a Řeckem. Válka skončila porážkou Turecka, jež podle londýnské mírové smlouvy ztratilo téměř všechny své državy na Balkáně. Byly osvobozeny slovanské oblasti — Makedonie a Thrákie. Albánský lid získal státní nezávislost. Přestože monarchové a buržoazie balkánských zemí sledovali v této válce své dynastické, dobytčenské cíle, měla tato válka celkově pokrokový charakter, neboť dovršila osvobození balkánských národů od tureckého jařma a smetla pozůstatky feudalismu. Lenin o první balkánské válce napsal, že „je jedním článkem v řetězu světových událostí, které znamenají zhroucení středověkých pořádků v Asii a ve východní Evropě“ (tento svazek, s. 62). — 62
- ²³ Článek *Tři zdroje a tři součásti marxismu* napsal Lenin k třicátému výročí úmrtí Karla Marxe. Byl uveřejněn roku 1913 v 3. čísle časopisu Prosvěščenije.
Prosvěščenije — legální společenskopolitický a literární měsíčník,

teoretický orgán bolševiků; vycházel v Petrohradě od prosince 1911 do června 1914. Byl založen z Leninova podnětu namísto zastaveného bolševického časopisu Mysl. Přispívali do něj V. V. Vorovskij, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, N. K. Krupská, V. M. Molotov, M. S. Olminskij, J. V. Stalin a M. A. Saveljev. Literární rubriku řídil A. M. Gorkij. Náklad časopisu dosahoval až pěti tisíc výtisků.

Práci tohoto měsíčníku řídil Lenin (z Paříže, později z Krakova a Poronina); redigoval články, dával pokyny redakci a udržoval pravidelnou korespondenci s jejími členy. V časopise byly uveřejněny Leninovy práce *Tři zdroje a tři součásti marxismu*, *Kritické poznámky k národnostní otázce*, *O právu národů na sebeurčení* a další práce a stati.

Časopis odhaloval oportunisty, likvidátory, otzovisty a trockisty, jakož i buržoazní nacionalisty, objasňoval boj dělnické třídy v období nového revolučního rozmachu, propagoval bolševická hesla k volbám do IV. státní dumy, přinášel přehled událostí v mezinárodním dělnickém hnutí. Sehrál důležitou úlohu v boji proti revizionismu a centrismu ve stranách II. internacionály a významně přispěl k marxistické internacionalistické výchově uvědomělých dělníků v Rusku.

Bezprostředně před vypuknutím první světové války carská vláda časopis zastavila. Na podzim 1917 bylo jeho vydávání obnoveno, ale vyšlo pouze jedno dvojčíslo s Leninovými články *Udrží bolševici státní moc?* a *K revizi programu strany* (viz Spisy 26, Praha 1956, s. 72–125, 139–169). — 64

²¹ Viz B. Engels, Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie (K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 291–336); B. Engels, *Anti-Dühring* (K. Marx-B. Engels, Spisy 20, Praha 1966, s. 27–318); K. Marx-B. Engels, *Manifest Komunistické strany* (Spisy 4, Praha 1958, s. 423–462). — 67

²⁵ Myslí se bolševický list Pravda a menševický likvidátorský list Luč. — 74

²⁶ *Současné Rusko a dělnické hnutí* je název Leninovy přednášky, kterou 18. dubna 1913 (podle nového kalendáře) přednesl v Krakově. Zprávu o této přednášce přinesl ústřední orgán Polské sociálně demokratické strany Haliče a Těšínského Slezska Naprzód, který v letech 1900–1918 vycházel v Krakově už jako deník. — 78

²⁷ Myslí se generální politická stávka v říjnu 1905 v Rusku, která patří k nejvýznamnějším etapám revoluce 1905–1907. Byla vy-

ústěním celého předcházejícího vývoje revolučního boje proletariátu v roce 1905. K stávkujícím dělníkům se přidali drobní zaměstnanci, studenti, advokáti, lékaři aj. Stávky se zúčastnili dělníci různých národností Ruska. Lenin napsal, že „*celoruská politická stávka* tentokrát skutečně zachvátila celou zemi a v hrdinském vzepětí nejutlačenejší a nejpokrokovější třídy spojila vjedno *všechny národy* proklaté ruské, říše“ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 24). Stávkovalo přes dva milióny lidí. Říjnová stávka probíhala pod hesly svržení samoděržaví, aktivního bojkotu Bulyginovy dumy, svolání ústavodárného shromáždění a nastolení demokratické republiky. Byla provázena masovými shromážděními a demonstracemi, které často přerůstaly v ozbrojené potyčky s policií a vojskem. V průběhu celoruské říjnové stávky vznikly v mnoha městech v Rusku sověty dělnických zástupců. — 79

- ²⁸ Myslí se *Rada spojené šlechty* — kontrarevoluční organizace feudálních statkářů. Vznikla v květnu 1906 na prvním sjezdu zmocněnců guberniálních šlechtických společností. Existovala do října 1917. Jejím hlavním cílem bylo hájit absolutistické zřízení, statkářské pozemkové vlastnictví a šlechtické výsady. V čele této organizace stáli hrabě A. A. Bobrinskij, kníže N. F. Kasatkin-Rostovskij, hrabě D. A. Olsufjev, V. M. Puriškevič aj. Lenin ji nazval „radou spojených feudálů“. Byla de facto polovládním orgánem, který vládu nutil vydávat zákony a nařízení obhajující zájmy feudálů. Mnoho členů rady zasedalo ve Státní radě a v ústředích černosotňovských organizací. — 80
- ²⁹ *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v letech 1876—1918 v Petrohradě. Počátkem 90. let se stal orgánem liberálních narodníků; redigoval jej N. K. Michajlovskij. Kolem časopisu se seskupovali publicisté, kteří se později stali významnými členy stran eserů, lidových socialistů a trudoviků ve státních dumách. V roce 1906 se časopis stal orgánem polokadetské Lidové socialistické strany práce (enesů). — 81
- ³⁰ Lenin má na mysli zákony z 23. června (6. července) 1912 o pojištění pro případ nemoci nebo úrazu, které pod tlakem dělnického hnutí schválila III. státní дума. Tyto zákony se vztahovaly na 20 % průmyslových dělníků a nezahrnovaly invalidní a starobní pojištění a pojištění pro případ nezaměstnanosti. — 81
- ³¹ Jde o národnostní boj v rakouské sociální demokracii, který vedl k rozpadu jednotné strany. Na vídeňském sjezdu v roce 1897 se

místo jednotné strany vytvořil federativní svazek šesti národních „sociálně demokratických skupin“: německé, české, polské, ukrajinské, italské a jihoslovanské. Všechny tyto skupiny navzájem spojoval pouze společný sjezd a společné ústřední vedení. Na brněnském sjezdu v roce 1899 bylo ústřední vedení strany změněno ve federativní orgán, skládající se z výkonných výborů národních sociálně demokratických stran. — 82

- ³² Myslí se střelba do bezbranných dělníků na lenských rýžovištích zlata na Sibiři 4. (17.) dubna 1912.

Zpráva o krvavém dramatu na Leně pobouřila dělnickou třídu Ruska. V celé zemi proběhly pouliční demonstrace, shromáždění a protestní stávky. Sociálně demokratická frakce v dumě podala o masakru na Leně interpelaci carské vládě. Neomalená odpověď carského ministra Makarova, že „tak tomu bylo a tak tomu bude“, ještě více pobouřila dělníky. Na protest proti masakru na Leně stávkovalo asi 300 000 dělníků. Tyto stávky splynuly se stávkami na 1. máje, kterých se zúčastnilo kolem 400 000 dělníků. Lenin napsal, že „masakr na Leně zavdal podnět k tomu, aby revoluční nálady mas přerostly v revoluční aktivitu mas“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 371). — 83

- ³³ *Labouristická strana* (Labour Party) byla založena roku 1900 ve Velké Británii jako federace odborových svazů — tradeunionů, socialistických organizací a skupin k prosazení dělnických zástupců do parlamentu (Výbor dělnického zastoupení). V roce 1906 se výbor přejmenoval na Labouristickou stranu. Členové tradeunionů se automaticky stávají jejími členy, jestliže platí členské příspěvky. V čele strany stojí výkonný výbor, který spolu s Generální radou tradeunionů a výkonným výborem Družstevního svazu tvoří takzvanou Národní radu práce. K labouristické straně se těsně přimyká Družstevní svaz, který je jejím kolektivním členem, a Nezávislá labouristická strana. Labouristická strana, jež původně vznikla jako strana složená z dělníků (později do ní vstoupil značný počet příslušníků maloburžoazie), je svou ideologií a taktikou oportunistická organizace. Od vzniku strany provádějí její vůdcové politiku třídní spolupráce s buržoazií.

Za první světové války zaujímalí vůdcové labouristické strany sociálněvojinistické stanovisko. V letech 1924, 1929, 1945, 1964 a 1974 sestavili labouristé vládu, která vždy pokračovala v politice britského imperialismu. Nespokojenost britských pracujících s reakční politikou vedení této strany vedla ke vzniku levicového proudu ve straně, namířeného proti oficiální politice jejího vedení. — 86

³⁴ *Britská socialistická strana* byla založena roku 1911 v Manchesteru sloučením Sociálně demokratické strany s jinými socialistickými skupinami. Vyvíjela agitaci v duchu marxistických idejí a byla stranou „neoportunistickou, *skutečně* nezávislou na liberálech“ (tento svazek, s. 370). Malý počet členů a slabé spojení s masami jí vtiskovaly poněkud sektářský charakter.

Za první světové války se ve straně rozpoutal prudký boj mezi internacionalisty (W. Gallacher, A. Inkpin, J. MacLean, F. Rothstein aj.) a sociálšovinisty v čele s H. Hyndmanem. Někteří z internacionalistů zaujímali v mnoha otázkách centrnické stanovisko.

V únoru 1916 založila skupina činitelů Britské socialistické strany list *The Call*, který významně přispěl ke stmelení internacionalistů. Výroční konference strany, jež se konala v dubnu 1916 v Salfordu, odsoudila sociálšovinistický postoj Hyndmana a jeho stoupenců. Ti pak ze strany vystoupili.

Říjnovou revoluci Britská socialistická strana uvítala. Její členové sehráli významnou úlohu v hnutí britských pracujících na obranu sovětského Ruska před cizí intervencí. V roce 1919 se většina místních organizací strany (98 proti 4) vyslovila pro vstup do Komunistické internacionály.

Britská socialistická strana měla hlavní podíl na vytvoření Komunistické strany Velké Británie. Na prvním, sjednocovacím sjezdu v roce 1920 vstoupila do komunistické strany drtivá většina jejich místních organizací. — 86

³⁵ *Nezávislá labouristická strana* — reformistická organizace. Založili ji vůdcové „nových tradeunionů“ roku 1893, v době zesíleného stávkového boje a hnutí britské dělnické třídy za nezávislost na buržoazních stranách. Vstoupili do ní členové „nových tradeunionů“ i mnoha starých odborových svazů, příslušníci inteligence a maloburžoazie ovlivnění fabiány. V jejím čele stál James Keir Hardie. Strana měla ve svém programu boj za kolektivní vlastnictví všech prostředků sloužících k výrobě, rozdělování a směně, zavedení osmihodinové pracovní doby, zákaz práce dětí a zavedení sociálního pojištění a podpor v nezaměstnanosti.

Od samého svého vzniku zaujímala tato strana buržoazně reformistické stanovisko a hlavní důraz kladla na parlamentní boj a parlamentní dohody s liberální stranou. Lenin o Nezávislé labouristické straně napsal, že „ve skutečnosti je to oportunistická strana, která byla vždycky závislá na buržoazii“ (Spisy 29, Praha 1955, s. 488). — 86

³⁶ *The Labour Leader* — týdeník; vychází od roku 1891. Od roku 1893

je orgánem britské Nezávislé labouristické strany. Od roku 1922 vycházel pod názvem *New Leader* a od roku 1946 má název *Socialist Leader*. — 86

³⁷ Jde o usnesení *V. celoruské konference SDDSR*, která se konala 21. až 27. prosince 1908 (3.—9. ledna 1909) v Paříži.

Hlavním bodem jednání konference byl Leninův referát O současné situaci a úkolech strany. Konference schválila s nepatrnými změnami Leninův návrh rezoluce (viz *Sebrané spisy* 17, Praha 1984, s. 339—342). Byla rovněž schválena bolševická usnesení o jiných otázkách, například o sociálně demokratické frakci v dumě a o sjednocení národních organizací v místě jejich působení. Konference ostře odsoudila likvidátorství jako oportunistický směr a vyzvala k co nejrozhodnějšmu ideovému a organizačnímu boji proti pokusům o likvidaci strany. Zároveň byli ostře odsouzeni i otzovisté. Lenin o významu konference napsal: „Nedávná celoruská konference SDDSR pomohla straně najít cestu a ve vývoji ruského dělnického hnutí po vítězství kontrarevoluce znamená zřejmý obrát“ (tamtéž, s. 368). — 92

³⁸ Jde o menševický agrární program municipalizace půdy, schválený na IV. sjezdu SDDSR, který se konal 10.—25. dubna (23. dubna — 8. května) 1906 ve Stockholmu. Tento program kritizuje Lenin v pracích *Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR a Agrární program sociální demokracie v první ruské revoluci 1905—1907* (viz *Sebrané spisy* 13, Praha 1983, s. 25—93; *Sebrané spisy* 16, Praha 1984, s. 205—423). — 94

³⁹ *Dněvník social-demokrata* — neperiodický orgán, který s velkými přestávkami vydával od března 1905 do dubna 1912 v Ženevě G. V. Plechanov. Vyšlo 16 čísel. V roce 1916 začal *Dněvník* znovu vycházet v Petrohradě, ale vyšlo pouze jedno číslo.

V letech 1909—1912 vystupoval Plechanov v 9.—16. čísle *Dněvníku* proti menševikům-likvidátorům na obranu ilegálních stranických organizací. V zásadních otázkách strategie a taktiky však nadále setrval na menševických stanoviscích. — 94

⁴⁰ *Naša zarja* — legální měsíčník menševiků-likvidátorů. Vycházel od ledna 1910 do září 1914 v Petrohradě. Řídil jej A. N. Potresov, přispívali do něj S. O. Cederbaum (V. Ježov), F. I. Dan aj. Časopis se stal centrem likvidátorů v Rusku. V rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR z roku 1912 se konstatovalo, že „část sociálních demokratů sdružených kolem časopisů *Naša zarja* a *Dělo*

žizni... nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 183). — 94

- ⁴¹ Jde o usnesení takzvaného sjednocovacího *plenárního zasedání ústředního výboru SDDSR*, které se konalo 2.—23. ledna (15. ledna až 5. února) 1910 v Paříži.

Tohoto zasedání se zúčastnili zástupci všech frakcí a seskupení a rovněž zástupci národních sociálně demokratických organizací. Většinu na něm měli smířlivci. Lenin na něm sváděl urputný boj s likvidátory, vperjodovci, trockisty a smířlivci a usiloval o sblížení bolševiků s menševiky stoupenci zachování ilegální strany. Z jeho podnětu schválilo plenární zasedání rezoluci O situaci ve straně, jež odsoudila likvidátorství a otzovismus jako pro stranu nebezpečné směry a uznala nutnost boje proti nim. O významu lednového plenárního zasedání Lenin řekl, že definitivně určilo taktiku strany v období kontrarevoluce, když stanovilo, že likvidátorství a otzovismus jsou projevy buržoazního působení na proletariát, a tím rozvinulo rezoluci V. konference SDDSR (celoruské z roku 1908). Plenární zasedání zdůraznilo nutnost dosáhnout skutečné jednoty strany ve spojení s ideovými a politickými úkoly strany v současném historickém období. Zároveň Lenin ostře odsuzoval smířlivecká usnesení plenárního zasedání. Průběh zasedání a boj na něm podrobně líčí ve své práci *Poznámky publicisty* (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 259—324). — 95

- ⁴² Lenin cituje usnesení plenárního zasedání ústředního výboru SDDSR z ledna 1910 o odsouzení likvidátorství a otzovismu (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 200). — 96

- ⁴³ *Vperjodovství, vperjodovci, skupina Vperjod* [Vpřed] — protistranická skupina otzovistů, ultimativistů a bohostrůjců, která vznikla z iniciativy A. A. Bogdanova a G. A. Alexinského v prosinci 1909 po rozpadu otzovisticko-ultimativistického frakčního centra — školy na Capri; skupina vydávala v letech 1910—1911 v Ženevě stejnojmenný tiskový orgán. Na lednovém plenárním zasedání v roce 1910 vystupovali vperjodovci bok po boku s likvidátory-golosovci a s trockisty. Když dosáhli uznání své skupiny za „stranickou vydavatelskou skupinu“ a dostali od ÚV subvenci, začali ostře kritizovat usnesení tohoto plenárního zasedání a odmítli se jim podřídit. Po pražské konferenci strany vedli společně s menševiky-likvidátory a s trockisty boj proti jejím usnesením. Bezzásadové protistranické a proti-

marxistické jednání této skupiny dělníky odpuzovalo. Lenin o tom napsal: „Vliv této skupiny byl vždy velmi nepatrný, udržovala se při životě jen díky kompromisům s různými od Ruska odtrženými a bezmocnými zahraničními skupinami“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 241). Protože skupina neměla v dělnickém hnutí oporu, fakticky se rozpadla už v roce 1913, formálně zanikla po únorové revoluci 1917. — 97

- ⁴⁶ *Vozroždenije* — legální časopis menševiků-likvidátorů; vycházel v Moskvě od prosince 1908 do července 1910. S časopisem spolupracovali F. I. Dan, L. Martov, A. Martynov aj. — 99
- ⁴⁵ *Něvskij golos* — legální týdeník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 20. května (2. června) do 31. srpna (13. září) 1912. Vydával jej D. F. Kostrov místo listu Živoje dělo. Celkem vyšlo devět čísel. Do týdeníku přispívali P. B. Axelrod, L. Martov, A. Martynov, J. Čackij aj. — 99
- ⁴⁶ *Živaja žizň* — deník likvidátorů; vycházel v Petrohradě v červenci 1913. — 100
- ⁴⁷ *Novaja rabočaja gazeta* — deník likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 8. (21.) srpna 1913 do 23. ledna (5. února) 1914 místo listu Živaja žizň. — 100
- ⁴⁸ *Osvoboždenije* — čtrnáctideník; vycházel v zahraničí od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a prosazoval umírněný monarchistický liberalismus. V roce 1903 se kolem časopisu zformoval a v lednu 1904 oficiálně ustavil Svaz osvobození, který existoval do října 1905. Osvobožďenovci spolu s konstitucionalisty v zemstvech vytvořili jádro Konstitučně demokratické strany, jež vznikla v říjnu 1905. — 103
- ⁴⁹ Jde o Manifest ze 17. října 1905, v němž car sliboval „občanské svobody“ a „zákonodárnou“ dumu. Byl to však pouhý ústupek, který si na carismu vynutila revoluce. Carská vláda chtěla získat čas, aby mohla rozštěpit revoluční síly, zmařit celoruskou stávkou a potlačit revoluci. Bolševici tento politický manévř samoderžaví odhalili. Dne 18. (31.) října 1905 vydal ústřední výbor SDDSR provolání Ruskému lidu!, v němž poukázal na prolhanost carova Manifestu a vyzval lid k dalšímu boji. O Manifestu ze 17. října viz Leninovy práce První vítězství revoluce a Rozuzlení se blíží (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 47–54, 93–100). — 103

- ⁶⁰ *Věchi* (v českém překladu *Na rozcestí* nebo také *Mezníky* či *Milníky*) — sborník Konstitučně demokratické strany. Vyšel na jaře 1909 v Moskvě a obsahoval články N. A. Berďajeva, S. N. Bulgakova, S. L. Franka, M. O. Geršenzona, A. S. Izgojeva, B. A. Kistakovského a P. B. Struveho, představitelů kontrarevoluční liberální buržoazie. Kritický rozbor a politické zhodnocení sborníku reakčních kadetských publicistů podal Lenin v článku O sborníku *Věchi* (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 186—196). — 104
- ⁶¹ Myslí se zákon z 11. (24.) prosince 1905 o svolání „zákonodárné“ dumy, který jako určitý ústupek dělníkům vydala vláda ve dnech, kdy vrcholilo ozbrojené povstání v Moskvě. Tento volební zákon zajišťoval drtivou převahu v dumě statkářům a kapitalistům. I. дума, zvolená podle zákona z 11. prosince 1905, měla kadetský charakter. — 104
- ⁶² *Sablerovými báťuškami* nazývá Lenin pravoslavné kněze, kteří byli na příkaz vrchního prokurátora církevního synodu reakcionáře Sablera donuceni aktivně se zúčastnit voleb do IV. státní dumy, aby bylo zajištěno zvolení poslanců vyhovujících carské vládě. Viz o tom Leninův článek Duchovenstvo ve volbách a volby s duchovenstvem (Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 150—153). — 104
- ⁶³ *Promyšlenost i torgovlja* — čtrnáctideník; vycházel v Petrohradě v letech 1908—1917 jako periodikum rady sjezdů zástupců průmyslu a obchodu. — 115
- ⁶⁴ Článek *Jedno z velkých vítězství techniky* je věnován těžbě plynu přímo z kamenouhelných slojí. Možnost podzemního zplyňování uhlí poprvé teoreticky zjistil a vyslovil ruský vědec D. I. Mendělejev v práci Síla budoucnosti dřímající na březích Donce. Práce byla uveřejněna v roce 1888. V roce 1912 přišel s touto myšlenkou britský chemik William Ramsay. V roce 1913 začal připravovat pokusy, ale zabránila mu v tom imperialistická vláda.
- Praktická realizace myšlenky podzemního zplyňování uhlí je spojena s velkými obtížemi, proto se průmyslové uplatnění tohoto způsobu využívání uhelných ložisek zdrželo. Pokusy s podzemním zplyňováním uhlí přímo v dolech začaly v SSSR. V letech 1932 až 1934 byly v Doněcké pánvi (v Lisičansku a Gorlovce) postaveny pokusné stanice. V letech 1936—1941 bylo uvedeno do provozu několik stanic pro podzemní zplyňování poloprůmyslového typu v Doněcké pánvi a v pánvi na jih od Moskvy. Po Velké vlastenecké

válce byly pokusy s podzemním zplyňováním uhlí obnoveny, po druhé světové válce se prováděly i v mnoha dalších zemích. — 117

⁶⁵ *Zvězda* — legální bolševický list. Vycházel v Petrohradě od 16. (19.) prosince 1910 do 22. dubna (5. května) 1912, zpočátku jako týdeník, od 21. ledna (3. února) 1912 dvakrát a od 8. (21.) března 1912 třikrát týdně. Protože *Zvězda* byla často konfiskována, začal se v únoru 1912 paralelně vydávat list *Něvskaja zvězda*, jehož poslední číslo vyšlo v říjnu 1912. Zpočátku vycházela *Zvězda* v nákladu 7000—10 000 výtisků, ve dnech krveprolití na Leně v roce 1912 se její náklad pohyboval kolem 50 000—80 000 výtisků.

Oživení revolučního hnutí v Rusku vyvolalo nutnost obnovit vydávání legálního marxistického tisku. Na podzim 1910 se v průběhu mezinárodního socialistického kongresu v Kodani konala porada, které se zúčastnili V. I. Lenin, G. V. Plechanov, člen sociálně demokratické frakce ve III. státní dumě bolševik N. G. Poletajev a další. Na poradě bylo dohodnuto, že se bude vydávat legální tiskový orgán v Rusku a že s ním budou spolupracovat menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany. Na základě této dohody se stali členy redakce *Zvězdy* V. D. Bonč-Brujevič (bolševik), N. I. Iordanskij (plechanovovec, stoupenec zachování ilegální strany) a I. P. Pokrovskij (člen sociálně demokratické frakce ve III. státní dumě). Na vydávání listu se významně podílel N. G. Poletajev. V té době byla *Zvězda* považována za orgán sociálně demokratické frakce v dumě. Od 25. čísla (od června 1911) bylo její vydávání vzhledem k prohlubujícím se názorovým neshodám v redakci na čas přerušeno, ale už od října 1911 vycházela znovu — s pozměněným složením redakce, tj. bez účasti menševiků stoupenců ilegální strany.

Ideově list vedl Lenin: udržoval korespondenci s členy redakce, řídil jejich práci, kritizoval — zejména v prvním období — veškeré chyby, jichž se list dopustil, a prosazoval jeho důsledně marxistickou orientaci. V listech *Zvězda* a *Něvskaja zvězda* bylo uveřejněno přibližně padesát Leninových článků. Redakčně a organizačně vykonali v listu mnoho práce N. N. Baturin, N. G. Poletajev, K. S. Jeremejev a M. S. Olminskij, svými články do něj přispíval G. V. Plechanov a básník Děmjjan Bědnjy v něm otiskoval své politicky časové verše. Lenin získal pro spolupráci s listem rovněž A. M. Gorkého.

Pod Leninovým vedením se *Zvězda* stala bojovým marxistickým orgánem strany; hájila a propagovala zásady revolučního marxismu, bojovala proti likvidátorství a oتزovismu, za upevnění marxistické strany, za revoluční svazek dělnické třídy a rolnictva; obha-

jovala volební program bolševiků ve volbách do IV. státní dumy; otiskovala projevy členů sociálně demokratické frakce v dumě a interpelace frakce v dumě a energicky usilovala o to, aby byla realizována usnesení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.

Zvězda navázala trvalé a těsné spojení s továrními dělníky a získala si mezi dělníky a pracujícími v Rusku velkou autoritu; v rubrice Z dělnického hnutí pohotově reagovala na nejnaléhavější potřeby dělníků. Na jaře 1912, v době nového rozmachu dělnického hnutí, význam Zvězdy mimořádně stoupl. Rozšířila se zejména rubrika Dělnická kronika, v níž byly uveřejňovány ohlasy na lenské události. List přinášel četné zprávy o stávkách, demonstracích a táborech lidu v různých městech v Rusku, uveřejňoval dopisy dělníků adresované Zvězdě a protestní rezoluce schválené na dělnických shromážděních proti krveprolití na Leně.

carská vláda redakci Zvězdy neustále perzekvovala; jednotlivá čísla konfiskovala, list pokutovala a zakazovala a jeho redaktory zatýkala. Za články o událostech na Leně byla všechna čísla Zvězdy zkonfiskována, ale část nákladu se ještě před konfiskací přece jen dostala mezi dělníky.

Zvězda však nevycházela jako deník a byla určena především vyspělým vrstvám proletariátu. Bylo zapotřebí založit masový bolševický deník a Zvězda se o propagaci této myšlenky významně zasloužila. Dělníci spontánně reagovali na uspořádání peněžní sbírky na fond dělnického deníku, kterou vyhlásila redakce listu. Zvězda pravidelně informovala své čtenáře o částkách zaslaných na fond, čímž připravovala půdu pro vydávání masového legálního bolševického listu Pravda. — 120

- ⁶⁶ Jde o list *Naš puť*. Na nutnost vydávat legální dělnický list v Moskvě upozorňoval Lenin již v létě 1912 (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 465). Zároveň považoval za nutné nejdříve posílit Pravdu a teprve potom založit noviny v Moskvě — list *Moskovskaja pravda*, jak jej nazval v dopise A. M. Gorkému. O založení stranického orgánu v Moskvě se jednalo na poradě členů ústředního výboru SDDSR v Poroninu 27. července (9. srpna) 1913.

Prostřednictvím redakce Pravdy byla uspořádána peněžní sbírka na moskevský dělnický list. 24. listopadu 1912 uveřejnila Pravda dopis skupiny moskevských dělníků o tom, jak je důležité a aktuální vydávat v Moskvě dělnický list. V dopise vyzývali k pořádání sbírek pro tento účel. Výzva se setkala mezi dělníky se souhlasem a podporou. Vydávání listu se zdrželo, neboť mezi moskevskými stranickými pracovníky došlo mezitím k zatýkání.

První číslo moskevského dělnického listu s názvem *Naš puť*

vyšlo 25. srpna (7. září) 1913. Lenin s ním aktivně spolupracoval a své články posílal současně Pravdě a tomuto listu. V něm byly uveřejněny Leninovy články Ruská buržoazie a ruský reformismus, Úloha stavů a tříd v osvobozeneckém hnutí, Třídní válka v Dublinu, Zásadní otázky politiky, Harry Quelch aj.

Ke spolupracovníkům listu Naš puť patřili A. M. Gorkij, Děmjan Bědnyj, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov a J. V. Stalin, jakož i bolševičtí poslanci IV. státní dumy A. J. Badajev, F. N. Samojlov a N. R. Šagov.

List byl mezi dělníky velmi oblíben. Svými peněžními příspěvky jej podporovalo 395 dělnických skupin. Policie jej neustále pronásledovala a 12. (25.) září 1913 ho zastavila. Celkem vyšlo 16 čísel. Moskevští dělníci odpověděli na zastavení listu stávkou, ale obnovit jeho vydávání se nepodařilo. — 120

- ⁵⁷ *Novaja Rus* — pokračování liberálně buržoazního deníku Rus, který vycházel v Petrohradě od prosince 1903. Jeho vydavatelem a redaktorem byl A. A. Suvorin. Za revoluce 1905 se deník Rus přikláněl ke kadetům. 2. (15.) prosince 1905 byl zastaven. Později vycházel s přestávkami pod různými názvy: Rus, Molva, XX věk, Oko a Novaja Rus. — 128
- ⁵⁸ *Russkaja mysl* — liberálně narodnický měsíčník pro literaturu a politiku. Vycházel v Moskvě v letech 1880—1918. V 90. letech občas otiskoval články marxistů. Do literární rubriky přispívali pokrokoví spisovatelé A. P. Čechov, A. M. Gorkij, V. G. Korolenko, D. N. Mamin-Sibirjak, G. I. Uspenskij aj. Po revoluci 1905 se stal orgánem pravého křídla kadetské strany a vycházel za redakce P. B. Struveho. Hlásal nacionalismus, „věchovství“ a klerikalismus a obhajoval statkářské vlastnictví. — 134
- ⁵⁹ *II. celoruský sjezd zástupců báňského průmyslu, hutnictví a strojírenství* se konal 17.—24. dubna 1913 v Petrohradě. Zúčastnilo se ho 756 osob včetně zástupců různých vysokých škol technického směru, poboček Ruské technické společnosti, Společnosti důlních inženýrů atd. Sjezdové jednání se přeneslo do sekcí báňského průmyslu, strojírenství, hutnictví, zemědělského strojírenství a technologie. Některé otázky se projednávaly na společných zasedáních všech sekcí. Celkem bylo předneseno 156 zpráv, mimo jiné O opatřeních na ochranu života a zdraví dělníků, Životní a pracovní podmínky horníků a hutníků, Vědecké základy podnikového řízení. — 136
- ⁶⁰ *Kijevskaja mysl* — buržoazně demokratický deník. Vycházel v Kyjevě

v letech 1906—1918; od roku 1917 v ranním a večerním vydání. — 136

- ⁶¹ *Zemščina* — ultrareakční deník; vycházel od června 1909 do února 1917 v Petrohradě. — 140
- ⁶² Viz K. Marx-B. Engels, Spisy, 32, Praha 1970, s. 655. — 141
- ⁶³ *Trojspolek* — vojenskopolitický blok Německa, Rakousko-Uherska a Itálie; vznikl v letech 1879—1882. Podnět k jeho vytvoření dalo Německo, které v roce 1879 uzavřelo s Rakousko-Uherskem spojeveckou smlouvu. V roce 1882 se k ní připojila Itálie. Smlouva stanovila společný postup jejich signatářů a byla namířena hlavně proti Rusku a Francii. Itálie, finančně závislá na Velké Británii, vstoupila do Trojspolku s výhradou, že dodrží své závazky jenom tehdy, jestliže mezi odpůrci bloku nebude Velká Británie. Na počátku první světové války vyhlásila Itálie neutralitu, ale v květnu 1915 přešla na stranu Dohody a vstoupila do války proti svým bývalým spojencům — Rakousko-Uhersku a Německu. Tak Trojspolek zanikl.
- Trojdohoda* (zvaná též Dohoda) — imperialistický blok Velké Británie, Francie a carského Ruska, který se definitivně vyhranil v roce 1907 jako protiváha imperialistického Trojspolku. Zárodkem Dohody bylo uzavření francouzsko-ruského paktu v letech 1891 až 1893 a britsko-francouzské dohody v roce 1904. Podepsáním britsko-ruské dohody v roce 1907 bylo formování Trojdohody skončeno. Za první světové války se k bloku Velké Británie, Francie a Ruska připojily USA, Japonsko, Itálie a řada dalších států. — 146
- ⁶⁴ Jsou míněna tato usnesení strany: Návrh podmínek pro sjednocení Bundu s SDDSR, schválený roku 1906 na IV. sjezdu SDDSR, a rezoluce O sjednocení národních organizací na místech, schválená v roce 1908 na V. celoruské konferenci SDDSR (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 134—135; KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 172). — 147
- ⁶⁵ *Mezinárodní socialistický kongres v Kodani* (VIII. kongres II. internacionály), konaný ve dnech 28. srpna—3. září 1910, schválil rezoluci, jež potvrzovala usnesení stuttgartského kongresu z roku 1907 o nutnosti jednoty odborového hnutí v každém státě a odsuzovala separatistické tendence. Rezoluce byla schválena 222 hlasy proti 5 hlasům (separatistů); 7 delegátů se hlasování zdrželo. — 148

⁶⁶ *K politice ministerstva školství a lidové osvěty* je Leninův návrh projevu, který měl v dumě přednést bolševický poslanec. K této otázce promluvil na zasedání dumy 4. (17.) června 1913 A. J. Badajev, když se projednávala zpráva rozpočtového výboru o výdajích ministerstva školství a lidové osvěty na rok 1913. Badajev přečetl v dumě Leninův návrh téměř doslova, ale projev nedokončil. Za výrok „Nezasluhuje si tato vláda, aby jí lid vyhnal?“ mu bylo vzato slovo. — 149

⁶⁷ V 2. čísle bolševického časopisu *Prosvěščenije* (únor 1913) byla uveřejněna bajka Děmjana Bědného Svíčka. Za to bylo celé číslo zkonfiskováno a jeho redaktor uvězněn. — 156

⁶⁸ *Generální stávka v Belgii* se konala ve dnech 14.—24. dubna (podle nového kalendáře) 1913. Belgičtí dělníci požadovali změnu ústavy, všeobecné a rovné volební právo. Stávka se nesmírně rozrostla: z celkového počtu přes milión dělníků se jí zúčastnilo 400—500 tisíc dělníků. Pravda soustavně informovala o průběhu stávky a přinášela zprávy o příspěvcích ruských dělníků na podporu stávkujících. — 170

⁶⁹ *Věstník finansov, promyšlenosti i torgovli* — týdeník ministerstva financí; vycházel v Petrohradě od listopadu 1883 do roku 1917 (do ledna 1885 pod názvem *Ukazatel pravitelstvennych rasporjaženij* po ministerstvu finansov). Přinášel vládní nařízení, ekonomické články a přehledy. — 174

⁷⁰ *Russkoje slovo* — deník. Vycházel v Moskvě od roku 1895; od roku 1898 ve vydavatelství I. D. Sytina. Formálně byl nestrannický, hájil však zájmy ruské buržoazie z umírněně liberálních pozic. Přinášel rozsáhlé informace, neboť to byl první list v Rusku, který měl své zpravodaje ve všech velkých městech v Rusku i v mnoha hlavních městech světa.

V listopadu 1917 byl list za uveřejnění pomlouvačných protisovětských informací zastaven. Od ledna 1918 vycházel po určitou dobu pod názvy *Novoje slovo* a *Naše slovo*, v červenci 1918 byl zastaven definitivně. — 174

⁷¹ *Sociálně demokratická federace* byla založena v Anglii roku 1884. Kromě reformistů (Hyndman aj.) a anarchistů k ní patřila skupina revolučních sociálních demokratů, stoupenců marxismu (Harry Quelch, Tom Mann, Edward Aveling, Eleanor Avelingová-Marxová aj.), kteří tvořili levé křídlo socialistického hnutí v Anglii. Engels kritizoval Sociálně demokratickou federaci za dogmatismus a sektář-

ství, za její odtrženost od masového dělnického hnutí v Anglii a ignorování jeho zvláštností. V roce 1907 byla Sociálně demokratická federace přejmenována na Sociálně demokratickou stranu. Ta v roce 1911 společně s levicově orientovanými členy Nezávislé labouristické strany vytvořila Britskou socialistickou stranu. V roce 1920 většina členů této strany sehrála významnou úlohu při založení Komunistické strany Velké Británie. — 178

⁷² *Russkaja molva* — deník buržoazně statkářské strany progresistů. Vycházel od 9. (22.) prosince 1912 do 20. srpna (2. září) 1913 v Petrohradě. — 183

⁷³ *Torgovo-promyšlennaja gazeta* — příloha týdeníku Věstník finansov, promyšlenosti i torgovli. Vycházela v letech 1893—1918 v Petrohradě, od roku 1894 jako samostatný list. — 186

⁷⁴ Myslí se *porada ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky*, která se konala 26. prosince 1912—1. ledna 1913 (8.—14. ledna 1913) v Krakově. Zúčastnili se jí V. I. Lenin, N. K. Krupská, J. V. Stalin, bolševičtí poslanci IV. státní dumy A. J. Badajev, G. I. Petrovskij, N. R. Šagov aj. Na poradě byly zastoupeny ilegální stranické organizace Petrohradu, moskevské oblasti, jižního Ruska, Uralu a Kavkazu.

Poradě předsedal Lenin. Přednesl na ní referáty Revoluční rozmach, stávky a úkoly strany a O vztahu k likvidátorství a o jednotě (text referátů se nedochoval), sestavil a zredigoval všechny rezoluce porady a napsal Zprávu ústředního výboru SDDSR o poradě.

Porada schválila usnesení k nejdůležitějším otázkám dělnického hnutí: o úkolech strany v souvislosti s novým revolučním rozmachem a růstem stávkového hnutí, o výstavbě ilegální organizace, o činnosti sociálně demokratické frakce v dumě, o pojišťovací kampani, o stranickém tisku, o národních sociálně demokratických organizacích, o boji proti likvidátorství a o jednotě strany proletariátu (viz Sebrané Spisy 22, Praha 1985, s. 269—290).

Usnesení porady měla velký význam pro posílení strany a její jednoty, pro rozšíření a upevnění jejího spojení s širokými masami pracujících a pro vypracování nových forem stranické práce za vzrůstajícího rozmachu dělnického hnutí. Rezoluce krakovské porady schválil ústřední výbor SDDSR. — 202

⁷⁵ *Russkije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1863. V 80. a 90. letech do

něho přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm rovněž uveřejňovány práce liberálních narodníků. Od roku 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že Ruskijje vědomosti svérázně spojovaly „pravíkové kadetství s narodnickým nádechem“ (viz tento svazek, s. 215). V roce 1918 byly Ruskijje vědomosti spolu s dalšími kontrarevolučními listy zastaveny. — 215

⁷⁸ *Návrh platformy ke IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje* napsal Lenin v květnu 1913 pro lotyšské bolševiky v souvislosti s přípravami ke svolání IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje.

V letech reakce byli bolševici jako aktivní členové strany carskou vládou téměř úplně rozprášeni, žalářováni, posláni do vyhnanství nebo museli emigrovat. Tehdy ovládli všechny ústřední instituce Sociální demokracie Lotyšského kraje (ústřední výbor, ústřední orgán a zahraniční výbor) likvidátoři a smířlivci. Za rozmachu revolučního hnutí upevňovali lotyšští bolševici v mnoha místních organizacích své pozice, stavěli se do čela revolučního hnutí lotyšských dělníků a aktivně bojovali proti menševickému vedení strany. Uvnitř Sociální demokracie Lotyšského kraje vytvořili lotyšští bolševici, opírající se o bolševicky smýšlející dělníky, svou organizačně zformovanou frakci. Lotyšští bolševici žijící v emigraci zřídili v zahraničí vlastní ústředí — byro zahraničních skupin, které od podzimu 1912 vydávalo svůj tiskový orgán s názvem Biletens, publikace byra zahraničních skupin.

Lenin pozorně sledoval vývoj vnitrostranického boje v Sociální demokracii Lotyšského kraje a pomáhal lotyšským bolševikům v jejich boji proti likvidátorskému vedení. Jeho návrh platformy ke IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje byl uveřejněn v srpnu 1913 ve 4. čísle listu *Ciņas Biedrs* a v listopadu 1913 jako separát z 8. čísla Biletensu pod názvem *Naše platforma ke IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje*. Později byl návrh platformy otištěn jako úvodník v Biletensu, č. 9/10 z 20. listopadu 1913. Redakce Biletensu pod vlivem svých smířliveckých členů vypustila při publikování Leninova textu důležitou část o národnostní otázce a další části zkrátila nebo pozměnila.

Návrh platformy se v Leninových spisech publikuje v plném znění podle dochovaného rukopisu v ruštině.

Sociální demokracie Lotyšského kraje byla založena v červnu 1904 na I. sjezdu strany a nazývala se Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana. Na II. sjezdu v červnu 1905 byl schválen program strany. Na IV. sjezdu SDDSR v roce 1906 vstoupila do Sociálně

demokratické dělnické strany Ruska jako územní organizace. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje. — 225

- ⁷⁷ Jde o takzvanou *srpnovou konferenci likvidátorů*, která se konala ve Vídni v srpnu 1912. Vytvořil se na ní protistranický srpnový blok, jehož organizátorem byl Trockij. Konference se zúčastnili zástupci Bundu, zakavkazského oblastního výboru, Sociální demokracie Lotyšského kraje a zahraničních — likvidátorských, trockistických a oztovistických skupinek (redakce listu Golos social-demokrata, vídeňské Pravdy Trockého a skupiny Vperjod). Z Ruska vyslaly delegáty petrohradská a moskevská „iniciativní skupina“ likvidátorů, krasnojarská organizace, sevastopolská sociálně demokratická vojenská organizace a redakce likvidátorských časopisů Naša zarja a Něvskij golos; na konferenci byl přítomen rovněž zástupce zahraničního výboru Spilky. Většinu delegátů tvořili vesměs lidé žijící v zahraničí, kteří byli od dělnické třídy Ruska odtrženi a neměli přímé spojení s místními stranickými organizacemi v Rusku. Konference schválila ke všem otázkám sociálně demokratické taktiky protistranická, likvidátorská usnesení a vyslovila se proti existenci ilegální strany.

Pokus likvidátorů vytvořit vlastní centristickou stranu v Rusku se nesetkal s podporou dělníků. Likvidátoři nebyli s to zvolit ústřední výbor, a proto se omezili na ustavení organizačního výboru. Různorodý protibolševický blok, jehož vytvoření bylo hlavním úkolem konference, se začal rozpadat už v jejím průběhu. Ještě před jejím ukončením ji opustil vperjodovský delegát a brzy nato odešli lotyšští sociální demokraté a po nich i ostatní účastníci. Srpnový blok se přičiněním bolševiků fakticky rozpadl již za rok až půldruhého roku. Viz o tom Leninovy články Rozpad „srpnového“ bloku, Odhalení „srpnové“ fikce a O porušování jednoty zastíraném křikem o jednotě (Spisy 20, Praha 1957, s. 159—162, 185—188, 331 až 353). — 227

- ⁷⁸ Myslí se usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR z roku 1906 a V. (celoruské) konference SDDSR z roku 1908 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 115, 172). — 248
- ⁷⁹ Lenin má na mysli stávky petrohradských dělníků, především textilních, v roce 1895 a zejména v roce 1896. Stávka v roce 1896 začala 23. května v Kalinkinské přádelně bavlny, když továrníci odmítli vyplatit dělníkům mzdu za dny pracovního volna u příležitosti korunovace Mikuláše II. Rychle se rozšířila do všech hlavních přá-

delen bavlny a tkalcoven v Petrohradě a pak zachvátila velké strojírenské závody, gumárnu, papírnu a cukrovar. Petrohradský proletariát tak poprvé masově vystoupil proti vykořisťovatelům. Stávkovalo přes 30 000 dělníků. Stávku vedl petrohradský Svaz boje za osvobození dělnické třídy, který vydával letáky a výzvy, aby dělníci svorně a vytrvale hájili svá práva. Natiskl a rozšířil základní požadavky stávkujících: zkrácení pracovní doby na deset a půl hodiny, zvýšení mezd, včasné vyplácení mezd atd.

Petrohradské stávky přispěly k rozvoji dělnického hnutí v Moskvě a jiných městech v Rusku, donutily vládu urychlit revizi továrních zákonů a vydat 2. (14.) června 1897 zákon o zkrácení pracovní doby v průmyslu na jedenáct a půl hodiny. Lenin o nich později napsal, že jimi „začíná éra neustále mohutnějšího dělnického hnutí, tohoto nejmocnějšího činitele celé naší revoluce“ (Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 113). — 252

⁸⁰ *Pruskými oktábristy a kadety* nazýval Lenin „pokrokáře“ — stranu liberální buržoazie, založenou v roce 1861. — 252

⁸¹ Viz K. Marx - B. Engels, *Manifest Komunistické strany* (K. Marx - B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 436). — 262

⁸² *Novyj ekonomist* — týdeník; vycházel od 26. ledna (8. února) 1913 do prosince 1917 v Petrohradě. Jeho vydavatelem a redaktorem byl profesor P. P. Migulin. Na vydávání časopisu se podíleli oktábristé a kadeti. — 266

⁸³ Dopis *K případu pana Bogdanova a skupiny Vperjod* napsal Lenin v souvislosti s Bogdanovovým prohlášením uveřejněným 26. května 1913 v Pravdě. Bogdanov se v něm pokoušel vyvrátit fakt, který uvedl Lenin v článku *Sporné otázky*, že totiž zavrhování činnosti v dumě a využívání jiných legálních možností bylo spjato s „vperjodovstvím“ (viz tento svazek, s. 97). Redakce Pravdy uveřejnila Bogdanovo prohlášení s tímto postskriptem: „Redakce se plně ztotožňuje s názorem uvedeným v 95. čísle v článku *Sporné otázky*, avšak v zájmu objektivnosti považuje za možné uveřejnit níže uvedené prohlášení našeho stálého spolupracovníka pana Bogdanova.“ Lenin proti této redakční poznámce ostře protestoval, a proto poslal Pravdě současně s dopisem *K případu pana Bogdanova a skupiny Vperjod* noticku, v níž se vyslovil proti Bogdanovovu zkreslování dějin strany (tato noticka nebyla tehdy uveřejněna a dodnes se nenašla). Lenin ve svých dopisech redakci Pravdy nejdříve upozorňoval, že je nepřipustné, aby Bogdanov zůstal spolupracovníkem bolševického listu. Po napsání článku *Ideolo-*

gie, který nezastřeně hlásal machistické názory, byl Bogdanov z řad spolupracovníků Pravdy vyloučen. — 270

84 Tento článek měl v 19. svazku čtvrtého ruského vydání Leninových spisů a v publikaci Leninskij sbornik XXX redakční titulek O projevu kadeta Maklakova. V roce 1954 dostal Institut marxismu-leninismu při ÚV KSSS z Polska řadu dokumentů z Krakovsko-poroninského archívu V. I. Lenina, mimo jiné i seznam článků napsaných pro Pravdu. Z tohoto seznamu se podařilo zjistit, že Lenin nazval tento článek Nesprávné hodnocení (Luč o Maklakovi). — 272

85 *Chartismus* (z anglického charter — charta) — masové revoluční hnutí anglických dělníků ve 30.—40. letech 19. století, vyvolané těžkou hospodářskou situací a politickým bezprávím. Podle Leninových slov to bylo „první široké, opravdu masové, politicky vyhraněné a proletářsky revoluční hnutí“ (Spisy 29, Praha 1962, s. 303). Organizačním centrem hnutí proletariátu se stalo Sdružení londýnských dělníků. Jeho vedení vypracovalo petici adresovanou parlamentu, jež byla uveřejněna v květnu 1838. Tato Charta lidu obsahovala šest programových článků: všeobecné volební právo pro muže od 21 let, tajné hlasování, zrovnoprávnění volebních obvodů, zrušení majetkového censu pro kandidáty na poslance parlamentu, stanovení platu pro poslance a každoroční parlamentní volby. Hnutí začalo velkými shromážděními a demonstracemi pod heslem boje za prosazení Charty lidu. V červenci 1840 bylo založeno Národní chartistické sdružení, první masová strana dělníků v dějinách dělnického hnutí.

Dne 2. května 1842 předložili chartisté parlamentu druhou petici, která již zahrnovala řadu požadavků sociálního charakteru (zkrácení pracovní doby, zvýšení mezd aj.). Parlament ji zamítl. Chartisté na to odpověděli generální stávkou.

V roce 1848 plánovali chartisté hromadný pochod k parlamentu s třetí peticí, ale vláda použila vojsko a pochod zmařila. Parlament petici projednal až po několika měsících a opět zamítl. Po roce 1848 začalo chartistické hnutí upadat. Jeho neúspěch pramenil hlavně z toho, že nemělo jasný program a taktiku a důsledně revoluční vedení. Chartisté však měli obrovský vliv jak na politické dějiny Anglie, tak i na rozvoj mezinárodního dělnického hnutí. — 276

86 Myslí se nacionalistický a šovinistický postoj okřabristů, progresistů a kadetů v květnu 1913 při projednávání rozpočtu ministerstva

vnitřa ve IV. státní dumě. K této otázce viz tento svazek, s. 240 až 242, 243—245. — 278

⁸⁷ Jde o *XII. pirogovovský sjezd lékařů*, který se konal ve dnech 29. května (11. června) — 5. (18.) června 1913 v Petrohradě. Sjezdu se účastnilo asi 1500 lékařů. — 279

⁸⁸ *Novomalthuziánství* — odrůda reakční teorie anglického buržoazního ekonoma T. R. Malthuse (1766—1834). Jeho teorie, která měla obhájit kapitalismus, se pokoušela všechny s ním spjaté sociální pohromy vysvětlit přirozenými příčinami a odvést tak pracující masu od boje proti kapitalistickému zřízení. Malthus tvrdil, že příčinou zbláznění pracujících není kapitalismus ani vykořisťování, nýbrž rychlejší populační růst než růst výroby životních potřeb, a že je možné odstranit všechny sociální útrapy umělým omezením růstu počtu obyvatelstva, tj. snížením počtu uzavíraných sňatků a omezením porodnosti.

V Rusku šířil ideje malthuziánství P. B. Struve, M. I. Tugan-Baranovskij, S. N. Bulgakov aj., kteří se pokoušeli vysvětlit zbláznění a ožebračování ruského rolnictva přelidněním.

Malthuziánství, jež ospravedlňuje epidemie a války jako prostředek ke snižování počtu obyvatelstva, slouží současným ideologům imperialismu velmi často jako nástroj k ospravedlňování reakční politiky kolonialismu a válečných příprav. — 279

⁸⁹ Viz K. Marx-B. Engels, *Manifest Komunistické strany* (K. Marx-B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 430). — 282

⁹⁰ *K agrární politice nynější vlády (obecně)* — návrh projevu, který připravil Lenin pro vystoupení bolševického poslance v dumě. Přednesl jej poslanec N. R. Šagov 9. (22.) června 1913 při projednávání zprávy rozpočtového výboru o rozpočtu úřadu státního pozemkového majetku v dumě. Projev byl provázen výkřiky pravicových poslanců a několikerým upozorněním předsedy dumy, že vezme řečníkovi slovo za porušení předpisu, který zakazoval čtení projevů. Šagovovi se podařilo přečíst jen asi polovinu textu, některé pasáže musel z Leninova textu vypustit. — 284

⁹¹ *Svaz ruského národa* — krajně reakční, černosotňovská monarchistická organizace. Vznikla v Petrohradě v říjnu 1905 k boji proti revolučnímu hnutí. Svaz měl pobočky v mnoha ruských městech. Jeho členy byli reakční statkáři, bohatí majitelé velkých domů, obchodníci, vysokí policejní úředníci, duchovní, městská buržoazie, kulaci

i deklasované a kriminální živly. V čele svazu stáli V. A. Bobrinskij, A. I. Dubrovin, V. M. Puriškevič aj. Tiskovými orgány svazu byly listy Ruskoje znamja, Objediněnje a Groza.

Svaz hájil neotřesitelnost carského absolutismu, zachování polo-feudálního statkářského způsobu hospodaření a šlechtických výsad. Jeho programovým heslem bylo monarchistické nacionalistické heslo z dob nevolnictví: Pravoslaví, samoděržaví, národ. Za hlavní metodu boje proti revoluci si svaz zvolil pogromy a vyvražďování.

— 318

- ⁹² Myslí se deník Vorwärts, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. — 321
- ⁹³ Jde o slavjanofilské manifestace, které uspořádaly reakční nacionalistické skupiny ve dnech 30. a 31. března a 6. dubna (podle nového kalendáře) 1913 v Petrohradě u příležitosti vítězství Srbů a Bulharů nad Turky v první balkánské válce. Reakční síly se pokoušely využít národně osvobozenecský boj balkánských národů pro velmocenskou politiku ruského carismu na Blízkém východě. — 322
- ⁹⁴ Myslí se jednodenní stávká v Petrohradě, uspořádaná 4. dubna 1913, v den prvního výročí střelby do dělníků na Leně v roce 1912. Stávky se zúčastnilo přes 85 000 lidí. — 326
- ⁹⁵ Volby do vedení odborového Svazu kovodělníků v Petrohradě se konaly 21. dubna (4. května) 1913. Na shromáždění bylo přítomno asi 800 lidí a dalších víc než 400 lidí se do sálu už nevešlo. Bolševici předložili kandidátku, která byla uveřejněna v 91. čísle Pravdy, a rozdali ji přítomným kovodělníkům. Přestože likvidátoři požadovali, aby se volilo „bez rozdílu směrů“, hlasovala většina účastníků pro kandidátku Pravdy. Ze 14 členů vedení bylo 10 členů zvoleno podle bolševické kandidátky. — 332
- ⁹⁶ *Diskussionnyj listok* — příloha ústředního orgánu SDDSR listu Social-demokrat; vycházela na základě usnesení plenárního zasedání ústředního výboru SDDSR z ledna 1910 od 6. (19.) března 1910 do 29. dubna (12. května) 1911 v Paříži. Vyšla tři čísla. Redakci tvořili zástupci bolševiků, menševiků, ultimativistů, bundovců, plechanovovců, polské sociální demokracie a Sociální demokracie Lotyšského kraje. V příloze byla uveřejněna Leninova stať Poznámky publicisty a články Historický význam vnitrostranického boje v Rusku a Rozhovor legalisty s odpůrcem likvidátorství (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 259–324, 378–395; Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 251–260). — 332

- ⁹⁷ *Der Kampf* — měsíčník rakouské sociální demokracie; vycházel v letech 1907—1934 ve Vídni. Zaujímal oportunistické, centristické stanovisko, které maskoval levičáckými frázemi. Jeho redaktory byli O. Bauer, A. Braun, K. Renner, F. Adler aj. — 332
- ⁹⁸ Orgánem německých Puriškevičů nazýval Lenin reakční německý deník *Neue Preussische Zeitung*. Vycházel od června 1848 do roku 1939 v Berlíně. Byl orgánem kontrarevoluční dvorní kamarily a pruského junkerstva. Tento list je známý rovněž pod názvem *Kreuz-Zeitung*, protože měl v hlavičce znamení kříže. — 335
- ⁹⁹ Myslí se politika reakčního státníka carského Ruska ministra vnitra V. K. Pleveho, který krutě potlačoval rolnické hnutí, rozpustil řadu zemstev, organizoval protižidovské pogromy a prováděl v okrajových oblastech Ruska reakční rusifikační politiku. — 335
- ¹⁰⁰ *Teze o národnostní otázce* napsal Lenin v souvislosti se svými přednáškami o národnostní otázce, které přednesl 9., 10., 11. a 13. července (podle nového kalendáře) 1913 v Curychu, Ženevě, Lausanne a Bernu. Tyto přednášky si přicházeli vyslechnout kromě bolševiků i příslušníci emigrantských skupin jiných socialistických stran. Osnovy přednášek jsou zařazeny do přípravných materiálů tohoto svazku (viz s. 472—476). Podrobný záznam diskusí k nim je uveřejněn v publikaci *Leninskij sbornik XVII*. — 338
- ¹⁰¹ „*Federací nejhoršího typu*“ jsou označeny v usneseních pražské konference strany z roku 1912 vzájemné vztahy s národními sociálně demokratickými organizacemi, které existovaly v SDDSR od IV. (sjednocovacího) sjezdu, kdy příslušníci těchto organizací pracovali „zcela nezávisle na ruských organizacích“, což mělo krajně nepříznivý vliv na veškerou činnost SDDSR. Přestože sociálně demokratické organizace Polska a Litvy, Lotyšského kraje a Bund byly součástí SDDSR, fakticky působila každá zvlášť. Jejich zástupci se neúčastnili řízení celoruské stranické práce; přímo nebo nepřímo napomáhali protistranické činnosti likvidátorů (viz *Sebrané spisy 21*, Praha 1985, s. 164—167; *Sebrané spisy 22*, Praha 1985, s. 248—250). — 347
- ¹⁰² Myslí se *strana narodovců* (Národně demokratická strana, endekové), hlavní reakční, nacionalistická strana polských statkářů a buržoazie, těsně spjatá s katolickou církví. Vznikla v roce 1897, jejími vůdci byli R. Dmowski, Z. Balicki, W. Grabski aj. Narodovci razili hesla „třídní harmonie“ a „národních zájmů“ a snažili se získat

vliv na lidové masy a využít je pro svou reakční politiku. Hlásali výbojný nacionalismus a šovinismus jako prostředek boje proti socialistickému i všeobecně demokratickému hnutí polského lidu a pokoušeli se ho izolovat od ruského revolučního hnutí. V revolučních letech 1905—1907 ve snaze dohodnout se s carismem, pokud by poskytl Království polskému autonomii, začali otevřeně podporovat carismus a bojovat proti revoluci „všemi prostředky, včetně udavačství, hromadného propouštění dělníků a vražd“ (Sebrané spisy 15, Praha 1983, s. 62). V. (londýnský) sjezd SDDSR ve zvláštní rezoluci O národní demokracii zdůraznil nutnost „neúnavného a nemilosrdného odhalování kontrarevoluční, krajně reakční tváře a činnosti národních demokratů jako spojenců carismu v boji proti revoluci“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 153). Za první světové války podporovali narodovci bezvýhradně Dohodu, neboť počítali s vítězstvím carského Ruska, se sjednocením polských území podmaněných Rakouskem a Německem a s tím, že Polsku bude poskytnuta autonomie v rámci Ruské říše. Pád carského režimu je přiměl orientovat se na Francii. Byli sice zavilými nepřáteli Říjnové revoluce a sovětského státu, ale v souladu se svým tradičním protiněmeckým postojem nepodporovali vždy v plném rozsahu dobrodružnou protisovětskou zahraniční politiku Piłsudského kliky, jež vládla v Polsku od roku 1926. — 347

- ¹⁰³ Jde o rozdělení školství podle národností jako hlavní požadavek buržoazně nacionalistického programu „kulturně národnostní autonomie“. — 348
- ¹⁰⁴ Lenin má na mysli rozchod poslanců IV. státní dumy v létě po skončení prvního zasedání. Přestávka v činnosti dumy trvala od 25. června do 15. října (od 8. července do 28. října) 1913. — 355
- ¹⁰⁵ *Leipziger Volkszeitung* — německý sociálně demokratický deník, který vycházel v letech 1894—1933 v Lipsku. — 357
- ¹⁰⁶ Jde o kadetský deník *Souremennoje slovo*; vycházel od září 1907 do 3. (16.) srpna 1918 v Petrohradě. — 361
- ¹⁰⁷ *Rossija* — reakční, černosotňovský deník; vycházel od listopadu 1905 do dubna 1914 v Petrohradě. Od roku 1906 byl orgánem ministerstva vnitra. Byl subvencován z tajného fondu vlády, jímž měl právo disponovat ministr vnitra. Lenin nazýval tento deník „prodejným policejním plátkem“. — 361

- ¹⁰⁸ Lenin má na mysli projev bolševického poslance G. I. Petrovského, přednesený na zasedání Státní dumy 20. května (2. června) 1913 při projednávání rozpočtu ministerstva vnitra. Návrh projevu napsal Lenin. N. K. Krupská v dopise z 18. dubna (1. května) 1913 z Krakova do Petrohradu napsala, že je třeba všemožně usilovat o to, aby projev byl vzhledem k jeho mimořádné důležitosti pronesen v plném znění. Rukopis projevu nebyl nalezen. — 363
- ¹⁰⁹ *II. celoukrajinský sjezd studentstva* se konal 19.—22. června (2.—4. července) 1913 ve Lvově na počest Ivana Franka, velikého ukrajinského spisovatele, vědce, veřejného činitele a revolučního demokrata. Účastnili se ho i zástupci ukrajinských studentů v Rusku. Na sjezdu přednesl referát Ukrajinská mládež a nynější postavení národa ukrajinský sociální demokrat Doncov, který hájil heslo „samostatné“ Ukrajiny. Toto heslo podpořili národní demokraté, ale setkalo se s protestem u skupiny ukrajinských sociálních demokratů, kteří emigrovali z Ruska. — 363
- ¹¹⁰ Myslí se Engelsův článek Berlínské debaty o revoluci, uveřejněný v *Neue Rheinische Zeitung* (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 5, Praha 1959, s. 82—84). — 368
- ¹¹¹ *Frankfurter Zeitung* — deník, orgán německých burziánů. Vycházel v letech 1856—1943 ve Frankfurtu nad Mohanem. Znovu začal vycházet v roce 1949 pod názvem *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a stal se orgánem západoněmeckých monopolistů. — 372
- ¹¹² *Der Sozialdemokrat* — ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa v období výjimečného zákona proti socialistům. Vycházel od 28. září 1879 do 22. září 1888 v Curychu a od 1. října 1888 do 27. září 1890 v Londýně. Zpočátku jej redigoval G. Vollmar, později E. Bernstein. Engelsovo ideové vedení zajišťovalo marxistické zaměření listu. Sozialdemokrat i přes některé chyby důsledně hájil revoluční taktiku a sehrál vynikající úlohu v organizování sil německé sociální demokracie. Po zrušení výjimečného zákona proti socialistům byl list zastaven a ústředním orgánem strany se znovu stal Vorwärts. — 393
- ¹¹³ Lenin má na mysli projevy A. Bebela na sjezdu Sociálně demokratické strany Německa v Hannoveru (9.—14. října 1899) k útokům na hlavní názory a taktiku strany a na sjezdu v Drážďanech (13. až 20. září 1903) k taktice strany a ke spolupráci s buržoazním tiskem. — 395

- ¹¹⁴ Lenin má na mysli známou Lassallovu tezi, že proti dělnické třídě jsou všechny ostatní třídy jen jedinou reakční masou. Tato teze byla včleněna do programu Sociálně demokratické strany Německa, schváleného roku 1875 na sjezdu v Gotě. Tuto tezi kritizoval Marx ve své práci *Kritika gothajského programu* (viz K. Marx-B. Engels, *Spisy* 19, Praha 1966, s. 50—51). — 398
- ¹¹⁵ Tento článek pojednává o přidělení půdy dělníkům Pavlovského a Očerského závodu, patřících k permskému majorátnímu statku hrabat Stroganovových (ochanský újezd Permské gubernie). S žádostí, aby jim byla přidělová půda předána do vlastnictví, se na hraběte S. G. Stroganova začali obracet dělníci Očerského závodu již od roku 1867 a dělníci Pavlovského závodu od roku 1874. Ve vládních orgánech byla žádost dělníků Očerského závodu projednávána od roku 1890 a žádost dělníků Pavlovského závodu od roku 1897. Do senátu se žádost dělníků Pavlovského závodu o přidělení půdy dostala v roce 1903 a dělníků Očerského závodu v roce 1904. Teprve v roce 1909 rozhodl senát přidělit dělníkům Pavlovského závodu půdu, což posloužilo jako precedens pro obdobné rozhodnutí i v případě Očerského a jiných závodů. V roce 1913 vydal senát ještě několik výnosů v této věci, ale dělníci půdu nakonec nedostali.
- V polemice s „liberálním tiskem“ má Lenin na mysli orgán kadetské strany *Reč*, v němž byl soudnímu sporu dělníků Stroganovových závodů věnován 7. srpna 1913 úvodník a předtím, 4. srpna 1913, příspěvek dopisovatele. O tomto případě psal 4. srpna 1913 rovněž list *Ruskoje slovo*. Obdobné materiály se objevovaly i v jiných novinách. — 399
- ¹¹⁶ Lenin má na mysli liberální časopis *Pravo*, ve kterém byl 18. (31.) srpna 1913 otištěn článek J. Bermana *Vliv sociálně právního a ekonomického faktoru na protistátní zločinnost*^[6]. — 424
- ¹¹⁷ Jde o boj irské liberální buržoazie za politickou samosprávu v rámci britské říše. Návrh zákona o Home Rule byl dvakrát předložen anglickému parlamentu, ale pokaždé byl zamítnut. V roce 1912, v době vzestupu dělnického a národně osvobozenického hnutí v Irsku, byl návrh zákona předložen parlamentu potřetí a v roce 1914 jej král potvrdil. — 427
- ¹¹⁸ Myslí se *Irish Independent* — deník; vychází od roku 1891 jako hlavní orgán irských nacionalistů. — 428

- ¹¹⁹ *Berliner Tageblatt und Handelszeitung* — německý buržoazní list; vycházel v letech 1872—1939. — 436
- ¹²⁰ Viz K. Marx, *Teorie o nadhodnotě*, část II, Praha 1964, s. 40. — 439
- ¹²¹ Nové volby do vedení petrohradského odborového svazu kovodělníků se konaly 25. srpna (7. září) 1913. Na shromáždění bylo přítomno kolem tří tisíc lidí. I přes pokusy likvidátorů poštvat přítomné kovodělníky proti bolševickému vedení svazu byla obrovskou většinou hlasů schválena za potlesku rezoluce s poděkováním vedení za jeho práci. Kandidátka likvidátorů získala jenom asi 150 hlasů. Bolševická kandidátka, uveřejněná předtím v listě *Severnaja pravda*, byla schválena drtivou většinou hlasů. — 445
- ¹²² Článek *Řeč čísel* byl uveřejněn v 13. a 14. čísle listu *Naš puť* z 8. a 10. září 1913 s touto redakční poznámkou: „Redakce se autorovi omlouvá, že musela provést v článku *nutné* škrty a změny.“ Jaké změny byly v článku provedeny, se nepodařilo zjistit, protože rukopis článku nebyl nalezen. — 453
- ¹²³ *Justice* — týdeník; vycházel od ledna 1884 do začátku roku 1925 v Londýně. Byl orgánem Sociálně demokratické federace a od roku 1911 orgánem Britské socialistické strany. Od února 1925 do prosince 1933 vycházel pod názvem *The Social-Democrat*. — 465
- ¹²⁴ *The Social-Democrat* — časopis anglických sociálních demokratů, který vycházel v letech 1897—1911 v Londýně. — 465
- ¹²⁵ Jde o *Jiskru*, první celoruský ilegální marxistický list, založený roku 1900 Leninem. *Jiskra* sehrála rozhodující úlohu v budování revoluční marxistické strany dělnické třídy v Rusku. Od června 1902 do jara 1903 vycházela v Londýně. — 467

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [¹] *Аграрная программа, (принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП).* — В листовке: Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической рабочей партии. [Спб.], тип. ЦК, [1906], стр. 1. (РСДРП). — 94
- [²] *Аксельрод, П. Б. На очередные темы.* (Из писем П. Б. Аксельрода к друзьям). — «Наша Заря», Спб., 1912, № 6, стр. 8—20. — 99
- [³] — *На очередные темы.* (Из писем П. Б. Аксельрода к друзьям). — «Невский Голос», Спб., 1912, № 6, 5 июля, стр. 2—3. — 99
- [⁴] *Алексинский, Г. А. (Рецензия на книгу:) А. Богданов. «Культурные задачи нашего времени».* Изд. Дороватовского и Чарушникова. Москва. 1911 г. Ц. 60 коп. — «Современный Мир», [Спб., 1911], № 7, стр. 345—348, в отд.: Критика и библиография. — 271

Ан — см. Жордания, Н. Н.

Б—н, И. — см. Брагин, И.

Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

- [5] *Бедный, Д. Свеча. Басня.* — «Просвещение», Спб., 1913, № 2, стр. 20—21. — 156
- [6] *Берман, Я. Влияние социально-правового и экономического факторов на государственную преступность.* (По данным свода статист. свед. по делам угол.). — «Право», Спб., 1913, № 33, 18 августа, стлб. 1912—1924. — 424—426
- [7] *Богданов, А. Фактическое разъяснение.* (Письмо в редакцию). — «Правда», Спб., 1913, № 120 (324), 26 мая, стр. 2—3. — 270
- [8] *(Брагин, И.) Потребление железа в России.* — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 14 (134), 15 июля, стр. 60—72. Подпись: И. Б—н. — 386—388, 403, 404
- [9] *В Государственной думе.* Бюджетные прения. Сессия I, заседание 44. — «Речь», Спб., 1913, № 129 (2441), 14 (27) мая, стр. 4—5. Подпись: Л. Неманов. — 196—197
- [10] *В Гос[ударственной] думе.* Прения по смете м-ва внутренних дел. Сессия I, заседание 49. — «Речь», Спб., 1913, № 136 (2448), 21 мая (3 июня), стр. 3—4. Подпись: Л. Неманов. — 240—242, 278
- [11] *В Гос[ударственной] думе.* Сессия I, заседание 31. — «Речь», Спб., 1913, № 80 (2392), 23 марта (5 апреля), стр. 5—6. — 56—59
- [12] *В Гос[ударственной] думе.* Сессия I, заседание 32. — «Речь», Спб., 1913, № 85 (2397), 28 марта (10 апреля), стр. 4—5. — 79
- [13] *В Гос[ударственной] думе.* Сессия I, заседание 34. — «Речь», Спб., 1913, № 91 (2403), 3 (16) апреля, стр. 5. — 83
- [14] *В Гос[ударственной] думе.* Сессия I, заседание 52. — «Речь», Спб., 1913, № 137 (2449), 22 мая (4 июня), стр. 3—4. Подпись: Як. Лив—ь. — 240—242, 243—245, 251

- [15] В Государственной думе. Сессия I, заседание 57. — «Речь», Спб., 1913, № 143 (2455), 28 мая (10 июня), стр. 4—5. Подпись: Л. Неманов. — 272—273, 274
- [16] В Гос(ударственной) думе. Сессия I, заседание 64 и 65. — «Речь», Спб., 1913, № 151 (2463), 6 (19) июня, стр. 3—5. Подписи: Л. Неманов и Як. Лив—ъ. — 336, 337
- [17] * Варзар, В. Е. Статистика стачек рабочих на фабриках и заводах за трехлетие 1906—1908 гг. Спб., тип. Киришбаума, 1910. 72, 220 стр., 1 диагр., 1 картогр. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 237, 238, 414
- [18] * — Статистика стачек рабочих на фабриках и заводах за 1905 год. Спб., тип. Киришбаума, 1908. 111 стр., 1 диагр., 1 картогр. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 78, 235, 236, 237, 238, 239, 414
- [19] — Статистические сведения о стачках рабочих на фабриках и заводах за десятилетие 1895—1904 года. Спб., тип. Киришбаума, 1905. 79 стр. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 78, 237, 238, 414
- [20] Веселовский, Б. Статистика народного образования. — «Русское Слово», М., 1913, № 128, 5 (18) июня, стр. 1. — 313
- [21] — Строительство в городах. — «Русское Слово», М., 1913, № 100, 1 (14) мая, стр. 2. — 174
- [22] «Вестник Финансов, Промышленности и Торговли», Спб. — 174
- [23] * Вехи. Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909. II, 209 стр. — 104, 134, 140
- [24] Виноградов, П. Г. Политические письма. — «Русские Ведомости», М., 1905, № 210, 5 августа, стр. 3. — 216
- [25] Власов, А. К организационному вопросу. — «Луч», Спб., 1913, № 109 (195), 14 мая, стр. 2. — 104, 201—202

- [26] *Вместо обзора печати.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 6, 14 августа, стр. 2. — 441
- [27] *Вниманию товарищей-рабочих.* — «Луч», Спб., 1913, № 106 (192), 10 мая, стр. 1. Подпись: Раб. Герман. — 193—195
- [28] «Возрождение», М. — 100, 302
— 1910, № 5, 30 марта, стлб. 47—52; № 6, 14 апреля, стлб. 71—78. — 99
- [29] *(Воронцов-Дашков, И. И.) Всеподданнейший отчет за восемь лет управления Кавказом генерал-адъютанта графа Воронцова-Дашкова.* Спб., гос. тип., 1913. 36 стр. — 449
Г. Р. — см. Левицкий, В.
- [30] *Государственная дума.* Заседание 20-го мая. Прення по смете мин-ва вн. дел. Речь с.-д. Петровского. — «Правда», Спб., 1913, № 116 (320), 22 мая, стр. 3. — 363
- [31] *Государственная дума.* (По телефону от нашего специального корреспондента). Заседание 6-го июня. — «Русское Слово», М., 1913, № 130, 7 (20) июня, стр. 3—4. — 397
- [32] *Государственная дума.* Сессия V. Заседание 107-е. — «Речь», Спб., 1912, № 104 (2058), 17 (30) апреля, стр. 4—5. Подпись: С. Л. — 154—158
- [33] *Грот, Н. Я. Нравственные идеалы нашего времени.* Фридрих Ницше и Лев Толстой. Из журнала «Вопросы Философии и Психологии». 3-е изд. М., типо-лит. Кушнерева, 1894. 28 стр. — 375
- [34] *Гучков, А. И. Ответ князю Е. Н. Трубецкому.* — «Русские Ведом.», М., 1906, № 224, 10 сент., стр. 2. — 79
Гушка, А. О. — см. Ерманский, О. А.
- [35] *Д—лов, А. Мобилизация надельных земель.* — «Рос-

- сия», Спб., 1913, № 2336, 28 июня (11 июля), стр. 1; № 2337, 29 июня (12 июля), стр. 1. — 382—384
- [36] (Дан, Ф. И.) *Кто прав?* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 13, 23 августа, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 435
- [37] — *Очередная задача.* — «Луч», Спб., 1912, № 65, 2 декабря, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 322
- [38] — *Плеханов о расколе.* — «Луч», Спб., 1913, № 57 (143), 9 марта, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 98, 123—126
- [39] *Декларация соц.-дем. фракции IV-ой Госуд. думы.* — «Правда», Спб., 1912, № 188, 8 декабря, стр. 2—3. Под общ. загл.: Государственная дума. Заседание 7 декабря. — 48
- [40] *Деп. Синадино о Госуд. думе.* — «Киевская Мысль», 1913, № 121, 3 мая, стр. 2, в отд.: Русская жизнь. — 181
- [41] «*Дискуссионный Листок*», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. На газ. дата: 24/7 июня. — 97, 302, 332
- [42] *Дицген, И. Завоевания (аквизит) философии и письма о логике.* Специально демократически-пролетарская логика. Пер. с нем. П. Дауге и А. Орлова. С предисл. к русск. пер. Е. Дицгена. Спб., Дауге, 1906. XII, 210, II стр. — 141
- [43] — *Сущность головной работы человека.* Новая критика чистого и практического разума. С биогр. очерком автора Е. Дицгена. С предисл. А. Паннекука. Пер. с нем. Б. С. Вейнберга, под ред. П. Дауге. М., Дауге, 1907. XXVII, 124 стр. — 141
- [44] — *Экскурсии социалиста в область теории познания.* С прил. статьи Е. Дицгена: Макс Штирнер и Иосиф Дицген. Пер. с послед. нем. изд. Б. С. Вейнберга, под ред. П. Дауге. Спб., Дауге, 1907. 180 стр. — 141
- [45] «*Дневник Социал-Демократа*», [Женева]. — 94

— 1905, № 2, август, стр. 37—49. — 246—247

[46] *Дб Прус.* — «Новое Время», Спб., 1913, № 13343, 6 (19) мая, стр. 5, в отд.: Внутренние известия. — 191—192

[47] *Добросердов, К. Г. Дума и народное образование.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 6, 22 мая, стр. 2. — 157

[48] *Добыча ископаемого угля в некоторых странах и мировые итоги.* — В кн.: Ежегодник газеты «Речь» на 1912 год. Спб., б. г., стр. 673. (Бесплатное приложение к газете «Речь»). — 59

[49] *Добыча нефти.* — Там же, стр. 681. — 57, 58, 59

[50] *Доклад проф. Косинского. Победа трудового хозяйства.* — «Киевская Мысль», 1913, № 242, 2 сентября, стр. 2. Под общ. загл.: Сельскохоз. съезд. — 460, 462

[51] *Е. В. Государственная деятельность председателя Совета министров статс-секретаря Петра Аркадьевича Столыпина.* В 3-х частях. Ч. I. 1909 и 1910 гг. Изд. составителя. Спб., 1911. XIV, 377 стр. — 288

Егоров, А. — см. Мартов, Л.

[52] *Ежегодник России 1910 г. (Год седьмой).* Спб., [типолит. Ныркина], 1911. 926 стр. разд. паг. (Центр. стат. ком. МВД). — 150

[53] *Ерманский, О. А. К характеристике российской крупной буржуазии.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 1—2, стр. 47—59; № 3, стр. 21—31. — 260, 263

[54] — *Представительные организации торгово-промышленного класса в России.* Доклад, прочитанный на общем собрании ИРТО, в заседаниях 12 и 18 ноября 1911 г. (Отгиск из «Записок Императорского Русского Технич. Общества» за 1912 год). Спб., [типолит. Шредера], 1912. 3, 208 стр., 3 картогр. (Императорск. русск. техн. о-во. XI Пром.-эконом. отдел). Перед загл. авт.: А. О. Гушка. — 260, 263, 264

- [55] — *Тожже-критика*. — «Наша Заря», Спб., 1912, № 7—8, стр. 53—61. — 260—262, 263—265
- [56] «Живая Жизнь», Спб. — 379, 380, 440
— 1913, № 1, 11 июля, стр. 1—2. — 379—381
— 1913, № 8, 19 июля, стр. 2—3. — 100
- [57] (Жордания, Н. Н.) *Еще о «подполье»*. — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. Подпись: Ан. — 100, 226, 229, 333
- [58] «За Партию», [Париж], 1912, № 2, 26 сентября (9 октября), стр. 4. — 229
— 1912, № 3, 15 (2) октября, стр. 1—3. — 229, 230
- [59] *За свободу печати*. [Передовая]. — «Луч», Спб., 1913, № 103 (189), 7 мая, стр. 1. — 183—185
- [60] *Забастовка*. — «Русское Слово», М., 1913, № 151, 2 (15) июля, стр. 4, в отд.: Петербург. (По телефону от наших корреспондентов). — 361
- [61] *Забастовка*. — «Русское Слово», М., 1913, № 152, 3 (16) июля, стр. 4, в отд.: Петербург. (По телефону от наших корреспондентов). — 361, 362
- [62] *Забастовки*. — «Новое Время», Спб., 1913, № 13399, 2 (15) июля, стр. 5, в отд.: Хроника. — 361
- [63] *Забастовки*. — «Речь», Спб., 1913, № 177 (2489), 2 (15) июля, стр. 3. — 361
- [64] *Забастовки*. — «Речь», Спб., 1913, № 178 (2490), 3 (16) июля, стр. 3. — 361
- [65] *Забастовки*. — «Современное Слово», Спб., 1913, № 1967, 2 июля, стр. 3. — 361
- [66] *Завод Л. Нобель*. — «Новая Рабочая Газета», Спб.,

1913, № 6, 14 августа, стр. 2, в отд.: Рабочие о рабочих печати. — 438

[67] *Завод Старый Айваз.* — «Новая Рабочая Газета». Спб., 1913, № 21, 1 сентября, стр. 2, в отд.: Рабочие о рабочих печати. — 440

[68] *[Законы о страховании рабочих. 23 июня 1912 г.]*. — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1912, отд. I, № 141, 11 июля, ст. 1227—1230, стр. 2615—2666. — 81, 444

[69] *Заседание двадцать четвертое. 27 февраля 1913 г.* [Государственная дума. 4-й созыв. Сессия первая]. — «Россия», Спб., 1913, № 2236, 28 февраля (13 марта). Бесплатное приложение к № 2236 газ. «Россия», стр. 723—754. — 36, 38

[70] *Засулич, В. И. По поводу одного вопроса.* — «Живая Жизнь», Спб., 1913, № 8, 19 июля, стр. 2—3. — 100

[71] *[Заявление Троцкого и др., внесенное на заседании пленума ЦК РСДРП в январе 1910 г.]*. — «Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 6, в ст.: Ленин, В. И. «Заметки публициста». На газ. дата: 24/7 июня. — 97

[72] * *Заявление членов социал-демократической фракции Г. думы.* — «Луч», Спб., 1913, № 43 (129), 21 февраля, стр. 1. Подписи: Бурьянов, Маньков, Скобелев, Туляков, Хаустов, Чхеидзе, Чхенкели. — 46—48

[73] «Звезда», Спб. — 120

[74] «Земщина», Спб. — 140, 361

[75] *Знамена времени.* [Передовая]. — «Луч», Спб., 1913, № 149 (235), 2 июля, стр. 1. — 362

[76] *Изгоев, А. С. «Бойкот» в прусской Польше.* — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. III, стр. 5—10, в отд.: Политика, общественная жизнь и хозяйство.

Под общ. загл.: В России и за границей. Обзоры и заметки. — 134

- [77] — *Новое*. Статья первая. Рабочий класс и социал-демократия. — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. VI, стр. 106—126. — 349—352
- [78] * *Изнанка аграрной реформы*. — «Новое Время», Спб., 1913, № 13350, 13 (26) мая, стр. 6, в отд.: Внутренние известия. — 197
- [79] [*Иков, В. К.*] *Журнальное обозрение*. — «Возрождение», М., 1910, № 5, 30 марта, стлб. 47—52; № 6, 14 апреля, стлб. 71—78. Подпись: В. Миров. — 99
- Ильин* — см. Ленин, В. И.
- [80] «*Искра*» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 201, 467
- [81] *Итоги бельгийской забастовки*. [Передовая]. — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 1. — 171
- [82] *Кадетское доктринерство*. [Передовая]. — «Луч», Спб., 1913, № 122 (208), 29 мая, стр. 1. — 272, 273
- [83] *Как увеличить размеры душевого потребления в России?* [Передовая]. — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 14 (134), 15 июля, стр. 57—59. — 386, 387, 403, 404
- [84] *Карпов, П. О рабочих съездах*. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1914, № 5 (123), 7 января, стр. 1. — 100
- [85] *Каутский, К. Национализм и интернационализм*. — «Научная Мысль», Рига, 1908, № 1, стр. 3—42. — 232, 345
- [86] *Кауфман, А. А. Что говорит переселенческая статистика*. — «Речь», Спб., 1913, № 117 (2429), 1 (14) мая, стр. 1—2. — 176

- [87] *Киев, 1 августа*. [Передовая]. — «Киевская Мысль», 1913, № 210, 1 августа, стр. 1. — 397, 435
- [88] «Киевская Мысль», 1913, № 111, 23 апреля, стр. 2. — 171
- 1913, № 113, 25 апреля, стр. 1. — 136—137
- 1913, № 120, 2 мая, стр. 4. — 321
- 1913, № 121, 3 мая, стр. 2. — 181
- 1913, № 210, 1 августа, стр. 1. — 397, 435
- 1913, № 242, 2 сентября, стр. 2. — 460, 461
- [89] *Китайский 5% реорганизационный золотой заем 1913 г.* — «Речь», Спб., 1913, № 122 (2434), 7 (20) мая, стр. 1. — 190
- [90] *Козьминых-Ланин, И. М. Девятилетний период (с 1 января 1901 года по 1 января 1910 года) фабрично-заводской промышленности Московской губернии.* Изд. общ-ва для содействия улучшению и развитию мануфактурной промышленности. М., б. г. VII, 67 стр. Тит. лист и предисл. на русск. и нем. яз. — 453—459
- [91] [Кольцов, Д.] *Рабочие массы и подполье.* — «Луч», Спб., 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 47, 99, 229, 326
- [92] — *С кем мы.* — «Луч», Спб., 1913, № 108 (194), 12 мая, стр. 1. Подпись: Л. С. — 108—112
- [93] * — *Среди журналов.* — «Наша Заря», Спб., 1913, № 3, стр. 44—52. Подпись: Л. Седов. — 100, 229
- [94] *Комаров, А. И. Правда о переселенческом деле.* Спб., тип. Альтшулера, 1913. 139 стр. — 127—133, 289—295
- [95] *Коновалов, И. Очерки современной деревни.* Дневник агитатора. Посмертное изд. с портр. автора и пре-

днсл. Вл. Кранихфельда. Спб., издательское т-во писателей, 1913. XVIII, 398 стр. — 294, 296, 297

[⁹⁶] Косовский, В. В Австрии и у нас. — «Луч», Спб., 1913, № 72 (158), 27 марта, стр. 1. — 108

[⁹⁷] — *Немецко-чешский конфликт в австрийском рабочем движении.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 7—8, стр. 26—37; № 9—10, стр. 18—31. — 148, 249, 347

[⁹⁸] — «О моем сепаратизме». (Письмо в редакцию). — «Луч», Спб., 1913, № 119 (205), 25 мая, стр. 1. — 248—249

[⁹⁹] Крылов, И. А. Зеркало и обезьяна. — 56

[¹⁰⁰] — Лебедь, Щука и Рак. — 182

[¹⁰¹] — Музыканты. — 75, 226

[¹⁰²] — Тришкин кафтан. — 130

Л. М. — см. Мартов, Л.

Л. С. — см. Кольцов, Д.

[¹⁰³] [Левицкий, В.] *Берегитесь, металлисты!* — «Луч», Спб., 1913, № 92 (178), 23 апреля, стр. 1. Подпись: Г. Ракитин. — 332

[¹⁰⁴] — *Последовательная тактика «единства».* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 9, 18 августа, стр. 1. Подпись: Г. Р. — 438—442

[¹⁰⁵] * [Ленин, В. И.] *Анкета об организациях крупного капитала.* — «Просвещение», Спб., 1912, № 5—7, апрель — июнь, стр. 69—80. Подпись: В. Ильин. — 260, 261, 262, 263, 264

[¹⁰⁶] — *Вниманию читателей «Луча» и «Правды».* — «Правда», Спб., 1913, № 102 (306), 5 мая, стр. 1. Подпись: Читатель «Правды» и «Луча». — 193—195

- [107] — *Детский труд в крестьянском хозяйстве.* — «Правда», Спб., 1913, № 133 (337), 12 июня, стр. 1. Подпись: В. И. — 308
- [108] — *Доказала ли «Правда» сепаратизм бундовцев?* — «Правда», Спб., 1913, № 127 (331), 5 июня, стр. 2. Подпись: В. И. — 473
- [109] — *Заметки публициста. II.* «Объединительный кризис» в нашей партии. — «Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. Подпись: Н. Ленин. На газ. дата: 24/7 июня. — 302, 332
- [110] — *Значение переселенческого дела.* — «Правда», Спб., 1913, № 96 (300), 27 апреля, стр. 2. Подпись: В. И. — 176
- [111] — *Итоги полугодовой работы. III.* — «Правда», Спб., 1912, № 80, 1 августа, стр. 1. Подпись: Статистик. — 119, 124
- [112] — *Как В. Засулич убивает ликвидаторство.* — «Промышление», Спб., 1913, № 9, стр. 46—61. Подпись: В. Ильин; В. И. — 100
- [113] — *Либералы в роли защитников 4-ой Думы.* — «Правда», Спб., 1913, № 128 (332), 6 июня, стр. 1. — 336
- [114] — *О беспомощности и растерянности. (Заметка).* — «Правда», Спб., 1913, № 115 (319), 21 мая, стр. 1. Подпись: В. Ильин. — 302
- [115] * — *О ликвидаторстве и о группе ликвидаторов.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 28—29. (РСДРП). — 441
- [116] — *О новой фракции примиренцев или добродетельных.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 2—7. Подпись: Н. Ленин. — 302

- [117] — *О современном моменте и задачах партии.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 17—18. (РСДРП). — 227
- [118] — *Об отношении к ликвидаторству и об единстве.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 18—21. (РСДРП). — 227, 228, 441
- [119] — *Об отсутствии делегатов от национальных центров на общепартийной конференции.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 15—16. (РСДРП). — 346
- [120] — *Отделение либерализма от демократии.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 9, 11 августа, стр. 1. Подпись: В. И. — 435
- [121] — *Рабочие и «Правда».* — «Правда», Спб., 1912, № 103, 29 августа, стр. 1. Подпись: Ст. — 119
- [122] — *Революционный подъем, стачки и задачи партии.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 9—11. (РСДРП). — 325
- [123] — *Резолюции, [принятые на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками].* — Там же, стр. 9—23. — 201

- [124] — *Резолюция о тактике с.-д. фракции в [III] Государственной думе.* — «Пролетарий», [Выборг], 1907, № 20, 19 ноября, стр. 4, в отд.: Из партии. Под общ. загл.: Резолюции 3-й Общероссийской конференции. На газ. место изд.: М. — 251
- [125] * — *Российская буржуазия и российский реформизм.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 21, 27 августа, стр. 1. Подпись: В. Ильин. — 446
- [126] — *Сепаратисты в России и сепаратисты в Австрии.* — «Правда», Спб., 1913, № 104 (308), 8 мая, стр. 2. — 249, 473
- [127] — *Спорные вопросы.* Статья первая. — «Правда», Спб., 1913, № 85 (289), 12 апреля, стр. 1—2. Подпись: И. — 95, 102, 138, 140, 193
- [128] — *Спорные вопросы.* Статья вторая. — «Правда», Спб., 1913, № 95 (299), 26 апреля, стр. 2. Подпись: И. — 98, 102, 138, 139, 140, 193, 270
- [129] — *Спорные вопросы.* Статья третья. — «Правда», Спб., 1913, № 110 (314), 15 мая, стр. 2. Подпись: И. — 98, 100—101
- [130] — *Спорные вопросы.* Статья 4-я. — «Правда», Спб., 1913, № 122 (326), 29 мая, стр. 2. Подпись: В. И. — 101, 105
- [131] — *Спорные вопросы.* Статья 5-ая. — «Правда», Спб., 1913, № 124 (328), 31 мая, стр. 1. Подпись: И. — 105
- [132] — *Спорные вопросы.* Статья 6-ая. — «Правда», Спб., 1913, № 126 (330), 2 июня, стр. 1. Подп.: В. И. — 109
- [133] — *Тезисы по национальному вопросу.* Июнь 1913 г.¹ — 472, 473, 474
- [134] — *Три источника и три составных части марксизма.* —

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik III, 1925, s. 460—468.

«Просвещение», Спб., 1913, № 3, стр. 28—31. Подпись: В. И. — 471

[155] — «Узел задачи». — «Правда», Спб., 1913, № 56 (260), 8 марта, стр. 1. Подпись: В. И. — 36—37

[156] — *Фальшивые ноты*. — «Правда», Спб., 1913, № 55 (259), 7 марта, стр. 1. Подпись: В. И. — 38

[157] *Липин, Ф. И. Рабочие депутаты и национальный вопрос*. — «Цайт», Пб., 1913, № 9, 21 февраля (6 марта), стр. 1. На евр. яз. — 48

Литовцев, С. — см. Поляков, С. Л.

[158] *Луначарский, А. В. Вынужденное объяснение*. [Листовка. Париж, июнь 1913]. 1 стр. — 271

[159] «*Луч*», Спб. — 32, 46, 91, 94, 98, 100, 102, 108, 109, 110, 111, 112, 123, 124, 125, 138, 139, 140, 143, 183, 185, 193, 194, 195, 226, 228, 229, 230, 247, 330, 332, 333

— 1912, № 1, 16 сентября, стр. 1. — 230

«*Луч*», Спб. — 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 322, 332, 420

— 1912, № 65, 2 декабря, стр. 1. — 322

— 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 46, 99, 229, 327

*— 1913, № 43 (129), 21 февраля, стр. 1. — 46, 48

— 1913, № 57 (143), 9 марта, стр. 1. — 98, 123—126

— 1913, № 72 (158), 27 марта, стр. 1. — 108

— 1913, № 84 (170), 11 апреля, стр. 2. — 246—247

— 1913, № 92 (178), 23 апреля, стр. 1, 2. — 143, 333

— 1913, № 93 (179), 24 апреля, стр. 2; № 94 (180), 25 апреля, стр. 2. — 138—139, 193—195

- 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 1, 2. — 100, 107, 171, 226, 229, 326, 333
- 1913, № 102 (188), 5 мая, стр. 1. — 183, 185
- 1913, № 103 (189), 7 мая, стр. 1. — 183—185
- 1913, № 106 (192), 10 мая, стр. 1. — 193—195
- 1913, № 108 (194), 12 мая, стр. 1. — 109—112
- 1913, № 109 (195), 14 мая, стр. 2. — 104, 201
- 1913, № 119 (205), 25 мая, стр. 1. — 248
- 1913, № 122 (208), 29 мая, стр. 1. — 272, 273
- 1913, № 125 (211), 1 июня, стр. 2. — 302
- 1913, № 149 (235), 2 июля, стр. 1. — 362

[140] *Манифест*. 17 (30) октября 1905 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 422

[141] *Манифест Российской социал-демократической партии*. [Листовка]. Б. м., тип. партии, [1898]. 2 стр. — 345

[142] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии*. Декабрь 1847 г. — янв. 1848 г. — 67, 262, 282

[143] *Маркс, К. К критике гегелевской философии права*. Введение. Конец 1843 г. — январь 1844 г. — 55

[144] — *Капитал*. Критика политической экономии. Т. I—III. 1867—1894 гг. — 68

[145] — *Письмо Л. Кугельману*. 5 декабря 1868 г. — В кн.: Маркс, К. Письма к Л. Кугельману. С предисл. редакции «Neue Zeit». Пер. с нем. М. Ильиной под ред. и с предисл. Н. Ленина. Спб., [«Новая дума»], 1907, стр. 48—50. — 141, 143

- [146] — *Теории прибавочной стоимости (IV том «Капитала»)*. Январь 1862 г. — июль 1863 г. — 439
- [147] *Мартов, Л. Борьба за единство*. Статья 1. — «Луч», Спб., 1913, № 125 (211), 1 июня, стр. 2. — 302
- [148] — *Итоги бельгийской забастовки*. — «Киевская Мысль», 1913, № 111, 23 апреля, стр. 2. Подпись: А. Егоров. — 171
- [149] — *На старую тему*. — «Живая Жизнь», Спб., 1913, № 1, 11 июля, стр. 1—2. Подпись: Л. М. — 379—381
- [150] *Медем, В. Д. Национальное движение и национальные социалистические партии в России*. — В кн.: *Формы национального движения в современных государствах. Австро-Венгрия. Россия. Германия*. Под ред. А. И. Кастелянского. Спб., «Общественная Польза», 1910, стр. 747—798. — 148, 248, 473
- [151] *Меньшиков, М. О. Поспешите с защитой*. — «Новое Время», Спб., 1913, № 13332, 25 апреля (8 мая), стр. 4. — 164—165
- [152] *Мерцалов, Г. Развитие автомобилизма в Германии*. — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 8 (128), 15 апреля, стр. 389—390, в отд.: *Из торгово-промышленной практики*. — 377
- [153] *Милюков, П. Н. Что говорят заветы истории*. — «Речь», Спб., 1913, № 51 (2363), 21 февраля (6 марта), стр. 4—5. — 40
- [154] *Могилянский, М. М. «Всеукраинский» съезд студенчества*. — «Речь», Спб., 1913, № 174 (2486), 29 июня (12 июля), стр. 2—3. — 363
- [155] *Москва, 22 мая*. [Передовая]. — «Русские Ведомости», М., 1913, № 117, 22 мая, стр. 1—2. — 243
- [156] *Наумов, Г. Горный съезд*. — «Киевская Мысль», 1913, № 113, 25 апреля, стр. 1. — 136

- [157] *«Научная Мысль»*, Рига, 1908, № 1, стр. 3—42. — 232, 345
- [158] *«Наш Путь»*, М. — 120, 121, 124, 125, 230
- [159] *«Наша Заря»*, Спб. — 94, 100, 102, 226, 229, 302
 — 1910, № 2, стр. 50—62. — 98
 — 1912, № 1—2, стр. 47—59; № 3, стр. 21—31. — 260, 263
 — 1912, № 6, стр. 8—20. — 99
 — 1912, № 7—8, стр. 26—37, 53—61. — 148, 249, 260—262, 263—265, 347
 — 1912, № 9—10, стр. 18—31. — 148, 249, 347
 *— 1913, № 3, стр. 44—52. — 99, 229
- [160] *«Невская Звезда»*, Спб., 1912, № 6, 22 мая, стр. 2. — 157
- [161] *«Невский Голос»*, Спб. — 100
 — 1912, № 6, 5 июля, стр. 2—3. — 99
- [162] Некрасов, Н. А. *Колыбельная песня*. (Подражание Лермонтову). — 41
- [163] *Необходимое объяснение*. — «Правда», Спб., 1913, № 108 (312), 12 мая, стр. 1. — 201
- [164] *«Новая Рабочая Газета»*, Спб. — 100, 438, 440
 — 1913, № 2, 9 августа, стр. 2. — 438
 — 1913, № 6, 14 августа, стр. 2. — 438, 439, 441
 — 1913, № 8, 17 августа, стр. 2. — 438
 — 1913, № 9, 18 августа, стр. 1, 2—3. — 438—442

- 1913, № 10, 20 августа, стр. 2. — 438
- 1913, № 13, 23 августа, стр. 1. — 436
- 1913, № 21, 1 сентября, стр. 2. — 440
- 1914, № 1 (119), 1 января, стр. 1. — 100
- 1914, № 5 (123), 7 января, стр. 1. — 101
- [165] *«Новая Русь»*, Спб. — 128
- [166] *«Новое Время»*, Спб. — 140, 164
- 1913, № 13221, 1 (14) января, стр. 2—3. — 49—51
- 1913, № 13332, 25 апреля (8 мая), стр. 4. — 164—165
- 1913, № 13343, 6 (19) мая, стр. 5. — 191—192
- *— 1913, № 13350, 13 (26) мая, стр. 6. — 197
- 1913, № 13399, 2 (15) июля, стр. 5. — 361
- 1913, № 13425, 28 июля (10 августа), стр. 2—3. — 396
- [167] *Новый год*. [Передовая]. — *«Новая Рабочая Газета»*, Спб., 1914, № 1 (119), 1 января, стр. 1. — 100
- [168] *«Новый Экономист»*, Спб., 1913, № 21, 25 мая, стр. 17. — 266, 268
- [169] * *О месте Бунда в партии*. [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 12, 62. (РСДРП). — 147, 346—347
- [170] *О современном моменте и задачах партии*. [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии

о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—5. (РСДРП). — 227, 441, 445, 446

- [171] *Об объединении национ(альных) орган(изаций) на местах.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — Там же, стр. 6. — 147, 248, 346
- [172] *Обзор переселения и землеустройство за Уралом (1906—1910 гг.).* С прилож. карт., планов, фотографий и таблиц. Пг., [1911]. 70 стр. (Переселенч. упр. Гл. упр. землеустройства и земледелия). — 127
- [173] *Оболенский, В. А. Очерки хуторской России.* Старое и новое в жизни деревни Николаевского уезда, Самарской губернии. — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. I, стр. 68—84; кн. II, стр. 32—50. — 298
- [174] *Общество заводчиков и фабрикантов Московского промышленного района в 1912 году.* М., тип. Рябушинского, 1913. 144 стр. — 217—224, 235—236, 237—239, 406—420
- [175] *Объяснительная записка к проекту государственной росписи доходов и расходов на 1913 год.* Ч. I. — В кн.: Проект государственной росписи доходов и расходов на 1913 год с объяснительною запискою министра финансов. Спб., тип. Киришбаума, 1912, стр. 1—140. — 49, 50, 149, 152
- [176] *Объяснительная записка министра финансов к проекту государственной росписи доходов и расходов на 1913 год.* Ч. II. — В кн.: Проект государственной росписи доходов и расходов на 1913 год с объяснительною запискою министра финансов. Спб., тип. Киришбаума, 1912, стр. I—VII, 1—246. Подпись: В. Коковцов. — 44—45, 289, 292—293, 296—297
- [177] «Освобождение», Штутгарт — Париж. — 103
— Париж, 1905, № 72, 21 (8) июня, стр. 353—355. — 79

- [178] *От анархизма к оппортунизму.* — «Правда», Спб., 1913, № 99 (303), 1 мая, стр. 1—2, в отд.: За рубежом. Подпись: Ю. К. — 254
- [179] *От группы рабочих-металлистов заводов Путиловского, Химического и Александровского.* (За Нарвской заставой). — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 9, 18 августа, стр. 3, в отд.: Рабочие о рабочей печати. — 438
- [180] *От представителей металлических заводов Выборгского района.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 9, 18 августа, стр. 2—3, в отд.: Рабочие о рабочей печати. — 438
- [181] *От редакции.* — «Луч», Спб., 1912, № 1, 16 сентября, стр. 1. — 230
- [182] *От ред[акции].* Ответ редакции «Луча» на статью Н. Н. Жордания «Еще о подполье». — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. — 100, 107, 229, 326, 333
- [183] *От редакции.* [Предисловие редакции «Правды» к письму А. Богданова «Фактическое разъяснение»]. — «Правда», Спб., 1913, № 120 (324), 26 мая, стр. 2. — 270—271
- [184] *Ответ шести рабочих депутатов.* — «Правда», Спб., 1913, № 44 (248), 22 февраля, стр. 3, в отд.: Рабочее движение. Подписи: А. Е. Бадаев, Р. В. Малюновский, М. К. Муранов, Г. И. Петровский, Ф. Н. Самойлов, Н. Р. Шагов. — 47
- [185] *Отчет о IX конференции Бунда. Genève, 1912.* 48 стр. (РСДРП, Всеобщ. еврейск. рабоч. союз в Литве, Польше и России). — 227
- [186] * *П—в, Я. Поправляется или беднеет крестьянство?* — «Торгово-Промышленная Газета», Спб., 1913, № 100, 2 (15) мая, стр. 1, в отд.: Аграрный вопрос. — 186—188

- [187] *Пантелеев, Л. Ф. Памяти дорогого друга В. М. Соболевского.* — «Речь», Спб., 1913, № 134 (2446), 19 мая (1 июня), стр. 2. — 215
- [188] *Первое мая.* [Листовка. Спб., апрель 1913]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Центральный Комитет РСДРП. — 331
- [189] *Первое мая. Рабочие и работницы России!* [Листовка. Вена, апрель 1913]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Организационный комитет РСДРП. — 331
- [190] *1-е Мая.* — «Русское Слово», М., 1913, № 101, 3 (16) мая, стр. 6, в отд.: Петербург. (По телефону от наших корреспондентов). — 321
- [191] *Переселение крестьян.* — В кн.: Ежегодник газеты «Речь» на 1912 год. Спб., б. г., стр. 635—636. (Бесплатное приложение к газете «Речь»). — 127, 176, 289
- [192] *Петербург. Путиловский завод.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 10, 20 августа, стр. 2, в отд.: Рабочие о рабочей печати. — 438
- [193] *Пешехонов, А. В. На очередные темы.* Наша платформа (ее очертания и размеры). — «Русское Богатство», Спб., 1906, [№ 8], стр. 178—206. — 81, 104, 107
- [194] *Пироговский съезд.* (По телефону от нашего петербургского корреспондента). — «Русское Слово», М., 1913, № 127, 4 (17) июня, стр. 4—5. — 279
- [195] *Плеханов, Г. В. Враждующие между собою братья.* — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1905, № 2, август, стр. 37—49. — 246—247
- [196] — *Еще одна раскольничья конференция.* — «За Партию», [Париж], 1912, № 3, 15 (2) октября, стр. 1—3. — 229, 231

- [197] — *Иосиф Дицген*. — «Современный Мир», Спб., 1907, № 7—8, август, стр. 59—75. — 143
- [198] *Товарищам, собравшимся на конференцию, созванную ОК.* — «За Партию», [Париж], 1912, № 2, 26 сентября (9 октября), стр. 4. — 230
- [199] *По вопросу о культурно-национальной автономии.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 42. (РСДРП). — 48, 231, 347
- [200] «*По поводу печальной статьи*». — «Луч», Спб., 1913, № 93 (179), 24 апреля, стр. 2; № 94 (180), 25 апреля, стр. 2. Подпись: А. Б. — 139, 193—195
- [201] *Подходящий налог в Соедин. Штатах.* — «Новый Экономист», Спб., 1913, № 21, 25 мая, стр. 17. — 266, 267—268
- [202] *Поживем — увидим!* [Передовая]. — «Северная Правда», Спб., 1913, № 18, 23 августа, стр. 1. — 421
- [203] *Показатель товарных цен (Index number).* — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 9 (129), 1 мая, стр. 421, в отд.: Торгово-промышленная статистика. — 203
- [204] *Политические требования промышленников.* — «Русское Слово», М., 1913, № 190, 18 (31) августа, стр. 6—7. — 422
- [205] *Положение дел в партии.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии. — 95—98, 99, 100, 102, 229, 246, 441
- [206] *Положение о выборах в Государственную думу.* [6 (19) августа 1905 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4. — 78

- [207] *Положение о выборах в Государственную думу.* [3 (16) июня 1907 г.]. — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1907, отд. I, № 94, 3 июня, ст. 845, стр. 1303—1380. — 31, 45, 78, 104, 275, 335, 421
- [208] *Положение о выкупе крестьянами, вышедшими из крепостной зависимости, их усадебной оседлости и о содействии правительства к приобретению ими крестьянами в собственность полевых угодий.* 19 февраля 1861 г. — В кн.: Положения о крестьянах, вышедших из крепостной зависимости. Спб., 1861, стр. 1—32. — 432
- [209] [Поляков, С. Л.] *Парламентский дневник.* 27 февраля. — «Речь», Спб., 1913, № 57 (2369), 28 февраля (13 марта), стр. 2. Подпись: С. Литовцев. — 36, 38
- [210] *Потресов, А. Н. Критические наброски.* О том, почему пустяки одолели. — «Наша Заря», Спб., 1910, № 2, стр. 50—62. — 98
- [211] *Потресов, А. Н. Я обвиняю Плеханова.* — «Луч», Спб., 1913, № 84 (170), 11 апреля, стр. 2. Подпись: А. Потресов-Старовер. — 246—247
- [212] «Правда», Спб. — 31, 46, 91, 92, 97, 105, 111, 112, 119—122, 123, 124, 125, 138, 140, 193, 194, 201, 230, 248, 249, 330, 332, 352, 440
- 1912, № 80, 1 августа, стр. 1. — 119, 124
- 1912, № 103, 29 августа, стр. 1. — 119
- 1912, № 188, 8 декабря, стр. 2—3. — 48
- 1913, № 44 (248), 22 февраля, стр. 3. — 47
- 1913, № 55 (259), 7 марта, стр. 1. — 38
- *— 1913, № 56 (260), 8 марта, стр. 1. — 37

- 1913, № 59 (263), 12 марта, стр. 1. — 124
- 1913, № 85 (289), 12 апреля, стр. 1—2. — 95, 102, 138, 139, 140, 193
- 1913, № 95 (299), 26 апреля, стр. 2. — 98, 102, 138, 139, 140, 193, 270
- 1913, № 96 (300), 27 апреля, стр. 2. — 176
- 1913, № 99 (303), 1 мая, стр. 1—2. — 254
- 1913, № 102 (306), 5 мая, стр. 1. — 193—195
- 1913, № 104 (308), 8 мая, стр. 2. — 249, 473
- 1913, № 108 (312), 12 мая, стр. 1. — 201
- 1913, № 110 (314), 15 мая, стр. 2. — 98, 102
- 1913, № 115 (319), 21 мая, стр. 1. — 302
- 1913, № 116 (320), 22 мая, стр. 3. — 363
- 1913, № 120 (324), 26 мая, стр. 2—3. — 270—271
- 1913, № 122 (326), 29 мая, стр. 2. — 101, 105
- 1913, № 124 (328), 31 мая, стр. 1. — 105
- 1913, № 126 (330), 2 июня, стр. 1. — 109
- 1913, № 127 (331), 5 июня, стр. 2. — 312, 473
- 1913, № 128 (332), 6 июня, стр. 1. — 336
- 1913, № 133 (337), 12 июня, стр. 1. — 307
- [213] «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4. — 78—79
- 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 422
- 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1. — 104

- [214] *«Право»*, Спб., 1913, № 33, 18 августа, стлб. 1912—1924. — 424—426
- [215] *Празднование 1-го мая*. (От наших корреспондентов). Петербург, 1 мая. — *«Киевская Мысль»*, 1913, № 120, 2 мая, стр. 4, в отд.: Телеграммы. — 321
- [216] *Представители печати о новом законопроекте*. — *«Луч»*, Спб., 1913, № 102 (188), 5 мая, стр. 1. — 183, 184, 185
- [217] *[Примечание редакции к статье С. Ю. Семковского «Рабочий-философ Иосиф Дицген»]*. — *«Луч»*, Спб., 1913, № 92 (178), 23 апреля, стр. 2. — 142, 143
- [218] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партни. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партни, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 29, 31, 48, 230, 231, 338, 441
- [219] *Проект государственной росписи доходов и расходов на 1913 год с объяснительною запискою министра финансов*. Спб., тип. Киришбаума, 1912. 945 стр. разд. паг. — 44, 45, 49, 50, 149, 152, 289, 290, 292, 293, 296—298
- [220] *Проект закона о собраниях*. — В кн.: Четвертая Государственная дума. Фракция народной свободы в период 15 ноября 1912 г. — 25 июня 1913 г. Ч. III. Законодательные предположения, внесенные фракцией в I сессию. Спб., 1913, стр. 43—44. — 60—61
- [221] *[Проект условий объединения Лат. СДРП с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 353—354. — 347
- [222] *[Проект условия объединения Бунда с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — Там же, стр. 362—363. — 147, 346, 347

- [²²³] *«Пролетарий»*, [Выборг], 1907, № 20, 19 ноября, стр. 4.
На газ. место изд.: М. — 251
- [²²⁴] *«Промышленность и Торговля»*, Спб. — 115
- 1913, № 3 (123), 1 февраля, стр. 110—114. — 116
- 1913, № 8 (128), 15 апреля, стр. 389—390. — 377
- 1913, № 9 (129), 1 мая, стр. 403—406, 419, 421. —
203, 204, 207
- 1913, № 14 (134), 15 июля, стр. 57—59, 69—72. —
386—388, 403, 404
- [²²⁵] *«Просвещение»*, Спб. — 271, 352
- *— 1912, № 5—7, апрель — июнь, стр. 69—80. — 260,
261, 262, 263, 264
- 1913, № 2, стр. 20—21. — 156
- 1913, № 3, стр. 28—31, 50—62; № 4, стр. 22—41;
№ 5, стр. 25—36. — 471, 473
- 1913, № 9, стр. 46—61. — 100
- [²²⁶] *Путиловский завод.* — *«Новая Рабочая Газета»*, Спб.,
1913, № 8, 17 августа, стр. 2, в отд.: Рабочие о ра-
бочей печати. — 438
- [²²⁷] *Рабочая междоусобица.* — *«Речь»*, Спб., 1913, № 234
(2546), 28 августа (10 сентября), стр. 1. — 445—448
- Ракитин, Г.* — см. *Левицкий, В.*
- [²²⁸] *Резолюции, [принятые на августовской конференции
ликвидаторов 1912 г.]*. — В кн.: Извещение о конфе-
ренции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сен-
тябрь 1912, стр. 23—44. (РСДРП). — 109, 227, 230
- [²²⁹] *[Резолюции, принятые на Пятой конференции РСДРП
(Общероссийской 1908 г.)]*. — В кн.: Извещение

Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—7. (РСДРП). — 201, 227

[230] *Резолюции, [принятые на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]*. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 14—34. (РСДРП). — 202

[231] *Резолюция по отчетам, [принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]*. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4. (РСДРП). — 91, 92—95, 98, 100, 101, 230, 246, 441, 446

[232] *Резолюция, принятая декабрьской 1908 года Всероссийской конференцией РСДРП и подтвержденная последней конференцией 1912 года*. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 32—34. (РСДРП). — 227

[233] *[Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП в дополнение к проекту условий объединения Бунда с РСДРП]*. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 392. — 147, 248, 347, 348

[234] *Результаты обложения городских недвижимостей по закону 6 июня 1910 г.* — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 9 (129), 1 мая, стр. 403—406. Подпись: О. Н—овъ. — 204

[235] «Речь», Спб. — 145, 364, 370, 379, 380, 397

— 1912, № 104 (2058), 17 (30) апреля, стр. 4—5. — 154—158

- 1913, № 51 (2363), 21 февраля (6 марта), стр. 4—5. — 40
- 1913, № 57 (2369), 28 февраля (13 марта), стр. 2. — 36, 38
- 1913, № 70 (2382), 13 (26) марта, стр. 4. — 54
- 1913, № 73 (2385), 16 (29) марта, стр. 1. — 63
- 1913, № 80 (2392), 23 марта (5 апреля), стр. 5—6. — 56—59
- 1913, № 85 (2397), 28 марта (10 апреля), стр. 4—5. — 79
- 1913, № 91 (2403), 3 (16) апреля, стр. 5. — 83
- 1913, № 117 (2429), 1 (14) мая, стр. 1—2. — 176
- 1913, № 122 (2434), 7 (20) мая, стр. 1. — 190
- 1913, № 129 (2441), 14 (27) мая, стр. 4—5. — 196—197
- 1913, № 134 (2446), 19 мая (1 июня), стр. 2. — 215
- 1913, № 136 (2448), 21 мая (3 июня), стр. 3—4. — 240—242, 278
- 1913, № 137 (2449), 22 мая (4 июня), стр. 1, 3—4. — 240—242, 243—245, 251
- 1913, № 139 (2451), 24 мая (6 июня), стр. 1. — 243, 251—253, 336, 337
- 1913, № 143 (2455), 28 мая (10 июня), стр. 4—5. — 272—273, 274
- 1913, № 151 (2463), 6 (19) июня, стр. 3—5. — 336, 337
- 1913, № 172 (2484), 27 июня (10 июля), стр. 1. — 356

- 1913, № 174 (2486), 29 июня (12 июля), стр. 2—3. — 364
- 1913, № 177 (2489), 2 (15) июля, стр. 3. — 361
- 1913, № 178 (2490), 3 (16) июля, стр. 3. — 361
- 1913, № 181 (2493), 6 (19) июля, стр. 1. — 380
- 1913, № 201 (2513), 26 июля (8 августа), стр. 1. — 396
- 1913, № 203 (2515), 28 июля (10 августа), стр. 1. — 396
- 1913, № 221 (2533), 15 (28) августа, стр. 1. — 433
- 1913, № 222 (2534), 16 (29) августа, стр. 1. — 433
- 1913, № 234 (2546), 28 августа (10 сентября), стр. 1. — 446—448

[236] *Речь с.-д. Бадаева.* — «Правда», Спб., 1913, № 127 (331), 5 июня, стр. 2. Под общ. загл.: Государственная дума. Заседание 4 июня. — 312

[237] «Россия», Спб. — 361, 435

— 1913, № 2236, 28 февраля (13 марта). Бесплатное приложение к № 2236 газ. «Россия», стр. 723—754. — 36, 38, 39

— 1913, № 2336, 28 июня (11 июля), стр. 1; № 2337, 29 июня (12 июля), стр. 1. — 382—384

[238] *Рубакин, Н. А. Наша правящая бюрократия в цифрах.* (Из «Этюдov о чистой публике»). — «Сын Отечества», Спб., 1905, № 54, 20 апреля (3 мая), стр. 2—3. — 282

[239] «Русская Молва», Спб. — 183, 347

[240] «Русская Мысль», М.—Пб. — 134, 349

- 1913, кн. I, стр. 68—84; кн. II, стр. 32—50. — 298
- 1913, кн. III, стр. 5—10. — 134
- 1913, кн. VI, стр. 106—126. — 349—352
- [²⁴¹] *«Русские Ведомости»*, М. — 215, 216
- 1905, № 210, 5 августа, стр. 3. — 216
- 1906, № 224, 10 сентября, стр. 2. — 79
- 1913, № 117, 22 мая, стр. 1—2. — 243
- [²⁴²] *Русский язык*. [Передовая]. — *«Русское Слово»*, М., 1913, № 198, 28 августа (10 сентября), стр. 2. — 449
- [²⁴³] *«Русское Богатство»*, Спб., 1906, [№ 8], стр. 178—206. — 81, 104, 106
- 1913, № 3, стр. 316—343. — 353
- [²⁴⁴] *«Русское Слово»*, М., 1913, № 100, 1 (14) мая, стр. 2. — 174
- 1913, № 101, 3 (16) мая, стр. 6. — 321
- 1913, № 127, 4 (17) июня, стр. 4—5. — 279
- 1913, № 128, 5 (18) июня, стр. 1, 6—7. — 312, 313, 317—319
- 1913, № 130, 7 (20) июня, стр. 3—4. — 397
- 1913, № 151, 2 (15) июля, стр. 4. — 361
- 1913, № 152, 3 (16) июля, стр. 4. — 361, 362
- 1913, № 190, 18 (31) августа, стр. 6—7. — 422
- 1913, № 198, 28 августа (10 сентября), стр. 2. — 449
- [²⁴⁵] *Салтыков-Щедрин, М. Е. Игрушечного дела людш-ки.* — 322

- [247] *(Самойлов, А. А.) Юрьев, А. Министерская скромность.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 15, 20 августа, стр. 1. — 421
- [248] *С.-Петербург, 16 марта.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 73 (2385), 16 (29) марта, стр. 1. — 63
- [249] *С.-Петербург, 22 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 137 (2449), 22 мая (4 июня), стр. 1. — 240, 241
- [250] *С.-Петербург, 24 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 139 (2451), 24 мая (6 июня), стр. 1. — 243, 251—253, 336, 337
- [251] *С.-Петербург, 27 июня.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 172 (2484), 27 июня (10 июля), стр. 1. — 356
- [252] *С.-Петербург, 6 июля.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 181 (2493), 6 (19) июля, стр. 1. — 380
- [253] *С.-Петербург, 26 июля.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 201 (2513), 26 июля (8 августа), стр. 1. — 396
- [254] *С.-Петербург, 28 июля.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 203 (2515), 28 июля (10 августа), стр. 1. — 396
- [255] *С.-Петербург, 15 августа.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 221 (2533), 15 (28) августа, стр. 1. — 433
- [256] *С.-Петербург, 16 августа.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 222 (2534), 16 (29) августа, стр. 1. — 433
- [257] *Свод отчетов фабричных инспекторов за 1910 год.* Спб., тип. Киришбаума, 1911. IV, XC, 319 стр. (М-во торговли и промышленности. Отдел промышленности). — 453
- [258] «Северная Правда», Спб. — 438

— 1913, № 8, 10 августа, стр. 1—2. — 438

— 1913, № 9, 11 августа, стр. 1. — 435

— 1913, № 15, 20 августа, стр. 1. — 421

— 1913, № 18, 23 августа, стр. 1. — 421

*— 1913, № 21, 27 августа, стр. 1. — 446

Седов, Л. — см. Кольцов, Д.

[259] *Семковский, С. Ю. Рабочий-философ Иосиф Дицген.* (К 25-летию смерти). — «Луч», Спб., 1913, № 92 (178), 23 апреля, стр. 2. — 143

[260] *Сибирский, Н. «35 тысяч курьеров».* — «Правда», Спб., 1913, № 59 (263), 12 марта, стр. 1. — 124

[261] *Собрание представителей заводов Выборгского района.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 2, 9 августа, стр. 2, в отд.: Рабочие о раб. газ. — 438

[262] «Современное Слово», Спб. — 370

— 1913, № 1967, 2 июля, стр. 3. — 361

[263] «Современный Мир», Спб., 1907, № 7—8, август, стр. 59—75. — 142—143

— [1911], № 7, стр. 345—348. — 271

[264] *Сологуб, Ф. Мелкий бес.* — 155

[265] «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10. — 95—98, 99, 100, 101, 229, 246, 441

— 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 2—7. — 302

[266] *Справочник 1912 г.* (Дополнение к «Справочнику» 1910 г.). Вып. 4. Спб., гос. тип., 1912. VI, 249 стр. (Государственная дума. III созыв — V сессия). — 154

- [267] *[Сталин, И. В.] Национальный вопрос и социал-демократия.* — «Просвещение», Спб., 1913, № 3, стр. 50—62; № 4, стр. 22—41; № 5, стр. 25—36. Подпись: К. Сталин. — 473
- [268] *Статистика землевладения 1905 г.* Вып. 24. Орловская губерния. Спб., Центр. типолит. Минкова, 1906. 54 стр. (Центр. стат. ком. МВД). — 296
- [268] *Статистика землевладения 1905 г.* Свод данных по 50-ти губерниям Европейской России. Спб., тип. Минкова, 1907. 199 стр.; L стр. табл. (Центр. стат. ком. м-ва внутр. дел). — 34, 298
- [270] *[Статья 129 уголовного уложения].* — В кн.: Уголовное уложение... утвержденное 22 марта 1903 г. с очерком существенных отличий его от действующего уложения и предметным алфавитным указателем. Изд. неофициальное. М., кн. маг. «Правоведение» Голубева, [1903], стр. 50—51. — 184
- [271] *Стенографические отчеты [Государственной думы].* 1908 г. Сессия первая. Ч. II. Заседания 31—60 (с 21 февраля по 6 мая 1908 г.). Спб., гос. тип., 1908. XV стр., 2962 стлб. (Государственная дума. Третий созыв). — 80, 109, 226, 243, 324
- [272] *Столыпин, П. А. Речи в Государственной думе. 1906—1911.* Б. м., [тип. мин. внутр. дел], б. г. 398 стр. — 284, 294, 295
- [273] *Страховые общества.* — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 9 (129), 1 мая, стр. 419, в отд.: Акционерная статистика. — 207
- [274] *Струве, П. Б. Русская революция и мир.* Открытое письмо к Жану Жоресу. — «Освобождение», Париж, 1905, № 72, 21 (8) июня, стр. 353—355. — 79
- [275] *«Сын Отечества»,* Спб., 1905, № 54, 20 апреля (3 мая), стр. 2—3. — 282—283

- [276] *Гарский, М. Земское представительство.* — «Промышленность и Торговля», Спб., 1913, № 3 (123), 1 февраля, стр. 110—114. — 115
- [277] *Товарищам рабочим.* — «Северная Правда», Спб., 1913, № 8, 10 августа, стр. 1—2. Подпись: Семен. — 438
- [278] *Товарищи!* [Листовка. Спб., апрель 1913]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Петербургский комитет РСДРП. — 326, 331
- [279] *Товарищи!* [Листовка. Спб., апрель 1913]. 1 стр. (РСДРП). Подпись: Петербургский комитет РСДРП. — 326, 331
- [280] *Товарищи!* [Листовка. Спб., до 4 апреля 1913]. 1 стр. (РСДРП). Подпись: Петербургский комитет РСДРП. — 326, 331
- [281] *Товарищи!* [Листовка. Спб., февраль 1913]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Петербургский комитет РСДРП. — 326, 331
- [282] *Товарищи рабочие Спб. День 9 января...* [Листовка. Спб., январь 1913]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Петербургск. комитет Рос. соц.-дем. рабочей партин. — 326, 331
- [283] * «*Торгово-Промышленная Газета*», Спб., 1913, № 100, 2 (15) мая, стр. 1. — 186—187
- [284] *1912 год.* — «Новое Время», Спб., 1913, № 13221, 1 (14) января, стр. 2—3. — 49—51
- [285] *Указ правительствующему Сенату [об изменениях и дополнениях в положении о выборах в Государственную думу. 11 (24) декабря 1905 г.]*. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 104
- [286] *[Условия слияния СДКПиЛ с РСДРП, принятые на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — В кн.:

Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 345—348. — 346

Ф. Д. — см. Дан, Ф. И.

- [287] *Формы национального движения в современных государствах.* Австро-Венгрия. Россия. Германия. Под ред. А. И. Кастелянского. Спб., «Общественная Польза», 1910. XIII, 821 стр. — 148, 248, 473
- [288] *Французский официоз о Кавале.* — «Новое Время», Спб., 1913, № 13425, 28 июля (10 августа), стр. 2—3. Под общ. загл.: С.-Петербург, 27 июля. — 396
- [289] *Фрейбанк.* — «Русское Слово», М., 1913, № 128, 5 (18) июня, стр. 6—7, в отд.: Москва. Подпись: Вл. Б—ий. — 317—319
- [290] *Хижняков, В. М. Из истории одного земства.* — «Русское Богатство», Спб., 1913, № 3, стр. 316—343. — 353
- [291] *Хижняков, В. М. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания XXXVI—XLVI сессий 1900—1909 годов.* Т. 1—2. Сост. по поруч. губ. зем. управы В. М. Хижняков. Чернигов, тип. губ. земства, 1912. 2 т. — 353
- [292] «Цайт», Пб., 1913, № 9, 21 февраля (6 марта), стр. 1. На евр. яз. — 48
- [293] *Что же дальше?* — «Луч», Спб., 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 322, 332, 420
- [294] [Шингарев, А. И.] *Новая Дума и старые задачи.* — «Речь», Спб., 1913, № 70 (2382), 13 (26) марта, стр. 4. — 54
- [295] *Эзоп. Хвастун.* — 356
- [296] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг.* Переворот в науке, произ-

веденный господином Евгением Дюрингом. 1876—
1878 гг. — 67, 141, 393

- [²⁹⁷] — *Берлинские дебаты о революции*. 13—14 июня 1848 г. — 368
- [²⁹⁸] — *Людвиг Фейербах и конец классической немецкой философии*. Начало 1886 г. — 67, 143
- [²⁹⁹] *Bauer, O. Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie*. Wien, Brand, 1907. VIII, 576 S. (Marx-Studien, Blätter zur Theorie und Politik des wissenschaftlichen Sozialismus. Hrsg. von M. Alder und R. Hilferding. Bd. 2). — 232, 233, 344, 474, 475
- [³⁰⁰] *Bebel, A. Aus meinem Leben*. 1. Teil. Stuttgart, Dietz, 1910. VIII, 221 S. — 390
- [³⁰¹] «*Berliner Tageblatt*». — 436
- [³⁰²] «*Bulletin of the New York Public Library Astor Lenox and Tilden foundations*», New York, 1912, Vol. XVI. No. 2, February, p. 77—219. — 374
- [³⁰³] «*Der Čechoslawische Sozialdemokrat*», Prag, 1913, Nr. 3, 15. April, S. 23. — 148, 233, 249, 347
- [³⁰⁴] *Charles, P. Le parlement Russe*. Son organisation — ses rapports avec l'Empereur. Avec une préface de Anatole Leroy-Beaulieu. Paris, Rousseau, 1910. XV, 218 p. — 33—37, 38, 39
- [³⁰⁵] *Dietzgen, J. Das Acquisit der Philosophie und Briefe über Logik*. Speziell demokratisch-proletarische Logik. Stuttgart, Dietz, 1895. VI, 232 S. — 141
- [³⁰⁶]* — *Kleinere philosophische Schriften*. Eine Auswahl. Stuttgart, Dietz, 1903. 272 S. — 141, 142—143
- [³⁰⁷]* — *Die Religion der Sozialdemokratie*. Sechs Kanzelreden. — In: Dietzgen, J. *Kleinere philosophische Schriften*. Eine Auswahl. Stuttgart, Dietz, 1903, S. 12—76. — 143

- [³⁰⁸]* — *Sozialdemokratische Philosophie*. Sieben Kapitel. — Ibidem, S. 94—142. — 141, 143
- [³⁰⁹] — *Streifzüge eines Sozialisten in das Gebiet der Erkenntnistheorie*. Hottingen—Zürich, 1887. 60 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. XVIII). — 141, 142
- [³¹⁰] — *Das Wesen der menschlichen Kopfarbeit*. Dargest. von einem Handarbeiter. Eine abermalige Kritik der reinen und praktischen Vernunft. Hamburg, Meißner, 1869. VIII, 129 S. — 141
- [³¹¹]* — *Der wissenschaftliche Sozialismus*. — In: Dietzgen, J. Kleinere philosophische Schriften. Eine Auswahl. Stuttgart, Dietz, 1903, S. 1—11. — 141
- [³¹²] *Dublin unter dem Polizeiknüppel*. (Von unserem Korrespondenten). Dublin, 4. September 1913. — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 231, 6. September, S. 1—2. — 430
- [³¹³] «*Frankfurter Zeitung*», Frankfurt am Main, 1913, Nr. 199, 20. Juli. — 372
- [³¹⁴] *Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie*. Vom 21. Oktober 1878. — «Reichsgesetzblatt», Berlin, 1878, Nr. 34, S. 351—358. — 392, 394
- [³¹⁵] *Harry Quelch gestorben*. — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 243, 18. September, S. 3. Unter der Rubrik: Aus der Partei. — 466
- [³¹⁶] *Huge Armaments Profits*. — «The Labour Leader», [London], 1913, No. 15, April 10, p. 9. — 85
- [³¹⁷] «*Irish Independents*», Dublin. — 428
- [³¹⁸] *Die internationale Sozialdemokratie und der Nationalitätenstreit in Österreich*. [Die Resolution des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn]. — In: Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn vom 24. bis 29. September 1899 im «Arbeiterheim». Nach dem stenographischen Protokolle. Wien, Brand, 1899, S. XIV—XVI. — 232, 343, 344, 473, 474, 475

- [³¹⁹] *Die Jahreskonferenz der British Socialist Party.* — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 115, 22. Mai. 1. Beilage zu Nr. 115 «Leipziger Volkszeitung», S. 3. — 178—179
- [³²⁰] «Justice», London. — 465
- [³²¹] «Der Kampf», Wien, 1913, Nr. 8, 1. Mai, S. 357—365. — 332, 333
- [³²²] *Kautsky, K. Nationalität und Internationalität.* [Stuttgart, Singer, 1908]. 36 S. (Ergänzungshefte zur Neuen Zeit, Nr. 1. Ausgegeben am 18. Januar 1908). — 232, 345, 474, 475, 476
- [³²³] *Eine Kundgebung des Dubliner Proletariats.* — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 234, 9. September, S. 1. — 443
- [³²⁴] «The Labour Leader», London, 1913, No. 14, April 3, p. 9. — 86
- 1913, No. 15, April 10, p. 9. — 85
- 1913, No. 21, May 22, p. 3—5. — 199
- 1913, No. 24, June 12, p. 1—2. — 282
- [³²⁵] *Die Lage der Sozialdemokratie in Rußland.* Hrsg. vom «Boten» des Organisationskomitees der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands. Berlin, 1912. 47 S. — 332
- [³²⁶]* *Landwirtschaftliche Betriebsstatistik.* Hrsg. vom kaiserlichen Statistischen Amte. Teil 2 b. Zusammenfassende Darstellung der Ergebnisse. Verlag des Statistischen Reichsamts. Berlin, [1912]. 100, 189 S.; 6 Kart. (Statistik des Deutschen Reichs. Bd. 212, 2 b. Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907). — 257—259, 305, 308—311, 404, 461—465
- [³²⁷] *Landwirtschaftliche Statistik der Länder der Ungarischen Krone.* Bd. 4. Verteilung der Wirtschaften nach Charakter und Grösse. Im Auftrage des Kön. Ungarischen Ackerbauministers. Verfasst und hrsg. durch das Kön. Ungarische statistische Central-Amt. Budapest, Pester Buchdruckerei, 1900. X, 445 S. — 403
- [³²⁸] «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 106, 10. Mai. 3. Beilage zu Nr. 106 «Leipziger Volkszeitung», S. 1—2. — 168

- 1913, Nr. 115, 22. Mai. 1. Beilage zu Nr. 115 «Leipziger Volkszeitung», S. 3. — 178—179
- 1913, Nr. 138, 18. Juni, S. 1—2. — 314—315
- 1913, Nr. 150, 2. Juli, S. 1—2. — 369—371
- 1913, Nr. 158, 11. Juli. 1. Beilage zu Nr. 158 «Leipziger Volkszeitung», S. 1. — 357
- [³²⁹] *Die Maiseier in Rußland*. Petersburg, 14. Mai. (Privattelegramm des «Vorwärts»). — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 117, 15. Mai. 1. Beilage zu Nr. 117 des «Vorwärts», S. 2. In der Rubrik: Aus der Partei. — 321
- [³³⁰] *Marx, K. u. Engels, F. Manifest der Kommunistischen Partei*. London, «Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter», 1848. 30 S. — 25
- [³³¹] «*Neue Preussische Zeitung*», Berlin, 1913, Nr. 279, 18. Juni. — 335.
- [³³²] [*Newbold, W.*] *The war trust scandal*. British and German armaments firms in one ring. Liberal politicians and exadmirals implicated. — «The Labour Leader», [London], 1913, No. 21, May 22, p. 3—5. — 199
- [³³³] — *Worse than the Marconi scandal*. Cabinet ministers and bishops, as shareholders in war trust. Unholy alliance of church, state, press and jingoes. — «The Labour Leader», [London], 1913, No. 24, June 12, p. 1—2. — 282
- [³³⁴] *Österreichische Statistik hrsg. von der K. K. statistischen Zentralkommission*. LXXXIII. Bd. I. Heft. Ergebnisse der landwirtschaftlichen Betriebszählung. Vom 3. Juni 1902 in den im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern. I. Heft: Analytische Bearbeitung. Summarische Daten für das Reich, die Verwaltungsgebiete und Länder, nebst Anhang, enthaltend Übersichten nach natürlichen Gebieten. Bearb. von dem Bureau der K. K. statistischen Zentralkommission. Wien, 1909. [4], XLV, 65 S. — 257, 259, 305, 309, 461
- [³³⁵] *Der Parteitag der British Socialist Party*. London, 14. Mai. (Eig.

Ber.). — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 119, 17. Mai, S. 4.
In der Rubrik: Aus der Partei. — 178

- [³³⁶] *Programm der deutschen Arbeiterpartei.* — In: Protokoll des Vereinigungskongresses der Sozialdemokraten Deutschlands, abgehalten zu Gotha vom 22. bis 27. Mai 1875. Leipzig, Genossenschaftsbuchdruckerei, 1875, S. 3—4. — 398
- [³³⁷] *Protokoll des Sozialistenkongresses zu Gotha, vom 27. bis 29. Mai 1877.* Hamburg, 1877. 92 S. — 393
- [³³⁸] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Dresden vom 13. bis 20. September 1903. Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1903. 448 S. — 394
- [³³⁹] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Angehalten zu Hannover vom 9. bis 14. Oktober 1899. Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1899. 304 S. — 394
- [³⁴⁰] *Ravesteyn, W. Das Erwachen Insulidens.* — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 106, 10. Mai. 3. Beilage zu Nr. 106 «Leipziger Volkszeitung», S. 1—2. — 168
- [³⁴¹] «Reichsgesetzblatt», Berlin, 1878, Nr. 34, S. 351—358. — 392, 393
- [³⁴²] *Die Reichstagswahlen von 1912.* Bearb. im kaiserlichen Statistischen Amte. Hft. 3. Berlin, Buchh. für Staats- und Rechtswissenschaft, 1913. 125 S.; 3 Tafeln. (Statistik des Deutschen Reichs, Bd. 250, 3.) — 365—368
- [³⁴³] [Renner, K.]. *Springer, R. Der Kampf der Österreichischen Nationen um den Staat.* T. 1: Das nationale Problem als Verfassungs- und Verwaltungsfrage. Leipzig — Wien, Deuticke, 1902. IV, 252 S. — 81, 344, 475
- [³⁴⁴] *Report for the Year ending December 31, 1911.* — «Bulletin of the New York Public Library Astor Lenox and Tilden foundations», New York, 1912, Vol. XVI, No. 2, February, p. 77 — 219. — 374
- [³⁴⁵] *Resolution, [angenommen auf der ersten Konferenz der deutschen und*

französischen Parlamentarier zu Bern am 11. Mai 1913]. — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 115, 13. Mai, S. 3, in der Korrespondenz: Deutsch-französische Verständigungskonferenz in Bern. — 166, 167

- [³⁴⁶] *Resolution über die Einigkeit*, [angenommen auf dem Internationalen Sozialistenkongreß zu Kopenhagen 1910]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Kopenhagen. 28. August bis 3. September 1910, Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1910, S. 16. — 148, 233, 249
- [³⁴⁷] [Rotstein, Th.] *Die australische Arbeiterpartei*. — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 138, 18. Juni, S. 1 — 2. — 314—315
- [³⁴⁸] — *Eine lehrreiche Ersatzwahl*. Leipzig, 2. Juli. — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 150, 2. Juli, S. 1—2. — 369
- [⁴⁹] — *Mädchenhandel und Mumpitz*. — «Leipziger Volkszeitung», 1913, Nr. 158, 11. Juli. 1. Beilage zu Nr. 158 «Leipziger Volkszeitung», S. 1. In der Rubrik: Politische Übersicht. — 357
- [³⁵⁰] Schiemann, Th. *Die äussere Politik der Woche*. — «Neue Preussische Zeitung», Berlin, 1913, Nr. 279, 18. Juni. — 335
- [³⁵¹] Semkovsky, S. *Die Wiederbelebung des russischen Proletariats*. — «Der Kampf», Wien, 1913, Nr. 8, 1. Mai, S. 357—365. — 332, 333
- [³⁵²] «Sozial-demokrat», London. — 465
- [³⁵³] «Der Sozialdemokrat», Zürich — London. — 393, 394
- [³⁵⁴] *Statistical abstract of the United States*. 1911. No. 34. Prepared by the Bureau of statistics, under the direction of the secretary of commerce and labor). Washington, 1912. 803 p. (Department of commerce and labor). — 44—45, 58, 59, 151, 152, 153, 267—268
- [³⁵⁵] *Streiks und Aussperrungen im Jahre 1909*. Bearb. im kaiserlichen Statistischen Amte. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1910. 62 S. (Statistik des Deutschen Reichs. Bd. 239). — 238, 239

- [³⁵⁶] *Taylor, F. W. The principles of scientific management.* New York — London, Harper, 1911. 144 p. — 42, 43
- [³⁵⁷] [*Trotzki, L.*] *Aus dem russischen Parteileben.* — «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage zu Nr. 72 des «Vorwärts», S. 1. — 331, 332
- [³⁵⁸] «Vorwärts», Berlin. — 31
- 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage zu Nr. 72 des «Vorwärts», S. 1. — 331, 332
- 1913, Nr. 115, 13. Mai, S. 3. — 166, 167
- 1913, Nr. 117, 15. Mai. 1. Beilage zu Nr. 117 des «Vorwärts», S. 2. — 321
- 1913, Nr. 119, 17. Mai, S. 4. — 178—179
- 1913, Nr. 231, 6. September, S. 1—2. — 430
- 1913, Nr. 234, 9. September, S. 1. — 443—444
- 1913, Nr. 243, 18. September, S. 3. — 466
- [³⁵⁹] *Die Weltmacht des Kaufmanns.* — «Frankfurter Zeitung», Frankfurt am Main, 1913, Nr. 199, 20. Juli. — 466
- [³⁶⁰] *Eine Wendung zum Besseren.* — «Der Čechoslawische Sozialdemokrat», Prag, 1913, Nr. 3, 15. April, S. 23. Unter der Rubrik: Notizen. — 148, 233, 249, 347
- [³⁶¹] *Where were other Labour M. P.'s?* — «The Labour Leader», London, 1913, No. 14, April 3, p. 9. — 86

JMENNÝ REJSTŘÍK

ALEXANDR I. (ROMANOV) (1777—1825) — ruský car (1801—1825). — 40

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat, za revoluce 1905 až 1907 se přikláněl k bolševikům. Byl poslancem II. státní dумы. V letech reakce byl otzovistou, lektorem frakční školy na Capri a patřil k organizátorům protistranické skupiny Vperjod. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista, psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se po návratu do Ruska přiklonil k Plechanovově skupině Jednota, stál na straně kontrarevolucionářů. V dubnu 1918 uprchl za hranice. V roce 1920 byl v nepřítomnosti souzen Nejvyšším revolučním tribunálem Celoruského ústředního výkonného výboru za činnost v kontrarevoluční organizaci Taktické centrum a zbaven práva pobytu v Sovětském Rusku. V emigraci se připojil k táboru nejreakčnějších živlů. — 97, 230, 271

AN — viz Žordanija N. N.

ANDREJ VLADIMIROVIČ (nar. 1879) — velkokníže, člen dynastie Romanovců. — 296

ARMSTRONG — představitel anglické zbrojařské firmy Armstrong, Whitworth a spol., založené Williamem Georgem Armstrongem (1810—1900). Firma existovala do roku 1937. — 84—85

ASTRACHAN I. D. (1862—1918) — lékař, autor řady prací o sociálním pojištění, boji proti úrazovosti apod. Od 90. let minulého století pracoval jako závodní lékař v moskevských textilních továrnách. Roku 1903 pomáhal zakládat společnost závodních lékařů; patřil k organizátorům celoruských sjezdů závodních lékařů v letech 1909 a 1911. — 279—280

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševismu; v roce 1883 se podílel na vytvoření skupiny Osvobození práce. Od roku 1900

byl členem redakce listu Jiskra a časopisu Zarja. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval oportunistickou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské straně. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zastával centrnické stanovisko. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval prozatímní vládu. Říjnovou revolucí odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 99

BACON Reginald Hugh Spencer (1863—1947) — britský admirál. V letech 1910—1915 byl ředitelem zbrojařských závodů v Coventry. — 200

BAČYNSKYJ J. (nar. 1870) — haličský sociální demokrat, stoupenec buržoazně nacionalistické teorie „kulturně národnostní autonomie“. Za první světové války vstoupil do nacionalistického Svazu osvobození Ukrajiny, jehož cílem bylo osamostatnění Ukrajiny za pomoci rakouské monarchie. Roku 1918 byl členem haličské Ukrajinské národní rady a roku 1919 ji zastupoval jako její vyslanec v USA. Je autorem brožury Vzajemní vidnosyny social-demokratyčnych partij, ukrajinskoj i polskoj, v schidnij Halyčyni [Vzájemné vztahy ukrajinské a polské sociálně demokratické strany ve východní Haliči], která vyšla roku 1910 ve Lvově. — 475

BADAJEV A. J. (1883—1951) — bolševik, stranický pracovník a státní činitel, původním povoláním zámečnick. Do SDDSR vstoupil roku 1904, pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě. Byl poslancem IV. státní dumy za dělníky Petrohradské gubernie; v dumě patřil k bolševické frakci. Přispíval do bolševického listu Pravda, zúčastnil se porad ÚV se stranickými pracovníky v Krakově a Poroninu. V listopadu roku 1914 byl spolu s dalšími bolševickými poslanci uvězněn a roku 1915 poslán do vyhnanství do Turuchanského kraje. Odtud se vrátil po únorové revoluci 1917 a aktivně se zapojil do práce v petrohradské bolševické organizaci. Po Říjnové revoluci zastával významné funkce ve straně a v sovětech. V roce 1925 se stal členem ústředního výboru. V letech 1938—1943 byl předsedou prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR a místopředsedou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Je autorem knihy Bolševiki v Gosudarstvennoj dume [Bolševici ve Státní dumě]. — 312

BALAŠOV P. N. (nar. 1871) — velkostatkář, v letech 1900—1909 byl maršálkem šlechty v braclavském újezdu Podolské gubernie. Stal se poslancem III. a IV. státní dumy za Podolskou gubernii; ve IV. dumě vedl frakci ruských nacionalistů a umírněné pravice. Stál v čele šovinistického Celoruského národního svazu. — 63

BANTON Alderman George (1856—1932) — aktivní činitel britské Nezávislé labouristické strany. Stal se členem městské správy Leicesteru a později starostou města. V letech 1922—1924 byl členem parlamentu. — 370

BAUER Otto (1882—1938) — jeden z vůdců rakouské sociální demokracie a II. internacionály, ideolog takzvaného austromarxismu, odrůdy revizionismu. Bauer byl jedním z autorů buržoazně nacionalistické teorie „kulturně národnostní autonomie“. Říjnovou revoluci neschvaloval. V letech 1918—1919 byl ministrem zahraničních věcí Rakouské republiky. V letech 1919, 1927 a 1934 se aktivně podílel na potlačování revolučních akcí rakouské dělnické třídy. Jeho protikomunistické projevy neměly daleko k fašismu, podporoval pangermánskou propagandu a hitlerovskou myšlenku „anšlusu“. — 232, 233, 344, 345, 474, 475

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály, povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let, byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nedostatečný boj proti oportunistům, přecenění významu parlamentních forem boje aj.). Leninovo hodnocení Bebela viz v tomto svazku, s. 389—395. — 166, 389—395

BĚDNYJ Děmjan (vl. jm. Pridvorov J. A.) (1883—1945) — významný sovětský básník, člen bolševické strany od roku 1912. V roce 1911 začal přispívat do bolševických listů Zvezda a Pravda. Jeho básně a bajky jsou prodchnuty duchem třídního boje proti kapitalistickému systému a jeho apologetům. V letech cizí vojenské intervence a občanské války působil na frontě jako agitátor. V básních, bajkách, písních a pamfletech Bědného se odráží život sovětských lidí v období budování socialismu. — 156

BEN — viz Tillet Benjamin

BENNIGSEN E. P. (nar. 1875) — hrabě, statkář, oktábrista. Byl újezd-
ním maršálkem šlechty, členem staroruského újezdního a novgorod-
ského guberniálního zemstva a členem petrohradské městské dумы.
Za Novgorodskou gubernii byl delegován do III. a IV. státní
dумы. — 63

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického
křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik
revizionismu a reformismu. Do sociálně demokratického hnutí se
zapojil v polovině 70. let. V letech 1881—1889 redigoval ilegální
orgán Sociálně demokratické strany Německa Der Sozialdemokrat.
V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise Die Neue Zeit sérii článků
Problémy socialismu, jež později vydal knižně pod názvem Vo-
raussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemo-
kratie [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899;
česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistic-
ké filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Odmítal marxistic-
kou teorii třídního boje, učení o nevyhnutelnosti zániku kapitalis-
mu, o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Za jediný úkol
dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“
hospodářské postavení dělníků za kapitalismu; razil oportunistické
heslo Hnutí je vším, konečný cíl není ničím. Za první světové války
stál na pozicích sociálšovinismu. V následujících letech vyzýval
k podpoře politiky imperialistické buržoazie, vystupoval proti Říj-
nové revoluci a sovětskému státu. — 394, 436

BISMARCK Otto Eduard Leopold von (1815—1898) — pruský a ně-
mecký státník a diplomat. „Sjednocením shora“ vytvořil z rozdrobe-
ných německých států říši pod vedením Pruska. V letech 1871—1890
řídil jako říšský kancléř veškerou zahraniční i vnitřní politiku Ně-
mecka, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil za-
jistit koalici junkerů s velkoburžoazií. Ve snaze potlačit dělnické
hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když
nedosáhl úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního
zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kate-
gorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky
byl však bezvýsledný. V březnu 1890 byl nucen abdikovat. — 39,
108, 252, 256, 273, 274, 351, 391, 392

B-N I. — viz Bragin I.

BOGDANOV A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Po nástupu reakce stál v čele otcovistů a vedl protileninskou skupinu Vperjod. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus (odrůdu subjektivně idealistické machistické filozofie). Lenin jeho názory podrobil kritice v díle *Materialismus a empiriokriticismus*. Na poradě rozšířené redakce listu *Proletarij* v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům *Proletkultu*. Byl zakladatelem a ředitelem Ústavu pro transfúzi krve. — 270—271

BOURGEOIS Léon Victor Auguste (1851—1925) — francouzský politik, jeden z vůdců radikálů. Roku 1888 byl zvolen do parlamentu, v letech 1895—1896 byl předsedou francouzské vlády, v letech 1902 až 1904 předsedou poslanecké sněmovny a od roku 1905 senátorem. Byl ministrem v řadě vlád. Od roku 1919 stál v čele francouzské delegace ve Společnosti národů. — 255

BRAGIN I. (B—n I.) — spolupracovník časopisu *Promyšlenost' i tovgol'ja*, který prosazoval zájmy obchodní a průmyslové velkoburžoazie. — 387

BRONŠTEJN S. J. — viz Semkovskij S.

BULYGIN A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkař. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem. V letech 1900—1904 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podporoval činnost zubatovovské tajné policie. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V únoru téhož roku jej car pověřil přípravou návrhu zákona o svolání poradní Státní dumy, jímž mělo být oslabeno vzrůstající se revoluční hnutí v Rusku. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce. Po vydání Manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován; formálně zůstal členem Státní rady, ve skutečnosti však odešel z politického života. — 398

CARSON Edward Henry (1854—1935) — britský státník, konzervavec, lord. Jako fanatický odpůrce autonomie Irska organizoval v roce 1912 v Ulsteru k boji proti irskému národně osvobozenkému hnutí ozbrojené bandy reakčních unionistů (přivrženců unie s Velkou Británií). V roce 1915 se stal členem koaliční Asquithovy vlády, v letech 1917—1918 byl ministrem bez portfeje v kabinetě Lloyd George. Roku 1921 politické činnosti zanechal. — 429

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CEDERBAUM S. O. (Ježov V.) (1879—1939) — sociální demokrat menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu aktivně vystupoval jako likvidátor, psal do listů a časopisů menševiků-likvidátorů, vedl petrohradskou „iniciativní skupinu“ menševiků-likvidátorů. Za první světové války byl obranářem; v roce 1917 přispíval do menševického listu Vperjod. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 99, 351

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V.

CLEMENCEAU George Benjamin (1841—1929) — francouzský politik a státník, dlouholetý vůdce radikální strany. Do politického dění vstoupil jako levý republikán, měl negativní vztah k vládě Napoleona III. Ve dnech Pařížské komuny roku 1871 se jako starosta jednoho z pařížských obvodů zasazoval o smíření proletariátu s buržoazií. Později byl zvolen předsedou pařížské městské správy a v roce 1876 členem poslanecké sněmovny. V roce 1902 byl zvolen do senátu a v letech 1906—1909 stál v čele francouzské vlády. Hájil zájmy velkokapitálu a prováděl politiku krutých represálií vůči dělnické třídě.

Těsně před první světovou válkou se s radikální stranou rozešel. Za války vystupoval jako šovinista. Od listopadu 1917 stál znovu v čele vlády a nastolil vojenskou diktaturu. Byl jedním z inspirátorů a organizátorů ozbrojené intervence proti Sovětskému Rusku. Na pařížské mírové konferenci v roce 1919 hájil zájmy francouzských imperialistů. V roce 1920 byl poražen v prezidentských volbách a zanechal politické činnosti. — 255

COCKERILL — známá belgická firma; zpočátku strojírenská, tkalcovská a papírenská, později ocelářská. — 85

COMBES Justin Louis Émile (1835—1921) — francouzský buržoazní politik, radikál. V letech 1895—1896 byl ministrem školství. V letech 1902—1905 stál v čele francouzské vlády. Jeho vláda uskutečnila některá antiklerikální opatření: přerušila diplomatické styky s Vatikánem, připravila návrh zákona na odluku církve od státu (ten byl realizován až po odstoupení Combesova kabinetu), zakázala některé mnišské řády atd. V letech 1915—1916 byl Combes členem Briandova vládního kabinetu jako ministr bez portfeje. — 436

CREUSOT — viz Schneiderové

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany, v letech 1902—1905 redaktor jejího ústředního orgánu Revoljucionnaja Rossija. V časopise Russkoje bogatstvo uveřejňoval články namířené proti marxismu, v nichž dokazoval, že Marxovu teorii nelze aplikovat na zemědělství. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Užíval krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a pokračoval v protisovětské činnosti. — 247

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, utopický socialista, vědec, spisovatel, literární kritik a jeden z význačných předchůdců ruské sociální demokracie. Černyševskij byl duchovním otcem a vůdcem revolučního demokratického hnutí 60. let v Rusku. Časopis Sovremennik, který redigoval, byl hlasem revolučních sil Ruska. Černyševskij rozhořčeně odhaloval nevolnický charakter „rolnické reformy“ z roku 1861 a vyzýval rolníky k povstání. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky, a poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři, kde žil více než dvacet let. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlačku.

Černyševskij napsal celou řadu skvělých prací z oboru politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho literárně kritická díla měla obrovský vliv na rozvoj ruské literatury a umění. Jeho román Čto dělat? [Co dělat?] (1863; česky 1954) vychoval řadu pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 40, 137

ČHENKELI A. I. (1874—1959) — sociální demokrat menševik, povoláním právník. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Byl poslancem IV. státní dumy za Batumskou a Karskou oblast a suchumský okruh. V sociálně demokratické frakci dumy byl členem menševické sedmy, později členem menševické frakce; hájil kulturně národnostní autonomii — buržoazně nacionalistický program řešení národnostní otázky. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 se stal představitelem prozatímní vlády v Zakavkazsku. V letech 1918—1921 byl ministrem zahraničních věcí menševické gruzínské vlády, později emigroval. — 48

ČTENÁŘ — viz Lenin V. I.

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič F. D.) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců; povoláním lékař. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce a nového revolučního rozmachu v čele skupiny likvidátorů, redigoval likvidátorský list *Golos social-demokrata*. Za první světové války vystupoval jako obránář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti vládě sovětů. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 98, 99, 105, 108, 123, 125, 143, 260, 326, 332, 333, 351, 435—437

DIETZGEN Josef (1828—1888) — sociální demokrat, filozof, který samostatně dospěl k dialektickému materialismu, povoláním kožešník. Účastnil se revoluce 1848—1849 a po její porážce z Německa emigroval. Dvacet let pracoval v různých podnicích v Americe a v Evropě a současně se zabýval filozofií. V letech 1864—1868 žil v Rusku, kde pracoval v petrohradské kožešnické továrně. Zde napsal knihu *Das Wesen der menschlichen Kopfarbeit* [Podstata duševní práce] a recenzi prvního dílu Marxova *Kapitálu*. V roce 1869 se vrátil do Německa, seznámil se s K. Marxem a začal aktivně pracovat v Sociálně demokratické straně Německa. V roce 1884 odjel znovu do USA, kde redigoval newyorský list *Der Sozialist*, orgán výkonného výboru Socialistické dělnické strany Severní Ameriky, a chicagský list *Arbeiter-Zeitung*. Napsal několik filozofických prací. — 141 až 143

DOBROLJUBOV N. A. (1836—1861) — revoluční demokrat, literární kritik a materialistický filozof, blízký přítel N. G. Černyševského. Od podzimu 1857 řídil kritickou a bibliografickou rubriku časopisu *Sovremennik*, později se ujal též řízení satirické přílohy časopisu *Svistok*. Napsal řadu skvělých článků: *Tomnoje carstvo* [Říše temna], *Luč světa v tomnom carstve* [Paprsek světla v říši temna], *Čto takoje oblomovščina?* [Co je to oblomovština?], *Kogda že priđot nastojaščij děň?* [Kdy přijde ten pravý den?] (česky ve *Vybraných literárních statích*, 1950) aj., které jsou vzorem bojovné literární kritiky. Dobroljubov byl nesmiřitelným odpůrcem samoderžaví a nevolnictví a stoupencem lidového povstání proti carské vládě. — 137

DOBROSERDOV K. G. — autor článku *Duma a vzdělání lidu*, uveřejněn-

DOMOV — viz Pokrovskij M. N.

DOMCOV D. — člen maloburžoazní Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany, spolupracovník lvovského listu Šljachi a časopisu Ukrajinskaja žizň, který vycházel v Moskvě. Za první světové války byl jedním ze zakladatelů nacionalistického Svazu osvobození Ukrajiny, jehož cílem bylo osamostatnění Ukrajiny za pomoci rakouské monarchie. Po Říjnové revoluci emigroval. — 363—364

DÜHRING Eugen (1833—1921) — německý filozof a ekonom. Jeho filozofické názory byly eklektickou směsicí pozitivismu, metafyzického materialismu a idealismu. Jeho reakčně utopický systém „socialitárního“ hospodářství idealizoval pruské polofeudální formy hospodářství. Vzhledem k tomu, že v 70. letech měl velký vliv na část německé sociální demokracie, podrobil Engels jeho názory kritice v knize Pana Eugena Dühringa převrat vědy [Anti-Dühring] (1877—1878). Lenin kritizoval Dühringovy eklektické názory v knize Materialismus a empiriokriticismus a v jiných pracích.

Hlavní práce: Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus [Kritické dějiny národního hospodářství a socialismu] (1871), Cursus der National- und Sozialökonomie einschliesslich der Hauptpunkte der Finanzpolitik [Kurs národní a sociální ekonomie zahrnující hlavní otázky finanční politiky] (1873), Cursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung [Kurs filozofie jako přísně vědeckého světového názoru a způsobu života] (1875). — 393

DUMONT Charles Émile Étienne (nar. 1867) — francouzský buržoazní politik, radikální socialista. V roce 1912 byl ministrem veřejných prací, roku 1913 a 1930 ministrem financí a v letech 1931—1932 ministrem námořnictví. Od roku 1924 zastával úřad senátora. — 255

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 25, 67, 141, 142, 143, 391, 393

ESSAD paša Toptani (1863—1920) — albánský politik, generál. Po

vyhlášení nezávislosti Albánie v listopadu 1912 vytvořil v říjnu následujícího roku ve střední Albánii vládu se sídlem v Durresu. — 145

F. D. — viz Dan F. I.

FEUERBACH Ludwig Andreas (1804—1872) — německý filozof, materialista a ateista, jeden z předchůdců marxismu. Od roku 1828 byl soukromým docentem na univerzitě v Erlangenu. V roce 1830 vydal svou první práci Gedanken über Tod und Unsterblichkeit [Úvahy o smrti a nesmrtnosti], v níž vystoupil proti křesťanskému náboženskému dogmatu o nesmrtnosti duše. Kniha byla zabavena, Feuerbach pronásledován a nakonec zbaven docentury na univerzitě. V roce 1836 se přestěhoval do vsi Brückberg v Durynsku, kde žil bezmála 25 let. V prvním období své filozofické dráhy byl ještě idealistou, přikláněl se k hegelovské levici. Koncem 30. let se však s idealismem definitivně rozešel. V dílech Zur Kritik der Hegelschen Philosophie [Ke kritice Hegelovy filozofie] (1839; česky 1959) a Das Wesen des Christentums [Podstata křesťanství] (1841; česky 1954) odmítl Hegelovu filozofii a přešel k materialismu. Meditativní charakter metafyzického materialismu však překonat nedokázal a nepochopil úlohu praxe v procesu poznání a společenského vývoje.

Feuerbach byl ideologem nejradikálnějších, demokratických vrstev německé buržoazie. Za revoluce 1848 sice uznával prvořadou úlohu politiky, avšak sám se politické činnosti nevěnoval. Po revoluci jeho vliv v Německu znatelně poklesl. V posledních letech svého života se začal zajímat o socialistickou literaturu, četl Marxův Kapitál a v roce 1870 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa.

Rozbor Feuerbachovy filozofie viz v dílech: K. Marx, Teze o Feuerbachovi; K. Marx - B. Engels, Německá ideologie; B. Engels, Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie; V. I. Lenin, Materialismus a empiriokriticismus. — 67

FILENE Edward Albert (1860—1937) — americký velkokapitalista, obchodník a průmyslník. — 372—373

FRANK Ludwig (1874—1914) — německý sociální demokrat, jeden z vůdců revizionistů, sociálšovinista, povoláním advokát. Od roku 1907 byl poslancem Říšského sněmu. Na magdeburském sjezdu v roce 1910 hlasoval pro válečné úvěry. Na začátku první světové války vstoupil dobrovolně do armády a na frontě padl. — 275—276

GÄRTNER — úředník rakouského ministerstva dopravy, člen Mezinárodní abolicionistické federace. — 357

GERCEN A. I. (1812—1870) — publicista a spisovatel, revoluční demokrat, pokračovatel děkabristických tradic, materialistický filozof. V době studií na moskevské univerzitě (1829—1833) stál v čele kroužku pokrokové, revolučně smýšlející mládeže. V roce 1834 byl spolu s jinými členy kroužku zatčen a v roce 1835 vypovězen do vyhnanství do Permu, později do Vjatky, do Vladimíru a Novgorodu. V roce 1842 se vrátil a žil v Moskvě. Filozofické práce, které v té době napsal — *Diletantizm v nauke* [*Diletantismus ve vědě*] (1842 až 1843; česky 1960) a *Pisma ob izučenii prirody* [*Listy o studiu přírody*] (1844—1846; česky 1954) — sehrály důležitou úlohu v rozvoji ruské materialistické filozofie. V lednu 1847 byl Gercen nucen emigrovat. Zpočátku žil v Paříži a v Nizze, v roce 1852 přesídlil do Londýna, kde založil ruskou tiskárnu. Nejdříve vydal několik revolučních provolání, brožur a článků a v roce 1855 začal vydávat almanach *Poljarnaja zvezda*; od roku 1857 vydával spolu s N. P. Ogarjevem časopis *Kolokol*. Protože si neuvědomoval buržoazně demokratickou podstatu hnutí roku 1848 a podstatu předmarxovského socialismu, nemohl pochopit ani buržoazní podstatu ruské revoluce a kolísal mezi demokratismem a liberalismem. V 60. letech se odklonil od liberalismu a přešel na stranu revoluční demokracie. V dopise Ogarjevovi vítal Gercen překlad Marxových děl do ruštiny.

Lenin zhodnotil Gercenovu úlohu v dějinách ruského osvobozenického hnutí v článku *Památce Gercena* (1912) (viz *Sebrané spisy* 21, Praha 1985, s. 286—293). — 424

GINZBURG B. A. — viz Kolcov D.

GLADSTONE William Ewart (1809—1898) — anglický státník, tory, později peelovec, v druhé polovině 19. století vůdce liberálů. Od roku 1859 byl ministrem financí v Palmerstonově vládě, později členem všech liberálních vlád. Od roku 1868 stál řadu let v čele liberální vlády. Jako obratný politik a skvělý řečník využíval všech prostředků politické demagogie a efektních polovičitých reforem, aby získal na svou stranu maloburžoazii a špičky dělnické třídy. Prováděl dobyvačnou koloniální politiku. Vůči Irsku uplatňovala Gladstonova vláda politiku násilí a mimořádných bezpečnostních opatření a bezohledně potlačovala národně osvobozenické hnutí. V roce 1894 Gladstone zanechal politické činnosti. — 200

G. R. — viz Levickij V.

GRAYSON Albert Victor (nar. 1882) — anglický socialista, novinář.

Roku 1907 byl zvolen do parlamentu, kde pracoval v dělnické frakci.

V roce 1911 se účastnil založení Britské socialistické strany a byl členem jejího výkonného výboru. — 178

GREULICH Hermann (1842—1925) — spoluzakladatel Švýcarské sociálně demokratické strany, vůdce jejího pravého křídla. Politicky začal pracovat v buržoazně reformistické organizaci Grütli. V letech 1869 až 1880 redigoval v Curychu sociálně demokratický list Tagwacht. Od roku 1890 byl členem curyšské kantonální rady a roku 1902 se stal členem švýcarského parlamentu. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Greulich bojoval proti připojení levého křídla Švýcarské sociálně demokratické strany ke Komunistické internacionále. — 166

GRINBERG V. D. — viz Medem V. D.

GROT N. J. (1852—1899) — idealistický filozof, psycholog. Od roku 1876 byl profesorem filozofie; v letech 1883—1886 přednášel na univerzitě v Oděse a později v Moskvě. Byl předsedou Moskevské psychologické společnosti, zakladatelem a od roku 1889 prvním redaktorem idealisticky orientovaného časopisu Voprosy filosofii i psichologii. Napsal řadu filozofických a psychologických prací. — 375

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce okřabristů. Za revoluce v letech 1905—1907 vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v první prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 63, 79

GUŠKA A. O. — viz Jermanskij A.

GUTOVSKIJ V. A. — viz Majevskij J.

GUŽON J. P. — velkoprůmyslník. V letech 1900—1910 byl ředitelem správní rady společnosti Moskevského hutního závodu, členem sekce Rady pro obchod a manufaktury, Francouzské společnosti

vzájemné pomoci, předsedou Společnosti majitelů továren a závodů moskevské průmyslové oblasti, delegátem sjezdů zástupců průmyslu a obchodu. — 217

HARDIE James Keir (1856—1915) — představitel anglického dělnického hnutí, reformista, jeden z vůdců Nezávislé labouristické strany a zakladatelů Labouristické strany. Dostal se na politickou dráhu jako vedoucí činitel odborové organizace skotských horníků. V roce 1888 založil Skotskou dělnickou stranu. V roce 1892 byl zvolen do parlamentu, vůči zástupcům buržoazních stran uplatňoval politiku kompromisů. Na začátku první světové války vystupoval jako centrista, později se otevřeně připojil k sociálšovinistům. — 369

HARTLEY Edward (1855—1918) — činitel anglického dělnického hnutí. Byl členem výkonného výboru Sociálně demokratické federace, Nezávislé labouristické strany a později Britské socialistické strany. — 370—371

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý filozof, objektivní idealista, představitel klasické německé filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboká a všestranná propracovaná idealistická dialektika, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960), *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812—1816), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd] (1817), *Grundlinien der Philosophie des Rechts* [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány *Vorlesungen über die Ästhetik* [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem *Estetika*, 1966) a *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem *Dějiny filozofie I, II, III*, 1961, 1965, 1974). — 67

HERVÉ Gustave (1871—1944) — člen Socialistické strany Francie, publicista a advokát. V roce 1906 založil list *La Guerre Sociale*, v němž propagoval poloanarchistický program boje proti militarismu. Na stuttgartském kongresu II. internacionály (1907) hájil stanovisko, že na každou válku je třeba odpovědět stávkou a povstá-

ním. Za první světové války byl sociálšovinista. Po Říjnové revoluci ostře vystupoval proti Sovětskému Rusku a proti bolševikům. V roce 1918 byl ze Socialistické strany Francie vyloučen. Ve 30. letech propagoval sblížení Francie s fašistickým Německem. — 254

HÖCHBERG Karl (1853—1885) — německý pravicový sociální demokrat novinář. Podporoval finančně stranu, vydával časopisy Die Zukunft (Berlín 1877—1878), Jahrbuch für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (Curych 1879—1881) a Staatswirtschaftliche Abhandlungen (Lipsko 1879—1882). Po schválení výjimečného zákona proti socialistům uveřejnil článek Retrospektiva socialistického hnutí v Německu, který napsal společně s K. Schrammem a E. Bernsteinem. Autoři článku odsuzovali revoluční taktiku strany a vyzývali proletariát, aby se spojil s buržoazií a podřídil jí své zájmy. Tyto oportunistické názory vyvolaly ostrý protest K. Marxe a B. Engelse, kteří v nich správně rozpoznali zrazování strany. — 393

HUME David (1711—1776) — anglický filozof, subjektivní idealista, agnostik, buržoazní historik a ekonom. Ve filozofii rozpracoval senzualismus J. Locka, který navazoval na G. Berkeleyho. Za základ poznání považoval Hume počítky, které jsou ve vědomí spojovány podle zásad zvyku (takovýmto spojením je podle něho např. vztah příčiny a účinku). Hume jakožto stoupenec skepticismu pokládal otázku existence vnějšího světa za neřešitelnou. V etice rozvinul teorii utilitarismu, prohlásil užitečnost za kritérium mravnosti.

Hlavní práce: A Treatise on Human Nature [Pojednání o lidské přirozenosti] (1739—1740), An Enquiry concerning Human Understanding [Zkoumání lidského rozumu], (1748, česky 1899, 1972). — 142

HYNDMAN Henry Mayers (1842—1921) — anglický socialista, spoluzakladatel Sociálně demokratické federace (1884) a Britské socialistické strany (1911). V letech 1900—1910 byl členem mezinárodního socialistického byra. Za první světové války se zpočátku přikláněl k antimilitaristickým názorům, ale brzy přešel na pozice krajního sociálšovinismu. Za propagování imperialistické války byl v roce 1916 z Britské socialistické strany vyloučen. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, schvaloval intervenci proti Sovětskému Rusku. — 179, 467

CHASLES Pierre — francouzský reakční publicista, autor řady prací o politickém a hospodářském postavení Ruska: Le Parlement

russe [Ruský parlament], La Révolution russe et la guerre européenne [Ruská revoluce a evropská válka] aj. — 36—37, 38, 39

CHIŽŇAKOV V. M. (1842—1917) — zemstevní činitel. Po řadu let byl členem guberniálního zemstva, v letech 1875—1886 starostou v Černigově a v letech 1887—1896 zastával funkci předsedy černigovské guberniální zemstevní správy. Z pověření této správy sestavil Svod postanovlenij Černigovskogo gubernskogo zemskogo sobranija [Sbírka usnesení černigovského guberniálního zemstevního shromáždění] za léta 1900—1909; napsal knihu Vospominanija zemskogo dějatělja [Vzpomínky činitele zemstva] (1916). — 353

Chvostov A. N. (1872—1918) — velkostatkář. Byl zástupcem prokurátora moskevského okruhového soudu, tuským vicegubernátorem a později vologedským a nižněnovgorodským gubernátorem. Proslul svými reakčními projevy. Stal se poslancem IV. státní dumy za Orelskou gubernii, v dumě stál v čele pravicové frakce. V letech 1915—1916 byl ministrem vnitra a velitelem četnictva. — 56, 57

ILJIN V. — viz Lenin V. I.

IRVING David Daniel (1854—1924) — anglický socialista, povoláním železničář. Patřil k zakladatelům tradeunionů; po mnoho let byl členem Sociálně demokratické federace a Britské socialistické strany i jejího vedení. Na začátku první světové války zastával sociálšovinistické stanovisko. Roku 1918 byl zvolen do britského parlamentu. — 179

IZGOJEV A. S. (vl. jm. Lande) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu, později se stal sociálním demokratem a v roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. Trvale spolupracoval s jejím ústředním listem Reč; přispíval rovněž do konstitučně demokratických časopisů Južnyje zapiski a Russkaja mysl. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů Věstník literatury. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 134—135, 349—352

JAGIEŁO J. (nar. 1873) — představitel polského dělnického hnutí, člen Polské socialistické strany-levice, povoláním soustružník.

V roce 1912 kandidoval ve volbách do IV. státní dumy za blok PSS-levice a Bundu; bez ohledu na nesouhlas polských sociálních demokratů byl zvolen. Díky hlasům menševické „sedmy“ byl navzdory protestům bolševiků přijat do sociálně demokratické frakce v dumě. Po skončení první světové války se přikláněl k levému křídlu polského dělnického hnutí; později politické činnosti zanechal. — 32

JAGOW Traugott (1865—1941) — pruský úředník. V roce 1909 se stal náčelníkem berlínské policie. V letech 1916—1918 byl vládním zmocněncem ve Vratislavi [Wrocław]. — 276

Jaurès Jean (1859—1914) — význačný představitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. Roku 1902 vytvořil se svými stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a Revoluční socialistickou dělnickou stranou a dostala název Francouzská sekce dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885—1889, 1893—1898, 1902—1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list L'Humanité, který se roku 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaku a válkám mu získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skoncuje s válkami a koloniálním útlakem. Přesto se však domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku rozvoje demokratických idejí. Lenin kritizoval Jaurèsovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunistu.

Jaurèsův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávisť buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zavražděn.

Hlavní dílo: Histoire socialiste de la Révolution française [Socialistické dějiny francouzské revoluce] (1901—1907). — 436

JEFREMOV I. N. (nar. 1866) — velkostatkář, poslanec I., III. a IV. státní dumy. Byl spoluzakladatelem Strany pokojné obnovy, později vůdcem strany progresistů. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve výkonném výboru Státní dumy a stal se členem prozatímní vlády. — 63

JEGOROV A. — viz Martov L.

JERMANSKIJ A. (vl. jm. Kogan O. A.) (Guška A. O.) (1866—1941) —

sociální demokrat menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům; aktivně pracoval v menševickém tisku a v sociálně demokratické frakci III. státní dumy. Za první světové války byl centristou. V roce 1917 vystupoval jako menševik-internacionalista. V roce 1918 byl členem ústředního výboru menševiků a redaktorem jejich ústředního orgánu Rabočij internacional. V roce 1921 zanechal politické činnosti a věnoval se vědecké práci.
— 260—265

JEŽOV V. — viz Cederbaum S. O.

JŮAN Š'-KCHAJ (1859—1916) — čínský politik. V roce 1898 byl stoupencem liberálního hnutí, ale brzy se od něj odklonil. Po svržení mandžuské dynastie se za podpory domácí reakce a zahraničních imperialistů stal prezidentem Číny; nastolil vojenskou diktaturu. V roce 1915 se bezúspěšně pokusil prohlásit se císařem. — 161, 162, 190

KANT Immanuel (1724—1804) — zakladatel klasické německé filozofie, od roku 1770 profesor královecké univerzity. Kantova filozofie byla formou subjektivního idealismu a agnosticizmu, ale současně obsahovala určitou materialistickou tendenci, která byla vyjádřena učením o „věcech o sobě“ a zjištěním, že naše poznatky jsou založeny na zkušenosti. Na Kantovu filozofii navázali představitelé klasického německého idealismu (Fichte, Schelling, Hegel); později pod jeho vlivem vzniklo novokantovství, novopozitivismus aj.

Hlavní práce: Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels [Všeobecné dějiny přírody a teorie nebes] (1755), Kritik der reinen Vernunft [Kritika čistého rozumu] (1781; česky pod názvem Kritika čistého rozmyslu, 1930), Kritik der praktischen Vernunft [Kritika praktického rozumu] (1788; česky 1944), Kritik der Urteilskraft [Kritika soudnosti] (1790; česky 1975) aj. — 142

KASSO L. A. (1865—1914) — velkostatkář, profesor občanského práva na charkovské a moskevské univerzitě. V letech 1910—1914 byl ministrem lidové osvěty a prováděl krajně reakční politiku: bránil otevření nových univerzit, zakazoval studentské spolky a schůze, krutě trestal revoluční studenty a pokrokové profesory. Stejnou politiku uplatňoval i na středních a základních školách. — 150, 152, 158

КАТКОВ М. Н. (1818—1887) — statkář, reakční publicista. Politicky

začal pracovat jako stoupenec umírněného šlechtického liberalismu. Začátkem 60. let se stává nacionalistou, šovinistou a zarytým černosotňovcem. V letech 1863—1887 redigoval a vydával list *Moskovskije vědomosti*, který se stal tribunou monarchistické reakce. Katkov sám se nazýval „věrným hlídacím psem samoděržaví“. Jeho jméno se stalo symbolem nejkrajnější reakce. — 79, 284

KAUFMAN A. A. (1864—1919) — buržoazní ekonom a statistik, profesor, publicista, jeden z organizátorů a vůdců Konstitučně demokratické strany. V letech 1887—1906 pracoval na ministerstvu zemědělství a státního majetku. Ve své knize *Pereselenije i kolonizacija [Přesídlování a kolonizace]* (1905) osvětlil dějiny kolonizační politiky carismu. Podílel se na sestavení kadetského návrhu agrární reformy, přispíval do listu *Russkije vědomosti*; hlásal třídní smír mezi rolníky a statkáři. Po Říjnové revoluci pracoval v ústředních statistických institucích. — 176

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie *Die Neue Zeit*. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: *Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe]* (1887; česky 1958), *Die Agrarfrage [Agrární otázka]* (1899; česky 1959) aj. Později přešel na pozice oportunistu. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu, který zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin kritizoval teorie Kautského v dílech *Krach II. internacionály* (1915), *Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu* (1916), *Stát a revoluce* (1917), *Proletářská revoluce a renegát Kautsky* (1918) a v dalších pracích. — 232, 233, 345, 379, 475

KEIR Hardie — viz *Hardie James Keir*

KLJUŽEV I. S. (1856—1922) — okťabrista, majitel nájemních domů.

Pracoval jako inspektor základních škol v samarském újezdu a v Samaře, byl členem újezdního a guberniálního zemstva a městské dумы. Stal se poslancem II. státní dумы za Samaru a III. a IV. dумы za Samarskou gubernii. — 154—158

KOGAN O. A. — viz Jermanskij A.

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státník carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905 až 1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války se projevil jako vlivný a obratný bankéř. Po Říjnové revoluci emigroval. — 44, 149, 150, 152, 196, 197, 297

KOLB Wilhelm (1870—1918) — německý sociální demokrat, krajní oportunist a revizionista, redaktor listu Volksfreund. Za první světové války stál na pozicích extrémního sociálšovinismu. — 436

KOLCOV D. (vl. jm. Ginzburg B. A.) (L. S., L. Sedov) (1863—1920) — sociální demokrat menševik. V první polovině 80. let se přiklonil k organizaci Narodnaja volja, koncem 80. let přešel na pozice sociálních demokratů. Začátkem roku 1893 emigroval do Švýcarska, kde se sblížil se skupinou Osvobození práce. V letech 1895—1898 byl tajemníkem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a přispíval do jeho publikací; po rozštěpení Svazu v roce 1900 z něho vystoupil. Účastnil se jednání londýnského (1896) a pařížského (1900) kongresu II. internacionály. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil s právem poradního hlasu jako menšinový jiskrovec; po sjezdu vystupoval jako aktivní menševik a přispíval do několika menševických listů (Social-demokrat, Načalo aj.). Za revoluce 1905—1907 pracoval v odborovém hnutí v Petrohradě; od roku 1908 působil v Baku. Přispíval do legálního likvidátorského listu Luč. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl komisařem práce v petrohradském sovětu dělnických a vojenských zástupců. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V letech 1918—1919 pracoval v družstevním hnutí v Petrohradě. — 99—100, 105, 109, 110, 143, 229, 325, 326

KOMAROV A. I. — lesník a úředník lesní správy. Mnoho let pracoval na Sibíři. V letech 1908—1910 uveřejnil v liberálně buržoazním listu Novaja Rus řadu článků, v nichž kritizoval organizaci přesídlování. Později, když byl penzionován, vydal tyto články v samostatné knize

Pravda o perselenčeskom děle [Pravda o přesídlování]. — 128 až 132, 290—293

KONOVALOV A. I. (nar. 1875) — továrník a velkostatkář, jeden z vůdců buržoazní strany progresistů. Byl poslancem IV. státní dumy za Kostromskou gubernii. V letech 1915—1916 zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu. V prvních dvou prozatímních vládách roku 1917 byl ministrem obchodu a průmyslu, v poslední, Kerenského vládě, se stal jejím místopředsedou. Po Říjnové revoluci emigroval. — 183, 184

KONOVALOV I. A. (1883—1911) — účastník revolučního hnutí od roku 1900. V posledních letech svého života se stal provokatérem. Tento fakt vyšel najevo teprve po únorové revoluci 1917. — 294, 296

KOSINSKIJ V. A. (nar. 1866) — ekonom narodnické orientace, odborník v zemědělských otázkách. V letech 1904—1909 přednášel na univerzitě v Oděse. Je autorem práce K agrarnomu voprosu [O agrární otázce]. Roku 1918 byl náměstkem ministra práce v kontrarevoluční vládě hetmana Skoropadského, později emigroval. — 461—462

KOSOVSKIJ V. (vl. jm. Levinson M. J.) (1870—1941) — jeden z vůdců Bundu. V polovině 90. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích ve Vilně [Vilnius]; v roce 1897 se účastnil ustavujícího sjezdu Bundu, byl zvolen do ústředního výboru a jmenován šéfredaktorem ústředního orgánu Bundu, listu Arbejtenstime. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem zahraničního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům, po sjezdu k menševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu spolupracoval s časopisem likvidátorů Naša zarja a s listem Luč; za první světové války byl sociálšovinistou. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, po revoluci emigroval, pracoval v bundovských organizacích v Polsku. V roce 1939 odjel do USA. — 108, 143, 148, 248—249, 347

KOZMINYCH-LANIN I. M. (nar. 1874) — strojní inženýr. V roce 1913 byl továrním inspektorem v Moskevské gubernii, poté přednášel na moskevských vysokých školách. Napsal několik prací z oboru statistiky práce v Moskevské gubernii. — 453, 456

KRIVOŠEIN A. V. (1858—1923) — carský úředník. Zaváděl do praxe Stolypinovu agrární politiku. Byl členem rady ministrů, Státní rady a náměstkem ministra financí. Po Říjnové revoluci se stal

jedním z vůdců tzv. pravého středu — kontrarevolučního seskupení velkoburžoazie a statkářů. V roce 1920 stál v čele bělogvardějské vlády na Krymu. Po porážce Wrangelových vojsk emigroval. — 129, 290

KRUPENSKIJ P. N. (nar. 1863) — poslanec II., III. a IV. státní dумы za Besarabskou gubernii, velkostatkář. Ve IV. dumě byl vůdcem frakce středu a členem četných komisí; vystupoval se štvavými projevy proti levicovým stranám. V letech 1910—1917 byl komořím u carského dvora. Po Říjnové revoluci podporoval cizí vojenskou intervenci v jižním Rusku. — 63

KRUPPOVÉ — rodina německých velkopřůmyslníků. V roce 1811 založil Friedrich Krupp (1787—1826) v Essenu malou firmu, z níž se vyvinul Kruppův koncern. Vedení tohoto koncernu se podílelo na přípravě obou světových válek, z nichž vytěžilo obrovské zisky. Podle Jaltské a Postupimské dohody z roku 1945 měly být zbrojovky koncernu likvidovány. Tyto dohody však nebyly v západním Německu realizovány. — 85

KUGELMANN Ludwig (1830—1902) — německý sociální demokrat, blízký přítel K. Marxe, účastník revoluce 1848—1849 v Německu, člen I. internacionály. V letech 1862—1874 si dopisoval s K. Marxem a informoval ho o situaci v Německu. Významně přispěl k vydání a rozšíření Marxova Kapitálu. Marxovy dopisy Kugelmannovi byly poprvé otištěny v roce 1902 v časopise Die Neue Zeit, v roce 1907 byly vydány v ruském překladu s Leninovou předmluvou. — 141

Kuskovová J. D. (1869—1958) — představitelka ruského buržoazního hnutí, publicistka. V polovině 90. let se v zahraničí seznámila s marxismem, sblížila se se skupinou Osvobození práce, ale brzy pod vlivem bernsteinismu začala marxismus revidovat. Její dokument Credo výstižně vyjadřoval oportunistickou podstatu ekonomismu a vyvolal ostrý protest skupiny ruských marxistů vedených V. I. Leninem. Před revolucí 1905—1907 se Kuskovová stala členkou liberálního Svazu osvobození. V roce 1906 vydávala s S. N. Prokopovičem polokadetský časopis Bez zaglavija, aktivně spolupracovala s listem levicových kadetů Tovarišč. Po Říjnové revoluci vystupovala proti sovětské moci. V roce 1922 byla ze Sovětského Ruska vypovězena. V zahraničí patřila k nejaktivnějším bělogvardějským emigrantům. — 110

LANDE A. S. — viz Izgojev A. S.

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat menševik, jeden z vůdců likvidátorského směru v ruské sociální demokracii. Byl delegátem IV. sjezdu SDDSR s rozhodujícím hlasem. Na sjezdu i v tisku hájil menševický program municipalizace půdy a podporoval oportunistickou myšlenku svolání dělnického sjezdu. Byl delegátem V. sjezdu SDDSR. Po porážce revoluce 1905—1907 se stal jedním z otevřených a aktivních šířitelů likvidátorství. Podílel se na vydávání likvidátorsky zaměřených publikací v menševickém ústředním tisku. Aktivně se zapojil do protistranického srpnového bloku a stal se členem jeho organizačního výboru. Po únorové revoluci stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů, kteří vydávali časopis *Internacional*. V srpnu 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a v hospodářských organizacích. — 108, 351

LARKIN James Joseph (1878—1947) — pracovník irského dělnického hnutí, jeden z vedoucích činitelů tradeunionů. Roku 1909 patřil k zakladatelům Svazu dopravních a nekvalifikovaných dělníků. Roku 1911 řídil stávkou přístavních dělníků a roku 1913 generální stávkou v Dublinu. V letech 1914—1923 žil ve Spojených státech; byl pronásledován za účast v americkém dělnickém hnutí. Po návratu do Irska založil levicově orientovaný Irský dělnický svaz, který krátkou dobu patřil k Rudé odborové internacionále. Roku 1924 se stal členem Komunistické strany Velké Británie. Později se s komunistickým hnutím rozešel a začal spolupracovat s labouristy a irskými buržoazními nacionalisty. — 428, 429, 430

LARKIN Michael (1834—1867) — významný pracovník irského národní osvobozenického hnutí. Podporoval hnutí sinnfeinců, kteří připravovali ozbrojené povstání proti britské nadvládě. Při pokusu osvobodit dva uvězněné vůdce sinnfeinců byl zatčen a popraven v Manchesteru. — 429

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitací za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lido-

vého státu“. Lassalle podporoval politiku sjednocování Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečně dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci a jiných pracích. — 390

LAW Andrew Bonar (1858—1923) — britský reakční politik, jeden z vůdců konzervativců. Bojoval proti návrhu zákona o autonomii Irska. V letech 1915—1916 byl ministrem kolonií, v letech 1916 až 1918 ministrem financí a v letech 1922—1923 předsedou vlády. Patřil k iniciátorům antisovětské politiky britských imperialistických kruhů. — 429

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov) (V. Iljin, Čtenář) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 37, 78, 81—82, 95, 98, 102, 105, 119, 176, 193—194, 260—265, 270—271, 302—303, 336, 467

LEVICKIJ V. (vl. jm. Cederbaum V. O.) (G. R.) (nar. 1883) — sociální demokrat menševik, publicista. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vedoucím představitelům likvidátorství; stal se členem menševického ústředí, podepsal Otevřený dopis o likvidaci strany; byl členem redakce časopisu Naša zarja, spolupracoval s listem Golos social-demokrata, s časopisem Vozrožděnije a jinými likvidátorsky zaměřenými časopisy menševiků. Za první světové války podporoval jako šovinista krajně pravicovou skupinu obranářů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1920 se angažoval pro politiku takzvaného Taktického centra. Později se věnoval publicistické činnosti. — 99, 438, 440, 441

LEVINSON M. J. — viz Kosovskij V.

LIČKUS L. G. (1858—1926) — lékař, ředitel Mariinské porodnice v Petrohradě. Od roku 1923 byl profesorem leningradského lékařského institutu. — 279

LIEBKNECHT Wilhelm (1826—1900) — význačný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdců Sociálně demokratické strany Německa. Účastnil se aktivně revoluce 1848—1849 v Německu, po její porážce emigroval do Švýcarska a později do Anglie. V Londýně se sblížil s K. Marxem a B. Engelsem

a pod jejich vlivem se stal socialistou. Po svém návratu do Německa roku 1862 a po založení I. internacionály byl jedním z nejhrolivějších propagátorů revolučních myšlenek internacionály a organizátorem jejich sekcí v Německu. Od založení Jednotné socialistické dělnické strany Německa (1875) byl až do konce svého života členem představenstva strany a odpovědným redaktorem jejího ústředního orgánu Vorwärts. V letech 1867—1870 byl poslancem Severoněmeckého říšského sněmu a po roce 1874 byl několikrát zvolen poslancem Německého říšského sněmu. Parlamentní tribunu využíval k odhalování reakční zahraniční i vnitřní politiky pruských junkerů. Za revoluční činnost byl několikrát žalářován. Aktivně se podílel na organizování II. internacionály. Marx a Engels si Liebknechta vážili, usměrňovali jeho činnost, ale zároveň ostře kritizovali jeho smírliveckou politiku vůči oportunistickým živlům. — 247, 391, 392, 394

LITOVCEV S. — viz Poljakov S. L.

LJADOV M. N. (vl. jm. Mandelštam M. N.) (1872—1947) — profesionální revolucionář. V roce 1881 začal pracovat v moskevských narodnických kroužcích; v roce 1892 vstoupil do marxistického kroužku, v roce 1893 pomáhal zakládat Moskevský dělnický svaz, první sociálně demokratickou organizaci v Moskvě. V roce 1895 organizoval prvomájové oslavy v Moskvě, byl zatčen a v roce 1897 poslán na pět let do vyhnanství do Verchojansku. Po návratu z vyhnanství pracoval v Saratově. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem saratovského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům; po sjezdu byl důvěrníkem ústředního výboru, aktivně bojoval proti menševikům v Rusku i v zahraničí. V srpnu 1904 se zúčastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, stal se členem byra výborů většiny, byl delegován na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany, plnil odpovědné úkoly ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se přiklonil k otzovistům. Byl jedním z lektorů stranické školy na ostrově Capri. V roce 1909 vstoupil do frakční skupiny Vperjod, v roce 1911 z ní vystoupil a odjel do Baku. Po únorové revoluci 1917 byl místopředsedou bakuského sovětu dělnických a vojenských zástupců, zaujímal menševické stanovisko.

V roce 1920 mu bylo obnoveno členství v KSR(b), pracoval v hospodářských orgánech v Moskvě, v Nejvyšší národohospodářské radě a později v lidovém komisariátu osvěty; od roku 1923 byl rektorem Komunistické univerzity J. M. Sverdlova; zúčastnil se

jako delegát XII., XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany. — 271

LJUC L. G. (nar. 1880) — statkář, okřabrista. Byl zástupcem prokurátora simferopolského okruhového soudu a poslancem II., III. a IV. státní dumy za Chersonskou gubernii. Ve IV. dumě byl místopředsedou interpelační komise. — 83

LLOYD George David (1863—1945) — britský státník a diplomat, vůdce liberální strany. Od roku 1890 byl členem parlamentu, v letech 1905—1908 ministrem obchodu a v letech 1908—1915 ministrem financí. Značně ovlivnil politickou linii britské vlády při přípravě první světové války. Vystupoval proti revolučnímu hnutí proletariátu, všemi prostředky se snažil znemožnit nebo alespoň oddálit vytvoření revoluční dělnické strany v Anglii. V letech 1916 až 1922 se snažil jako předseda vlády posílit pozice britského imperialismu na Blízkém a Středním východě a na Balkáně a tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí v koloniálních a závislých zemích. Po Říjnové revoluci byl jedním z inspirátorů a organizátorů vojenské intervence a blokády sovětského státu. Po řadě politických neúspěchů podal v roce 1922 demisi. — 436

L. M. — viz Martov L.

LONDONDERRY Charles Stewart (1852—1915) — markýz, britský reakční politik, konzervavec. V letech 1886—1889 byl místokrálem Irska, v letech 1902—1905 ministrem školství. V Horní sněmovně stál v čele odpůrců návrhu zákona o autonomii Irska. — 429

L. S. — viz Kolcov D.

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Lenin podrobil Lunačarského názory kritice v práci Materialismus a empiriokriticismus (1909). V roce 1911 se Lunačarskij s vperjodovci rozešel a založil skupinu Proletářská literatura. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonvců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvčty a od roku 1929 byl předsedou

vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires SSSR ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 271

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky. Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála, později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz. Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 379

Lvov N. N. (1867—1944) — statkář. Lenin jej charakterizoval jako „kontrarevolučního šlechtice“, „vzor kadetského zrádce“. Byl spoluzakladatelem Svazu osvobození a Konstitučně demokratické strany, stal se členem jejího ústředního výboru. Později patřil k zakladatelům Strany pokojné obnovy. Byl zvolen poslancem do I., III. a IV. státní dumy za Saratovskou gubernii. Ve III. a IV. státní dumě patřil k vůdčím osobnostem progresistů. V roce 1917 byl jedním z vedoucích představitelů sdružení statkářů. Po Říjnové revoluci se z něho stal bělogvardějský novinář, později emigroval. — 337

MACDONALD James Ramsey (1866—1937) — britský politik, spoluzakladatel a vůdce Nezávislé labouristické strany a Labouristické strany. Ve straně i ve II. internacionále uskutečňoval krajně oportunistickou politiku. Hlásal reakční teorii třídní spolupráce a postupné přeměny kapitalismu v socialismus. Na začátku první světové války zaujal pacifistické stanovisko, později otevřeně podporoval imperialistickou buržoazii. V letech 1918—1920 se pokoušel zabránit anglickým dělníkům v jejich boji proti intervenci západních států v Sovětském Rusku. V letech 1924, 1929—1931 byl minister-

ským předsedou. MacDonaldova vláda krutě potlačovala národně osvobozenecké hnutí v britských koloniích a uskutečňovala protidělnickou politiku. V letech 1931—1935 stál v čele „národní vlády“, jejíž politiku určovali konzervativci. — 369, 370, 371

MAJEVSKIJ J. (vl. jm. Gutovskij V. A.) (1875—1918) — sociální demokrat menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům, přispíval do časopisu *Naša zarja*, listu *Luč* a dalších orgánů menševiků-likvidátorů. Za první světové války zaujímal stanovisko obranářů. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci. — 105, 143

MAKLAKOV N. A. (1871—1918) — statkář, černosotňovec. V letech 1900—1909 pracoval na ministerstvu financí, 1913—1915 byl ministrem vnitra, od roku 1915 členem Státní rady. — 152, 398, 400

MAKLAKOV V. A. (1870—1957) — kadet, statkář, povoláním advokát, účastnil se četných politických procesů. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy za Moskvu, členem ÚV Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 zastával úřad vyslance prozatímní vlády v Paříži, později emigroval. — 272—274

MALINOVSKIJ A. A. — viz Bogdanov A.

MALINOVSKIJ R. V. (1876—1918) — provokatér, agent moskevské tajné policie. V roce 1906 se z vypočítavosti přidal k dělnickému hnutí, stal se členem dělnického výboru a tajemníkem vedení Svazu kovodělníků. Od roku 1907 dobrovolně informoval policii; v roce 1910 byl zařazen mezi agenty carské tajné policie. Roku 1912 za pomoci tajné policie, která mu odstraňovala z cesty nežádoucí osoby, byl na pražské konferenci SDDSR zvolen do ÚV a stal se poslancem IV. státní dumy za dělnickou kurii Moskevské gubernie. Na žádost ministerstva vnitra rezignoval v roce 1914 na poslanecký mandát ve Státní dumě a odjel do zahraničí. Když roku 1918 přijel do Sovětského Ruska, byl předán soudu a na základě rozsudku nejvyššího tribunálu Celoruského ústředního výkonného výboru zastřelen. — 32

MANDELŠTAM M. N. — viz Ljadov M. N.

MARKOV N. J. (Markov II.) (nar. 1876) — velkostatkář, reakční politik carského Ruska, jeden z vůdců černosotňovských pogromis-

- tických organizací Svaz ruského národa a Svaz archanděla Michaela. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii a jedním z představitelů pravého křídla v dumě. Po Říjnové revoluci emigroval. — 56—57, 196, 205, 324, 354, 404
- MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (A. Jegerov) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference v roce 1912. Za první světové války byl centristou, po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 99, 171, 302—303, 351, 379—380
- MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z čelných představitelů ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu Kommunističeskij internacional. — 99
- MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninovu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87]. — 25, 26, 55, 64—73, 141, 142, 143, 261, 262, 264, 282, 368, 373, 390, 391, 393, 439
- MASLOV P. P. (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 144
- MASSÉ Louis Franc Alfred Pierre (nar. 1870) — francouzský buržoazní politik, radikální socialista. Byl ministrem obchodu a místopředsdou poslanecké sněmovny. — 255

MEDEM V. D. (vl. jm. Grinberg) (1879—1923) — jeden z vůdců Bundu. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1899. Od roku 1900 pracoval v minské organizaci Bundu; byl vypovězen na pět let do vyhnanství na Sibiř, odkud v roce 1901 uprchl do ciziny. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem zahraničního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům. V roce 1906 byl zvolen členem ÚV Bundu, účastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR, podporoval menševiky. Po Říjnové revoluci stál v čele bundovských organizací v Polsku; v roce 1921 odjel do USA, kde na stránkách pravicově socialistického židovského listu Forwards uveřejňoval pomlouvačné články proti Sovětskému Rusku. — 143, 148, 248, 249, 473

MEŠNIKOV M. O. (1859—1919) — reakční publicista. Psal do černosotnovského listu Novoje vremja. Lenin ho nazval „věrným hlídacím psem carské černé sotni“ (Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 164). Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a v roce 1919 byl za kontrarevoluční činnost zastřelen. — 164—165

MENŽINSKIJ V. R. (Štěpinskij) (1874—1934) — bolševik, později významný činitel sovětského státu. Do SDDSR vstoupil roku 1902, do práce ve straně se zapojil v Jaroslavi a Petrohradě. Za první ruské revoluce šířil jako jeden z redaktorů bolševického listu Kazarma revoluční myšlenky v armádě. Roku 1906 byl zatčen a uvězněn; rok nato uprchl za hranice. Byl členem protistranické skupiny Vperjod, v roce 1911 z ní vystoupil. Po návratu do Ruska v červenci 1917 pracoval v bolševické vojenské organizaci; aktivně se účastnil přípravy i samotného říjnového ozbrojeného povstání v Petrohradě. Po Říjnové revoluci byl nejdříve lidovým komisařem financí, později generálním konzulem RSFSR v Berlíně. Od roku 1919 pracoval v Celoruské mimořádné komisi pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi, od roku 1923 byl místopředsedou a od roku 1926 předsedou Jednotné státní politické správy při radě lidových komisařů SSSR. Na XV. a XVI. sjezdu strany byl zvolen členem ústředního výboru. — 271

MIGULIN P. P. (nar. 1870) — profesor ekonomie. V letech 1913 až 1917 vydával a redigoval časopis Novyj ekonomist, který vyjadřoval zájmy obchodní a průmyslové velkoburžoazie. Od roku 1914 byl členem kolegia ministra financí. — 266

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik

a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů *Osvoboždenije*, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se zúčastnil zakládání Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu *Reč*. Byl poslancem III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 36—37, 38—39, 40—41, 63, 80, 109, 184, 226, 397

MILJUTIN N. A. (1818—1872) — státní činitel, hrabě. Jako náměstek ministra vnitra řídil přípravu Nařízení z 19. února 1861; domníval se, že carismus lze upevnit provedením umírněných liberálních reforem. K revolučnímu hnutí zaujímal nepřátelský postoj, vystoupil proti národně osvobozeneckému hnutí v Polsku 1863. Napsal četné statistické práce. — 40

MOHYLJANSKYJ M. M. (1873—1924) — advokát, novinář. Roku 1906 vstoupil do Konstitučně demokratické strany, přispíval do jejího ústředního listu *Reč* a do dalších ruských a ukrajinských periodik. Po Říjnové revoluci z této strany vystoupil. V 30. letech pracoval v Akademii věd USSR. — 363—364

MORGANOVÉ — rodina multimilionářů, jedna z nejmocnějších skupin finanční oligarchie v USA. Bankovní dům Morganů byl založen J. S. Morganem (1813—1890). Do sféry vlivu Morganů spadají velkobanky, mamutí pojišťovací a železniční společnosti, zbrojařské, letecké i elektrotechnické průmyslové podniky. Morganové hrají důležitou úlohu v orientaci zahraniční i vnitřní politiky USA. — 118

MORLEY John (1838—1923) — lord, britský buržoazní politik a spisovatel. V roce 1883 se stal členem parlamentu. V letech 1886 a 1892 byl tajemníkem pro otázky Irska v Gladstonově vládě, v letech 1905—1910 jako státní tajemník pro otázky Indie prosazoval politiku potlačování národně osvobozeneckého hnutí. Je autorem knih o Voltairovi, Rousseauovi, Diderotovi, Cobdenovi, Cromwellovi a Gladstonovi; v roce 1917 vydal dvoudílnou knihu vzpomínek. — 114

MOROZOVOVÉ — továrníci, potomci Savvy Morozova (1770—1862), zakladatelé několika známých firem, jako byly Nikolská textilní

společnost Savvy Morozova, syna a spol., Nikolská textilní společnost Vikuly Morozova a synů, Společnost bogorodskoglučovské textilní továrny, Společnost tverské bavlnářské textilní továrny. Savva Morozov byl zprvu nevolníkem, pastýřem, drožkářem, domácím tkalcem, později pracoval jako námezdní dělník v Kononovově továrně na hedvábí; zadlužil se u Kononova a musel u něho pracovat jako námezdní dělník za stravu a 5 rublů ročně. V roce 1797 se stal faktorem a v roce 1820 se se svými čtyřmi syny vykoupil ze závislosti na statkáři Rjuminovi za závratnou částku 17 000 rublů. Od výroby hedvábí přešel ke zpracování vlny a v roce 1847 bavlny. V 90. letech zaměstnávali Morozovové ve svých podnicích na 40 000 dělníků, v letech 1913—1914 už 54 000. Za první světové války hráli Morozovové významnou úlohu ve výborech pro řízení válečného průmyslu. — 118

Mostr Johann Joseph (1846—1906) — německý sociální demokrat, později anarchista, knihař. V 60. letech začal pracovat v dělnickém hnutí, sblížil se se sociálními demokraty a stal se žurnalistou. V letech 1874—1878 byl poslancem Říšského sněmu. V teoretických otázkách byl stoupencem Dühninga, v politice uplatňoval anarchistickou myšlenku „propagace činem“. Domníval se, že lze okamžitě provést proletářskou revoluci. Po vydání výjimečného zákona proti socialistům v roce 1878 emigroval do Londýna, kde vydával anarchistický list Freiheit. Vyzýval dělníky k individuálnímu teroru, neboť v něm viděl nejúčinnější prostředek revolučního boje. V roce 1882 emigroval do USA, kde ve vydávání listu Freiheit pokračoval. V pozdějších letech přestal v dělnickém hnutí pracovat. — 393

MURANOV M. K. (1873—1959) — bolševik, povoláním zámečník. Do SDDSR vstoupil v roce 1904, stranicky pracoval v Charkově. Stal se poslancem IV. státní dumy za dělníky Charkovské gubernie. V dumě byl členem bolševické frakce, vyvíjel intenzivní revoluční činnost i mimo dumu; spolupracoval s bolševickým listem Pravda. V listopadu roku 1914 byl spolu s ostatními bolševickými poslanci uvězněn a roku 1915 vysídlen do Turučanského kraje. V letech 1917—1923 pracoval v aparátu ÚV KSR(b). Na VI., VIII., a IX. sjezdu strany byl zvolen do ústředního výboru. V letech 1922—1934 byl členem ústřední kontrolní komise VKS(b). — 32, 109, 111, 112

MURPHY William Martin (1844—1921) — irský velkokapitalista. Vydával irský nacionalistický list Irish Independent. — 428, 429, 430

NEWBOLD John Turner Walton (1888—1943) — britský politik, pu-

blicista, ekonom. Byl členem Nezávislé labouristické strany, roku 1921 vstoupil do Komunistické strany Velké Británie. Roku 1922 byl zvolen do parlamentu a stal se tak prvním komunistickým poslancem ve Velké Británii. Roku 1923 se účastnil IV. kongresu Kominterny a byl zvolen do jejího výkonného výboru. V roce 1924 z komunistické strany vystoupil. — 282

NOBELOVÉ — rodina švédských podnikatelů. Ludwig Nobel (1831 až 1888) byl zakladatelem největší naftařské firmy v Rusku Společnost brří Nobelů, která do Říjnové revoluce ovládala rozsáhlou těžbu a zpracování nafty v Baku. Jeho mladší bratr Alfred Nobel (1833 až 1896, narodil se v Rusku) si dal roku 1867 patentovat výrobu dynamitu, později založil ve Francii, Německu, Anglii a v dalších zemích továrny na výrobu nitroglycerinových trhavin. — 57, 277

NOLAN James (zemřel 1913) — irský dělník, člen Svazu dopravních a nekvalifikovaných dělníků. — 429

OBOLENSKIJ V. A. — kníže, velkostatkář, aktivní činitel Konstitučně demokratické strany. Přispíval do jejího časopisu *Russkaja mysl* a do listu progresistů *Russkaja molva*. V roce 1917 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. — 298

PANTĚLEJEV L. F. (1840—1919) — ruský spisovatel, publicista, účastník revolučního hnutí 60. let. Od roku 1877 se věnoval vydavatelské činnosti, přispíval do několika periodik. Stal se členem Konstitučně demokratické strany. Od roku 1910 byl předsedou výboru Literárního fondu. — 215

PARNELL Charles Stewart (1846—1891) — významný pracovník irského národního hnutí, liberál. Roku 1875 byl zvolen do britského parlamentu, kde patřil mezi organizátory parlamentních obstrukcí, jimiž se mělo zabránit reakčním opatřením britské vlády. Stál v čele stoupenců autonomie Irska. V roce 1879 se podílel na založení masové rolnické organizace *Pozemkové ligy*. Později ze strachu před vzrůstajícím hnutím irských rolníků prováděl taktiku zákulisních dohod a kompromisů s anglickou buržoazií. — 430

PARTRIDGE W. P. — významný pracovník dělnického hnutí v Irsku, předseda dublinské sekce Svazu strojírenských dělníků. Od roku 1913 byl jedním z vůdců Svazu dopravních a nekvalifikovaných dělníků. Roku 1916 se aktivně účastnil dublinského povstání za

nezávislost Irska, Po potlačení povstání byl odsouzen k deseti letům vězení; vzhledem ke svému zdravotnímu stavu byl však před skončením trestu propuštěn a brzy nato zemřel. — 430, 444

PEŠECHONOV A. V. (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a v roce 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvoboždenije a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903—1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 byl jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, roku 1922 emigroval. — 104, 107

PETROVSKIJ G. I. (1878—1958) — účastník revolučního dělnického hnutí, bolševik, později významný stranický a státní činitel. Do SDDSR vstoupil v roce 1897. Za první ruské revoluce byl jedním z vůdců dělnického hnutí v Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk]. Jako poslanec IV. státní dumy za dělníky Jekatěrinoslavské gubernie byl členem bolševické frakce. V listopadu 1914 byl spolu s dalšími bolševickými poslanci zatčen a v roce 1915 vypovězen do Turuchanského kraje. Ve vyhnanství pokračoval v revoluční činnosti. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce. V letech 1917—1919 byl lidovým komisařem vnitra RSFSR, v letech 1919—1938 stál v čele Celoukrajinského ústředního výkonného výboru, po vytvoření SSSR zastával několik let funkci předsedy ústředního výkonného výboru SSSR a v letech 1938—1940 funkci místopředsedy prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. V letech 1926—1939 byl kandidátem politického byra ÚV VKS(b). Od roku 1940 pracoval jako zástupce ředitele Muzea revoluce SSSR. — 79, 363

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — marxistický filozof, literární historik a estetik, představitel mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodníky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revolučního hnutí. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou

organizaci — skupinu Osвобоzení práce. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl delegován skupinou Osвобоzení práce, patřil k většinovým jiskrovcům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupcem zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesoúhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 30, 94, 109, 143, 230, 231, 246, 247, 331

POBĚDONOSCEV K. P. (1827—1907) — reakční státník carského Ruska, nejvyšší prokurátor synodu, faktický předseda vlády a hlavní inspirátor politiky feudální reakce za vlády Alexandra III. Hrál významnou úlohu i za cara Mikuláše II. Hájil carský absolutismus, byl nesmířitelným odpůrcem buržoazních reforem 60. let a nepřítelem vědy a osvěty. Při vzestupu buržoazně demokratické revoluce v říjnu 1905 byl nucen odstoupit. — 79, 284

POKROVSKIJ M. N. (Domov) (1868—1932) — člen SDDSR od roku 1905, bolševik, sovětský historik, akademik. Aktivně se zúčastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl zvolen kandidátem ÚV.

V letech 1908—1917 žil v emigraci. V letech reakce se přikláněl k otzovistům a ultimativistům, později k Bogdanovově protistranické skupině Vperjod, s níž se rozešel v roce 1911. Před první světovou válkou přispíval do trockistického listu Borba. V roce 1917 se vrátil do Ruska, zúčastnil se ozbrojeného povstání v Moskvě. Od listopadu 1917 do března 1918 byl předsedou moskevského sovětu. Nějaký čas se přikláněl ke skupině levých komunistů a vystupoval proti podepsání brestlitevské mírové smlouvy. Od roku 1918 zastával funkci náměstka lidového komisaře osvěty RSFSR. V letech 1923 až 1927 aktivně bojoval proti trockismu. V různých obdobích řídil Komunistickou akademii, Institut dějin AV SSSR, Institut rudé profesury aj. Několikrát byl zvolen do Celoruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR.

Je autorem mnoha vědeckých prací o dějinách Sovětského svazu, v nichž podrobil kritice buržoazní historiografii. Jeho práci Russkaja istorija v samom sžatom očerke [Stručný nástin ruských dějin] kladně hodnotil Lenin. Pokrovskij však nebyl důsledným marxistou, ve výkladu historických událostí se dopouštěl závažných chyb, jež byly kritizovány v usneseních KSSS a sovětské vlády: O přednášení občanských dějin na školách SSSR (1934), O pojetí stranické propagandy v souvislosti s vydáním Stručného výkladu dějin VKS(b) (1938) aj.

Hlavní díla: Russkaja istorija s drevnějšich vremjon [Ruské dějiny od nejstarších dob] (1933—1934), Očerki istorii russkoj kultury [Nástin dějin ruské kultury] (1915—1918) aj. — 271

POLJAKOV S. L. (Litovcev S.) (1875—1945) — buržoazní spisovatel a novinář. Přispíval do kadetských listů Reč, Sovremennoje slovo a časopisu Russkoje slovo. Po Říjnové revoluci emigroval a v zahraničí se aktivně podílel na vydávání bělogvardějské emigrantské literatury. — 36, 38

POTĚMKIN G. A. (1739—1791) — státník, oblíbenec Kateřiny II. Osvobodil jižní Rusko z tatarské nadvlády a vybuodoval černomořské loďstvo. Ve snaze zveličít své kolonizační úspěchy na nově získaných územích ukazoval carevně při inspekční cestě na obzoru kulisy domnělých nových vesnic („Potěmkinovy vesnice“). — 129

POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po

Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do Kerenského týdeníku *Dni* a svými články útočil proti sovětské moci. — 98, 99, 143, 246 až 247, 326, 351

PRIDVOROV J. A. — viz Bědnyj Děmjan

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernstejnismu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace Svaz osvobození. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany, redaktorem a vydavatelem časopisu *Bez zaglavija* a spolupracovníkem redakce listu *Tovarišč*. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost z SSSR vypovězen. — 110

PURIŠKEVIČ V. M. (1870—1920) — velkostatkář, černosotňovec, monarchista. Patřil k zakladatelům černosotňovského Svazu ruského národa. V roce 1907 ze Svazu vystoupil a založil novou monarchistickou kontrarevoluční organizaci Svaz archanděla Michaela. Za Besarabskou gubernii byl poslancem II., III. a IV. státní dumy, proslul svými protižidovskými projevy. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. — 61, 97, 130, 172, 183, 184, 205, 244, 274, 324, 335, 354, 404, 405, 429, 436, 451, 457

QUELCH Harry (1858—1913) — významný činitel britského a mezinárodního dělnického hnutí. Stál v čele revolučních sil Sociálně demokratické federace, propagoval marxistické myšlenky, od roku 1886 redigoval ústřední orgán britských sociálních demokratů list *Justice* a měsíčník *Social-demokrat*. Byl delegátem řady mezinárodních kongresů II. internacionály a členem mezinárodního socialistického byra. Aktivně pracoval v britských odborech. V letech 1902—1903, kdy leninská Jiskra vycházela v Londýně, aktivně pomáhal organizovat její vydávání. Lenin zhodnotil jeho činnost ve stati *Harry Quelch* (viz tento svazek, s. 465—467). — 179, 465 až 467

RAMSAY William (1852—1916) — britský chemik a fyzik. Od roku 1880 byl profesorem bristolské a od roku 1887 londýnské univerzity. Stal se čestným členem petrohradské akademie věd. Je autorem významných prací z oblasti organické a fyzikální chemie. Společně s J. R. eylem objevil argon, společně s M. Traversem krypton, xenon

a neón a samostatně hélium, které tvoří tzv. nultý sloupec Mendělejevovy periodické soustavy prvků. Vypracoval projekt na podzemní zplynování uhlí a technické využití vzniklého plynu. Lenin vysoce hodnotil Ramsayův projekt a věnoval této otázce článek Jedno z velkých vítězství techniky (viz tento svazek, s. 117—118).

Hlavní práce: *A System of Chemistry* [Systém chemie] (1891), *The Gases of the Atmosphere* [Atmosférické plyny] (1896), *Modern Chemistry* [Moderní chemie] (1901), *Essays Biographical and Chemical* [Biografické a chemické studie] (1908) aj. — 117, 118

RAVESTEYN (RAVESTEIJN) Willem van (nar. 1876) — holandský socialista. Od roku 1900 byl členem Sociálně demokratické strany Nizozemska, sympatizoval s jejím levým křídlem. Byl jedním ze zakladatelů a redaktorů listu *De Tribune*, orgánu levého křídla strany. Roku 1909 byl spolu s dalšími členy strany soustředěnými kolem tohoto listu ze strany vyloučen a poté se účastnil založení revoluční sociálně demokratické strany. Roku 1918 vstoupil do Komunistické strany Nizozemska. Později se od komunistického hnutí vzdaloval a roku 1926 byl z komunistické strany vyloučen. — 168

RENNER Karl (Springer) (1870—1950) — rakouský politik, vůdce a teoretik rakouských pravicových sociálních demokratů. Byl jedním z ideologů tzv. austromarxismu a autorů buržoazně nacionalistické teorie kulturně národnostní autonomie. Za první světové války zastával sociálšovinistické názory. V letech 1919—1920 byl rakouským kancléřem, v letech 1945—1950 rakouským prezidentem. — 81, 344, 475

RICARDO David (1772—1823) — významný anglický ekonom, autor děl *On the Principles of Political Economy and Taxation* [Zásady politické ekonomie a zdanění] (1812; česky 1956), *On Protection to Agriculture* [O ochraně zemědělství] (1822) a jiných prací, jimiž vrcholí klasická politická ekonomie. Zastával zásadu volné konkurence a požadoval odstranění všech omezení brzdících rozvoj kapitalistické výroby. Rozvinul Smithovu teorii hodnoty, kterou považoval za základ celé politické ekonomie, a dokázal, že hodnota je určována vynaloženou prací na výrobu zboží a z tohoto zdroje plyne jak mzda dělníka, tak i bezpracný důchod — zisk a renta. Formuloval ekonomický zákon protichůdných zájmů jednotlivých tříd, nechápal však historický charakter kapitalistické výroby, kterou považoval za věčnou. Neuvědomoval si společenský charakter hodnoty ani rozdíl mezi hodnotou a výrobní cenou; nepochopil původ a podstatu

peněz. Ricardovy teoretické názory kritizoval Marx v Kapitálu, v Teoriích o nadhodnotě a jiných dílech. — 68

RJABUŠINSKIJ P. P. (nar. 1871) — moskevský bankéř a průmyslník; jeden z vůdců kontrarevoluce. Aktivně se účastnil založení strany progresistů; od roku 1907 vydával list *Utro Rossii*, jenž hájil zájmy velkoburžoazie. V srpnu 1917 vyhrožoval, že zardousí revoluci „kostnatou rukou hladu“; patřil k iniciátorům a organizátorům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci emigroval do Francie, kde řídil protisovětskou činnost. — 118, 217, 406

ROCKEFELLEROVÉ — rodina největších finančních magnátů v USA. Zakladatel dynastie John Davison Rockefeller (1893—1937) vytvořil trust Standard Oil, který monopolizoval naftový průmysl v USA. V současnosti jsou Rockefellerové jednou z nevlivnějších finančně monopolních skupin USA; významně ovlivňují vnitřní i zahraniční politiku země. — 118

RODZJANKO M. V. (1859—1924) — velkostatkář, jeden z vůdců strany obchodní, průmyslové a zemědělské velkoburžoazie (Svaz 17. října), monarchista. Po roce 1900 byl předsedou jekatěrinoslavské guberniální zemstevní správy, předsedou III. a pak i IV. státní dumy. Za únorové buržoazně demokratické revoluce organizoval kontrarevoluční ústředí — prozatímní výbor Státní dumy a později „tajnou poradu“ členů Státní dumy. Patřil k vůdcům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci se připojil k Děnikinovi; pokoušel se sjednotit všechny kontrarevoluční síly k boji proti sovětské moci. Později emigroval. — 63, 184

ROMANOVCI — dynastie ruských carů; vládli v letech 1613—1917. — 320, 326, 331

ROŤŠTEJN F. A. (1871—1953) — sociální demokrat, později sovětský diplomat, historik. Roku 1890 byl nucen emigrovat do Anglie, kde vstoupil do Sociálně demokratické federace; sympatizoval s jejím levým křídlem. Roku 1901 se stal členem SDDSR. Přispíval do ruského a zahraničního socialistického tisku. V letech 1918—1920 byl jedním z vůdců masového hnutí v Anglii, které vzniklo pod heslem Ruce pryč od Ruska! Patřil k zakladatelům Komunistické strany Velké Británie. Roku 1920 se vrátil do vlasti. V letech 1921—1922 pracoval jako chargé d'affaires v Íránu, v letech 1923—1930 byl členem kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí. Podílel se na

budování sovětského vysokého školství a na rozvoji sovětské vědy. Stal se ředitelem Ústavu světového hospodářství a světové politiky. Od roku 1939 byl členem Akademie věd SSSR. Je autorem řady děl o dějinách imperialismu. — 113

RUBAKIN N. A. (1862—1946) — ruský bibliograf a spisovatel, autor mnoha prací o bibliografii a dějinách knihovnictví v Rusku, vědeckopopulárních zeměpisných, přírodovědných a jiných publikací. V roce 1907 emigroval do Švýcarska, kde žil až do konce života. Rubakinovou základní bibliografickou prací je dílo Sredi knig [Mezi knihami] (1906). Lenin se scházel s Rubakinem v zahraničí a půjčoval si od něho knihy. Později Rubakin udržoval úzké spojení se Sovětským svazem a odkázal SSSR svou knihovnu o 80 tisících svazků. Byla začleněna do Leninovy státní knihovny. — 282

SALAZKIN A. S. (nar. 1870) — velkoobchodník a statkář, kadet, poslanec II. a IV. státní dumy za Rjazaňskou gubernii. Od roku 1910 byl předsedou nižněnovgorodského burzovního výboru a výboru pro pořádání výročních trhů. Za první světové války vystupoval jako zmocněnec ministerstva zemědělství pro nákup obilí pro armádu a Nižněnovgorodskou gubernii. Po Říjnové revoluci se účastnil kontrarevoluční činnosti v jižním Rusku. — 421, 422, 423, 435, 436, 437, 445

SALTYKOVÁ D. I. (1730—1801) — statkářka v podolském újezdu Moskevské gubernie, známá svým nelidským zacházením s nevolníky. Umučila k smrti sto třicet devět rolníků. Kateřina II. byla nucena postavit ji na nátlak veřejného mínění před soud. Roku 1768 byla tato statkářka odsouzena k trestu smrti, který jí byl změněn na doživotní vězení v klášteře. — 404

SEDOV L. — viz Kolcov D.

SEMJONOV I. A. — petrohradský inženýr a továrník. Po Říjnové revoluci emigroval. — 42

SEMKOVSKIJ S. (vl. jm. Bronštejn S. J.) (nar. 1882) — sociální demokrat menševik. Byl členem redakce Pravdy, kterou vydával Trockij ve Vídni, přispíval do orgánů menševiků-likvidátorů a zahraničního sociálně demokratického tisku. Za první světové války byl centristou. Po návratu z emigrace roku 1917 se stal členem menševického ústředního výboru. Roku 1920 se s menševiky rozešel. Později

byl profesorem na ukrajinských vysokých školách a zabýval se literárněvědní činností. — 101, 143—144, 332, 333

SCHIEMANN Theodor (1847—1921) — německý buržoazní historik. Od roku 1892 profesor na berlínské univerzitě. Specializoval se na dějiny Ruska 19. století, vydával knižnici ruské klasické literatury. — 335

SCHNEIDEROVÉ — rodina francouzských finančních magnátů, která významně ovlivňovala ekonomický a politický život Francie. Firma Schneider a spol. stojí od svého založení v roce 1836 v čele jednoho z největších francouzských koncernů Schneider-Creusot. Před první světovou válkou udržovalo vedení koncernu úzké styky se zbrojařskými skupinami jiných zemí. — 85

SINADINO P. V. (1875—1941) — velkostatkář, v letech 1903—1910 starosta Kišiněva. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy za Besarabskou gubernii. Za první světové války pracoval jako vojenský lékař. V 30. letech se stal členem správní rady banky Besarabia. — 181—182

SMILLIE Robert (1857—1940) — činitel britského dělnického hnutí. Od raného dětství pracoval v továrně, od sedmnácti let v rudných dolech. V letech 1894—1918 a 1921—1940 byl předsedou Svazu skotských horníků. V letech 1912—1921 se stal předsedou federace britských horníků. Pod jeho vedením se roku 1912 uskutečnila mohutná stávková hnutí. Za první světové války vystupoval jako pacifista. V letech 1923—1929 byl poslancem parlamentu. Roku 1928 se jako člen generální rady Svazu odborů (TUC) přikláněl k jejímu levému křídlu. — 431

SMITH Adam (1723—1790) — anglický ekonom a filozof, představitel klasické buržoazní politické ekonomie. Ve své práci *An Inquiry into the Nature and the Causes of the Wealth of Nations* [Pojednání o podstatě a původu bohatství národů] (1776; česky 1958) jako první prohlásil, že zdrojem hodnoty je každá práce vynaložená v kterémkoli odvětví výroby. Smith poprvé konstatoval, že kapitalistická společnost se skládá ze tří tříd: dělníků, kapitalistů a statkářů; zavrhoval však třídní boj. K. Marx a V. I. Lenin ocenili Smithovy zásluhy o rozvoj politické ekonomie, ale zároveň poukázali na buržoazní omezenost, rozpornost a chybnost jeho názorů. Správně určenou hodnotu zboží představovanou pracovním časem Smith

zaměřoval s hodnotou práce. Hlavní chybou jeho teorie reprodukce bylo to, že přehlížel konstantní kapitál a redukoval hodnotu na zisk a nadhodnotu. — 68

SNOWDEN Philip (1864—1937) — britský politik a novinář, představitel pravého křídla Nezávislé labouristické strany, jejímž členem byl do roku 1927, tj. 34 let. V letech 1903—1906 a 1917—1920 byl předsedou této strany. V roce 1906 se stal členem parlamentu. Za první světové války se projevoval jako centrista a stoupenec koalice s buržoazií. V MacDonaldově vládě roku 1924 a rovněž v letech 1929—1931 byl kancléřem pokladu. Je autorem řady prací o dělnickém hnutí v Anglii. — 369

SOBOLEVSKIJ V. M. (1846—1913) — liberální publicista. Od roku 1873 přispíval do listu *Russkije vědomosti*, v letech 1876—1882 byl zástupcem šéfredaktora tohoto listu a od roku 1882 jej redigoval a vydával. — 215, 216

SOKOLOV A. V. — viz *Volskij S.*

SOLOGUB F. (vl. jm. Těťernikov F. K.) (1863—1927) — čelný představitel první generace ruského symbolismu a dekadence; Sologubova prozaická tvorba vyrůstá z tísnivého prožitku v ruské provincii. Její bezútešný obraz umělecky silně ztvárnil v románu *Ťažolyje sny* [Těžké sny] (1896; česky 1925) a ve svém nejvýznamnějším díle *Mělkij běs* [Posedlý; též s názvem *Malý ďábel*] (1905; česky 1911, 1970). Sympatizoval s první ruskou revolucí, její porážka v něm posílila pesimismus. Svě revoluční verše shrnul do sborníku *Velikij blagověst* [Velké vyzvánění] (1923). — 155

SOLOVJOV J. A. (1820—1876) — carský úředník, propagátor „rolnické“ reformy z roku 1861. V letech 1843—1857 pracoval na ministerstvu státního majetku, od roku 1857 byl přednostou zemstevního odboru ministerstva vnitra, od roku 1867 senátorem. — 40

STALIN (vl. jm. Džugašvili) **J. V.** (1879—1953) — významný činitel ruského a mezinárodního revolučního dělnického hnutí, KSSS a sovětského státu. Do SDDSR vstoupil v roce 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Batumi a v Petrohradě. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování bolševického listu *Pravda*. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro

přípravu povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národnostní otázku. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost na několika frontech. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b).

Stalin sehrál významnou úlohu při realizaci Leninova plánu industrializace SSSR a kolektivizace zemědělství, v boji za nezávislost sovětského státu a za posílení míru. Stál v čele boje proti trockistům, pravicovým oportunistům a buržoazním nacionalistům. Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem sovětských ozbrojených sil.

Ve Stalinově činnosti se projeví i negativní rysy. V odpovědných stranických a státních funkcích se totiž dopustil hrubého porušování leninských zásad kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonnosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma v SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952) (česky Spisy 1—13, Praha 1949—1953). — 473

STĚPINSKIJ — viz Menžinskij V. R.

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář.

V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. S jeho jménem je spjato údobí kruté politické reakce, v němž se při potlačování revolučního hnutí používalo velmi často i trestu smrti (stolypinská reakce v letech 1907—1910). Stolypin provedl reformu, jejímž cílem bylo vytvořit velká kulacká hospodářství, a tak získat na vesnici oporu carskému absolutismu. Avšak jeho pokus upevnit buržoazně statkářský režim provedením reformy shora a současně zachovat samoděržaví ztroskotal. V roce 1911 byl zavražděn v Kyjevě eserem Bogrovem. — 79, 129, 273, 284, 288, 290, 295, 385, 398, 399, 400, 426, 435

STROGANOVOVÉ — jeden z nejstarších a nejbohatších ruských kupců a průmyslnických rodů. V 18. a 19. století prosluli jako velkostatkáři a uralští továrníci; mnozí z nich zaujímali v carském Rusku vysoká místa ve státní správě, diplomacii a armádě. — 40, 399

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, představitel legálního marxismu, spolupracovník a redaktor časopisů *Novoje slovo* (1897), *Načalo* (1899) a *Žizň* (1900). Již ve své první práci *Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskomo razvitii Rossii* [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska] (1894) kritizoval narodnictví, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Na přelomu století se definitivně rozešel s marxismem a sociální demokracií, přešel k liberálům a stal se jedním z teoretiků a organizátorů buržoazně liberální organizace *Svaz osvobození* (1904—1905) a redaktorem jejího ilegálního orgánu *Osvobožděníje* (1902—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany a po porážce revoluce 1905—1907 vůdcem pravého křídla liberálů. Patřil k ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 79, 103, 104, 107, 137, 347, 363, 475

SUNJATSEN (1866—1925) — významný čínský revolucionář, demokrat a státník, vystudoval medicínu. V roce 1894 založil revoluční organizaci *Společnost obrození Číny*, jejímž cílem bylo násilně svrhnout mandžuskou dynastii. V roce 1905 ji reorganizoval v masovější *Čínskou revoluční ligu* s širším revolučním programem. Program nové organizace vycházel ze tří principů vypracovaných Sunjatsenem: princip národa (svržení mandžuské dynastie), princip vlády lidu (vytvoření republiky) a princip štěstí lidu (právo na půdu). Lenin vysoce hodnotil revolučně demokratickou podstatu tohoto programu, zároveň však kritizoval některé jeho chybné názory připomínající názory narodníků. Čínská revoluční liga byla hlavní politickou organizací, která připravila v Číně revoluci 1911—1913; čínská demokracie v čele se Sunjatsenem však nedokázala v průběhu revoluce zmobilizovat a zorganizovat široké vrstvy lidu a vytyčit a realizovat důsledný protiimperialistický a protifeudální program. Sunjatsen byl zvolen prozatímním prezidentem republiky, brzy však abdikoval.

V dalších letech Sunjatsen pokračoval v boji proti vnitřní reakci a zahraničním imperialistům. Velký vliv na jeho světový názor měla Říjnová revoluce; Sunjatsen byl pro navázání přátelských styků mezi Čínou a Sovětským Ruskem. Usiloval o vytvoření celonárodní fronty boje za nezávislost a demokratizaci země, a proto byl jako zakladatel strany *Kuomintang* rovněž pro spolupráci této strany s Komunistickou stranou Číny. — 52, 161, 163

ŠČEPKIN N. N. (1854—1919) — zemstevní činitel, člen ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Byl členem moskevské městské dumy a guberniálního shromáždění zemstva, členem III. a IV. státní dumy. Za první světové války byl členem hlavního výboru Svazu měst. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci, stál v čele kontrarevolučních organizací v Moskvě a Petrohradě (Svaz obrození, Národní centrum). Za kontrarevoluční činnost byl uvězněn a v roce 1919 zastřelen. — 337

ŠINGARJOV A. I. (1869—1918) — kadet, zemstevní činitel, publicista, povoláním lékař. Od roku 1907 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Za Voroněžskou gubernii byl poslancem II. a III. státní dumy, za Petrohrad poslancem IV. státní dumy; v dumě byl vůdcem frakce kadetů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zemědělství v první prozatímní vládě a ministrem financí v druhé prozatímní vládě. — 54, 196

TAYLOR Frederick Winslow (1856—1915) — americký inženýr, zakladatel systému organizace práce zaměřeného na maximální využití pracovní doby. V kapitalismu se tento systém používá k zvýšenému vykořisťování pracujících. — 42—43

TĚTĚRNIKOV F. K. — viz Sologub F.

TILLET Benjamin (Ben) (1860—1943) — činitel anglického dělnického hnutí. V letech 1887—1922 byl generálním tajemníkem odborového Svazu přístavních dělníků, organizoval řadu masových stávek. Patřil k zakladatelům Nezávislé labouristické strany. Za první světové války zastával sociálšovinistické stanovisko. Roku 1917 a 1929 byl zvolen do britského parlamentu. V letech 1921—1931 byl členem (v letech 1928—1929 předsedou) generální rady Svazu odborů (TUC). — 444

TIMOŠKIN F. F. (nar. 1872) — zámožný rolník a obchodník, poslanec III. státní dumy za ruské obyvatelstvo v Zakavkazsku. V dumě byl členem pravicové frakce, jeho projevy měly reakční charakter. — 104

TOLSTOJ L. N. (1828—1910) — ruský spisovatel, jeden z nejvýznamnějších světových autorů. Značně ovlivnil vývoj ruské i světové literatury. Ve své tvorbě vylíčil život předrevolučního Ruska. Původem i výchovou byl šlechtic, ale rozešel se s názory svých

kruhů a ostře kritizoval státní, společenské i ekonomické zřízení. Jeho ostré kritice neušla ani církev, která podporovala a ospravedlňovala útlak a vykořisťování. Za to byl Tolstoj z církve vyobcován.

Tolstoj odhaloval zvůli samoděržaví, ale místo boje proti nevolnictví, proti absolutistickému a policejnímu státu hlásal „neodporování zlu násilím“, apolitičnost, odklon od revoluce a mravní sebezdokonalování. Tvrdil, že je nutné nahradit staré náboženství novým. Jeho učení — tolstojovství — bylo utopické. Lenin charakterizoval názory Tolstého a zhodnotil jeho činnost v několika článcích: Lev Tolstoj jako zrcadlo ruské revoluce, L. N. Tolstoj, L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí, Tolstoj a proletářský boj (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 224—231, Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 42—46, 60—62, 92—93). — 218

TRUCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — nepřítel leninismu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 organizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu státnických funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 97, 101, 331, 332, 333

TRUBECKOJ J. N. (1863—1920) — kníže, jeden z ideologů ruského buržoazního liberalismu, idealistický filozof. Byl profesorem filozofie práva na kyjevské a později na moskevské univerzitě. Do roku 1906 byl členem Konstitučně demokratické strany, od roku 1906 patřil k organizátorům kadetskookřabristické Strany pokojné obnovy. Hrál značnou úlohu při potlačování první ruské revoluce a nastolení Stolypinova režimu. Za první světové války byl jedním z ideologů ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci vystupoval jako nepřítel sovětské moci a aktivní děnikinovec. — 79

VEREŠČAGIN V. V. (1842—1904) — malíř; tvořil cykly výjevů z bitev a válek. — 289

VESELOVSKIJ B. B. (1880—1954) — publicista, historik a ekonom. V letech 1901—1902 sympatizoval s moskevskou sociálně demokratickou organizací. Od roku 1905 byl vědecky a publicisticky činný v Petrohradě. Přispíval do časopisů *Obrazovanie* a *Sovremennyj mir* a od roku 1913 řídil zemstevní rubriku v listu *Russkoje slovo*. V letech 1907—1912 pracoval v sociálně demokratické frakci III. státní dumy. Po Říjnové revoluci působil v Ústředním státním archívu, ve Státní plánovací komisi RSFSR a přednášel na vysokých školách. Je autorem čtyřsvazkového díla *Istorija zemstva* [Dějiny zemstva]. Napsal a redigoval další práce o zemstevním a městském hospodářství a o agrární otázce. — 174, 312, 313

VICKERS Limited — britský koncern hutního a zbrojařského průmyslu. Byl založen 1823. Mimo jiné vyrábí válečné lodě a ponorky. — 199, 200

VIGDORČIK N. A. (1874—1954) — lékař, autor řady prací o sociálním pojištění a o chorobách z povolání. V 90. letech se zapojil do sociálně demokratického hnutí v Kyjevě, zúčastnil se jednání I. sjezdu SDDSR. V roce 1906 aktivní politické činnosti zanechal, vykonával lékařskou praxi a byl vědecky činný v Petrohradě. Po Říjnové revoluci pracoval ve své profesi, v letech 1924—1951 byl profesorem leningradského Ústavu pro doškolování lékařů. — 279

VINOGRADOV P. G. (1854—1925) — historik, profesor moskevské a později oxfordské univerzity. Většina jeho vědeckých prací je věnována středověkým dějinám Anglie. Svými politickými názory patřil ke kadetům. Revoluci v letech 1905—1907 hodnotil z pozic liberální buržoazie, což se odrazilo v jeho stati *Političeskije pisma* [Politické dopisy], uveřejněné v listu *Russkije vědomosti* 5. srpna 1905. K Říjnové revoluci a sovětské vládě se stavěl negativně. Hlavní práce: *Issledovanija po socialnoj istorii Anglii v srednije věka* [Nástin sociálních dějin středověké Anglie] (1887), *Sredněvěkovoje poměštje v Anglii* [Středověký statek v Anglii] (1905) aj. — 216

VLASOV A. — autor článku *O organizační otázce*, uveřejněného 14. května 1913 v 109. (195.) čísle menševicko-likvidátorského listu *Luč*. — 104, 201, 202

VOLLMAR Georg Heinrich (1850—1922) — jeden z vůdců oportunistického křídla německé sociální demokracie, novinář. V polovině 70.

let se přiklonil k sociální demokracii a v letech 1879—1880 redigoval ilegální orgán strany Der Sozialdemokrat, vycházející v Curychu. Několikrát byl zvolen poslancem Říšského sněmu a Bavorského zemského sněmu. Patřil k ideologům reformismu a revizionismu. Odmítal tezi o zostřování třídního boje, vychvaloval přednosti státního socialismu, vyzýval sociální demokraty, aby se spojili s liberály. Při vypracovávání agrárního programu strany hájil zájmy drobných pozemkových vlastníků. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V posledních letech svého života zanechal aktivní politické činnosti. — 394, 436

VOŁSKIJ S. (vl. jm. Sokolov A. V.) (nar. 1880) — sociální demokrat. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k otzovistům, byl spoluzakladatelem a lektorem frakční školy na Capri a v Bologni a stal se členem protistranické skupiny Vperjod. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve vojenské sekci petrohradského sovětu. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Krátký čas žil v emigraci, ale brzy se vrátil do Sovětského Ruska. Od roku 1927 se zabýval publicistickou činností. — 271

WHITWORTH — viz Armstrong. — 85

ZASULIČOVÁ V. I. (1849—1919) — význačná pracovnice narodnického a později sociálně demokratického hnutí v Rusku; revolučně činná od roku 1869. Byla členkou narodnických organizací Zemlja i volja a Čornyj pereděl. Na znamení protestu proti špatnému zacházení s politickým vězněm Bogoljubovem spáchala 24. ledna 1878 atentát na petrohradského náčelníka Trepova. V roce 1880 emigrovala, počátkem 80. let přešla na pozice marxismu. Roku 1883 až 1884 se podílela na založení skupiny Osvobození práce. V 80. a 90. letech přeložila do ruštiny Marxovu Bídu filozofie a Engelsův Vývoj socialismu od utopie k vědě, napsala Očerki istorii Meždunarodnogo obščestva rabočich [Přehled dějin Mezinárodního dělnického sdružení], práci o J. J. Rousseauovi a další práce; přispívala do publikací skupiny Osvobození práce, do časopisů Novoje slovo a Naučnoje obozrenije, v nichž uveřejnila řadu literárně kritických statí. V roce 1900 se stala členkou redakce leninského listu Jiskra a časopisu Zarja. Za redakci Jiskry se zúčastnila II. sjezdu SDDSR s právem poradního hlasu, připojila se k menšinovým jiskrovcům. Po rozkolu ve straně v roce 1903 patřila k čelným představitelům menševiků, vstoupila do redakce menševické Jiskry. V roce 1905 se

vrátila do Ruska. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se přidala k likvidátorům, za první světové války stála na pozicích sociálšovinismu. K Říjnové revoluci se stavěla negativně. — 100

ŽORDANIJA N. N. (An) (1870—1953) — sociální demokrat menševik. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem první marxistické skupiny v Gruzii a stál v čele jejího oportunistického křídla. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil s poradním hlasem, sympatizoval s menšinovými jiskrovcí. Po sjezdu vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dумы. Účastnil se jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR; na V. (londýnském) sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se sice oficiálně k likvidátorům nehlásil, avšak ve skutečnosti je podporoval. V roce 1914 přispíval do časopisu Borba, v jehož čele stál Trockij, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tifliského [tbiliského] sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii; od roku 1921 žil v emigraci. — 100, 107, 226, 229, 332

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(*Březen-září 1913*)

V březnu až září Lenin žije v Polsku (v Krakově a Poroninu) a odtud řídí veškerou stranickou činnost v Rusku.

1. (14.) *března* Vychází 50. číslo Pravdy s Leninovým článkem Historický osud učení Karla Marxe.

2. (15.) *března* Lenin v dopise adresovaném představenstvu Sociálně demokratické strany Německa odmítá jménem ústředního výboru SDDSR návrh německých oportunistů na svolání „sjednocovací“ konference bolševiků s likvidátory;

vychází 51. číslo Pravdy s Leninovým článkem Velkostatkářské a drobné rolnické vlastnictví pudy v Rusku.

7. (20.) *března* Vychází 55. číslo Pravdy s Leninovým článkem Falešné noty.

8. (21.) *března* Vychází 56. číslo Pravdy s Leninovým článkem „Stěžejní úkol“.

9. (22.) *března* Vychází 57. číslo Pravdy s Leninovým článkem Liberální přikrášlování feudalismu.

10. — 13. (23. až 26.) *března* Lenin řídí poradu členů ústředního výboru SDDSR v Krakově.

Po 10. (23.) *březnu až před 11. (24.) květnem* Lenin si pořizuje výpisky ze zpráv, interpelací a návrhů zákonů předložených Státní dumě a sestavuje podle bulletinů dumy seznam knih, které nutně potřebuje.

13. (26.) března V 60. čísle Pravdy vychází Leninův článek „Vědecký“ systém ždímání potu.
14. (27.) března V 61. čísle Pravdy vychází Leninův článek Naše „úspěchy“.
- Před 15. (28.) březnem Lenin píše vsuvku do svého článku „Volná hotovost“.
15. (28.) března Leninovy články Dohoda, nebo rozkol? (K neshodám v sociálně demokratické frakci v dumě) a „Volná hotovost“ vycházejí v 62. čísle Pravdy.
- Před 16. (29.) březnem Lenin v dopise L. B. Kameněvovi kladně hodnotí práci J. V. Stalina o národnostní otázce a píše o zatčení Stalina a jiných bolševiků. Konstatuje, že se stranická práce v Rusku zlepšila, srovnává náklad Pravdy a Luče a kritizuje knihu Rosy Luxemburgové Die Akkumulation des Kapitals [Akumulace kapitálu].
22. března (4. dubna) V 68. čísle Pravdy vychází Leninův článek Velký úspěch Čínské republiky.
23. března (5. dubna) Lenin dává v dopise redakci Pravdy pokyny, jak podporovat bolševickou „šestku“ poslanců IV. státní dumy v jejím boji proti menševické „sedmce“, jak rozšířit kampaň za získání předplatitelů Pravdy a rozsáhleji vydávat ilegální literaturu.
- Nejdříve 23. března (5. dubna) Lenin píše osnovu článku o syndikátech.
26. března (8. dubna) Vychází 71. číslo Pravdy s Leninovým článkem Staré úkoly a stařecká nemohoucnost liberalismu.
- Nejdříve 26. března (8. dubna) Lenin si z amerických a ruských pramenů vypisuje údaje o těžbě ropy v USA a o jejích cenách; tyto údaje pak použije v článku O „hladu po naftě“;
- píše článek O „hladu po naftě“ v souvislosti s projednáváním otázky naftového syndikátu v dumě.

27. března
(9. dubna) Leninův článek Kadetský návrh zákona o shromažďování vychází jako úvodník v 72. čísle Pravdy.
29. března
(11. dubna) Vychází 74. číslo Pravdy s Leninovým článkem Balánská válka a buržoazní šovinismus.
- V březnu Lenin píše osnovu článku Tři zdroje a tři součásti marxismu a kritické poznámky ke knize Rosy Luxemburgové Die Akkumulation des Kapitals.
- V březnu až dubnu Lenin píše osnovu článku Jak Rosa Luxemburová nezdařile doplňuje Marxovu teorii; píše článek Rozhovor.
- V březnu až srpnu Lenin pravidelně pročítá bulletin Monatliche Übersicht der bedeutenderen Erscheinungen des deutschen Buchhandels (48. Jahrg., 1913. J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung in Leipzig).
5. (18.) dubna Lenin přednáší na Lidové univerzitě v Krakově na téma Současné Rusko a dělnické hnutí; zprávu o přednášce uveřejňuje polský list Naprzód, č. 92, 22. dubna 1913.
6. (19.) dubna Vychází 3. číslo časopisu Prosvěščeníje, věnované třicátému výročí úmrtí Karla Marxe, s Leninovým článkem Tři zdroje a tři součásti marxismu.
10. (23.) dubna Vychází 83. číslo Pravdy s Leninovým článkem Vzdělání poslanci.
11. (24.) dubna Vychází 84. číslo Pravdy s Leninovým článkem „Komu to prospívá?“.
12. (25.) dubna Vychází 85. číslo Pravdy s Leninovým článkem V Anglii (Smutné výsledky oportunistů).
12. (25.) dubna až 2. (15.) června V Pravdě č. 85, 95, 110, 122, 124 a 126 vychází série Leninových článků pod společným názvem Sporné otázky (Legální strana a marxisté).
13. (26.) dubna Lenin přednáší v Lipsku na téma Společenský vzestup v Rusku a úkoly sociálních demokratů.

14. (27.) dubna Vychází 87. číslo Pravdy s Leninovým článkem Civilizovaní Evropané a barbarští Asijci.
- Před 18. dubnem* Lenin posílá poslanci IV. státní dumy G. I. Petrovskému svůj návrh projevu o národnostní otázce, aby jej přednesl v dumě; zasílá redakci Pravdy letáky k 1. máji.
(1. květnem)
18. dubna Lenin se účastní prvomájového shromáždění dělníků v Krakově.
(1. května)
20. dubna Vychází 90. číslo Pravdy s Leninovým článkem Obchodnické výpočty.
(3. května)
21. dubna Lenin píše bolševickým poslancům IV. státní dumy dopis, v němž je žádá, aby mu posílali nové návrhy zákonů, informační materiály dumy a prohlášení adresovaná dumě. Konstatuje, že se řízení Pravdy zlepšilo; v 91. čísle Pravdy vychází Leninův článek Jedno z velkých vítězství techniky.
(4. května)
- Před 23. dubnem* Lenin radí v dopise lotyšskému sociálnímu demokratu I. E. Germanovi, aby k nadcházejícímu IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje připravil a uveřejnil platformu lotyšských bolševiků, a nastiňuje hlavní body této platformy.
(6. květnem)
23. dubna Leninovy články Něco o výsledcích a faktech a Výročí Pravdy (Jak dělníci podporují dělnický list) vycházejí v jubilejním (92.) čísle Pravdy, věnovaném prvnímu výročí vydávání tohoto listu.
(6. května)
23. nebo 24. Lenin a Krupská odjíždějí na léto do Poronina (nedaleko Krakova).
dubna (6. nebo
7. května)
26. dubna Lenin píše článek Mezinárodní politika buržoazie, který vyšel 4. (17.) května ve 101. čísle Pravdy, a článek Separatisté v Rusku a separatisté v Rakousku, který vyšel 8. (21.) května ve 104. čísle Pravdy.
(9. května)
- Nejdříve 26.* Lenin žádá dopisem A. M. Gorkého, aby napsal do dubna (9. května) květnového čísla časopisu Prosvěščenije článek nebo

povídku; píše o vítězství bolševiků nad likvidátory ve volbách do vedení odborového svazu kovodělníků a o nemoci N. K. Krupské; ptá se Gorkého, co soudí o jubilejním čísle Pravdy a o bajkách Děmjana Bědného.

27. dubna
(10. května)

Lenin píše návrh projevu K politice ministerstva školství a lidové osvěty (Doplňující poznámky k otázce školství a lidové osvěty), který měl v dumě přednést poslanec A. J. Badajev;

píše článek Kapitalismus a práce žen, který vyšel 5. (18.) května ve 102. čísle Pravdy.

27. dubna a
1. května (10.
a 14. května)

Vychází 96. a 99. číslo Pravdy s Leninovým článkem Význam přesídlovací akce.

28. dubna
(11. května)

Lenin píše dva články: Boj stran v Číně, který byl otištěn 3. (16.) května ve 100. čísle Pravdy, a Statkářský hlas o „uklidnění“ vesnice. Ten vyšel 4. (17.) května ve 101. čísle Pravdy.

29. dubna
(12. května)

V souvislosti s vítězstvím bolševiků ve volbách do vedení odborového svazu kovodělníků píše Lenin redakci Pravdy dopis, v němž dává pokyny k posílení jednoty tohoto svazu v boji proti likvidátorům a k poskytování pomoci časopisu Metallist.

29. — 30. dubna
(12. — 13.
května)

Lenin píše v dopise sestře M. I. Uljanovové o životě v Poroninu; vyjadřuje uspokojení nad vydáním jubilejního čísla Pravdy.

V dubnu až červnu

Lenin řídí organizování stranické školy, jež měla být zřízena v Poroninu, a nábor posluchačů. Vypracovává učební program, který zahrnuje politickou ekonomii, teorii a praxi socialismu v Rusku, národnostní a agrární otázku. Píše dopisy G. V. Plechanovovi a A. M. Gorkému s pozváním, aby přijeli do školy přednášet a pořádat besedy s posluchači.

2. (15.) května

Lenin píše článek Buržoazie a mír, který vyšel 7. (20.) května jako úvodník ve 103. čísle Pravdy,

- a článek Poučení z belgické stávk. Ten vyšel 8. (21.) května ve 104. čísle Pravdy.
3. (16.) května Lenin píše článek Dělnická třída a národnostní otázka; vyšel 10. (23.) května jako úvodník ve 106. čísle Pravdy.
4. (17.) května Vychází 4. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovou bibliografickou notickou Věchovci a nacionalismus; v 101. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Liberálové a svoboda spolčování; Lenin píše články Ještě o přesídlovací akci a Stavebnictví a stavební dělníci; vyšly 9. (22.) května ve 105. čísle Pravdy.
5. (18.) května Vychází 102. číslo Pravdy s Leninovými články Upozornění čtenářům Luče a Pravdy a K dvacátému pátému výročí úmrtí Josefa Dietzgena; Lenin píše článek Sjezd Britské socialistické strany, který vyšel 14. (27.) května ve 109. čísle Pravdy, a článek Hodnocení IV. dumy; vyšel 15. (28.) května ve 110. čísle Pravdy.
7. (20.) května Vychází 103. číslo Pravdy s Leninovým článkem Probuzení Asie.
10. (23.) května Lenin píše článek Vzmáhají se rolníci, nebo chudnou? Článek vyšel 16. (29.) května ve 111. čísle Pravdy; píše články Zaostalá Evropa a pokroková Asie a Statkáři o zemědělských dělnících odcházejících za výdělkem. Články vyšly 18. (31.) května ve 113. čísle Pravdy; píše článek Pustý podvod.
- Nejdříve 10. (23. května)* Lenin píše článek K úvodníku ve 189. čísle Luče.
11. (24.) května Lenin píše třetí část článku Sporné otázky. Tato část vyšla 15. (28.) května ve 110. čísle Pravdy; píše článek O „úspěších cizinců“.

- Nejdříve 12.
(25.) května* V dopise redakci Pravdy blahopřeje Lenin pravdovcům ke zlepšení úrovně listu a dává praktické rady, jak „získat sto tisíc čtenářů“.
- 16. (29.)
května* Lenin píše články Pozemková úprava pro statkáře, Zbrojení a kapitalismus, jakož i noticku O bezradnosti a rozpačitosti. Články a noticka vyšly 21. května (3. června) ve 115. čísle Pravdy.
- 17. (30.)
května* Lenin píše článek Liberální politika; píše články Růst životních nákladů a „těžký“ život kapitalistů, Německá sociální demokracie a zbrojení; vyšly 22. května (4. června) ve 116. čísle Pravdy.
- 19. května
(1. června)* Vychází 114. číslo Pravdy s Leninovým článkem Takhle ne! (Ještě jedno upozornění čtenářům Luče a Pravdy.)
- Lenin píše čtvrtou část článku Sporné otázky. Tato část vyšla 16. (29.) května ve 122. čísle Pravdy;
- píše článek Růst kapitalistického bohatství; vyšel 9. (22.) června ve 131. čísle Pravdy.
- 20. května (2.
června)* Lenin píše článek Jak organizují masy němečtí katolíci, který vyšel 26. května (8. června) ve 120. čísle Pravdy;
- píše článek O dovolených pro dělníky; vyšel 31. května (13. června) ve 124. čísle Pravdy.
- Před 21. květnem
(3. červnem)* Lenin píše koncept osnovy páté a šesté části článku Sporné otázky.
- 21. května (3.
června)* Lenin píše pátou část článku Sporné otázky. Tato část vyšla 31. května (13. června) ve 124. čísle Pravdy;
- píše článek Otevřená slova liberála; vyšel 1. (14.) června ve 125. čísle Pravdy.
- Po 22. květnu
(4. červnu)* V dopise tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi Lenin sděluje, že 1500 franků

adresovaných Huysmansovi vybrali ruští dělníci na pomoc stávkujícím belgickým dělníkům.

23. května (5. června) Lenin píše šestou část článku Sporné otázky. Tato část vyšla 2. (15.) června ve 126. čísle Pravdy.

23. až 25. května (5. až 7. června) Lenin píše článek Továrníci o dělnických stávkách. Článek vyšel 30. května (12. června), 2. (15.), 5. (18.) a 9. (22.) června v Pravdě č. 123, 126, 127 a 131.

Před 25. květnem (7. červnem) Lenin píše pro lotyšské bolševiky návrh platformy ke IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje. Návrh vyšel v lotyštině v srpnu 1913 v listě Činas Biedrs;

píše lotyšskému sociálnímu demokratu J. Rudisu-Gipslisovi dopis, v němž mu sděluje, že posílá I. E. Germanovi návrh bolševické platformy ke IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje.

25. května (7. června) Lenin píše článek Hospodářské stávky v roce 1912 v roce 1905, který vyšel 8. (21.) června ve 130. čísle Pravdy, a článek Úspěšnost stávek v roce 1912 ve srovnání s minulostí, který vyšel 12. (25.) června ve 133. čísle Pravdy.

27. května (9. června) Lenin píše článek Význam „historické“ formule, který vyšel 2. (15.) června ve 126. čísle Pravdy;

píše článek Kdo za ní stojí? Ten vyšel 5. (18.) června ve 127. čísle Pravdy;

píše článek Dělnická strana a samolibí liberální polo-vzdělanci (O Potresovovi), v němž ho kritizuje za jeho útoky na protilikvidátorský postoj G. V. Plechanova.

Nejdříve 27. května (9. června) Lenin sestavuje statistické tabulky o dani z příjmů v Americe podle údajů uveřejněných v 21. čísle časopisu Novyj ekonomist z roku 1913. Tohoto materiálu použil v článku Kapitalismus a daně.

28. května (10. června) Lenin píše články Agenti kapitalistů štvoucí národy do války a Páni kadeti jsou pro Puriškeviče;

píše článek Dokázala Pravda separatismus bundovců?
Článek vyšel 5. (18.) června ve 127. čísle Pravdy;

píše článek Liberálové jako obhájci IV. dумы; vyšel
jako úvodník 6. (19.) června ve 128. čísle Pravdy.

30. května (12. června) Lenin píše článek Z Francie; vyšel 5. (18.) června ve
127. čísle Pravdy;

píše článek Rolnictvo a dělnická třída; vyšel 11. (24.)
června ve 132. čísle Pravdy; píše článek V Německu.

V květnu Vychází 5. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovou
notickou O liberálním a marxistickém pojetí třídního
boje.

1. (14.) června Lenin píše článek Kapitalismus a daně; vyšel 7.
(20.) června ve 129. čísle Pravdy.

3. (16.) června Lenin píše notickou Základní otázka z dějin strany
(Bogdanov), namířenou proti Bogdanovovi, a posílá
ji redakci Pravdy;

v dopise redakci Pravdy blahopřeje k vydávání listu
ve zvětšeném formátu. Dává praktické rady, jak
zvýšit náklad Pravdy. Doporučuje vydávat populární
nedělní přílohy. Kritizuje chyby redakce a požaduje
jejich nápravu. Namítá proti tomu, aby Pravda uve-
řejňovala dopisy A. Bogdanova;

píše dopis M. S. Olminskému (Vitimskému), v němž
reaguje na jeho články Kdo s kým? a Pravda, uveřej-
něné 10. (23.) května a 30. května (12. června) ve
106. a 123. čísle Pravdy, a druhý dopis redakci Prav-
dy pod názvem K případu pana Bogdanova a skupiny
Vperjod;

píše dopis do Petrohradu bolševikům ve vedení od-
borového svazu kovodělníků, ve kterém slibuje, že
bude psát pro časopis Metallist články a že se vyna-
snaží získat i další autory. Nabádá k zesílení boje
proti likvidátorům.

4. (17.) *června* Lenin píše článek Nesprávné hodnocení (Luč o Maklakovovi).
5. (18.) *června* Lenin píše článek Poslanec Frank je pro masovou stávkou; vyšel 11. (24.) června ve 132. čísle Pravdy.
6. (19.) *června* Lenin píše článek Dělnická třída a novomalthuziánství, který vyšel 16. (29.) června ve 137. čísle Pravdy;
píše článek Buržoazní finančníci a politikové; vyšel 23. června (6. července) ve 142. čísle Pravdy.
- Nejpozději 7. (20.) června* Lenin píše návrh projevu K agrární politice nynější vlády (obecně), který měl v *čumě* přednést poslanec N. R. Šagov.
7. (20.) *června* Lenin píše redakci Pravdy dopis pod názvem O jedné nepravdě. Dopis byl uveřejněn 15. (28.) června ve 136. čísle Pravdy;
píše článek Účast v buržoazní vládě;
píše článek Malovýroba v zemědělství; vyšel 18. (31.) července v 5. čísle časopisu Rabočaja pravda.
8. (21.) *června* Lenin píše několik článků: Práce dětí v rolnickém hospodářství; vyšel 12. (25.) června ve 133. čísle Pravdy; Zajímavý sjezd; vyšel 13. (26.) června ve 134. čísle Pravdy; V Austrálii; vyšel 13. (26.) června ve 134. čísle Pravdy;
Laciné maso — pro „lid“; vyšel 16. (29.) června ve 137. čísle Pravdy.
- Po 8. (21.) červnu* Lenin sestavuje seznam svých článků napsaných v květnu a červnu, z nichž některé byly uveřejněny v Pravdě.
9. až 11. (22. až 24.) *června* Lenin jede s N. K. Krupskou kvůli její nemoci z Poronina do Bernu. Cestou se stavují ve Vídni.
- Před 12. (25.) červnem* Lenin píše pařížské sekci bolševiků dopis, v němž prosí o pomoc při vydávání ilegální sociálně demokratické literatury a ústředního orgánu Social-demokrat.

*Mezi 12. (25.)
červnem a 24.
červencem (6.
srpnem)* Lenin v Bernu denně navštěvuje N. K. Krupskou v nemocnici. Pracuje v knihovnách; účastní se koncertu, který uspořádal fond pro vzájemnou pomoc ruského studentstva.

Lenin navštívil M. S. Kedrova a vyslechl v jeho podání díla Beethovena a jiných hudebních skladatelů.

12. (25.) června Ve 133. čísle Pravdy vychází Leninův článek Kapitalisté a zbrojení.

*Nejdříve 12.
(25.) června* V dopise redakci Pravdy ji Lenin kritizuje za to, že neotiskuje jeho noticku proti A. Bogdanovovi.

13. (26.) června V dopise L. B. Kameněvovi do Paříže Lenin sděluje, že má v úmyslu uspořádat ve čtyřech švýcarských městech přednášku na téma Národnostní otázka a sociální demokracie, a píše o odložení porady členů ústředního výboru SDDSR na srpen.

15. (28.) června Vychází 31. číslo listu Social-demokrat s Leninovými články První máj revolučního proletariátu (úvodník) a Poznámky publicisty.

16. (29.) června Lenin sděluje v dopise L. B. Kameněvovi, že dostal dobré zprávy o petrohradském výboru a o odborovém svazu kovodělníků, že se v Poroninu zřizuje stranická škola a že A. M. Gorkij je ochoten v této škole přednášet.

17. (30.) června Lenin píše N. I. Podvojskému do Petrohradu dopis, v němž dává bolševickým poslancům IV. státní dumy pokyny k taktice vůči menševickým poslancům v souvislosti s tím, že sociálně demokratická frakce v dumě má připravit zprávu o své činnosti.

*20. června (3.
července)* Vychází 139. číslo Pravdy s Leninovým článkem O výzvách liberálů k podpoře IV. dumy.

*Před 26. červnem
(9. červencem)* Lenin vypracovává Teze o národnostní otázce a připravuje osnovy k přednášce o národnostní otázce.

26. června (9. července) Lenin přednáší v Curychu o národnostní otázce a dělá zápis z průběhu diskuse.

Petrohradský soudní dvůr se usnáší zničit brožuru N. Lenina „Uslyšíš soud hlupáka...“ (Z poznámek sociálně demokratického publicisty) (Petrohrad 1907).

Mezi 26. červnem a 24. červencem (9. červencem a 6. srpnem) V souvislosti s vypracováváním tezí o národnostní otázce si Lenin pořizuje výpisky z mnoha pramenů.

27. června (10. července) Lenin za svého jednodenního pobytu v Ženevě informuje místní bolševickou skupinu o situaci ve straně;

dotazuje se A. F. Iljina-Ženevského na činnost petrohradské odborové organizace středoškolských studentů;

přednáší v Ženevě na téma Sociální demokracie a národnostní otázka a dělá zápis z průběhu diskuse.

28. června (11. července) Lenin přednáší v Lausanne o národnostní otázce.

30. června (13. července) Lenin přednáší v Bernu o národnostní otázce a dělá zápis z průběhu diskuse.

Počátkem července Lenin píše článek Poučné řeči.

2. (15.) července Vychází 149. číslo Pravdy s Leninovým článkem Obrázky ze života.

5. (18.) července Leninův článek Rozpuštěná дума a zmatení liberálové vychází jako úvodník v 151. čísle Pravdy.

Nejdříve 7. (20.) července Lenin si z anotací uveřejněných 20. července 1913 v listě Frankfurter Zeitung vypisuje (německy) údaje o vyšších knihách z oboru statistiky a politiky.

12. (25.) července Lenin v dopise A. M. Gorkému navrhuje, aby se sešli v Bernu, Curychu nebo Mnichově, až se bude

vracet z Bernu do Poronina, a projednali, zda by Gorkij mohl nějak pomoci, aby bylo možné obnovit vydávání zastavené bolševické Pravdy.

13. (26.) čer-
vence Lenin v dopise své matce sděluje, že se operace N. K. Krupské zdařila a že se oba brzy vrátí do Poronina. Dále uvádí, ve kterých městech se chtějí zastavit.

Vychází 1. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovým článkem Pátý mezinárodní sjezd bojovníků proti prostituci.

16. (29.) čer-
vence Vychází 3. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovými články Slova a činy (úvodník), Kadeti o ukrajinské otázce, Nejnovější údaje o stranách v Německu a Odhalení anglických oportunistů.

17. (30.) čer-
vence Vychází 4. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovým článkem Ideje pokrokového kapitálu.

18. (31.) čer-
vence Vychází 5. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovým článkem Co se dá udělat pro vzdělání lidu.

21. července (3.
srpna) Vychází 8. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovým článkem Jedno z „módních“ průmyslových odvětví.

Lenin referuje na II. konferenci zahraniční organizace SDDSR v Bernu o situaci ve straně.

22. až 24. čer-
vence (4. až 6.
srpna) Lenin a Krupská odjíždějí z Bernu do Poronina. Cestou se zastavují v Curychu, Mnichově a Vídni.

24. července
(6. srpna) Vychází 10. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovým článkem Mrtvé likvidátorství a živá Reč.

25. července
(7. srpna) Lenin píše návrh dohody ústředního výboru SDDSR se skupinou Priboj, podle níž měla být tato skupina uznána za vydavatelství ÚV SDDSR.

26. července
(8. srpna) Vychází 12. číslo listu Rabočaja pravda s Leninovým článkem Mobilizace předělové pudy.

27. *července*
(9. *srpna*) Lenin řídí v Poroninu poradu členů ústředního výboru SDDSR, na níž se jedná o situaci ve straně a jejích nejbližších úkolech, o sociálně demokratické frakci v dumě, o stranické škole, o tisku, mimo jiné o založení bolševického listu v Moskvě, o Pravdě, o ústředním orgánu Social-demokrat, o časopisu Prosvěščenije, o vydavatelství Priboj, o sjezdu obchodních zaměstnanců a o sjezdu družstev;
- účastní se užší porady členů ÚV SDDSR o kooptaci nových členů do ústředního výboru a o výběru „zplnomocněnců“ — důvěrníků ÚV.
3. (16.) *srpna* Vychází 3. číslo listu Severnaja pravda s Leninovým článkem Jak zvýšit spotřebu na jednoho obyvatele v Rusku?
4. (17.) *srpna* V listu Vorwärts, č. 211, je otištěn soustrastný telegram ústředního výboru SDDSR k úmrtí Augusta Bebe-la, podepsaný Leninem.
8. (21.) *srpna* Vychází 6. číslo listu Severnaja pravda s Leninovým článkem August Bebel.
- Mezi 8. (21.) srpnem a 29. zářím (12. říjnem)* Lenin v dopise redakci listu Severnaja pravda sděluje, že svůj článek Jak V. Zasilčičová ubíjí likvidátorství posílá časopisu Prosvěščenije, a požaduje, aby jej otiskla i Severnaja pravda; doporučuje, aby list byl vydáván jednou týdně, a ne každý den; prosí, aby mu byly zasílány listy Rabočaja pravda, Živaja žizň, Severnaja pravda a Novaja rabočaja gazeta.
11. (24.) *srpna* V 9. čísle listu Severnaja pravda vychází jako úvodník Leninův článek Oddělení liberalismu od demokracie.
- Lenin dopisem žádá S. G. Šahumjana, aby mu poslal materiál o národnostní otázce a statistiku kavkazských národů a národností.
12. (25.) *srpna* V dopise V. M. Kasparovovi Lenin žádá o všechna čísla listu Severnaja pravda kromě 1. čísla a o listy Novaja rabočaja gazeta a Naš puť. Dále ho žádá, aby vyřídil A. S. Jenukidzemu (Abelovi), že je třeba tyto

noviny, až je bude posílat z Petrohradu, balit do buržoazních novin.

18. (31.) srpna Vychází 14. číslo listu Severnaja pravda s Leninovými články Opravdu pozoruhodné! a Nacionalizace židovských škol.

21. srpna (3. září) Vychází 16. číslo listu Severnaja pravda s Leninovým článkem Železo v rolnickém hospodářství.

Petrohradský soudní dvůr nařizuje zničit brožuru N. Lenina Martovovo a Čerevaninovo vystoupení v buržoazním tisku (Petrohrad 1906).

Nejdříve 23. srpna (5. září) Lenin počítá, kolik vynesly sbírky dělníků na bolševické listy Rabočaja pravda a Severnaja pravda.

24. srpna až 25. října (6. září až 7. listopadu) Leninův článek Stávky kovodělníků v roce 1912 vychází v 7., 8. a 10. čísle časopisu Metallist.

Mezi 25. a 29. srpnem (6. a 11. zářím) Lenin dostává od vedení odborového svazu kovodělníků blahopřejný telegram k vítězství bolševíků ve volbách do vedení svazu.

Nejdříve 27. srpna (9. září) Lenin sestavuje podle listů Severnaja pravda a Novaja rabočaja gazeta seznamy kandidátů na členy vedení a revizní komise odborového svazu kovodělníků a zjišťuje jejich celkový počet.

27. a 28. srpna (9. a 10. září) Vychází 21. číslo listu Severnaja pravda a 3. číslo listu Naš put' s Leninovým článkem Ruská buržoazie a ruský reformismus.

28. a 29. srpna (10. a 11. září) Vychází 22. číslo listu Severnaja pravda a 4. číslo listu Naš put' s Leninovým článkem Úloha stavů a tříd v osvobozeneckém hnutí.

29. a 30. srpna (11. a 12. září) Vychází 23. a 24. číslo listu Severnaja pravda a 4. a 5. číslo listu Naš put' s Leninovými články Třídni válka v Dublinu a Nová opatření pozemkové „reformy“.

31. srpna (13. září) Lenin se obrací na Maxe Grunwalda, vedoucího stranického archívu Sociálně demokratické strany Němec-

ka v Berlíně, s žádostí, aby bylo V. M. Kasparovi umožněno studovat v archívu materiály ruské sociální demokracie.

- V srpnu* Leninův článek „Bolavé otázky“ naší strany (Otázka „likvidátorská“ a otázka „národnostní“) vychází v 1. čísle polského časopisu Pismo Dyskusyjne.
1. (14.) *září* Lenin dává pokyny zástupci vydavatelství Priboj, jak zorganizovat vydávání legální stranické literatury a časopisu o otázkách pojištění, a zástupci časopisu Prosvěščenije, jak tento časopis dále řídit.
- Vychází 26. číslo listu Severnaja pravda s Leninovým článkem Obchodník Salazkin a publicista F. D.
3. (16.) *září* Vychází 27. číslo listu Severnaja pravda s Leninovými články Boj za marxismus a Týden po masakru v Dublinu (ten vychází rovněž v 8. čísle listu Naš puť).
4. (17.) *září* Vychází 28. číslo listu Severnaja pravda a 9. číslo listu Naš puť s Leninovým článkem Zásadní otázky politiky (Liberální buržoazie a reformismus).
5. a 7. (18. a 20.) *září* Vychází 29. číslo listu Severnaja pravda a 12. číslo listu Naš puť s Leninovým článkem Liberálové a demokraté v otázce jazyka.
6. (19.) *září* Petrohradský soudní dvůr nařizuje zničit brožuru N. Lenina Sociální demokracie a volby do dумы (Petrohrad 1907).
7. (20.) *září* Cenzura nařizuje vypustit z 12. čísla listu Naš puť Leninův článek Buržoazie a vláda.
8. a 10. (21. a 23.) *září* Vychází 13. a 14. číslo listu Naš puť s Leninovým článkem Řeč čísel.
- 11., 12. a 14. (24., 25. a 27.) *září* Vychází 15. a 16. číslo listu Naš puť a 1. a 4. číslo listu Pravda truda s Leninovými články Páni buržoazí a „pracovním“ zemědělství a Harry Quelch.

OBSAH

Předmluva 7—23

1913

HISTORICKÝ OSUD UČENÍ KARLA MARXE 25—28

I 25

II 26

III 27

*DOPIS PŘEDSTAVENSTVU SOCIÁLNĚ
DEMOKRATICKÉ STRANY NĚMECKA 29—33

VELKOSTATKÁŘSKÉ A DROBNÉ ROLNICKÉ
VLASTNICTVÍ PŮDY V RUSKU 34—35

FALEŠNÉ NOTY 36—37

„STĚŽEJNÍ ÚKOL“ 38—39

LIBERÁLNÍ PŘIKRÁŠLOVÁNÍ FEUDALISMU 40—41

„VĚDECKÝ“ SYSTÉM ŽDÍMÁNÍ POTU 42—43

NAŠE „ÚSPĚCHY“ 44—45

DOHODA, NEBO ROZKOL? (*K neshodám v sociálně
demokratické frakci v dumě*) 46—48

„VOLNÁ HOTOVOST“ 49—51

VELKÝ ÚSPĚCH ČÍNSKÉ REPUBLIKY 52—53

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu
při ÚV KSSS.

STARÉ ÚKOLY A STAŘECKÁ NEMOHOUCNOST LIBERALISMU	54—55
*O „HLADU PO NAFTĚ“	56—59
KADETSKÝ NÁVRH ZÁKONA O SHROMAŽĎOVÁNÍ	60—61
BALKÁNSKÁ VÁLKA A BURŽOAZNÍ ŠO- VINISMUS	62—63
TŘI ZDROJE A TŘI SOUČÁSTI MARXISMU	64—71
I	67
II	68
III	70
ROZHOVOR	72—77
*SOUČASNÉ RUSKO A DĚLNICKÉ HNUTÍ (<i>Novinová zpráva</i>)	78—82
VZDĚLANÍ POSLANCI	83
„KOMU TO PROSPÍVÁ?“	84—85
V ANGLII (<i>Smutné výsledky oportunistu</i>)	86—87
SPORNÉ OTÁZKY. <i>Legální strana a marxisté</i>	89—112
*I. Usnesení z roku 1908	91
*II. Usnesení z roku 1910	95
*III. Stanovisko likvidátorů k usnesením z let 1908 a 1910	98
*IV. Třídní význam likvidátorství	102
*V. Heslo „boje za legální stranu“	105
*VI.	109
CIVILIZOVANÍ EVROPANÉ A BARBARŠTÍ ASIJCI	113—114
OBCHODNICKÉ VÝPOČTY	115—116
JEDNO Z VELKÝCH VÍTĚZSTVÍ TECHNIKY	117—118

VÝROČÍ PRAVDY (<i>Jak dělníci podporují dělnický list</i>)	119—122
NĚCO O VÝSLEDČÍCH A FAKTECH	123—126
VÝZNAM PŘESÍDLOVACÍ AKCE	127—133
VĚCHOVCI A NACIONALISMUS (<i>Bibliografická noticka</i>)	134—135
LIBERÁLOVÉ A SVOBODA SPOLČOVÁNÍ	136—137
UPOZORNĚNÍ ČTENÁŘŮM LUČE A PRAVDY	138—140
K DVACÁTÉMU PÁTÉMU VÝROČÍ ÚMRTÍ JOSEFA DIETZGENA	141—144
MEZINÁRODNÍ POLITIKA BURŽOAZIE	145—146
SEPARATISTÉ V RUSKU A SEPARATISTÉ V RAKOUSKU	147—148
K POLITICE MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A LIDOVÉ OSVĚTY (<i>Doplňující poznámky k otázce školství a lidové osvěty</i>)	149—158
KAPITALISMUS A PRÁCE ŽEN	159—160
BOJ STRAN V ČÍNĚ	161—163
STATKÁŘSKÝ HLAS O „UKLIDNĚNÍ“ VESNICE	164—165
BURŽOAZIE A MÍR	166—167
PROBUZENÍ ASIE	168—169
POUČENÍ Z BELGICKÉ STÁVKY	170—171
DĚLNICKÁ TŘÍDA A NÁRODNOSTNÍ OTÁZKA	172—173
STAVEBNICTVÍ A STAVEBNÍ DĚLNÍCI	174—175

JEŠTĚ O PŘESÍDLOVACÍ AKCI	176—177
SJEZD BRITSKÉ SOCIALISTICKÉ STRANY	178—180
HODNOCENÍ IV. DUMY	181—182
* K ÚVODNÍKU VE 189. ČÍSLE LUČE	183—185
VZMÁHAJÍ SE ROLNÍCI, NEBO CHUDNOU?	186—188
ZAOSTALÁ EVROPA A POKROKOVÁ ASIE	189—190
STATKÁŘI O ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍCÍCH ODCHÁZEJÍCÍCH ZA VÝDĚLKEM	191—192
TAKHLE NE! (<i>Ještě jedno upozornění čtenářům Luče a Pravdy</i>)	193—195
POZEMKOVÁ ÚPRAVA PRO STATKÁŘE	196—198
ZBROJENÍ A KAPITALISMUS	199—200
O BEZRADNOSTI A ROZPAČITOSTI (<i>Noticka</i>)	201—202
RŮST ŽIVOTNÍCH NÁKLADŮ A „TĚŽKÝ“ ŽIVOT KAPITALISTŮ	203—204
NĚMECKÁ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE A ZBROJENÍ	205—206
RŮST KAPITALISTICKÉHO BOHATSTVÍ	207—209
JAK ORGANIZUJÍ MASY NĚMEČTÍ KATOLÍCI	210—212
O DOVOLENÝCH PRO DĚLNÍKY	213—214
OTEVŘENÁ SLOVA LIBERÁLA	215—216
TOVÁRNÍCI O DĚLNICKÝCH STÁVKÁCH	217—224
I	217
II	219
III	221

*NÁVRH PLATFORMY KE IV. SJEZDU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE	225—234
Hodnocení politické situace a všeobecných taktických úkolů sociální demokracie	225
Otázka jednoty SDDSR	227
Vztah k likvidátorství	228
Jak ústřední výbor Sociální demokracie Lotyšského kraje podporuje likvidátorskou konferenci a likvidátorský organizační výbor	229
Národnostní otázka	230
HOSPODÁŘSKÉ STÁVKY V ROCE 1912 A V ROCE 1905	235—236
ÚSPĚŠNOST STÁVEK V ROCE 1912 VE SROVNÁNÍ S MINULOSTÍ	237—239
VÝZNAM „HISTORICKÉ“ FORMULE	240—242
KDO ZA NÍ STOJÍ?	243—245
DĚLNICKÁ STRANA A SAMOLIBÍ LIBERÁLNÍ POLOVZDĚLANCI (<i>O Potresovovi</i>)	246—247
DOKÁZALA PRAVDA SEPARATISMUS BUNDOVCŮ?	248—250
LIBERÁLOVÉ JAKO OBHÁJCI IV. DUMY	251—253
Z FRANCIE (<i>Od našeho zpravodaje</i>)	254—256
ROLNICTVO A DĚLNICKÁ TŘÍDA	257—259
O LIBERÁLNÍM A MARXISTICKÉM POJETÍ TŘÍDNÍHO BOJE (<i>Noticka</i>)	260—265
KAPITALISMUS A DANĚ	266—269
K PŘÍPADU PANA BOGDANOVA A SKUPINY VPERJOD (<i>Redakci Pravdy</i>)	270—271

NESPŘÁVNÉ HODNOCENÍ (<i>Luč o Maklakovovi</i>)	272—274
POSLANEC FRANK JE PRO MASOVOU STÁVKU	275—276
KAPITALISTÉ A ZBROJENÍ	277—278
DĚLNICKÁ TŘÍDA A NOVOMALTHUZIÁNSTVÍ	279—281
BURŽOAZNÍ FINANČNÍCI A POLITIKOVÉ	282—283
K AGRÁRNÍ POLITICE NYNĚJŠÍ VLÁDY (OBECNĚ)	284—301
O JEDNÉ NEPRAVDĚ (<i>Dopis redakci</i>)	302—303
MALOVÝROBA V ZEMĚDĚLSTVÍ	304—307
PRÁCE DĚTÍ V ROLNICKÉM HOSPODÁŘSTVÍ	308—311
ZAJÍMAVÝ SJEZD	312—313
V AUSTRÁLII	314—316
LACINÉ MASO — PRO „LID“	317—319
PRVNÍ MÁJ REVOLUČNÍHO PROLETARIÁTU	320—329
POZNÁMKY PUBLICISTY	330—334
O VÝZVÁCH LIBERÁLŮ K PODPOŘE IV. DUMY	335—337
TEZE O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE	338—348
POUČNÉ ŘEČI	349—352
OBRÁZKY ZE ŽIVOTA	353—354
ROZPUŠTĚNÁ DUMA A ZMATENÍ LIBERÁLOVÉ	355—356

PÁTÝ MEZINÁRODNÍ SJEZD BOJOVNÍKŮ PROTI PROSTITUCI	357—358
SLOVA A ČINY	361—362
KADETI O UKRAJINSKÉ OTÁZCE	363—364
NEJNOVĚJŠÍ ÚDAJE O STRANÁCH VNĚMECKU	365—368
ODHALENÍ ANGLICKÝCH OPORTUNISTŮ	369—371
IDEJE POKROKOVÉHO KAPITÁLU	372—373
CO SE DÁ UDĚLAT PRO VZDĚLÁNÍ LIDU	374—376
JEDNO Z „MÓDNÍCH“ PRŮMYSLOVÝCH ODVĚTVÍ	377—378
MRTVÉ LIKVIDÁTORSTVÍ A ŽIVÁ REČ	379—381
MOBILIZACE PŘÍDĚLOVÉ PŮDY	382—385
JAK ZVÝŠIT SPOTŘEBU NA JEDNOHO OBYVATELE V RUSKU?	386—388
AUGUST BEBEL	389—395
ODDĚLENÍ LIBERALISMU OD DEMO- KRACIE	396—398
OPRAVDU POZORUHODNÉ!	399—400
NACIONALIZACE ŽIDOVSKÝCH ŠKOL	401—402
ŽELEZO V ROLNICKÉM HOSPODÁŘSTVÍ	403—405
STÁVKY KOVODĚLNÍKŮ V ROCE 1912	406—420
I	406
II	408
III	409
IV	410
V	412

VI	413
VÍI	415
VIII	416
IX	418
X	419
RUSKÁ BURŽOAZIE A RUSKÝ REFORMISMUS	421—423
ÚLOHA STAVŮ A TŘÍD V OSVOBOZENEC- KÉM HNUTÍ	424—426
TŘÍDNÍ VÁLKA V DUBLINU	427—431
NOVÁ OPATŘENÍ POZEMKOVÉ „REFORMY“	432—434
OBCHODNÍK SALAZKIN A PUBLICISTA F. D.	435—437
BOJ ZA MARXISMUS	438—442
TÝDEN PO MASAKRU V DUBLINU	443—444
ZÁSADNÍ OTÁZKY POLITIKY (<i>Liberální buržoazie a reformismus</i>)	445—448
LIBERÁLOVÉ A DEMOKRATÉ V OTÁZCE JAZYKA	449—452
ŘEČ ČÍSEL	453—459
I	453
II	454
III	456
IV	457
PÁNI BURŽOOVÉ O „PRACOVNÍM“ ZEMĚDĚLSTVÍ	460—464
HARRY QUELCH	465—467
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	469
* Osnova článku Tři zdroje a tři součásti marxismu	471

*Osnovy k přednášce o národnostní otázce	472—476
1	472
2	475
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (<i>Březen—září 1913</i>)	479—482
Seznam periodik, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	483
Poznámky	484—519
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	520—562
Jmenný rejstřík	563—610
Životopisná data	611—626

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

23

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 23, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Marie Vondrášková. Odpovědný redaktor Jaroslav Smetáček. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technický redaktor Pavel Bednář. Vydání II. Praha 1985. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5432. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 30,22 (text 29,96, ilustrace 0,26), VA 31,17. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 10,60 Kčs, váz. výt. 16,— Kčs.

73/202-21-8.5

25—063—85 Kčs 16,—